

พระเชิด ทิพนมโม ภิกขุ

น.ส. สุมาลี กอบจิตติ

นาง เปี่ยมสุข สีขาว

นาง วิไล อรุณเรืองศิริเลิศ

คุณ สุภาพร เหลืองภัทรวงศ์

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สูตรตบตบปิฎกเก สัมมุตตนิกาเย
นิทานวคคปาฬิ

ไทย-รวุเจ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเยน ปกาสิตา

อนุสรณีย

พุทธวสเส ๒๕๐๐

สูตรตบิฏเฏ สัฎตนิกาเย
นิทานวคคปาลิ

นิทานพจน์

คำว่า เตปิฎก หรือเรียกในภาษาไทยว่า พระไตรปิฎก นั้นนัย หมายถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าที่เรียกว่า พระพุทธพจน์

พระพุทธพจน์นั้น ท่านนับเป็น ๓ ตอน คือ ปฐมพุทธพจน์ ๑ มัชฌิมพุทธพจน์ ๑ ปัจฉิมพุทธพจน์ ๑

พระอุทานที่พระพุทธเจ้าตรัสเปล่งออกครั้งแรก ขณะที่พระองค์ตรัสรู้ใหม่ ๆ ณ มหาโพธิบัลลังก์ ว่า “ยทา หเว ปาตุกวนติ ธมฺมา ฯ เปฯ สุริโยว โสภายสมนตฺติกฺข” ดังนี้ จัดเป็น ปฐมพุทธพจน์

คำสอนที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนครั้งสุดท้าย เมื่อทรงบรรทมอยู่ระหว่างคันธวัชคู่ สมัยจะเสด็จปรินิพพานว่า “หนฺนททานิ ภิกฺขเว อามนฺตยา มิ โว, วยธฺมา สงฺขารว, อปฺปมาเทน สมฺปาเทถ” ดังนี้ จัดเป็น ปัจฉิมพุทธพจน์

พระสังฆกรรมอันประกาศอมตธรรม ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ตลอดเวลา ๔๕ พระวัสสา ซึ่งอยู่ในระหว่างกลางปฐมพุทธพจน์และปัจฉิมพุทธพจน์ทั้ง ๒ นั้น จัดเป็น มัชฌิมพุทธพจน์

พระพุทธพจน์ทั้งหมดนี้นั้น เมื่อว่าโดย ปิฎก ท่านจัดเป็น ๓ ปิฎก คือ วินัยปิฎก ๑ สุตตันตปิฎก ๑ อภิธรรมปิฎก ๑ เมื่อว่าโดย นิกาย ท่านจัดเป็น ๕ นิกาย คือ ทิฆนิกาย ๑ มัชฌมิกาย ๑ สังยุตตนิกาย ๑ อังคุตตรนิกาย ๑ ขุททกนิกาย ๑ เมื่อว่าโดยองค์ ท่านจัดเป็น ๙ องค์ คือ สุตตะ ๑ เคยยะ ๑ เวยยาकरणะ ๑ คาทา ๑ อุทานะ ๑ อิติวุตตะกะ ๑ ชาตกะ ๑ อัပ္ภุตธัมมะ ๑ เวทลลสะ ๑ เมื่อว่าโดยธรรมจันท์ ท่านจัดเป็น ๘๔,๐๐๐ ธรรมจันท์

พระพุทธพจน์นั้น แม้จะได้บัญญัติให้มีชื่อต่าง ๆ เช่นนั้น ก็เป็นเพียงสมมติไปตามโลกโวหาร เพื่อประโยชน์และสะดวกในการเรียกขานตามความประสงค์ของชาวโลก

(๖)

เท่านั้น ส่วนนอร์ธสสารแห่งพระพุทธรูปนั้น ยังคงความยืนประกาศอมตธรรมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มิได้เปลี่ยนแปลงไปตามสมมติโวหารนั้น ๆ ในนามเหล่านั้น ที่นิยมใช้เรียกกันเป็นส่วนมาก จนรู้จักกันอย่างแพร่หลายในวงพุทธศาสนิกทั่วไปนั้น ในนามว่า เตปปีฎก หรือ พระไตรปิฎก ที่หมายความว่า ปิฎก ๓ คือ วินัยปิฎก สุตตันตปิฎก อภิธรรมปิฎก

วินัยปิฎก เป็นที่รวบรวมไว้ ซึ่งพระพุทธรูปที่ทรงบัญญัติแต่งตั้งขึ้นไว้ด้วย ให้เป็นพุทธอาณา คือกฎข้อบังคับสำหรับเป็นเครื่องรักษาพุทธบริษัทให้ประพฤติเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่ทำตนและหมู่คณะให้เกิดความวิปริสารเดือดร้อน สุตตันตปิฎก เป็นที่รวบรวมไว้ ซึ่งพระพุทธรูปที่ทรงแสดงไว้โดยโวหารเทศนาเป็นส่วนมาก คือ ทรงแสดงธรรมอนุโลมตามสมมติบัญญัติของโลก อภิธรรมปิฎก เป็นที่รวบรวมไว้ซึ่งพระพุทธรูปที่ทรงแสดงไว้โดยปรมาตตเทศนาเป็นส่วนมาก โดยทรงแสดงธรรมมุ่งชี้สภาวะ คือความจริงเป็นใหญ่ ใจความก็คือ วินัยปิฎก ได้แก่พระพุทธรูปที่ทรงสอนให้มีศีลสมบัติ สุตตันตปิฎก ได้แก่พระพุทธรูปที่ทรงสอนให้มีสมาธิสมบัติ อภิธรรมปิฎก ได้แก่พระพุทธรูปที่ทรงสอนให้มีปัญญาสมบัติ บุคคลผู้มีศีลสมบัติ ย่อมละความชั่วอย่างหยาบทางกายวาจาได้ เป็นตทังคปทาน บุคคลผู้มีสมาธิสมบัติ ย่อมละความชั่วอย่างกลาง ที่กลุ่มรุมทำใจให้เศร้าหมองได้ เป็นวิกขัมภนปทาน บุคคลผู้มีปัญญาสมบัติ ย่อมละความชั่วอย่างละเอียด คือ อนุสัยกิเลสที่นอนนิ่งอยู่ในสันดานได้ เป็นสมุจเฉตปทาน

การเรียนรู้พระพุทธรูปคือพระไตรปิฎกนั้น เรียกว่า ปริยัติธรรม การปฏิบัติตามที่รู้ คือเจริญสมถภาวนาและวิปัสสนาภาวนา เรียกว่า ปฏิบัติธรรม การได้บรรลุถึงผลแห่งการปฏิบัติ คือ มรรค ผล นิพพาน อันเป็นที่พ้นจากทุกข์ทั้งปวง เรียกว่า ปฏิเวธธรรม

พระพุทธรูป คือ พระไตรปิฎก มีคุณค่ายิ่งกว่าสิ่งอื่นใด ด้วยเป็นเหตุปัจจัยให้ได้รับบรรลุถึงผลอันสุดยอด คือ พระนิพพานดังกล่าวนั้น ชาวพุทธจึงได้ช่วยกันเกิดทุนและ

การชำระและตีพิมพ์พระไตรปิฎกนั้น ได้ตั้งศาสนบัณฑิตทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ เป็นกรรมการตรวจทานชำระอรรถพยานะให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ถูกต้องที่สุด โดยตรวจสอบเทียบเคียงกับฉบับต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ประชุมแต่งวางรูปลักษณะอักษรงดงามและให้ดูง่ายที่สุด โดยพิจารณาย่อหน้าให้มาก และยกชื่อวรรค ชื่อสูตร เป็นต้น ขึ้นตั้งให้ปรากฏชัด ตีพิมพ์และเย็บเล่มอย่างประณีตสวยงามตามแบบสากลนิยม โดยเลือกใช้กระดาษตีพิมพ์และกระดาษปกอย่างประณีตและถาวร ทั้งนี้ เพื่อให้เหมาะสมกับหนังสือที่มีคุณค่าและเป็นที่ยกย่องบูชาของมวลพุทธบริษัท

ทุนในการชำระและการพิมพ์ ได้ตั้งคณะกรรมการจัดหาทุนสร้างพระไตรปิฎกขึ้น ประกอบด้วยบรรพชิตและคฤหัสถ์ตามสมควร ประกาศแจ้งวัตถุประสงค์และเจริญศรัทธาไปยังพุทธศาสนิกชน นับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว องค์เอกอัครศาสนูปถัมภก พระบรมวงศานุวงศ์ และคณะรัฐบาล ข้าราชการ พ่อค้า คหบดี ตลอดจนประชาชนเป็นที่สุด ตามแต่จะเจริญศรัทธาบริจาคเงินสมทบทุนเป็นจำนวนเท่าใด

ส่วนการตีพิมพ์จะสำเร็จบริบูรณ์ครบทั้ง ๔๕ เล่ม เมื่อไรนั้น ขึ้นอยู่ที่กำลังทุนทรัพย์ค่าตีพิมพ์เป็นประการสำคัญ ถือหลักค่อยทำค่อยไปตามควรแก่วิสัยสามารถ โดยมีความหวังอยู่ว่าจักสำเร็จลงในเวลาอันสมควร

นับว่าเป็นมหากุศลอันประเสริฐยิ่งของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เมื่อโครงการสร้างพระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยนี้ ได้ทราบถึงพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช องค์เอกอัครศาสนูปถัมภก สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระราชชนนี ศรีสังวาลย์ ทั้ง ๓ พระองค์ ได้ทรงเจริญพระราชศรัทธา มีพระราชประสงค์จะทรงอุปถัมภ์การสร้างพระไตรปิฎก ให้สำเร็จตามความมุ่งหมายของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานการอุปถัมภ์เป็นมูลฐาน โดยทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานทุนสำหรับพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระองค์ละ ๗๐,๐๐๐ บาท รวมเป็นเงิน ๒๑๐,๐๐๐ บาท มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ขาบซึ่งในพระมหากรุณาธิคุณอันประเสริฐทั้งนี้อย่างหาสิ่งเปรียบมิได้ พร้อมทั้งเป็นที่หวังได้ว่าพระบรมราชูปถัมภ์ธรรม-

(จ)

วิทยาทานทั้งนี้ จักสำเร็จเป็นมหาสิริมงคล ดลบันดาลให้ประชาชนชาวพุทธเจริญศรัทธา โดยเสด็จตามพระราชจริยาวัตรส่วนธรรมวิทยาทาน เป็นมูลฐานให้การสร้างพระไตรปิฎกฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ในเวลาอันสมควรโดยแท้

บัดนี้ พุทธศาสนิกชนจำนวนมากด้วยกัน โดยคำชักชวนของพระครูประกาศสมาธิคุณ (สังเวียน ญาณเสวี) วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ และโดยความร่วมมือของสถานวิทยุกระจายเสียงกรมการรักษาดินแดน มีจิตศรัทธาบริจาคทรัพย์ เพื่อสมทบทุนสร้างพระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยรวมได้จำนวน ๖๒๕,๑๕๒ บาท นำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายโดยเสด็จพระราชกุศลในการนี้ ทรงพระมหากรุณาพระราชทาน แก่มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามความประสงค์ของผู้บริจาค มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จึงได้จัดเป็นทุนสร้างพระไตรปิฎก ๑๐ เล่ม คือ วินัยปิฎก ๗ เล่ม สุตตันตปิฎก ๒ เล่ม และอภิธรรมปิฎก ๑ เล่ม สุตตันตปิฎก นิทานวุดคฺค นี้ เป็นเล่มหนึ่งในจำนวน ๑๐ เล่มนั้น ขอพระราชทานถวายพระราชกุศลอุทิศในสมเด็จพระบรมราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท เป็นพิเศษ

ขออานุภาพพระศรีรัตนตรัย และมหากุศลส่วนธรรมวิทยาทานทั้งนี้ จงสำเร็จเป็นพลบัจจัยอันวยวิบากสมบัติ ดลบันดาลให้บรรดาพุทธศาสนิกชนที่มีส่วนในการสร้างพระไตรปิฎกนี้ ปราศจากสรรพภัยพิบัติอุปัทวันตราย มีความประสงค์จำนงหมายสิ่งใดในทางที่ชอบ ขอให้สำเร็จสมมโนรถทุกประการ และมีความเกษมสำราญขึ้นบานอยู่ภายใต้ร่มพระศัทธรรม ในกาลทุกเมื่อ เทอญ

“จิรํ ตัญญตุ สทุทฺธมฺโม”

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ในพระบรมราชูปถัมภ์

วัดมหาธาตุ พระนคร

(ก)

รักษาไว้เป็นอย่างดี ด้วยการศึกษาค้นคว้าที่เรียกว่า คัมภีร์ และ การปฏิบัติตามให้ได้ผล
ที่เรียกว่า วิปัสสนาธุระ เป็นมรดกตกทอดสืบ ๆ กันมาจนถึงปัจจุบัน อันเป็นเวลานาน
ถึง ๒๕๐๐ ปี แล้ว

มรรค ผล นิพพาน จะปรากฏมีขึ้นได้ ก็ด้วยการปฏิบัติถูกปฏิบัติชอบ
การปฏิบัติถูกปฏิบัติชอบ จะเป็นไปได้ ก็ด้วยอาศัยการเรียนรู้พระพุทธพจน์ คือ
พระไตรปิฎก ด้วยเหตุนี้ พระไตรปิฎกจึงเป็นสิ่งจำเป็นโดยแท้ ที่นักศึกษาพระพุท-
ทธศาสนาชั้นสูงจะพึงศึกษาเล่าเรียนให้รู้แจ้งชัดเจน เพื่อเป็นมูลฐานแห่งสมาปฏิบัติและ
มรรค ผล นิพพาน

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้ปรากฏถึงเหตุ ๓
ประการ คือ

๑. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อันเป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์ ซึ่งพระบาท
สมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ แห่งกรุง
รัตนโกสินทร์ ได้ทรงสถาปนาขึ้นไว้ให้เป็นสถานที่ศึกษาวิชาพุทธศาสนาชั้นสูงของ
คณะสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย ณ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ ตั้งแต่เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๒ ดังมีราย
ละเอียดปรากฏอยู่ในพระราชปรารภ เรื่องประกาศสร้างสังฆิกเสนาสน์ราชวิทยาลัย
ลงวันที่ ๑๓ กันยายน พ.ศ. ๒๔๓๙ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ถาวรและวัฒนา
มาโดยลำดับสมพระบรมราชประสงค์ ดังปรากฏเห็นเป็นประจักษ์ในปัจจุบัน ก็การศึกษา
วิชาพุทธศาสนาชั้นสูงนั้น โดยตรงก็คือศึกษาพระไตรปิฎกภาษาบาลีอันเป็นพุทธวจนะ
จากพระโอษฐ์เป็นส่วนมาก แต่ขณะนั้นมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ไม่มีพระไตรปิฎก
ภาษาบาลีสำหรับเป็นหลักสูตรของนักศึกษาเป็นส่วนของตนโดยเฉพาะ และถึงเวลา
จำเป็นที่จะต้องใช้นักศึกษาพระไตรปิฎกภาษาบาลี เป็นหลักสูตรของนักศึกษาชั้นสูงของ
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแล้ว

๒. หนังสือพระไตรปิฎกภาษาบาลีของไทยเรานั้น ครั้งโบราณใช้จารลงใน
ใบลานด้วยอักษรขอมบ้าง ด้วยอักษรไทยพม่าและไทยอีสานบ้าง ต่อมาได้ตีพิมพ์
เป็นเล่มสมุดด้วยตัวอักษรไทย ๒ ครั้ง ครั้งแรก พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ
พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้พิมพ์ในมณฑลสมัย

(๗)

ทรงดำรงสิริราชสมบัติครบ ๒๕ ปี เมื่อพุทธศักราช ๒๕๓๑ ครั้งที่ ๒ พุทธศาสนิกชนชาวไทย มีพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นพระประมุข ให้พิมพ์อุทิศถวายพระราชากุศลแด่พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร ซึ่งได้เริ่มทำตั้งแต่พุทธศักราช ๒๔๖๙ ปัจจุบัน พระไตรปิฎกเล่มสมุดอักษรไทยทั้ง ๒ สมัยนั้น สมัยแรกได้หมดสิ้นไปไม่มีจำหน่าย ที่เหลืออยู่กระดากก็เสื่อมคุณภาพ ไม่สามารถที่จะนำมาศึกษาเล่าเรียน สมัยที่ ๒ ยังเหลืออยู่ แต่มีจำนวนน้อยไม่พอที่จะจำหน่ายแจก และนำมาศึกษาเล่าเรียนในมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยให้เพียงพอแก่ความประสงค์

๓. ประจวบมหามงคลสมัย ๒๕ แห่งพุทธศตวรรษ ซึ่งจะมาบรรจบครบปีโดยศาสนจักรนิยม ในเดือนพฤษภาคม (วันเพ็ญเดือน ๖) พ.ศ. ๒๕๐๐ นี้ พุทธศาสนิกชนชาวไทยทั้งมวล อันมีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและคณะรัฐบาลเป็นประมุข ได้ร่วมกุศลจิตพร้อมใจกันประกอบพิธีการเฉลิมฉลองเป็นการเอิกเกริกมโหฬาร ซึ่งยังไม่เคยมีมาในส่วนอดีตกาลภาคไหนหลัง ดังที่ทางราชการประกาศให้ทราบและเชิญชวนให้ร่วมบำเพ็ญกุศลอยู่แล้วนั้น เนื่องในงานมหามงคลสมัยอันหาได้ยากยิ่งครั้งนี้ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในฐานะเป็นมหาวิทยาลัยฝ่ายพระพุทธศาสนา มีกุศลเจตนาอันแรงกล้าในอันที่จะสร้างสิ่งอันเป็นมงคล ไว้เป็นอนุสรณ์สำหรับอนุชนสักอย่างหนึ่ง และให้เป็นสิ่งที่เหมาะสมกับเหตุการณ์อันสำคัญครั้งนี้ด้วย จึงเห็นว่าสิ่งอันเป็นมงคลและเหมาะสมที่สุดนั้นคือ หนังสือพระไตรปิฎกภาษาบาลี

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ จึงตกลงให้ชำระและตีพิมพ์พระไตรปิฎกภาษาบาลีขึ้นเป็นอนุสรณ์ในปีที่ ๒๕ แห่งพุทธศตวรรษ โดยให้ชื่อว่า มหาจุฬาไตรปิฎก หรือเรียกในภาษาไทยว่า พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำนวน ๒๕๐๐ จบ เท่ากับจำนวนปีแห่งพุทธศักราช จบหนึ่งจัดเป็นเล่มสมุดจำนวน ๔๔ เล่ม เท่ากับระยะเวลาประกาศพระศาสนาของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คือ พระวินัยปิฎก ๘ เล่ม พระสุตตันตปิฎก ๒๔ เล่ม พระอภิธรรมปิฎก ๑๒ เล่ม เมื่อพิมพ์ ๒๕๐๐ จบ จึงเป็นหนังสือทั้งสิ้น ๑๑๒,๔๐๐ เล่ม

Transliteration of the Thai Alphabet and Signs

as used in the pali text of
MAHĀCUḬĀ TEPITAKA

VOWELS

กา a กะ ā กิ i กิ̇ ī กุ u กู ū เก e โอ o

CONSONANTS

ก ka	ข kha	ฅ ga	ฆ gha	ง ṅa
จ ca	ฉ cha	ช ja	ฌ jha	ญ ña
ฎ ta	ฏ tha	ฑ da	ฒ dha	ณ ṇa
ด ta	ถ tha	ท da	ธ dha	น na
ป pa	ผ pha	พ ba	ภ bha	ม ma

ย ya ร ra ล la ว va ศ sa ห ha ฬ la ฦ ṃ

COMBINATIONS

ก ka	กา kā	กิ ki	กิ̇ kī	กุ ku	กู kū	เก ke	โอ ko
ข kha	ขา khā	ขิ khi	ขิ̇ khī	คุ khu	คู khū	เข khe	โห kho

CONJUNCT-CONSONANTS

The Pali conjunct-consonants are printed in their full forms but marked by either sign [·] or [~] under them. The sign [·] is used to denote unsounded consonants; [~] is used to join two sounded consonants.

For example:

กตมํ ทสฺมิ สมเย โสมนสฺสอินฺทริยํ โหติ ?

katamaṃ tasmīṃ samaye somanassindriyaṃ hoti?

FIGURES

๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๐
1	2	3	4	5	6	7	8	9	0

นิทานวคคปาติยา

สงฺเกตวิธยาปณิ

ก.	=	เกตุจิ ตฺยามโปตฺตเกตุ	ทิสฺตมานปาโจ
กม.	=	กมุโพชโปตฺตเก	ทิสฺตมานปาโจ
ณ.	=	ณฺจตฺตคฺคิปปิฏเก	ทิสฺตมานปาโจ
ม.	=	มรมโปตฺตเก	ทิสฺตมานปาโจ
ส.	=	ตฺยามรฏฺฐตฺต คเปปิฏเก	ทิสฺตมานปาโจ
สั.	=	สัหโปตฺตเก	ทิสฺตมานปาโจ
อ.	=	อิจฺคตฺตโปตฺตเก	ทิสฺตมานปาโจ

นิทานวคคปาลี

มคคิกา

ฉงเก

๑. นิทานสยตต

๑. พุทธวคค

๑. ปฏิจจตมุปปาทสยตต					๑
๒. วิภงกสยตต					๒
๓. ปฏิปทาสยตต					๕
๔. วิปตีสยตต					๕
๕. สยตต					๑๐
๖. เวตสยตต					๑๐
๗. กกุณนสยตต					๑๐
๘. โจนาคมนสยตต					๑๐
๙. กตตสยตต					๑๐
๑๐. โคคตสยตต					๑๑

๒. อาหารวคค

๑. อาหารสยตต					๑๒
๒. โมถยผคคณสยตต					๑๓
๓. สมนพราหมณสยตต					๑๕
๔. ทคยสมนพราหมณสยตต					๑๖
๕. กจจจจโคคคสยตต					๑๗
๖. รหมมกถิสยตต					๑๘

มาติกา

องเก

๗. อเจตกกถัสถปฐคุต					๓๘
๘. คิมพรุกขฐคุต					๓๙
๙. พาดปนุทิตฐคุต					๔๐
๑๐. ปจฺจยฐคุต					๔๑

๓. ทสฬวคฺค

๑. ทสฬฐคุต					๔๒
๒. ทุคฺคิยทสฬฐคุต					๔๓
๓. อุนนิสฐคุต					๔๔
๔. อณฺณคคฺคิยฐคุต					๔๕
๕. ภูมฺมฐคุต					๔๖
๖. อปฺปวณฐคุต					๔๗
๗. ปจฺจยฐคุต					๔๘
๘. ภิกฺขฐคุต					๔๙
๙. สมนพฺรหฺมณฐคุต					๕๐
๑๐. ทุคฺคิยสมนพฺรหฺมณฐคุต					๕๑

๔. กพารขตฺติยวคฺค

๑. ภูตฐคุต					๕๒
๒. กพารฐคุต					๕๓
๓. ฌาณวคฺคฐคุต					๕๔
๔. ทุคฺคิยฌาณวคฺคฐคุต					๕๕
๕. อภิชฺชาปจฺจยฐคุต					๕๖

มดิกา

องเก

๖. ทุติยอวิชชาปจยสฺสคฺค					๖๑
๗. นคฺมุสฺสคฺค					๖๒
๘. เจตนาสฺสคฺค					๖๓
๙. ทุติยเจตนาสฺสคฺค					๖๔
๑๐. ตติยเจตนาสฺสคฺค					๖๕

๕. กฬปติวคฺค

๑. ปณฺจเวรภยสฺสคฺค					๖๖
๒. ทุติยปณฺจเวรภยสฺสคฺค					๖๗
๓. ทุภขสฺสคฺค					๖๘
๔. โถกสฺสคฺค					๗๐
๕. ฌาติกสฺสคฺค					๗๑
๖. อณฺณตฺรพฺราหฺมณสฺสคฺค					๗๒
๗. ชาณฺสฺสคฺค					๗๓
๘. โถกาทิกสฺสคฺค					๗๔
๙. อริยสํวากสฺสคฺค					๗๕
๑๐. ทุติยอริยสํวากสฺสคฺค					๗๖

๖. ทุภขวคฺค

๑. ปริวิมฺถนสฺสคฺค					๗๘
๒. อูปาทานสฺสคฺค					๗๙
๓. สํโยชนสฺสคฺค					๘๐

มาตรา

อังกฤษ

๔. ทุคยธโยชนตุคค					๘๔
๕. มหารุกขตุคค					๘๕
๖. ทุคยมหารุกขตุคค					๘๖
๗. ตรุนรุกขตุคค					๘๖
๘. นามรูปตุคค					๘๗
๙. วิณญาณตุคค					๘๘
๑๐. นิทานตุคค					๘๙

๗. มหาวคค

๑. อตฺตควาตุคค					๙๑
๒. ทุคยอตฺตควาตุคค					๙๓
๓. ปุคคตมตฺตตุคค					๙๕
๔. อตฺตอิรวคตุคค					๙๗
๕. นครตุคค					๑๐๑
๖. ตมมตฺตตุคค					๑๐๔
๗. นพกถาปตฺตตุคค					๑๐๙
๘. โกตมพิตฺตตุคค					๑๑๒
๙. อุปยนตฺตตุคค					๑๑๕
๑๐. ตฺตมปรีพพาชกตฺตตุคค					๑๑๖

๘. สมนพราหมณวคค

๑. ชรามรณตฺตตุคค					๑๒๕
๒-๑๑. ชาตตฺตคคาทิตถก					๑๒๕

๙. อบุตรเปยบาล

๑. ด้คฤถ์คฤค	...	...	...	...	๑๒๖
๒-๑๑. ทุคิยด้คฤถ์คฤคทาพิทัง	...	...	...	...	๑๒๗
๒-๑๒. ด้คฤถ์คฤคทาพิเปยบาลเอกาทัง	...	...	...	...	๑๒๗

๒. อภิสมยส์ยุตต

๑. นชธัชาส์คฤค	...	...	...	...	๑๒๘
๒. โปกขรณัคฤค	...	...	...	...	๑๒๘
๓. ด้มฐะชอุทกถ์คฤค	...	...	...	...	๑๓๐
๔. ทุคิยด้มฐะชอุทกถ์คฤค	...	...	...	...	๑๓๑
๕. ปจวิถ์คฤค	...	...	...	...	๑๓๑
๖. ทุคิยปจวิถ์คฤค	...	...	...	...	๑๓๑
๗. ด้มฐะทถ์คฤค	...	...	...	...	๑๓๒
๘. ทุคิยด้มฐะทถ์คฤค	...	...	...	...	๑๓๒
๙. ปพพคถ์คฤค	...	...	...	...	๑๓๓
๑๐. ทุคิยปพพคถ์คฤค	...	...	...	...	๑๓๓
๑๑. คคิยปพพคถ์คฤค	...	...	...	...	๑๓๔

๑. ธาตุส์ยุตต

๑. นานคตวคฤค

๑. ราชุนานคตถ์คฤค	...	...	...	...	๑๓๖
๒. ด้มฐะนานคตถ์คฤค	...	...	...	...	๑๓๖

มาตรา

องเก

๓. โฉมตั้งน่านคุดคุด					๑๓๗
๔. เวทนานานคุดคุด					๑๓๗
๕. ทุคียเวทนานานคุดคุด					๑๓๘
๖. พาหิรชาคุดคุด					๑๓๘
๗. สณณานานคุดคุด					๑๓๘
๘. โนปริยธนานานคุดคุด					๑๔๐
๙. พาหิรมณณานคุดคุด					๑๔๑
๑๐. ทุคียพาหิรมณณานคุดคุด					๑๔๒

๒. ทุคียวลล

๓. สดุดชาคุดคุด					๑๔๓
๒. สนิทานคุดคุด					๑๔๕
๓. คิณชกาถสคุดคุด					๑๔๗
๔. หินาริมคุดคุด					๑๔๘
๕. จงกมคุดคุด					๑๔๙
๖. คาถาคุดคุด					๑๕๐
๗. ชดสทฐธันนคุดคุด					๑๕๒
๘. ชดสทฐมคุดคุด					๑๕๔
๙. อหิริกมคุดคุด					๑๕๕
๑๐. อโนคตปมคุดคุด					๑๕๖
๑๑. อปปสคุดคุด					๑๕๗
๑๒. กุสคุดคุด					๑๕๗

๓. กมฺพปถวคฺค

๑. อธฺมาหิตสํสํค					๑๕๙
๒. ทสฺสํสํค					๑๕๙
๓. ปญฺจสิทฺธิยาปทสํสํค					๑๖๐
๔. สํสํคกมฺมปถสํสํค					๑๖๐
๕. ทสํกมฺมปถสํสํค					๑๖๑
๖. อฏฺฐังคิกสํสํค					๑๖๑
๗. ทสํกสํสํค					๑๖๒

๔. จตฺตถวคฺค

๑. จตฺตวคฺค					๑๖๓
๒. ปุพฺพทสฺสํค					๑๖๓
๓. อจฺริสํสํค					๑๖๕
๔. โนเจทํสํสํค					๑๖๖
๕. เอกนฺตทกฺขสํสํค					๑๖๗
๖. อภินนทสํสํค					๑๖๘
๗. อปฺปาทสํสํค					๑๖๘
๘. สมนพฺรหฺมณสํสํค					๑๖๙
๙. ทุคฺคิยสมนพฺรหฺมณสํสํค					๑๗๐
๑๐. คคฺคิยสมนพฺรหฺมณสํสํค					๑๗๐

๔. อนมตคัคคัสยุตต

๑. ปฐมวคค

๑. คิณกฏจตุคค					๑๗๒
๒. ปจวตุคค					๑๗๓
๓. ขตุจตุคค					๑๗๓
๔. ขีรจตุคค					๑๗๔
๕. ปพพคจตุคค					๑๗๕
๖. สาสปจตุคค					๑๗๕
๗. สางกจตุคค					๑๗๖
๘. กงคารจตุคค					๑๗๗
๙. ทณทจตุคค					๑๗๗
๑๐. ปุคคจตุคค					๑๗๗

๒. ทติยวคค

๑. ทคคคจตุคค					๑๗๘
๒. สจตุคค					๑๗๙
๓. คิตมคคจตุคค					๑๗๙
๔. มาคจตุคค					๑๗๙
๕. ปิตจตุคค					๑๗๙
๖. ภาคจตุคค					๑๗๙
๗. ภคินจตุคค					๑๗๙
๘. ปุคคจตุคค					๑๗๙
๙. ขจตุคค					๑๗๙
๑๐. เวปถปพพคจตุคค					๑๗๙

มาศิกา

ของเก

๕. กสสปลั้ยตุต

๑. สันตุฏฐ์ตุต						๑๘๖
๒. โนคคบุปัสตุต						๑๘๗
๓. จนทุปมาตุต						๑๘๘
๔. กุตุปกตุต						๑๘๙
๕. ชินุณตุต						๑๙๐
๖. โอวาทตุต						๑๙๑
๗. ทุคยโอวาทตุต						๑๙๒
๘. คคยโอวาทตุต						๒๐๐
๙. นานาภินุณตุต						๒๐๑
๑๐. อุปัสยตุต						๒๐๒
๑๑. จิรวตุต						๒๐๓
๑๒. ปรมมรณตุต						๒๐๔
๑๓. สหรมมปฏฐูปกตุต						๒๐๕

๖. ลากสการสัยตุต

๑. ปฐมวก

๑. ทารุณตุต						๒๐๖
๒. พพิตุต						๒๐๗
๓. กุมตุต						๒๐๘
๔. ทิมโตมิกตุต						๒๐๙
๕. มัพุทตุต						๒๑๐

มัททิกา

องเก

๖. อตฺถินิสฺสํ						๒๑๙
๗. ทิพฺพสฺสํ						๒๑๙
๘. ตีคาสฺสํ						๒๒๐
๙. เวรมณสฺสํ						๒๒๐
๑๐. ตีคาสฺสํ						๒๒๑

๒. พุติยวคฺค

๓. สฺวณฺณปาติสฺสํ						๒๒๒
๒. ฐปฺปิยาปาติสฺสํ						๒๒๒
๓-๑๐. สฺวณฺณนิภวสฺสํ						๒๒๓

๓. ทตฺติยวคฺค

๑. มาตุคามสฺสํ						๒๒๔
๒. กถฺยาณิสฺสํ						๒๒๔
๓. เอกปฺปคฺคสฺสํ						๒๒๔
๔. เอกกฺคสฺสํ						๒๒๕
๕. สมนฺพฺราหฺมณสฺสํ						๒๒๕
๖. พุคฺคิยสมนฺพฺราหฺมณสฺสํ						๒๒๖
๗. ทตฺติยสมนฺพฺราหฺมณสฺสํ						๒๒๖
๘. นวิสฺสํ						๒๒๗
๙. ราชสฺสํ						๒๒๗
๑๐. ภิภวสฺสํ						๒๒๗

มาติกา

ของแก้

๔. จตุตถวรรค

๑. ภินทิสต์ศุค						๒๒๘
๒. กุสธมุตตศุค						๒๒๘
๓. กุสธมมมตศุค						๒๒๘
๔. สุกุมมมมตศุค						๒๒๘
๕. อจิรปฏกนตศุค						๒๒๘
๖. ปณจรวตตศุค						๒๓๐
๗. มาตศุค						๒๓๑
๘-๑๓. ปิตุสศุคตาทินก						๒๓๒

๗. ราชูลสยุตต

๑. ปฐมวรรค

๑. จกขุสศุค						๒๓๓
๒. รูปสศุค						๒๓๔
๓. วิณยานสศุค						๒๓๔
๔. สัมมสศุค						๒๓๔
๕. เวทนาสศุค						๒๓๕
๖. สัมมเวทนาสศุค						๒๓๕
๗. สัมมเจตนาสศุค						๒๓๖
๘. คณหาสศุค						๒๓๖
๙. ราชสศุค						๒๓๖
๑๐. ขนสศุค						๒๓๗

มาตรา

ของเก

๒. ทศนิยม

๑. จกขลลลลล						๒๓๗
๒-๓๐. รุปรทลลลลลล						๒๓๗
๓๑. ลนลลลลลล						๒๓๗
๓๒. ลปคคคคคค						๒๔๐

๔. ลกขณลลลลล

๑. ปจลลลลล

๑. ลลลลลลล						๒๔๑
๒. ลลลลลลล						๒๔๒
๓. ลลลลลลล						๒๔๓
๔. ลลลลลลล						๒๔๓
๕. ลลลลลลล						๒๔๓
๖. ลลลลลลล						๒๔๓
๗. ลลลลลลล						๒๔๔
๘. ลลลลลลล						๒๔๔
๙. ลลลลลลลลลลลลลลล						๒๔๔
๑๐. ลลลลลลลลลลล						๒๔๔

๒. ทศนิยม

๑. ลลลลลลลลลล						๒๔๕
๒. ลลลลลลลลลล						๒๔๖

มาตรา					องก์
๓. นิจุณวิตุตต					๒๔๖
๔. มงกุฏิตต					๒๔๖
๕. โอภิตต					๒๔๖
๖. อตต					๒๔๗
๗. ปาปภิกขต					๒๔๗
๘. ปาปภิกขต					๒๔๗
๙. ปาปภิกขต					๒๔๗
๑๐. ปาปภิกขต					๒๔๗
๑๑. ปาปภิกขต					๒๔๗

๙. โอปมมต

๑. กุฏต					๒๕๐
๒. นขต					๒๕๐
๓. กุฏต					๒๕๑
๔. โอภต					๒๕๑
๕. ตต					๒๕๑
๖. วนุคต					๒๕๒
๗. อาณต					๒๕๓
๘. กต					๒๕๔
๙. นากต					๒๕๕
๑๐. พิตต					๒๕๖
๑๑. ตต					๒๕๗
๑๒. ตต					๒๕๘

๑๐. ภิกขุสํยุตต

๑. โกถิตตํ	...	...	...	...	๒๕๙
๒. อปคิตตํ	...	...	...	...	๒๖๐
๓. อฏฐิตตํ	...	...	...	...	๒๖๑
๔. นวตตํ	...	...	...	...	๒๖๒
๕. สุตตํ	...	...	...	...	๒๖๔
๖. ตถกถกถกถก	...	...	...	...	๒๖๕
๗. วิสทตตํ	...	...	...	...	๒๖๕
๘. นนทตตํ	...	...	...	...	๒๖๖
๙. คิตตํ	...	...	...	...	๒๖๗
๑๐. เถรนามกตตํ	...	...	...	...	๒๖๗
๑๑. มหาภคินตตํ	...	...	...	...	๒๖๙
๑๒. สทตตํ	...	...	...	...	๒๖๙
— ปทานุกโม	...	...	...	...	๒๗๓
— อธรรณนามาน	...	...	...	...	๓๔๒
— ปทตตํ	...	...	...	...	๓๔๕

สพฺพยตนปจฺจยา ผลฺลํ, ผลฺลํปจฺจยา เวทนา, เวทนาปจฺจยา คณฺหา, คณฺหาปจฺจยา
 อฺปาทานํ, อฺปาทานปจฺจยา ภโว, ภวปจฺจยา ชาติ, ชาติปจฺจยา ชรามรณํ
 โสกปริเทว ทฺวํช โทมนสฺสํปายาธํ สมฺภวณฺติ; เหวเมตฺถสฺส เหวตฺถสฺส ทฺวํชกฺขณฺตฺถ
 สมฺมทโย โหติ; อโย อจฺจุติ ภิกฺขเว ปฏิจฺจุตฺตมฺปปาโท.

อวิขฺชาย เหวว อลฺลสฺสวีกาณิโรชา สงฺขารนิโรโห, สงฺขารนิโรชา วิญฺญาณนิโรโห,
 วิญฺญาณนิโรชา นามรูปนิโรโห, นามรูปนิโรชา สพฺพยตนนิโรโห, สพฺพยตนนิโรชา
 ผลฺลํนิโรโห, ผลฺลํนิโรชา เวทนา, เวทนา, คณฺหานิโรโห, คณฺหานิโรชา
 อฺปาทานนิโรโห, อฺปาทานนิโรชา ภวนิโรโห, ภวนิโรชา ชาตินิโรโห, ชาตินิโรชา
 ชรามรณํ โสกปริเทว ทฺวํช โทมนสฺสํปายาธํ นิสฺสณฺติ; เหวเมตฺถสฺส เหวตฺถสฺส
 ทฺวํชกฺขณฺตฺถ นิโรโห โหติติ. อิทมวโจ ภควา. อตฺตมฺนา เต ภิกฺขุ ภควโต ภาสิตํ
 อภินนฺทฺหติ. ปจฺม.

๒. วิภังคสูตร

[๒] สวคฺคิโย วิหริติ.... ปฏิจฺจุตฺตมฺปปาโท โว ภิกฺขเว เทตฺถสฺสํ วิภังฺกิตฺตํ,
 ตํ สฺสณฺณ, สวคฺคิโย มนฺตํโรธ, ภาสิตํสฺสํ. “เอวํ ภนฺเต”ติ โห เต ภิกฺขุ ภควโต
 ปจฺจุตฺตํ. ภควา เอตทวโจ:

กตโม จ ภิกฺขเว ปฏิจฺจุตฺตมฺปปาโท? อวิขฺชายปจฺจยา ภิกฺขเว สงฺขาร, สงฺขารปจฺจยา
 วิญฺญาณ, วิญฺญาณปจฺจยา นามรูป, นามรูปปจฺจยา สพฺพยตน, สพฺพยตนปจฺจยา
 ผลฺลํ, ผลฺลํปจฺจยา เวทนา, เวทนาปจฺจยา คณฺหา, คณฺหาปจฺจยา อฺปาทาน, อฺปาทาน
 ปจฺจยา ภโว, ภวปจฺจยา ชาติ, ชาติปจฺจยา ชรามรณํ โสกปริเทว ทฺวํช-
 โทมนสฺสํปายาธํ สมฺภวณฺติ; เหวเมตฺถสฺส เหวตฺถสฺส ทฺวํชกฺขณฺตฺถ สมฺมทโย โหติ.

กตมณฺเฑ ภิกฺขเว ชรามรณํ ? ยะ เตลํ เตลํ สํคตํ ตมฺหิ ตมฺหิ สํคตนิกาเย
ชรา ชีรณตา ชนฺตจฺจุํ ปาติจฺจุํ วตฺติคฺคตา อายฺโน สํหานิ อินฺทริยานํ ปริปาโก,
อํ ยํ อจฺจุติ ชรา. กตมณฺเฑ ภิกฺขเว มรณํ ? ยะ เตลํ เตลํ สํคตํ ตมฺหา
ตมฺหา สํคตนิกาเย จุติ จวนตํ เภโท อนฺตรธานํ มจฺจุ มรณํ กาสกิริยา ชนฺธานํ
เภโท กเพวรุตฺตํ นิฏฺเฆโป จีวิตินฺทริยุตฺตํ อฺปจฺเฉโท, อิทํ อจฺจุติ มรณํ. อิติ
อณฺเฑ ชรา อิทํ จ มรณํ; อิทํ อจฺจุติ ภิกฺขเว ชรามรณํ.

กตมา จ ภิกฺขเว ชาติ ? ยะ เตลํ เตลํ สํคตํ ตมฺหิ ตมฺหิ สํคตนิกาเย
ชาติ สณฺชาติ โสภกฺกนฺติ นิพฺพตฺติ อภินิพฺพตฺติ ชนฺธานํ ปาตุภาโว อายตฺนํ
ปฏฺฐาโก; อํ อจฺจุติ ภิกฺขเว ชาติ.

กตโม จ ภิกฺขเว ภาโว ? คโยเม ภิกฺขเว ภาวา : กามภาโว รูปภาโว อรูปภาโว;
อํ อจฺจุติ ภิกฺขเว ภาโว.

กตมณฺเฑ ภิกฺขเว อฺปาทานํ ? จตฺตาริมาणि ภิกฺขเว อฺปาทานานิ : กามฺปาทานํ
ทฺธิจฺปาทานํ สํสพฺพคฺปาทานํ อคฺคตวาทฺปาทานํ; อิทํ อจฺจุติ ภิกฺขเว อฺปาทานํ.

กตมา จ ภิกฺขเว คณฺหา ? ฉยิเม ภิกฺขเว คณฺหาภาเย : รูปคณฺหา สทฺทคณฺหา
คณฺชคณฺหา รสคณฺหา โฉฏฺจพฺพคณฺหา ชมฺมคณฺหา; อํ อจฺจุติ ภิกฺขเว คณฺหา.

กตมา จ ภิกฺขเว เวทนา ? ฉยิเม ภิกฺขเว เวทนาภาเย : จกฺขุสํมณฺสํชา
เวทนา สํสคํมณฺสํชา เวทนา ชานสํมณฺสํชา เวทนา จีวฺหาสํมณฺสํชา เวทนา
กายสํมณฺสํชา เวทนา มโนสํมณฺสํชา เวทนา; อํ อจฺจุติ ภิกฺขเว เวทนา.

๑-๑ ฉ. กตมณฺเฑ.... มรณนฺติ อํ ปาโง น ทิสฺสตี

๒ ฉ. จีวิตินฺทริยุตฺตํ อฺปจฺเฉโทติ อํ ปาโง น ทิสฺสตี

กตโม จ ภิกขเว ผลํโต? ฉยเม ภิกขเว ผลํธกัยา: จกขุสมผลํโต ํโต-
สมผลํโต ฆานสมผลํโต ฐวหาสมผลํโต กายสมผลํโต มโนสมผลํโต; อยํ อจจติ
ภิกขเว ผลํโต.

กตมณจ ภิกขเว สฬายคณํ? จกขุวายคณํ ํโตคายคณํ ฆานายคณํ ฐวหายคณํ
กายายคณํ มนายคณํ; อิทํ อจจติ ภิกขเว สฬายคณํ.

กตมณจ ภิกขเว นามรูปํ? เวทนา สณณมา เจตนา ผลํโต มนสิการอ; อิทํ
อจจติ นามํ. จกขุตาโร จ มหาฐตา จกขุณณจ มหาฐตานํ อปาทายรูปํ; อิทํ
อจจติ รูปํ. อิติ อิทณจ นามํ อิทณจ รูปํ; อิทํ อจจติ ภิกขเว นามรูปํ.

กตมณจ ภิกขเว วิณณณณํ? ฉยเม ภิกขเว วิณณณณกัยา: จกขุวิณณณณ
ํโตวิณณณณ ฆานวิณณณณ ฐวหาวิณณณณ กายวิณณณณ มโนวิณณณณ; อิทํ
อจจติ ภิกขเว วิณณณณ.

กตเม จ ภิกขเว สขขารว? คโยเม ภิกขเว สขขารว: กายสขขารอ วจิสขขารอ
จิคคสขขารอ; อิเม อจจณคิ ภิกขเว สขขารว.

กตมา จ ภิกขเว อวิขขารว? ยํ ไซ ภิกขเว ทุกเข อณณณณ ทุกขสมุทเข
อณณณณ ทุกขนิโรเข อณณณณ ทุกขนิโรคคามินิยา ปฏิปทาย อณณณณ; อยํ
อจจติ ภิกขเว อวิขขารว.

อิติ ไซ ภิกขเว อวิขขารปจจยา สขขารว, สขขารปจจยา วิณณณณ ะเป
เอวเมคคคคค เกวคคคคค ทุกขกขณคคคคค สมุทโย ्हคคิ. อวิขขารย เทวอ อเสสสิวราคคิโรค
สขขารนิโรค, สขขารนิโรควิ วิณณณณณนิโรค ะเป เอวเมคคคคค เกวคคคคค ทุกขก-
ขณคคคคค นิโรค ्हคคคคค. ทุคคิ.

๓. ปฏิปทาสูตร

[๓] สาวกอุยิ วิหริติ... มิจฺฉาปฏิปทญจ โว ภิกฺขเว เทสิสฺสํมามิ สมนฺวาปฏิ-
ปทญจ, คํ, สุนาถ, สํวํ มนสิกโรถ, ภาสิสฺสํมามิ. “เอวํ ภนฺเต”ติ โข เถ ภิกฺขุ
ภควโต ปจฺจุสฺสํ. ภควา เอกทโวจ :

กตมา จ ภิกฺขเว มิจฺฉาปฏิปทา? อวิชฺชาปจฺจยา ภิกฺขเว, สงฺขารว, สงฺขาร-
ปจฺจยา วิณฺณวณํ, ๖เปว เอวเมตฺสํสํ เกวตฺสํสํ ทฺวขกฺขนฺตํ สมนฺวา โหติ; อยํ
วุจฺจติ ภิกฺขเว มิจฺฉาปฏิปทา.

กตมา จ ภิกฺขเว สมนฺวาปฏิปทา? อวิชฺชาย เควว อสํสํวโรธา สงฺขาร-
นิโรธ, สงฺขารนิโรธา วิณฺณวณนิโรธ ๖เปว เอวเมตฺสํสํ เกวตฺสํสํ ทฺวขกฺขนฺตํ
นิโรธ โหติ; อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว สมนฺวาปฏิปทา. คติย.

๔. วิปัสสิ์สูตร

[๔] สาวกอุยิ วิหริติ... วิปัสสิ์ ภิกฺขเว ภควโต อวฺหโต สมนฺวสํมฺพุทฺธํ
ปฺพุทฺธ สมนฺวา อนภิสํมฺพุทฺธํ โพธิสํคฺคํสํสํ สโต เอกทโหสิ “กิณฺณํ วตฺถํ
โตโก อวปฺนโน ชาติ ๑ ชียยติ ๑ มียยติ ๑ จวติ ๑ อูปปชฺชติ ๑, อถ ๑ ปนิมฺสํ
ทฺวขสํสํ นิสฺสรณํ นปฺปชานาติ ชรามรณสํสํ. กุทาสฺสํ นาม อิมสํสํ ทฺวขสํสํ นิสฺสรณํ
ปณฺณายิสฺสํชติ ชรามรณสํสํ”ติ.

อถ โข ภิกฺขเว วิปัสสิ์ โพธิสํคฺคํสํสํ เอกทโหสิ “กิมฺหิ นุ โข สติ
ชรามรณํ โหติ, กิปจฺจยา ชรามรณนุ”ติ? อถ โข ภิกฺขเว วิปัสสิ์ โพธิสํคฺคํสํ
โยนิสํมณสิการว อหุ ปณฺณาย อภิสํมโย “ชาติยา โข สติ ชรามรณํ โหติ,
ชาติปจฺจยา ชรามรณนุ”ติ.

อถ โข ภิกขเว วิปัสสิตฺถ โพธิตฺตตฺถ เอกทโหสิ “กัมมฺหิ นุ โข สติ ชาติ โหติ, กัมปจฺจยา ชาติ”ติ? อถ โข ภิกขเว วิปัสสิตฺถ โพธิตฺตตฺถ โยนิโตมฺมณฺสีการว อหุ ปณฺณาย อภิสมฺโย “ภเว โข สติ ชาติ โหติ, ภวปจฺจยา ชาติ”ติ.

อถ โข ภิกขเว วิปัสสิตฺถ โพธิตฺตตฺถ เอกทโหสิ “กัมมฺหิ นุ โข สติ ภโว โหติ, กัมปจฺจยา ภโว”ติ? อถ โข ภิกขเว วิปัสสิตฺถ โพธิตฺตตฺถ โยนิโตมฺมณฺสีการว อหุ ปณฺณาย อภิสมฺโย “อุปาทานเ โข สติ ภโว โหติ, อุปาทานปจฺจยา ภโว”ติ.

อถ โข ภิกขเว วิปัสสิตฺถ โพธิตฺตตฺถ เอกทโหสิ “กัมมฺหิ นุ โข สติ อุปาทานํ โหติ, กัมปจฺจยา อุปาทานนํ”ติ? อถ โข ภิกขเว วิปัสสิตฺถ โพธิตฺตตฺถ โยนิโตมฺมณฺสีการว อหุ ปณฺณาย อภิสมฺโย “คณฺหยา โข สติ อุปาทานํ โหติ, คณฺหาปจฺจยา อุปาทานนํ”ติ.

อถ โข ภิกขเว วิปัสสิตฺถ โพธิตฺตตฺถ เอกทโหสิ “กัมมฺหิ นุ โข สติ คณฺหา โหติ, กัมปจฺจยา คณฺหา”ติ? อถ โข ภิกขเว วิปัสสิตฺถ โพธิตฺตตฺถ โยนิโตมฺมณฺสีการว อหุ ปณฺณาย อภิสมฺโย “เวทนาย โข สติ คณฺหา โหติ, เวทนาปจฺจยา คณฺหา”ติ.

อถ โข ภิกขเว วิปัสสิตฺถ โพธิตฺตตฺถ เอกทโหสิ “กัมมฺหิ นุ โข สติ เวทนา โหติ, กัมปจฺจยา เวทนา”ติ? อถ โข ภิกขเว วิปัสสิตฺถ โพธิตฺตตฺถ โยนิโตมฺมณฺสีการว อหุ ปณฺณาย อภิสมฺโย “ผัสฺสเ โข สติ เวทนา โหติ, ผสฺสปจฺจยา เวทนา”ติ.

อถ โข ภิกขเว วิปัสสิตฺถ โพธิตฺตตฺถ เอกทโหสิ “กัมมฺหิ นุ โข สติ ผสฺโส โหติ, กัมปจฺจยา ผสฺโส”ติ? อถ โข ภิกขเว วิปัสสิตฺถ โพธิตฺตตฺถ โยนิโตมฺมณฺสีการว อหุ ปณฺณาย อภิสมฺโย “สพายคเน โข สติ ผสฺโส โหติ, สพายคณปจฺจยา ผสฺโส”ติ.

อถ โข ภิกขเว วิปัสสิสัจ พริตตะตถ เอตทโหสิ “กัมมิ นุ โข สติ สพายนํ โหติ, กัปปจยา สพายนน”ติ? อถ โข ภิกขเว วิปัสสิสัจ พริตตะตถ โยนิโส-
มณสิการา อหุ ปณณาย อภิสมโย “นามรูป โข สติ สพายนํ โหติ, นามรูป-
ปจจยา สพายนน”ติ.

อถ โข ภิกขเว วิปัสสิสัจ พริตตะตถ เอตทโหสิ “กัมมิ นุ โข สติ นามรูปํ
โหติ, กัปปจยา นามรูปน”ติ? อถ โข ภิกขเว วิปัสสิสัจ พริตตะตถ โยนิโส-
มณสิการา อหุ ปณณาย อภิสมโย “วิญจนาเน โข สติ นามรูปํ โหติ,
วิญจนาณปจจยา นามรูปน”ติ.

อถ โข ภิกขเว วิปัสสิสัจ พริตตะตถ เอตทโหสิ “กัมมิ นุ โข สติ
วิญจนาณํ โหติ, กัปปจยา วิญจนาณน”ติ? อถ โข ภิกขเว วิปัสสิสัจ พริตตะตถ
โยนิโสมนสิการา อหุ ปณณาย อภิสมโย “สังขารेषุ โข สติ วิญจนาณํ โหติ,
สังขารปจจยา วิญจนาณน”ติ.

อถ โข ภิกขเว วิปัสสิสัจ พริตตะตถ เอตทโหสิ “กัมมิ นุ โข สติ
สังขารา โหนติ, กัปปจยา สังขาราน”ติ? อถ โข ภิกขเว วิปัสสิสัจ พริตตะตถ
โยนิโสมนสิการา อหุ ปณณาย อภิสมโย “อวิชชาโย โข สติ สังขารา โหนติ,
อวิชชาปจจยา สังขาราน”ติ.

อติ หิ อวิชชาปจจยา สังขาราน, สังขารปจจยา วิญจนาณํ เปา เอวเมตตัสส
เกวลตถ ทุกฺขกฺขณตถ สมฺมตโย โหติ. “สมฺมตโย สมฺมตโย” ติ โข ภิกขเว วิปัสสิสัจ
พริตตะตถ ปุพฺเพ อนนฺตํเตสํ ธมฺเมสํ จกฺขุ อุตฺปatti, ฉานํ อุตฺปatti, ปณณาย
อุตฺปatti, วิชฺชา อุตฺปatti, อาโตโก อุตฺปatti.

อถ ไช ภิกขเว วิปัสสิตฺถ โพธิตฺตตฺถ เอตทโหสิ “กัมฺมฺหิ นุ ไช อสฺสคิ
ชราวมรณํ น โหติ, กิสุตฺถ นิโรชา ชราวมรณนิโร”ติ? อถ ไช ภิกขเว วิปัสสิตฺถ
โพธิตฺตตฺถ โยนิโสมนสิการา อหุ ปณฺณาย อภิสํโย “ชาติยา ไช อสฺสคิ
ชราวมรณํ น โหติ, ชาตินิโรชา ชราวมรณนิโร”ติ.

อถ ไช ภิกขเว วิปัสสิตฺถ โพธิตฺตตฺถ เอตทโหสิ “กัมฺมฺหิ นุ ไช อสฺสคิชาติ
น โหติ, กิสุตฺถ นิโรชา ชาตินิโร”ติ? อถ ไช ภิกขเว วิปัสสิตฺถ โพธิตฺตตฺถ
โยนิโสมนสิการา อหุ ปณฺณาย อภิสํโย “ภเว ไช อสฺสคิ ชาติ น โหติ, ภวนิโรชา
ชาตินิโร”ติ.

อถ ไช ภิกขเว วิปัสสิตฺถ โพธิตฺตตฺถ เอตทโหสิ “กัมฺมฺหิ นุ ไช อสฺสคิ ภโว
น โหติ, กิสุตฺถ นิโรชา ภวนิโร”ติ? อถ ไช ภิกขเว วิปัสสิตฺถ โพธิตฺตตฺถ
โยนิโสมนสิการา อหุ ปณฺณาย อภิสํโย “อุปาทานे ไช อสฺสคิ ภโว น โหติ,
อุปาทานนิโรชา ภวนิโร”ติ.

อถ ไช ภิกขเว วิปัสสิตฺถ โพธิตฺตตฺถ เอตทโหสิ “กัมฺมฺหิ นุ ไช อสฺสคิ
อุปาทานํ น โหติ, กิสุตฺถ นิโรชา อุปาทานนิโร”ติ? อถ ไช ภิกขเว วิปัสสิตฺถ
โพธิตฺตตฺถ โยนิโสมนสิการา อหุ ปณฺณาย อภิสํโย “คณฺหยา ไช อสฺสคิ
อุปาทานํ น โหติ, คณฺหานิโรชา อุปาทานนิโร”ติ.

อถ ไช ภิกขเว วิปัสสิตฺถ โพธิตฺตตฺถ เอตทโหสิ “กัมฺมฺหิ นุ ไช อสฺสคิ คณฺหา
น โหติ, กิสุตฺถ นิโรชา คณฺหานิโร”ติ? อถ ไช ภิกขเว วิปัสสิตฺถ โพธิตฺตตฺถ
โยนิโสมนสิการา อหุ ปณฺณาย อภิสํโย. “เวทนาย ไช อสฺสคิ คณฺหา น โหติ,
เวทนานิโรชา คณฺหานิโร”ติ.

อถ ไช ภิกษเว วิปัสสิสสุต พริตตคตสุต เขตทโหสิ “กิมฺหิ นุ ไช อตฺติ เวทนา น โหติ, กิสุตฺตํ นิโรชา เวทนานิโรโ”ติ? อถ ไช ภิกษเว วิปัสสิสสุต พริตตคตสุต โยนิโสมนนฺติการา อหุ ปณฺณาย อภิสมโย “มฺลฺลเส ไช อตฺติ เวทนา น โหติ, มฺลฺลสนิโรชา เวทนานิโรโ”ติ.

อถ ไช ภิกษเว วิปัสสิสสุต พริตตคตสุต เขตทโหสิ “กิมฺหิ นุ ไช อตฺติ มฺลฺลโส น โหติ, กิสุตฺตํ นิโรชา มฺลฺลสนิโร”ติ? อถ ไช ภิกษเว วิปัสสิสสุต พริตตคตสุต โยนิโสมนนฺติการา อหุ ปณฺณาย อภิสมโย “สพายคเน ไช อตฺติ มฺลฺลโส น โหติ, สพายคณนิโรชา มฺลฺลสนิโร”ติ.

อถ ไช ภิกษเว วิปัสสิสสุต พริตตคตสุต เขตทโหสิ “กิมฺหิ นุ ไช อตฺติ สพายคณํ น โหติ, กิสุตฺตํ นิโรชา สพายคณนิโร”ติ? อถ ไช ภิกษเว วิปัสสิสสุต พริตตคตสุต โยนิโสมนนฺติการา อหุ ปณฺณาย อภิสมโย “นามรูปเ ไช อตฺติ สพายคณํ น โหติ, นามรูปนิโรชา สพายคณนิโร”ติ.

อถ ไช ภิกษเว วิปัสสิสสุต พริตตคตสุต เขตทโหสิ “กิมฺหิ นุ ไช อตฺติ นามรูปํ น โหติ, กิสุตฺตํ นิโรชา นามรูปนิโร”ติ? อถ ไช ภิกษเว วิปัสสิสสุต พริตตคตสุต โยนิโสมนนฺติการา อหุ ปณฺณาย อภิสมโย “วิญฺญาเน ไช อตฺติ นามรูปํ น โหติ, วิญฺญาณนิโรชา นามรูปนิโร”ติ.

อถ ไช ภิกษเว วิปัสสิสสุต พริตตคตสุต เขตทโหสิ “กิมฺหิ นุ ไช อตฺติ วิญฺญาณํ น โหติ, กิสุตฺตํ นิโรชา วิญฺญาณนิโร”ติ? อถ ไช ภิกษเว วิปัสสิสสุต พริตตคตสุต โยนิโสมนนฺติการา อหุ ปณฺณาย อภิสมโย “สงฺขารेषุ ไช อตฺติ วิญฺญาณํ น โหติ, สงฺขารนิโรชา วิญฺญาณนิโร”ติ.

อถ ไช ภิกษเว วิปัสสิสสุต พริตตคตสุต เขตทโหสิ “กิมฺหิ นุ ไช อตฺติ สงฺขารานํ น โหติ, กิสุตฺตํ นิโรชา สงฺขารนิโร”ติ? อถ ไช ภิกษเว วิปัสสิสสุต

โพธิ์คตตต โยนิโธมนตการา อหุ ปณณาย อภิสมโย “อวิชชาช โช อตติ
สงขารรา น โหนติ, อวิชชานิโรชา สงขารนิโรโ”ติ.

อติ หิหิ อวิชชานิโรชา สงขารนิโรโ, สงขารนิโรชา วิณณณนิโรโ ชแป
เอวเมตตต เกตตตต ทุกขทททตตต นิโรโ โหติ. “นิโรโ นิโรโ”ติ โช ภิกขเว
วิปัสสีตต โพธิ์คตตต ปุพเพ อนนตตตเคตฺต ชมเมตฺ จกขุ อุตปาติ, ฌานํ อุตปาติ,
ปณณาย อุตปาติ, วิชชา อุตปาติ, อาโตโก อุตปาติติ. จตุคต.

[ตคตทนนปี พุทธานํ เอวํ วิคคาเรตพโพ.]

๕. สิชีสตต

[๕] สิชีสต ภิกขเว ภควโต อรหโต สมมาตมพุทตต....

๖. เวสสภสตต

[๖] เวสสภสต ภิกขเว ภควโต อรหโต สมมาตมพุทตต....

๗. กกุตทตต

[๗] กกุตทตต ภิกขเว ภควโต อรหโต สมมาตมพุทตต....

๘. โจนาคมนตต

[๘] โจนาคมนตต ภิกขเว ภควโต อรหโต สมมาตมพุทตต....

๙. กตตปตต

[๙] กตตปตต ภิกขเว ภควโต อรหโต สมมาตมพุทตต....

๑๐. โคตมสูตร

[๑๐] ปุพฺพเว เม ภิกฺขเว สมนุโพชา อนภิสํพุทฺธสฺส โพธิตฺตตฺตสฺสว สโต เอตทโหสิ “กิมฺหิ วตํ โสโก อาปนฺโน ชยติ ฯ ชยฺยติ ฯ มยฺยติ ฯ จจติ ฯ อปฺปชชติ ฯ, อถ ฯ ปณฺมสฺส พุทฺธสฺส นิสฺสรณํ นปฺปชานาติ ชรามรณสฺส. กุทาสฺสุ นาม อิมสฺส พุทฺธสฺส นิสฺสรณํ ปณฺณายิสฺสติ ชรามรณสฺสา”ติ.

ตสฺส มยฺหิ ภิกฺขเว เอตทโหสิ “กิมฺหิ นุ โช สติ ชรามรณํ โหติ, กัปปจฺญา ชรามรณนฺ”ติ? ตสฺส มยฺหิ ภิกฺขเว โยนิโสมนสฺสการา อหุ ปณฺณาย อภิสํมโย “ชาติยา โช สติ ชรามรณํ โหติ, ชาติปจฺจยา ชรามรณนฺ”ติ.

ตสฺส มยฺหิ ภิกฺขเว เอตทโหสิ “กิมฺหิ นุ โช สติ ชาติ โหติ ฯ เปา ภโว.... อูปาทานํ.... คณฺหา.... เวทนา.... ผสฺโส.... สพายคณฺ.... นามรูปํ.... วิญฺเฒาณํ.... สงฺขารา โหนติ, กัปปจฺญา สงฺขารนฺ”ติ? ตสฺส มยฺหิ ภิกฺขเว โยนิโสมนสฺสการา อหุ ปณฺณาย อภิสํมโย “อวิชฺชาโย โช สติ สงฺขารา โหนติ, อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารนฺ”ติ.

อิติ หิํ อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารน, สงฺขารปจฺจยา วิญฺเฒาณํ ฯ เปา เอวเมตสฺส เกวณฺตสฺส พุทฺธกฺขณสฺส สมฺมตโย โหติ. “สมฺมตโย สมฺมตโย”ติ โช เม ภิกฺขเว ปุพฺเพ อนนฺตสฺสเทสฺส ธมฺเมสฺส จกฺขุ อุตฺปาติ, ฌาณํ อุตฺปาติ, ปณฺณาย อุตฺปาติ, วิชฺชา อุตฺปาติ, อาโลโก อุตฺปาติ.

ตสฺส มยฺหิ ภิกฺขเว เอตทโหสิ “กิมฺหิ นุ โช อสติ ชรามรณํ น โหติ, กิสฺส นโรชา ชรามรณนโร”ติ? ตสฺส มยฺหิ ภิกฺขเว โยนิโสมนสฺสการา อหุ ปณฺณาย อภิสํมโย “ชาติยา โช อสติ ชรามรณํ น โหติ, ชาตินโรชา ชรามรณนโร”ติ.

คณฺฐ มยฺหํ ภิกฺขเว เอกตโหสิ “กิมฺหิ นุ โข อสฺสึ ชาติ น โหติ ฯ”
 ภโว.... อูปาทานํ.... ตณฺหา.... เวทนา.... ผสฺโส.... สพฺพยคณฺํ.... นามรูปํ.... วิญฺญาณํ....
 สงฺขารว น โหนฺติ, กิณฺธํ นิโรธว สงฺขารนิโรธ”ติ? คณฺฐ มยฺหํ ภิกฺขเว
 โยนิโสมนสํการว อหุ ปณฺณาย อภิสมโย “อวิชฺชาย โข อสฺสึ สงฺขารว น โหนฺติ,
 อวิชฺชานิโรธว สงฺขารนิโรธ”ติ.

อิตฺติ หิทํ อวิชฺชานิโรธว สงฺขารนิโรธ, สงฺขารนิโรธว วิญฺญาณนิโรธ ฯ”
 เอกเมคคณฺฐํ เกวตถนํ ทุคฺคชณฺณนํ นิโรธว โหติ. “นิโรธว นิโรธ”ติ โข เม
 ภิกฺขเว ปุพฺเพ อนนฺตํเศสํ ฐมฺเมสํ จกฺขุ อุตฺปาติ, ฌานํ อุตฺปาติ, ปณฺณว
 อุตฺปาติ, วิชฺชา อุตฺปาติ, อาโตโก อุตฺปาติ. ทณฺม.

พฺพุทธวคฺโค ปจฺจโม.

คณฺฐทฺธานํ

เทสํว วิภังคปฏฺิปปทา ฯ
 วิปสฺสึ สึชฺชํ ฯ เวสฺสํ
 กกฺกนฺโธ โกนาคมนํ ฯ กสฺสโป
 มหาสทฺถมฺนิ ฯ โคตโมติ.

๒. อาหารวคฺค

๑. อาหารสํตฺต

[๑๑] เอวเมว สุตฺตํ:— เอกํ สมนํ ภคฺวา สวคฺคิยํ วิหริติ เขตฺตวเน อนาถปิตฺตํกคฺค
 อารวเน. จตุตฺวาริเม ภิกฺขเว อาหารว ภูตานิ วา สคฺคตานิ จิตฺตานิ สมนฺนเวสฺสํ วา

อนุกุคทาย. กตเม จตุตาโร? กอฬิกาโร^๑ อาหาโร โธพาริโก วา สฺขุโม วา, ฌสฺโส ทุติโย, มโนสฺสเจตนา คติยา, วิญฺเฒาณํ จตุตฺถํ อิมे โข ภิกฺขเว จตุตาโร อาหารา ภูตานํ วา สฺตฺตานํ จิตฺตยา สมฺภเวสฺสํ วา อนุกุคทาย.

อิมे ภิกฺขเว จตุตาโร อาหารา ถีนีทานา ถีสํมุตฺตา ถิชาติกา ถิปภวา? อิมे จตุตาโร อาหารา คณฺหานิทานา คณฺหาสํมุตฺตา คณฺหาชาติกา คณฺหาปภวา. คณฺหา จายํ ภิกฺขเว ถีนีทานา ถีสํมุตฺตา ถิชาติกา ถิปภวา? คณฺหา เวทนานิทานา เวทนาสํมุตฺตา เวทนาชาติกา เวทนาปภวา. เวทนา จายํ ภิกฺขเว ถีนีทานา ถีสํมุตฺตา ถิชาติกา ถิปภวา? เวทนา ฌสฺสํนิทานา ฌสฺสํสํมุตฺตา ฌสฺสํชาติกา ฌสฺสํปภวา. ฌสฺโส จายํ ภิกฺขเว ถีนีทานา ถีสํมุตฺโต ถิชาติกโก ถิปภโว? ฌสฺโส สํพายตนนิทานา สํพายตนสํมุตฺโต สํพายตนชาติกโก สํพายตนปภโว. สํพายตนฌจิตฺตํ ภิกฺขเว ถีนีทานํ ถีสํมุตฺตํ ถิชาติกํ ถิปภวํ? สํพายตนํ นามรูปนิทานํ นามรูปสํมุตฺตํ นามรูปชาติกํ นามรูปปภวํ. นามรูปฌจิตฺตํ ภิกฺขเว ถีนีทานํ ถีสํมุตฺตํ ถิชาติกํ ถิปภวํ? นามรูปํ วิญฺเฒาณนิทานํ วิญฺเฒาณสํมุตฺตํ วิญฺเฒาณชาติกํ วิญฺเฒาณปภวํ. วิญฺเฒาณฌจิตฺตํ ภิกฺขเว ถีนีทานํ ถีสํมุตฺตํ ถิชาติกํ ถิปภวํ? วิญฺเฒาณํ สงฺขารนิทานํ สงฺขารสํมุตฺตํ สงฺขารชาติกํ สงฺขารปภวํ. สงฺขารา จิเม ภิกฺขเว ถีนีทานา ถีสํมุตฺตา ถิชาติกา ถิปภวา? สงฺขารา อวิจฺจขานิทานา อวิจฺจชาสํมุตฺตา อวิจฺจชาชาติกา อวิจฺจชาปภวา.

อิติ โข ภิกฺขเว อวิจฺจชาปจฺจุยา สงฺขารรา, สงฺขารปจฺจุยา วิญฺเฒาณํ ๗เปา เอวเมตฺถสฺส เกวตฺถสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส สํมุตฺโต โหติ. อวิจฺจชาเย เตว อสฺสํสํวิราคนิโรธา สงฺขารนิโรธา, สงฺขารนิโรธา วิญฺเฒาณนิโรธา ๗เปา เอวเมตฺถสฺส เกวตฺถสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส นิโรธา โหติ. ปจฺจํ.

๒. โมลียผลคุณสูตร

[๑๒] สํวตฺถิยํ วิหริตฺติ.... จตุตาโรเม ภิกฺขเว อาหารา ภูตานํ วา สฺตฺตานํ จิตฺตยา สมฺภเวสฺสํ วา อนุกุคทาย. กตเม จตุตาโร? กอฬิกาโร อาหาโร โธพาริโก

๑ น. กฬิกาโร, ส. อ. กฬิกาโร, ก. กฬิกาโร

วา สุกุมโม วา, ผัสโส ทุตติโย, มโนสณฺเจตนา คติยา, วิณฺณวณฺณ จตุตฺถํ. อิม
 โข ภิกฺขเว จตุตฺตารो อารามวาทา ภูตานิ วา สุกุมานิ จิตฺตานิ สมนวณฺณานิ วา
 อณฺุคฺคหยาตํ.

เอวํ อุกฺกเต อายสฺมา โมลฺลยผลฺลฺลโน^๑ ภควนฺตํ เขตฺตโวจ “โก นุ โข ภนฺเต
 วิณฺณวณฺณารํ อารเวตฺติ”ติ? “โน กถฺโถ ปโมห”ติ ภควา อโวจ, “อารเวตฺติ”ติ
 อหํ น วทามิ. “อารเวตฺติ”ติ จาหํ วเทยฺย, ตตฺรตฺถํ กถฺโถ ปโมห “โก นุ โข
 ภนฺเต อารเวตฺติ”ติ? เอวญฺจาหํ น วทามิ, เอวํ มํ อวทนต์โย เอวํ ปุจฺเจยฺย
 “กิสฺส นุ โข ภนฺเต วิณฺณวณฺณารว”ติ? เอส กถฺโถ ปโมห, ตตฺร กถฺถํ
 เวยฺยาकरणํ “วิณฺณวณฺณารว อายตฺติ ปุณฺณพวณฺณินิพฺพคฺติยา ปจฺจโย,^๒ ตสฺมิ ภูเต
 สติ สพฺพยคณฺ, สพฺพยคณฺปจฺจยา ผัสโส”ติ.

โก นุ โข ภนฺเต ผัสสํติ? “โน กถฺโถ ปโมห”ติ ภควา อโวจ, “ผัสสํ”ติ
 อหํ น วทามิ. “ผัสสํ”ติ จาหํ วเทยฺย, ตตฺรตฺถํ กถฺโถ ปโมห “โก นุ โข
 ภนฺเต ผัสสํ”ติ? เอวญฺจาหํ น วทามิ, เอวํ มํ อวทนต์โย เอวํ ปุจฺเจยฺย
 “กิปฺปจฺจยา นุ โข ภนฺเต ผัสโส”ติ? เอส กถฺโถ ปโมห, ตตฺร กถฺถํ
 เวยฺยาकरणํ “สพฺพยคณฺปจฺจยา ผัสโส, ผัสสํปจฺจยา เวทนา”ติ.

โก นุ โข ภนฺเต เวทยคฺติ^๓? “โน กถฺโถ ปโมห”ติ ภควา อโวจ,
 “เวทยคฺติ”ติ อหํ น วทามิ. “เวทยคฺติ”ติ จาหํ วเทยฺย, ตตฺรตฺถํ กถฺโถ ปโมห
 “โก นุ โข ภนฺเต เวทยคฺติ”ติ? เอวญฺจาหํ น วทามิ, เอวํ มํ อวทนต์โย เอวํ
 ปุจฺเจยฺย “กิปฺปจฺจยา นุ โข ภนฺเต เวทนา”ติ? เอส กถฺโถ ปโมห, ตตฺร กถฺถํ
 เวยฺยาकरणํ “ผัสสํปจฺจยา เวทนา, เวทนาปจฺจยา คณฺหา”ติ.

๑ ฉ. โมลฺลยผลฺลฺลโน

๒ ก. ปจฺจโยติ อยํ ปาโง น ทิสฺสติ

๓ ฉ. อ. ก. เวทยคฺติ

โก นุ โข ภนฺเต คณฺหิยคฺคิ? “โน กถฺโถ ปโมห”ติ ภควา อโวจ,
“คณฺหิยคฺคิ”ติ อหํ น วทามิ. “คณฺหิยคฺคิ”ติ จาหํ วเทยฺย, ตตฺรตฺถํ กถฺโถ ปโมห
“โก นุ โข ภนฺเต คณฺหิยคฺคิ”ติ? เอวญฺจาหํ น วทามิ, เอวํ มํ อวทนต์ โย
เอวํ ปุจฺเจยฺย “กัปปจฺยา นุ โข ภนฺเต คณฺหา”ติ? เอส กถฺโถ ปโมห, ตตฺร
กถฺถํ เวยฺยาकरणํ “เวทนาปจฺยา คณฺหา, คณฺหาปจฺยา อุปาทานนุ”ติ.

โก นุ โข ภนฺเต อุปาทียคฺคิ? “โน กถฺโถ ปโมห”ติ ภควา อโวจ,
“อุปาทียคฺคิ”ติ อหํ น วทามิ. “อุปาทียคฺคิ”ติ จาหํ วเทยฺย, ตตฺรตฺถํ กถฺโถ ปโมห
“โก นุ โข ภนฺเต อุปาทียคฺคิ”ติ? เอวญฺจาหํ น วทามิ, เอวํ มํ อวทนต์ โย
เอวํ ปุจฺเจยฺย “กัปปจฺยา นุ โข ภนฺเต อุปาทานนุ”ติ? เอส กถฺโถ ปโมห,
ตตฺร กถฺถํ เวยฺยาकरणํ “คณฺหาปจฺยา อุปาทานํ, อุปาทานปจฺยา ภโว”ติ ๖เปฯ
เอวเมตตฺถํ เกวตตฺถํ ทุกฺขกฺขนฺตฺถํ สมฺมตฺถํ โหติ.

ณฺนํ เควว ผคฺคฺน ผตฺตํยคฺนํ อเสตฺวิราคฺนิโรธา ผตฺตํนิโรธา, ผตฺตํนิโรธา
เวทนาณิโรธา, เวทนาณิโรธา คณฺหาณิโรธา, คณฺหาณิโรธา อุปาทานณิโรธา,
อุปาทานณิโรธา ภวนิโรธา, ภวนิโรธา ชาตฺนิโรธา, ชาตฺนิโรธา ชรามรณํ
ได้กปริเทวทุกฺข โทมนตฺตํปายาสา นิรุชฺฌนฺติ, เอวเมตตฺถํ เกวตตฺถํ ทุกฺขกฺขนฺตฺถํ
นิโรธา โหติคฺคิ. ทฺติยํ.

๓. สมนพราหมณสูตร

[๑๓] สํวคฺคิยํ วิหริตฺ... เย हि เกจิ ภิกฺขเว สมนฺา วา พฺราหมณา วา
ชรามรณํ นปฺปชานนฺติ, ชรามรณสมฺุทฺยํ นปฺปชานนฺติ, ชรามรณนิโรธํ นปฺปชานนฺติ,
ชรามรณนิโรธคามินิปฺปฏิปทํ นปฺปชานนฺติ. ชาตํ ๖เปฯ ภวํ... อุปาทานํ... คณฺหํ...
เวทนํ... ผตฺตํ... สํพายคฺนํ... นามรूपํ... วิญฺญาณํ... สงฺขารํ นปฺปชานนฺติ, สงฺขารสมฺุทฺยํ
นปฺปชานนฺติ, สงฺขารนิโรธํ นปฺปชานนฺติ, สงฺขารนิโรธคามินิปฺปฏิปทํ นปฺปชานนฺติ. น

เมเต ภิภชเว สมนนา วา พราหมณา วา สมนเณสุ วา สมนสมมตา, พราหมเณสุ
 วา พราหมณสมมตา, น จ ปน เค ขายสมุโนโต สามณณคฤ วา พราหมณคฤ^๒
 วา ทิฏฐาเว รหมเม สย อภินนา สจจิกควา อุปสมปชช วิหรนติ.

เย จ โช เกจิ ภิกขเว สมนนา วา พราหมณา วา ชรามรณ ปชานนติ,
 ชรามรณสมุทย ปชานนติ, ชรามรณนิโรช ปชานนติ, ชรามรณนิโรชคามินีปฏิปท
 ปชานนติ. ชาตี ฆเปา ภว... อุปาทาน... คณห์... เวทน... ผสส์... สพายคน...
 นามรูป... วิณณณ... สงขาร ปชานนติ, สงขารสมุทย ปชานนติ, สงขารนิโรช
 ปชานนติ, สงขารนิโรชคามินีปฏิปท ปชานนติ. เค โชเม ภิภชเว สมนนา วา
 พราหมณา วา สมนเณสุ เจว สมนสมมตา, พราหมเณสุ จ พราหมณสมมตา, เค
 จ ปนายสมุโนโต สามณณคฤว พราหมณคฤว ทิฏฐาเว รหมเม สย อภินนา
 สจจิกควา อุปสมปชช วิหรนติ. คตย.

๔. ทุติยสมณพราหมณสูตร

[๑๔] สวาคุณิ วิหรติ... เย หิ เกจิ ภิกขเว สมนนา วา พราหมณา วา
 อิม รหมเม นปชานนติ, อิมส์ รหมมาน สมุทย นปชานนติ, อิมส์ รหมมาน
 นิโรช นปชานนติ, อิมส์ รหมมาน นิโรชคามินีปฏิปท นปชานนติ. กตเม รหมเม
 นปชานนติ, กตเมส์ รหมมาน สมุทย นปชานนติ, กตเมส์ รหมมาน นิโรช นปชานนติ,
 กตเมส์ รหมมาน นิโรชคามินีปฏิปท นปชานนติ ?

ชรามรณ นปชานนติ, ชรามรณสมุทย นปชานนติ, ชรามรณนิโรช
 นปชานนติ, ชรามรณนิโรชคามินีปฏิปท นปชานนติ. ชาตี ฆเปา ภว... อุปาทาน...
 คณห์... เวทน... ผสส์... สพายคน... นามรูป... วิณณณ... สงขาร นปชานนติ,
 สงขารสมุทย นปชานนติ, สงขารนิโรช นปชานนติ, สงขารนิโรชคามินีปฏิปท

นปฺปชานนฺติ, อิมํ ฐมฺเม นปฺปชานนฺติ, อิมํ ฐมฺมานํ สมฺมุตฺตํ นปฺปชานนฺติ, อิมํ ฐมฺมานํ นโรจํ นปฺปชานนฺติ, อิมํ ฐมฺมานํ นโรจกามินิปฺปทํ นปฺปชานนฺติ. น เมเต ภิทฺทเว สมนฺนา วา พฺราหฺมณฺนา วา สมนฺเนสุ วา สมนฺตมฺมตา, พฺราหฺมณฺเนสุ วา พฺราหฺมณฺตมฺมตา, น จ ปน เต อายสฺสํนฺโต สํมณฺณคฺคํ วา พฺราหฺมณฺณคฺคํ วา ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม สยํ อภินฺนวา สจฺจิกคฺคา อุปสํปชช วิหรนฺติ.

เย จ โข เกจิ ภิทฺทเว สมนฺนา วา พฺราหฺมณฺนา วา อิมํ ฐมฺเม ปชานนฺติ, อิมํ ฐมฺมานํ สมฺมุตฺตํ ปชานนฺติ, อิมํ ฐมฺมานํ นโรจํ ปชานนฺติ, อิมํ ฐมฺมานํ นโรจกามินิปฺปทํ ปชานนฺติ. กตเม ฐมฺเม ปชานนฺติ, กตเม ฐมฺมานํ สมฺมุตฺตํ ปชานนฺติ, กตเม ฐมฺมานํ นโรจํ ปชานนฺติ, กตเม ฐมฺมานํ นโรจกามินิปฺปทํ ปชานนฺติ?

ชราภรณํ ปชานนฺติ, ชราภรณสมฺมุตฺตํ ปชานนฺติ, ชราภรณนโรจํ ปชานนฺติ, ชราภรณนโรจกามินิปฺปทํ ปชานนฺติ. ชาตํ วเปว ภวํ... อุปาทานํ... คณฺหํ... เจตนํ... ผลํ... สํพายคณํ... นามรูปํ... วิณฺณวณฺณํ... สงฺขารํ ปชานนฺติ, สงฺขารสมฺมุตฺตํ ปชานนฺติ, สงฺขารนโรจํ ปชานนฺติ, สงฺขารนโรจกามินิปฺปทํ ปชานนฺติ. อิมํ ฐมฺเม ปชานนฺติ, อิมํ ฐมฺมานํ สมฺมุตฺตํ ปชานนฺติ, อิมํ ฐมฺมานํ นโรจํ ปชานนฺติ, อิมํ ฐมฺมานํ นโรจกามินิปฺปทํ ปชานนฺติ. เต โขเม ภิทฺทเว สมนฺนา วา พฺราหฺมณฺนา วา สมนฺเนสุ เจว สมนฺตมฺมตา, พฺราหฺมณฺเนสุ จ พฺราหฺมณฺตมฺมตา, เต จ ปนอายสฺสํนฺโต สํมณฺณคฺคณฺจ พฺราหฺมณฺณคฺคณฺจ ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม สยํ อภินฺนวา สจฺจิกคฺคา อุปสํปชช วิหรนฺตํ. จตุคฺคํ.

๕. กัจจานโคตตสูตร

[๑๕] สํวคฺคิยํ วิหรติ.... อถ โข อายสฺสํมา กัจจานโคตฺโต เยน ภควา, เทนฺปสฺสํกมฺมิ, อุปสฺสํกมฺมิคฺคา ภควนฺคํ อภินฺนวา เทนฺปสฺสํกมฺมิ นิสิตฺติ; เทนฺปสฺสํกมฺมิ

นิตินโน โข อายตฺมา กจฺจํนโคตฺโต ภคฺชนํ เอตทวโจ “สํมาทิฏฺฐิ สํมาทิฏฺฐิติ
ภนฺเต อจฺจุตฺติ, กิตฺตาวตฺตา นุ โข ภนฺเต สํมาทิฏฺฐิ โหติ”ติ?

ทวณฺณิสฺสโต ชวณฺณํ กจฺจํน โสโก เขภฺยุเยน อตฺถิตคฺคเจว นตฺถิตคฺคเจ. โสกสํมุตฺถํ
จํ โข กจฺจํน ยถาภูตํ สํมมปฺปณฺณาย ปสฺสโต ยํ โสเก นตฺถิตา, ตํ น โหติ.
โสกนโรธํ โข กจฺจํน ยถาภูตํ สํมมปฺปณฺณาย ปสฺสโต ยํ โสเก อตฺถิตา, ตํ
น โหติ. อูปยฺยปาทานาภินิเวสฺสวินิพนฺโห^๒ ชวณฺณํ กจฺจํน โสโก เขภฺยุเยน, คคฺคจณฺญํ
อูปยฺยปาทาน^๓ เจตฺโส อตฺถิฏฺฐจณฺญํ อภินิเวสฺสจณฺญํ น อูปะติ น อูปาทิยติ นาทิฏฺฐจติ
“อตฺตา เม”ติ. “ทุกฺขเมว อูปปชฺชมานํ อูปปชฺชติ, ทุกฺขํ นิริชฺชณฺมานํ นิริชฺชณฺติ”ติ น
กชฺชติ น วิจิกิณฺณติ, อปฺรปฺปจฺญา ฌานเมวสฺส เอตฺถ โหติ. เอตฺตาวตฺตา โข
กจฺจํน สํมาทิฏฺฐิ โหติ.

“สพฺพมคฺคิ”ติ โข กจฺจํน อยเมโก อนฺโต, “สพฺพํ นคฺคิ”ติ อยํ ทฺติโย อนฺโต,
เอเต เต กจฺจํน อฺโก อนฺเต อนฺตคฺคมม มชฺฌณน คคฺคโค ฆมมํ เทเสติ:
อวิชฺชาปรจฺญา สงฺขารว, สงฺขารปรจฺญา วิญฺญาณํ ๖เปว เอวเมคฺคสฺส เกวตฺสส
ทุกฺขกชฺชนฺตสฺส สํมุตฺถโย โหติ. อวิชฺชาย เควฺว อสฺสสฺสวราคฺคนิโรชา สงฺขารนิโรช,
สงฺขารนิโรชา วิญฺญาณนิโรช ๖เปว เอวเมคฺคสฺส เกวตฺสสฺส ทุกฺขกชฺชนฺตสฺส นิโรช
โหติติ. ปณฺณม.

๖. ฌมฺมกถิกสฺสุต

[๑๖] สํวตฺถิยํ วิหริติ.... อถ โข อณฺตโร ภิกฺขุ เยน ภคฺวา, เตนฺนปสงฺกมิ,
อูปสงฺกมิตฺวา ภคฺชนํ อภิวาทิตฺวา เขกมฺนตํ นิสฺสีติ; เขกมฺนตํ นิตินโน โข โส
ภิกฺขุ ภคฺชนํ เอตทวโจ “ฌมฺมกถิกโก ฌมฺมกถิกโกติ ภนฺเต อจฺจุตฺติ, กิตฺตาวตฺตา นุ โข
ภนฺเต ฌมฺมกถิกโก โหติ”ติ?

๑ น. จตฺทโท น ทิสฺสติ ๒ ก. อูปยฺยปาทานาภินิเวสฺสวินิพนฺโห ๓ ก. อูปยฺยปาทานํ

ชราภณณสฺส เจ ภิกฺขุ นิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย ชมฺมํ เทเสติ, “ชมฺมกถิโก ภิกฺขุ”ติ อถํ วจนาย. ชราภณณสฺส เจ ภิกฺขุ นิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย ปฏิปนฺโน โหติ, “ชมนฺนุชมนฺนปฏิปนฺโน ภิกฺขุ”ติ อถํ วจนาย. ชราภณณสฺส เจ ภิกฺขุ นิพฺพิท วิราคา นิโรธา อญฺญาทวิมฺมุคฺโค โหติ, “ทิวฺจชมนฺนนิพฺพานปฺปคฺโคติ ภิกฺขุ”ติ อถํ วจนาย.

ชาติยา เจ ภิกฺขุ ๗เปว ภวสฺส เจ ภิกฺขุ.... อญฺญาทวณฺสฺส เจ ภิกฺขุ.... คณฺหยา เจ ภิกฺขุ.... เวทนาย เจ ภิกฺขุ.... ผลสฺสสฺส เจ ภิกฺขุ.... สฺพายคณฺสฺส เจ ภิกฺขุ.... นามรูปสฺส เจ ภิกฺขุ.... วิณฺณยานสฺส เจ ภิกฺขุ.... สงฺขารานณฺเจ ภิกฺขุ.... อวิชฺชาย เจ ภิกฺขุ นิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย ชมฺมํ เทเสติ, “ชมฺมกถิโก ภิกฺขุ”ติ อถํ วจนาย. อวิชฺชาย เจ ภิกฺขุ นิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย ปฏิปนฺโน โหติ, “ชมนฺนุชมนฺนปฏิปนฺโน ภิกฺขุ”ติ อถํ วจนาย. อวิชฺชาย เจ ภิกฺขุ นิพฺพิท วิราคา นิโรธา อญฺญาทวิมฺมุคฺโค โหติ, “ทิวฺจชมนฺนนิพฺพานปฺปคฺโคติ ภิกฺขุ”ติ อถํ วจนายาติ. ฉนฺจ.

๗. อเจลกสฺสปสฺสตุต

[๑๗] เอวเม สุตํ:— เอกํ สมฺมํ ภควา ราชคเห วิหริตฺติ เวพฺพเน กถนฺนทก-
นิวาเป. อถ โข ภควา ปุพฺพณฺุสฺมยํ นิวาเสตุวา ปคฺคจฺฉิรมาทาย ราชคหํ^๑
ปิ่นฺนทาย ปาวิสฺสิ. อตฺถทสา โข อเจโต กสฺสโป ภควนฺตํ ทูโรโคว อากจฺจนฺตํ,
ทิสฺวาน เยน ภควา, เทนฺนปสงฺกมิ, อฺปสงฺกมิตุวา ภควตา สทฺธิํ สมฺโมทิตฺติ, สมฺโมทนฺนํ
กถํ สारณฺญํ วิคิสาเรตุวา เอกมฺนตํ อญฺจาสฺสิ; เอกมฺนตํ จิโต โข อเจโต กสฺสโป
ภควนฺตํ เอกทโวจ “ปุจฺเจยฺยาม มยํ ภวนฺตํ โคตมํ กณฺณจิทฺเทว^๒ เทสํ, สเจ โน ภวํ
โคตโม โอบาสํ กโรติ ปณฺหสฺส เวยฺยากรณายา”ติ.

๑ ก. ราชคเห

๒ ก. กิณฺณจิทฺเทว

อกาโต ไช คาว กัสสป ปณฺหุสฺส, อนฺตรฆริ ปวิฏฺฐสมฺหาติ. ทฺติยปี ไช
อเจโต กัสสป ภาควนฺตํ เอตทโวจ “ปุญฺญเยยาม มยฺ ภาควนฺตํ โคตมํ ภณฺจิทเว
เทสํ, สเจ โน ภวํ โคตโม โอภาสํ กริเทสิ ปณฺหุสฺส เวชฺชากรณายา”ติ. อกาโต
ไช คาว กัสสป ปณฺหุสฺส, อนฺตรฆริ ปวิฏฺฐสมฺหาติ. ตฺติยปี ไช ขเปว อนฺตรฆริ
ปวิฏฺฐสมฺหาติ. เอวํ วุตฺเต อเจโต กัสสป ภาควนฺตํ เอตทโวจ “น ไช ปน มยฺ
ภาควนฺตํ โคตมํ พหุเทว ปุญฺญติกามา”ติ. ปุญฺญ กัสสป, ยทาภงฺกขสฺสิติ.

กั นุ ไช โภ โคตม สยํกตํ ทฺทุกฺขนฺติ? “มา เหวํ กัสสปา”ติ ภควา อโวจ.
กั ปน โภ โคตม ปรักตํ^๑ ทฺทุกฺขนฺติ? “มา เหวํ กัสสปา”ติ ภควา อโวจ. กั
นุ ไช โภ โคตม สยํกตญฺจ ปรักตญฺจ ทฺทุกฺขนฺติ? “มา เหวํ กัสสปา”ติ ภควา
อโวจ. กั ปน โภ โคตม อสยํการํ อปรักการํ^๒ อธิจฺจสมฺบุปนฺนํ ทฺทุกฺขนฺติ? “มา
เหวํ กัสสปา”ติ ภควา อโวจ. กั นุ ไช โภ โคตม นตฺถิ ทฺทุกฺขนฺติ? น ไช กัสสป
นตฺถิ ทฺทุกฺขํ, อตฺถิ ไช กัสสป ทฺทุกฺขนฺติ. เตนฺหิ ภวํ โคตโม ทฺทุกฺขํ น ชานาติ
น ปสฺสตีติ? น ขวาทํ กัสสป ทฺทุกฺขํ น ชานามิ น ปสฺสามิ, .ชานามิ ขวาทํ
กัสสป ทฺทุกฺขํ, ปสฺสามิ ขวาทํ กัสสป ทฺทุกฺขนฺติ.

“กั นุ ไช โภ โคตม สยํกตํ ทฺทุกฺขนฺ”ติ อิติ ปุญฺญโง สฺมาโน “มา เหวํ
กัสสปา”ติ วเทสฺ. “กั ปน โภ โคตม ปรักตํ ทฺทุกฺขนฺ”ติ อิติ ปุญฺญโง สฺมาโน
“มา เหวํ กัสสปา”ติ วเทสฺ. “กั นุ ไช โภ โคตม สยํกตญฺจ ปรักตญฺจ
ทฺทุกฺขนฺ”ติ อิติ ปุญฺญโง สฺมาโน “มา เหวํ กัสสปา”ติ วเทสฺ. “กั ปน โภ โคตม
อสยํการํ อปรักการํ อธิจฺจสมฺบุปนฺนํ ทฺทุกฺขนฺ”ติ อิติ ปุญฺญโง สฺมาโน “มา เหวํ
กัสสปา”ติ วเทสฺ. “กั นุ ไช โภ โคตม นตฺถิ ทฺทุกฺขนฺ”ติ อิติ ปุญฺญโง สฺมาโน
“น ไช กัสสป นตฺถิ ทฺทุกฺขํ, อตฺถิ ไช กัสสป ทฺทุกฺขนฺ”ติ วเทสฺ. “เตนฺหิ ภวํ
โคตโม ทฺทุกฺขํ น ชานาติ น ปสฺสตี”ติ อิติ ปุญฺญโง สฺมาโน “น ขวาทํ กัสสป

ทุกขํ น ชานามิ น ปัสสํมามิ, ชานามิ ชฺวาทํ กถัสสป ทุกขํ, ปัสสํมามิ ชฺวาทํ
กถัสสป ทุกขณฺ”ติ วเทสํ. อากิขฺชคฺ จี เม ภนฺเต ภควา ทุกขํ, เทเสคฺ จี เม
ภนฺเต ภควา ทุกขณฺติ.

“โส กโรติ โส ปฏิสํเวทยตี”^๑ติ โส กถัสสป อาทิตฺตํ สโต “สยํกํ ทุกขณฺ”ติ
อิตฺติ วทํ สุตฺตํ เอตํ ปเรติ. “อณฺโณ กโรติ อณฺโณ ปฏิสํเวทยตี”ติ โส กถัสสป
เวทนาภิกฺขณฺสสฺส สโต “ปรักกํ ทุกขณฺ”ติ อิตฺติ วทํ อญฺเฐนํ เอตํ ปเรติ. เอเต เต
กถัสสป อญฺเฐนํ อญฺเฐนํ อญฺเฐนํ มชฺฌเณน ตถาคคโต ชมฺมํ เทเสติ: อวิชฺชาปจฺจุยา
สังขารรา, สังขารปจฺจุยา วิชฺฌาณํ ๗เปว เอวเมตฺสสฺส เกวตฺสสฺส ทุกฺขกฺขณฺสสฺส
สมุทฺทโย โหติ. อวิชฺชาย เควว อเสสํวิราคานิโรธา สังขารนิโรธา, สังขารนิโรธา
วิชฺฌาณนิโรธา ๗เปว เอวเมตฺสสฺส เกวตฺสสฺส ทุกฺขกฺขณฺสสฺส นิโรธา โหติติ.

เอวํ อุตฺเต อเจโต กถัสสป ภควนฺตํ เอตทโวจ “อภิกฺกนฺตํ ภนฺเต, อภิกฺกนฺตํ
ภนฺเต, เสยฺยถาปี ภนฺเต นิกกุชฺชิตํ วา อุกกุชฺชเยยฺย ๗เปว ‘จกฺกมฺนฺโต รูปานิ
ทกฺขณฺตี’ติ, เอวเมว” ภควตา อนนฺกปริยาเยน ชมฺโม ปกาสิโต, เอสํหํ ภนฺเต
ภควนฺตํ สรรณํ คจฺฉามิ ชมฺมมญฺจ ภิกฺขุสฺสมญฺจ, ตถะยยาหํ ภนฺเต ภควโต สมนฺติเก
ปพฺพชฺชํ, ตถะยยํ อปฺปสมฺปทณฺ”ติ.

โย โส กถัสสป อณฺณตฺตคฺคณฺยปฺพุโ อิมํมฺมํ ชมฺมวินเย อากงฺขติ ปพฺพชฺชํ อากงฺขติ
อฺปสมฺปทํ, โส จตฺตาริ มาเต ปริวสฺสตี, จตฺนํ มาตํ อจฺจุเยน ปริวคฺคปฺริวสฺสตี^๔
อากทฺทจฺจิตฺตา ภิกฺขุ อากงฺขมานา ปพฺพชฺชานฺติ อฺปสมฺปทณฺติ ภิกฺขุภาวาย. อปฺปจ
มยา ปคฺคตเวมคฺคตฺตา วิทิตาติ.

๑ ส. จตฺทโท น ทิสฺสตี ๒ ส. อ. ก. ปฏิสํเวทยตีติ ๓ น. เอวเมว

๔ น. ปริวคฺคปฺริวสฺสตีติ อยํ ปาโจ น ทิสฺสตี

๕ น. อากงฺขมานาติ อยํ ปาโจ น ทิสฺสตี

สเจ ภาเต อณฺณคิตฺติยปฺพุโ อิมสฺมึ รมฺมวินเย อากฺขติ ปพฺพชฺชํ อากฺขติ
 อุปฺปมฺปทํ, จตุตฺตาริ มาเส ปริวสฺสํ, จตุณฺนํ มาสํ อจฺจเยน ปริวฺคฺคตปฺริวสํ
 อารทฺทจิตฺตา ภิกฺขุ อากฺขมานา ปพฺพาเชนฺติ อุปฺปมฺปาเทนฺติ ภิกฺขุภาวาย,
 อหํ จตุตฺตาริ วสฺสํ ปริวสฺสํ, จตุณฺนํ วสฺสํ อจฺจเยน ปริวฺคฺคตปฺริวสํ
 อารทฺทจิตฺตา ภิกฺขุ ปพฺพาเชนฺตุ อุปฺปมฺปาเทนฺตุ ภิกฺขุภาวายาติ.

อตฺตถ โข อเจโต กสฺสโป ภควโต สมนฺติเก ปพฺพชฺชํ, อตฺตถ อุปฺปมฺปทํ:
 อจฺจรูปสฺมฺปนโน จ ปนายสฺมา กสฺสโป เอโก วุฏฺฏโง อุปฺปมฺคฺโค อาตานิ
 ปทิตฺคฺโค วิหรนฺโต นจฺริสฺสํ, ยสฺสสฺสคฺคา ย กุสฺสคฺคา สมนฺเทว อคารสฺมา อนคาริยํ
 ปพฺพชฺชํ, ตทณฺตฺตํ พุทฺธมฺจฺริยปฺริยสํ ทิฏฺฐเชว รมฺเม สยํ อภินฺนา สจฺจกิตฺตา
 อุปฺปมฺปชฺช วิหสฺสิ, “ชฺเณนา ชาติ, วุสฺสํ พุทฺธมฺจฺริยํ, กตํ กรณิยํ, นาปรี
 อิตฺตคฺคา”ติ อพฺภณฺนาสิ. อณฺณคโร จ ปนายสฺมา กสฺสโป อรหํ อโหสิตี.
 สคฺคตม.

๘. ติมฺพรุกฺขสฺสุต

[๑๘] สวคฺคิยํ วิหริตี.... อถ โข ติมฺพรุกฺโข ปรีพฺพาชโก เยน ภควา
 เตนฺปสฺงกมิ, อุปฺสํกมิทฺวา ภควตา สทฺธิ สมนฺทิ, สมนฺทินิยํ กถํ สทารณิยํ
 วิตฺติสวาทฺวา เอกมฺหํ นิสฺสี; เอกมฺหํ นิสฺสินโน โข ติมฺพรุกฺโข ปรีพฺพาชโก
 ภควนฺตํ เอตทโวจ:

“กึ นุ โข โภ โคตม สยํกตํ สฺซทฺทชฺชนฺติ? “มา เหวํ ติมฺพรุกฺขา”ติ ภควา
 อโวจ. กึ ปน โภ โคตม ปรีกตํ สฺซทฺทชฺชนฺติ? “มา เหวํ ติมฺพรุกฺขา”ติ ภควา
 อโวจ. กึ นุ โข โภ โคตม สยํกตณฺจ ปรีกตณฺจ สฺซทฺทชฺชนฺติ? “มา เหวํ

คิมฺพรุกฺขา”ติ ภควา อโวจ. ก็ ปน โภ โคตม อสยํการํ อปรํการํ อธิจฺจสฺมฺปนฺนํ
 สฺขทุทฺทขณฺติ? “มา เหวํ คิมฺพรุกฺขา”ติ ภควา อโวจ. ก็ นุ โข โภ โคตม นคฺติ
 สฺขทุทฺทขณฺติ? “น โข คิมฺพรุกฺข นคฺติ สฺขทุทฺทขํ, อคฺติ โข คิมฺพรุกฺข สฺขทุทฺทขณฺ”ติ.
 เตนฺหิ ภวํ โคตโม สฺขทุทฺทขํ น ชานาติ น ปสฺสตีติ? น ชฺวาทํ คิมฺพรุกฺข
 สฺขทุทฺทขํ น ชานามิ น ปสฺสํามิ, ชานามิ ชฺวาทํ คิมฺพรุกฺข สฺขทุทฺทขํ, ปสฺสํามิ.
 ชฺวาทํ คิมฺพรุกฺข สฺขทุทฺทขณฺติ.

“ก็ นุ โข โภ โคตม สยํกตํ สฺขทุทฺทขณฺ”ติ อิติ ปุญฺโஜ สฺมาโน “มา เหวํ
 คิมฺพรุกฺขา”ติ วเทสฺ. “ก็ ปน โภ โคตม ปรํกตํ สฺขทุทฺทขณฺ”ติ อิติ ปุญฺโஜ สฺมาโน
 “มา เหวํ คิมฺพรุกฺขา”ติ วเทสฺ. “ก็ นุ โข โภ โคตม สยํกตญฺจ ปรํกตญฺจ
 สฺขทุทฺทขณฺ”ติ อิติ ปุญฺโஜ สฺมาโน “มา เหวํ คิมฺพรุกฺขา”ติ วเทสฺ. “ก็ ปน โภ โคตม
 อสยํการํ อปรํการํ อธิจฺจสฺมฺปนฺนํ สฺขทุทฺทขณฺ”ติ อิติ ปุญฺโஜ สฺมาโน “มา เหวํ
 คิมฺพรุกฺขา”ติ วเทสฺ. “ก็ นุ โข โภ โคตม นคฺติ สฺขทุทฺทขณฺ”ติ อิติ ปุญฺโஜ สฺมาโน
 “น โข คิมฺพรุกฺข นคฺติ สฺขทุทฺทขํ, อคฺติ โข คิมฺพรุกฺข สฺขทุทฺทขณฺ”ติ วเทสฺ. “เตนฺหิ
 ภวํ โคตโม สฺขทุทฺทขํ น ชานาติ น ปสฺสตี”ติ อิติ ปุญฺโஜ สฺมาโน “น
 ชฺวาทํ คิมฺพรุกฺข สฺขทุทฺทขํ น ชานามิ น ปสฺสํามิ, ชานามิ ชฺวาทํ คิมฺพรุกฺข
 สฺขทุทฺทขํ, ปสฺสํามิ ชฺวาทํ คิมฺพรุกฺข สฺขทุทฺทขณฺ”ติ วเทสฺ. อาสิทฺทศฺ ๑ เม ภวํ
 โคตโม สฺขทุทฺทขํ, เทเสศฺ ๑ เม ภวํ โคตโม สฺขทุทฺทขณฺติ.

“สา เวทนา โส เวทยตี”ติ โข คิมฺพรุกฺข อาทิตฺโต สโต “สยํกตํ สฺขทุทฺทขณฺ”ติ
 เอวญฺจาทํ น วทามิ, “อญฺเฒา เวทนา อญฺเฒา เวทยตี”ติ โข คิมฺพรุกฺข เวทนา-
 ภิกฺขุณฺตสฺส สโต “ปรํกตํ สฺขทุทฺทขณฺ”ติ เอวญฺจาทํ น วทามิ. เอเต เต คิมฺพรุกฺข
 อุกฺโข อนฺเต อนฺตคฺคณฺ มชฺฌเนน ตถาคโต ชมฺมํ เทเสติ: อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารฯ,
 สงฺขารปจฺจยา วิญฺญาณํ ๗เปว เอวเมตสฺส เกวตสฺส ทฺวักขณฺตสฺส สฺมฺทโย โหติ.
 อวิชฺชาย เควว อเสตฺวิราคฺคณิโรชา สงฺขารนิโรช, สงฺขารนิโรชา, วิญฺญาณนิโรช
 ๗เปว เอวเมตสฺส เกวตสฺส ทฺวักขณฺตสฺส นิโรช โหตีติ.

เอวํ อุกเต คิมพรูกุโข ปริพพาสโก ภควนํ เอกทโวจ “อภิกกนํ โภ โคตม,
อภิกกนํ โภ โคตม ๖เปว เอสํหิ ภนเต ภนํ โคตมํ สรรณํ คจฺฉามิ ชมฺมณจ
ภิกขุสํมณจ, อูปาสกํ มํ ภวํ โคตโม ชาเรตุ อชฺชคคฺเค ปาณเปตํ สรรณจฺกคฺค”ติ.
อจฺจมํ.

๙. พาลปณฺทิตสฺสุต

[๑๙] สํวคฺคิยํ วิหริติ... อวิชฺชานํวรณสฺส ภิกขเว พาลสฺส คณฺหาเย สํมุตฺตสฺส^๑
เอวมยํ กาโย สมฺมทาคโต. อิติ อยฺมเจว กาโย พหิทฺธา จ นามรูปํ, อิตฺถเกตํ ทฺวํ,
ทฺวํ ปฏิจฺจ ผลสฺส สเพวายคณานิ,^๒ เยหิ มฺมฺโจ พาลโต สฺสทฺทกฺขํ ปฏิสํเวทยติ,
เอเคสํ วา อณฺณคเรน.

อวิชฺชานํวรณสฺส ภิกขเว ปณฺทิตสฺส คณฺหาเย สํมุตฺตสฺส เอวมยํ กาโย
สมฺมทาคโต, อิติ อยฺมเจว กาโย พหิทฺธา จ นามรูปํ, อิตฺถเกตํ ทฺวํ, ทฺวํ ปฏิจฺจ
ผลสฺส สเพวายคณานิ, เยหิ มฺมฺโจ ปณฺทิตโต สฺสทฺทกฺขํ ปฏิสํเวทยติ, เอเคสํ วา
อณฺณคเรน.

คตฺว ภิกขเว โก วิเสโส โก อธิปฺปายโส^๓ กิณฺณนากरणํ ปณฺทิตสฺส พาลณาคิร
ภควํมฺมตฺตา โน ภนเต ชมฺมา ภควํเนตฺติกา ภควํปฏิสรรณํ, สํว จต ภนเต,
ภควนํคฺเคว ปฏิจฺจกฺก เอตสฺส ภาสิตสฺส อตฺถโก, ภควโต สฺสคฺวา ภิกขุ ชาเรตฺตํคฺคิ.

เตนหิ ภิกขเว สฺสณณ, สํวกํ มนสิกโรถ, ภาสิตสฺสํคิ. “เอวํ ภนเต”ติ
โฆ เต ภิกขุ ภควโต ปจฺจสฺสสฺสํ. ภควา เอกทโวจ:

๑ น. สํมุตฺตสฺส.

๒ ก. สเพวายคณานิ

๓ น. อธิปฺปายโส, ส. อ. ก. อธิปฺปาย

กตโม จ ภิกขเว ปฏิจฺจุตมฺปปาโท ชาติปจฺจยา ภิกขเว ชรามรณํ, อุปปาทา
 วา ตถาคคานํ อมฺปปาทา วา ตถาคคานํ จิตฺวา ตํ ชาตุ ฆมฺมจฺจิตฺตา ฆมฺมนิยามตา
 อิทปฺปจฺจยา, ตํ ตถาคโค อภิสมฺพุตฺตติ อภิสเมติ, อภิสมฺพุตฺตติวฺวา - อภิสเมตฺวฺวา
 อจฺจิกฺขติ เทเสติ ปณฺณเปติ ปฏฺฐเปติ วิจรติ วิภจฺติ อุตฺตนาถิโรติ “ปตฺตสฺส”ติ
 จาห. ชาติปจฺจยา ภิกขเว ชรามรณํ ะเปว ภวปจฺจยา ภิกขเว ชาติ.... อุปาทานปจฺจยา
 ภิกขเว ภโว.... คณฺหาปจฺจยา ภิกขเว อุปาทานํ... เวทนาปจฺจยา ภิกขเว คณฺหา...

อนาคคมุทธานํ, ถลํ นุ โข ภวิสฺสํมี อนาคคมุทธานํ, ถิ หุคฺวา ถิ ภวิสฺสํมี นุ
 ขฺวาทิ อนาคคมุทธานนฺ”ติ? เอตฺรหิ จา ปจฺจุปปนฺนํ อทฺธานํ อชฺฌมคฺคํ ถลํถลํ
 ภวิสฺสํติ “อหํ นุ โขสฺมิ, โน นุ โขสฺมิ, ถิ นุ โขสฺมิ, ถลํ นุ โขสฺมิ, อยํ
 นุ โข สคฺคโต กุโต อากฺโข, สฺโส กุหิ คามิ ภวิสฺสํติ”ติ? เนตํ จานํ วิชฺชติ. ตํ
 ภิสฺสํ เหตุ? คถา หิ ภิกฺขเว อริยสํวากสฺส อยฺเมจ ปฏิจฺจุสฺสมุปฺปาโต อิมे จ
 ปฏิจฺจุสฺสมุปฺปนา ธมฺมา ยถาภูตํ สมฺมปฺปณฺณาย สํทิฏฺฐาติ. ทสฺมึ.

อาหารวคฺโค ทฺติโย.

ตสฺสทฺธานํ

อาหารคฺคณฺณเจว

เทว จ สมนฺพราหฺมณา

กจฺจานโคคฺคํ ธมฺมกถิกํ

อเจตํ ติมฺพรฺกฺเขน จ

พาสฺสนทิตฺตเจว^๒

ทสฺโม ปจฺจเยน จาติ.

๓. ทสพลวคค

๑. ทสพลสตุต

[๒๑] สํวคฺคิยํ วิหริติ... ทสฺพลสฺมนฺนาคโค ภิกฺขเว คถาคโค จคฺคหิ จ
 เวสํารชฺเชหิ สมนฺนาคโค อาสภณฺจํ ปฏิจฺจนาติ, ปรีสํสํ สึหนาทํ นทติ,

๑ น. กุหิ คมิสฺสํติ

๒ น. พาสฺสนทิตฺตเจว

พหุหมจกั ปวตเตติ: อิติ รูป อิติ รูปสัธ สัมทโย อิติ รูปสัธ อตถกโม, อิติ
 เวทนา อิติ เวทนาย สัมทโย อิติ เวทนาย อตถกโม, อิติ สณฺญา อิติ สณฺญาย
 สัมทโย อิติ สณฺญาย อตถกโม, อิติ สงฺขารอ อิติ สงฺขารานํ สัมทโย อิติ
 สงฺขารานํ อตถกโม, อิติ วิญฺเณณํ อิติ วิญฺเณณสัธ สัมทโย อิติ วิญฺเณณสัธ
 อตถกโม, อิติ อิมสฺมึ สติ อิทํ โหติ, อิมสฺสูปปาทา อิทํ อุปฺปชฺชติ, อิมสฺมึ
 อสฺติ อิทํ น โหติ, อิมสฺส นโรธา อิทํ นโรธมฺติ, ยทิตํ อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารอ,
 สงฺขารปจฺจยา วิญฺเณณํ ะเปว เอมตสฺส เกวตสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส สัมทโย โหติ.
 อวิชฺชาย เควว อเสตวิรอกนโรธา สงฺขารนโรโ, สงฺขารนโรธา วิญฺเณณนโรโ
 ะเปว เอมตสฺส เกวตสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส นโรโ โหติ. ปจฺม.

๒. ทุตียทสพลสุตต

[๒๒] สวตฺถิยํ วิหริติ.... ทสพลสมนนาคโต ภิกฺขเว คคาคโต จตุทฺธิ จ
 เวสํารชเชทํ สมนนาคโต อาสภณฺจํ ปฏฺชานาติ, ปริสํสาสุ สํทาทํ นทติ,
 พหุหมจกั ปวตเตติ: อิติ รูป อิติ รูปสัธ สัมทโย อิติ รูปสัธ อตถกโม,
 อิติ เวทนา อิติ เวทนาย สัมทโย อิติ เวทนาย อตถกโม, อิติ สณฺญา อิติ
 สณฺญาย สัมทโย อิติ สณฺญาย อตถกโม, อิติ สงฺขารอ อิติ สงฺขารานํ สัมทโย
 อิติ สงฺขารานํ อตถกโม, อิติ วิญฺเณณํ อิติ วิญฺเณณสัธ สัมทโย อิติ
 วิญฺเณณสัธ อตถกโม, อิติ อิมสฺมึ สติ อิทํ โหติ, อิมสฺสูปปาทา อิทํ
 อุปฺปชฺชติ, อิมสฺมึ อสฺติ อิทํ น โหติ, อิมสฺส นโรธา อิทํ นโรธมฺติ, ยทิตํ
 อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารอ, สงฺขารปจฺจยา วิญฺเณณํ ะเปว เอมตสฺส เกวตสฺส
 ทุกฺขกฺขนฺธสฺส สัมทโย โหติ. อวิชฺชาย เควว อเสตวิรอกนโรธา สงฺขารนโรโ,
 สงฺขารนโรธา วิญฺเณณนโรโ ะเปว เอมตสฺส เกวตสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส นโรโ
 โหติ.

เอวํ สวากฺขาโต ภิกฺขเว มยา รมโม อุตฺตาโน วิวโฏ ปกาตีโต ฉินฺนปปีโตโก.
 เอวํ สวากฺขาเต โข ภิกฺขเว มยา รมเม อุตฺตาเน วิวเฏ ปกาตีเต ฉินฺนปปีโตเก

อตเมว สทฺธราปพฺพชิตฺเตน กุสฺสํกุสฺสํเตน วีริยํ อารภิตุํ “กามํ คฺจิ จ นหารุ จ
อญฺชิ จ อวสฺสํสํสํ สฺสํเร อุปสฺสํสํสํ มํสํโถหิตํ. ยนฺตํ ปุริสธํมาเนน ปุริสํวิริเยน
ปุริสํปรกฺกเมเนน ปคฺคพฺพํ, น คํ อปฺปาปญฺนิตฺวา ปุริสํสํสํ วิริยํสํสํ สณฺขานํ
ภวิสฺสํสํ”ติ.

ทุกฺขํ ภิกฺขเว กุสฺสํโต วิหริติ โวถิณฺโณ ปาปเกหิ อกฺุสฺสํเตหิ ชมฺเมหิ, มหฺนคณฺจ
สทฺถํ ปรีหาเปติ, อารทฺธวิริโย จ โช ภิกฺขเว สฺสํ วิหริติ ปวฺวิจิตฺโต ปาปเกหิ
อกฺุสฺสํเตหิ ชมฺเมหิ, มหฺนคณฺจ สทฺถํ ปรีปุเรติ. น ภิกฺขเว ธีเนน อคฺคํสํสํ ปคฺคิ
โหติ, อคฺคํเนน จ โช ภิกฺขเว อคฺคํสํสํ ปคฺคิ โหติ. มณฺฑาเปยฺยมํ ธี ภิกฺขเว
พฺรหฺมาจริยํ, สทฺธา สมนุชฺชิฏฺโถ. คสฺมาคิหิ ภิกฺขเว วิริยํ อารภถ อปฺปคฺคํสํสํ
ปคฺคิยา อนริคคํสํสํ อริคมาย อสํจณิกคํสํสํ สจฺจณิกิริยาเย “เอวํ โน อโย อมฺหากํ
ปพฺพชฺชา อวํกตา อวณฺณา ภวิสฺสํสํ สมฺตา สจฺจทฺรยา. เยสํ” มโย ปรีญฺชาม
จิวรํ ปิณฺฑาปาทเสนาสนคิณฺดาณํ ปจฺจยภาสํชชปรีญฺชาเร เตสํ เต การาว อเมหํ
มํหปฺปตา ภวิสฺสํสํ มหฺนํสํสํ”ติ. เอวํ หิ โว ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพํ. อคฺคํคฺคํ วา หิ
ภิกฺขเว สมนุสฺสํมาเนน อตเมว อปฺปมาเทเน สมนุปาเทคํ, ปรีคํ วา หิ ภิกฺขเว
สมนุสฺสํมาเนน อตเมว อปฺปมาเทเน สมนุปาเทคํ. อญฺยคฺคํ วา หิ ภิกฺขเว
สมนุสฺสํมาเนน อตเมว อปฺปมาเทเน สมนุปาเทคํ. ทุติโย.

๓. อุปนิสสสูตร

[๒๓] ตาวคฺคิโย วิหริติ... ชานโตหํ ภิกฺขเว ปสฺสํโต อาสวํ ชโย จทามิ, โน
อชานโต โน อปสฺสํโต. กิณฺจ ภิกฺขเว ชานโต ก็ ปสฺสํโต อาสวํ ชโย โหติ?
อิตฺติ รุปํ อิตฺติ รุปสฺสํ สมนุทโย อิตฺติ รุปสฺสํ อคฺคํคฺคํโม, อิตฺติ เวทนา จเปว
อิตฺติ สณฺหา จเปว อิตฺติ สงฺขาราว จเปว อิตฺติ วิญฺญานํ อิตฺติ วิญฺญานํสํสํ สมนุทโย

อิติ วิญญานธัส อตถกโมติ. เอวံ โข ภิกขเว ชานโต เอวံ ปัสสโต อาสวานัน
ชโย โหติ.

ยมปี" คัม ภิกขเว ขยลัมมี ขยณณัม, คมปี สอุปนิสํ วทามิ, โน ออุปนิสํ.
กา ๑ ภิกขเว ขยณณธัส อุปนิสา? "วิมุคฺติ"ติสฺส วจณียํ. วิมุคฺติมฺพหํ ภิกขเว
สอุปนิสํ วทามิ, โน ออุปนิสํ. กา ๑ ภิกขเว วิมุคฺติยา อุปนิสา? "วิราโค"ติสฺส
วจณียํ. วิราคมฺพหํ ภิกขเว สอุปนิสํ วทามิ, โน ออุปนิสํ. กา ๑ ภิกขเว วิราคธัส
อุปนิสา? "นิพฺพิทา"ติสฺส วจณียํ. นิพฺพิทมฺพหํ ภิกขเว สอุปนิสํ วทามิ, โน
ออุปนิสํ. กา ๑ ภิกขเว นิพฺพิทาย อุปนิสา? "ยถาภูตญาณทสฺสนมฺพหํ"ติสฺส วจณียํ,
ยถาภูตญาณทสฺสนมฺพหํ ภิกขเว สอุปนิสํ วทามิ, โน ออุปนิสํ. กา ๑ ภิกขเว
ยถาภูตญาณทสฺสนธัส อุปนิสา? "สฺมาชิ"ติสฺส วจณียํ. สฺมาชิมฺพหํ ภิกขเว สอุปนิสํ
วทามิ, โน ออุปนิสํ.

กา ๑ ภิกขเว สฺมาชิธัส อุปนิสา? "สฺขมฺ"ติสฺส วจณียํ. สฺขมฺพหํ ภิกขเว
สอุปนิสํ วทามิ, โน ออุปนิสํ. กา ๑ ภิกขเว สฺขธัส อุปนิสา? "ปสฺสทฺธิ"ติสฺส
วจณียํ. ปสฺสทฺธิมฺพหํ ภิกขเว สอุปนิสํ วทามิ, โน ออุปนิสํ. กา ๑ ภิกขเว
ปสฺสทฺธิยา อุปนิสา? "ปีติ"ติสฺส วจณียํ. ปีติมฺพหํ ภิกขเว สอุปนิสํ วทามิ, โน
ออุปนิสํ. กา ๑ ภิกขเว ปีติยา. อุปนิสา? "ปามุชฺชน"ติสฺส วจณียํ. ปามุชฺชนมฺพหํ
ภิกขเว สอุปนิสํ วทามิ, โน ออุปนิสํ. กา ๑ ภิกขเว ปามุชฺชนธัส อุปนิสา?
"สทฺธา"ติสฺส วจณียํ. สทฺธมฺพหํ ภิกขเว สอุปนิสํ วทามิ, โน ออุปนิสํ.

กา ๑ ภิกขเว สทฺธาย อุปนิสา? "ทฺฤชฺชน"ติสฺส วจณียํ. ทฺฤชฺชนมฺพหํ ภิกขเว
สอุปนิสํ วทามิ, โน ออุปนิสํ. กา ๑ ภิกขเว ทฺฤชฺชนธัส อุปนิสา? "ชาติ"ติสฺส
วจณียํ. ชาติมฺพหํ ภิกขเว สอุปนิสํ วทามิ, โน ออุปนิสํ. กา ๑ ภิกขเว ชาติยา

อุปนิสา? “ภาโว”ติสฺส วจฺญิํ. ภวมฺปหิ ภิกฺขเว สอุปนิสฺสํ วทามิ, โน อญฺปนิสฺสํ.
 กา จ ภิกฺขเว ภวสฺส อุปนิสา? “อุปาทานนุ”ติสฺส วจฺญิํ. อุปาทานมฺปหิ ภิกฺขเว
 สอุปนิสฺสํ วทามิ, โน อญฺปนิสฺสํ. กา จ ภิกฺขเว อุปาทานสฺส อุปนิสา? “คณฺหา”ติสฺส
 วจฺญิํ. คณฺหมฺปหิ ภิกฺขเว สอุปนิสฺสํ วทามิ, โน อญฺปนิสฺสํ.

กา จ ภิกฺขเว คณฺหา อุปนิสา? “เวทนา”ติสฺส วจฺญิํ. เวปฺวา “ผลโส”ติสฺส
 วจฺญิํ.... “สพฺยาตนนุ”ติสฺส วจฺญิํ.... “นามรูปนุ”ติสฺส วจฺญิํ.... “วิญฺญาณนุ”ติสฺส
 วจฺญิํ.... “สงฺขารว”ติสฺส วจฺญิํ. สงฺขารวปหิ ภิกฺขเว สอุปนิสฺสํ วทามิ, โน อญฺปนิสฺสํ.
 กา จ ภิกฺขเว สงฺขารวํ อุปนิสา? “อวิชฺชา”ติสฺส วจฺญิํ.

อติ โห ภิกฺขเว อวิชฺชูปนิสา สงฺขารว, สงฺขารูปนิสฺสํ วิญฺญาณํ, วิญฺญาณูปนิสฺสํ
 นามรูปํ, นามรูปูปนิสฺสํ สพฺยาตนํ, สพฺยาตนูปนิสฺสํ ผลโส, ผลสฺสูปนิสา เวทนา,
 เวทนูปนิสา คณฺหา, คณฺหูปนิสฺสํ อุปาทานํ, อุปาทานูปนิสฺสํ ภาโว, ภวูปนิสา ชาติ,
 ชาตูปนิสฺสํ ทุกฺขํ, ทุกฺขูปนิสา สทฺธา, สทฺธูปนิสฺสํ ปามุชฺสํ, ปามุชฺสูปนิสา ปิติ, ปิตูปนิสา
 ปสฺสทฺธิ, ปสฺสทฺธูปนิสฺสํ สฺขํ, สฺขูปนิสฺสํ สมาริ, สมารูปนิสฺสํ ยถาภูตฌาณทสฺสํ,
 ยถาภูตฌาณทสฺสูปนิสา นิพฺพิทา, นิพฺพิทูปนิสฺสํ วิราโค, วิราคูปนิสา วิมุตฺติ,
 วิมุตฺตูปนิสฺสํ ขยฺเฌาณํ.

เสยฺยถาปี ภิกฺขเว อุปริ ปพฺพเต อุตฺตมฺมุติเก เทเว วสฺสํเต คํ อุกกํ ยถาณินฺนํ
 ปวคฺคมานํ ปพฺพต กนฺทร ปทฺร ธาชา ปริปุเรติ, ปพฺพต กนฺทร ปทฺร ธาชา ปริปุรา
 กุสฺสพฺเภ ปริปุเรติ, กุสฺสพฺภา ปริปุรา มหาโสพฺเภ ปริปุเรติ, มหาโสพฺภา
 ปริปุรา กุณฺนทโย ปริปุเรติ, กุณฺนทโย ปริปุรา มหานทโย ปริปุเรติ, มหานทโย
 ปริปุรา มหาสมุทฺทํ ปริปุเรติ.

เอวเมว ไช ภิกขเว อวิชฐูปนิสา สังขารรา, สังขารูปนิส วิณณาน, วิณณานูปนิส นามรูป, นามรูปูปนิส สฬายคณ, สฬายคณูปนิส ผัสโส, ผัสสูปนิสา เจตนา, เจตนาูปนิสา คณหา, คณหาูปนิส อุปาทาน, อุปาทานูปนิส ภโว, ภวูปนิสา ชาติ, ชาติูปนิส ทุกข, ทุกขูปนิสา สทฐา, สทฐูปนิส ปามุข, ปามุขูปนิสา ปิติ, ปิติูปนิสา ปตัสสทฐ, ปตัสสทฐูปนิส สข, สขูปนิส สมาริ, สมาริูปนิส ยถากุคณานทสสัน, ยถากุคณานทสสันูปนิสา นิพพิทา, นิพพิทาูปนิส วิราโค, วิราคูปนิสา วิมุตติ, วิมุตติูปนิส ขเยณานนติ. ตติย.

๔. อณตติตติยสูตร

[๒๔] ราชคเห จิหริติ เวพฺพเน... อถ ไช อายสฺมา สาริปฺพุโค ปุพฺพณฺหสมฺมํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจฺฉิรมาทาย ราชคหํ ปิณฺทาย ปาวตฺติ. อถ ไช อายสฺมา สาริปฺพุคตฺสสฺส เอคทโหติ “อคิปปโก ไช ตาว ราชคเห ปิณฺทาย จริตฺ, ยนฺนุนาหิ เยน อณตติตติยานํ ปฏิพฺพาชกานํ อารามิ เทนุปลงฺกเมยฺยน”ติ.

อถ ไช อายสฺมา สาริปฺพุโค เยน อณตติตติยานํ ปฏิพฺพาชกานํ อารามิ เทนุปลงฺกมิ, อุปฺปลงฺกมิตฺวา เตหิ อณตติตติเยหิ ปฏิพฺพาชเกหิ สทฺธิ สมนฺโหติ, สมนฺโหตฺตํ กถํ สารณํ วิตฺติสาเรตฺวา เอกมฺนคํ นิสฺสีติ; เอกมฺนคํ นิสฺสินํ ไช อายสฺมณฺหํ สาริปฺพุคํ เต อณตติตติยา ปฏิพฺพาชกา เอคทโหจฺ:

“สฺนตฺตาอุโส สาริปฺพุค เอเก สมนฺพฺราหฺมณา กมฺมจาทา สยํกตํ ทุกฺขํ ปณฺณเปเนติ, สฺนติ ปนาอุโส สาริปฺพุค เอเก สมนฺพฺราหฺมณา กมฺมจาทา ปรํกตํ ทุกฺขํ ปณฺณเปเนติ, สฺนตฺตาอุโส สาริปฺพุค เอเก สมนฺพฺราหฺมณา กมฺมจาทา สยํกตญฺจ ปรํกตญฺจ ทุกฺขํ ปณฺณเปเนติ, สฺนติ ปนาอุโส สาริปฺพุค เอเก สมนฺพฺราหฺมณา กมฺมจาทา อสยํการํ อปรํการํ อริจฺจุสฺมุปฺปนํ ทุกฺขํ ปณฺณเปเนติ. อิท ปนาอุโส สาริปฺพุค สมนฺโณ โคคโม กิฉาทิ กิมกฺขายี, กถํ พฺยากรมานา จ มยํ วุตฺตวาทีน เจว สมนฺตสฺส

โคตมสฺส อสฺสํ, น จ สมนํ โคตมํ อฏฺเฏน อพฺภาจิกุเขยฺยํ, ฐมฺมสฺส จานุฐมฺมํ
พฺยากรเยยฺยํ, น จ โกจิ สหฐมฺมิโก วาทานุปาโต คารยฺหิ จํนํ อากฺขณฺเญยฺยํ”ติ.

ปฏิจฺจสมุปฺปन्नํ โข อวฺสุโต ทุกฺขํ อุกฺกํ ภควตา. กิํ ปฏิจฺจ? ผลํ ปฏิจฺจ.
อิตฺติ วทํ อุกฺกตวาทิ เจว ภควโต อสฺสํ, น จ ภควนฺตํ อฏฺเฏน อพฺภาจิกุเขยฺย,
ฐมฺมสฺส จานุฐมฺมํ พฺยากรเยยฺย, น จ โกจิ สหฐมฺมิโก วาทานุปาโต คารยฺหิ
จํนํ อากฺขณฺเญยฺย.

คตฺราวฺสุโต เข เต สมนพฺราหฺมณา กมฺมวาทา สยํกตํ ทุกฺขํ ปณฺณเปณฺติ,
คทปปี ผลํสฺสปจฺจยา. เขปี เต สมนพฺราหฺมณา กมฺมวาทา ปริกตํ ทุกฺขํ ปณฺณเปณฺติ,
คทปปี ผลํสฺสปจฺจยา. เขปี เต สมนพฺราหฺมณา กมฺมวาทา สยํกตญฺจ ปริกตญฺจ
ทุกฺขํ ปณฺณเปณฺติ, คทปปี ผลํสฺสปจฺจยา. เขปี เต สมนพฺราหฺมณา กมฺมวาทา
อสยํการํ อปรํการํ อธิจฺจสมุปฺปन्नํ ทุกฺขํ ปณฺณเปณฺติ, คทปปี ผลํสฺสปจฺจยา.

คตฺราวฺสุโต เข เต สมนพฺราหฺมณา กมฺมวาทา สยํกตํ ทุกฺขํ ปณฺณเปณฺติ, เต
วต อณฺเฏนฺตร ผลํสา ปฏิจฺจเวทฺยนฺตํติ เนตํ จํนํ วิชฺชติ. เขปี เต สมนพฺราหฺมณา
กมฺมวาทา ปริกตํ ทุกฺขํ ปณฺณเปณฺติ, เต วต อณฺเฏนฺตร ผลํสา ปฏิจฺจเวทฺยนฺตํติ
เนตํ จํนํ วิชฺชติ. เขปี เต สมนพฺราหฺมณา กมฺมวาทา สยํกตญฺจ ปริกตญฺจ ทุกฺขํ
ปณฺณเปณฺติ, เต วต อณฺเฏนฺตร ผลํสา ปฏิจฺจเวทฺยนฺตํติ เนตํ จํนํ วิชฺชติ. เขปี เต
สมนพฺราหฺมณา กมฺมวาทา อสยํการํ อปรํการํ อธิจฺจสมุปฺปन्नํ ทุกฺขํ ปณฺณเปณฺติ,
เต วต อณฺเฏนฺตร ผลํสา ปฏิจฺจเวทฺยนฺตํติ เนตํ จํนํ วิชฺชติ.

อสุโตสิ โข อายสฺมา อานนฺโต อายสฺมาโค สวํปฺกคฺคสฺส เตหิ อณฺเฏติคฺคิเยหิ
ปรีพฺพาชเกหิ สทฺธิ อิมํ กถาสฺสตาป. อถ โข อายสฺมา อานนฺโต ราชคเ
ปนีนฺทาย จริตฺวา ปจฺฉาภคตํ ปิณฺฑปาตปฏิกกนฺโต เขน ภควา เทนุปลงฺกมิ;

อุปสงฺกมิตฺวา ภควนํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสิตฺติ; เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อานนฺโท
 อายสฺมา ยาวตโก อายสฺมาโต สารีปุตฺตสฺส เทหิ อณฺณคิตฺติเยหิ ปริพฺพาชเกหิ สทฺธิ
 อโหสิ กถาสฺสตาโป, ตํ สพฺพํ ภควโต อารโหเสติ.

สํว รํว อานนฺท, ยถา ตํ สารีปุตฺโต สมนฺมา พฺยากรมาโน พฺยากรเมยฺย.
 ปฏิจฺจุสมฺบุตฺตํ โข อานนฺท ทฺวํ อุตฺตํ มยา. กิํ ปฏิจฺจุ ฆสฺสํ ปฏิจฺจุ. อิติ วทํ
 อุตฺตวาทิ เจว เม อสฺส, น จ มํ อญฺเณ อพฺภาจิกฺเขยฺย, ฆมฺมสฺส จานฺนฆมฺมํ
 พฺยากรเมยฺย, น จ โกจิ สหรมฺมิโก วาทานุปาทो คารยฺหิ จานํ อากฺขณฺเย.

คตฺวานนฺท เย เต สมนฺพฺราหฺมณา กมฺมวาทา สยํกตํ ทฺวํ ปณฺณเปณฺติ,
 ตทปิ ฆสฺสํปจฺจยา. เยปิ เต วเปว เยปิ เต วเปว เยปิ เต สมนฺพฺราหฺมณา
 กมฺมวาทา อสยํการํ อปรํการํ อธิจฺจุสมฺบุตฺตํ ทฺวํ ปณฺณเปณฺติ, ตทปิ ฆสฺสํปจฺจยา.

คตฺวานนฺท เยปิ เต สมนฺพฺราหฺมณา กมฺมวาทา สยํกตํ ทฺวํ ปณฺณเปณฺติ,
 เต วต อณฺณคฺร ฆสฺสา ปฏิสฺสเวทยนฺตฺติ เนตํ จานํ วิชฺชติ. เยปิ เต วเปว เยปิ
 เต วเปว เยปิ เต สมนฺพฺราหฺมณา กมฺมวาทา อสยํการํ อปรํการํ อธิจฺจุสมฺบุตฺตํ
 ทฺวํ ปณฺณเปณฺติ, เต วต อณฺณคฺร ฆสฺสา ปฏิสฺสเวทยนฺตฺติ เนตํ จานํ วิชฺชติ.

เอกมิตฺทาหิ อานนฺท สมนํ อีเชว ราชคฺเห วิหฺรามิ เวพฺพเน กถนฺทกนิวาเป.
 อถ ชฺวาทิ อานนฺท ปุพฺพณฺุสฺมยํ นิวาเสตฺวา ปคฺตจิจฺจรมาทาย ราชคฺห์ ปิณฺฑทาย
 ปาวิตฺถิ, คสฺส มยฺหิ อานนฺท เอกทโหสิ “อติปฺปโคโฆ คาว ราชคฺเห ปิณฺฑทาย
 จริคฺคิ, ยนฺนุนาหิ, เยน อณฺณคิตฺติยานํ ปริพฺพาชกานํ อารามํ, เตนฺอุปสงฺกเมยฺย”ติ.

อถ ชฺวาทิ อานนฺท, เยน อณฺณคิตฺติยานํ ปริพฺพาชกานํ อารามํ, เตนฺอุปสงฺกมํ,
 อุปสงฺกมิตฺวา เทหิ อณฺณคิตฺติเยหิ ปริพฺพาชเกหิ สทฺธิ สมนฺโมทํ, สมนฺโมทนิยํ กลํ
 สํวณฺนํ วิคฺคิสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสิตฺติ; เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข มํ อานนฺท เต
 อณฺณคิตฺติยา ปริพฺพาชกา เอกทโหจฺจุ:

“สนฺตาธุโส โคตม เอเก สมนพฺรหฺมณา กมฺมวาทา สยํกคํ ทุกฺขํ ปณฺณเปนฺติ,
 สนฺติ ปนาธุโส โคตม เอเก สมนพฺรหฺมณา กมฺมวาทา ปริกคํ ทุกฺขํ ปณฺณเปนฺติ,
 สนาธุโส โคตม เอเก สมนพฺรหฺมณา กมฺมวาทา สยํกคณฺจ ปริกคณฺจ ทุกฺขํ
 ปณฺณเปนฺติ, สนฺติ ปนาธุโส โคตม เอเก สมนพฺรหฺมณา กมฺมวาทา อสยํการํ
 อปรํการํ อริจฺจสฺมฺปนฺนํ ทุกฺขํ ปณฺณเปนฺติ. อิทฺ โน อายสฺมา โคตโม กิํวาทิ
 กิํมกฺขายี, กถํ พฺยากรมณฺหา จ มยํ วุคฺควาทิโน เจว อายสฺมาโค โคตมสฺส
 อสฺสํสา, น จ อายสฺมฺนคํ โคตมํ อญฺเฏน อพฺภาจิกฺเขยฺยาม, ฐมฺมสฺส จานฺธุรมํ
 พฺยากรเมยฺยาม, น จ โกจิ สหฺมมิกโก วาทานุปาโต คารยฺหิ จานํ อากฺขณฺเอยฺยา”ติ.

เอวํ วุคฺควาทิ อานนฺท เต อณตติคตติเย ปรีพฺพาชเก เอตทโวจํ “ปฏิจฺจสฺมฺปนฺนํ โข
 อาธุโส ทุกฺขํ วุคฺคํ มยา. กิํ ปฏิจฺจํ? สสฺสํ ปฏิจฺจ. อิติ วทํ วุคฺควาทิโน เจว เม
 อสฺสํ, น จ มํ อญฺเฏน อพฺภาจิกฺเขยฺย, ฐมฺมสฺส จานฺธุรมํ พฺยากรเมยฺย. น จ โกจิ
 สหฺมมิกโก วาทานุปาโต คารยฺหิ จานํ อากฺขณฺเอยฺยา”ติ.

คตฺวาทุโส เอ เต สมนพฺรหฺมณา กมฺมวาทา สยํกคํ ทุกฺขํ ปณฺณเปนฺติ,
 คทปปี สสฺสํปจฺจยา. เยปปี เต จเปว เยปปี เต จเปว เยปปี เต สมนพฺรหฺมณา
 กมฺมวาทา อสยํการํ อปรํการํ อริจฺจสฺมฺปนฺนํ ทุกฺขํ ปณฺณเปนฺติ, คทปปี สสฺสํปจฺจยา.

คตฺวาทุโส เอ เต สมนพฺรหฺมณา กมฺมวาทา สยํกคํ ทุกฺขํ ปณฺณเปนฺติ,
 เต วต อณฺณตฺร สสฺสํ ปฏิจฺจเวทฺชนฺตติ เนคํ จานํ วิชฺชติ. เยปปี เต จเปว เยปปี
 เต จเปว เยปปี เต สมนพฺรหฺมณา กมฺมวาทา อสยํการํ อปรํการํ อริจฺจสฺมฺปนฺนํ
 ทุกฺขํ ปณฺณเปนฺติ, เต วต อณฺณตฺร สสฺสํ ปฏิจฺจเวทฺชนฺตติ เนคํ จานํ วิชฺชติ.
 อจฺจวริยํ ภาณเต, อพฺภูคํ ภาณเต, ยตฺร หิ นาม เอเกน ปเทน สพฺโพ อคฺโค วุคฺโค
 ภวิสฺสติ. สียา นุ โข ภาณเต เอเตวคฺโค วิตฺถาเรน วุจฺจมาโน คมฺภีโร เจว อสฺสํ
 คมฺภีราวภาโส จาติ.

เตนทานนท คณเฑเณตถ ปฐิภาตฺติ. สเจ มํ ภนฺเต เอวํ ปุจฺเจยฺย “ขรามรณํ
 อาวุโส อานนท กัณฺโถ กัณฺโถ กัณฺโถ กัณฺโถ”ติ? เอวํ ปุจฺเจยฺย อหํ ภนฺเต
 เอวํ พฺยากรเญยฺย “ขรามรณํ ไซ อาวุโส ขาติณฺโณ ขาติณฺโณ ขาติณฺโณ ขาติณฺโณ
 ขาติณฺโณ”ติ. เอวํ ปุจฺเจยฺย อหํ ภนฺเต เอวํ พฺยากรเญยฺย.

สเจ มํ ภนฺเต เอวํ ปุจฺเจยฺย “ขาติ ปนาวุโส อานนท กัณฺโถ กัณฺโถ
 กัณฺโถ กัณฺโถ”ติ? เอวํ ปุจฺเจยฺย อหํ ภนฺเต เอวํ พฺยากรเญยฺย “ขาติ ไซ
 อาวุโส กณฺโถ กณฺโถ กณฺโถ กณฺโถ”ติ. เอวํ ปุจฺเจยฺย อหํ ภนฺเต
 เอวํ พฺยากรเญยฺย.

สเจ มํ ภนฺเต เอวํ ปุจฺเจยฺย “ภาโว ปนาวุโส อานนท กัณฺโถ กัณฺโถ
 กัณฺโถ กัณฺโถ”ติ? เอวํ ปุจฺเจยฺย อหํ ภนฺเต เอวํ พฺยากรเญยฺย “ภาโว ไซ
 อาวุโส อูปาทานนิทาน อูปาทานสุมฺภโว อูปาทานขาติโก อูปาทานปนาโว”ติ. เอวํ
 ปุจฺเจยฺย อหํ ภนฺเต เอวํ พฺยากรเญยฺย.

สเจ มํ ภนฺเต เอวํ ปุจฺเจยฺย “อูปาทานํ ปนาวุโส ๖เปว คณฺหา ปนาวุโส
 ๖เปว เวทนา ปนาวุโส ๖เปว สเจ มํ ภนฺเต เอวํ ปุจฺเจยฺย “ผลโส ปนาวุโส
 อานนท กัณฺโถ กัณฺโถ กัณฺโถ กัณฺโถ”ติ? เอวํ ปุจฺเจยฺย อหํ ภนฺเต เอวํ
 พฺยากรเญยฺย “ผลโส ไซ อาวุโส สพฺยาคนนิทาน สพฺยาคนสุมฺภโว สพฺยาคนขาติโก
 สพฺยาคนปนาโว”ติ, “ณนํ เณว อาวุโส ผลสายนํ อเสตฺวิราคนิโรชา
 ผลสนิโรชา, ผลสนิโรชา เวทนานิโรชา, เวทนานิโรชา คณฺหานิโรชา, คณฺหานิโรชา
 อูปาทานนิโรชา, อูปาทานนิโรชา กณฺโถ, กณฺโถ ขาติณฺโณ, ขาติณฺโณ
 ขรามรณํ. โสกปริเทวทุกฺข โทมนสฺสุปายาสา นิรุณฺณติ; เณวเมตฺถ. เณวเมตฺถ
 ทุกฺขนฺนํ นิโรชา โหติ”ติ. เอวํ ปุจฺเจยฺย อหํ ภนฺเต เอวํ พฺยากรเญยฺย. จตุตฺถ.

๕. ภูมิขลุ่ย

[๒๕] ชาวศุภย์ วิหริ.... อต ไช อายสุมา ภูมิโซ สายณหุสมย์ ปฏิสตุตนา
 วุจจิโต เชนายสุมา สารีปุตโต เคนุปลงกมิ, อุปสงกมิคฺวา อายสุมา สารีปุตเตน
 สหุจิ สมุโมทิต, สมุโมทิตํ กถํ สารีณํ วิตติสเรตฺวา เอกมนคํ นิสิตํ; เอกมนคํ
 นิสินโน ไช อายสุมา ภูมิโซ อายสมุมนคํ สารีปุตคํ เขตทโวจ:

“สนฺตาดุโส สารีปุตฺต เอเก สมนพฺรหฺมณฺนา กมฺมวาทา สยํกคํ สฺขทุกขํ
 ปณฺณเปเนติ, สนฺติ ปนฺนาดุโส สารีปุตฺต เอเก สมนพฺรหฺมณฺนา กมฺมวาทา ปรักคํ
 สฺขทุกขํ ปณฺณเปเนติ, สนฺตาดุโส สารีปุตฺต เอเก สมนพฺรหฺมณฺนา กมฺมวาทา
 สยํกคณฺจ ปรักคณฺจ สฺขทุกขํ ปณฺณเปเนติ, สนฺติ ปนฺนาดุโส สารีปุตฺต เอเก
 สมนพฺรหฺมณฺนา กมฺมวาทา อสยํการํ อปรํการํ อริจฺจสมุปฺปนํ สฺขทุกขํ
 ปณฺณเปเนติ. อธิ โน อวฺตุโส สารีปุตฺต ภควา กิฉาติ กิณฺทชฺยา, กถํ พฺยากรมณฺนา จ
 มยํ วุคฺควาทิโน เจว ภควโต อสฺสํ, น จ ภควนคํ อญฺเฏน อพฺภาจิกุเชยฺยาม,
 รมฺมสฺส จานุรมฺมํ พฺยากรเมยฺยาม, น จ โกจิ สหฺรมฺมิโก วาทานุปฺปาโต คารยฺหํ จานํ
 อากฺขณฺเอยฺยา”ติ.

ปฏิจฺจสมุปฺปนํ ไช อวฺตุโส สฺขทุกขํ วุคฺคํ ภควตา. กิ ปฏิจฺจ? ฌตฺถํ ปฏิจฺจ.
 อิติ วทํ วุคฺควาทิโน เจว ภควโต อสฺสํ, น จ ภควนคํ อญฺเฏน อพฺภาจิกุเชยฺย,
 รมฺมสฺส จานุรมฺมํ พฺยากรเมยฺย, น จ โกจิ สหฺรมฺมิโก วาทานุปฺปาโต คารยฺหํ จานํ
 อากฺขณฺเอยฺย.

คตฺรฺวาดุโส เป เต สมนพฺรหฺมณฺนา กมฺมวาทา สยํกคํ สฺขทุกขํ ปณฺณเปเนติ,
 คทปํ ฌตฺถํปจฺจยา. เปมี เต ๖เปว เปมี เต ๖เปว เปมี เต สมนพฺรหฺมณฺนา
 กมฺมวาทา อสยํการํ อปรํการํ อริจฺจสมุปฺปนํ สฺขทุกขํ ปณฺณเปเนติ, คทปํ
 ฌตฺถํปจฺจยา.

คตฺวาราสุ เต เย เต สมนพฺรหฺมณา กมฺมวาทา สยํกํ สุขทุกฺขํ ปณฺณเปนฺติ,
เต วต อณฺณตฺร ฆสฺสํ ปฏฺฐิเวทยนฺตํติ เนคํ จานํ วิชฺชติ. เยปิ เต ๖เปว เยปิ เต
๖เปว เยปิ เต สมนพฺรหฺมณา กมฺมวาทา อสยํการํ อปรํการํ อริจฺจสํปฺปนฺนํ
สุขทุกฺขํ ปณฺณเปนฺติ, เต วต อณฺณตฺร ฆสฺสํ ปฏฺฐิเวทยนฺตํติ เนคํ จานํ วิชฺชติ.

อสุสฺสํโต อายสฺมา อานนฺโท อายสฺมโต สารีปฺตคตฺตํ อายสฺมตา ฐมฺมเชน
สทฺธิ อิมํ กถาสฺสตาป. อตฺโต อายสฺมา อานนฺโท เยน ภควา เทนุปลงฺกมิ;
อุปลงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาทิตฺวา เอกมณฺตํ นิสฺสํ; เอกมณฺตํ นิสฺสนฺโน โส
อายสฺมา อานนฺโท ยาวตโก อายสฺมโต สารีปฺตคตฺตํ อายสฺมตา ฐมฺมเชน สทฺธิ
อโหสิ กถาสฺสตาป, ตํ สทฺพํ ภควโต อารโรเจสิ.

สํวํ สํวํ อานนฺท, ยถา ตํ สารีปฺตโค สมนฺมา พฺยากรมาโน พฺยากรเมยฺย.
ปฏิจฺจสํปฺปนฺนํ โส อานนฺท สุขทุกฺขํ วุคฺคํ มยา. ก็ ปฏิจฺจ? ฆสฺสํ ปฏิจฺจ. อิติ
วทํ วุคฺควาทิ เจว เม อสฺส, น จ มํ อญฺเฏน อพฺภาจิกเมยฺย, ฐมฺมสฺส จานฺฐมฺมํ
พฺยากรเมยฺย, น จ โกจิ สหฺมมฺมิโก วาทานุปาทो คารยฺหํ จานํ อากฺขเมยฺย.

คตฺวานนฺท เย เต สมนพฺรหฺมณา กมฺมวาทา สยํกํ สุขทุกฺขํ ปณฺณเปนฺติ,
คทฺปิ ฆสฺสํปจฺจยา. เยปิ เต ๖เปว เยปิ เต ๖เปว เยปิ เต สมนพฺรหฺมณา
กมฺมวาทา อสยํการํ อปรํการํ อริจฺจสํปฺปนฺนํ สุขทุกฺขํ ปณฺณเปนฺติ, คทฺปิ
ฆสฺสํปจฺจยา.

คตฺวานนฺท เย เต สมนพฺรหฺมณา กมฺมวาทา สยํกํ สุขทุกฺขํ ปณฺณเปนฺติ,
เต วต อณฺณตฺร ฆสฺสํ ปฏฺฐิเวทยนฺตํติ เนคํ จานํ วิชฺชติ. เยปิ เต ๖เปว เยปิ
เต ๖เปว เยปิ เต สมนพฺรหฺมณา กมฺมวาทา อสยํการํ อปรํการํ อริจฺจสํปฺปนฺนํ
สุขทุกฺขํ ปณฺณเปนฺติ, เต วต อณฺณตฺร ฆสฺสํ ปฏฺฐิเวทยนฺตํติ เนคํ จานํ วิชฺชติ.

กาเย วา หานนุท สติ กายตมเจตนาเหตุ อุปุปชติ อหฺมตฺตํ สุขทุกฺขํ. วาจาเย
วา หานนุท สติ วจิตตเจตนาเหตุ อุปุปชติ อหฺมตฺตํ สุขทุกฺขํ. มเน วา หานนุท
สติ มโนตมเจตนาเหตุ อุปุปชติ อหฺมตฺตํ สุขทุกฺขํ, อวิชฺชาปจฺจยา^๑.

ถำมึ วา คํ อานนุท กายตฺถชาโร อภิสฺสงฺขโรติ, ยํปจฺจยาสุตฺถํ คํ อุปุปชติ
อหฺมตฺตํ สุขทุกฺขํ. ปเร วา คํ อานนุท กายตฺถชาโร อภิสฺสงฺขโรนฺติ, ยํปจฺจยาสุตฺถํ
คํ อุปุปชติ อหฺมตฺตํ สุขทุกฺขํ. สมฺปชาโน วา คํ อานนุท กายตฺถชาโร
อภิสฺสงฺขโรติ, ยํปจฺจยาสุตฺถํ คํ อุปุปชติ อหฺมตฺตํ สุขทุกฺขํ. อตฺถมฺปชาโน วา คํ
อานนุท กายตฺถชาโร อภิสฺสงฺขโรติ, ยํปจฺจยาสุตฺถํ คํ อุปุปชติ อหฺมตฺตํ สุขทุกฺขํ.

ถำมึ วา คํ อานนุท วจิตฺถชาโร อภิสฺสงฺขโรติ, ยํปจฺจยาสุตฺถํ คํ อุปุปชติ อหฺมตฺตํ
สุขทุกฺขํ. ปเร วา คํ อานนุท วจิตฺถชาโร อภิสฺสงฺขโรนฺติ, ยํปจฺจยาสุตฺถํ คํ อุปุปชติ
อหฺมตฺตํ สุขทุกฺขํ. สมฺปชาโน วา คํ อานนุท ๖เปว อตฺถมฺปชาโน วา คํ อานนุท
วจิตฺถชาโร อภิสฺสงฺขโรติ, ยํปจฺจยาสุตฺถํ คํ อุปุปชติ อหฺมตฺตํ สุขทุกฺขํ.

ถำมึ วา คํ อานนุท มโนตฺถชาโร อภิสฺสงฺขโรติ, ยํปจฺจยาสุตฺถํ คํ อุปุปชติ อหฺมตฺตํ
สุขทุกฺขํ. ปเร วา คํ อานนุท มโนตฺถชาโร อภิสฺสงฺขโรนฺติ, ยํปจฺจยาสุตฺถํ คํ อุปุปชติ
อหฺมตฺตํ สุขทุกฺขํ. สมฺปชาโน วา คํ อานนุท ๖เปว อตฺถมฺปชาโน วา คํ อานนุท
มโนตฺถชาโร อภิสฺสงฺขโรติ, ยํปจฺจยาสุตฺถํ คํ อุปุปชติ อหฺมตฺตํ สุขทุกฺขํ.

อิมํ อานนุท ๗เมตฺถ อวิชฺชา อหฺมตฺตํ, อวิชฺชาเย ๗เมตฺถ อานนุท
อเสตฺถวราคณิโรชา โส กาโย น โหติ, ยํปจฺจยาสุตฺถํ คํ อุปุปชติ อหฺมตฺตํ สุขทุกฺขํ.

๑ น. อวิชฺชาปจฺจยา จ

๒ ก. ยํปจฺจยาเย คํ

๓ ส. อ. ปเร วาสุตฺถํ คํ

๔ อ. น. ๗เมตฺถ

สา วาจา น โหติ, ยัมภจยาสุส คัม อุปปชชติ อชฌมคคัม สุขทุกขัง. โส มโน น โหติ, ยัมภจยาสุส คัม อุปปชชติ อชฌมคคัม สุขทุกขัง. เขตคัม วา น โหติ วเปว วคคัม วา น โหติ วเปว อายคณัม วา น โหติ วเปว อธิกรณัม คัม วา น โหติ, ยัมภจยาสุส คัม อุปปชชติ อชฌมคคัม สุขทุกขณฺติ. ปณฺจมนัม.

๖. อุปวาณสูตร

[๒๖] สาวัตถิโย วิหริติ.... อถ โส อายสฺมา อุปวาโณ เยน ภควา เตนุปลงฺกมิ, อุปปลงฺกมิคฺชา ภควนคัม อภิวาเทคฺชา เอกมฺหคัม นิสิตฺติ; เอกมฺหคัม นิสินฺโน โส อายสฺมา อุปวาโณ ภควนคัม เอคตโวจ:

“สนฺติ ปน ภนฺเต เอเก สมนพฺรหฺมณา สยํกคัม ทุกขัง ปณฺณเปนฺติ, สนฺติ ปน ภนฺเต เอเก สมนพฺรหฺมณา ปรักคัม ทุกขัง ปณฺณเปนฺติ, สนฺติ ปน ภนฺเต เอเก สมนพฺรหฺมณา สยํกคณฺจ ปรักคณฺจ ทุกขัง ปณฺณเปนฺติ, สนฺติ ปน ภนฺเต เอเก สมนพฺรหฺมณา อสยํการํ อปรํการํ อริจฺจสฺมฺปนฺนํ ทุกขัง ปณฺณเปนฺติ. อิทฺถ โน ภนฺเต ภควา กิฉาถิ กิมภฺชายิ, กถํ พฺยากรมานา จ มยํ วุตฺตวาทีโน เจว ภควโต อสฺสํสาณ, น จ ภควนคัม อญฺเฏน อพฺภากิจฺจเขยฺยณ, ธมฺมสฺสํ จานฺนธมฺมํ พฺยากรเมยฺยณ, น จ โกจิ สหฺมมฺมิโก วาทานุปาโต คารยฺหํ จานํ อากฺขณฺเอยฺยา”ติ.

ปฏิจฺจสฺมฺปนฺนํ โส อุปวาณ ทุกขัง วุตฺตคัม มยา. กิ ปฏิจฺจํ ผสฺสํ ปฏิจฺจํ อิติ วทํ วุตฺตวาที เจว เม อสฺสํ, น จ มํ อญฺเฏน อพฺภากิจฺจเขยฺย, ธมฺมสฺสํ จานฺนธมฺมํ พฺยากรเมยฺย, น จ โกจิ สหฺมมฺมิโก วาทานุปาโต คารยฺหํ จานํ อากฺขณฺเอยฺย.

คตฺว อุปวาณ เย เต สมนพฺรหฺมณา สยํกคัม ทุกขัง ปณฺณเปนฺติ, คทปฺปี ผสฺสํปจฺจยา. เยปฺปี เต วเปว เยปฺปี เต วเปว เยปฺปี เต สมนพฺรหฺมณา อสยํการํ อปรํการํ อริจฺจสฺมฺปนฺนํ ทุกขัง ปณฺณเปนฺติ, คทปฺปี ผสฺสํปจฺจยา.

กตเม จ ภิกขเว สงฺขารว? คโยเม ภิกขเว สงฺขารว: กายสงฺขารว
 วจฺสงฺขารว จิตฺตสงฺขารว. อิมะ อุกฺกมฺมํ ภิกขเว สงฺขารว. อวิชฺชาสมุทฺทยา
 สงฺขารสมุทฺทย, อวิชฺชานโรชา สงฺขารนโรชา, อยมะ อริโย อฏฺฐังคิกโก มคฺโค
 สงฺขารนโรชคามินี ปฏิปทา. เตยฺยถิ? สมนฺมาทิสฺสํ ะเปว สมนฺมาสมฺมาชิ.

ยโต โห ภิกขเว อริยสํวโก เหวํ ปจฺจยํ ปชานาติ, เหวํ ปจฺจยสมุทฺทยํ
 ปชานาติ, เหวํ ปจฺจยนิโรธํ ปชานาติ, เหวํ ปจฺจยนิโรชคามินี ปฏิปทํ ปชานาติ.
 อยํ อุกฺกมฺมํ ภิกขเว อริยสํวโก ทิสฺสํสมฺปนฺโน อิติปิ, ทสฺสํสมฺปนฺโน อิติปิ,
 อากโต อิมํ สทฺธมฺมํ อิติปิ, ปสฺสํติ อิมํ สทฺธมฺมํ อิติปิ, เสกฺเขน ฌาเณน
 สมนฺนาคโต อิติปิ, เสกฺขาย วิชฺชาย สมนฺนาคโต อิติปิ, มมฺโสคํ สมาปฺนโน
 อิติปิ, อริโย นิพฺเพกฺกปณฺณิโย อิติปิ, อมคฺคฺวารํ อากฺกจฺ คิฏฺฐติ อิติปิ. สคฺคํ.

๘. ภิกขุสฺสุตต

[๒๘] สํวคฺคิยํ วิหริตฺติ... คคฺว โห ะเปว อิช ภิกขเว ภิกฺขุ ชรามรณํ
 ปชานาติ, ชรามรณสมุทฺทยํ ปชานาติ, ชรามรณนิโรธํ ปชานาติ, ชรามรณนิโรชคามินี
 ปฏิปทํ ปชานาติ. ชาตํ ปชานาติ ะเปว ภวํ ปชานาติ... อูปาทานํ ปชานาติ...
 คณฺหํ ปชานาติ... เวทณํ ปชานาติ... ผสฺสํ ปชานาติ... สํพายคณํ ปชานาติ...
 นามรูปํ ปชานาติ... วิญฺญาณํ ปชานาติ... สงฺขารํ ปชานาติ, สงฺขารสมุทฺทยํ
 ปชานาติ, สงฺขารนิโรธํ ปชานาติ, สงฺขารนิโรชคามินี ปฏิปทํ ปชานาติ.

กตมญฺจ ภิกขเว ชรามรณํ? ยะ เคถํ เคถํ สคฺคํ คมฺหิ คมฺหิ สคฺคณิกายะ
 ชรเว ชีรณคฺคา ชนฺตฺทิจจํ ปาติจจํ วตฺติคฺคคฺคา อายฺโน สํหานิ อินฺทฺริยานํ
 ปริปาโก, อยํ อุกฺกมฺมํ ชรเว. ยะ เคถํ เคถํ สคฺคํ คมฺหิ คมฺหิ สคฺคณิกายา จุติ
 จวนคฺคา เกโท อนฺตรชานํ มจฺจุ มรณํ กาสกิริยา ชนฺชานํ เกโท กเพวรสฺส
 นิกฺเขโป สํวิคฺคินฺทฺริยสฺส อูปจฺเณโท, อิทํ อุกฺกมฺมํ มรณํ. อิติ อยญฺจ ชรเว อิทญฺจ

๙. สมนพราหมณสูตร

[๒๙] สาธุคุณิ วิหริตฺ... ตถา โข ๖เปว เย หิ เกจิ ภิกฺขเว สมนา วา พราหมณา วา ชรามรณํ น ปริชานนฺติ, ชรามรณสมุทฺยํ น ปริชานนฺติ, ชรามรณนิโรธํ น ปริชานนฺติ, ชรามรณนิโรธคามินี ปฏิปทํ น ปริชานนฺติ. ชาตํ น ปริชานนฺติ ๖เปว ภวํ... อุปาทานํ... ตณฺหํ... เวทนํ... ผลํ... สฬายคณํ... นามรูปํ... วิญฺญาณํ... สงฺขารํ... สงฺขารสมุทฺยํ น ปริชานนฺติ, สงฺขารนิโรธํ น ปริชานนฺติ, สงฺขารนิโรธคามินี ปฏิปทํ น ปริชานนฺติ, น เมเต ภิกฺขเว สมนา ว พราหมณา ว สมนเณสุ ว สมนสมฺมตฺตา, พราหมเณสุ ว พราหมณสมฺมตฺตา. น จ ปเนเต อายสฺมุนฺโต สำนฺนคฺคํ วา พราหมณคฺคํ วา ทิฏฺฐเณ ชมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺจิกคฺคา อุปสํปชฺช วิหริตฺ.

เย จ โข เกจิ ภิกฺขเว สมนา วา พราหมณา วา ชรามรณํ ปริชานนฺติ, ชรามรณสมุทฺยํ ปริชานนฺติ, ชรามรณนิโรธํ ปริชานนฺติ, ชรามรณนิโรธคามินี ปฏิปทํ ปริชานนฺติ. ชาตํ ปริชานนฺติ ๖เปว ภวํ... อุปาทานํ... ตณฺหํ... เวทนํ... ผลํ... สฬายคณํ... นามรูปํ... วิญฺญาณํ... สงฺขารํ ปริชานนฺติ, สงฺขารสมุทฺยํ ปริชานนฺติ, สงฺขารนิโรธํ ปริชานนฺติ, สงฺขารนิโรธคามินี ปฏิปทํ ปริชานนฺติ. เต โขเม ภิกฺขเว สมนา วา พราหมณา วา สมนเณสุ เจว สมนสมฺมตฺตา, พราหมเณสุ จ พราหมณสมฺมตฺตา. เต จ ปณายสฺมุนฺโต สำนฺนคฺคญฺจ พราหมณคฺคญฺจ ทิฏฺฐเณ ชมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺจิกคฺคา อุปสํปชฺช วิหริตฺติ. นวมํ.

๑๐. ทุตติยสมนพราหมณสูตร

[๓๐] สาธุคุณิ วิหริตฺ... ตถา โข ๖เปว เย หิ เกจิ ภิกฺขเว สมนา วา พราหมณา วา ชรามรณํ นปฺปชานนฺติ, ชรามรณสมุทฺยํ นปฺปชานนฺติ, ชรามรณนิโรธํ นปฺปชานนฺติ, ชรามรณนิโรธคามินี ปฏิปทํ นปฺปชานนฺติ. เทวต ชรามรณํ สมตฺติกกมฺม จตฺตสันตฺติ นตํ จานํ วิชฺชติ. ชาตํ นปฺปชานนฺติ ๖เปว

ภวํ.... อูปาทานํ.... คณฺหํ.... เวทณํ.... ผสฺสํ.... สํพายคณํ.... นามรูปํ.... วิญญานํ....
 สํขารํ นปฺปชานนฺติ, สํขารสมุทฺยํ นปฺปชานนฺติ, สํขารนิโรธํ นปฺปชานนฺติ,
 สํขารนิโรธคามินี ปฏิปทํ นปฺปชานนฺติ. เต วต สํขารํ สมตฺติกมฺมํ จสฺสํสํคํ
 เนตํ จานํ วิชฺชติ.

เย จ ไช เกจํ ภิกฺขเว สมณํ วา พราหมณํ วา ชรามรณํ ปชานนฺติ,
 ชรามรณสมุทฺยํ ปชานนฺติ, ชรามรณนิโรธํ ปชานนฺติ, ชรามรณนิโรธคามินี ปฏิปทํ
 ปชานนฺติ. เต วต ชรามรณํ สมตฺติกมฺมํ จสฺสํสํคํ จานเมตํ วิชฺชติ. ชาตํ
 ปชานนฺติ ๗เปว ภวํ.... อูปาทานํ.... คณฺหํ.... เวทณํ.... ผสฺสํ.... สํพายคณํ.... นามรูปํ....
 วิญญานํ.... สํขารํ ปชานนฺติ, สํขารสมุทฺยํ ปชานนฺติ, สํขารนิโรธํ ปชานนฺติ,
 สํขารนิโรธคามินี ปฏิปทํ ปชานนฺติ. เตวต สํขารํ สมตฺติกมฺมํ จสฺสํสํคํ
 จานเมตํ วิชฺชตฺติ. ทสฺม.

ทสฺสพทวคโค คตฺติโย.

คสฺสํสํคํ

เทว ทสฺสพทา อุนิสสา จ
 อูปวาโณ ปจฺจโย ภิกฺขุ

อณฺเณคคฺคิยภูมิโ
 เทว จ สมณพราหมณาติ.

“ภูตมิตนุ” ติ สารีปุตค ปสฺสตีติ. “ภูตมิตนุ” ติ ภูตเต ยถาภูตํ สมนุปปณณาย ปสฺสตีติ, “ภูตมิตนุ” ติ ยถาภูตํ สมนุปปณณาย ทิสฺวา ภูตสฺส นีพพิทาย วิราคาย นิโรชาย ปฏิปนฺโน โหติ. “ตทาทารสมฺภวณฺ” ติ ยถาภูตํ สมนุปปณณาย ปสฺสตีติ, “ตทาทารสมฺภวณฺ” ติ ยถาภูตํ สมนุปปณณาย ทิสฺวา อาหารสมฺภวสฺส นีพพิทาย วิราคาย นิโรชาย ปฏิปนฺโน โหติ, “ตทาทารนิโรชา ยํ ภูตํ ตํ นิโรชมนฺ” ติ ยถาภูตํ สมนุปปณณาย ปสฺสตีติ, “ตทาทารนิโรชา ยํ ภูตํ ตํ นิโรชมนฺ” ติ ยถาภูตํ สมนุปปณณาย ทิสฺวา นิโรชมนฺสฺส นีพพิทาย วิราคาย นิโรชาย ปฏิปนฺโน โหติ. เอวํ โข ภูตเต เสฏฺโฐ โหติ.

กถญจ ภูตเต สงฺฆาตชฺชโม โหติ? “ภูตมิตนุ” ติ ภูตเต ยถาภูตํ สมนุปปณณาย ปสฺสตีติ, “ภูตมิตนุ” ติ ยถาภูตํ สมนุปปณณาย ทิสฺวา ภูตสฺส นีพพิทา วิราคา นิโรชา อนุปาทา วิมุตฺโต โหติ. “ตทาทารสมฺภวณฺ” ติ ยถาภูตํ สมนุปปณณาย ปสฺสตีติ, “ตทาทารสมฺภวณฺ” ติ ยถาภูตํ สมนุปปณณาย ทิสฺวา อาหารสมฺภวสฺส นีพพิทา วิราคา นิโรชา อนุปาทา วิมุตฺโต โหติ “ตทาทารนิโรชา ยํ ภูตํ ตํ นิโรชมนฺ” ติ ยถาภูตํ สมนุปปณณาย ปสฺสตีติ, “ตทาทารนิโรชา ยํ ภูตํ ตํ นิโรชมนฺ” ติ ยถาภูตํ สมนุปปณณาย ทิสฺวา นิโรชมนฺสฺส นีพพิทา วิราคา นิโรชา อนุปาทา วิมุตฺโต โหติ. เอวํ โข ภูตเต สงฺฆาตชฺชโม โหติ. อิติ โข ภูตเต ยํ ตํ ภูตํ ปารายเน อชิตปณฺเฑ :

เย จ สงฺฆาตชฺชมาเส
เตสฺสเม นิปโก อิริยํ

เย จ เสฏฺฐา ปญฺญ อธิ
ปญฺญโจ จ พุทฺธิ มารีสาติ.

อิมสฺส โขหํ ภูตเต สงฺฆิตฺเตน ภาตีสฺส เอวํ วิตุถาเรน อคฺคํ อาชานามิติ.

สํว สํว สารีปุตค, “ภูตมิตนุ” ติ สารีปุตค ยถาภูตํ สมนุปปณณาย ปสฺสตีติ, “ภูตมิตนุ” ติ ยถาภูตํ สมนุปปณณาย ทิสฺวา ภูตสฺส นีพพิทาย วิราคาย

นิโรธาย ปฏิปนโน โหติ. “ตทอาหารสมภวน”ติ ยถาภูคํ สัมมปปณณาย ปสฺสติ,
 “ตทอาหารสมภวน”ติ ยถาภูคํ สัมมปปณณาย ทิสฺวา อาหารสมภวสฺส นัพพิตาย
 จีรคาย นิโรธาย ปฏิปนโน โหติ. “ตทอาหารนิโรธา ยํ ภูคํ คํ นิโรธมฺม”ติ
 ยถาภูคํ สัมมปปณณาย ปสฺสติ, “ตทอาหารนิโรธา ยํ ภูคํ คํ นิโรธมฺม”ติ ยถาภูคํ
 สัมมปปณณาย ทิสฺวา นิโรธมฺมสฺส นัพพิตาย จีรคาย นิโรธาย ปฏิปนโน โหติ.
 เอวํ โข สारิปุคฺค เสฏฺโธ โหติ.

กถณ๑ สारิปุคฺค สงฺฆาตมฺโม โหติ? “ภูตมิตฺท”ติ สारิปุคฺค ยถาภูคํ
 สัมมปปณณาย ปสฺสติ, “ภูตมิตฺท”ติ ยถาภูคํ สัมมปปณณาย ทิสฺวา ภูตสฺส
 นัพพิตา จีรคา นิโรธา อนุปาทา วิมฺุตโต โหติ. “ตทอาหารสมภวน”ติ ยถาภูคํ
 สัมมปปณณาย ปสฺสติ, “ตทอาหารสมภวน”ติ ยถาภูคํ สัมมปปณณาย ทิสฺวา
 อาหารสมภวสฺส นัพพิตา จีรคา นิโรธา อนุปาทา วิมฺุตโต โหติ. “ตทอาหารนิโรธา
 ยํ ภูคํ คํ นิโรธมฺม”ติ ยถาภูคํ สัมมปปณณาย ปสฺสติ, “ตทอาหารนิโรธา
 ยํ ภูคํ คํ นิโรธมฺม”ติ ยถาภูคํ สัมมปปณณาย ทิสฺวา นิโรธมฺมสฺส นัพพิตา
 จีรคา นิโรธา อนุปาทา วิมฺุตโต โหติ. เอวํ โข สारิปุคฺค สงฺฆาตมฺโม โหติ.
 อิติ โข สारิปุคฺค ยํ คํ วุคฺคํ ปารายเน อชิตปนฺนเห:

เย ๑ สงฺฆาตมฺมาเส

เตสฺมเม นิปโก อิริยํ

เย ๑ เสฏฺฐา ปุณฺณ อธิ

ปุณฺโง ๑ พฺรหฺมิ มาริสฺสาคิ.

อิมสฺส โข สारิปุคฺค สงฺฆิตฺเตน ภาตฺตสฺส เอวํ วิตุถาเรน อคฺคโต ทฏฺฐพฺโพติ.
 ปจฺจมี.

๒. กฬารสฺสต

[๓๒] สาวคฺคิยํ วิหริติ... อถ โข กฬารชคฺคิโย ภิกฺขุ เยนายสฺมา สारิปุคฺโค
 เทนุปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมา สारิปุคฺเคเน สทฺธิ สมนฺนํ, สมนฺนํ กถํ

สารณียํ วิตติธเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสํ; เอกมนฺตํ นิสฺสํโน โข กพารชคตียอ
 ภิกฺขุ อายสฺมนฺตํ สาริปฺพุคํ เขตฺทโวจ “โมตฺติยคฺคฺโค โหตุสํ สาริปฺพุค ภิกฺขุ
 สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หินายวตฺโต”ติ. น หิ นฺนํ โส อายสฺมา อิมสฺมํ รมฺมวณฺเ
 อสฺสสาธมตฺตภาติ. เตนฺหายสฺมา สาริปฺพุคํ อิมสฺมํ รมฺมวณฺเ อสฺสสาธมตฺโตติ.
 น ชฺวาทํ อวฺตุสํ กงฺขามํติ. อายคํ ปนาวฺตุสํติ. น ชฺวาทํ อวฺตุสํ วิจิกฺขณามํติ.
 อถ โข กพารชคตียอ ภิกฺขุ อญฺจายาสนา เยน ภคฺวา เตนฺปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิทฺวา
 ภคฺวณฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสํ; เอกมนฺตํ นิสฺสํโน โข กพารชคตียอ ภิกฺขุ
 ภคฺวณฺตํ เขตฺทโวจ “อายสฺมา ภาณเต สาริปฺพุคเณ อณฺเณ พฺยากตา ‘ชฺเณนา ชาติ,
 วุตฺติคํ พุทฺทมจฺริยํ, กตํ กรรณํ, นวปํ อิตฺถคฺคตฺยา’ติ ปชานามํ”ติ.

อถ โข ภคฺวา อณฺเณตฺรํ ภิกฺขุ อามนฺเตสํ “เอหิ คุวํ ภิกฺขุ มม วจฺเณ
 สาริปฺพุคํ อามนฺเตหิ ‘สฺสคฺคา คํ อวฺตุสํ สาริปฺพุค อามนฺเตหิ’ติ. “เอวํ ภาณเต”ติ
 โข โส ภิกฺขุ ภคฺวโต ปฏิสฺสคฺคา เยนายสฺมา สาริปฺพุคํ เตนฺปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิทฺวา
 อายสฺมนฺตํ สาริปฺพุคํ เขตฺทโวจ. “สฺสคฺคา คํ อวฺตุสํ สาริปฺพุค อามนฺเตหิ”ติ.
 “เอวมาวฺตุสํ”ติ โข อายสฺมา สาริปฺพุคํ คตฺสํ ภิกฺขุโน ปฏิสฺสคฺคา เยน ภคฺวา
 เตนฺปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิทฺวา ภคฺวณฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสํ; เอกมนฺตํ
 นิสฺสํโน โข อายสฺมนฺตํ สาริปฺพุคํ ภคฺวา เขตฺทโวจ “สจฺจํ กิร ตฺยา สาริปฺพุค
 อณฺเณ พฺยากตา ‘ชฺเณนา ชาติ, วุตฺติคํ พุทฺทมจฺริยํ, กตํ กรรณํ, นวปํ อิตฺถคฺคตฺยา’ติ
 ปชานามํ”ติ. น โข ภาณเต เอเตหิ ปเทหิ เอเตหิ พฺยณฺชนเหหิ อคฺโค จ วุคฺโคติ.
 เยน เกณจฺปิ สาริปฺพุคํ ปรียาเยน กุตฺตคฺโค อณฺเณ พฺยากโรติ, อถ โข พฺยากคํ
 พฺยากคโค ทฺวชฺชพฺพคฺติ. นนุ อหฺมํ ภาณเต เอวํ วทามิ “น โข ภาณเต เอเตหิ
 ปเทหิ เอเตหิ พฺยณฺชนเหหิ อคฺโค วุคฺโค”ติ.

สจฺจํ คํ สาริปฺพุคํ เอวํ ปุจฺเจยฺยํ “กถํ ชานตา ปน ตฺยา อวฺตุสํ สาริปฺพุค
 กถํ ปสฺสคฺคา อณฺเณ พฺยากตา ‘ชฺเณนา ชาติ, วุตฺติคํ พุทฺทมจฺริยํ, กตํ กรรณํ,
 นวปํ อิตฺถคฺคตฺยา’ติ ปชานามํ”ติ, เอวํ ปุจฺจโส คุวํ สาริปฺพุคํ กิณฺติ พฺยากรเยยฺยาสํติ.

สเจ มํ ฆนเต เอวํ ปุจฺเจยฺยํ “ถลํ ชานคฺคา ปน คยา อวฺสุโส สํวรีปฺตฺต ถลํ
ปสฺสคฺคา อณฺเณฯ พฺยาทคฺคา ‘ชัณฺนา ชาติ, วุสฺสํ พฺรหฺมจฺริยํ, กคํ กรณียํ, นาปรี
อิตฺถคฺคตฺตยาตฺติ ปชานามิ”ติ, เอวํ ปุจฺโจสํ ฆนเต เอวํ พฺยาทเรยฺยํ “ยนิทานวฺสุโส
ชาติ, คสฺส นิตานสฺส สํชยา ชัณฺณํ ชัณฺนามหิ”ติ วิทคํ, ‘ชัณฺนามหิ”ติ วิทคฺวา
‘ชัณฺนา ชาติ, วุสฺสํ พฺรหฺมจฺริยํ, กคํ กรณียํ, นาปรี อิตฺถคฺคตฺตยาตฺติ ปชานามิ”ติ,
เอวํ ปุจฺโจสํ ฆนเต เอวํ พฺยาทเรยฺยนคฺติ.

สเจ ปน คํ สํวรีปฺตฺต เอวํ ปุจฺเจยฺยํ “ชาติ ปนาวฺสุโส สํวรีปฺตฺต กัณิทานา
กัณฺมทฺยา กัชาติกา กัปภวา”ติ, เอวํ ปุจฺโจสํ ควํ สํวรีปฺตฺต กัณคฺติ พฺยาทเรยฺยาสํคฺติ.
สเจ มํ ฆนเต เอวํ ปุจฺเจยฺยํ “ชาติ ปนาวฺสุโส สํวรีปฺตฺต กัณิทานา กัณฺมทฺยา กัชาติกา
กัปภวา”ติ, เอวํ ปุจฺโจสํ ฆนเต เอวํ พฺยาทเรยฺยํ “ชาติ โช อวฺสุโส ภวนิทานา
ภวสํมทฺยา ภวชาติกา ภวปฺปภวา”ติ, เอวํ ปุจฺโจสํ ฆนเต เอวํ พฺยาทเรยฺยนคฺติ.

สเจ ปน คํ สํวรีปฺตฺต เอวํ ปุจฺเจยฺยํ “ภโว ปนาวฺสุโส สํวรีปฺตฺต กัณิทาโน
กัณฺมทฺโย กัชาติโก กัปภโว”ติ, เอวํ ปุจฺโจสํ ควํ สํวรีปฺตฺต กัณคฺติ พฺยาทเรยฺยาสํคฺติ.
สเจ มํ ฆนเต เอวํ ปุจฺเจยฺยํ “ภโว ปนาวฺสุโส สํวรีปฺตฺต กัณิทาโน กัณฺมทฺโย
กัชาติโก กัปภโว”ติ, เอวํ ปุจฺโจสํ ฆนเต เอวํ พฺยาทเรยฺยํ “ภโว โช อวฺสุโส
อุปาทานนิตาโน อุปาทานสํมทฺโย อุปาทานชาติโก อุปาทานปฺปภโว”ติ, เอวํ
ปุจฺโจสํ ฆนเต เอวํ พฺยาทเรยฺยนคฺติ.

สเจ ปน คํ สํวรีปฺตฺต เอวํ ปุจฺเจยฺยํ “อุปาทานํ ปนาวฺสุโส สํวรีปฺตฺต กัณิทานํ
ฯเปฯ กัปภวน”ติ, เอวํ ปุจฺโจสํ ควํ สํวรีปฺตฺต กัณคฺติ พฺยาทเรยฺยาสํคฺติ. สเจ มํ
ฆนเต เอวํ ปุจฺเจยฺยํ “อุปาทานํ ปนาวฺสุโส สํวรีปฺตฺต กัณิทานํ ฯเปฯ กัปภวน”ติ,

เอวํ ปุณฺณโงหํ ภาณเต เอวํ พุยากระยํ “อุปาทานํ ไช อากุโส คณฺหานิทานํ ๗เปว
คณฺหาปภาวน”ติ, เอวํ ปุณฺณโงหํ ภาณเต เอวํ พุยากระยณฺติ.

สเจ ปน คํ สารีปุตฺต เอวํ ปุจฺเจยฺยํ “คณฺหา ปนาคุโส สารีปุตฺต กัณฺโถนา
กัสมฺมุทยา กัชาติกา กัปภาว”ติ, เอวํ ปุณฺณโงหํ ควํ สารีปุตฺต กัณฺโถ พุยากระยาสัคฺคิ.
สเจ มํ ภาณเต เอวํ ปุจฺเจยฺยํ “คณฺหา ปนาคุโส สารีปุตฺต กัณฺโถนา กัสมฺมุทยา
กัชาติกา กัปภาว”ติ, เอวํ ปุณฺณโงหํ ภาณเต เอวํ พุยากระยํ “คณฺหา ไช อากุโส
เวทนานิทานา เวทนาสมฺมุทยา เวทนาชาติกา เวทนาปภาว”ติ, เอวํ ปุณฺณโงหํ ภาณเต
เอวํ พุยากระยณฺติ.

สเจ ปน คํ สารีปุตฺต เอวํ ปุจฺเจยฺยํ “เวทนา ปนาคุโส สารีปุตฺต กัณฺโถนา
๗เปว กัปภาว”ติ, เอวํ ปุณฺณโงหํ ควํ สารีปุตฺต กัณฺโถ พุยากระยาสัคฺคิ. สเจ มํ
ภาณเต เอวํ ปุจฺเจยฺยํ “เวทนา ปนาคุโส สารีปุตฺต กัณฺโถนา ๗เปว กัปภาว”ติ,
เอวํ ปุณฺณโงหํ ภาณเต เอวํ พุยากระยํ “เวทนา ไช อากุโส ผลฺลสฺสนิทานา ๗เปว
ผลฺลสฺสปภาว”ติ, เอวํ ปุณฺณโงหํ ภาณเต เอวํ พุยากระยณฺติ.

สเจ ปน คํ สารีปุตฺต เอวํ ปุจฺเจยฺยํ “กถํ ชานโต ปน เต อากุโส
สารีปุตฺต กถํ ปสฺสโต ยว เวทนาสุ นนฺทิ, สํ น อุปฺปจฺจาสัคฺคิ”ติ, เอวํ ปุณฺณโงหํ
ควํ สารีปุตฺต กัณฺโถ พุยากระยาสัคฺคิ. สเจ มํ ภาณเต เอวํ ปุจฺเจยฺยํ “กถํ ชานโต
ปน เต อากุโส สารีปุตฺต กถํ ปสฺสโต ยว เวทนาสุ นนฺทิ, สํ น อุปฺปจฺจาสัคฺคิ”,
เอวํ ปุณฺณโงหํ ภาณเต เอวํ พุยากระยํ “คิสุโส ไช อีมา อากุโส เวทนา. ภคมา
คิสุโส? สฺสุชา เวทนา ทุกฺขา เวทนา อทุกฺขมสฺสุชา เวทนา. อีมา ไช อากุโส
คิสุโส เวทนา อนิจฺจา, ยถนิจฺจํ คํ ทุกฺขณฺติ วิทิตํ, ยว เวทนาสุ นนฺทิ, สํ น
อุปฺปจฺจาสัคฺคิ”ติ, เอวํ ปุณฺณโงหํ ภาณเต เอวํ พุยากระยณฺติ.

ธำรุ ธำรุ ธำรึปุตฺต, อยมฺปึ โห ธำรึปุตฺต ปริยาโย, เขตฺตเสว อตฺตสฺส
 สํชิตฺเตน เวยยากรณาย “ยงฺกิมฺปิ เวทิตํ, ตํ ทุกฺขสฺมิณ”ติ.

สเจ ปน ตํ ธำรึปุตฺต เหวํ ปุจฺเจยฺย “กถํ วิโมกฺขา ปน, คยา อากุโส
 ธำรึปุตฺต อณฺเณ พฺยาทตา ‘ชฺเณนา ชาติ, วุสฺสิตํ พฺรหฺมจฺริยํ, กตํ กรณียํ, นวปรี
 อิตฺตคฺคตยา’ติ ปชานามิ”ติ, เหวํ ปุญฺโง คุวํ ธำรึปุตฺต กิณฺติ พฺยาทเรยฺยาสีติ.
 สเจ มํ ภนฺเต เหวํ ปุจฺเจยฺย “กถํ วิโมกฺขา ปน, คยา อากุโส ธำรึปุตฺต อณฺเณ
 พฺยาทตา ‘ชฺเณนา ชาติ, วุสฺสิตํ พฺรหฺมจฺริยํ, กตํ กรณียํ, นวปรี อิตฺตคฺคตยา’ติ
 ปชานามิ”ติ, เหวํ พฺยาทเรยฺย “อชฺฌมคฺคตวิโมกฺขา ชฺวหา อากุโส สพฺพปาทานกฺขยา
 คถาสโต” วิหฺรามิ, ยถาสตํ วิหรนฺตํ อาสวํ นานุสฺสวณฺติ, อตฺตคฺคตคฺค
 นวชานามิ”ติ, เหวํ ปุญฺโงหิ ภนฺเต เหวํ พฺยาทเรยฺยนฺติ.

ธำรุ ธำรุ ธำรึปุตฺต, อยมฺปึ โห ธำรึปุตฺต ปริยาโย, เขตฺตเสว อตฺตสฺส
 สํชิตฺเตน เวยยากรณาย “เย อาสวํ สมฺเณน วุคฺคตา, เคตฺตวาทํ. น กงฺขามิ, เท
 เม ปหิณฺตํ น วิจิจฺจนามิ”ติ. อิทฺมวโจ ภควา, อิทํ วตฺวาน สุกโต อญฺจายาสฺนา
 วิหารํ ปาวิสฺสิ.

คฺคฺร โห อายสฺมา ธำรึปุตฺโต อจฺริปกฺกนคฺคสฺส ภควโต ภิกฺขุ อามนฺเตสฺสิ
 “ปุพฺเพ อปฺปฏิสฺสวิตฺตํ มํ อากุโส ภควา ปจฺมํ ปณฺหิ อปฺปจฺฉิ, คฺคสฺส เม อโหสิ
 ทนฺทรายิตคฺคตํ. ยโต จ โห เม อากุโส ภควา ปจฺมํ ปณฺหิ อนฺนโมทิตํ, คฺคสฺส มยฺหิ
 อากุโส เขตฺทโหสิ ทิวสฺสเจปปี มํ ภควา เขตฺมคฺคตํ ปุจฺเจยฺย อณฺณมณฺเณหิ
 ปเทหิ อณฺณมณฺเณหิ ปริยาเยหิ, ทิวสฺสปหิ ภควโต เขตฺมคฺคตํ พฺยาทเรยฺย
 อณฺณมณฺเณหิ ปเทหิ อณฺณมณฺเณหิ ปริยาเยหิ. รคฺคิ เจปปี มํ ภควา เขตฺมคฺคตํ
 ปุจฺเจยฺย อณฺณมณฺเณหิ ปเทหิ อณฺณมณฺเณหิ ปริยาเยหิ, รคฺคิปปหิ ภควโต

เอตมคฺคํ พฺยาการเยยํ อณฺณมณฺเฑหิ ปเทหิ อณฺณมณฺเฑหิ ปรียาเยหิ. รตฺติณฺทิวณฺเจปํ
มํ ภควา เอตมคฺคํ ปุจฺเจยฺย อณฺณมณฺเฑหิ ปเทหิ อณฺณมณฺเฑหิ ปรียาเยหิ,
รตฺติณฺทิวปํ ภาวโต เอตมคฺคํ พฺยาการเยยํ อณฺณมณฺเฑหิ ปเทหิ อณฺณมณฺเฑหิ
ปรียาเยหิ. เทว รตฺติณฺทิวานิ เจปํ มํ ภควา เอตมคฺคํ ปุจฺเจยฺย ฯเปฯ เทว
รตฺติณฺทิวานิปํ ภาวโต เอตมคฺคํ พฺยาการเยยํ ฯเปฯ คีณิ รตฺติณฺทิวานิ เจปํ มํ
ภควา เอตมคฺคํ ปุจฺเจยฺย.... คีณิ รตฺติณฺทิวานิปํ ภาวโต เอตมคฺคํ พฺยาการเยยํ....
จตุตฺตาริ รตฺติณฺทิวานิ เจปํ มํ ภควา เอตมคฺคํ ปุจฺเจยฺย.... จตุตฺตาริ รตฺติณฺทิวานิปํ
ภาวโต เอตมคฺคํ พฺยาการเยยํ.... ปณฺจ รตฺติณฺทิวานิ เจปํ มํ ภควา เอตมคฺคํ
ปุจฺเจยฺย.... ปณฺจ รตฺติณฺทิวานิปํ ภาวโต เอตมคฺคํ พฺยาการเยยํ.... ฉ รตฺติณฺทิวานิ
เจปํ มํ ภควา เอตมคฺคํ ปุจฺเจยฺย.... ฉ รตฺติณฺทิวานิปํ ภาวโต เอตมคฺคํ
พฺยาการเยยํ.... สคฺค รตฺติณฺทิวานิ เจปํ มํ ภควา เอตมคฺคํ ปุจฺเจยฺย อณฺณมณฺเฑหิ
ปเทหิ อณฺณมณฺเฑหิ ปรียาเยหิ, สคฺค รตฺติณฺทิวานิปํ ภาวโต เอตมคฺคํ
พฺยาการเยยํ อณฺณมณฺเฑหิ ปเทหิ อณฺณมณฺเฑหิ ปรียาเยหิ”ติ.

อล โข กพารชคตฺติโย ภิกฺขุ อญฺญสาธนา เยน ภควา เทนุปลงฺกมิ, อุปสงฺกมิทฺวา
ภควนฺคํ อภฺวาเททฺวา เอกมณฺคํ นิสฺสํ; เอกมณฺคํ นิสฺสนฺโน โข กพารชคตฺติโย ภิกฺขุ
ภควนฺคํ เอกทโวจ “อายสฺมคฺคา ภนฺเต สารีปฺพุเคน สีนฺหาโต นทฺติโต ‘ปุพฺเพ อุปปฺธิ-
สัณฺฑิตํ มํ อากฺุโส ภควา ปจฺมํ ปณฺหํ อปุจฺฉิ, คสฺส เม อโหสิ ทนฺนํ ยคฺคํ.
ยโต จ โข เม อากฺุโส ภควา ปจฺมํ ปณฺหํ อนฺนโมหิ, คสฺส มยฺหํ อากฺุโส
เอกทโหสิ ‘ทิวสฺสณฺเจปํ มํ ภควา เอตมคฺคํ ปุจฺเจยฺย อณฺณมณฺเฑหิ ปเทหิ
อณฺณมณฺเฑหิ ปรียาเยหิ, ทิวสฺสปํ ภาวโต เอตมคฺคํ พฺยาการเยยํ อณฺณมณฺเฑหิ
ปเทหิ อณฺณมณฺเฑหิ ปรียาเยหิ. รตฺติ เจปํ ฯเปฯ รตฺติณฺทิวํ เจปํ มํ ภควา....
เทว รตฺติณฺทิวานิ เจปํ มํ ภควา.... คีณิ.... จตุตฺตาริ.... ปณฺจ.... ฉ.... สคฺค
รตฺติณฺทิวานิ เจปํ มํ ภควา เอตมคฺคํ ปุจฺเจยฺย อณฺณมณฺเฑหิ ปเทหิ อณฺณมณฺเฑหิ
ปรียาเยหิ, สคฺค รตฺติณฺทิวานิปํ ภาวโต เอตมคฺคํ พฺยาการเยยํ อณฺณมณฺเฑหิ
ปเทหิ อณฺณมณฺเฑหิ ปรียาเยหิ”ติ.

ส่า หิ ภิกขุ ส่าวิปฺตุคฺคํ ฐมฺมชาคฺคํ สุปฺปวิทฺฐา, ยสฺส ส่า ฐมฺมชาคฺคยา สุปฺปวิทฺฐคฺคา
 ทิวสฺสเจปหิ ส่าวิปฺตุคฺคํ เขตฺมคฺคํ ปุจฺเจยฺยํ อณฺณมณฺณเวหิ ปเทหิ อณฺณมณฺณเวหิ
 ปริยาเยหิ, ทิวสฺสปี เม ส่าวิปฺตุคฺโค เขตฺมคฺคํ พฺยากรเวยฺย อณฺณมณฺณเวหิ ปเทหิ
 อณฺณมณฺณเวหิ ปริยาเยหิ. รคฺคิ เจปหิ ส่าวิปฺตุคฺคํ เขตฺมคฺคํ ปุจฺเจยฺยํ อณฺณมณฺณเวหิ
 ปเทหิ อณฺณมณฺณเวหิ ปริยาเยหิ, รคฺคิปี เม ส่าวิปฺตุคฺโค เขตฺมคฺคํ พฺยากรเวยฺย วเปว
 รคฺคินทิวสฺสเจปหิ ส่าวิปฺตุคฺคํ เขตฺมคฺคํ ปุจฺเจยฺยํ.... รคฺคินทิวสฺสปี เม ส่าวิปฺตุคฺโค
 เขตฺมคฺคํ พฺยากรเวยฺย.... เทว รคฺคินทิวสฺสปี เจปหิ ส่าวิปฺตุคฺคํ เขตฺมคฺคํ ปุจฺเจยฺยํ....
 เทว รคฺคินทิวสฺสปีปี เม ส่าวิปฺตุคฺโค เขตฺมคฺคํ พฺยากรเวยฺย.... คิณิ รคฺคินทิวสฺสปี เจปหิ
 ส่าวิปฺตุคฺคํ เขตฺมคฺคํ ปุจฺเจยฺยํ.... คิณิ รคฺคินทิวสฺสปีปี เม ส่าวิปฺตุคฺโค เขตฺมคฺคํ
 พฺยากรเวยฺย.... จคฺคาริ รคฺคินทิวสฺสปี เจปหิ ส่าวิปฺตุคฺคํ เขตฺมคฺคํ ปุจฺเจยฺยํ.... จคฺคาริ
 รคฺคินทิวสฺสปีปี เม ส่าวิปฺตุคฺโค เขตฺมคฺคํ พฺยากรเวยฺย.... ปณฺจ รคฺคินทิวสฺสปี เจปหิ
 ส่าวิปฺตุคฺคํ เขตฺมคฺคํ ปุจฺเจยฺยํ.... ปณฺจ รคฺคินทิวสฺสปีปี เม ส่าวิปฺตุคฺโค เขตฺมคฺคํ
 พฺยากรเวยฺย.... ฉ รคฺคินทิวสฺสปี เจปหิ ส่าวิปฺตุคฺคํ เขตฺมคฺคํ ปุจฺเจยฺยํ.... ฉ
 รคฺคินทิวสฺสปีปี เม ส่าวิปฺตุคฺโค เขตฺมคฺคํ พฺยากรเวยฺย.... สคฺค รคฺคินทิวสฺสปี เจปหิ
 ส่าวิปฺตุคฺคํ เขตฺมคฺคํ ปุจฺเจยฺยํ อณฺณมณฺณเวหิ ปเทหิ อณฺณมณฺณเวหิ ปริยาเยหิ,
 สคฺค รคฺคินทิวสฺสปีปี เม ส่าวิปฺตุคฺโค เขตฺมคฺคํ พฺยากรเวยฺย อณฺณมณฺณเวหิ ปเทหิ
 อณฺณมณฺณเวหิ ปริยาเยหิ”ติ. ทุคฺคิ.

๓. ฃาณวตฺถุสฺสคฺค

[๓๓] ส่าวคฺคิณิ วิหริ.... จคฺคจคฺคาฬิ ส่า วิ ภิกขเว ฃาณวตฺถุณิ เทเสสฺส ส่ามิ,
 คํ สฺสณณ, ส่ารคฺคิ มนฺธิกโร, ภาสสิสฺส ส่ามิ. “เฮอ ภนฺเต”ติ โห เท ภิกขุ
 ภคฺคโค ปจฺจสฺส ส่า. ภคฺคา เขตฺทว:

ยโต โส ภิกขเว อริยสาวโก เอวํ ชรามรณํ ปชานาติ, เอวํ ชรามรณสมุทฺทยํ
ปชานาติ, เอวํ ชรามรณนิโรธํ ปชานาติ, เอวํ ชรามรณนิโรธคามินี ปฏิปत्ตํ
ปชานาติ. อิทมุตฺตํ รมฺเม ฌานํ, โส อิมินา รมฺเมน ทิฏฺฐเชน วิทิตฺเตน อกาถิเกน
ปคฺคเตน ปรีโยคาเพหฺน อคฺคิตานาคเตน ยํ เนติ.

เย โส เกจิ อคฺคิตมทฺธานํ สมนฺนา วา พฺราหฺมณา วา ชรามรณํ อพฺภวณฺณํ,
ชรามรณสมุทฺทยํ อพฺภวณฺณํ, ชรามรณนิโรธํ อพฺภวณฺณํ, ชรามรณนิโรธคามินี
ปฏิปत्ตํ อพฺภวณฺณํ, สํพุเพ เต เอวเมว อพฺภวณฺณํ, เสยฺยถาปาหํ เอตฺรหิ.

เยปิ หิ เกจิ อนาคคมทฺธานํ สมนฺนา วา พฺราหฺมณา วา ชรามรณํ
อภิชานิสฺสณฺติ, ชรามรณสมุทฺทยํ อภิชานิสฺสณฺติ, ชรามรณนิโรธํ อภิชานิสฺสณฺติ,
ชรามรณนิโรธคามินี ปฏิปत्ตํ อภิชานิสฺสณฺติ, สํพุเพ เต เอวเมว อภิชานิสฺสณฺติ,
เสยฺยถาปาหํ เอตฺรหิ. อิทมุตฺตํ อนฺนุเย ฌานํ.

ยโต โส ภิกขเว อริยสาวกสฺส อิมานิ เทว ฌานานิ ปริสุทฺธานิ โหนติ
ปรีโยทาคานิ รมฺเม ฌานณฺจ อนฺนุเย ฌานณฺจ. อयํ ธุจฺจติ ภิกขเว อริยสาวโก
ทิฏฺฐิสัมปन्नโน อิตฺปิ, ทสฺสณฺสมฺปन्नโน อิตฺปิ, อากโต อิมํ สทฺธรมํ อิตฺปิ, ปสฺสตี
อิมํ สทฺธรมํ อิตฺปิ, เสกฺขเณ ฌาเณน สมนฺนาคโต อิตฺปิ, เสกฺขาย วิชฺชาย
สมนฺนาคโต อิตฺปิ, รมฺมโลคํ สมาปन्नโน อิตฺปิ, อริโย นิพฺเพริกขณฺณํ อิตฺปิ,
อมตทวารํ อาหจฺจ คิฏฺฐจติ อิตฺปิ.

กตมา จ ภิกขเว ชาติ ๗ เปว กตโม จ ภิกขเว ภาโว.... กตมณฺจ ภิกขเว
อุปปาทานํ.... กตมา จ ภิกขเว คณฺหา.... กตมา จ ภิกขเว เวทนา.... กตโม จ
ภิกขเว ฆสฺโส.... กตมณฺจ ภิกขเว สํพายตนํ.... กตมณฺจ ภิกขเว นามรูปํ....

กตมณฺจ ภิกฺขเว วิณฺณวณฺณ.... กตเม จ ภิกฺขเว สงฺขารว? ตโยเม ภิกฺขเว
สงฺขารว: กายสงฺขารอ วจสงฺขารอ จิตฺตสงฺขารอ. อิม วุจฺจนฺติ ภิกฺขเว สงฺขารว.

อวิชฺชาสมุทยว สงฺขารสมุทยอ, อวิชฺชานโรชว สงฺขารนโรชอ, อยเมว อริยอ
อฏฺฐังคิกอ มคฺคอ สงฺขารนโรชคามินิ ปฏิปทว. เสยฺยถิทิ? สมฺมาทิฏฺฐิ วเปว.
สมฺมาสมฺมว.

ยโต โช ภิกฺขเว อริยสวโก เอวํ สงฺขารว ปชานวติ, เอวํ สงฺขารสมุทยอ
ปชานวติ, เอวํ สงฺขารนโรชอ ปชานวติ, เอวํ สงฺขารนโรชคามินิ ปฏิปทํ ปชานวติ.
อิทมสฺส รมเม ฌาณํ, สอ อิมินว รมเมน ทิฏฺฐเณ วิทิตเณ อกตติเณ ปคฺคเณ
ปรีโยควเพน อคิตานวคเณ ยํ เนติ.

เย โช เกจิ อคิตมทฺธานํ สมณว วว พุรพฺพมณว วว สงฺขารว อพฺภวณฺณํ,
สงฺขารสมุทยอ อพฺภวณฺณํ, สงฺขารนโรชอ อพฺภวณฺณํ, สงฺขารนโรชคามินิ ปฏิปทํ
อพฺภวณฺณํ, สพฺเพ เต เอวเมว อพฺภวณฺณํ, เสยฺยถวปาทิ เอตฺรหิ.

เยปิทิ เกจิ อนวคตมทฺธานํ สมณว วว พุรพฺพมณว วว สงฺขารว อภิชานิสฺสณฺติ,
สงฺขารสมุทยอ อภิชานิสฺสณฺติ, สงฺขารนโรชอ อภิชานิสฺสณฺติ, สงฺขารนโรชคามินิ ปฏิปทํ
อภิชานิสฺสณฺติ, สพฺเพ เต เอวเมว อภิชานิสฺสณฺติ, เสยฺยถวปาทิ เอตฺรหิติ. อิทมสฺส
อนวเย ฌาณํ.

ยโต โช ภิกฺขเว อริยสวกสฺส อิมานิ เทว ฌาณานิ ปริสฺสทฺธานิ โทหนฺติ
ปรีโยทวคานิ รมเม ฌาณณฺจ อนวเย ฌาณณฺจ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว อริยสวโก
ทิฏฺฐิสมฺปนฺโน อิติปิ, ทสฺสณสมฺปนฺโน อิติปิ, อวคโต อิมํ สทฺธรมํ อิติปิ, ปสฺสติ

อิมิ สัทธมมํ อิติปิ, เสฏฺเฐน ฌาเณน สมนฺนาคโต อิติปิ, เสฏฺเฐน วิชฺชาเย
 สมนฺนาคโต อิติปิ, ฐมฺมโศคํ สมาปฺนโน อิติปิ, อริโย นพฺเพรกกปญฺโญ อิติปิ,
 อมตญฺวารํ อากฺขํ ติฏฺฐติ อิติปิ. คติยํ.

๔. ทุตติยฌาณวตฺถุสํสฺส

[๓๔] สํวตฺถุญํ วิหริติ.... สํคฺคสํคฺคฺริ โว ภิกฺขเว ฌาณวตฺถุญํ เทเสสฺสํ, ตํ สํญาณํ, สํชาญํ มนฺตํโรธํ, ภาสึสฺสํมิตฺติ. “เอวํ ภาณเต”ติ โข เต ภิกฺขุ ภควโต
 ปจฺจุสฺสํสํ. ภควา เอตทฺทวโจ:

กตมานิ จ ภิกฺขเว สํคฺคสํคฺคฺริ ฌาณวตฺถุญํ? ชาติปจฺจุยา ชรามรณนฺติ
 ฌาณํ, อสฺสํติ ชาตียา นคฺคํติ ชรามรณนฺติ ฌาณํ. อคฺคํมฺปิ อทฺธานํ ชาติปจฺจุยา
 ชรามรณนฺติ ฌาณํ, อสฺสํติ ชาตียา นคฺคํติ ชรามรณนฺติ ฌาณํ. อนาคคํมฺปิ อทฺธานํ
 ชาติปจฺจุยา ชรามรณนฺติ ฌาณํ, อสฺสํติ ชาตียา นคฺคํติ ชรามรณนฺติ ฌาณํ.
 ยมฺปิสฺสํ ตํ ฐมฺมญฺจิตฺติฌาณํ, คมฺปิ ชยชฺชมํ วยชฺชมํ วิราจชฺชมํ นิโรจชฺชมฺนคฺคํ
 ฌาณํ.

ภวปจฺจุยา ชาตฺติ ฌาณํ ๗เปว อูปาทานปจฺจุยา ภวติ ฌาณํ.... คณฺหา-
 ปจฺจุยา อูปาทานนฺติ ฌาณํ.... เวทนาปจฺจุยา คณฺหาติ ฌาณํ.... ฆสฺสํปจฺจุยา
 เวทนาติ ฌาณํ.... สํพายคณฺปจฺจุยา ฆสฺสํติ ฌาณํ.... นามรูปปจฺจุยา สํพายคณฺนคฺคํ
 ฌาณํ.... วิญฺญาณปจฺจุยา นามรูปนคฺคํติ ฌาณํ.... สํขารปจฺจุยา วิญฺญาณนคฺคํ
 ฌาณํ.... อวิชฺชาปจฺจุยา สํขาราคิ ฌาณํ, อสฺสํติ อวิชฺชาเย นคฺคํติ สํขาราคิ
 ฌาณํ. อคฺคํมฺปิ อทฺธานํ อวิชฺชาปจฺจุยา สํขาราคิ ฌาณํ, อสฺสํติ อวิชฺชาเย นคฺคํติ
 สํขาราคิ ฌาณํ. อนาคคํมฺปิ อทฺธานํ อวิชฺชาปจฺจุยา สํขาราคิ ฌาณํ, อสฺสํติ
 อวิชฺชาเย นคฺคํติ สํขาราคิ ฌาณํ. ยมฺปิสฺสํ ตํ ฐมฺมญฺจิตฺติฌาณํ, คมฺปิ ชยชฺชมํ
 วยชฺชมํ วิราจชฺชมํ นิโรจชฺชมฺนคฺคํ ฌาณํ. อิมานิ อจฺจุญฺติ ภิกฺขเว สํคฺคสํคฺคฺริ
 ฌาณวตฺถุญฺนคฺคํ. จคฺคํ.

๕. อวิชชาปจฺจยสุตฺต

[๓๕] ตาวตถึยํ วิหริติ.... อวิชชาปจฺจยา ภิกฺขเว สงฺขารว, สงฺขารปจฺจยา วิณฺณวณํ ฯ เปว เอมเมตฺถสฺส เกวตฺถสฺส พุทฺธกฺขณสฺส สมฺพุทโย โหติติ. เอวํ วุตฺเต อณฺณคโร ภิกฺขุ ภกฺวณฺทํ เขตฺตวโจ “กตมํ นฺุ โข ภนฺเต ชรามรณํ, กตฺถ จ ปณฺิทํ ชรามรณนฺุ”ติ? “โน กตฺโต ปโมห”ติ ภควา อโจ, “กตมํ ชรามรณํ, กตฺถ จ ปณฺิทํ ชรามรณนฺุ”ติ อิติ วา ภิกฺขุ โย วเทยฺย, “อณฺณํ ชรามรณํ, อณฺณสฺส จ ปณฺิทํ ชรามรณนฺุ”ติ อิติ วา ภิกฺขุ โย วเทยฺย. อุกฺกเมตฺ อุกฺกํ พุณฺณชนเมว นานํ. “คํ ชีวํ คํ ตีรณฺุ”ติ วา ภิกฺขุ ทิฏฺฐิจฺฉา สติ พุทฺหมจฺริยวาทสํ น โหติ, “อณฺณํ ชีวํ อณฺณํ ตีรณฺุ”ติ วา ภิกฺขุ ทิฏฺฐิจฺฉา สติ พุทฺหมจฺริยวาทสํ น โหติ. เอเต เต ภิกฺขุ อฺโภ อนฺเต อนฺปคมฺม มชฺฌเมว ตถาคโต ชมฺมํ เทเสติ “ชาติปจฺจยา ชรามรณนฺุ”ติ.

“กตมา นฺุ โข ภนฺเต ชาติ, กตฺถ จ ปณายํ ชาติ”ติ? “โน กตฺโต ปโมห”ติ ภควา อโจ, “กตมา ชาติ, กตฺถ จ ปณายํ ชาติ”ติ อิติ วา ภิกฺขุ โย วเทยฺย, “อณฺณา ชาติ, อณฺณสฺส จ ปณายํ ชาติ”ติ อิติ วา ภิกฺขุ โย วเทยฺย. อุกฺกเมตฺ อุกฺกํ พุณฺณชนเมว นานํ. “คํ ชีวํ คํ ตีรณฺุ”ติ วา ภิกฺขุ ทิฏฺฐิจฺฉา สติ พุทฺหมจฺริยวาทสํ น โหติ, “อณฺณํ ชีวํ อณฺณํ ตีรณฺุ”ติ วา ภิกฺขุ ทิฏฺฐิจฺฉา สติ พุทฺหมจฺริยวาทสํ น โหติ. เอเต เต ภิกฺขุ อฺโภ อนฺเต อนฺปคมฺม มชฺฌเมว ตถาคโต ชมฺมํ เทเสติ “ภวปจฺจยา ชาติ”ติ.

“กตโม นฺุ โข ภนฺเต ภโว, กตฺถ จ ปณายํ ภโว”ติ. “โน กตฺโต ปโมห”ติ ภควา อโจ, “กตโม ภโว, กตฺถ จ ปณายํ ภโว”ติ อิติ วา ภิกฺขุ โย วเทยฺย, “อณฺโณ ภโว, อณฺณสฺส จ ปณายํ ภโว”ติ อิติ วา ภิกฺขุ โย วเทยฺย. อุกฺกเมตฺ อุกฺกํ พุณฺณชนเมว นานํ. “คํ ชีวํ คํ ตีรณฺุ”ติ วา ภิกฺขุ ทิฏฺฐิจฺฉา สติ พุทฺหมจฺริยวาทสํ น โหติ, “อณฺณํ ชีวํ อณฺณํ ตีรณฺุ”ติ วา ภิกฺขุ ทิฏฺฐิจฺฉา สติ

พฺรหฺมจริยวาโส น โหติ. เอเต เต ภิกฺขุ อูโภ อนุเต อนุปคฺมม มชฺฌเมน ตถาคโค
 รมํ เทเสติ “อุปาทานปจฺจยา ภโว”ติ วเปว “คณฺหาปจฺจยา อุปาทานน”ติ...
 “เวทนาปจฺจยา คณฺหา”ติ.... “ผลฺลปจฺจยา เวทนา”ติ.... “สพฺยาตนปจฺจยา ผลฺล”ติ....
 “นามรูปปจฺจยา สพฺยาตนน”ติ.... “วิญฺญาณปจฺจยา นามรูปน”ติ.... “สงฺขารปจฺจยา
 วิญฺญาณน”ติ.

“กตเม นุ โข ภนฺเต สงฺขารรา, กถสฺส จ ปนิเม สงฺขารรา”ติ? “โน กถสฺส
 ปโยห”ติ ภควา อโวจ, “กตเม สงฺขารรา, กถสฺส จ ปนิเม สงฺขารรา”ติ อิติ วา
 ภิกฺขุ โย วเทยฺย, “อณฺเวย สงฺขารรา, อณฺเวยสฺส จ ปนิเม สงฺขารรา”ติ อิติ วา
 ภิกฺขุ โย วเทยฺย. อุกฺขเมตํ เอกคฺคํ พฺยวชนเมว นานํ. “คํ ชีวํ คํ สรรี”ติ
 วา ภิกฺขุ ทิฏฺฐิยา สติ พฺรหฺมจริยวาโส น โหติ, “อณฺเวย ชีวํ อณฺเวย สรรี”ติ
 วา ภิกฺขุ ทิฏฺฐิยา สติ พฺรหฺมจริยวาโส น โหติ. เอเต เต ภิกฺขุ อูโภ อนุเต
 อนุปคฺมม มชฺฌเมน ตถาคโค รมํ เทเสติ “อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารรา”ติ.

อวิชฺชาเยว ภิกฺขุ อเสสฺสวिरากนิโรธา, ยานิสฺส คานิ วิสฺฐายิกานิ วิเสวิตานิ
 วิปฺลนฺหิตานิ กานิจิ กานิจิ “กตมํ ชรามรณํ, กถสฺส จ ปนิทํ ชรามรณ” อิติ
 วา, “อณฺเวย ชรามรณํ, “อณฺเวยสฺส จ ปนิทํ ชรามรณ” อิติ วา, “คํ ชีวํ คํ
 สรรี” อิติ วา, “อณฺเวย ชีวํ อณฺเวย สรรี” อิติ วา, สพฺพานิสฺส คานิ ปหีนานิ
 ภวนฺติ อุกฺคินฺนมุถานิ คาสวตฺตคฺคคานิ อนภาวงฺคคานิ อายคิ อนุปฺปาทชฺมมานิ.

อวิชฺชาเยว ภิกฺขุ อเสสฺสวिरากนิโรธา, ยานิสฺส คานิ วิสฺฐายิกานิ วิเสวิตานิ
 วิปฺลนฺหิตานิ กานิจิ กานิจิ “กตมา ชาติ, กถสฺส จ ปนายํ ชาติ” อิติ วา,
 อณฺเวยา ชาติ, อณฺเวยสฺส จ ปนายํ ชาติ” อิติ วา, “คํ ชีวํ คํ สรรี” อิติ วา,
 “อณฺเวย ชีวํ อณฺเวย สรรี” อิติ วา, สพฺพานิสฺส คานิ ปหีนานิ ภวนฺติ
 อุกฺคินฺนมุถานิ คาสวตฺตคฺคคานิ อนภาวงฺคคานิ อายคิ อนุปฺปาทชฺมมานิ.

อวชษาเยว ภิกขุ อเสสวราคณโรชา, ยานิสส์ คานิ วิสฐากายิกานิ วิเสวิตานิ
วิปณฺหิตานิ กานิจิ กานิจิ “กตโม ภโว ๗เปว กตมํ อุปาทานํ.... กตมา คณฺหา
กตมา เวทนา.... กตโม ผสฺโส.... กตมํ สพายคณํ.... กตมํ นามรูปํ.... กตมํ
วิญญานํ....

อวชษาเยว ภิกขุ อเสสวราคณโรชา, ยานิสส์ คานิ วิสฐากายิกานิ วิเสวิตานิ
วิปณฺหิตานิ กานิจิ กานิจิ “กตเม สงฺขารรา, กสฺส จ ปณิเม สงฺขารรา” อิติ วา,
“อณฺเณ สงฺขารรา, อณฺเณสฺส จ ปณิเม สงฺขารรา” อิติ วา, “คํ ชีวํ คํ สรีรํ”
อิติ วา, “อณฺเณ ชีวํ อณฺเณ สรีรํ” อิติ วา, สพฺพานิสฺส คานิ ปหีนานิ ภวนฺติ
อุจฺฉินฺนมนฺตานิ คาสฺสาคฺคกฺคคานิ อนภาวจฺจคคานิ อายคํ อนุปฺปาทขมฺมานนฺติ. ปณฺจมํ.

๖. ทุตยอวชษาปจยสตุค

[๓๖] สํวคฺคิยํ วิหริตี.... คคฺร โข ๗เปว อวชษาปจยยา ภิกฺขเว สงฺขารรา,
สงฺขารปจยยา วิญญานํ ๗เปว เอวเมตสฺส เกวตสฺส ทุกฺขกฺขณสฺส สมฺทโย
โหติ.

“กตมํ ชรามรณํ, กสฺส จ ปณิํ ชรามรณนุ”ติ อิติ วา ภิกฺขเว โย วเทฺยฺย,
“อณฺเณ ชรามรณํ, อณฺเณสฺส จ ปณิํ ชรามรณนุ”ติ อิติ วา ภิกฺขเว โย วเทฺยฺย.
อุภยเมคํ เอกคฺคํ พฺยณฺชนเมว นานํ. “คํ ชีวํ คํ สรีรนุ”ติ วา ภิกฺขเว ทิฏฺฐิยา
สฺสทิ พฺรหฺมจฺริยวาโส น โหติ, “อณฺเณ ชีวํ อณฺเณ สรีรนุ”ติ วา ภิกฺขเว ทิฏฺฐิยา
สฺสทิ พฺรหฺมจฺริยวาโส น โหติ. เอเต เต ภิกฺขเว อุโภ อนฺเต อนุปคมม มชฺเณน
ตถาคโต ชมํ เทเสติ “ชาติปจยยา ชรามรณนุ”ติ

กตมา ชาติ.... กตโม ภโว.... กตมํ อุปาทานํ.... กตมา คณฺหา.... กตมา
เวทนา.... กตโม ผสฺโส.... กตมํ สพายคณํ.... กตมํ นามรูปํ.... กตมํ วิญญานํ....
กตเม สงฺขารรา, กสฺส จ ปณิเม สงฺขารรา”ติ อิติ วา ภิกฺขเว โย วเทฺยฺย,

“อณฺเณ สงฺขารรา, อณฺเณสฺส จ ปณฺเณ สงฺขารรา”ติ อิติ วา ภิกฺขเว โย วเทฺยฺย. อุกฺกยเมคฺคํ เอกคฺคํ. พฺยณฺชนเมว นานํ. “คํ ชีวํ คํ สรีรํ” อิติ วา ภิกฺขเว ทิฏฺฐิยา สติ พฺรหฺมจฺริยาสาธํ น โหติ, “อณฺเณ ชีวํ อณฺเณ สรีรํ” อิติ วา. ภิกฺขเว ทิฏฺฐิยา สติ พฺรหฺมจฺริยาสาธํ น โหติ. เอเต เต ภิกฺขเว อุโภ อหฺมเต อหฺมคฺคํ มชฺฌเมน คถาโกโต รมํ เทเสติ “อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารรา”ติ.

อวิชฺชาเยว ภิกฺขเว อเสสํวราคฺคินิโรธรา, ยานิสฺส คานิ วิสฺสุกายิตานิ วิเสวิตานิ วิปฺสณฺหิตานิ กานิจิ กานิจิ “กตมํ ชฺรามรณํ, กสฺส จ ปณิทํ ชฺรามรณํ” อิติ วา, “อณฺเณ ชฺรามรณํ, อณฺเณสฺส จ ปณิทํ ชฺรามรณํ” อิติ วา, “คํ ชีวํ คํ สรีรํ” อิติ วา, “อณฺเณ ชีวํ อณฺเณ สรีรํ” อิติ วา, สัพฺพานิสฺส คานิ ปหิณฺหานิ ภวนฺติ อุกฺกณฺหมุตานิ คาทาณคฺคกฺคานิ อนภาวจฺกคานิ อายคิ อหฺมคฺคปาทมฺมานิ.

อวิชฺชาเยว ภิกฺขเว อเสสํวราคฺคินิโรธรา, ยานิสฺส คานิ วิสฺสุกายิตานิ วิเสวิตานิ วิปฺสณฺหิตานิ กานิจิ กานิจิ “กตมา ชาติ ๖เปว กตโม ภโว.... กตมํ อูปาทานํ.... กตมา คณฺหา.... กตมา เวทนา.... กตโม ผสฺโส.... กตมํ สพฺพยคฺคํ.... กตมํ นามรูปํ.... กตมํ วิญฺญาณํ.... “กตเม สงฺขารรา, กสฺส จ ปณฺเณ สงฺขารรา” อิติ วา, อณฺเณ สงฺขารรา, อณฺเณสฺส จ ปณฺเณ สงฺขารรา” อิติ วา, “คํ ชีวํ คํ สรีรํ” อิติ วา, “อณฺเณ ชีวํ อณฺเณ สรีรํ” อิติ วา, สัพฺพานิสฺส คานิ ปหิณฺหานิ ภวนฺติ อุกฺกณฺหมุตานิ คาทาณคฺคกฺคานิ อนภาวจฺกคานิ อายคิ อหฺมคฺคปาทมฺมานินฺติ. นนฺจ.

๗. นตฺตมฺหสฺสตต

[๓๗] ตาวคฺคยิํ วิหริติ.... นายํ ภิกฺขเว กาโย คุมฺหากํ, นابی อณฺเณสํ. ปฺปราณมิตํ ภิกฺขเว กมฺมํ อภิสํขคํ อภิสณฺเจคฺคยิตํ เวทนียํ ทนฺนํ พหุ.

คตฺร โข ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสํวโก ปฏฺิจจสํมุปาทนฺตฺตเวว ตาฐกํ โยนิโส มนสิโกโรติ “อติ อิมสฺมิ สติ อิทํ โหติ, อิมสฺสํอุปาทา อิทํ อหฺมคฺคปจฺจติ. อิมสฺมิ

อศติ อิทํ น โหติ, อิมสฺสํ นิโรธา อิทํ นิรุชฺฌติ. ยทิทํ อวิชฺชาปจฺจุยา สงฺขาราร, สงฺขารปจฺจุยา วิญฺญาณํ ๖เปว เอวเมตฺถสฺส เกวตฺถสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส สมฺมทโย โหติ. อวิชฺชาย เถวอ อเสตฺถวิราคานิโรธา สงฺขารนิโรโห, สงฺขารนิโรธา วิญฺญาณ- นิโรโห ๖เปว เอวเมตฺถสฺส เกวตฺถสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส นิโรโห โหติ”ติ. สत्ตมํ.

๘. เจตนาสุตต

[๓๘] สํวตฺถิยํ วิหริติ.... ยณฺจ ภิกฺขเว เจเตติ, ยณฺจ ปกฺกเปติ, ยณฺจ อหฺนฺเตติ. อารมฺมณเมตํ โหติ วิญฺญาณสฺส จิตฺตยา, อารมฺมณ สติ ปตฺติจฺสา วิญฺญาณสฺส โหติ, ตสฺมिํ ปตฺติจฺสเเต วิญฺญาเน วิรูปฺเพห อายตฺติ ปุณฺพภวาทินิพฺพตฺติ โหติ, อายตฺติ ปุณฺพภวาทินิพฺพตฺติยา สติ อายตฺติ ชาตฺติชราวมรณํ โสภ ปรีเทวทุกฺข- โทมนสฺสํปายาสํ สมฺภวณฺติ; เอวเมตฺถสฺส เกวตฺถสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส สมฺมทโย โหติ.

โน จิ ภิกฺขเว เจเตติ, โน จิ ปกฺกเปติ, อถ จิ อหฺนฺเตติ. อารมฺมณเมตํ โหติ วิญฺญาณสฺส จิตฺตยา, อารมฺมณ สติ ปตฺติจฺสา วิญฺญาณสฺส โหติ, ตสฺมิํ ปตฺติจฺสเเต วิญฺญาเน วิรูปฺเพห อายตฺติ ปุณฺพภวาทินิพฺพตฺติ โหติ, อายตฺติ ปุณฺพภวาทินิพฺพตฺติยา สติ อายตฺติ ชาตฺติชราวมรณํ โสภ ปรีเทวทุกฺข โทมนสฺสํปายาสํ สมฺภวณฺติ; เอวเมตฺถสฺส เกวตฺถสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส สมฺมทโย โหติ.

ยโต จ โห ภิกฺขเว โน เจว เจเตติ, โน จ ปกฺกเปติ, โน จ อหฺนฺเตติ. อารมฺมณเมตํ น โหติ วิญฺญาณสฺส จิตฺตยา, อารมฺมณ อศติ ปตฺติจฺสา วิญฺญาณสฺส น โหติ, ตทฺทปตฺติจฺสเเต วิญฺญาเน อวิชฺชาปจฺจุยา อายตฺติ ปุณฺพภวาทินิพฺพตฺติ น โหติ, อายตฺติ ปุณฺพภวาทินิพฺพตฺติยา อศติ อายตฺติ ชาตฺติชราวมรณํ โสภ ปรีเทวทุกฺข- โทมนสฺสํปายาสํ นิรุชฺฌณฺติ; เอวเมตฺถสฺส เกวตฺถสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส นิโรโห โหติ”ติ. อฏฺฐมํ.

๙. ทุตติยเจตนาสูตร

[๓๙] สาวกุตถิยํ วิหริติ.... ยณฺจ ภิกฺขเว เจเตติ, ยณฺจ ปกฺกเปติ, ยณฺจ อหุเสติ. อารมฺมณเมตํ โหติ วิญฺญาณสูตรํ จิตฺตยา, อารมฺมณํ สติ ปตฺติจฺจา วิญฺญาณสูตรํ โหติ, ตสฺมึ ปตฺติจฺเจเต วิญฺญาเน วิรูปฺเพห นามรูปสูตรํ อวกฺกนฺติ โหติ, นามรูปปฺปจฺจยา สํพายคณํ, สํพายคณปฺปจฺจยา ผลฺโลธ, ผลฺลสํปจฺจยา เวทนา.... ตณฺหา.... อุปาทานํ.... ภโว.... ชาติ.... ชรามรณํ โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสํปายาสํ สํภวณฺติ; เขวมตฺสํสํ เกวตฺสํสํ ทุกฺขกฺขนฺธสํสํ สํมุตฺโย โหติ.

โน จ ภิกฺขเว เจเตติ, โน จ ปกฺกเปติ, อถ จ อหุเสติ. อารมฺมณเมตํ โหติ วิญฺญาณสูตรํ จิตฺตยา, อารมฺมณํ สติ ปตฺติจฺจา วิญฺญาณสูตรํ โหติ, ตสฺมึ ปตฺติจฺเจเต วิญฺญาเน วิรูปฺเพห นามรูปสูตรํ อวกฺกนฺติ โหติ. นามรูปปฺปจฺจยา สํพายคณํ ๖เปว เขวมตฺสํสํ เกวตฺสํสํ ทุกฺขกฺขนฺธสํสํ สํมุตฺโย โหติ.

ยโต จ โห ภิกฺขเว โน เจว เจเตติ, โน จ ปกฺกเปติ, โน จ อหุเสติ. อารมฺมณเมตํ น โหติ วิญฺญาณสูตรํ จิตฺตยา, อารมฺมณํ อสติ ปตฺติจฺจา วิญฺญาณสูตรํ น โหติ, ตทปฺปตฺติจฺเจเต วิญฺญาเน อวิรูปฺเพห นามรูปสูตรํ อวกฺกนฺติ น โหติ. นามรูปนิโรธา สํพายคณนิโรโห ๖เปว เขวมตฺสํสํ เกวตฺสํสํ ทุกฺขกฺขนฺธสํสํ นิโรโห โหติติ. นวมนํ.

๑๐. ตตติยเจตนาสูตร

[๔๐] สาวกุตถิยํ วิหริติ.... ยณฺจ ภิกฺขเว เจเตติ, ยณฺจ ปกฺกเปติ, ยณฺจ อหุเสติ. อารมฺมณเมตํ โหติ วิญฺญาณสูตรํ จิตฺตยา, อารมฺมณํ สติ ปตฺติจฺจา วิญฺญาณสูตรํ โหติ. ตสฺมึ ปตฺติจฺเจเต วิญฺญาเน วิรูปฺเพห นติ โหติ, นตฺตยา สติ อากคคคิ

โหติ, อากคคคตียา สติ จุคูปปาโต โหติ, จุคูปปาเต สติ อายคิ ชาตชรามรณ
โสภ ปรีเทวทุกข โทมนัสสุปายาสา สมนุคคต; เออเมคคตส เกวคคตส ทุกขกขณคคต
สมุทโย โหติ.

โน จ ภิกขเว เจคคต, โน จ ปกปเปติ, อถ จ อนุเสติ. อารมมณเมคค
โหติ วิญญาณคคต จิตตียา, อารมมณ สติ ปคคคชา วิญญาณคคต โหติ, คคคมี
ปคคคจเค วิญญาณ อวิรูเพห นติ โหติ, นคคยา สติ อากคคคต โหติ, อากคคคตียา
สติ จุคูปปาโต โหติ, จุคูปปาเต สติ อายคิ ชาตชรามรณ โสภ ปรีเทว ทุกข-
โทมนัสสุปายาสา สมนุคคต; เออเมคคตส เกวคคตส ทุกขกขณคคต สมุทโย โหติ.

ยโค จ โช ภิกขเว โน เจว เจคคต, โน จ ปกปเปติ, โน จ อนุเสติ.
อารมมณเมคค น โหติ วิญญาณคคต จิตตียา, อารมมณ อคคต ปคคคชา
วิญญาณคคต น โหติ, คคคปคคคจเค วิญญาณ อวิรูเพห นติ น โหติ, นคคยา
อคคต อากคคคต น โหติ, อากคคคตียา อคคต จุคูปปาโต น โหติ, จุคูปปาเต
อคคต อายคิ ชาตชรามรณ โสภ ปรีเทวทุกข โทมนัสสุปายาสา นินุคคต; เออเมคคต
เกวคคตส ทุกขกขณคคต นโรโช โหคคต. ทคค.

กพารชคตียวคคโค จคคโค.

คคคคคคคคค

ภูคคคค กพารคค

ทเว จ ฌาณคคคคค

อวิคคคคคคค จ เทว

นคคคคค เจคคค คโยคค.

๕. คหปติวคค

๑. ปณจเวรภยสูตร

[๔๑] สāvคถึยํ วิหริติ.... อถ โข อนาถปิณฺฑิกโก คหปติ เยน ภควา
เตนุปลสงฺกมิ, อุปสงฺกมิทฺวา ภควนฺตํ อภิวาทิตฺวา เอกมฺหํ นิสฺสีทิ; เอกมฺหํ
นิสินฺนํ โข อนาถปิณฺฑิกโก คหปติ ภควา เอตทโวจ :

ยโต โข คหปติ อริยสāvคสฺส ปณจ ภยานิ เวรานิ รูปสํหตานิ โหนฺติ, จคฺคหิ
จ โสตาปคฺคิยงฺเคหิ สมนฺนาคโต โหติ, อริโย จสฺส ฉาโย ปณณาย สุตฺตฺวา
โหติ สุปฺปวิทูโร, โส อากงฺขมาโน อตฺตนาถ อตฺตนาถํ พยากรเวยย “ชฺฉินฺริโยมฺหิ
ชฺฉินฺทิจฺจนายอนิ ชฺฉินฺปีคฺคิวิสโย ชฺฉินาปายทฺทคฺคิวินิปาโต, โสตาปนฺโนหฺมสฺมิ
อวินิปาตธมฺโม นียโต สมนฺโพรปายโน”ติ.

กตมานิ ปณจ- ภยานิ เวรานิ รูปสํหตานิ โหนฺติ ? ยํ คหปติ ปาณาติปาตา
ปาณาติปาตปฺปจฺจยา ทิฏฺฐจรมฺมิกมฺปิ ภยํ เวรํ ปสวติ, สมนฺปรายิกมฺปิ ภยํ เวรํ
ปสวติ, เจตสิกมฺปิ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ ปฏฺฐิถฺวเอทยติ. ปาณาติปาตา ปฏฺฐิวิรคฺคสฺส เอวํ
คํ ภยํ เวรํ รูปสํหตํ โหติ. (๑)

ยํ คหปติ อทินฺนาทายิ อทินฺนาทานปฺปจฺจยา ทิฏฺฐจรมฺมิกมฺปิ ภยํ เวรํ ปสวติ,
สมนฺปรายิกมฺปิ ภยํ เวรํ ปสวติ, เจตสิกมฺปิ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ ปฏฺฐิถฺวเอทยติ.
อทินฺนาทานา ปฏฺฐิวิรคฺคสฺส เอวํ คํ ภยํ เวรํ รูปสํหตํ โหติ. (๒)

ยํ คหปติ กาเมตฺถมฺมิจฺจจาจริ กาเมตฺถมฺมิจฺจจารปฺปจฺจยา ทิฏฺฐจรมฺมิกมฺปิ ภยํ เวรํ
ปสวติ, สมนฺปรายิกมฺปิ ภยํ เวรํ ปสวติ, เจตสิกมฺปิ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ ปฏฺฐิถฺวเอทยติ.
กาเมตฺถมฺมิจฺจจารา ปฏฺฐิวิรคฺคสฺส เอวํ คํ ภยํ เวรํ รูปสํหตํ โหติ. (๓)

ยํ คหปติ มุสํวาที มุสํวาทปฺปจฺยา ทิฏฺฐมฺมิกมฺปิ ภยํ เวรํ ปสฺวติ, สฺมปฺรายิกมฺปิ ภยํ เวรํ ปสฺวติ, เจตสิกมฺปิ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ ปฏิสํเวทยติ. มุสํวาทา ปฏิวีรคฺคสฺส เอวํ คํ ภยํ เวรํ วุปฺสณคํ โหติ. (๔)

ยํ คหปติ สุรฺวเมรยมฺชฺช ปมาทฺฐจฺยา สุรฺวเมรยมฺชฺช ปมาทฺฐจฺยานปฺปจฺยา ทิฏฺฐมฺมิกมฺปิ ภยํ เวรํ ปสฺวติ, สฺมปฺรายิกมฺปิ ภยํ เวรํ ปสฺวติ, เจตสิกมฺปิ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ ปฏิสํเวทยติ. สุรฺวเมรยมฺชฺช ปมาทฺฐจฺยานา ปฏิวีรคฺคสฺส เอวํ คํ ภยํ เวรํ วุปฺสณคํ โหติ. อิมานิ ปณฺจ ภยานิ เวรานิ วุปฺสณคานิ โหนติ. (๕)

กตเมหิ จตุหิ โสตาปคฺคิยงฺเคหิ สมนฺนาคโค โหติ? อีร คหปติ อริยสํวโก พุทฺธเช อเวจฺจปฺปสํวเทน สมนฺนาคโค โหติ “อิตฺปิ โส ภควา อรหํ สฺมมาสมฺพุทฺโธ วิชฺชาจรณสฺมปฺนโน สุกโค โลกวิทู อนุคฺคโร ปุริสทมฺมสํวโร สคฺคตา เทวมนุสฺสํจํ พุทฺโธ ภควา”ติ. (๑)

ชมฺเม อเวจฺจปฺปสํวเทน สมนฺนาคโค โหติ “สุวากฺขาโต ภควตา ชมฺโม สทฺธิฏฺฐโก อกาสโก เอหิปสฺสโก โอบนฺยโก ปจฺจคฺคํ เวทิตพฺโพ วิญญูหิ”ติ. (๒)

สํเฆ อเวจฺจปฺปสํวเทน สมนฺนาคโค โหติ “สุปฺปฏิปฺนโน ภควโค สํวกสฺสโฆ อชฺชปฺฏิปฺนโน ภควโค สํวกสฺสโฆ ฌายปฺฏิปฺนโน ภควโค สํวกสฺสโฆ สํมิจฺปิปฺนโน ภควโค สํวกสฺสโฆ, ยทิตฺถํ จตฺตาริ ปุริสยฺคานิ อชฺชํ ปุริสํปฺคฺคจฺจา, เอส ภควโค สํวกสฺสโฆ อาหุเนยฺโย ปาหุเนยฺโย ทกฺขิณฺเนยฺโย อณฺชติกรณฺเณยฺโย อนุคฺคโร ปุณฺณกฺขเขตฺตํ โลกสฺสสํ”ติ. (๓)

อริยกฺคเณหิ สํเฆหิ สมนฺนาคโค โหติ อชฺชนฺเตหิ อจฺฉิตฺตฺเทหิ อสฺสพฺเสหิ อกมฺมาเสหิ ภุชฺสํเสหิ วิญญูปฺสคฺคเณหิ อปฺรามญฺเจหิ สํมาธิสํวคฺคณิกเณหิ. อิมเหิ จตุหิ โสตาปคฺคิยงฺเคหิ สมนฺนาคโค โหติ. (๔)

กตโม จสฺส อริโย ฌาโย ปณณาย สุตฺตฺวโจ โหติ สุปฺปวิทฺโธ? อิทฺ คหปติ
 อริยสํวโก ปฏิจฺจตมฺบุปฺปาตมฺเบว สํวกํ โยนิสํ มนสิทฺวโรติ “อิตฺ อิมสฺมึ สติ อิทํ
 โหติ, อิมสฺมึ อสฺติ อิทํ น โหติ, อิมสฺสํบุปฺปาตา อิทํ อบุปฺปชฺชติ, อิมสฺสํ นิโรธา
 อิทํ นิรุชฺฌติ, ยทิตํ อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารํ, สงฺขารปจฺจยา วิณฺณมณํ ฯ”เป
 เหวเมตสฺส เกวตสฺส ทุกฺขทฺทษนฺตสฺส สมฺภูโย โหติ, อวิชฺชาย เหวว อเสตฺถวโรคฺคนิโรธา
 สงฺขารนิโรธ, สงฺขารนิโรธา วิณฺณมณนิโรธ ฯ”เป เหวเมตสฺส เกวตสฺส
 ทุกฺขทฺทษนฺตสฺส นิโรธ โหติ. อยมสฺส อริโย ฌาโย ปณณาย สุตฺตฺวโจ โหติ
 สุปฺปวิทฺโธ.

ยโต โข คหปติ อริยสํวกสฺส อิมานิ ปณฺจ ฃยานิ เวรานิ อุปลนฺตานิ โหนฺติ.
 อิมเหติ จตุหิ สํวคปคฺคิยฺงเกหิ สมนฺนาคโค โหติ. อยมจสฺส อริโย ฌาโย ปณณาย
 สุตฺตฺวโจ โหติ สุปฺปวิทฺโธ, สํวค อกฺกขมาโน อคฺคตนาถ อคฺคตนาถํ พฺยากรเมย
 “ชฺเฌนนิรโยมุหิ ชฺเฌนคิรจฺจนโยนิ ชฺเฌนปคฺคิวิตฺติโย ชฺเฌนาปายทฺทคฺคิวินิปาโต,
 สํวคปนฺโนหมสฺมิ อวินิปาตฺตมโม นียโต สมนฺโพรปฺปายโน”ติ. ปจฺม.

๒. ทุตติยปณฺจเวรภยสฺสุต

[๔๒] สํวคคฺคิยํ วิหโรติ.... ยโต โข ภิกฺขเว อริยสํวกสฺส ปณฺจ ฃยานิ เวรานิ
 อุปลนฺตานิ โหนฺติ. จตุหิ ๑ สํวคปคฺคิยฺงเกหิ สมนฺนาคโค โหติ, อริโย จสฺส
 ฌาโย ปณณาย สุตฺตฺวโจ โหติ สุปฺปวิทฺโธ, สํวค อกฺกขมาโน อคฺคตนาถ อคฺคตนาถํ
 พฺยากรเมย “ชฺเฌนนิรโยมุหิ ฯ”เป อวินิปาตฺตมโม นียโต สมนฺโพรปฺปายโน”ติ.

กตมานิ ปณฺจ ฃยานิ เวรานิ อุปลนฺตานิ โหนฺติ? ยํ ภิกฺขเว ปาณาติปาตํ ฯ”เป
 ยํ ภิกฺขเว อทินฺนาทายิ ฯ”เป ยํ ภิกฺขเว กาเมสฺสมิจฺจจาวิ ฯ”เป ยํ ภิกฺขเว มุสํสาทํ
 ฯ”เป ยํ ภิกฺขเว สฺสุราเมรยมชฺชปมาทญฺจายิ ฯ”เป อิมานิ ปณฺจ ฃยานิ เวรานิ
 อุปลนฺตานิ โหนฺติ.

កតមេតិ ធុតុតិ តៃតាបតុតិយុកេតិ សំណុណកតៃ តៃតិ? ឱត ភិក្ខុវេ ឱតិសាវកោ
ពុក្ខេ ឧបេ ធម្មេ ឧបេ តំមេ ឧបេ ឱតិកុកេតិ តៃតេតិ សំណុណកតៃ តៃតិ
ឧបេ ឱតេតិ ធុតុតិ តៃតាបតុតិយុកេតិ សំណុណកតៃ តៃតិ.

កតមៃ ធុតុត ឱតិយ ធាយ បណ្ណាយ សុតិវុតៃ តៃតិ សុប្បិវិតៃ? ឱត ភិក្ខុវេ
ឱតិសាវកោ ប្បិក្ខុសំបុប្បាតណ្ណេវេ តាតុកំ យិនិតៃ មនតិកតៃ ឧបេ ឱតិយ ធាយ
បណ្ណាយ សុតិវុតៃ តៃតិ សុប្បិវិតៃ.

យតៃ ភិក្ខុវេ ឱតិសាវកតុត ឱតិមា បណ្ណ ភយា វេរា ឧបស្សនា តៃ
តៃតិ. ឱតេតិ ធុតុតិ តៃតាបតុតិយុកេតិ សំណុណកតៃ តៃតិ, ឱតិយ ធាយ
បណ្ណាយ សុតិវុតៃ តៃតិ សុប្បិវិតៃ, តៃ ឱតិកុកេតិ ឱតិកុកេតិ ឱតិកុកេតិ
ឱតិកុកេតិ “ឱតិកុកេតិ ឱតិកុកេតិ ឱតិកុកេតិ ឱតិកុកេតិ ឱតិកុកេតិ ឱតិកុកេតិ ឱតិកុកេតិ
តៃតាបតុតិយុកេតិ ឱតិកុកេតិ ឱតិកុកេតិ ឱតិកុកេតិ ឱតិកុកេតិ ឱតិកុកេតិ ឱតិកុកេតិ” តៃ. តៃតិ.

៣. ពុក្ខតុក

[៤៣] តៃតុតិ ឱតិកុកេតិ... ពុក្ខតុត ភិក្ខុវេ សំណុណ ឱតិកុកេតិ តៃតៃតៃតៃ
តៃ សុណា, តៃតុកំ មនតិកតៃ, ភាតិសុតៃតៃ. “ឱតិ ភាតៃ” តៃ តៃ ភិក្ខុ
ភាតៃ បុក្ខតៃតៃ. ភាតៃ ឱតិកុកេតិ:

កតមៃ ឱ ភិក្ខុវេ ពុក្ខតុត សំណុណ? ឱតិកុកេតិ ប្បិក្ខុ ឧបេ ឱ ឧប្បស្សនា
ឱតិកុកេតិ, តៃតៃ តៃតៃ តៃតៃ, តៃតៃតៃតៃ តៃតៃ, តៃតៃតៃតៃ តៃតៃ, តៃតៃតៃតៃ
តៃ តៃ ភិក្ខុវេ ពុក្ខតុត សំណុណ.

តៃតៃ ប្បិក្ខុ តៃតៃ ឱ ឧប្បស្សនា តៃតៃតៃតៃ ឧបេ តៃតៃ ប្បិក្ខុ
តៃតៃ ឱ... តៃតៃ ប្បិក្ខុ តៃតៃ ឱ... តៃតៃ ប្បិក្ខុ តៃតៃ ឱ... តៃតៃ

ปฏิจจ ฐมเม จ อุปปชชติ มโนวิญญานํ, ติณฺณํ สงฺกตํ ฆสฺสํ, ฆสฺสํปจฺจยา เวทนา, เวทนาปจฺจยา ตณฺหา. อภํ โข ภิกฺขเว ทุกฺขสฺสํ สมฺมทโย.

กตโม จ ภิกฺขเว ทุกฺขสฺสํ อคฺคณฺคโม? จกฺขณฺจ ปฏิจฺจ รุเป จ อุปปชชติ จกฺขณฺวิญญานํ, ติณฺณํ สงฺกตํ ฆสฺสํ, ฆสฺสํปจฺจยา เวทนา, เวทนาปจฺจยา ตณฺหา. คตฺถาเยว ตณฺหาเยว อเสสํวิราคํนิโรธํ อุปาทานํนิโรธํ, อุปาทานํนิโรธํ ภาวนํนิโรธํ, ภาวนํนิโรธํ ชาตํนิโรธํ, ชาตํนิโรธํ ชรามรณํ. โสภํปริเทวํทุกฺขํ โทมนสฺสํปายาสํ นิสฺสํมณฺธิ; เอวเมตฺถสฺสํ เกวตฺถสฺสํ ทุกฺขํทุกฺขนฺธสฺสํ นิโรธํ โหติ. อภํ โข ภิกฺขเว ทุกฺขสฺสํ อคฺคณฺคโม.

โสภณฺจ ปฏิจฺจ สทฺเท จ อุปปชชติ โสภณฺวิญญานํ ๗เปว ฆาณณฺจ ปฏิจฺจ คนฺธ ๗... ชิวฺหณฺจ ปฏิจฺจ รสํ ๗... กายณฺจ ปฏิจฺจ โผฏฺฐพฺเพ ๗... มนณฺจ ปฏิจฺจ ฐมเม จ อุปปชชติ มโนวิญญานํ, ติณฺณํ สงฺกตํ ฆสฺสํ, ฆสฺสํปจฺจยา เวทนา, เวทนาปจฺจยา ตณฺหา. คตฺถาเยว ตณฺหาเยว อเสสํวิราคํนิโรธํ อุปาทานํนิโรธํ, อุปาทานํนิโรธํ ภาวนํนิโรธํ, ภาวนํนิโรธํ ชาตํนิโรธํ, ชาตํนิโรธํ ชรามรณํ. โสภํปริเทวํทุกฺขํ โทมนสฺสํปายาสํ นิสฺสํมณฺธิ; เอวเมตฺถสฺสํ เกวตฺถสฺสํ ทุกฺขํทุกฺขนฺธสฺสํ นิโรธํ โหติ. อภํ โข ภิกฺขเว ทุกฺขสฺสํ อคฺคณฺคโมติ. ตติยํ.

๔. โลกสฺสํ

[๔๔] สํวตฺถิยํ วิหริตํ... โลกสฺสํ ภิกฺขเว สมฺมทณฺจ อคฺคณฺคณฺจ เทเสสํสํมิ, ตํ สฺสณฺณ... ๗เปว

กตโม จ ภิกฺขเว โลกสฺสํ สมฺมทโย? จกฺขณฺจ ปฏิจฺจ รุเป จ อุปปชชติ จกฺขณฺวิญญานํ, ติณฺณํ สงฺกตํ ฆสฺสํ, ฆสฺสํปจฺจยา เวทนา, เวทนาปจฺจยา ตณฺหา, ตณฺหาปจฺจยา อุปาทานํ, อุปาทานํปจฺจยา ภวํ, ภวํปจฺจยา ชาตํ, ชาตํปจฺจยา ชรามรณํ. โสภํปริเทวํทุกฺขํ โทมนสฺสํปายาสํ สมฺมทณฺธิ; อภํ โข ภิกฺขเว โลกสฺสํ สมฺมทโย.

តៃគណ្យ ប្បិទ្យ ឧ សុតេ ឧ... ឆានធិ ប្បិទ្យ កុរេ ឧ... ឱវណ្ណ ប្បិទ្យ
រតេ ឧ... កាយធិ ប្បិទ្យ ឆៃធិបុព្វេ ឧ... មណ្ឌ ប្បិទ្យ ធម្មេ ឧ ឧប្បធម្មតិ
មណិវិធាណំ, គិណ្ឌំ សុក្ខិ ឆត្ថៃ, ឆត្ថបុគ្គយា វេតនា ឧបេ ឆាតិបុគ្គយា
ឆរាមរណំ តៃក ប្រិពេ កុក្ខ តៃមន្តសុបាយាសា សុភវណ្ណិ; ឲ្យ ខៃ ភិក្ខុវេ តៃកត្ថ
សុភយៃ.

កតិម ឧ ភិក្ខុវេ តៃកត្ថ ឲ្យកុក្ខិម? កុក្ខធិ ប្បិទ្យ រូបេ ឧ ឧប្បធម្មតិ
កុក្ខវិធាណំ, គិណ្ឌំ សុក្ខិ ឆត្ថៃ, ឆត្ថបុគ្គយា វេតនា, វេតនាបុគ្គយា កុក្ខា.
កត្ថសាយេ កុក្ខាយ ឲ្យត្ថវិរាគិវិរា ឧបាតាណិវិរិ, ឧបាតាណិវិរិ ភាវិវិរិ
ឧបេ ឲ្យមេកត្ថ កេវតត្ថ កុក្ខកុក្ខត្ថ វិវិរិ តៃក. ឲ្យ ខៃ ភិក្ខុវេ តៃកត្ថ
ឲ្យកុក្ខិម.

តៃគណ្យ ប្បិទ្យ សុតេ ឧ... ឆានធិ ប្បិទ្យ កុរេ ឧ... ឱវណ្ណ ប្បិទ្យ
រតេ ឧ... កាយធិ ប្បិទ្យ ឆៃធិបុព្វេ ឧ... មណ្ឌ ប្បិទ្យ ធម្មេ ឧ ឧប្បធម្មតិ
មណិវិធាណំ, គិណ្ឌំ សុក្ខិ ឆត្ថៃ, ឆត្ថបុគ្គយា វេតនា, វេតនាបុគ្គយា កុក្ខា.
កត្ថសាយេ កុក្ខាយ ឲ្យត្ថវិរាគិវិរា ឧបាតាណិវិរិ, ឧបាតាណិវិរិ ភាវិវិរិ
ឧបេ ឲ្យមេកត្ថ កេវតត្ថ កុក្ខកុក្ខត្ថ វិវិរិ តៃក. ឲ្យ ខៃ ភិក្ខុវេ តៃកត្ថ
ឲ្យកុក្ខិម. កុក្ខិ.

៥. ធាតិកតុកុក

[៤៥] ឲ្យមេ តុក្កិ: ឲ្យ សុម្ព ភាវា ធាតិកេ វិវិរិ គិណ្ណកាវត្ថេ.
ឲ្យ ខៃ ភាវា វិវិរិ ប្បិស្ថតាណ ឲ្យ ធម្មប្រិយាយ ឲ្យាសិ:

កុក្ខធិ ប្បិទ្យ រូបេ ឧ ឧប្បធម្មតិ កុក្ខវិធាណំ, គិណ្ឌំ សុក្ខិ ឆត្ថៃ,
ឆត្ថបុគ្គយា វេតនា, វេតនាបុគ្គយា កុក្ខា, កុក្ខាបុគ្គយា ឧបាតាណំ ឧបេ
ឲ្យមេកត្ថ កេវតត្ថ កុក្ខកុក្ខត្ថ សុភយៃ តៃក.

โสคณฺจ ปฏิจฺจ สทฺเท จ.... ฆานณฺจ ปฏิจฺจ คนฺเธ จ.... ฐิวณฺจ ปฏิจฺจ
 รเส จ.... กายณฺจ ปฏิจฺจ โฉฏฺฐพฺเพ จ.... มนณฺจ ปฏิจฺจ ฐมฺเม จ อุปฺปชฺชติ
 มโนวិณฺณณํ, ติณฺณํ สํกคฺติ ฝสฺโส, ฝสฺสํปจฺจยา เวทนา, เวทนาปจฺจยา ตณฺหา,
 ตณฺหาปจฺจยา อุปาทานํ ๖เปว เอวเมตฺถสฺส เกวตฺถสฺส ทุกฺขกฺขณฺธสฺส สมฺมทโย โหติ.

จกฺขณฺจ ปฏิจฺจ รูปํ จ อุปฺปชฺชติ จกฺขวิณฺณณํ, ติณฺณํ สํกคฺติ ฝสฺโส,
 ฝสฺสํปจฺจยา เวทนา, เวทนาปจฺจยา ตณฺหา, ตสฺสํสาเยว ตณฺหาหยา อเสตฺถวिरากนิโรธา
 อุปาทานนิโรโห, อุปาทานนิโรธา ภวนิโรโห ๖เปว เอวเมตฺถสฺส เกวตฺถสฺส
 ทุกฺขกฺขณฺธสฺส นิโรโห โหติ.

โสคณฺจ ปฏิจฺจ สทฺเท จ ๖เปว มนณฺจ ปฏิจฺจ ฐมฺเม จ อุปฺปชฺชติ
 มโนวិณฺณณํ, ติณฺณํ สํกคฺติ ฝสฺโส, ฝสฺสํปจฺจยา เวทนา, เวทนาปจฺจยา ตณฺหา,
 ตสฺสํสาเยว ตณฺหาหยา อเสตฺถวिरากนิโรธา อุปาทานนิโรโห, อุปาทานนิโรธา ภวนิโรโห
 ๖เปว เอวเมตฺถสฺส เกวตฺถสฺส ทุกฺขกฺขณฺธสฺส นิโรโห โหติ.

เตน โข ปน สมฺเยน อณฺเวยโคโร ภิกฺขุ ภควโต อุปสฺสํสฺสํ^๑ จิโต โหติ. อทฺธสาโห
 ภควา คํ ภิกฺขุ อุปสฺสํสฺสํ จิตํ, ทิสฺวาน คํ ภิกฺขุ เอกตโวจ “อสุสฺสํสฺสํ โน
 คุวํ ภิกฺขุ อิมํ ฐมฺมปริยาเย”ติ. เอวํ ภนฺเตติ. อคฺคคณฺหาหิ คุวํ ภิกฺขุ อิมํ
 ฐมฺมปริยาเย, ปริยาปุณาหิ คุวํ ภิกฺขุ อิมํ ฐมฺมปริยาเย, ฐาเรหิ คุวํ ภิกฺขุ อิมํ
 ฐมฺมปริยาเย, อคฺคสณฺหิโตเย ภิกฺขุ ฐมฺมปริยาโย อาทิพฺรุหมฺมจฺริยโกติ. ปญฺจมนํ.

๖. อณฺเวยตรพฺรหฺมณฺธสฺส

[๔๖] สํวคฺคิยํ วิหริตี.... อถ โข อณฺเวยโคโร พฺรหฺมโณ เยน ภควา
 เทนุปลงฺกมิ, อุปลงฺกมิคฺวา ภควา สทฺธี สมฺโมเท; สมฺโมทนียํ กถํ สํวคฺคิยํ

วักขีสาเรควา เอกมณฺห์ นิสิตฺติ; เอกมณฺห์ นิสินฺโน โข โส พราหมณฺโณ ภควนฺตํ
เอตทโวจ :

กั นุ โข โภ โคตม โส กโรติ, โส ปฏิสํเวทยตฺติ? “โส กโรติ, โส
ปฏิสํเวทยตฺติ”ติ โข พราหมณฺโณ อยมโก อนฺโต.

กั ปน โภ โคตม อญฺโฆ กโรติ, อญฺโฆ ปฏิสํเวทยตฺติ? “อญฺโฆ กโรติ,
อญฺโฆ ปฏิสํเวทยตฺติ”ติ โข พราหมณฺโณ อยมํ ทุตฺติโย อนฺโต. เอเต เต พราหมณ
อุโป อนฺเต อนุปคมฺม มชฺฌเนน คถาคโค ชมฺมํ เทเสติ: อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารว,
สงฺขารปจฺจยา วิญฺญาณํ ๖เปว เอวเมตฺถสฺส เกวตฺถสฺส ทุกฺขทฺถนฺนสฺส สมฺภูโต
โหติ. อวิชฺชายเควฺว อเสตฺถวิราคินิโรชา สงฺขารนิโรช, สงฺขารนิโรชา วิญฺญาณ-
นิโรช ๖เปว เอวเมตฺถสฺส เกวตฺถสฺส ทุกฺขทฺถนฺนสฺส นิโรช โหติ.

เอวํ วุตฺเต โส พราหมณฺโณ ภควนฺตํ เอตทโวจ “อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม,
อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม, ๖เปว อุปาสกํ มํ ภวํ โคตโม ชาเรตุ อชฺชตฺตเค
ปาณเปตํ สรรณํกคฺน”ติ. ฉนฺนํ.

๗. ชาณุตโตณิสุตต

[๔๗] สํวตฺถิยํ วิหริตฺติ... อถ โข ชาณุตโตณิ พราหมณฺโณ เยน ภควา,
เตนุปสงฺกมฺมิ, อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธิ ๖เปว เอกมณฺห์ นิสินฺโน โข ชาณุตโตณิ
พราหมณฺโณ ภควนฺตํ เอตทโวจ :

กั นุ โข โภ โคตม สทฺพพมคฺคตฺติ? “สทฺพพมคฺคตฺติ”ติ โข พราหมณฺโณ อยมโก
อนฺโต.

กั ปน โภ โคตม สทฺพพํ นคฺคตฺติ? “สทฺพพํ นคฺคตฺติ”ติ โข พราหมณฺโณ อยมํ ทุตฺติโย
อนฺโต. เอเต เต พราหมณฺโณ อุโป อนฺเต อนุปคมฺม มชฺฌเนน คถาคโค ชมฺมํ

เทเสติ: อวิชชาปจฺจยา สงฺขารรา, สงฺขารปจฺจยา วิญฺเฒาณํ ๖เปฯ เอวเมตฺถสฺส เกวตฺถสฺส
 ทุกฺขกฺขณฺหสฺส สมฺมทโย โหติ. อวิชฺชาเยว อเสตฺถวิราคานิโรธา สงฺขารนิโรธา,
 สงฺขารนิโรธา วิญฺเฒาณนิโรธา ๖เปฯ เอวเมตฺถสฺส เกวตฺถสฺส ทุกฺขกฺขณฺหสฺส นิโรธา
 โหติติ.

เอวํ วุตฺเต ชาณฺตุสฺสณิ พฺราหฺมโณ ภควนฺตํ เอตทโวจ “อภิกฺกนฺตํ โภ
 โคตม, อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม ๖เปฯ ปาณเปตํ สฺรณงฺคตฺน”ติ. สํคตม.

๘. โลกายตีกสฺสุต

[๔๗] สํวคฺคิยํ วิหริติ... อถ โข โลกายติโก พฺราหฺมโณ เยน ภควา, เตนฺปสงฺกมิ
 ๖เปฯ เอกมฺนํ นิสฺสินโน โข โลกายติโก พฺราหฺมโณ ภควนฺตํ เอตทโวจ:

กํ นุ โข โภ โคตม สํพมฺมคฺคิ? “สํพมฺมคฺคิ”ติ โข พฺราหฺมณ เขฏฺฐเมตํ
 โลกายตํ.

กํ ปน โภ โคตม สํพมฺ นคฺคิ? “สํพมฺ นคฺคิ”ติ โข พฺราหฺมณ ทุคฺคิเมตํ
 โลกายตํ.

กํ นุ โข โภ โคตม สํพมฺเมกคฺคตฺน? “สํพมฺเมกคฺคตฺน”ติ โข พฺราหฺมณ
 คคฺคิเมตํ โลกายตํ,

กํ ปน โภ โคตม สํพมฺ ปรุคฺคตฺน? “สํพมฺ ปรุคฺคตฺน”ติ โข พฺราหฺมณ
 จคฺคตฺนเมตํ โลกายตํ. เอเต เต พฺราหฺมณ อูโร อนฺเต อนฺปคมฺ มชฺฌเนน
 ตถาคโค รมํ เทเสติ: อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารรา, สงฺขารปจฺจยา วิญฺเฒาณํ
 ๖เปฯ เอวเมตฺถสฺส เกวตฺถสฺส ทุกฺขกฺขณฺหสฺส สมฺมทโย โหติ. อวิชฺชาเยว
 อเสตฺถวิราคานิโรธา สงฺขารนิโรธา, สงฺขารนิโรธา วิญฺเฒาณนิโรธา ๖เปฯ เอวเมตฺถสฺส
 เกวตฺถสฺส ทุกฺขกฺขณฺหสฺส นิโรธา โหติติ.

เอวํ อุตฺเต โสกายติโก พฺรหฺมโน ภควนฺตํ เอตทโวจ “อภิกกนฺตํ โภ
โคตม, อภิกกนฺตํ โภ โคตม ะเปว อชฺชตฺตเค ปาณเปตํ สฺรณฺจกตฺน”ติ. อฏฺฐมํ.

๙. อริยสาวกสตุต

[๔๘] สาวกฺคิยํ วิหริติ.... คตฺว ไช.... น ภิกฺขเว สุตฺวโต อริยสาวกสตุต
เอวํ โหติ “กํ นุ ไช: กิสมํ สติ กํ โหติ, กิสมํ สุตฺวา ปาธา กํ อปฺปชฺชติ, (กิสมํ
สติ สงฺขารํ โหนฺติ, กิสมํ สติ วิญฺญาณํ โหติ,) กิสมํ สติ นามรูปํ โหติ,
กิสมํ สติ สฬายคณํ โหติ, กิสมํ สติ ผสฺโส โหติ, กิสมํ สติ เวทนา โหติ,
กิสมํ สติ คณฺหา โหติ, กิสมํ สติ อูปาทานํ โหติ, กิสมํ สติ ภโว โหติ,
กิสมํ สติ ชาติ โหติ, กิสมํ สติ ชรามรณํ โหติ”ติ.

อต ไช ภิกฺขเว สุตฺวโต อริยสาวกสตุต อปรปฺปจฺยา ฌานเมเวตฺถ โหติ
“อิมสมํ สติ อิทํ โหติ, อิมสฺส สุตฺวา ปาธา อิทํ อปฺปชฺชติ, (อวิชฺชา ย สติ สงฺขารํ
โหนฺติ, สงฺขารสฺส สติ วิญฺญาณํ โหติ,) วิญฺญาเน สติ นามรูปํ โหติ, นามรูปे
สติ สฬายคณํ โหติ, สฬายคเณ สติ ผสฺโส โหติ, ผสฺเส สติ เวทนา โหติ,
เวทนาย สติ คณฺหา โหติ, คณฺหาย สติ อูปาทานํ โหติ, อูปาทาเน สติ ภโว
โหติ ะเปว ชาตียา สติ ชรามรณํ โหติ”ติ. โส เอวํ ปชานาติ “เอวํ ยํ โสโก
สมุทฺยติ”ติ.

น ภิกฺขเว สุตฺวโต อริยสาวกสตุต เอวํ โหติ “กํ นุ ไช: กิสมํ อสฺติ กํ น
โหติ, กิสมํ นิโรธา กํ นิรุชฺฌติ, (กิสมํ อสฺติ สงฺขารํ น โหนฺติ, กิสมํ อสฺติ
วิญฺญาณํ น โหติ,) กิสมํ อสฺติ นามรูปํ น โหติ, กิสมํ อสฺติ สฬายคณํ น
โหติ, กิสมํ อสฺติ ผสฺโส น โหติ, กิสมํ อสฺติ เวทนา น โหติ, กิสมํ อสฺติ

๑ () เขตฺถนฺตเร ปาชา เกสฺสิ โปคฺคเกสฺส น ทิสฺสนฺตํติ ส. อ. โปคฺคเกสฺส ทสฺสิตา

๒ () เขตฺถนฺตเร ปาชาปิ คคฺค คคฺค ทสฺสิตา

คณหา น โหติ, กิสมิ อสติ อุปาทานं น โหติ, กิสมิ อสติ ภโว น โหติ,
กิสมิ อสติ ชาติ น โหติ, กิสมิ อสติ ฆรามรณं น โหติ”ติ?

อถ โข ภิกขเว สุตวโต อริยสาวกสฺส อปรปจฺจยา ฌานเมเวตถ โหติ “อิมสมิ
อสติ อิทํ น โหติ, อิมสฺส นิโรธา อิทํ นินฺรุณฺติ, (อวิชฺชาเย อสติ สงฺขารํ น
โหนฺติ, สงฺขารสฺส อสติ วิญฺญาณํ น โหติ,) วิญฺญาเณ อสติ นามรูปํ น โหติ,
นามรูปเ อสติ สฬายคณํ น โหติ ฯเปฯ อุปาทานं น โหติ.... ภโว น โหติ.... ชาติ
น โหติ, ชาติยา อสติ ฆรามรณํ น โหติ”ติ. โส เอวํ ปชานาติ “เอวํยํ โสโก
นินฺรุณฺติ”ติ.

ยโต โข ภิกขเว อริยสาวโก เอวํ โสกสฺส สมุทฺทยญฺจ อคฺคณฺคมญฺจ ยถาภูตํ
ปชานาติ. อयํ อจฺจุติ ภิกขเว อริยสาวโก ทิฏฺฐิสมฺปนฺโน อิติปิ ฯเปฯ อมตทวารํ
อาหจฺจ ทิฏฺฐติ อิติปิ. นวมี.

๑๐. ทุตติยอริยสาวกสฺสุต

[๕๐] สาวคฺคิยํ วิหริติ.... คตฺร โข.... น ภิกขเว สุตวโต อริยสาวกสฺส เอวํ
โหติ “กํ นุ โข กิสมิ สติ กํ โหติ, กิสฺสอุปาทา กํ อุปปชฺชติ, กิสมิ สติ
สงฺขารํ โหนฺติ, กิสมิ สติ วิญฺญาณํ โหติ, กิสมิ สติ นามรูปํ โหติ, กิสมิ
สติ สฬายคณํ โหติ, กิสมิ สติ มสฺโส โหติ, กิสมิ สติ เวทนา โหติ, กิสมิ
สติ คณหา โหติ, กิสมิ สติ อุปาทานํ โหติ, กิสมิ สติ ภโว โหติ, กิสมิ
สติ ชาติ โหติ, กิสมิ สติ ฆรามรณํ โหติ”ติ?

อถ โข ภิกขเว สุตวโต อริยสาวกสฺส อปรปจฺจยา ฌานเมเวตถ โหติ
“อิมสมิ สติ อิทํ โหติ, อิมสฺสอุปาทา อิทํ อุปปชฺชติ, อวิชฺชาเย สติ สงฺขารํ

โหนติ, สงฺขารेषฺ สุตฺติ วิญฺเฒาณํ โหติ, วิญฺเฒาเน สุตฺติ นามรูปํ โหติ, นามรูปเ
 สุตฺติ สฺพายคณํ โหติ, สฺพายคเน สุตฺติ ผสุโส โหติ, ผสุเส สุตฺติ เวทนา โหติ,
 เวทนา ย สุตฺติ ตณฺหา โหติ, ตณฺหา ย สุตฺติ อุปาทานํ โหติ, อุปาทาเน สุตฺติ ภาโว
 โหติ, ภาเว สุตฺติ ชาติ โหติ, ชาติยา สุตฺติ ชรามรณํ โหติ”ติ. โส เอวํ ปชานาติ
 “เอวมยํ โถโก สมุทฺยตี”ติ.

น ภิกฺขเว สุตฺตวโต อริยสํวากสุตฺต เอวํ โหติ “กํ นุ ไช: กิสมํ อสฺสตี กํ น
 โหติ, กิสมํ นิโรชา กํ นิรุชฺฌตี, กิสมํ อสฺสตี สงฺขารานํ น โหนติ, กิสมํ อสฺสตี
 วิญฺเฒาณํ น โหติ, กิสมํ อสฺสตี นามรูปํ น โหติ, กิสมํ อสฺสตี สฺพายคณํ น โหติ,
 กิสมํ อสฺสตี ผสุโส น โหติ, กิสมํ อสฺสตี เวทนา น โหติ, กิสมํ อสฺสตี ตณฺหา
 น โหติ ะเปว อุปาทานํ.... ภาโว.... ชาติ.... กิสมํ อสฺสตี ชรามรณํ น โหติ”ติ?

อถ ไช ภิกฺขเว สุตฺตวโต อริยสํวากสุตฺต อปรปฺปจฺยา ฌาณเมเวตฺถ โหติ
 “อิมสมํ อสฺสตี อิทํ น โหติ, อิมสมํ นิโรชา อิทํ นิรุชฺฌตี, อวิชฺชาย อสฺสตี
 สงฺขารานํ น โหนติ, สงฺขารेषฺ อสฺสตี วิญฺเฒาณํ น โหติ, วิญฺเฒาเน อสฺสตี
 นามรูปํ น โหติ, นามรูปเ อสฺสตี สฺพายคณํ น โหติ ะเปว ชาติยา อสฺสตี
 ชรามรณํ น โหติ”ติ. โส เอวํ ปชานาติ “เอวมยํ โถโก นิรุชฺฌตี”ติ.

ยโต ไช ภิกฺขเว อริยสํวากโก เอวํ โถกสุตฺต สมุทฺยตฺต อตฺถจฺจนตฺต ยถากุตํ
 ปชานาติ. ขยํ ธุจฺจตี ภิกฺขเว อริยสํวากโก ทิฏฺฐิสมฺปนฺโน อิติปิ, ทสฺสณสมฺปนฺโน
 อิติปิ, อากโต อิมํ สทฺธมฺมํ อิติปิ, ปสฺสตี อิมํ สทฺธมฺมํ อิติปิ, เสฏฺเฐน ฌาเณน
 สมนฺนาคโต อิติปิ, เสฏฺฐาย วิชฺชาย สมนฺนาคโต อิติปิ, ขมฺมโสคํ สมฺปาปฺโน
 อิติปิ, อริโย นิพฺเพชฺชิกปณฺณิโก อิติปิ, อมตทวารํ อาหจฺจ ติฏฺฐตี อิติปิ”ติ. ทสฺม.

คหปติวคฺคโค ปณฺณโม.

ตลุตุททาน

เทว ปณจเวรภยา วุตตา	ทุกขํ โตโก จ ฉาติกํ
อณณครํ ชาณุตุโสณิ จ	โตกายติเกณ อฏฐมํ
เทว อริยสวากา วุตตา	วคโค เทน ปจจุจติติ.

๖. ทุกขวคค

๑. ปริวิมฺสนสุตต

[๕๑] เอวมเม สุตํ: เอกํ สมยํ ภควา สวาคุณิยํ วิหริติ เขตตวเน อนาถ-
ปิณฺฑิกัสส อารามเ. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสึ “ภิกฺขโว”ติ “ภนฺเต”ติ
เต. ภิกฺขุ ภควโต ปจจุสฺสึ. ภควา เขตตวโจ:

ภิกฺขวคคา นุ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปริวิมฺสฺมาโน ปริวิมฺเสยฺย สพฺพโส สมฺมา
ทุกฺขกฺขยาชาติ? ภควมฺมุตตา โน ภนฺเต ชมฺมา ภควเนตฺติกา ภควปฺฏิสรณา, สํสุ-
วต ภนฺเต ภควนคฺเคยว ปฏฺิภาตฺติ เขตตสฺส ภาสิตสฺส อคฺโค, ภควโต สุตฺวา ภิกฺขุ
ชาเรสฺสคฺคิ. เตนหิ ภิกฺขเว สฺสณฺณ, สํสูกํ มนสิโกโร, ภาสิตสฺสํมิตฺติ “เอว
ภนฺเต”ติ โข เต ภิกฺขุ ภควโต ปจจุสฺสึ. ภควา เขตตวโจ:

อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปริวิมฺสฺมาโน ปริวิมฺสฺติ “ยํ โข อิทํ อเนกวิธํ
นํนปฺปการกํ ทุกฺขํ โตเก อปฺปชฺชติ ชรามรณํ, อิทํ นุ โข ทุกฺขํ กิณฺทํ
กิตฺตมฺยํ กิชาติกํ กิปปวํ, กิตฺตมฺิ สติ ชรามรณํ โหติ, กิตฺตมฺิ อสฺติ ชรามรณํ น

โหตี”ติ? โส ปริวิมัตตมาโน เอวံ ปชานาติ “ยัม ชโห อิทัม อนเนกวิชัม นานุปการกัม
ทุกขัม โสเก ออุปชชติ ชรามรณัม, อิทัม ชโห ทุกขัม ชาตินิทานัม ชาติสมุทฺทยัม ชาติชาตีกัม
ชาติุปปภวัม, ชาติยา สติ ชรามรณัม โหติ, ชาติยา อสติ ชรามรณัม น โหตี”ติ.

โส ชรามรณญญ ปชานาติ, ชรามรณสมุทฺทยญญ ปชานาติ, ชรามรณ-
นิโรธญญ ปชานาติ, ยา จ ชรามรณนิโรธารูปปคามินี ปฏิปทา, คณฺห ปชานาติ,
ตถา ปฏิปนฺโน จ โหติ อนุสมมจาริ. อयัม วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สัพพโส สมมา
ทุกขกฺขยาย ปฏิปนฺโน ชรามรณนิโรธาย.

อถาปรํ ปริวิมัตตมาโน ปริวิมัตติ “ชาติ ปนํยัม กัณิทานา กัสมุทฺทยา กัชาติกา
กัปภวา, กัสมฺมํ สติ ชาติ โหติ, กัสมฺมํ อสติ ชาติ น โหตี”ติ? โส ปริวิมัตตมาโน
เอวံ ปชานาติ “ชาติ ภวณิทานา ภวสมุทฺทยา ภวชาติกา ภวุปปภวา, ภเว สติ
ชาติ โหติ, ภเว อสติ ชาติ น โหตี”ติ.

โส ชาติญญ ปชานาติ, ชาติสมุทฺทยญญ ปชานาติ, ชาตินิโรธญญ ปชานาติ,
ยา จ ชาตินิโรธารูปปคามินี ปฏิปทา, คณฺห ปชานาติ, ตถา ปฏิปนฺโน จ โหติ
อนุสมมจาริ. อयัม วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สัพพโส สมมา ทุกขกฺขยาย ปฏิปนฺโน
ชาตินิโรธาย.

อถาปรํ ปริวิมัตตมาโน ปริวิมัตติ “ภโว ปนํยัม กัณิทาโน ขเปว อุปาทานัม
ปนิตัม กัณิทานัม... คณฺหา ปนํยัม กัณิทานา.... เวทนา ปนํยัม กัณิทานา.... ผสฺโส
ปนํยัม กัณิทาโน.... สพฺยาตณัม ปนิตัม กัณิทานัม... นามรูปัม ปนิตัม กัณิทานัม... วิญฺญาณัม
ปนิตัม กัณิทานัม.... สงฺขาราว ปนิเม กัณิทานา กัสมุทฺทยา กัชาติกา กัปภวา, กัสมฺมํ
สติ สงฺขาราว โหนติ, กัสมฺมํ อสติ สงฺขาราว น โหนตี”ติ? โส ปริวิมัตตมาโน เอวံ
ปชานาติ “สงฺขาราว อวิชฺชานิทานา อวิชฺชาสมุทฺทยา อวิชฺชาชาติกา อวิชฺชาปภวา,
อวิชฺชาย สติ สงฺขาราว โหนติ, อวิชฺชาย อสติ สงฺขาราว น โหนตี”ติ.

โส สงฆาเร ฯ ปชานาติ, สงฆารสมุททยญฺจ ปชานาติ, สงฆารนิโรธญฺจ ปชานาติ, ยา ฯ สงฆารนิโรธารูปคามินี ปฏิปทา, ตถญฺจ ปชานาติ, ตถา ปฏิปนฺโน ฯ โหติ อนุสมมจาริ. อโย วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สัพพโส สมฺมา ทุกฺขกฺขยาเย ปฏิปนฺโน สงฆารนิโรธาย.

อวิชฺชาโคธมฺ ภิกฺขเว ปุริสํปฺกุคฺโค ปุณฺณณฺเจ สงฺขารํ อภิสงฺขโรติ, ปุณฺณณฺโส โหติ วิญฺญาณํ, อปุณฺณณฺเจ สงฺขารํ อภิสงฺขโรติ, อปุณฺณณฺโส โหติ วิญฺญาณํ. อาเนญฺชณฺเจ สงฺขารํ อภิสงฺขโรติ, อาเนญฺชณฺโส โหติ วิญฺญาณํ. ยโค ไช ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อวิชฺชา ปหิณา โหติ, วิชฺชา อฺปปนฺนา. โส อวิชฺชาวิราคะ วิชฺชุปฺปาทา เหนว ปุณฺณณฺภิสงฺขารํ อภิสงฺขโรติ, น อปุณฺณณฺภิสงฺขารํ อภิสงฺขโรติ, น อาเนญฺชาภิสงฺขารํ อภิสงฺขโรติ. อนภิสงฺขโรนฺโค อนภิสงฺกฺเขยฺยนฺโค น กิณฺชิ โตเก อฺปาทิยติ, อฺนฺปาทิยํ น ปริตฺตํ, อปริตฺตํ ปจฺจคฺคฺเขว ปรินิพฺพายติ, “ชฺเฌนา ชาติ, วุสฺสํ พุทฺทมฺจริยํ, กตํ กรณฺมํ, นวปํ อิตฺถคฺคฺตยา”ติ ปชานาติ.

โส สฺสขณฺเจ เวทนี เวทยติ, “สา อนิจฺจา”ติ ปชานาติ, “อนฺชฺโณสฺสิกา”ติ ปชานาติ, “อนภินนฺทิกา”ติ ปชานาติ. ทุกฺขณฺเจ เวทนี เวทยติ, “สา อนิจฺจา”ติ ปชานาติ, “อนฺชฺโณสฺสิกา”ติ ปชานาติ, “อนภินนฺทิกา”ติ ปชานาติ. อทุกฺขมสฺสขณฺเจ เวทนี เวทยติ, “สา อนิจฺจา”ติ ปชานาติ, “อนฺชฺโณสฺสิกา”ติ ปชานาติ, “อนภินนฺทิกา”ติ ปชานาติ, โส สฺสขณฺเจ เวทนี เวทยติ, วิสฺสณฺณคฺโค นํ เวทยติ. ทุกฺขณฺเจ เวทนี เวทยติ, วิสฺสณฺณคฺโค นํ เวทยติ. อทุกฺขมสฺสขณฺเจ เวทนี เวทยติ, วิสฺสณฺณคฺโค น เวทยติ.

โส กายปริยฺณคฺคํ เวทนี เวทยมาโน “กายปริยฺณคฺคํ เวทนี เวทยามิ”ติ ปชานาติ, ชฺวีตปริยฺณคฺคํ เวทนี เวทยมาโน “ชฺวีตปริยฺณคฺคํ เวทนี เวทยามิ”ติ ปชานาติ.

“กายสัถ ภาทอ อุตุขั จัฏฐปริยาทานา อิชว สัพพเวทยิตานิ อนภินนุทิตานิ
สัคคัภวีสัณนุติ, สัรรัณนิ อวสัณนุติ”ติ ปชานาติ.

เสยฺยถาปี่ ภิกฺขเว ปุริโส กุมภการปกา อุน्हั กุมภั อุตุขวิคฺวา สเม ภูมิภาเค
ปติฏฺฐเปยฺย, คตฺร ยายั อุตฺมา, ส้า คตฺเถว วุสสเมยฺย, กปตฺถานิ อวสัณนุติ.
เอวเมว โห ภิกฺขเว ภิกฺขุ กายปริยฺนุติกั เวทนั เวทยมาโน “กายปริยฺนุติกั เวทนั
เวทยามั”ติ ปชานาติ, จัฏฐปริยฺนุติกั เวทนั เวทยมาโน “จัฏฐปริยฺนุติกั เวทนั
เวทยามั”ติ ปชานาติ. “กายสัถ ภาทอ อุตุขั จัฏฐปริยาทานา อิชว สัพพเวทยิตานิ
อนภินนุทิตานิ สัคคัภวีสัณนุติ, สัรรัณนิ อวสัณนุติ”ติ ปชานาติ.

คั กิ มณฺณถ ภิกฺขเว, อปี นุ โห จัณาสโว ภิกฺขุ ปุณฺณภาสัณฺชาว วา
อภิสัณฺชาเรยฺย, อปุณฺณภาสัณฺชาว วา อภิสัณฺชาเรยฺย, อาเนณฺชาภิสัณฺชาว วา
อภิสัณฺชาเรยฺยาติ? โน เหน้ ภาณเต. สัพฺพโส วา ปน สัณฺชาเรสุ อสตี สัณฺชาเร-
นิโรชา อปี นุ โห วิณฺณวณั ปณฺณายเถาติ? โน เหน้ ภาณเต. สัพฺพโส วา ปน
วิณฺณวณเ อสตี วิณฺณวณนิโรชา อปี นุ โห นามรูป ปณฺณายเถาติ? โน
เหน้ ภาณเต. สัพฺพโส วา ปน นามรูปเ อสตี นามรูปนิโรชา อปี นุ โห สฬายคณั
ปณฺณายเถาติ? โน เหน้ ภาณเต. สัพฺพโส วา ปน สฬายคเน อสตี สฬายคณ-
นิโรชา อปี นุ โห สฬโส ปณฺณายเถาติ? โน เหน้ ภาณเต. สัพฺพโส วา ปน
สฬสเ อสตี สฬสณิโรชา อปี นุ โห เวทนา ปณฺณายเถาติ? โน เหน้ ภาณเต.
สัพฺพโส วา ปน เวทนาย อสตี เวทนานิโรชา อปี นุ โห คณฺหา ปณฺณายเถาติ?
โน เหน้ ภาณเต. สัพฺพโส วา ปน คณฺหาเย อสตี คณฺหานิโรชา อปี นุ โห
อูปาทานั ปณฺณายเถาติ? โน เหน้ ภาณเต. สัพฺพโส วา ปน อูปาทาเน อสตี
อูปาทานนิโรชา อปี นุ โห ภโว ปณฺณายเถาติ? โน เหน้ ภาณเต. สัพฺพโส วา ปน

ภเว อสตี ภวนิโรชา อปี นุ ไช ชาติ ปณณายเถตาติ? ใน เหน้ ภนฺเต.
 สัพพโส วา ปน ชาติยา อสตี ชาตินิโรชา อปี นุ ไช ชรามรณํ ปณณายเถตาติ?
 ใน เหน้ ภนฺเต.

สาธุ สาธุ ภิกขเว, เอวเมคํ ภิกขเว, มณฺเณ สัพพทถ, เอวเมคํ ภิกขเว
 อธิมุจฺจ, นิภกฺกชา เขตฺถ โหถ นิพพิจฺจิจฺฉา, เอเสวญฺโต ทุกฺขสฺสาติ. ปจฺม.

๒. อุปาทานสูตร

[๕๒] สาธุคณิย์ วิหริติ.... ศฺคฺร ไช ภคฺวา.... อุปาทานียะสุ ภิกขเว ชมฺเมสุ
 อสฺสํสาทานุปฺปตฺติโน วิหริโต คณฺหา ปวชฺสมติ, คณฺหาปจฺจยา อุปาทานํ, อุปาทานปจฺจยา
 ภโว, ภวปจฺจยา ชาติ, ชาติปจฺจยา ชรามรณํ โสภปริเทวทุกฺข โทมนสฺสํปายาสํ
 สมนฺวณฺติ; เอวเมคสฺส เกวตสฺสํ ทุกฺขกฺขนฺธสฺสํ สมฺทโย โหติ.

เสยฺยถาปี ภิกขเว ทสฺสนํ วา กฺกุชฺฉาหํ วิสํย วา กฺกุชฺฉาหํ คิํสํย วา
 กฺกุชฺฉาหํ จตฺตาฬิํสํย วา กฺกุชฺฉาหํ มหาอคฺคิกฺขนฺโฆ ชลเยย, ศฺคฺร ปฺริโส
 กาถน กาลํ สุกฺขานิ เจว คิณานิ ปกฺขิเปยฺย, สุกฺขานิ จ โคมยานิ ปกฺขิเปยฺย,
 สุกฺขานิ จ กฺกุชฺฉานิ ปกฺขิเปยฺย. เอวเมหิ โส ภิกขเว มหาอคฺคิกฺขนฺโฆ คทาหาโร
 ศฺคฺรอุปาทาโน จิรํ ทิสฺสมทฺธานํ ชลเยย. เอวเมว ไช ภิกขเว อุปาทานียะสุ ชมฺเมสุ
 อสฺสํสาทานุปฺปตฺติโน วิหริโต คณฺหา ปวชฺสมติ, คณฺหาปจฺจยา อุปาทานํ วาเปว
 เอวเมคสฺส เกวตสฺสํ ทุกฺขกฺขนฺธสฺสํ สมฺทโย โหติ.

อุปาทานียะสุ ภิกขเว ชมฺเมสุ อาทินฺวานุปฺปตฺติโน วิหริโต คณฺหา นิสฺสณฺติ,
 คณฺหานิโรชา อุปาทานนิโรโฆ, อุปาทานนิโรชา ภวนิโรโฆ, ภวนิโรชา ชาตินิโรโฆ,
 ชาตินิโรชา ชรามรณํ โสภปริเทวทุกฺข โทมนสฺสํปายาสํ นิสฺสณฺติ; เอวเมคสฺส
 เกวตสฺสํ ทุกฺขกฺขนฺธสฺสํ นิโรโห โหติ.

เสวยถาปี ภิกขเว ทสฺสนํ วา กุสฺสวาหานํ วิธาย วา กุสฺสวาหานํ คีธาย วา
 กุสฺสวาหานํ จคฺคาพีสาย วา กุสฺสวาหานํ มหาอคฺคิกฺขนฺโร ชฺเตยฺย, คตฺว ปุริโส
 น กาถน กาลํ สุกฺขานิ เจว คินานิ ปกฺขิเปยฺย, น สุกฺขานิ จ โคมยานิ ปกฺขิเปยฺย,
 น สุกฺขานิ จ กุสฺसानิ ปกฺขิเปยฺย. เอวเมหิ โส ภิกขเว มหาอคฺคิกฺขนฺโร ปุริมสฺส จ
 อูปาทานสฺส ปริยาทนา อณฺณสฺส จ อณฺโปกฺขารํ อนาหารํ นิพฺพาเยยฺย. เอวเมว โส
 ภิกขเว อูปาทานิเยสุ รมฺเมสุ อาทินฺวานุปลัสสีโน วิหฺรโต คณฺหา ปวฺชตฺติ, คณฺหา
 นิโรชา อูปาทานนิโรโร วเปว เอวเมตฺสฺส เกวตฺสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส นิโรโร โหติคฺติ.
 ทฺติยํ.

๑. สัมมัตถะ

[๕๓] ตาวทฺติยํ วิหฺรติ.... คตฺว โส ภควา.... สณฺโณชฺชเยสุ ภิกขเว รมฺเมสุ
 อสฺสํสาทานุปลัสสีโน วิหฺรโต คณฺหา ปวฺชตฺติ, คณฺหาปจฺจยา อูปาทานํ, อูปาทานปจฺจยา
 ภโว, ภวปจฺจยา ชาติ, ชาติปจฺจยา ชรามรณํ โสภปรีเทว ทุกฺข โทมนสฺสํปายาสํ
 สมฺภวณฺติ; เอวเมตฺสฺส เกวตฺสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส สมฺภโย โหติ.

เสวยถาปี ภิกขเว เสดธฺจ ปฏิจฺจ วจฺฉินฺธจ ปฏิจฺจ เสดปฺปทีโป ฉาเยยฺย,
 คตฺว ปุริโส กาถน กาลํ เสดํ อาสีณฺเจยฺย, วจฺฉิ อฺปลํหเรยฺย. เอวเมหิ โส ภิกขเว
 เสดปฺปทีโป คทาหารํ คตฺวาทาโน จิรํ ทิสฺสมทฺธานํ ชฺเตยฺย. เอวเมว โส ภิกขเว
 สณฺโณชฺชเยสุ รมฺเมสุ อสฺสํสาทานุปลัสสีโน วิหฺรโต คณฺหา ปวฺชตฺติ, คณฺหาปจฺจยา
 อูปาทานํ, อูปาทานปจฺจยา ภโว, ภวปจฺจยา ชาติ, ชาติปจฺจยา ชรามรณํ โสภ-
 ปรีเทว ทุกฺข โทมนสฺสํปายาสํ สมฺภวณฺติ; เอวเมตฺสฺส เกวตฺสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส สมฺภโย
 โหติ.

๑ อ. อุนฺปาหารา

สณฺโณชฌนียะสฺส ภิกฺขเว ชมฺเมสฺส อาทินฺวานุปฺปตฺติโน วิหโรโต คณฺหา นิร์ชฌนคิ,
คณฺหานิโรชา อุปาทานนิโรโ, อุปาทานนิโรชา ภวนิโรโ, ภวนิโรชา ชาตนิโรโ,
ชาตนิโรชา ชรณมรณํ โสถปรีเทวทฺทกฺข โทมนสฺสอุปายาธํ นิร์ชฌนคิ; เอวเมคฺคตฺส
เกวตฺสตฺส ทฺทกฺขกฺขณฺตฺส นีโรโ โหคิ.

เสยฺยถาปํ ภิกฺขเว เคตณฺจ ปฏิจฺจ วฏฺฐิณฺจ ปฏิจฺจ เคตปฺปตฺติโป ฉาเยยฺย.
คตฺร ปุริโส น กาเถน กาดํ เคตํ อาสิจฺเจยฺย, น วฏฺฐิํ อุปลํหเรยฺย. เอวณฺหิ
โส ภิกฺขเว เคตปฺปตฺติโป ปุริมตฺส จ อุปาทานตฺส ปรียาทานา อณฺณตฺส จ
อณฺุพหาวา อนาหาโร นิพฺพาเยยฺย. เอวเมว โข ภิกฺขเว สณฺโณชฌนียะสฺส ชมฺเมสฺส
आतिनवानुपत्तिโน विहरोतो कण्हा निरुच्चनकि, कण्णहानिरोचा उपपातानिरो, अपा
एवमेकत्स केवत्सत्स त्त्तकक्खणत्स नีโรโ होคि. คคिय.

๔. ทุตียสํโชชนสฺสุตต

[๕๔] สํวคตฺถิยํ วิหโรคิ.... คตฺร โข ภควา.... เสยฺยถาปํ ภิกฺขเว เคตณฺจ ปฏิจฺจ
วฏฺฐิณฺจ ปฏิจฺจ เคตปฺปตฺติโป ฉาเยยฺย. คตฺร ปุริโส กาเถน กาดํ เคตํ อาสิจฺเจยฺย,
วฏฺฐิํ อุปลํหเรยฺย. เอวณฺหิ โส ภิกฺขเว เคตปฺปตฺติโป คทาหาโร คตฺตฺปาทาโน จิรํ
ทิสฺสมทฺธานํ ชเตยฺย. เอวเมว โข ภิกฺขเว สณฺโณชฌนียะสฺส ชมฺเมสฺส อตฺถสํททานุปฺปตฺติโน
วิหโรโต คณฺหา ปวชฺชคคิ, คณฺหาปจฺจยา อุปาทานํ अपा เอวमेคฺคตฺส เกวตฺสตฺส
ทฺทกฺขกฺขณฺตฺส สมฺมุตโย โหคิ.

เสยฺยถาปํ ภิกฺขเว เคตณฺจ ปฏิจฺจ วฏฺฐิณฺจ ปฏิจฺจ เคตปฺปตฺติโป ฉาเยยฺย.
คตฺร ปุริโส น กาเถน กาดํ เคตํ อาสิจฺเจยฺย, น วฏฺฐิํ อุปลํหเรยฺย. เอวณฺหิ
โส ภิกฺขเว เคตปฺปตฺติโป ปุริมตฺส จ อุปาทานตฺส ปรียาทานา อณฺณตฺส จ
อณฺุพหาวา อนาหาโร นิพฺพาเยยฺย. เอวเมว โข ภิกฺขเว สณฺโณชฌนียะสฺส ชมฺเมสฺส अपा
आतिनवानुपत्तिโน विहरोतो कण्हा निरुच्चनकि, कण्णहानिरोचा उपपातानिरो
एवमेकत्स केवत्सत्स त्त्तकक्खणत्स नีโรโ होคि. จคคก.

๕. มหารุกขสูตร

[๕๕] สาวตถิยํ วิหริติ... คตฺว โข ภควา... อุปาทานิเยสุ ภิกฺขเว ชมเมสุ
อัสสาทานุปลัสสีโน วิหริโค คณฺหา ปวชฺสมติ, คณฺหาปจฺจยา อุปาทานํ, อุปาทาน-
ปจฺจยา ภโว อเปว เอวเมคฺคัสส เกวตฺตัสส ทุกฺขกฺขนฺธัสส สมฺมทโย โหติ.

เสยฺยถาปี ภิกฺขเว มหารุกฺโข. คตฺตํ ยานิ เจว มฺถานิ อโชคมานิ ยานิ จ
คิริยงฺคมานิ, สหฺพานิ คานิ อุตฺถํ โอธํ อภิหรนฺติ. เอวเมว โส ภิกฺขเว มหารุกฺโข
คทาหาโร คตฺตูปาทานโน จิรํ ทิสมฺมทฺธานํ คิฏฺเฐยฺย. เอวเมว โข ภิกฺขเว อุปาทานิเยสุ
ชมเมสุ อัสสาทานุปลัสสีโน วิหริโค คณฺหา ปวชฺสมติ, คณฺหาปจฺจยา อุปาทานํ,
อุปาทานปจฺจยา ภโว อเปว เอวเมคฺคัสส เกวตฺตัสส ทุกฺขกฺขนฺธัสส สมฺมทโย โหติ.

อุปาทานิเยสุ ภิกฺขเว ชมเมสุ อาทินฺวานุปลัสสีโน วิหริโค คณฺหา นิรุชฺสมติ,
คณฺหานิโรชา อุปาทานนิโรโธ, อุปาทานนิโรชา ภวนิโรโธ อเปว เอวเมคฺคัสส เกวตฺตัสส
ทุกฺขกฺขนฺธัสส นิโรโธ โหติ.

เสยฺยถาปี ภิกฺขเว มหารุกฺโข. อถ ปุริโส อากฺขณฺเอยฺย กุทฺทาทปฺปิฏกํ^๑ อาทาย,
โส คํ รุกฺขํ มฺเถ ฉินฺนํ, มฺเถ เจตฺวา ปติชฺฌณฺเอยฺย^๒, ปติชฺฌนฺติว มฺถานิ อุตฺถเรยฺย
อนฺตมโส อุตฺตรนาฬิมคฺคตานิปี. โส คํ รุกฺขํ ชนฺทาทชฺฌนฺตํ^๓ ฉินฺนํ, ชนฺทาทชฺฌนฺตํ
ฉินฺนํติว ฌาเญยฺย, ฌาเญตฺวา สกฺกํ สกฺกํ กรเญยฺย, สกฺกํ สกฺกํ กริตฺวา
วาทาตเป วิโสเสยฺย, วาทาตเป วิโสเสตฺวา อคฺคินา ทฺเหยฺย, อคฺคินา ทฺहेตฺวา
มตฺถํ กรเญยฺย, มตฺถํ กริตฺวา มหาวาเต วา โอฏฺเณยฺย^๔, นทฺธิยา วา สัสโสตาย

๑ ก. กุทฺทาทปฺปิฏกํ

๒ อ. ก. ปติ ชณฺเอยฺย

๓ ฉ. โอฏฺเณยฺย, อ. ก. โอฏฺเณยฺย

ปวาเหยย. เออณฺหิ โส ภิกฺขเว มหารุกฺโข อฺจุณฺณมฺโถ อสฺส, คาสวคฺคกฺโข
อนภวคฺคโค อายคฺคิ อณฺุปาทมฺโม. เออเมว โส ภิกฺขเว อฺุปาทนฺิเยสฺสุ รมฺเมสฺสุ
อาทินวณฺุปลฺลฺสิน วิหโรโต คณฺุหา นฺิรฺุชฺฌตฺติ, คณฺุหานฺิโรชา อฺุปาทนฺิโรโร, อฺุปาทน-
นฺิโรชา ภวฺนฺิโรโร ะเปว เออเมคฺคสฺส เกวตฺสสฺส ทฺุภฺททฺททฺทสฺส นฺิโรโร โหคฺคิ.
ปณฺจมฺ.

๖. ทุตฺติยมหารุกฺขสฺสุตฺต

[๕๖] สวคฺคิยํ วิหริตฺติ... คคฺร โส ภคฺวา... เสยฺยถาปฺปี ภิกฺขเว มหารุกฺโข.
คสฺส ยานฺิ เจว มฺุตานฺิ อโรคมานฺิ ยานฺิ ๔ คิริยงฺคมานฺิ, สทฺุพฺพานฺิ คานฺิ อฺุทฺธํ
โอรํ อภิหรนฺติ. เออณฺฺหิ โส ภิกฺขเว มหารุกฺโข คทาทาโร คทฺุปาทานํ จิรํ
ทิสฺมทฺุชานํ คิณฺุเจยฺย. เออเมว โส ภิกฺขเว อฺุปาทนฺิเยสฺสุ รมฺเมสฺสุ อสฺสทาทานฺุปลฺลฺสิน
วิหโรโต คณฺุหา ปวทฺุตฺตตฺติ, คณฺุหาปจฺจุยา อฺุปาทานํ ะเปว เออเมคฺคสฺส เกวตฺสสฺส
ทฺุภฺททฺททฺทสฺส สมฺุทโย โหคฺคิ.

เสยฺยถาปฺปี ภิกฺขเว มหารุกฺโข. อถ ปุริโส อากฺคเจยฺย ทฺุทฺทททปฺปิฏกํ อาทาย,
โส คํ รุกฺขํ มฺุเต ฉินฺุเทยฺย, มฺุเต เจตฺวา ปตฺธิเนยฺย, ปตฺธินฺิเตว มฺุตานฺิ อฺุทฺทเรยฺย
นทฺิยา วา สิสฺโสคาย ปวาเหยย. เออณฺฺหิ โส ภิกฺขเว มหารุกฺโข ะเปว อฺุจุณฺณมฺโถ
อสฺส, คาสวคฺคกฺโข อนภวคฺคโค อายคฺคิ อณฺุปาทมฺโม. เออเมว โส
ภิกฺขเว อฺุปาทนฺิเยสฺสุ รมฺเมสฺสุ อาทินวณฺุปลฺลฺสิน วิหโรโต คณฺุหา นฺิรฺุชฺฌตฺติ, คณฺุหา
นฺิโรชา อฺุปาทนฺิโรโร ะเปว เออเมคฺคสฺส เกวตฺสสฺส ทฺุภฺททฺททฺทสฺส นฺิโรโร โหคฺคิ.
ณฺุจํ.

๗. ตรฺุณรูกฺขสฺสุตฺต

[๕๗] สวคฺคิยํ วิหริตฺติ... คคฺร โส ภคฺวา... สณฺุโณชนฺิเยสฺสุ ภิกฺขเว รมฺเมสฺสุ
อสฺสทาทานฺุปลฺลฺสิน วิหโรโต คณฺุหา ปวทฺุตฺตตฺติ, คณฺุหาปจฺจุยา อฺุปาทานํ ะเปว
เออเมคฺคสฺส เกวตฺสสฺส ทฺุภฺททฺททฺทสฺส สมฺุทโย โหคฺคิ.

๓. ฉ. อนภวคฺคโค, ส. อนภวคฺคโค

เสยยถาปี ภิกขเว ตรุโณ รุกโธ. คตฺถ ปุริโส กาเถน กาดิ มฺหานิ
ปติสฺสชเยยฺย, กาเถน กาดิ ปัสสํ ทเทยฺย, กาเถน กาดิ อุกกํ ทเทยฺย. เอวณฺหิ โส
ภิกขเว ตรุโณ รุกโธ ตทาหาโร ตทูปาทาโน อุกกมฺหิ วิรูปฺหิ เวปฺปุตฺตํ อปฺปชฺชเยยฺย.
เอวเมว โส ภิกขเว สณฺโณชฌนียะสฺส ชมฺเมสฺส อุตฺตสาทาณุปัสสีโน วิหโรโต คณฺหา
ปวทฺธมฺหิ, คณฺหาปจฺจยา อูปาทาณํ วเปว เอวเมคตฺถสฺส เกวตฺถสฺส ทฺวักขกฺขณฺธสฺส สฺมุตฺตโย
โหติ.

สณฺโณชฌนียะสฺส ภิกขเว ชมฺเมสฺส อาทินวณฺอุปัสสีโน วิหโรโต คณฺหา นิรุชฌมฺหิ,
คณฺหานิโรชา อูปาทาณนิโรชา วเปว เอวเมคตฺถสฺส เกวตฺถสฺส ทฺวักขกฺขณฺธสฺส นิโรชา
โหติ.

เสยยถาปี ภิกขเว ตรุโณ รุกโธ. อถ ปุริโส อากฺขณฺเดยฺย กุทฺทาทมฺปิฏกํ อาทาย
วเปว นทียา วา สีสสํคทาย ปวาเหยฺย. เอวณฺหิ โส ภิกขเว ตรุโณ รุกโธ
อุกฺกนิมนฺมุโธ อตฺถสฺส, คาทาวคฺคกฺโกโต อนภาวคฺคกฺโกโต อายคิ อณฺุปปาทชฺชโม. เอวเมว โส
ภิกขเว สณฺโณชฌนียะสฺส ชมฺเมสฺส อาทินวณฺอุปัสสีโน วิหโรโต คณฺหา นิรุชฌมฺหิ, คณฺหา
นิโรชา อูปาทาณนิโรชา วเปว เอวเมคตฺถสฺส เกวตฺถสฺส ทฺวักขกฺขณฺธสฺส นิโรชา โหติคิ.
สคฺคกมฺ.

๘. นามรูปสตุต

[๘๘] สํวคฺคิยํ วิหริคิ.... คคฺคฺว โส ภคฺควา.... สณฺโณชฌนียะสฺส ภิกขเว ชมฺเมสฺส
อุตฺตสาทาณุปัสสีโน วิหโรโต นามรูปสตุต อวกฺกนฺหิ โหติ, นามรูปปจฺจยา สํพายคณํ
วเปว เอวเมคตฺถสฺส เกวตฺถสฺส ทฺวักขกฺขณฺธสฺส สฺมุตฺตโย โหติ.

๓. น. ปติมชฺชเยยฺย, ส. ปริสณฺเนยฺย, ม. ปติปฏฺเจยฺย

เสยฺยถาปี ภิกฺขเว มหารุกฺโข. คตฺถ ยานิ เจว มุตฺตานิ อโรคฺมานิ ยานิ จ
 ศิริยํคฺมานิ, สพุพานิ ตานิ อุตฺถํ โอรํ อภิหรนฺติ. เหวณฺหิ โส ภิกฺขเว มหารุกฺโข
 ตทาหาโร ตพุปาทาโน จิรํ ทิสมฺมทฺธานํ คิณฺเญยฺย. เหวเมว โข ภิกฺขเว สณฺโฆชนิเยสุ
 รมฺเมสุ อตฺถสํทาณุปตฺติโน วิหโรโค นามรูปตฺถํ อวกฺกนฺติ โหติ, นามรูปปจฺจยา
 สํพายคณํ ๖เปว เหวเมคตฺถํ เกวตฺถํ ทุกฺขกฺขนฺตํ สํมุทโย โหติ.

สณฺโฆชนิเยสุ ภิกฺขเว รมฺเมสุ อาทินฺวานุปตฺติโน วิหโรโค นามรูปตฺถํ อวกฺกนฺติ
 น โหติ, นามรูปนิโรธา สํพายคณนิโรโ ๖เปว เหวเมคตฺถํ เกวตฺถํ ทุกฺขกฺขนฺตํ
 นิโรโ โหติ.

เสยฺยถาปี ภิกฺขเว มหารุกฺโข. อถ ปุริโส อากฺขณฺเญยฺย กุฑฺทาตปิฏกํ อาทาย ๖เปว
 ขายคิ อณุปปาทรมฺโม. เหวเมว โข ภิกฺขเว สณฺโฆชนิเยสุ รมฺเมสุ อาทินฺวานุปตฺติโน
 วิหโรโค นามรูปตฺถํ อวกฺกนฺติ น โหติ, นามรูปนิโรธา สํพายคณนิโรโ ๖เปว
 เหวเมคตฺถํ เกวตฺถํ ทุกฺขกฺขนฺตํ นิโรโ โหติ. อฏฺฐมํ.

๓. วิญฺญาณสํตฺต

[๕๔] สํวคฺคิยํ วิหริติ....คตฺร โข ภควา....สณฺโฆชนิเยสุ ภิกฺขเว รมฺเมสุ
 อตฺถสํทาณุปตฺติโน วิหโรโค วิญฺญาณตฺถํ อวกฺกนฺติ โหติ, วิญฺญาณปจฺจยา นามรูปํ
 ๖เปว เหวเมคตฺถํ เกวตฺถํ ทุกฺขกฺขนฺตํ สํมุทโย โหติ.

เสยฺยถาปี ภิกฺขเว มหารุกฺโข. คตฺถ ยานิ เจว มุตฺตานิ ๖เปว เหวเมว โข
 ภิกฺขเว สณฺโฆชนิเยสุ รมฺเมสุ อตฺถสํทาณุปตฺติโน วิหโรโค วิญฺญาณตฺถํ อวกฺกนฺติ
 โหติ, วิญฺญาณปจฺจยา นามรูปํ ๖เปว เหวเมคตฺถํ เกวตฺถํ ทุกฺขกฺขนฺตํ สํมุทโย
 โหติ.

สณฺโณวณิเยสฺส ภิกฺขเว ชมฺเมสฺส อาทึนฺวานุปฺปตฺติโน วิหฺรโต วิญฺญาณสฺส
อวกฺกนฺติ น โหติ, วิญฺญาณนิโรธา นามรูปนิโรธา เปว เอวเมตฺถสฺส เกวตฺถสฺส
ทุกฺขกฺขณสฺส นิโรธา โหติ.

เสยฺยถาปี ภิกฺขเว มหฺรูกฺโข, อถ ปุริสํ อากฺขณฺเอยฺย กุทฺทาทปฺปิฏกํ อาทาเย
เปว อายคิ อานุปฺปาทชฺมโม. เอวเมว โส ภิกฺขเว สณฺโณวณิเยสฺส ชมฺเมสฺส
อาทึนฺวานุปฺปตฺติโน วิหฺรโต วิญฺญาณสฺส อวกฺกนฺติ น โหติ, วิญฺญาณนิโรธา
นามรูปนิโรธา เปว เอวเมตฺถสฺส เกวตฺถสฺส ทุกฺขกฺขณสฺส นิโรธา โหติ. นวม.

๑๐. นิตานสูตร

[๖๐] เอกํ สมฺมํ ภควา กุรฺสฺส วิหฺรติ กมฺมาตฺถมฺม^๑ นาม กุรฺนํ นิคโม.
อถ โส อายสฺมา อานนฺโท เยน ภควา เทนุปฺสงฺกมิ, อุปฺสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ
อภิวาทิตฺวา เอกมฺนตํ นิสิตฺติ; เอกมฺนตํ นิสินฺโน โส อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ
เอตฺทโวจ “อจฺฉริยํ ภนฺเต, อพฺภุตํ ภนฺเต, ยาวคมฺภีโร จายํ ภนฺเต ปฏิจฺจสมุปฺปาโต
คมฺภีราวภาโส จ, อถ จ ปน เม อุตฺตฺตานกุตฺตฺตานโก วีย ชาติ”ติ.

มา เหวํ อานนฺท, มา เหวํ อานนฺท, คมฺภีโร จายํ อานนฺท ปฏิจฺจสมุปฺปาโต
คมฺภีราวภาโส จ, เอตฺถสฺส อานนฺท ชมฺมสฺส อณฺเวยฺยานา^๒ อนนฺโพรธา อปฺปฏิจฺจเวธา
เอวเมยํ ปชฺชา ตนฺตาทกฺขชาตา กุพฺพิคฺคณฺจิกฺขชาตา^๓ มุณฺดปพฺพชฺชวตา อปายํ ทุกฺคคิ
วินิปาตํ สํสํวํ นาทิวคฺคตฺติ.

๑ ก. กมฺมาตฺถมฺม ๒ ฉ. อณฺเวยฺยานาติ ปาโง น ทิสฺสติ

๓ ฉ. กุตฺตคณฺจิกฺขชาตา, ส. กุพฺพคณฺจิกฺขชาตา

อุปาทานียะสุ อานนท ฐมเมสุ อุตฺถาทานุปลฺลฺลโน วิหโรโค คณฺหา ปวทฺธมฺมิ,
คณฺหาปจฺจยา อุปาทานํ, อุปาทานปจฺจยา ภโว, ภวปจฺจยา ชาติ, ชาติปจฺจยา
ชรามรณํ โสภปริเทวทุกฺข โทมนสฺสูปายาธํ สมฺภวณฺติ, เอวเมตฺถสฺส เกวตฺถสฺส
ทุกฺขกฺขนฺธสฺส สมฺภวโย โหติ.

เสยฺยถาปํ อานนท มหารุกฺโข, ตสฺส ยานิ เจว มุตฺตานิ อโหคมานิ ยานิ จ
คิริยํคฺมานิ, สพฺพานิ คานิ อุตฺถํ โอหํ อภิหรณฺติ, เอวณฺหิ โส อานนท
มหารุกฺโข ตทาหาโร ตทูปาทาโน จิรํ ทิสมฺมทฺธานํ คิฏฺเฐยฺย. เอวเมว โห อานนท
อุปาทานียะสุ ฐมเมสุ อุตฺถาทานุปลฺลฺลโน วิหโรโค คณฺหา ปวทฺธมฺมิ, คณฺหาปจฺจยา
อุปาทานํ, อุปาทานปจฺจยา ภโว ะเปว เอวเมตฺถสฺส เกวตฺถสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส สมฺภวโย
โหติ.

อุปาทานียะสุ อานนท ฐมเมสุ อาทินวาทนุปลฺลฺลโน วิหโรโค คณฺหา นิรุชฺฌณฺติ,
คณฺหานิโรชา อุปาทานนิโรโห, อุปาทานนิโรชา ภวนิโรโห ะเปว เอวเมตฺถสฺส
เกวตฺถสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส นิโรโห โหติ.

เสยฺยถาปํ อานนท มหารุกฺโข, อถ ปุริโส อากฺขณฺเอยฺย กุทฺทาทปฺปิฏกํ อาทาย,
โส คํ รุกฺขํ มฺเห ฉินฺทเยยฺย, มฺเห เจตฺวา ปติชฺฌเยยฺย, ปติชฺฌนิคฺวา มุตฺตานิ
อฺุตฺถเรยฺย อนฺตมโส อุตฺถิรนาฬิมคฺคานํปิ. โส คํ รุกฺขํ ชนฺทาทชฌนฺทิกํ ฉินฺทเยยฺย,
ชนฺทาทชฌนฺทิกํ เจตฺวา ฌาเญยฺย, ฌาเญตฺวา สกฺกํ สกฺกํ กเรยฺย, สกฺกํ สกฺกํ
กริตฺวา วาตาตเป วิโสเสยฺย, วาตาตเป วิโสเสตฺวา อคฺคินา ทฺเหยฺย, อคฺคินา
ทฺเหตฺวา มตฺถํ กเรยฺย, มตฺถํ กริตฺวา มหาวาเต วา โอณฺเญยฺย, นทียา วา
ตฺถมโสคฺคาย ปวาเหยฺย. เอวณฺหิ โส อานนท มหารุกฺโข อฺุณฺณนฺมฺโถ อุตฺถ,
คทาตวคฺคกฺโกตฺถ อนฺทวณฺคโคตฺถ อายตฺถิ อนฺนูปาทฐมฺโม. เอวเมว โห อานนท

อุปาทานียะสุ รมเมสุ อาทินวณฺสฺสฺสโน วิหโรโต คณฺหา นิรุชฺฌนฺติ, คณฺหานิโรธา
อุปาทานนิโรโธ, อุปาทานนิโรธา ภวนิโรโธ, ภวนิโรธา ชาตินิโรโธ, ชาตินิโรธา
ชราวมรณํ โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสฺสฺสยาสา นิรุชฺฌนฺติ, เขวมคฺคสฺสฺส กะวคฺคสฺส
ทุกฺขทุกฺขนฺตสฺส นิโรโธ โหคฺคิ. ทมฺม.

ทุกฺขคฺคโค ฉนฺนํ.

คสฺสฺสฺสทาทานํ

ปรีวีสฺสฺสทาทานํ	เทว จ สมนฺนํ
มหารุกฺเขน เทว อุตฺตา	คฺคเณน จ สคฺคํ
นามรูปญฺจ วิญญานํ	นิทานน จ เต ทสฺสคิ.

๗. มหาเวศ

๑. อสสฺสวาสฺสค

[๖๑] เขมฺเม สฺสคฺ:- เขกํ สมนํ ภควา สํวคฺคิยํ วิหริตี เขคฺคเน
อนาถปิตฺตํ อาราเม. คคฺค โข ภควา.... อสสฺสวาสฺสค ภาวเน ปุณฺณนํ อิมสฺมึ
จาคุมฺมหาภูตํ กายสฺมึ นิพฺพิณฺเตยฺยํ วิรชฺชเยยฺยํ วิมุจฺเจยฺยํ. คํ กิสฺสฺส เทหุ
ทิสฺสคิ หิ ภาวเน อิมสฺส จาคุมฺมหาภูตํ กายสฺส อายโยปํ อปจโยปํ อาทานมฺมํ
นิฏฺเฐปนมฺมํ. คคฺมา คคฺราสฺสวาสฺสค ปุณฺณนํ นิพฺพิณฺเตยฺยํ วิรชฺชเยยฺยํ วิมุจฺเจยฺยํ.

ยญฺจ โข เขคํ ภาวเน อจฺจคิ จิตฺตํ อิตฺธิ, มโน อิตฺธิ, วิญญานํ อิตฺธิ.
คคฺราสฺสวาสฺสค ปุณฺณนํ นาคํ นิพฺพิณฺตํ, นาคํ วิรชฺชิตํ, นาคํ วิมุจฺจิตํ. ค

กิสฺสฺ เหตุํ ทัชชวคฺคํ เหตุํ ภิกฺขเว อสฺสํวคฺคํ ปุณฺณนสฺสํ อสฺสํวคฺคํ มมายุคํ
ปรรามญฺหํ “เอตํ มม, เอโสหมสฺมิ, เอโส เม อคฺคา”ติ. คสฺมา คตฺวาตฺสํวคฺคา
ปุณฺณนํ นาทํ นิพฺพินฺทิตํ, นาทํ วิรชฺชิตํ, นาทํ วิมฺลฺลจิตํ.

อวํ ภิกฺขเว อสฺสํวคฺคา ปุณฺณนํ อิมํ จาคุมฺมหาภูติกํ กายํ อคฺคโต อูปคฺคญฺเยย,
น เทวํ จิตฺตํ. ตํ กิสฺสฺ เหตุํ ทัชฺชวคฺคํ ภิกฺขเว จาคุมฺมหาภูติโก กายเ อเอกมฺมํ
วสฺสํ คิฏฺฐมาโน เทวํ วสฺสํ คิฏฺฐมาโน คณฺหํ วสฺสํ คิฏฺฐมาโน จคฺคารมฺมํ
วสฺสํ คิฏฺฐมาโน ปณฺณํ วสฺสํ คิฏฺฐมาโน ทสฺสํ วสฺสํ คิฏฺฐมาโน วิสฺสํ
วสฺสํ คิฏฺฐมาโน คัสสํ วสฺสํ คิฏฺฐมาโน จคฺคาพัสสํ วสฺสํ คิฏฺฐมาโน
ปณฺณาสมฺมํ วสฺสํ คิฏฺฐมาโน วสฺสํคณฺหํ คิฏฺฐมาโน ภิยฺโยมฺมํ คิฏฺฐมาโน.

ยณฺจ โส เอตํ ภิกฺขเว อจฺจุจฺจํ จิตฺตํ อิตฺธิมฺ, มโน อิตฺธิมฺ, วิญฺญาณํ อิตฺธิมฺ, ตํ
รตฺติยา จ ทิวสฺสํ จ อณฺณเทวํ อูปปชฺชติ, อณฺณํ นิสฺสณฺติ. เสดฺยถาปํ ภิกฺขเว
มกฺกฏเฐ อรณฺณเ ๑ พฺรหฺมาเน ๑ จรมาโน สํวํ คณฺหาติ, ตํ มุณฺจิจฺฉวา อณฺณํ
คณฺหาติ, ตํ มุณฺจิจฺฉวา อณฺณํ คณฺหาติ, ตํ มุณฺจิจฺฉวา อณฺณํ คณฺหาติ.
เอวเมว โส ภิกฺขเว ยมิตํ อจฺจุจฺจํ จิตฺตํ อิตฺธิมฺ, มโน อิตฺธิมฺ, วิญฺญาณํ อิตฺธิมฺ, ตํ
รตฺติยา จ ทิวสฺสํ จ อณฺณเทวํ อูปปชฺชติ, อณฺณํ นิสฺสณฺติ.

คตฺวา ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสํวโก ปฏิจฺจุสฺสํปาทนฺแนว สํวํ โยนิโส
มนสิโกโรติ “อิตฺติ อิมสฺมิ สติ อิทํ โหติ, อิมสฺสํปาทา อิทํ อูปปชฺชติ. อิมสฺมิ
อสฺสํ อิทํ น โหติ, อิมสฺสํ นิสฺสณฺติ อิทํ นิสฺสณฺติ. ยทิตํ อวิชฺชาปรจฺจยา สงฺขารว,
สงฺขารปรจฺจยา วิญฺญาณํ ๗เปว เอวเมตฺสฺส เกวตฺสฺสํ ทุกฺขกฺขนนฺตํ สมฺมทโย โหติ.
อวิชฺชาเยวํ อสฺสํวิราคะนิโรธา สงฺขารนิโรธา, สงฺขารนิโรธา วิญฺญาณนิโรธา
๗เปว เอวเมตฺสฺส เกวตฺสฺสํ ทุกฺขกฺขนนฺตํ นิสฺสณฺติ โหติ”ติ.

เฮอ ปัสสั ภิกขเว สุตวา อริยสวโก รูปสมึนึ นัพพินทติ, เวทนายปี นัพพินทติ, สณณายปี นัพพินทติ, สงฺขารสึนึ นัพพินทติ, วิญญานสมึนึ นัพพินทติ, นัพพินทํ วิรชชติ, วิราคา วิมฺมจฺจติ วิมฺมคฺคสมึนึ “วิมฺมคฺคมิ”ติ ฌานํ โหติ. “ชฺเฌนา ชาติ, วุตฺติํ พุทฺทมจฺจริยํ, กตํ กรณียํ, นวปรี อิตฺถคฺคตฺตายา”ติ ปชานาตฺติ. ปจฺม.

๒. ทุตียอสุตตวาสุตต

[๖๒] สวคฺคิยํ วิหริติ.... ตตฺร โข ภควา.... อสุตฺตวา ภิกขเว ปุณฺณชนใน อิมสมึนึ จาคุมฺมหาภูติกสมึนึ กายสมึนึ นัพพินททยปี วิรชชทยปี วิมฺมจฺจทยปี. ตํ กิธฺสํ เหตุ? ทิสฺสติ हि ภิกขเว อิมสมึนึ จาคุมฺมหาภูติกสมึนึ กายสมึนึ อาจโยปี อปจโยปี อาทานมปี นิกฺขเปณมปี. ตสฺมา ตตฺรอสฺสุตฺตวา ปุณฺณชนใน นัพพินททยปี วิรชชทยปี วิมฺมจฺจทยปี. ยณฺจ โข เอตํ ภิกขเว วุจฺจติ อิตฺถี, มโน อิตฺถี, วิญญานํ อิตฺถี. ตตฺรอสฺสุตฺตวา ปุณฺณชนใน นาดํ นัพพินทคฺคํ, นาดํ วิรชชคฺคํ, นาดํ วิมฺมจฺจคฺคํ. ตํ กิธฺสํ เหตุ? ทิสฺสคฺคํ เหตุ ภิกขเว อสุตฺตวาโต ปุณฺณชนสฺส อชฺโชนสฺสคํ มมายิตํ ปราณญจํ “เอตํ มม, เอโสสมสมึ, เอโส เม อตฺตา”ติ. ตสฺมา ตตฺรอสฺสุตฺตวา ปุณฺณชนใน นาดํ นัพพินทคฺคํ, นาดํ วิรชชคฺคํ, นาดํ วิมฺมจฺจคฺคํ.

วรีปี ภิกขเว อสุตฺตวา ปุณฺณชนใน อิมํ จาคุมฺมหาภูติกํ กายํ อตฺตโต อูปคฺจเจยฺย, น เควว จิตฺตํ. ตํ กิธฺสํ เหตุ? ทิสฺสคฺคํ ภิกขเว จาคุมฺมหาภูติโก กายเ อกมปี วสฺสํ คิฏฺฐมาโน เทวปี วสฺสํ คิฏฺฐมาโน ตินปี วสฺสํ คิฏฺฐมาโน จตฺตารปี วสฺสํ คิฏฺฐมาโน ปณฺจปี วสฺสํ คิฏฺฐมาโน ทสปี วสฺสํ คิฏฺฐมาโน วีสปี วสฺสํ คิฏฺฐมาโน คีสปี วสฺสํ คิฏฺฐมาโน จตฺตาฬิมปี วสฺสํ คิฏฺฐมาโน ปณฺณาลปี วสฺสํ คิฏฺฐมาโน วสฺสสคฺคปี คิฏฺฐมาโน ภิชฺชโยปี คิฏฺฐมาโน. ยณฺจ โข เอตํ ภิกขเว วุจฺจติ จิตฺตํ อิตฺถี, มโน อิตฺถี, วิญญานํ อิตฺถี, ตํ รตฺติยา จ ทิวสฺสํ จ อณฺณเทว อูปปชฺชติ, อณฺณํ นิสฺสณฺติ.

เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสํวโก ผสฺสเป นีฬพินฺทติ, เวทนายปี นีฬพินฺทติ, สณฺณายปี นีฬพินฺทติ, สงฺขารสฺสปี นีฬพินฺทติ, วิญฺญาณสฺมิมปี นีฬพินฺทติ, นีฬพินฺทํ วิรชฺชติ, วิราคา วิมฺมจฺจติ, วิมฺมุตตสฺมิมิ “วิมฺมุตตมิ”ติ ฌาณํ โหติ. “ชฺเฌนา ชาติ, วุตฺติคํ พุรฺหมจฺจริยํ, กตํ กเรณียํ, นวปรี อิตฺถตฺตคาเย”ติ ปชานาตฺติ. ทฺวํ.

๑. ปุคคมัสสุตต

[๖๓] สํวคฺคิยํ วิหริติ.... ตฺวํ ไช ภควา.... จตฺตารโหเม ภิกฺขเว ออาหารา ภูตํ วา สคฺคํ จิตฺติยา สมฺภเวสฺสํ วา อนนฺคฺคหาย. กตเม จตฺตารโ? กวฬิกาโร ออาหารโ ไชวาริโก วา สคฺคโม วา ผสฺสโต ทฺวํ, มโนสณฺณเจตนา คตฺติยา, วิญฺญาณํ จตฺตลํ; อิมํ ภิกฺขเว จตฺตารโ ออาหารา ภูตํ วา สคฺคํ จิตฺติยา สมฺภเวสฺสํ วา อนนฺคฺคหาย.

กถญจ ภิกฺขเว กวฬิกาโร ออาหารโ ทฺวํชฬโ? สลฺยธายปี ภิกฺขเว เทว ชายปติกา^๑ ปริตฺตํ สมฺพตํ อาทาย กนฺตารมคฺคํ ปฏิปชฺชเยยฺย. เคสฺมสฺส เอกปุคฺคโก ปิโย มนวาโป. อถ ไช เคสํ ภิกฺขเว ทฺวํนํ ชายปติกาณํ กนฺตารมคฺคํ ยา ปริตฺตา สมฺพตมคฺคา, สํ ปริกฺขยํ ปริยาทานํ คจฺเจยฺย, สฺติยา จ เนสํ กนฺตาราวเสสํ อนินฺคฺคินฺโน.^๒ อถ ไช เคสํ ภิกฺขเว ทฺวํนํ ชายปติกาณํ เอวผสฺส. “อมฺหากํ ไช ยา ปริตฺตา สมฺพตมคฺคา, สํ ปริกฺขณํ ปริยาทินฺนา,” อคฺคิ จายํ กนฺตาราวเสสํ, ยนฺนุน มยํ อิมํ เอกปุคฺคกํ ปิยํ มนวาโป วริตฺวา วตฺตฺตฺตญจ โสณฺทิกญจ กริตฺวา ปุคฺคมํสํนิ ชาทฺนตาเอว^๓ เทวปี ตํ^๔ กนฺตาราวเสสํ นิคฺคเรยฺย, มา สทฺพเพว คโย วินสฺสสมฺหาติ.^๕ อถ ไช เท ภิกฺขเว เทว ชายปติกา เอคํ เอกปุคฺคกํ ปิยํ มนวาโป วริตฺวา วตฺตฺตฺตญจ โสณฺทิกญจ กริตฺวา ปุคฺคมํสํนิ ชาทฺนตาเอว^๖ ตํ กนฺตาราวเสสํ นิคฺคเรยฺย, เค ปุคฺคมํสํนิ เจว ชาเทยฺย, อเร จ ปฏิปเสยฺย” “กํ เอกปุคฺคก กํ เอกปุคฺคกา”ติ.

๑ ส. อ. ชยมฺปติกา, ฉ. ชายมฺปติกา ๒ ฉ. อนินฺคฺคินฺโน ๓ ฉ. ปริยาทินฺนา
๔ ฉ. เอวํ ตํ ๕ ฉ. วินสฺสสมฺหา ๖ ฉ. เอว ๗ ก. ปติปเสยฺย

ตํ ก็ มณณณ ภิกขเว อปี นุ เต ทวาย วา อาหารํ อหเรยฺยํ, มทาย วา
 อาหารํ อหเรยฺยํ มณฺณณาย วา อาหารํ อหเรยฺยํ, วิภูสฺสณาย วา อาหารํ
 อหเรยฺยํนฺติ? โน เหนํ ภาณเต. นนุ เต ภิกขเว ยาวเทว กนฺตารสฺสํ นิคฺคณฺณตฺถาย
 อาหารํ อหเรยฺยํนฺติ? เอวํ ภาณเต. เอวเมว ชฺวาทํ ภิกขเว “กฉฬิกาวโร อหาวโร
 ทฺวสฺสพฺโพ”ติ วทามิ. กฉฬิกาเร ภิกขเว อหาวเร ปริณฺณายเต ปณฺจกามคฺคณฺโณ
 วาโค ปริณฺณายโต โหติ. ปณฺจกามคฺคณฺโณ วาเค ปริณฺณายเต นคฺคิ ตํ สลฺยโณชนํ,
 เยเน สลฺยโณชนเน สลฺยณฺนคฺโค อริยสํวโก ปุณ อิมํ โลกํ อากฺขณฺเอย.

กถณฺจ ภิกขเว ผสฺสํหาโร ทฺวสฺสพฺโพ? เสยฺยถาปํ ภิกขเว คาวํ นิจฺจมฺมา
 กุทฺทกฺกเจ นิสฺสํย ติฏฺฐเจยฺย, เย กุทฺทกฺกนิสฺสํสํ ปาณา, เต นํ ชาเทยฺยํ. รุกฺขกฺกเจ
 นิสฺสํย ติฏฺฐเจยฺย, เย รุกฺขนิสฺสํสํ ปาณา, เต นํ ชาเทยฺยํ. อุกฺกณฺเจ นิสฺสํย
 ติฏฺฐเจยฺย, ये อุกฺกณฺนิสฺสํสํ ปาณา, เต นํ ชาเทยฺยํ. อากาสกฺกเจ นิสฺสํย ติฏฺฐเจยฺย,
 ये อากาสนิสฺสํสํ ปาณา, เต นํ ชาเทยฺยํ. ยณฺณเทว หิ สํ ภิกขเว คาวํ
 นิจฺจมฺมา นิสฺสํย ติฏฺฐเจยฺย, ये ตํ นิสฺสํสํ ปาณา, เต นํ ชาเทยฺยํ. เอวเมว
 ชฺวาทํ ภิกขเว “ผสฺสํหาโร ทฺวสฺสพฺโพ”ติ วทามิ. ผสฺสํ ภิกขเว อหาวเร ปริณฺณายเต
 คัสฺสํสํ เวทนา ปริณฺณายตา โหณฺติ. คัสฺสํ เวทนาสฺสํ ปริณฺณายตาสฺสํ อริยสํวกสฺสํ นคฺคิ
 กิณฺณิ อุตฺตรกิริณฺณียนฺติ วทามิ.

กถณฺจ ภิกขเว มโนสฺสเจตนาหาโร ทฺวสฺสพฺโพ? เสยฺยถาปํ ภิกขเว อํคารกาสุ
 สํวริกปฺริสฺสา ปุณฺณนา อํคารานํ วิตฺตจฺจิกานํ วิตฺตจฺจมานํ. อถ ปฺริสฺโส อากฺขณฺเอย
 จิวิตฺตกาโม อมริตฺตกาโม สุขกาโม ทฺวสฺสพฺโพกฺกโต คเมณํ. เทว พทฺวนฺโต ปฺริสฺสา
 นานาพาหาสฺสํ คเหตฺวา ตํ อํคารกาสุ อํกฏกฺกณฺเอย. อถ ไซ ภิกขเว คสฺสํ ปฺริสฺสํ
 อารกาสฺสํ เจตนา, อารกาสฺสํ ปตฺถนา, อารกาสฺสํ ปณฺธิ. ตํ กิถฺสํ เหตุ? วิทิตฺตณฺหิ
 ภิกขเว คสฺสํ ปฺริสฺสํสํ โหติ “อิมณฺจาทํ อํคารกาสุ ปปคิถฺสํ, คโตนิทานํ มรณํ

วา นิกจฺฉามิ มรณมตฺตํ วา ทุกฺขํ”ติ. เอวเมว ชฺวาทํ ภิกฺขเว “มโนสฺสเจตนา-
 หารโ ทฺฐสฺสพฺโพ”ติ จทามิ. มโนสฺสเจตนาภิกฺขเว ออาหาระ ปริณฺญาเต คิธฺโส
 คณฺหา ปริณฺญาตา โหนฺติ. ตํสฺส คณฺหาสุ ปริณฺญาตาสุ อริยสํวอสุตํ นคฺคิ
 กิณฺจิ อุตฺตรกิริณียนฺติ จทามิ.

กถณฺจ ภิกฺขเว วิญฺญาณาหารโ ทฺฐสฺสพฺโพ. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว โจโร อากุจาริ
 คเหตฺวา รณฺโณ ทสฺสเสยฺยํ” “อยนฺเต เทว โจโร อากุจาริ, อิมสฺส ยํ อิจฺฉนฺติ, ตํ
 ทนฺทํ ปณฺเฑ”ติ. คเมณํ ราชา เอวํ วทေยฺย “คจฺฉน โภ, อิมํ ปุริสํ
 ปุพฺพพนฺธุสมํยํ สคฺคิสฺสเคน หนฺตา”ติ. คเมณํ ปุพฺพพนฺธุสมํยํ สคฺคิสฺสเคน หนฺนํยฺย.
 อถ ราชา มชฺฌณฺนิกสฺมํยํ เอวํ วทေยฺย “อมฺโภ กถํ โส ปุริโส”ติ. คเถว เทว
 ชฺวาทิตฺติ. คเมณํ ราชา เอวํ วทေยฺย “คจฺฉน โภ, ตํ ปุริสํ มชฺฌณฺนิกสฺมํยํ สคฺคิสฺสเคน
 หนฺตา”ติ. คเมณํ มชฺฌณฺนิกสฺมํยํ สคฺคิสฺสเคน หนฺนํยฺย. อถ ราชา สํยณฺนสฺมํยํ
 เอวํ วทေยฺย “อมฺโภ กถํ โส ปุริโส”ติ. คเถว เทว ชฺวาทิตฺติ. คเมณํ ราชา เอวํ
 วทေยฺย “คจฺฉน โภ, ตํ ปุริสํ สํยณฺนสฺมํยํ สคฺคิสฺสเคน หนฺตา”ติ. คเมณํ สํยณฺน-
 สมํยํ สคฺคิสฺสเคน หนฺนํยฺย. ตํ กิ มณฺณณฺน ภิกฺขเว: อปี นุ ชฺวํ โส ปุริโส ทิวสํ
 คีหิ สคฺคิสฺสเคหิ หนฺนํมาโน คโตนิทานํ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ ปฏฺฐังเวทเยถาปิ? เอกิสฺสํปิ
 ภาณเต สคฺคิยา หนฺนํมาโน คโตนิทานํ ทุกฺขํ โทมนสฺสํ ปฏฺฐังเวทเยถ, โภ ปน
 วาโท คีหิ สคฺคิสฺสเคหิ หนฺนํมาโนคิ. เอวเมว ชฺวาทํ ภิกฺขเว “วิญฺญาณาหารโ
 ทฺฐสฺสพฺโพ”ติ จทามิ. วิญฺญาเน ภิกฺขเว ออาหาระ ปริณฺญาเต นามรูปํ ปริณฺญาคํ
 โหติ, นามรูปะ ปริณฺญาเต อริยสํวอสุตํ นคฺคิ กิณฺจิ อุตฺตรกิริณียนฺติ จทามิ.ค
 คติยํ.

๔. อตฺถิราคสฺสุต

[๖๔] สํวอสุตํ วิหริติ....คตฺว ชฺว ภาวํ.... จตฺตาโรเม ภิกฺขเว ออาหารา ภูตํ
 วา สคฺคิตานํ จิตฺติยา สมนฺวอสุตํ วา อนุคฺคหาย. กคเม จตฺตาโร? กวพฺพิกาโร

อาหาโร โอปาริกโก วา สุกฺโข วา, ผสฺสโต ทุคฺคิโย, มโนสฺสเจตนา คคิยา, วิญฺเฒาณํ จตฺตํ. อิมะ โส ภิกฺขเว จตฺตาวโร อาหารา ภูตานิ วา สคฺคานิ จิตฺติยา สมฺภเวสฺสํ วา ออนุคฺคหา.

กถพิกาวเร เจ ภิกฺขเว อาหาเร อคฺคิ ราโค อคฺคิ นนฺทิ อคฺคิ คณฺหา, ปคฺคิ จิตฺตํ คคฺค วิญฺเฒาณํ วิรูปฺพํ. ยคฺค ปคฺคิ จิตฺตํ วิญฺเฒาณํ วิรูปฺพํ, อคฺคิ คคฺค นามรูปสฺสํ อวกฺกนฺติ. ยคฺค อคฺคิ นามรูปสฺสํ อวกฺกนฺติ, อคฺคิ คคฺค สงฺขารานํ อนุทฺตมิ. ยคฺค อคฺคิ สงฺขารานํ อนุทฺตมิ, อคฺคิ คคฺค อายตํ ปุณฺณพฺภวาภินิพฺพคฺคิ. ยคฺค อคฺคิ อายตํ ปุณฺณพฺภวาภินิพฺพคฺคิ, อคฺคิ คคฺค อายตํ ชาตฺติชราวมรณํ. ยคฺค อคฺคิ อายตํ ชาตฺติชราวมรณํ, สโตกํ คํ ภิกฺขเว สทฺธํ สอุปายาสนฺติ วทามิ.

ผสฺสโต เจ ภิกฺขเว อาหาเร.... มโนสฺสเจตนา ย เจ ภิกฺขเว อาหาเร.... วิญฺเฒาณํ เจ ภิกฺขเว อาหาเร อคฺคิ ราโค อคฺคิ นนฺทิ อคฺคิ คณฺหา, ปคฺคิ จิตฺตํ คคฺค วิญฺเฒาณํ วิรูปฺพํ. ยคฺค ปคฺคิ จิตฺตํ วิญฺเฒาณํ วิรูปฺพํ, อคฺคิ คคฺค นามรูปสฺสํ อวกฺกนฺติ. ยคฺค อคฺคิ นามรูปสฺสํ อวกฺกนฺติ, อคฺคิ คคฺค สงฺขารานํ อนุทฺตมิ. ยคฺค อคฺคิ สงฺขารานํ อนุทฺตมิ, อคฺคิ คคฺค อายตํ ปุณฺณพฺภวาภินิพฺพคฺคิ. ยคฺค อคฺคิ อายตํ ปุณฺณพฺภวาภินิพฺพคฺคิ, อคฺคิ คคฺค อายตํ ชาตฺติชราวมรณํ. ยคฺค อคฺคิ อายตํ ชาตฺติชราวมรณํ, สโตกํ คํ ภิกฺขเว สทฺธํ สอุปายาสนฺติ วทามิ.

เสยฺยถาปี ภิกฺขเว รชโก วา จิตฺตการโก วา สคฺคิ รชนาย วา ธาราย วา หลิตฺติยา วา นิตฺติยา วา มณฺชฏฺฐาย วา สุมฺภูเจ วา ผสฺสเก ภิตฺติยา วา ทุสฺสเปญฺเจ วา อิตฺถิรูปํ วา ปุริสฺรูปํ วา อภินิมฺมิเนยฺย สัพฺพกฺคปจฺจกํ. เหวเมว โส ภิกฺขเว กถพิกาวเร เจ อาหาเร อคฺคิ ราโค อคฺคิ นนฺทิ อคฺคิ คณฺหา, ปคฺคิ จิตฺตํ

คตถ วิณณณํ วิรูปุหํ. ยตถ ปติฏฐิตํ วิณณณํ วิรูปุหํ, อคติ คตถ นามรูปสัส
 อวกุกนฺติ. ยตถ อคติ นามรูปสัส อวกุกนฺติ, อคติ คตถ สงฺขารานํ ธุทฺธมฺ. ยตถ
 อคติ สงฺขารานํ ธุทฺธมฺ, อคติ คตถ อายตํ ปุณฺณพวณฺณิพฺพตฺติ. ยตถ อคติ อายตํ
 ปุณฺณพวณฺณิพฺพตฺติ, อคติ คตถ อายตํ ชาติขรามรณํ. ยตถ อคติ อายตํ ชาติ-
 ขรามรณํ, สโตกํ คํ ภิกฺขเว สทฺธํ สอฺปายาสนฺติ จทาโม.

ผุสฺเส เจ ภิกฺขเว อหาเร.... มโนสฺสเจคณาย เจ ภิกฺขเว อหาเร.... วิณณณเณ
 เจ ภิกฺขเว อหาเร อคติ ราโค อคติ นนฺติ อคติ คณฺหา, ปติฏฐิตํ คตถ
 วิณณณํ วิรูปุหํ. ยตถ ปติฏฐิตํ วิณณณํ วิรูปุหํ, อคติ คตถ นามรูปสัส
 อวกุกนฺติ. ยตถ อคติ นามรูปสัส อวกุกนฺติ, อคติ คตถ สงฺขารานํ ธุทฺธมฺ.
 ยตถ อคติ สงฺขารานํ ธุทฺธมฺ, อคติ คตถ อายตํ ปุณฺณพวณฺณิพฺพตฺติ. ยตถ อคติ
 อายตํ ปุณฺณพวณฺณิพฺพตฺติ, อคติ คตถ อายตํ ชาติขรามรณํ. ยตถ อคติ อายตํ
 ชาติขรามรณํ, สโตกํ คํ ภิกฺขเว สทฺธํ สอฺปายาสนฺติ จทาโม.

กตฺถิการ เจ ภิกฺขเว อหาเร นคฺติ ราโค นคฺติ นนฺติ นคฺติ คณฺหา,
 อปฺปติฏฐิตํ คตถ วิณณณํ อวิรูปุหํ. ยตถ อปฺปติฏฐิตํ วิณณณํ อวิรูปุหํ,
 นคฺติ คตถ นามรูปสัส อวกุกนฺติ. ยตถ นคฺติ นามรูปสัส อวกุกนฺติ, นคฺติ คตถ
 สงฺขารานํ ธุทฺธมฺ. ยตถ นคฺติ สงฺขารานํ ธุทฺธมฺ, นคฺติ คตถ อายตํ ปุณฺณพวณฺณิพฺพตฺติ.
 ยตถ นคฺติ อายตํ ปุณฺณพวณฺณิพฺพตฺติ, นคฺติ คตถ อายตํ ชาติขรามรณํ. ยตถ
 นคฺติ อายตํ ชาติขรามรณํ, สโตกํ คํ ภิกฺขเว สทฺธํ สอฺปายาสนฺติ จทาโม.

ผุสฺเส เจ ภิกฺขเว อหาเร.... มโนสฺสเจคณาย เจ ภิกฺขเว อหาเร.... วิณณณเณ
 เจ ภิกฺขเว อหาเร นคฺติ ราโค นคฺติ นนฺติ นคฺติ คณฺหา, อปฺปติฏฐิตํ คตถ

วิมฺวณานิ อวิรุพฺหิ. ยตุถ อปฺปคฺคฺชิตํ วิมฺวณานิ อวิรุพฺหิ, นตฺถิ ตตุถ นามรูปสฺส
 อวกฺกนฺติ. ยตุถ นตฺถิ นามรูปสฺส อวกฺกนฺติ, นตฺถิ ตตุถ สงฺขารานํ วุฑฺฒิ.
 ยตุถ นตฺถิ สงฺขารานํ วุฑฺฒิ, นตฺถิ ตตุถ อายตํ ปุณฺณภวณินิพฺพตฺติ. ยตุถ นตฺถิ
 อายตํ ปุณฺณภวณินิพฺพตฺติ, นตฺถิ ตตุถ อายตํ ชาตฺตฺรารมณํ. ยตุถ นตฺถิ อายตํ
 ชาตฺตฺรารมณํ, อโสถํ ตํ ภิกฺขเว อทฺรํ อหฺมฺปายาสนฺติ วทามิ.

เสี่ยยกถาปี่ ภิกขเว กุฏาคาร^๑ วา กุฏาคารธำ^๒ วา อุกคฺตราย วา ทกฺขินาย
 วา ปาจิณาย วา วาตปานา^๓ สุริเย อุกคฺจณฺเฑ วาตปาเนน รตฺถมิ ปวิตฺติควา
 กฺวาธัส^๔ ปตฺติจฺจาคิ. ปจฺฉิมาย^๕ ฆนฺเต ภิกฺขิตฺยนฺนติ. ปจฺฉิมาย^๖ เจ ภิกฺขเว ภิกฺขิตฺติ
 นาสัส^๗, กฺวาธัส ปตฺติจฺจาคิ. ปจฺฉวีย^๘ ฆนฺเตติ. ปจฺฉวีย^๙ เจ ภิกฺขเว นาสัส^{๑๐}, กฺวาธัส
 ปตฺติจฺจาคิ. อปสฺสุมิ^{๑๑} ฆนฺเตติ. อปสฺสวีย^{๑๒} เจ ภิกฺขเว นาสัส^{๑๓}, กฺวาธัส ปตฺติจฺจาคิ.
 อปฺปตฺติจฺจาคิ ฆนฺเตติ. เหวเมว ไช ภิกฺขเว กวฬิกาวเร เจ อาหาเร นคฺติ ราโค
 นคฺติ นนฺทิ นคฺติ คณฺหา ฯ เปฯ

ผลัดเส้ เจ ภิภขเว อาหารเ.... มโนธมเจตนาย เจ ภิภขเว อาหารเ.... วิญญาณ
 เจ ภิภขเว อาหารเ นคฺติ ราโค นคฺติ นนฺติ นคฺติ ตณฺหา, อปฺปติฏฺฐิํ คคฺค
 วิญญาณํ อวิรฺรุพฺพุํ. ยคฺค อปฺปติฏฺฐิํ วิญญาณํ อวิรฺรุพฺพุํ, นคฺติ คคฺค นามรูปสฺส
 อวกฺกนฺติ. ยคฺค นคฺติ นามรูปสฺส อวกฺกนฺติ, นคฺติ คคฺค สงฺขารานํ ดุชฺฌมิ. ยคฺค
 นคฺติ สงฺขารานํ ดุชฺฌมิ, นคฺติ คคฺค อายตฺติ ปุณฺณพฺภวณฺนิพฺพคฺติ. ยคฺค นคฺติ
 อายตฺติ ปุณฺณพฺภวณฺนิพฺพคฺติ, นคฺติ คคฺค อายตฺติ ชาตฺติชฺรามรณํ. ยคฺค นคฺติ อายตฺติ
 ชาตฺติชฺรามรณํ, อโสภํ คํ ภิภขเว อทฺธํ อนุปายาสฺสนฺติ วมมิตฺติ. จคฺคคฺค.

๑ ก. กฎาการร่ำดา

๒ ก. ปาจิณวาทปาณา

៣ ក. កម្ពុជា

๔. น. ประถม

๕. นครสังยุต

[๖๕] ต้าวคณิย์ วิหริติ.... คตฺร โข ภควา... ปุพฺเพว^๑ เม ภิกฺขเว สมนุโพธา
อนภิสัมพุทฺธสฺส โพธิสฺสคตฺสเสว สโต เอกทโหสิ “กัจฉิ^๒ วตฺถํ โตโก อาปนฺโน
ชรายติ จ ชียยติ จ มียยติ จ จวติ จ อุปปชฺชติ จ, อถ จ ปณิมสฺส ทฺวขสฺส นิสฺสัรณํ
นปฺปชานาติ ชรามรณสฺส. กุทาสฺส นาม อิมสฺส ทฺวขสฺส นิสฺสัรณํ ปณฺณายิสฺสติ
ชรามรณสฺสา”ติ. คตฺส มยฺหํ ภิกฺขเว เอกทโหสิ “กัมฺหิ นุ โข สติ ชรามรณํ
โหติ, กัปปจฺญา ชรามรณนุ”ติ. คตฺส มยฺหํ ภิกฺขเว โยนิโสมนตฺติการา อหุ
ปณฺณาย อภิสมฺโย “ชาติยา โข สติ ชรามรณํ โหติ, ชาติปจฺญา ชรามรณนุ”ติ.

คตฺส มยฺหํ ภิกฺขเว เอกทโหสิ “กัมฺหิ นุ โข สติ ชาติ โหติ ๖เปว ภโว
โหติ.... อุปาทานํ โหติ.... ตณฺหา โหติ.... เวทนา โหติ.... ผสฺโส โหติ.... สฬายคณํ
โหติ.... นามรูปํ โหติ.... กัปปจฺญา นามรูปนุ”ติ. คตฺส มยฺหํ ภิกฺขเว โยนิโสมนตฺติการา
อหุ ปณฺณาย อภิสมฺโย “วิญฺญาเน โข สติ นามรูปํ โหติ, วิญฺญาณปจฺญา
นามรูปนุ”ติ. คตฺส มยฺหํ ภิกฺขเว เอกทโหสิ “กัมฺหิ นุ โข สติ วิญฺญาณํ โหติ,
กัปปจฺญา วิญฺญาณนุ”ติ. คตฺส มยฺหํ ภิกฺขเว โยนิโสมนตฺติการา อหุ ปณฺณาย
อภิสมฺโย “นามรูปเป โข สติ วิญฺญาณํ โหติ, นามรูปปจฺญา วิญฺญาณนุ”ติ.

คตฺส มยฺหํ ภิกฺขเว เอกทโหสิ: ปจฺจุทาวคคฺติ โข อิทํ วิญฺญาณํ นามรูปมฺหา
น ปรี คจฺฉติ. เอกุตาจฺจตา ชาเยถ วา ชียเยถ วา มียเยถ วา จเวถ วา อุปปชฺเชถ
วา, ยทิตํ นามรูปปจฺญา วิญฺญาณํ, วิญฺญาณปจฺญา นามรูปํ, นามรูปปจฺญา
สฬายคณํ, สฬายคณปจฺญา ผสฺโส ๖เปว เอวเมคตฺส เกวตฺส ทฺวขทฺวขนุสฺส สมนุโพ

โหติ. “สมุทโย สมุทโย”ติ โข เม ภิกขเว ปุพเพ อนนุสฺสเคสุ ฐมเมสุ จกฺขุ อุตฺปาติ,
ฉาณํ อุตฺปาติ, ปณฺญา อุตฺปาติ, วิชฺชา อุตฺปาติ, อาโตโก อุตฺปาติ.

คตฺถ มยฺหิ ภิกขเว เอตทโหติ “กิมฺหิ นฺ โข อสฺสติ ชรามรณํ น โหติ, กิธฺส
นิโรชา ชรามรณนิโรโห”ติ. คตฺถ มยฺหิ ภิกขเว โยนิโสมนสฺสการา อหุ ปณฺญา
อภิสมโย “ชาติยา โข อสฺสติ ชรามรณํ น โหติ, ชาตินิโรชา ชรามรณนิโรโห”ติ.
คตฺถ มยฺหิ ภิกขเว เอตทโหติ “กิมฺหิ นฺ โข อสฺสติ ชาติ น โหติ ะเปว ภโว
น โหติ.... อุตฺปาทนํ น โหติ.... ตณฺหา น โหติ.... เวทนา น โหติ.... ผลฺโส น โหติ....
สพฺพคณํ น โหติ.... นามรูปํ น โหติ, กิธฺส นิโรชา นามรูปนิโรโห”ติ. คตฺถ มยฺหิ
ภิกขเว โยนิโสมนสฺสการา อหุ ปณฺญา อภิสมโย “วิญฺญาณํ โข อสฺสติ นามรูปํ
น โหติ, วิญฺญาณนิโรชา นามรูปนิโรโห”ติ.

คตฺถ มยฺหิ ภิกขเว เอตทโหติ “กิมฺหิ นฺ โข อสฺสติ วิญฺญาณํ น โหติ, กิธฺส
นิโรชา วิญฺญาณนิโรโห”ติ. คตฺถ มยฺหิ ภิกขเว โยนิโสมนสฺสการา อหุ ปณฺญา
อภิสมโย “นามรูปํ โข อสฺสติ วิญฺญาณํ น โหติ, นามรูปนิโรชา วิญฺญาณนิโรโห”ติ.

คตฺถ มยฺหิ ภิกขเว เอตทโหติ: อธิคโต โข มยฺยา มคฺโค โพชฺชา, ยทิตํ
นามรูปนิโรชา วิญฺญาณนิโรโห, วิญฺญาณนิโรชา นามรูปนิโรโห, นามรูปนิโรชา
สพฺพคณนิโรโห, สพฺพคณนิโรชา ผลฺสนิโรโห ะเปว เอวเมตฺถ เกวตฺถ ทุกฺขา-
ขมฺมตฺถ นิโรโห โหติ. “นิโรโห นิโรโห”ติ โข เม ภิกขเว ปุพเพ อนนุสฺสเคสุ
ฐมเมสุ จกฺขุ อุตฺปาติ, ฉาณํ อุตฺปาติ, ปณฺญา อุตฺปาติ, วิชฺชา อุตฺปาติ, อาโตโก
อุตฺปาติ.

เสยยถาปี ภิกขเว ปริโส อรณเณ ปวเน จรมาโน ปัสสเสยฺย ปุราณมคฺคํ
 ปุราณณฺชธํ ปุพฺพเกหิ มนุสฺสเถหิ อนุยาคํ, โส คมนุคฺคจฺฉนฺ, คมนุคฺคจฺฉนฺโต ปัสสเสยฺย
 ปุราณํ นครํ ปุราณํ ราชธานี ปุพฺพเกหิ มนุสฺสเถหิ อชฺฌมาวุคฺคํ^๑ อารามสํปนฺนํ
 วนสํปนฺนํ โปกฺขรณีสํปนฺนํ อุตฺถาปวณฺตํ^๒ รณณียํ. อถ โส ปริโส
 วนโย วา ราชมหามคฺคตฺสธํ วา อารโญเยย “ยคฺเช ฆนฺเต ชาเนยฺยาสี” อหํ
 อุตฺถํ อรณเณ ปวเน จรมาโน ปุราณมคฺคํ ปุราณณฺชธํ ปุพฺพเกหิ มนุสฺสเถหิ
 อนุยาคํ, โส คมนุคฺคจฺฉนฺ, คมนุคฺคจฺฉนฺโต อุตฺถํ ปุราณํ นครํ ปุราณํ ราชธานี
 ปุพฺพเกหิ มนุสฺสเถหิ อชฺฌมาวุคฺคํ อารามสํปนฺนํ วนสํปนฺนํ โปกฺขรณีสํปนฺนํ
 อุตฺถาปวณฺตํ รณณียํ, คํ ฆนฺเต นครํ มาเปหิ”ติ. อถ โส ปริโส ภิกขเว ราชา วา
 ราชมหามคฺคโต วา คํ นครํ มาเปยฺย, คตฺสธํ นครํ อปเรน สมนฺเยน อิทํ เจว
 ฌคํ ๑ พหุชฺฌณฺ^๓ อากิณฺณมณฺธสํ วุชฺฌณฺเฏปฺปตฺตปฺปคฺคํ. เอวเมว ชฺวาหิ ภิกขเว
 อุตฺถํ ปุราณมคฺคํ ปุราณณฺชธํ ปุพฺพเกหิ สมนฺมาตมฺพุทฺเธหิ อนุยาคํ.

กตโม ๑ โส ภิกขเว ปุราณมคฺโค ปุราณณฺชธสํ ปุพฺพเกหิ สมนฺมาตมฺพุทฺเธหิ
 อนุยาคํ? อยเมว อริโย อฏฺฐังคิกโก มคฺโค. เสยฺยถิตํ? สมนฺมาทิฏฺฐิ ๗เปว
 สมนฺมาตมาหิ. อยํ โส ปริโส ภิกขเว ปุราณมคฺโค ปุราณณฺชธสํ ปุพฺพเกหิ สมนฺมาตม-
 พุทฺเธหิ อนุยาคํ. โส คมนุคฺคจฺฉนฺ, คมนุคฺคจฺฉนฺโต ชรามรณํ อพฺภณฺณวาสํ, ชรามรณ-
 สมฺมุทฺถํ อพฺภณฺณวาสํ, ชรามรณนิโรธํ อพฺภณฺณวาสํ, ชรามรณนิโรธคามินิํ ปฏิปทํ
 อพฺภณฺณวาสํ. คมนุคฺคจฺฉนฺ, คมนุคฺคจฺฉนฺโต ชาตํ อพฺภณฺณวาสํ ๗เปว ภวํ อพฺภณฺณวาสํ....
 อูปาทานํ อพฺภณฺณวาสํ.... คณฺหํ อพฺภณฺณวาสํ.... เวทนํ อพฺภณฺณวาสํ.... ฌสฺสํ อพฺภณ-
 ณวาสํ.... สพายคณํ อพฺภณฺณวาสํ.... นามรูปํ อพฺภณฺณวาสํ.... วิญฺญานํ อพฺภณฺณวาสํ.
 คมนุคฺคจฺฉนฺ, คมนุคฺคจฺฉนฺโต สงฺขารํ อพฺภณฺณวาสํ, สงฺขารสมฺมุทฺถํ อพฺภณฺณวาสํ, สงฺขาร-
 นิโรธํ อพฺภณฺณวาสํ, สงฺขารนิโรธคามินิํ ปฏิปทํ อพฺภณฺณวาสํ. คตฺถิณฺณาย อากิจฺฉิ

๑ น. อชฺฌมาวุคฺจํ

๒ น. อุตฺถาปวณฺตํ

๓ น. โสติ อยํ ปาโง น ทิสฺสติ

๔ ก. พหุชฺฌณฺ

ภิกขุณฺ ํ ภิกขุณฺ ํ อปาสกานํ อปาสกานํ, ตยิทํ ภิกขเว พุทฺธมจฺริยํ อิทํ เจว
 ฌิตํ จ วิตุถาริกํ พาหุชฌณํ ปุตุฏฺฐํ ยาว เทวมนุสฺเสหิ สุปกาสิตนฺติ. ปณฺณมํ.

๖. สมนมสฺสตุต

[๖๖] เอมเม สุตํ: เอกํ สมยํ ภควา กุรุสฺส วิหริติ กมฺมาตมฺมํ นาม
 กุรุณํ นิคโม. ตตฺร โข ภควา ภิกขุ อามนฺเตติ “ภิกฺขโว”ติ. “ภทฺเต”ติ เต ภิกขุ
 ภควโต ปจฺจุตฺตสฺส. ภควา เอกทโวจ “สมนมสฺส โน ตฺเมห ภิกขเว อนฺตรํ สมนมฺสํ”ติ.
 เอวํ อุตฺเต อชฌตโร ภิกขุ ภควนฺตํ เอกทโวจ “อหํ โข ภทฺเต สมนมฺสํ อนฺตรํ
 สมนมฺสํ”ติ. ยถากถํ ปน คุวํ ภิกขุ สมนมสฺส อนฺตรํ สมนมฺสนฺติ. อถ โข ใต้ ภิกขุ
 พยาภาสํ. ยถา ใต้ ภิกขุ พยาภาสํ, น ใต้ ภิกขุ ภควโต จิตฺตํ อวราเชตํ.

เอวํ อุตฺเต อายสฺมา อานนฺโต ภควนฺตํ เอกทโวจ “เอตสฺส ภควา กาโต,
 เอตสฺส สุกต กาโต, ยํ ภควา อนฺตรํ สมนมฺสํ ภาเตยฺย, ภควโต สุตฺวา ภิกขุ
 ธารสฺสนฺติ”ติ. เทนทานนฺท สุนาถ, ธารุกํ มนฺตีกโรถ, ภาตีสฺสํมิตฺติ. “เอวํ ภทฺเต”ติ
 โข เต ภิกขุ ภควโต ปจฺจุตฺตสฺส. ภควา เอกทโวจ:

อิห ภิกขเว ภิกขุ สมนมฺมาโน สมนมสฺส อนฺตรํ สมนมฺสํ “ยํ โข อิทํ อเนกวิธํ
 นานปฺปการกํ ทุกฺขํ โธเก อปฺปชฺชติ ชรามรณํ, อิทํ น โข ทุกฺขํ กิณฺทานํ กิสมฺมุทํ
 กิชาตํ กิปปภวํ, กิสมฺมํ สติ ชรามรณํ โหติ, กิสมฺมํ อสติ ชรามรณํ น โหติ”ติ?
 ใต้ สมนมฺมาโน เอวํ ธานาติ “ยํ โข อิทํ อเนกวิธํ นานปฺปการกํ ทุกฺขํ โธเก
 อปฺปชฺชติ ชรามรณํ, อิทํ โข ทุกฺขํ อฺปฺปนิทานํ อฺปฺปิตฺมฺมํ อฺปฺปิชาตํ อฺปฺปิปปภวํ,

อุปธิสุมิ สติ ขรามรณ โหติ, อุปธิสุมิ อสติ ขรามรณ น โหติ”ติ. โส
ขรามรณญจ ปชานาติ, ขรามรณสมุททยญจ ปชานาติ, ขรามรณนิโรธญจ ปชานาติ,
ยา จ ขรามรณนิโรธารูปคามินี ปฏิปทา, คณจ ปชานาติ. คถา ปฏิปนโน จ
โหติ อนุทมมจาวี. อยं อจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สทฺทโส สมมา ทุกฺขกฺขยาเย ปฏิปนโน
ขรามรณนิโรธาย.

อถาปรํ สัมมตมาโน สัมมตติ อหุคฺรํ สัมมตํ “อุปธิ ปนายํ กัณฺธาโน กัณฺธมฺทโย
กัชฺชาติโก กัปฺภโว, กิสมิํ สติ อุปธิ โหติ, กิสมิํ อสติ อุปธิ น โหติ”ติ. โส
สัมมตมาโน เอวํ ชานาติ “อุปธิ คณฺหาณิธานโน คณฺหาสมุทฺทโย คณฺหาชฺชาติโก
คณฺหาปภโว, คณฺหาเย สติ อุปธิ โหติ, คณฺหาเย อสติ อุปธิ น โหติ”ติ. โส
อุปธิญจ ปชานาติ, อุปธิสมุททยญจ ปชานาติ, อุปธินิโรธญจ ปชานาติ, ยา จ
อุปธินิโรธารูปคามินี ปฏิปทา, คณจ ปชานาติ. คถา ปฏิปนโน จ โหติ
อนุทมมจาวี. อยं อจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สทฺทโส สมมา ทุกฺขกฺขยาเย ปฏิปนโน
อุปธินิโรธาย.

อถาปรํ สัมมตมาโน สัมมตติ อหุคฺรํ สัมมตํ “คณฺหา ปนายํ กคฺค อุปฺปชฺชมานา
อุปฺปชฺชติ, กคฺค นิวิตฺตมานา นิวิตฺติ”ติ. โส สัมมตมาโน เอวํ ชานาติ: ยํ โช
โตเก ปิยรูปํ สาครูปํ, เอกฺกเสสา คณฺหา อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ, เอกฺค นิวิตฺตมานา
นิวิตฺติ. กิณฺจ โตเก ปิยรูปํ สาครูปํ? จกฺขุํ โตเก ปิยรูปํ สาครูปํ ะเปว โสคํ
โตเก ปิยรูปํ สาครูปํ....ชานํ โตเก ปิยรูปํ สาครูปํ....ชิวหา โตเก ปิยรูปํ สาครูปํ....
กาโย โตเก ปิยรูปํ สาครูปํ....มโน โตเก ปิยรูปํ สาครูปํ; เอกฺกเสสา คณฺหา
อุปฺปชฺชมานา อุปฺปชฺชติ, เอกฺค นิวิตฺตมานา นิวิตฺติ.

เย หิ เกจิ ภิกขเว อติคตมทธานิ สมนวา วา พราหมณา วา ยัม โถเก
 ปิยรูปํ สาครูปํ, คัม นิจฺจโต อทฺทกขํ สุขโต อทฺทกขํ อคฺคโต อทฺทกขํ อาโรคฺยโต
 อทฺทกขํ เขมโต อทฺทกขํ, เต คณฺหํ วทฺธเมตฺถํ. เย คณฺหํ วทฺธเมตฺถํ, เต อูปธิ
 วทฺธเมตฺถํ. เย อูปธิ วทฺธเมตฺถํ, เต ทุกขํ วทฺธเมตฺถํ. เย ทุกขํ วทฺธเมตฺถํ, เต น
 ปริมุจฺจิสฺสํ ชาตียา ขราย มรเณน โสเกหิ ปริเทเวหิ ทุกฺเซหิ โทมนสฺสเอหิ
 อูปายาสเอหิ, น ปริมุจฺจิสฺสํ ทุกฺขสฺมาติ วทามิ.

เยปิ หิ เกจิ ภิกขเว อนาคตมทธานิ สมนวา วา พราหมณา วา ยัม โถเก
 ปิยรูปํ สาครูปํ, คัม นิจฺจโต ทกฺขิสฺสํ^๑ สุขโต ทกฺขิสฺสํ^๑ อคฺคโต ทกฺขิสฺสํ^๑
 อาโรคฺยโต ทกฺขิสฺสํ^๑ เขมโต ทกฺขิสฺสํ^๑, เต คณฺหํ วทฺธเมตฺถํ^๒. เย คณฺหํ
 วทฺธเมตฺถํ^๑, เต อูปธิ วทฺธเมตฺถํ^๑. เย อูปธิ วทฺธเมตฺถํ^๑, เต ทุกขํ
 วทฺธเมตฺถํ^๑. เย ทุกขํ วทฺธเมตฺถํ^๑, เต น ปริมุจฺจิสฺสํ^๑ ชาตียา ขราย
 มรเณน โสเกหิ ปริเทเวหิ ทุกฺเซหิ โทมนสฺสเอหิ อูปายาสเอหิ, น ปริมุจฺจิสฺสํ^๑
 ทุกฺขสฺมาติ วทามิ.

เยปิ หิ เกจิ ภิกขเว เอตฺรหิ สมนวา วา พราหมณา วา ยัม โถเก ปิยรูปํ
 สาครูปํ, คัม นิจฺจโต ปสฺสํ^๑ สุขโต ปสฺสํ^๑ อคฺคโต ปสฺสํ^๑ อาโรคฺยโต
 ปสฺสํ^๑ เขมโต ปสฺสํ^๑, เต คณฺหํ วทฺธเมตฺถํ. เย คณฺหํ วทฺธเมตฺถํ, เต อูปธิ
 วทฺธเมตฺถํ. เย อูปธิ วทฺธเมตฺถํ, เต ทุกขํ วทฺธเมตฺถํ. เย ทุกขํ วทฺธเมตฺถํ, เต
 น ปริมุจฺจํ^๑ ชาตียา ขราย มรเณน โสเกหิ ปริเทเวหิ ทุกฺเซหิ โทมนสฺสเอหิ
 อูปายาสเอหิ, น ปริมุจฺจํ^๑ ทุกฺขสฺมาติ วทามิ.

เสยฺยถาปี ภิกขเว อาปานิยกํโส วณฺณสํปฺปโน คณฺขสํปฺปโน รตฺตสํปฺปโน,
 โส ๑ โข วิเสณํ สํสฺสฺสํ, อถ ปุริโส อากฺขณฺเญยฺย สมฺมาภิตฺตโต สมฺมปฺเรโต

๑ ส. ทกฺขิสฺสํ

๒ น. วทฺธเมตฺถํ

กิตฺตโค ตสฺสโค ปิปาตฺติโค, คเมณฺเ อเวจฺจ เทหฺมยฺม “อโย เต. อมฺโห ปุริสฺส อปาณิกโกโส
 วจฺจนํสํปนฺโน คนฺธสํปนฺโน รสสํปนฺโน, โส จ โข วิเสณํ สํสฺสฺสจฺจ. สจ
 อากงฺขสฺส ปิฉ, ปิฉโค หิ โข คํ ฉาเทสฺสสฺสติ วจฺจนํปฺปิ คนฺธํปฺปิ รสํปฺปิ, ปิฉคฺวา
 จ ปน คโคณิทานํ มรณํ วา นิคฺคจฺจนสฺส มรณมคฺคํ วา ทุกฺขํ”ติ. โส คํ
 อปาณิกโกโส สหสฺสา อปฺปปฏิสํสงฺขา ปิฉเยยฺย นปฺปปฏินิสฺสสฺสเยยฺย. โส คโคณิทานํ มรณํ
 วา นิคฺคจฺเจยฺย มรณมคฺคํ วา ทุกฺขํ. เอวเมว โข ภิกฺขเว เย หิ เกจิ
 อคฺคิตมทฺธานํ สมนฺนา วา พฺรหฺมาหฺมณา วา ยํ โสเก ปิยรูปํ ฅาเปว อนาคคมทฺธานํ
 ฅาเปว เอตฺรหิ สมนฺนา วา พฺรหฺมาหฺมณา วา ยํ โสเก ปิยรูปํ สํคฺครูปํ, คํ นิจฺจโค
 ปสฺสํสฺสติ สฺสโค ปสฺสํสฺสติ อคฺคโค ปสฺสํสฺสติ อวิโรคฺยโค ปสฺสํสฺสติ เขมโค ปสฺสํสฺสติ,
 เต คณฺหํ วทฺเทนฺหติ. เย คณฺหํ วทฺเทนฺหติ, เต อปฺปชฺชํ วทฺเทนฺหติ. เย อปฺปชฺชํ
 วทฺเทนฺหติ, เต ทุกฺขํ วทฺเทนฺหติ. เย ทุกฺขํ วทฺเทนฺหติ, เต น ปริมุจฺจนติ ชาตียา
 ชราย มรณเณ โสเกหิ ปรีเทเวหิ ทุกฺขเขหิ โทมนสฺสเสหิ อปฺปายาเสหิ, น ปริมุจฺจนติ
 ทุกฺขสฺสุมาทิ วทามิ.

เย จ โข เกจิ ภิกฺขเว อคฺคิตมทฺธานํ สมนฺนา วา พฺรหฺมาหฺมณา วา ยํ โสเก
 ปิยรูปํ สํคฺครูปํ, คํ อนิจฺจโค อทฺททฺทํ ทุกฺขโค อทฺททฺทํ อนคฺคโค อทฺททฺทํ โรคโค
 อทฺททฺทํ ภัยโค อทฺททฺทํ, เต คณฺหํ ปชฺหํสฺส. เย คณฺหํ ปชฺหํสฺส, เต อปฺปชฺชํ ปชฺหํสฺส.
 เย อปฺปชฺชํ ปชฺหํสฺส, เต ทุกฺขํ ปชฺหํสฺส. เย ทุกฺขํ ปชฺหํสฺส, เต ปริมุจฺจํสฺส ชาตียา
 ชราย มรณเณ โสเกหิ ปรีเทเวหิ ทุกฺขเขหิ โทมนสฺสเสหิ อปฺปายาเสหิ, ปริมุจฺจํสฺส
 ทุกฺขสฺสุมาทิ วทามิ.

เยปิ หิ เกจิ ภิกฺขเว อนาคคมทฺธานํ สมนฺนา วา พฺรหฺมาหฺมณา วา ยํ โสเก
 ปิยรูปํ สํคฺครูปํ, คํ อนิจฺจโค ทกฺขิณสฺสํสฺสติ ทุกฺขโค ทกฺขิณสฺสํสฺสติ อนคฺคโค ทกฺขิณสฺสํสฺสติ
 โรคโค ทกฺขิณสฺสํสฺสติ ภัยโค ทกฺขิณสฺสํสฺสติ, เต คณฺหํ ปชฺหํสฺสํสฺสติ. เย คณฺหํ ปชฺหํสฺสํสฺสติ
 ฅาเปว เต ปริมุจฺจนติ ทุกฺขสฺสุมาทิ วทามิ.

เยปี หิ เกจิ ภิกขเว เอตริหิ สมนวา วา พราหมณา วา ยัม โถเก ปิยรูป
 ฌาตรูป, คัม อนิจฺจโค ปสฺสณฺติ ทฺวชฺโค ปสฺสณฺติ อนคฺคโค ปสฺสณฺติ วัคโค
 ปสฺสณฺติ ภาโยโค ปสฺสณฺติ, เต คณฺหํ ปชฺชนฺติ. เย คณฺหํ ปชฺชนฺติ, เต อฺปฐิ
 ปชฺชนฺติ. เย อฺปฐิ ปชฺชนฺติ, เต ทฺวชฺ ปชฺชนฺติ. เย ทฺวชฺ ปชฺชนฺติ, เต
 ปริมุจฺจนฺติ ชาตียา ชราย มรณเณ โสเกหิ ปริเทเวหิ ทฺวชฺเขหิ โทมนสฺสเถหิ
 อฺปายาเสหิ, ปริมุจฺจนฺติ ทฺวชฺสฺมาติ วทามิ.

เสยฺยถาปิ ภิกขเว อปาณียกัโส วนฺณสมฺปนฺโน คนฺธสมฺปนฺโน รสสมฺปนฺโน,
 โส จ ไซ วิเสณํ สํสฺสฺสฺส. อถ ปุริโส อากฺขณฺเดยฺยํ ฆมฺมาภิตฺตโค ฆมฺมปเรโค
 กิถฺนโค คสฺสโค ปิปาตฺติโค, คเมณํ เขวํ วทฺเธยฺยํ “อโย เต อมฺโห ปุริส อปาณียกัโส
 วนฺณสมฺปนฺโน คนฺธสมฺปนฺโน รสสมฺปนฺโน, โส จ ไซ วิเสณํ สํสฺสฺสฺส. สเจ อากฺขณฺติ
 ปิโส, ปิโสโค หิ ไซ คัม ฉาเทสฺสตี วนฺณเณนํปี คนฺธเณนํปี รสเณนํปี, ปิโสควา จ ปน
 คโคนิตานํ มรณํ วา นิกฺขณฺตี มรณมคฺคํ วา ทฺวชฺนํ”ติ. อถ ไซ ภิกขเว คสฺส
 ปุริสสฺสํ เอวมสฺสํ “สํกฺกา ไซ เม อโย สฺวราปิปาตฺติกา ปาณิเณน วา วิเนคํ
 ทริมณฺฑนํ วา วิเนคํ ภูจฺจโถณิกายํ วา วิเนคํ โถณโสจฺจเรณํ วา วิเนคํ,
 น เทววาหนคํ ปิเวยฺยํ, ยัม มม อสฺสํ ทิฆรคคํ “หิตาย สฺวชายา”ติ.” โส คัม
 อปาณียกัโส ปฏิสงฺขา น ปิเวยฺย ปฏินิสฺสฺสฺส. โส คโคนิตานํ น มรณํ วา
 นิกฺขณฺเดยฺย มรณมคฺคํ วา ทฺวชฺ. เอวเมว ไซ ภิกขเว เย หิ เกจิ อคฺคิตฺมทฺธานํ
 สมนวา วา พราหมณา วา ยัม โถเก ปิยรูป ฌาตรูป, คัม อนิจฺจโค อทฺททฺชํ
 ทฺวชฺโค อทฺททฺชํ อนคฺคโค อทฺททฺชํ วัคโค อทฺททฺชํ ภาโยโค อทฺททฺชํ, เต คณฺหํ
 ปชฺหิสุ. เย คณฺหํ ปชฺหิสุ, เต อฺปฐิ ปชฺหิสุ. เย อฺปฐิ ปชฺหิสุ, เต ทฺวชฺ ปชฺหิสุ.
 เย ทฺวชฺ ปชฺหิสุ, เต ปริมุจฺจํ ชาตียา ชราย มรณเณ โสเกหิ ปริเทเวหิ ทฺวชฺเขหิ
 โทมนสฺสเถหิ อฺปายาเสหิ, ปริมุจฺจํ ทฺวชฺสฺมาติ วทามิ.

๑ ก. มจฺจโถณิกาย

๒ ก. โถณโสจฺจเรณ

๓-๓ ก. หิตาย ทฺวชฺชายาติ

เยบี หิ เกจิ ภิกขเว อนาคคมุขานํ ๖เปว เอตริ สมนนา จา พราหมณา
 จา ยํ โดเก ปิยรูปํ สาครูปํ, คํ อนิจฺจโต ปสฺสณฺติ ทุกฺขโต ปสฺสณฺติ อนคฺคโต
 ปสฺสณฺติ โรคโต ปสฺสณฺติ ภัยโต ปสฺสณฺติ, เต คณฺหํ ปชฺชนฺติ. เย คณฺหํ
 ปชฺชนฺติ, เต อุปธิ ปชฺชนฺติ. เย อุปธิ ปชฺชนฺติ, เต ทุกฺขํ ปชฺชนฺติ. เย ทุกฺขํ
 ปชฺชนฺติ, เต ปริมุจฺจนฺติ ชาตียา ชวาย มรณฺน โสเกหิ ปริเทเวหิ ทุกฺขเฮหิ
 โทมนสฺสเฮหิ อุปายาสเฮหิ, ปริมุจฺจนฺติ ทุกฺขสฺมาติ จาหามิ. ฉนฺจ.

๗. นพกาลี

[๖๗] เอกํ สมฺมํ อายสฺมา จ สารีปฺพุตฺโต อายสฺมา จ มหาโกฏฺฐิโก
 พาราณสํ วิหรณฺติ อธิปตฺตเน มิคทาเย. อถ ๒ อายสฺมา มหาโกฏฺฐิโก
 สายนฺตฺตมํ ปฏิสฺสจฺจนา อุกฺกสิโต เยนายสฺมา สารีปฺพุตฺโต เตนุปลงฺกมิ, อุปลงฺกมิตฺวา
 อายสฺมา สารีปฺพุตฺเตน สทฺธิํ สมฺโมเท, สมฺโมทนียํ กถํ สรรณํ วิตฺติสาเรตฺวา
 เอกมฺหํ นิสฺสํ; เอกมฺหํ นิสฺสโน ๒ อายสฺมา มหาโกฏฺฐิโก อายสฺมา
 สารีปฺพุตฺโต เอกทฺวา “กํ น ๒ อายสฺมา สารีปฺพุตฺโต สยํกํ ชรามรณํ, ปรักํ
 ชรามรณํ, สยํกตฺตํ ปรักตฺตํ ชรามรณํ, อุตฺตาหุ อสยํการํ อปรํการํ
 อธิจฺจสฺมฺปนฺนํ ชรามรณํ”ติ? น ๒ อายสฺมา โกฏฺฐิโก สยํกํ ชรามรณํ, น
 ปรักํ ชรามรณํ, น สยํกตฺตํ ปรักตฺตํ ชรามรณํ, นปิ อสยํการํ อปรํการํ
 อธิจฺจสฺมฺปนฺนํ ชรามรณํ, อปิชาตฺตํ ปจฺจยา ชรามรณํ.

กํ น ๒ อายสฺมา สารีปฺพุตฺโต สยํกตา ชาติ, ปรักตา ชาติ? สยํกตา จ ปรักตา จ
 ชาติ, อุตฺตาหุ อสยํการา อปรํการา อธิจฺจสฺมฺปนฺนา ชาตฺติ? น ๒ อายสฺมา
 โกฏฺฐิโก สยํกตา ชาติ, น ปรักตา ชาติ, น สยํกตา จ ปรักตา จ ชาติ, นปิ
 อสยํการา อปรํการา อธิจฺจสฺมฺปนฺนา ชาติ, อปิชาตฺตํ ปจฺจยา ชาตฺติ.

ก็ นุ โข อาวุโส สารีปุตฺต สยัมมโต ภโว วาเปว สยัมมํ อุปาทานํ.... สยัมมคฺคา
คณฺหา.... สยัมมคฺคา เวทฺหา.... สยัมมโต ผสฺโส.... สยัมมํ สํพายคณฺ.... สยัมมํ นามรูปํ,
ปรักคํ นามรูปํ, สยัมมคณฺจ ปรักคณฺจ นามรูปํ, อุกฺทาหุ อสยัมการํ อปรักการํ อริจฺจุ-
สํมุပ္ปนํ นามรูปนฺติ? น โข อาวุโส โกฏฺฐจิตฺต สยัมมํ นามรูปํ, น ปรักคํ
นามรูปํ, น สยัมมคณฺจ ปรักคณฺจ นามรูปํ, นานี อสยัมการํ อปรักการํ อริจฺจุสํมุပ္ปนํ
นามรูปํ, อปีจ วิญฺเฒาณปจฺจยา นามรูปนฺติ.

ก็ นุ โข อาวุโส สารีปุตฺต สยัมมํ วิญฺเฒาณํ, ปรักคํ วิญฺเฒาณํ, สยัมมคณฺจ
ปรักคณฺจ วิญฺเฒาณํ, อุกฺทาหุ อสยัมการํ อปรักการํ อริจฺจุสํมุပ္ปนํ วิญฺเฒาณนฺติ?
น โข อาวุโส โกฏฺฐจิตฺต สยัมมํ วิญฺเฒาณํ, น ปรักคํ วิญฺเฒาณํ, น สยัมมคณฺจ
ปรักคณฺจ วิญฺเฒาณํ, นานี อสยัมการํ อปรักการํ อริจฺจุสํมุပ္ปนํ วิญฺเฒาณํ, อปีจ
นามรูปปจฺจยา วิญฺเฒาณนฺติ.

อิทาเนว โข มยฺห์ อายสฺสมโต สารีปุตฺตสฺส ภาตีสํ เหวํ อชาซานาม. น โข
อาวุโส โกฏฺฐจิตฺต สยัมมํ นามรูปํ, น ปรักคํ นามรูปํ, น สยัมมคณฺจ ปรักคณฺจ
นามรูปํ, นานี อสยัมการํ อปรักการํ อริจฺจุสํมุပ္ปนํ นามรูปํ, อปีจ วิญฺเฒาณปจฺจยา
นามรูปนฺติ.

อิทาเนว ปน มยฺห์ อายสฺสมโต สารีปุตฺตสฺส ภาตีสํ เหวํ อชาซานาม. น โข
อาวุโส โกฏฺฐจิตฺต สยัมมํ วิญฺเฒาณํ, น ปรักคํ วิญฺเฒาณํ, น สยัมมคณฺจ ปรักคณฺจ
วิญฺเฒาณํ, นานี อสยัมการํ อปรักการํ อริจฺจุสํมุပ္ปนํ วิญฺเฒาณํ, อปีจ นามรูปปจฺจยา
วิญฺเฒาณนฺติ.

ยถากถํ ปน อาวุโส สารีปุตฺต อิมสฺส ภาตีสฺส อคฺคโธ ทฏฺฐพฺโพติ. เตนหาวุโส
อุปมมฺเต กวิธฺสํมิ, อุปมายปีเรกฺขเย วิญฺญู ปุริสา ภาตีสฺส อคฺคํ อชาซานนฺติ.

เตยฺยถาปี อาวุโส เทว นพกตปิโย อณวมณณํ นิสฺสํยํ คิฏฺเฐยฺยํ. เอวเมว โข
 อาวุโส นามรูปปจฺจยา วิญฺเณวณํ, วิญฺเณวณปจฺจยา นามรูปํ, นามรูปปจฺจยา
 สฺสพายคณํ, สฺสพายคณปจฺจยา ผลฺลํ โข ๖. เอวเมตฺถสฺส เกวตฺถสฺส ทุกฺขทฺทนุสฺสํ
 สํมุทโย โหติ. คาสฺสเจ อาวุโส นพกตปิณํ เอกํ อปฺกทฺทเมยฺยํ เอกา ปฺปเตยฺย,
 อปรณฺเจ อปฺกทฺทเมยฺย อปรํ ปฺปเตยฺย. เอวเมว โข อาวุโส นามรูปนิโรธา
 วิญฺเณวณนิโรธา, วิญฺเณวณนิโรธา นามรูปนิโรธา. นามรูปนิโรธา สฺสพายคณนิโรธา,
 สฺสพายคณนิโรธา ผลฺลํนิโรธา ๖. เอวเมตฺถสฺส เกวตฺถสฺส ทุกฺขทฺทนุสฺสํ นิโรธา
 โหติ.

อจฺฉริยํ อาวุโส สํวรีปฺคฺค, อพฺภูคํ อาวุโส สํวรีปฺคฺค, ยาว สํภาสิตคณฺจํ
 อายสฺมคฺคา สํวรีปฺคฺคเตน. อิททฺจ ปน มํ อายสฺมคฺโค สํวรีปฺคฺคสฺส สํภาสิตํ อเมหิ
 คคฺคํสํยํ วคฺคฺคฺค อมฺโหมทาม :

ขรามรณสฺส เจ อาวุโส ภิกฺขุ นิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย ฆมฺมํ เทเสติ,
 “ฆมฺมกฺคิโก ภิกฺขุ”ติ อถํ วจฺนายน. ขรามรณสฺส เจ อาวุโส ภิกฺขุ นิพฺพิทาย
 วิราคาย นิโรธาย ปฏฺธิปฺนโน โหติ, “ฆมฺมานุฆมฺมปฏฺธิปฺนโน ภิกฺขุ”ติ อถํ วจฺนายน.
 ขรามรณสฺส เจ อาวุโส ภิกฺขุ นิพฺพิทา วิราคา นิโรธา อญฺปะทา วิมฺบุคฺโค โหติ,
 “ทฺธิฆฺฆมฺมนิพฺพานปฺปคฺโค ภิกฺขุ”ติ อถํ วจฺนายน. ขาติยา เจ ๖. เอวเมตฺถสฺส เจ....
 อญฺปะทานสฺส เจ.... คณฺหาเย เจ.... เวทนาย เจ.... ผลฺลํสฺส เจ.... สฺสพายคณสฺส เจ....
 นามรูปสฺส เจ.... วิญฺเณวณสฺส เจ.... สํขารานณเจ.... อวิชฺชาย เจ อาวุโส ภิกฺขุ
 นิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย ฆมฺมํ เทเสติ, “ฆมฺมกฺคิโก ภิกฺขุ”ติ อถํ วจฺนายน,
 อวิชฺชาย เจ อาวุโส ภิกฺขุ นิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย ปฏฺธิปฺนโน โหติ,
 “ฆมฺมานุฆมฺมปฏฺธิปฺนโน ภิกฺขุ”ติ อถํ วจฺนายน. อวิชฺชาย เจ อาวุโส ภิกฺขุ นิพฺพิทา

จิราคา นิโรชา อนุปาทา วิมุตโต โหติ, “ทิจฺจชมนนิพพานปปโต ภิกขุ”ติ อัง
วจนายาติ. สคฺคมี.

๘. โกสุมพิสุตต

[๖๘] เขกั สมยั อายสฺมา ๑ มุตฺติโต^๑ อายสฺมา ๑ ปวิฏฺโง^๒ อายสฺมา ๑
นารโท อายสฺมา ๑ อานนฺโท โกสุมพิยั วิหรนฺติ ไชยิตารามะ. อถ โห อายสฺมา
ปวิฏฺโง อายสฺมนคั มุตฺติโต เอตทโวจ “อณฺณเฏรว อากุโส มุตฺติต สทฺธาย อณฺณคฺว
รฺจียา อณฺณคฺว อณฺณสฺสวา อณฺณคฺว อากการปวิตฺตกา อณฺณคฺว ทิจฺจนิชฺฌมานกฺขนฺติยา
อตุถายสฺมโต มุตฺติตสฺส ปจฺจคฺคเมว ฉานั “ชาติปจฺจยา ชรามรณน”ติ. อณฺณเฏรว
อากุโส ปวิฏฺจ สทฺธาย อณฺณคฺว รฺจียา อณฺณคฺว อณฺณสฺสวา อณฺณคฺว
อากการปวิตฺตกา อณฺณคฺว ทิจฺจนิชฺฌมานกฺขนฺติยา อหเมคั ชานามิ อหเมคั ปสฺสํามิ
“ชาติปจฺจยา ชรามรณน”ติ.

อณฺณเฏรว อากุโส มุตฺติต สทฺธาย อณฺณคฺว รฺจียา อณฺณคฺว อณฺณสฺสวา
อณฺณคฺว อากการปวิตฺตกา อณฺณคฺว ทิจฺจนิชฺฌมานกฺขนฺติยา อตุถายสฺมโต มุตฺติตสฺส
ปจฺจคฺคเมว ฉานั “ภวปจฺจยา ชาติ”ติ ะเปว “อุปาทานปจฺจยา ภโว”ติ....
“คณฺหาปจฺจยา อุปาทานน”ติ.... “เวทนาปจฺจยา คณฺหา”ติ.... “ผัสสฺสปจฺจยา เวทนา”ติ....
“สพายคณปจฺจยา ผสฺสโต”ติ.... “นามรูปปจฺจยา สพายคณน”ติ.... “วิญฺญาณปจฺจยา
นามรูปน”ติ.... “สังขารปจฺจยา วิญฺญาณน”ติ.... “อวิชฺชาปจฺจยา สังขาร”ติ.
อณฺณเฏรว อากุโส ปวิฏฺจ สทฺธาย อณฺณคฺว รฺจียา อณฺณคฺว อณฺณสฺสวา อณฺณคฺว
อากการปวิตฺตกา อณฺณคฺว ทิจฺจนิชฺฌมานกฺขนฺติยา อหเมคั ชานามิ อหเมคั ปสฺสํามิ
“อวิชฺชาปจฺจยา สังขาร”ติ.

๑ ส. มุตฺติโต, อ. มุตฺติโต

๒ ส. อ. สวิฏฺโง

อณฺเฏศฺว อากุโส มุสฺสิต สทฺธาย อณฺเฏศฺว รุจฺยา อณฺเฏศฺว อณฺเฏศฺวา
อณฺเฏศฺว อากการปริวิตฺตกา อณฺเฏศฺว ทิฏฺฐินิขฺฌานกฺขนฺติยา อคฺคทายสฺมโต มุสฺสิตสฺส
ปจฺจคฺคเมว ฌาณํ “ชาตินิโรธา ขรามรณนิโรโห”ติ. อณฺเฏศฺว อากุโส ปวิฏฺฐ
สทฺธาย อณฺเฏศฺว รุจฺยา อณฺเฏศฺว อณฺเฏศฺวา อณฺเฏศฺว อากการปริวิตฺตกา อณฺเฏศฺว
ทิฏฺฐินิขฺฌานกฺขนฺติยา อหเมตํ ขานามิ อหเมตํ ปสฺสํ “ชาตินิโรธา ขรามรณ-
นิโรโห”ติ.

อณฺเฏศฺว อากุโส มุสฺสิต สทฺธาย อณฺเฏศฺว รุจฺยา อณฺเฏศฺว อณฺเฏศฺวา อณฺเฏศฺว
อากการปริวิตฺตกา อณฺเฏศฺว ทิฏฺฐินิขฺฌานกฺขนฺติยา อคฺคทายสฺมโต มุสฺสิตสฺส ปจฺจคฺคเมว
ฌาณํ “ภวนิโรธา ชาตินิโรโห”ติ ๗เปว “อูปาทานนิโรธา ภวนิโรโห”ติ.... “คณฺหา-
นิโรธา อูปาทานนิโรโห”ติ.... “เวทนานิโรธา คณฺหานิโรโห”ติ.... “ผสฺสนิโรธา เวทนา-
นิโรโห”ติ.... สพฺพคณนิโรธา ผสฺสนิโรโห”ติ.... “นามรูปนิโรธา สพฺพคณนิโรโห”ติ....
“วิญฺญาณนิโรธา นามรูปนิโรโห”ติ.... “สังขารนิโรธา วิญฺญาณนิโรโห”ติ.... “อวิชฺชา-
นิโรธา สังขารนิโรโห”ติ. อณฺเฏศฺว อากุโส ปวิฏฺฐ สทฺธาย อณฺเฏศฺว รุจฺยา
อณฺเฏศฺว อณฺเฏศฺวา อณฺเฏศฺว อากการปริวิตฺตกา อณฺเฏศฺว ทิฏฺฐินิขฺฌานกฺขนฺติยา
อหเมตํ ขานามิ อหเมตํ ปสฺสํ “อวิชฺชานิโรธา สังขารนิโรโห”ติ.

อณฺเฏศฺว อากุโส มุสฺสิต สทฺธาย อณฺเฏศฺว รุจฺยา อณฺเฏศฺว อณฺเฏศฺวา
อณฺเฏศฺว อากการปริวิตฺตกา อณฺเฏศฺว ทิฏฺฐินิขฺฌานกฺขนฺติยา อคฺคทายสฺมโต มุสฺสิตสฺส
ปจฺจคฺคเมว ฌาณํ “ภวนิโรโห นิพฺพาน”ติ. อณฺเฏศฺว อากุโส ปวิฏฺฐ สทฺธาย
อณฺเฏศฺว รุจฺยา อณฺเฏศฺว อณฺเฏศฺวา อณฺเฏศฺว อากการปริวิตฺตกา อณฺเฏศฺว ทิฏฺฐิ-
นิขฺฌานกฺขนฺติยา อหเมตํ ขานามิ อหเมตํ ปสฺสํ “ภวนิโรโห นิพฺพาน”ติ.

เคนหายสฺมา มุสฺสิต อรหํ ชินฺนาสโวจิ. เอวํ อุกฺคเต อายสฺมา มุสฺสิต คุณฺหิ
อิหฺล. อถ โข อายสฺมา นารโท อายสฺมณฺหํ ปวิฏฺฐํ เอตทโวจ “สํธากุโส ปวิฏฺฐ

อหิ เอตํ ปณฺหิ ตถะยํ. เอวํ ปณฺหิ ปุจฺจน, อหิ เต เอตํ ปณฺหิ พยากริสฺสํ”ติ.
 ตถา อายสฺมา นารโท เอตํ ปณฺหิ. ปุจฺจนํ อายสฺมํ นารทํ เอตํ ปณฺหิ,
 พยากริโศ จ เม อายสฺมา นารโท เอตํ ปณฺหิ.

อนนฺตฺเรว ชาดูโส นารท สทฺธาย อนนฺตฺร รุจิยา อนนฺตฺร อนุสฺสว
 อนนฺตฺร อากาโรวิตฺตกา อนนฺตฺร ทิฏฺฐินิธฺมานกฺขนฺติยา อตฺถายสฺมโต นารทสฺส
 ปจฺจคฺคเมว ฌานํ “ชาติปจฺจยา ชรามรณํ”ติ. อนนฺตฺเรว ชาดูโส ปวิฏฺฐ
 สทฺธาย อนนฺตฺร รุจิยา อนนฺตฺร อนุสฺสว อนนฺตฺร อากาโรวิตฺตกา อนนฺตฺร
 ทิฏฺฐินิธฺมานกฺขนฺติยา อหเมตํ ชานามิ อหเมตํ ปสฺสํ “ชาติปจฺจยา ชรามรณํ”ติ.

อนนฺตฺเรว ชาดูโส นารท สทฺธาย อนนฺตฺร รุจิยา อนนฺตฺร อนุสฺสว
 อนนฺตฺร อากาโรวิตฺตกา อนนฺตฺร ทิฏฺฐินิธฺมานกฺขนฺติยา อตฺถายสฺมโต นารทสฺส
 ปจฺจคฺคเมว ฌานํ “ภวปจฺจยา ชาติ วเปว “อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขาร”ติ. อนนฺตฺเรว
 ชาดูโส ปวิฏฺฐ สทฺธาย อนนฺตฺร รุจิยา อนนฺตฺร อนุสฺสว อนนฺตฺร อากาโร-
 วิตฺตกา อนนฺตฺร ทิฏฺฐินิธฺมานกฺขนฺติยา อหเมตํ ชานามิ อหเมตํ ปสฺสํ
 “อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขาร”ติ.

อนนฺตฺเรว ชาดูโส นารท สทฺธาย อนนฺตฺร รุจิยา อนนฺตฺร อนุสฺสว
 อนนฺตฺร อากาโรวิตฺตกา อนนฺตฺร ทิฏฺฐินิธฺมานกฺขนฺติยา อตฺถายสฺมโต นารทสฺส
 ปจฺจคฺคเมว ฌานํ “ชาตินิโรธา ชรามรณนิโรธา”ติ, อนนฺตฺเรว ชาดูโส ปวิฏฺฐ
 สทฺธาย อนนฺตฺร รุจิยา อนนฺตฺร อนุสฺสว อนนฺตฺร อากาโรวิตฺตกา อนนฺตฺร
 ทิฏฺฐินิธฺมานกฺขนฺติยา อหเมตํ ชานามิ อหเมตํ ปสฺสํ “ชาตินิโรธา ชรามรณ-
 นิโรธา”ติ

อนนฺตฺร จ ชาดูโส นารท สทฺธาย อนนฺตฺร รุจิยา อนนฺตฺร อนุสฺสว
 อนนฺตฺร อากาโรวิตฺตกา อนนฺตฺร ทิฏฺฐินิธฺมานกฺขนฺติยา อตฺถายสฺมโต นารทสฺส

ปัจจุตคเมว ฌาณํ “ภวนิโรชา ชาตินิโรช”ติ ฯ เปว “อวิชฺชานิโรชา สงฺขารนิโรช”ติ.
อณฺณคฺเรว อาวุโส ปวิฏฺฐํ สทฺธาย อณฺณคฺวรํ ฐึยา อณฺณคฺวรํ อนุสฺสวํ อณฺณคฺวรํ
อาการปวิคฺคกฺกา อณฺณคฺวรํ ทิฏฺฐินิขฺฌานกฺขนฺติยา อหเมคํ ชานามิ อหเมคํ ปสฺสํามิ
“อวิชฺชานิโรชา สงฺขารนิโรช”ติ.

อณฺณคฺเรว อาวุโส นารท สทฺธาย อณฺณคฺวรํ ฐึยา อณฺณคฺวรํ อนุสฺสวํ
อณฺณคฺวรํ อาการปวิคฺคกฺกา อณฺณคฺวรํ ทิฏฺฐินิขฺฌานกฺขนฺติยา อคฺถายสฺมโต นารทสฺส
ปัจจุตคเมว ฌาณํ “ภวนิโรช นิพฺพานํ”ติ. อณฺณคฺเรว อาวุโส ปวิฏฺฐํ สทฺธาย
อณฺณคฺวรํ ฐึยา อณฺณคฺวรํ อนุสฺสวํ อณฺณคฺวรํ อาการปวิคฺคกฺกา อณฺณคฺวรํ ทิฏฺฐิ-
นิขฺฌานกฺขนฺติยา อหเมคํ ชานามิ อหเมคํ ปสฺสํามิ “ภวนิโรช นิพฺพานํ”ติ.

เตนหาญสฺมา นารโท อรหํ ชีณาสฺสโวจิ. “ภวนิโรช นิพฺพานํ”ติ โข เม อาวุโส
ยถาภูคํ สมฺมปฺปณฺณาย สุตฺติญฺจํ, น จมฺหิ อรหํ ชีณาสฺสโวจิ. เสยฺยถาปิ อาวุโส
กนฺตารมคฺเค อุตฺตปาโน, คคฺวรํ เวนสฺสํ รชฺชํ น อุตฺตวารีโก. อถ ปุริโส อากฺขณฺเอย
สมฺมาภิตคฺโค สมนฺนปเรโต กิณฺโณโต คคฺโคโต ปิปาสฺสโโค, โส คํ อุตฺตปาณํ โอโธเกยฺย.
คคฺสํ “อุตฺตกนฺ”ติ หิ โข ฌาณํ อสฺสํ, น จ กาเยน สฺสํคฺวา วิหเรยฺย. เอวเมว
โข อาวุโส “ภวนิโรช นิพฺพานํ”ติ ยถาภูคํ สมฺมปฺปณฺณาย สุตฺติญฺจํ, น จมฺหิ
อรหํ ชีณาสฺสโวจิ.

เอวํ วุคฺคเต อายสฺมา อานนฺโท อายสฺมุนคํ ปวิฏฺฐํ เขตฺตโวจ “เอวํวาทิํ ควํ
อาวุโส ปวิฏฺฐํ อายสฺมุนคํ นารทํ กิํ วเทสฺส”ติ? เอวํวาทาหํ อาวุโส อานนฺท
อายสฺมุนคํ นารทํ น กิณฺจิ วทามิ อณฺณคฺวรํ กถฺยาณา อณฺณคฺวรํ กุสฺสทาติ. อหฺจํ.

๘. อุปยนิสสุต

[๖๘] เอวเมว สุตฺตํ:— เอกํ สมนฺยํ ภคฺวา สํวคฺคณฺญํ วิหริติ เขตฺตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส
อาราเม. คคฺวรํ โข ภคฺวา... มหาสฺมมฺพุทฺโธ ภิกฺขเว อุปยนิโต มหानฺทียो อุปยาเปติ,
มahanฺทียो อุปยนิโต คุณฺนทียो อุปยาเปติ, คุณฺนทียो อุปยนิโต มหาสฺสพฺเภ

อุปยาปนฺติ, มหาโสฬสกา อุปยฺนตา กุโสฬสเก อุปยาปนฺติ. เอวเมว โข ภิกฺขเว
 อวิชฺชา อุปยฺนตี สงฺขารे อุปยาเปติ, สงฺขารว อุปยฺนตา วิณฺณวณฺํ อุปยาปนฺติ,
 วิณฺณวณฺํ อุปยฺนตี นามรูปํ อุปยาเปติ, นามรูปํ อุปยฺนตี สฬายคณํ อุปยาเปติ,
 สฬายคณํ อุปยฺนตี ผลสฺสํ อุปยาเปติ, ผลสฺสํ อุปยฺนโต เจตฺถํ อุปยาเปติ, เจตฺถว
 อุปยฺนตี คณฺหํ อุปยาเปติ, คณฺหา อุปยฺนตี อุปาทานํ อุปยาเปติ, อุปาทานํ
 อุปยฺนตี ภวํ อุปยาเปติ, ภวो อุปยฺนโต ชาตี อุปยาเปติ, ชาตี อุปยฺนตี
 ชรามรณํ อุปยาเปติ.

มหาสมุทฺตโต ภิกฺขเว อุปยฺนโต มหันทิโย อุปยาเปติ, มหันทิโย อุปยฺนติโย
 กุณฺหนฺติโย อุปยาปนฺติ, กุณฺหนฺติโย อุปยฺนติโย มหาโสฬสเก อุปยาปนฺติ, มหาโสฬสกา
 อุปยฺนตา กุโสฬสเก อุปยาปนฺติ. เอวเมว โข ภิกฺขเว อวิชฺชา อุปยฺนตี สงฺขาร
 อุปยาเปติ, สงฺขารว อุปยฺนตา วิณฺณวณฺํ อุปยาปนฺติ, วิณฺณวณฺํ อุปยฺนตี
 นามรูปํ อุปยาเปติ, นามรูปํ อุปยฺนตี สฬายคณํ อุปยาเปติ, สฬายคณํ อุปยฺนตี
 ผลสฺสํ อุปยาเปติ, ผลสฺสํ อุปยฺนโต เจตฺถํ อุปยาเปติ, เจตฺถว อุปยฺนตี คณฺหํ
 อุปยาเปติ. คณฺหา อุปยฺนตี อุปาทานํ อุปยาเปติ, อุปาทานํ อุปยฺนตี ภวํ
 อุปยาเปติ, ภวो อุปยฺนโต ชาตี อุปยาเปติ, ชาตี อุปยฺนตี ชรามรณํ
 อุปยาเปติ. นวมนํ.

๑๐. สลิมปริพพาชกสฺสุตต

[๑๐] เอวมนฺเ สุตฺตํ:— เอกํ สมยํ ภควา ราชคฺเห วิหริตี เวพฺพเวเน กถนทกนิวาเป.
 เตน โข ปน สมยเณ ภควา สกฺกโต โหติ ครุฑโต มานีโต ปุชฺชิตโต อปฺปจิตโต,
 จีวรปมฺพทปาดเสนาสนคิถานปจฺจยเกสฺสชฺชปรีฏขารานํ. ภิกฺขุสฺสโฆปี สกฺกโต โหติ
 ครุฑโต มานีโต ปุชฺชิตโต อปฺปจิตโต, ตาภี จีวรปมฺพทปาดเสนาสนคิถานปจฺจยเกสฺสชฺช-
 ปรีฏขารานํ. อณฺเฏคิตฺติยา ปน ปริพพาชกา อสฺสกฺกตา โหนตี อครุฑตา อมานีตา
 อปุชฺชิตตา อนปฺปจิตตา, อตฺตภาโน จีวรปมฺพทปาดเสนาสนคิถานปจฺจยเกสฺสชฺชปรีฏขารานํ.

เคน ไช ปน สมนเณ สุตัมปริพพาซโก ราชคเห ปฏิวสตี มหติยา
 ปริพพาซกปริสาย สทุธิ์. อต ไช สุตัมสูตร ปริพพาซกสูตร ปริสา สุตัม ปริพพาซก
 เอกทโวจ "เอहि คุณฺหา อาวุโส สุตัม สมนเณ โคตมะ พุทฺธมจริยํ จร, คุณฺหา ฐมมํ
 ปริยาปุณฺณิตฺวา อเมเห วาเจยยาตี, คุณฺหา ฐมมํ ปริยาปุณฺณิตฺวา ภิหิณํ ภาสิตฺตาม.
 เอวํ มยฺหิ สกุกคา ภวิสฺตาม คุรูกคา มานิตา ปุชิตา อปจิตา, ธาณิน
 จีวร ฆิณฺฑปาตเสนาสนคิณฺฑาณปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารานน"ติ. "เอวมาวุโส"ติ ไช สุตัม
 ปริพพาซโก สกาย ปริสาย ปฏิสฺสุตฺวา เยนายสฺมา อานนฺโท เตนฺอุปสงฺกมิ, อุปสง-
 กमितฺวา อายสฺมา อานนฺเทน สทุธิ์ สมนฺโมทิ, สมนฺโมนิยํ กถํ สํวณฺนํ วิตฺติสํเวตฺวา
 เอกมณฺคํ นิสิตฺติ; เอกมณฺคํ นิสินฺโน ไช สุตัม ปริพพาซโก อายสฺมณฺคํ อานนฺทํ
 เอกทโวจ "อิฉณามหํ อาวุโส อานนฺท อิมสฺมึ ฐมมวินฺเย พุทฺธมจริยํ จริตฺน"ติ.

อต ไช อายสฺมา อานนฺโท สุตัม ปริพพาซกํ อาทาย เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ,
 อุปสงฺกमितฺวา ภควณฺคํ อภิวาทิตฺวา เอกมณฺคํ นิสิตฺติ; เอกมณฺคํ นิสินฺโน ไช
 อายสฺมา อานนฺโท ภควณฺคํ เอกทโวจ "อัย ภนฺเต สุตัม ปริพพาซโก เอวมาห
 'อิฉณามหํ อาวุโส อานนฺท อิมสฺมึ ฐมมวินฺเย พุทฺธมจริยํ จริตฺน'ติ. เตนฺหํนนฺท
 สุตัม ปพฺพาเสถาติ. อตฺตถ ไช สุตัม ปริพพาซโก ภควโต สฺนฺติเก ปพฺพชฺชํ,
 อตฺตถุปสฺมปทํ

เคน ไช ปน สมนเณ สมนฺพหุเดหิ ภิกฺขุหิ ภควโต สฺนฺติเก อญฺเฌา
 พฺยากคา โหติ "ชฺเฌนา ชาติ, วุสฺสิตํ พุทฺธมจริยํ, กถํ กรณฺณํ, นาปรํ อิตฺถคฺค-
 ตายาติ ปชานาม"ติ. อตฺโตสฺส ไช อายสฺมา สุตัม "สมนฺพหุเดหิ ภิกฺขุหิ
 ภควโต สฺนฺติเก อญฺเฌา พฺยากคา 'ชฺเฌนา ชาติ, วุสฺสิตํ พุทฺธมจริยํ, กถํ กรณฺณํ,
 นาปรํ อิตฺถคฺคตฺตายาติ ปชานาม"ติ. อต ไช อายสฺมา สุตัม เยน เต ภิกฺขุ
 เตนฺอุปสงฺกมิ, อุปสงฺกमितฺวา เตหิ ภิกฺขุหิ สทุธิ์ สมนฺโมทิ, สมนฺโมนิยํ กถํ สํวณฺนํ
 วิตฺติสํเวตฺวา เอกมณฺคํ นิสิตฺติ; เอกมณฺคํ นิสินฺโน ไช อายสฺมา สุตัม เต ภิกฺขุ
 เอกทโวจ "สจฺจํ ภิกฺขุ อายสฺมณฺคเหิ ภควโต สฺนฺติเก อญฺเฌา พฺยากคา 'ชฺเฌนา ชาติ,
 วุสฺสิตํ พุทฺธมจริยํ, กถํ กรณฺณํ, นาปรํ อิตฺถคฺคตฺตายาติ ปชานาม"ติ. เอวมาวุโสติ.

อนปี นุ คุมเห อายสุมฺโต เหว ชานนฺตา เหว ปสฺสฺนฺตา อนเนกวิหิตํ อิทฺธิวํ
 ปจฺจนฺโณธ: เอโกปี หุตฺวา พหฺรา โหธ, พหฺราปี หุตฺวา เอโก โหธ, ชาวิทฺวํ
 ติโรวิทฺวํ ติโรกฺกฺกํ ติโรปการํ ติโรปพคํ อสฺสฺรมาณา คจฺจนฺต เสยฺยถาปี
 อากาเส; ปจฺวียาปี อุมฺมุชฺชนิมฺมุชฺชํ กโรธ เสยฺยถาปี อุตฺเท, อุตฺเทปี อภิสฺสฺรมาเน
 คจฺจนฺต เสยฺยถาปี ปจฺวียํ, อากาเสปี ปสฺสฺนฺเกณ กมธ เสยฺยถาปี ปกฺกํ สกฺกฺกํ,
 อิมปี จนฺทิมสฺสฺริเย เหวมฺหิตฺธิเก เหวมฺหานฺนาเว ปาณินา ปริมสฺสฺสฺส, ยาว
 พรหมฺโธถาปี กาเยน วสฺสํ วคฺคเถถาติ? โน เหนํ อาวุโส.

อนปี นุ คุมเห อายสุมฺโต เหว ชานนฺตา เหว ปสฺสฺนฺตา ทิพฺพาย โสคฺชาคฺชยา
 วิสฺสฺสฺสฺส อตฺถกฺกนฺตมานุสํกาย อฺโภ สทฺเท สฺสฺนฺตา ทิพฺเพ จ มานุเส จ เย ทฺวเร
 สฺสฺสฺสฺส จาติ? โน เหนํ อาวุโส.

อนปี นุ คุมเห อายสุมฺโต เหว ชานนฺตา เหว ปสฺสฺนฺตา ปสฺสฺนฺตานํ ปร-
 ปุคฺคฺตานํ เจตฺสา เจโต ปริจฺจ ปชานาธ: สฺวาคํ วา จิตฺตํ “สฺวาคํ จิตฺตฺนํ”ติ
 ปชานาธ, วิสฺวาคํ วา จิตฺตํ “วิสฺวาคํ จิตฺตฺนํ”ติ ปชานาธ, สฺทโทสํ วา จิตฺตํ
 “สฺทโทสํ จิตฺตฺนํ”ติ ปชานาธ, วิสฺทโทสํ วา จิตฺตํ “วิสฺทโทสํ จิตฺตฺนํ”ติ ปชานาธ,
 สฺโมหํ วา จิตฺตํ “สฺโมหํ จิตฺตฺนํ”ติ ปชานาธ, วิสฺโมหํ วา จิตฺตํ “วิสฺโมหํ
 จิตฺตฺนํ”ติ ปชานาธ, สฺงฺกฺกํ วา จิตฺตํ “สฺงฺกฺกํ จิตฺตฺนํ”ติ ปชานาธ, วิสฺกฺกํ
 วา จิตฺตํ “วิสฺกฺกํ จิตฺตฺนํ”ติ ปชานาธ, มหฺกคฺคํ วา จิตฺตํ “มหฺกคฺคํ จิตฺตฺนํ”ติ
 ปชานาธ, อมฺหฺกคฺคํ วา จิตฺตํ “อมฺหฺกคฺคํ จิตฺตฺนํ”ติ ปชานาธ, สฺอฺกคฺคํ วา
 จิตฺตํ “สฺอฺกคฺคํ จิตฺตฺนํ”ติ ปชานาธ, อนฺกคฺคํ วา จิตฺตํ “อนฺกคฺคํ จิตฺตฺนํ”ติ
 ปชานาธ, สฺมาหิตํ วา จิตฺตํ “สฺมาหิตํ จิตฺตฺนํ”ติ ปชานาธ, อสฺมาหิตํ วา จิตฺตํ
 “อสฺมาหิตํ จิตฺตฺนํ”ติ ปชานาธ, วิมฺกคฺคํ วา จิตฺตํ “วิมฺกคฺคํ จิตฺตฺนํ”ติ ปชานาธ,
 อวิมฺกคฺคํ วา จิตฺตํ “อวิมฺกคฺคํ จิตฺตฺนํ”ติ ปชานาธ? โน เหนํ อาวุโส.

อปี นุ ตุมเห อายสฺมนฺโต เอวํ ชานนฺตา เอวํ ปัสสฺสนฺตา อนเณวียิตฺติ
 ปุพฺเพนิวาสํ อนุตฺตรตฺถ: เสยฺยถิทํ? เอกมปี ชาตํ เทวปี ชาตโย คิธฺโสปี ชาตโย
 จตฺถโสปี ชาตโย ปณฺจปี ชาตโย ทตฺถปี ชาตโย วิสฺสปี ชาตโย คัสสปี ชาตโย
 จตฺตาฬิสฺสปี ชาตโย ปณฺณาสฺสปี ชาตโย ชาตีสสฺสปี ชาตีสทฺสสฺสปี ชาติ-
 สทฺสทฺสสฺสปี อนเณปี สํวฏฺฏกปฺเป อนเณปี วิวฏฺฏกปฺเป อนเณปี สํวฏฺฏวิวฏฺฏกปฺเป
 “อมุทฺราสํ เอวํนาโม เอวํโคคฺโค เอวํวณฺโณ เอวํมาหาโร เอวํสุขทุกฺขปฺปิตฺตเวทํ
 เอวํมายุปฺปยุตฺโต, โส คโต จโต อมฺตร อุตฺปาที. คตฺตราปาสํ, เอวํนาโม เอวํโคคฺโค
 เอวํวณฺโณ เอวํมาหาโร เอวํสุขทุกฺขปฺปิตฺตเวทํ เอวํมายุปฺปยุตฺโต, โส คโต จโต
 อธิรูปนโน”ติ. อิติ สํการํ สํสุทฺเทสํ อนเณวียิตฺติ ปุพฺเพนิวาสํ อนุตฺตรตฺถาติ?
 โน เหนํ อาวุโส.

อปี นุ ตุมเห อายสฺมนฺโต เอวํ ชานนฺตา เอวํ ปัสสฺสนฺตา ทิพฺเพน จกฺขุณา
 วิสฺสุทฺเธน อตฺติกฺกนฺตมานุสฺสเกน สํคเต ปัสสฺสจ จมฺมานเณ อุปฺปชฺชมานเณ ทิเน ปณฺนิเต
 สํวณฺเณ ทุพฺพณฺเณ สํคเต ทุคฺคเต, ยถากมฺมูปเค สํคเต ปชานาถ: “อิมเณ วต
 โภณฺโต สํคตา กายสุจฺริเตน สมนฺนาคตา จจิตฺตสุจฺริเตน สมนฺนาคตา มโนสุจฺริเตน
 สมนฺนาคตา, อริยานํ อุปฺวาทกา มิจฺฉาทิฏฺฐิจิภา มิจฺฉาทิฏฺฐิจิกมฺมสํมาทธานา, เต
 กายสฺส เภทา ปรั มรณา อปายํ ทุคฺคตํ วินิปาตํ นิริยํ อุปฺปนฺนา. อิมเณ วา ปน
 โภณฺโต สํคตา กายสุจฺริเตน สมนฺนาคตา จจิตฺตสุจฺริเตน สมนฺนาคตา มโนสุจฺริเตน
 สมนฺนาคตา, อริยานํ อนุปฺวาทกา สํมาทิฏฺฐิจิภา สํมาทิฏฺฐิจิกมฺมสํมาทธานา, เต
 กายสฺส เภทา ปรั มรณา สํคตํ สํคตํ โสกํ อุปฺปนฺนา”ติ. อิติ ทิพฺเพน จกฺขุณา
 วิสฺสุทฺเธน อตฺติกฺกนฺตมานุสฺสเกน สํคเต ปัสสฺสจ จมฺมานเณ อุปฺปชฺชมานเณ ทิเน ปณฺนิเต
 สํวณฺเณ ทุพฺพณฺเณ สํคเต ทุคฺคเต, ยถากมฺมูปเค สํคเต ปชานาถาติ? โน เหนํ
 อาวุโส.

อปี นุ ตุมเห อายสฺมนฺโต เอวํ ชานนฺตา เอวํ ปัสสฺสนฺตา เย เต สฺสนฺตา
 วิโมกฺखा อตฺติกฺกมฺม รูปเณ อารูปเณ, เต กาเยน ผลิตฺวา วิหฺรตฺตาติ? โน เหนํ
 อาวุโส.

เอตถุทานิ อายสฺมนโต อิทฺธจ เวชยากรณํ อิมสฺสจ ชมฺมานํ อสฺมาปคฺติ, อิทํ
โน อาวุโส กถนฺติ? ปณฺณาวิมุคฺตา โข มยํ อาวุโส สุตฺติมาคิ.

น ขวาทํ อิมสฺส อายสฺมนฺตานํ สงฺฆิตฺเตน ภาสิตสฺส วิตุถาเรน อคฺคํ อาชานามิ.
ธํมฺมา เม อายสฺมนโต คทา ภาสฺนฺตุ, ยถาหิ อิมสฺส อายสฺมนฺตานํ สงฺฆิตฺเตน ภาสิตสฺส
วิตุถาเรน อคฺคํ อาชานเยยนฺติ. อาชานเยยาสี วา คุวํ อาวุโส สุตฺติม, น วา คุวํ
อาชานเยยาสี. อถ โข ปณฺณาวิมุคฺตา มยฺนฺติ.

อถ โข อายสฺมา สุตฺติโม อชฺชชํยาสนา เยน ภควา เตนุปลงฺกมิ, อุปสงฺกมิทวา
ภควนฺคํ อภิวาทิตวา เอกมฺนคํ นิสิตฺติ; เอกมฺนคํ นิสินฺโน โข อายสฺมา สุตฺติโม
ยวตโก เตหิ ภิกฺขุหิ สทฺธิ อโหสิ กถาสฺสตาโป, คํ สพฺพํ ภควโต อารโหเจติ.
ปฺพุเพ โข สุตฺติม ชมฺมฏฺฐิตินาณํ, ปจฺจนา นิพฺพานาเน ฌานนฺติ.

น ขวาทํ ภาณเต อิมสฺส ภควตา^๒ สงฺฆิตฺเตน ภาสิตสฺส วิตุถาเรน อคฺคํ
อาชานามิ. ธํมฺมา เม ภาณเต ภควา คทา ภาสฺนฺตุ, ยถาหิ อิมสฺส ภควตา สงฺฆิตฺเตน
ภาสิตสฺส วิตุถาเรน อคฺคํ อาชานเยยนฺติ. อาชานเยยาสี วา สุตฺติม, น วา คุวํ
อาชานเยยาสี. อถ โข ชมฺมฏฺฐิตินาณํ ปฺพุเพ, ปจฺจนา นิพฺพานาเน ฌานนฺ.

คํ กิ มนฺยติ สุตฺติม, รุปํ นิจุจํ วา อนิจุจํ วาติ? อนิจุจํ ภาณเต. ยํ
ปณานิจุจํ, ทุกฺขํ วา คํ สฺขํ วาติ? ทุกฺขํ ภาณเต. ยํ ปณานิจุจํ ทุกฺขํ
วิปริณามชฺชมํ, กถตฺตํ นุ คํ สมนุปลสฺสิตฺตํ “เอตํ มม, เอโสหฺมสฺมิ, เอโส เม
อตุตา”ติ? โน เหนํ ภาณเต. เวทนา นิจุจา วา อนิจุจา วาติ? อนิจุจา
ภาณเต. ยํ ปณานิจุจํ, ทุกฺขํ วา คํ สฺขํ วาติ? ทุกฺขํ ภาณเต. ยํ ปณานิจุจํ ทุกฺขํ
วิปริณามชฺชมํ, กถตฺตํ นุ คํ สมนุปลสฺสิตฺตํ “เอตํ มม, เอโสหฺมสฺมิ, เอโส

เม อคฺคา”ติ? โน เหตํ ภนฺเต. สญฺญา นิจุจฺวา วา อนิจุจฺวา วาติ? อนิจุจฺวา ภนฺเต
 ๖. เปวํ สงฺขารว นิจุจฺวา วา อนิจุจฺวา วาติ? อนิจุจฺวา ภนฺเต. ยํ ปณานิจุจํ, ทุกฺขํ วา
 ตํ สฺสํ วาติ? ทุกฺขํ ภนฺเต. ยํ ปณานิจุจํ ทุกฺขํ วิปริณามชมฺมํ, กถํ นุ ตํ สมนุ-
 ปสฺสํ? “เอตํ มม, เอตฺถมสฺมิ, เอโส เม อคฺคา”ติ? โน เหตํ ภนฺเต. วิญฺญาณํ
 นิจุจํ วา อนิจุจํ วาติ? อนิจุจํ ภนฺเต. ยํ ปณานิจุจํ, ทุกฺขํ วา ตํ สฺสํ วาติ?
 ทุกฺขํ ภนฺเต. ยํ ปณานิจุจํ ทุกฺขํ วิปริณามชมฺมํ, กถํ นุ ตํ สมนุปสฺสํ? “เอตํ
 มม, เอตฺถมสฺมิ, เอโส เม อคฺคา”ติ? โน เหตํ ภนฺเต.

ตสฺมาคิห สุตัม ยงฺกิญฺจิ รูปํ อตฺตนาตคฺคปจฺจุปปนฺนํ อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺธา วา
 โอพาริกํ วา สฺสุมํ วา หีนํ วา ปณิตํ วา ยํ ทูเร สฺนฺติเก วา, สทฺพํ รูปํ
 “เนตํ มม, เอตฺถมสฺมิ, น เมโส อคฺคา”ติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมนุปฺปณฺณาย
 ทฏฺฐทฺพํ. ยถา กาจิ เวทนา อตฺตนาตคฺคปจฺจุปปนฺนา อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺธา วา โอพาริกา
 วา สฺสุมว วา หินว วา ปณิตว วา ยถา ทูเร สฺนฺติเก วา, สทฺพว เวทนา “เนตํ
 มม, เอตฺถมสฺมิ, น เมโส อคฺคา”ติ เอวเมตํ ยถาภูตํ สมนุปฺปณฺณาย ทฏฺฐทฺพํ.
 ยถา กาจิ สญฺญา ๖. เปวํ ยเ เกจิ สงฺขารว อตฺตนาตคฺคปจฺจุปปนฺนา อชฺฌตฺตํ วา
 พหิทฺธา วา โอพาริกา วา สฺสุมว วา หินว วา ปณิตว วา ยเ ทูเร สฺนฺติเก วา,
 สทฺเพ สงฺขารว “เนตํ มม, เอตฺถมสฺมิ, น เมโส อคฺคา”ติ เอวเมตํ ยถาภูตํ
 สมนุปฺปณฺณาย ทฏฺฐทฺพํ. ยงฺกิญฺจิ วิญฺญาณํ อตฺตนาตคฺคปจฺจุปปนฺนํ อชฺฌตฺตํ วา
 พหิทฺธา วา โอพาริกํ วา สฺสุมํ วา หีนํ วา ปณิตํ วา ยํ ทูเร สฺนฺติเก วา,
 สทฺพํ วิญฺญาณํ “เนตํ มม, เอตฺถมสฺมิ, น เมโส อคฺคา”ติ เอวเมตํ ยถาภูตํ
 สมนุปฺปณฺณาย ทฏฺฐทฺพํ.

เอวํ ปสฺสํ สุตัม สุตว อริยสวโก รูปสฺมึปปี นิพฺพินฺทติ, เวทนายปปี นิพฺพินฺทติ,
 สญฺญายปปี นิพฺพินฺทติ, สงฺขารสฺมึปปี นิพฺพินฺทติ, วิญฺญาณสฺมึปปี นิพฺพินฺทติ, นิพฺพินฺทํ
 วิรชฺชติ, วิรจฺจว วิมูจฺจติ, วิมุตฺตสฺมึ “วิมุตฺตม”ติ ฌานํ โหติ, “ชฺฌนา ชาติ,
 อุตฺตมํ พุทฺธมจฺริยํ, กตํ กถณียํ, นาปวํ อิตฺถกคฺคาเยว”ติ ปชานาติ.

“ชาติปจฺจยา ชรามรณนุ”ติ สุตฺม ปสฺสสฺสตี? เอวํ ภาณเต. “ภวปจฺจยา ชาติ”ติ สุตฺม ปสฺสสฺสตี? เอวํ ภาณเต. “อุปาทานปจฺจยา ภาโว”ติ สุตฺม ปสฺสสฺสตี? เอวํ ภาณเต. “คณฺหาปจฺจยา อุปาทานนุ”ติ สุตฺม ปสฺสสฺสตี? เอวํ ภาณเต. “เวทนปจฺจยา คณฺหา”ติ.... “ผลฺลปจฺจยา เวทนา”ติ.... “สพฺพคณฺหาปจฺจยา ผลฺล”ติ.... “สงฺขารปจฺจยา วิณฺณมณฺหา”ติ.... “นามรูปปจฺจยา สพฺพคณฺหา”ติ.... “วิณฺณมณฺหาปจฺจยา นามรูปนุ”ติ.... “อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา”ติ สุตฺม ปสฺสสฺสตี? เอวํ ภาณเต.

“ชาตินิโรธา ชรามรณนิโรธา”ติ สุตฺม ปสฺสสฺสตี? เอวํ ภาณเต. “ภวนิโรธา ชาตินิโรธา”ติ สุตฺม ปสฺสสฺสตี? เอวํ ภาณเต. “อุปาทานนิโรธา ภวนิโรธา”ติ.... “คณฺหานิโรธา อุปาทานนิโรธา”ติ.... “เวทนนิโรธา คณฺหานิโรธา”ติ.... “ผลฺลนิโรธา เวทนนิโรธา”ติ.... “สพฺพคณฺหาปจฺจยา ผลฺลนิโรธา”ติ.... “นามรูปนิโรธา สพฺพคณฺหาปจฺจยา”ติ.... “วิณฺณมณฺหาปจฺจยา นามรูปนิโรธา”ติ.... “สงฺขารนิโรธา วิณฺณมณฺหาปจฺจยา”ติ.... “อวิชฺชานิโรธา สงฺขารนิโรธา”ติ สุตฺม ปสฺสสฺสตี? เอวํ ภาณเต.

อปี นุ ตวํ สุตฺม เอวํ ชานนฺโต เอวํ ปสฺสณฺโต อนนฺทกิริยา อวิชฺชา ปจฺจ-
ภเว: เอโกปี หุตฺวา พุทฺธา โหติ, พุทฺธาปี หุตฺวา เอโก โหติ, อวิชฺชาวํ ติโรภาวํ
ติโรกฺขทฺทํ ติโรปการํ ติโรปพคํ อสฺสชมาโน คจฺจนฺติ เสงฺฆณฺทปปี อากาเส,
ปจฺจวียาปี อุมฺมุชฺชนิมฺมุชฺชํ กโรติ เสงฺฆณฺทปปี อุกฺกเก, อุกฺกเกปี อภิชฺชมาเน คจฺจนฺติ
เสงฺฆณฺทปปี ปจฺจวียํ, อากาเสปี ปตฺตงฺเกน กมฺมํ เสงฺฆณฺทปปี ปกฺขํ สกฺกโน, อิมปี
จฺนฺตมฺมํ เอวํมฺหิทธิเก เอวํมฺหานุภาเว ปาณินา. ปริมตฺตํ ปริมชฺชตฺตํ, ยาว พฺรหฺม-
โลกาปี กาเยน วสํ วตฺเตตฺตํ? โน เหนํ ภาณเต.

อปี นุ ตวํ สุตฺม เอวํ ชานนฺโต เอวํ ปสฺสณฺโต ทิพฺพาย โสตรคฺคยา วิสฺสุทฺธาย
อติภฺกนฺตมานุสํกาย อุโป สทฺเท สุตฺตํ ทิพฺเพ จ มานุสํ จ เย ทูเร สมนฺตํ
จาติ? โน เหนํ ภาณเต.

อปี นุ คุว สุตัม เอว ชาณนุโค เอว ปัสสันนุโค ปรตฺตคานัน ปรรูปคณานัน
เจตธ่า เจโต ปริจฺจ ปชานาติ: สราคํ วา จิตฺตํ “สราคํ จิตฺตน”ติ ปชานาติ
วเปว อวิมฺบุคฺคํ วา จิตฺตํ “อวิมฺบุคฺคํ จิตฺตน”ติ ปชานาติติ? โน เหนฺ กณฺเฑ.

อปี นุ คุว สุตัม เอว ชาณนุโค เอว ปัสสันนุโค อนนฺทวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ
อนุสฺสเรตี. เสยฺยถิทํ? เอกมปี ชาตํ วเปว อิติ ธาการํ สอฺพุทฺธํ อนนฺทวิหิตํ
ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสเรตี”ติ. โน เหนฺ กณฺเฑ.

อปี นุ คุว สุตัม เอว ชาณนุโค เอว ปัสสันนุโค ทิพฺเพน จกฺขุณา วิสฺสุทฺเธน
อติฏฺกนฺตมานุสฺสเกน สคฺเค ปัสสตี จมาเน วเปว ยถากมฺมุเป สคฺเค ปชานาติติ?
โน เหนฺ กณฺเฑ.

อปี นุ คุว สุตัม เอว ชาณนุโค เอว ปัสสันนุโค, เย เท สนนฺตา วิโมกฺखा
อติฏฺกมฺม รุเป อารุเปว, เท กาเยน มุตฺติคฺวา วิหเรตีติ? โน เหนฺ กณฺเฑ.

เอตฺถททาณี สุตัม อิทญฺจ เวยฺยาकरणํ อิมสฺสญฺจ ฐมฺมานํ อสฺมาปคฺติ, อิทํ โน
สุตัม กถนฺติ.

อถ โข อายสฺมา สุตฺติโม ภควโค ปาเทสฺส สิริธ่า นิปตฺติคฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ
“อจฺจโย มํ กณฺเฑ อจฺจมา ยถาพาดํ ยถามุพฺพํ ยถาอฺกฺกฺสํ, ยวาทํ เอวํ สฺวากฺขาเต
ฐมฺมวินเย ฐมฺมตฺถเนโก ปพฺพชฺโค, คสฺส เม กณฺเฑ ภควา อจฺจยํ อจฺจโย
ปฏิกคณฺหาตุ อายคฺติ สํวรายา”ติ.

คคฺช ทํ สุตัม อจฺจโย อจฺจมา ยถาพาดํ ยถามุพฺพํ ยถาอฺกฺกฺสํ, โย คุว เอวํ
สฺวากฺขาเต ฐมฺมวินเย ฐมฺมตฺถเนโก ปพฺพชฺโค. เสยฺยถาปี สุตัม โจรํ อากฺขาริ

คเหตฺวา วนฺโธ ทสฺสํ “อโย เต เทว โจโร อากุจํริ อิมํสฺส ยํ อิจฺฉํสิ, ตํ
ทณฺฑํ ปณฺเฑ”ติ. คเมวํ ราชา เหวํ วเทยฺย “คจฺฉนฺท โภ อิมํ ปุริสํ ทพฺพหยา
รชฺชยา ปจฺฉาพาหํ คาวุทพฺพนํ พนฺธิคฺวา ชฺรุมณฺฑํ กริคฺวา ชรตฺถเรน ปณฺเวน
รติยา รติยํ สิจฺฉาฏเกน สิจฺฉาฏกํ ปรีเนคฺวา ทกฺขิณฺน ทฺวาเรน นิกฺขามคฺวา
ทกฺขิณฺโค นกรตฺถ สิจฺฉํ ฉินฺทถา”ติ. คเมวํ วนฺโธ ปุริสา ทพฺพหยา รชฺชยา
ปจฺฉาพาหํ คาวุทพฺพนํ พนฺธิคฺวา ชฺรุมณฺฑํ กริคฺวา ชรตฺถเรน ปณฺเวน รติยา
รติยํ สิจฺฉาฏเกน สิจฺฉาฏกํ ปรีเนคฺวา ทกฺขิณฺน ทฺวาเรน นิกฺขามคฺวา ทกฺขิณฺโค
นกรตฺถ สิจฺฉํ ฉินฺทเทยฺย. ตํ กิ มณฺณสิ สุตฺตม, อปี นุ โส ปุริโส คโคณิทานํ
ทกฺขโหมนตฺถํ ปฏฺฐิเวทเยถาติ? เหวํ ภาณเต.

ยํ โข โส สุตฺตม ปุริโส คโคณิทานํ ทกฺขโหมนตฺถํ ปฏฺฐิเวทเยถ. ยาว เหวํ
สฺวากุสาเค ชฺมมวินฺเย ชฺมมคฺเคณกตฺถํ ปพฺพชฺชา, อโย คโค ทกฺขวิปากตรา จ,
กฏฺถวิปากตรา จ, อปี จ วินิปากาย สํวคฺคติ. ยโต จ โข ทวํ สุตฺตม อจฺจยํ อจฺจยโค
ทิสฺวา ยถารมฺมํ ปฏฺฐิโรติ, คณฺเฑ มยํ ปฏฺฐิคฺคณฺหาณ, อจฺจยํ เทสา สุตฺตม อริยตฺถ
วินฺเย, โย อจฺจยํ อจฺจยโค ทิสฺวา ยถารมฺมํ ปฏฺฐิโรติ, อายติ สํวรํ อปชฺชติติ.
ทณฺฑม.

มหาวคฺโค ตคฺคโม.

ตสฺสํททานํ

เทว อตฺถสฺสคฺวา อุตฺตา

ปุคฺคตมฺเสณ จาปรี

อตุริราโค จ นกริ

ตมฺมตํ นพฺกตาปีย

โกตมฺพิ อปฺยนฺติ จ

ทตฺโม อุตฺโต สุตฺตเมนาคิ.

๘. สมนพราหมณวคค

๑. ปรามรณสตุต

[๑๑] เอวมเม สุตํ:- เอกํ สมยํ ภควา สํวตฺถิยํ วิหริติ เขตฺวเน อนาถ-
 ปิณฺฑทิกสฺส อารามเ. ตตฺร โข ภควา....เย หิ เกจิ ภิกฺขเว สมนา วา พฺราหฺมณา วา
 ชรามรณํ นปฺปชานนฺติ, ชรามรณสฺมฺหํ นปฺปชานนฺติ, ชรามรณนิโรธํ
 นปฺปชานนฺติ, ชรามรณนิโรธคามินี ปฏิปทํ นปฺปชานนฺติ, น เมเค ภิกฺขเว สมนา วา
 พฺราหฺมณา วา สมนเณสุ วา สมนสम्मตา พฺราหฺมเณสุ วา พฺราหฺมณสम्मตา,
 น จ ปน เค อายสฺมนฺโต สํมณฺณคฺคํ วา พฺราหฺมณคฺคํ วา ทฎฺเฐว ชมฺเม สยํ
 อภินฺวา สจฺจํคฺควา อูปสํปชช วิหรนฺติ.

เย จ โข เกจิ ภิกฺขเว สมนา วา พฺราหฺมณา วา ชรามรณํ ปชานนฺติ
 วเปว ปฏิปทํ ปชานนฺติ. เค โขเม ภิกฺขเว สมนา วา พฺราหฺมณา วา สมนเณสุ เจว
 สมนสम्मตา พฺราหฺมเณสุ จ พฺราหฺมณสम्मตา, เค จ ปนายสฺมนฺโต สํมณฺณคฺคณจ
 พฺราหฺมณคฺคณจ ทฎฺเฐว ชมฺเม สยํ อภินฺวา สจฺจํคฺควา อูปสํปชช วิหรนฺติ.
 (สฺสคฺคนฺโต เอโก.) ปจฺม.

๒-๑๑. ขาติสตุตตาทิทสก

- [๑๒] (๒) เอวมเม สุตํ วเปว ขาติ นปฺปชานนฺติ วเปว
 (๓) ภวํ นปฺปชานนฺติ....
 (๔) อูปาทานํ นปฺปชานนฺติ....
 (๕) คณฺหํ นปฺปชานนฺติ....
 (๖) เวทนํ นปฺปชานนฺติ....
 (๗) ผสฺสํ นปฺปชานนฺติ....
 (๘) สพายคณํ นปฺปชานนฺติ....

(๘) นามรูป นปฺปชานนฺติ...

(๑๐) วิญญานํ นปฺปชานนฺติ...

(๑๑) สงฺขาร นปฺปชานนฺติ, สงฺขารสมุทฺถํ นปฺปชานนฺติ, สงฺขารนิโรธํ
นปฺปชานนฺติ, สงฺขารนิโรธคามินี ปฏิปทํ นปฺปชานนฺติ ะเปว สยํ อภิญญา สัจฉิกควา
อุปสมบฺบช วิหรนฺตํ. เอกาทสํ.

สมณพราหมณคฺโค อจฺจโม.

ตสฺสทุททานํ

ปัจจุเบกาทสฺส วุตฺตา

จตุสฺสจวิภชชนา

สมณพราหมณคฺโค

นิตาเน ภวติ อจฺจโม.

วคฺคสฺส อุตฺตทานํ

พุทฺโธ ออาหารทสฺสโต

กพาโร คหปติปญฺจโม

ทุกฺขคฺโค มหาวคฺโค

อจฺจโม สมณพราหมณคฺโค.

๙. อนฺตรเปยฺยาล

๑. สตฺตสฺสคฺค

[๗๓] สํวคฺคิยํ วิหรติ... ตตฺร โข ภคฺวา... ชรามรณํ ภิกฺขเว, อชานตา
อปสฺสตา ยถาภูตํ ชรามรณํ ยถาภูตํ ฌานาย สคฺกา ปริเยสฺสิตฺพุทฺโธ, ชรามรณ-
สมุทฺถํ อชานตา อปสฺสตา ยถาภูตํ ชรามรณสมุทฺถํ ยถาภูตํ ฌานาย สคฺกา
ปริเยสฺสิตฺพุทฺโธ, ชรามรณนิโรธํ อชานตา อปสฺสตา ยถาภูตํ ชรามรณนิโรธํ ยถาภูตํ
ฌานาย สคฺกา ปริเยสฺสิตฺพุทฺโธ, ชรามรณนิโรธคามินี ปฏิปทํ อชานตา อปสฺสตา

ยถาภูตํ ชรามรณนิโรธคามินียา ปฏิปทาย ยถาภูตํ ฌาณาย สตุถา ปริเยสติกพุทธิ.
(สตุคณโค เอโก) ปจมนํ.

[สัพเพสํ เปยยาโต เอวํ วิตุถาเรตพุทธิ.]

๒-๑๑. ทุตติยสตุตตตตตตตตต

- (๒) ชาตํ ภิกขเว อชานตา อปัสสตา ยถาภูตํ....
- (๓) ภวํ ภิกขเว อชานตา อปัสสตา ยถาภูตํ....
- (๔) อุปาทานํ ภิกขเว อชานตา อปัสสตา ยถาภูตํ....
- (๕) คณ्हํ ภิกขเว อชานตา อปัสสตา ยถาภูตํ....
- (๖) เวทนํ ภิกขเว อชานตา อปัสสตา ยถาภูตํ....
- (๗) ผัสสํ ภิกขเว อชานตา อปัสสตา ยถาภูตํ....
- (๘) สฬายคณ्हํ ภิกขเว อชานตา อปัสสตา ยถาภูตํ....
- (๙) นามรูปํ ภิกขเว อชานตา อปัสสตา ยถาภูตํ....
- (๑๐) วิญญาณํ ภิกขเว อชานตา อปัสสตา ยถาภูตํ....
- (๑๑) สงฺขารे ภิกขเว อชานตา อปัสสตา ยถาภูตํ สงฺขารेषุ ยถาภูตํ
ฌาณาย สตุถา ปริเยสติกพุทธิ, สงฺขารสมุทฺทยํ อชานตา อปัสสตา ยถาภูตํ สงฺขาร-
สมุทฺทยे ยถาภูตํ ฌาณาย สตุถา ปริเยสติกพุทธิ, สงฺขารนิโรธํ อชานตา อปัสสตา
ยถาภูตํ สงฺขารนิโรเธ ยถาภูตํ ฌาณาย สตุถา ปริเยสติกพุทธิ, สงฺขารนิโรธคามินิ
ปฏิบัติ อชานตา อปัสสตา ยถาภูตํ สงฺขารนิโรธคามินียา ปฏิปทาย ยถาภูตํ ฌาณาย
สตุถา ปริเยสติกพุทธิ. เอกาทสํ.

[สัพเพสํ จตุตฺตจิกํ กาคพุพฺพ.]

๒-๑๒. สิกขาสุตตตตตตตตต

- (๒) ชรามรณํ ภิกขเว อชานตา อปัสสตา ยถาภูตํ ชรามรณเณ ยถาภูตํ
ฌาณาย สิกขา กรณียา.

[เอวํ เปยยาโต จตุตฺตจิกํ กาคพุพฺพ.]

- (๓) ขรามรณํ ภิกฺขเว อชานตา ฯเปฯ โยโค กรณียะ....
 (๔) ขรามรณํ ภิกฺขเว อชานตา ฯเปฯ ฌนุโท กรณียะ....
 (๕) ขรามรณํ ภิกฺขเว อชานตา ฯเปฯ อุตฺตโสฬหิ กรณียะ....
 (๖) ขรามรณํ ภิกฺขเว อชานตา ฯเปฯ อปฺปฏิกฺขณิ กรณียะ....
 (๗) ขรามรณํ ภิกฺขเว อชานตา ฯเปฯ อาคปฺปํ กรณียะ....
 (๘) ขรามรณํ ภิกฺขเว อชานตา ฯเปฯ วัริยํ กรณียะ....
 (๙) ขรามรณํ ภิกฺขเว อชานตา ฯเปฯ ฌตฺตจฺจํ กรณียะ....
 (๑๐) ขรามรณํ ภิกฺขเว อชานตา ฯเปฯ ฌติ กรณียะ....
 (๑๑) ขรามรณํ ภิกฺขเว อชานตา ฯเปฯ ฌมฺปชฌณํ กรณียะ....
 (๑๒) ขรามรณํ ภิกฺขเว อชานตา ฯเปฯ อปฺปมาโท กรณียะ....

อนฺตรเปยฺยาโต นวโม.

ตสฺสทฺททานํ

ตฺตภา ติกฺขา ๑ โยโค ๑ ฌนุโท อุตฺตโสฬหิ ปณฺจมี.
 อปฺปฏิกฺขณียาตปฺป วัริยํ ฌตฺตจฺจ ฌจฺจติ.
 ฌติ ๑ ฌมฺปชฌณญจ อปฺปมาเทน ทฺวาทสฺสาติ.

สฺสคฺคณา อนฺตรเปยฺยาตา นิฏฺฐิตา.

ปเว เต ทฺวาทสฺ โหนฺติ สฺสคฺคา ทฺวคฺคิธฺ สฺตานิ ๑
 ๑คฺคฺจฺเจน เต ฌคฺคา เปยฺยาตา อนฺตรมฺหิ เปติ.

อนฺตรเปยฺยาเดสฺ ฌทฺทานํ สฺมคฺคํ.

นิตานสฺยตฺตํ สฺมตฺตํ.

๒. อภิสัมยัสยุตต

๑. นขลิตาสูตร

[๗๔] เอวมเม สุตฺตํ:- เอกํ สมยํ ภควา สāvคญฺญํ วิหริติ เขตฺตเน อนาถ-
ปิตฺตทิกสฺส อารามเ. อถ โข ภควา ปริศฺสํ นขลิตาย ปิํสุ อารโပတฺวา ภิกฺขุ
อามนฺเตสํ “คํ กิํ มณฺณถ ภิกฺขเว, กคฺมํ นฺ โข พหุคฺร, โย จายํ” มยา ปริศฺสโต
นขลิตาย ปิํสุ อารโပတฺ, อຍံ ခ မဟာပဉ္စဝိ”တိ.

เขตฺตเน อนาถ พหุคฺร ยทิตํ มหาปဉ္စဝိ, အပမတုဂ္ဂိ ဝေတတ ပရိသုတ နန္ဒိတ
ပိံသု အာရပိတ, နေဝ ဝတိမံ ဂဏံ အပေတိ, န ဝတိမံ ဂဏံ အပေတိ, န ဝတိမံ
ဂဏံ အပေတိ မဟာပဉ္စဝိ အုပဏိတ ဝေတတ ပရိသုတ နန္ဒိတ ပိံသု အာရပိတ.
အေမေဝ ခိ ဝေတတ ဝရိယာဝဂ္ဂေ တိဉ္စိမ္ပပဏ္ဍိတ ပုဂ္ဂလေဝ အဝိတေတဝိတိ
ပရိသုတ တုဂ္ဂိ ယတိ ပရိသုတ ပရိသုတ, အပမတုဂ္ဂိ ဝေတတ, နေဝ ဝတိမံ ဂဏံ
အပေတိ, န ဝတိမံ ဂဏံ အပေတိ, န ဝတိမံ ဂဏံ အပေတိ, ပုဏ္ဍိတ တုဂ္ဂိ
ပရိသုတ ပရိသုတ အုပဏိတ ယတိ ဝတိမံ ဝတိမံ. အေဝံ မဟာပဉ္စဝိ ခိ
ဝေတတ ဝရိယာဝဂ္ဂေ, အေဝံ မဟာပဉ္စဝိ ဝရိယာဝဂ္ဂေ. ပဉ္စမံ.

๒. โปกฺขรณီสูตร

[๗๕] สāvคญฺญํ วิหริติ... တေဝံ ခိ ဝေတတ... အေဝံ ခိ ဝေတတ
ပရိသုတ^၁ အာယာမေ ပရိသုတ^၂ ဝိသုတ ပရိသုတ^၂ အုပဏိတ
ပုဏ္ဍိတ အုပဏ္ဍိတ ဝတိမံ ဝတိမံ, တေဝံ ပရိသုတ ဝတိမံ အုပဏ္ဍိတ
အုပဏ္ဍိတ.

คํ ก็ มณฺณถ ภิกฺขเว, กตมํ นุ โข พหุตรํ, ยํ วา กุสฺสคฺเคน อุตฺถํ อุกฺกตํ,
ยํ วา โปกฺขรณฺนิยา อุตฺถกนฺติ?

เอตฺตว ภาณเต พหุตรํ ยทิตํ โปกฺขรณฺนิยา อุตฺถํ, อปฺปมคฺคกํ กุสฺสคฺเคน อุตฺถํ
อุกฺกตํ, เหนว สติมํ กถํ อฺเปติ, น สหสฺสํติมํ กถํ อฺเปติ, น สทฺธสฺสํติมํ กถํ อฺเปติ
โปกฺขรณฺนิยา อุตฺถํ อฺปฺนิชาย กุสฺสคฺเคน อุตฺถํ อุกฺกตนฺติ. เอวเมว โข ภิกฺขเว
ชริยสํวากุสฺสํ ทิฏฺฐิสํปฺนณฺสํ ปุคฺคตฺสํ อภิสเมตฺวาโน เอตฺตว พหุตรํ ทุกฺขํ ยทิตํ
ปรีกฺษณํ ปรียาทินนํ, อปฺปมคฺคกํ อวสฺสิจฺจํ, เหนว สติมํ กถํ อฺเปติ, น สหสฺสํติมํ
กถํ อฺเปติ, น สทฺธสฺสํติมํ กถํ อฺเปติ, ปุริมํ ทุกฺขกฺขนนํ ปรีกฺษณํ ปรียาทินนํ
อฺปฺนิชาย ยทิตํ สคฺคตฺทกฺขคฺคปรมตา. เอวํ มหคฺคติโย โข ภิกฺขเว ชมฺมาภิสัมมโย, เอวํ
มหคฺคติโย ชมฺมจกฺขปฺปฏิทาโกติ. ทคฺคิยํ.

๑. สมนฺเษชฺชอุตฺถกสฺสุตฺต

[๓๖] สํวาคุณฺธิยํ วิหริตฺติ... คคฺคร โข ภคฺวา... เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ยคฺคณฺมา
มฺหานทฺธิโย สํสํทฺทนฺติ สมนฺเษติ. เสยฺยถิตํ? คคฺคา ยมฺมนา อจิริวตฺติ สํวภู มทฺธิ. คคฺโค
ปฺริโส เทว วา คฺคณฺนิ วา อุตฺถกมฺมุสฺสิตานิ อุตฺถเรยฺย. คํ ก็ มณฺณถ ภิกฺขเว, กตมํ
นุ โข พหุตรํ, ยานิ วา เทว วา คฺคณฺนิ วา อุตฺถกมฺมุสฺสิตานิ อุกฺกตานิ, ยํ วา
สมนฺเษชฺชอุตฺถกนฺติ?

เอตฺตว ภาณเต พหุตรํ ยทิตํ สมนฺเษชฺชอุตฺถกํ, อปฺปมคฺคกานิ เทว วา คฺคณฺนิ วา
อุตฺถกมฺมุสฺสิตานิ อุกฺกตานิ, เหนว สติมํ กถํ อฺเปนฺติ, น สหสฺสํติมํ กถํ อฺเปนฺติ, น
สทฺธสฺสํติมํ กถํ อฺเปนฺติ สมนฺเษชฺชอุตฺถกํ อฺปฺนิชาย เทว วา คฺคณฺนิ วา อุตฺถกมฺมุสฺสิตานิ
อุกฺกตานิ. เอวเมว โข ภิกฺขเว ๖เปว เอวํ มหคฺคติโย ชมฺมจกฺขปฺปฏิทาโกติ.
ทคฺคิยํ.

๔. ทุติยสมุหោขชอุทกสูตร

[๗๗] ถ้าวัตถุยัง วิหริติ... ศตฺร โห ภคฺวา.... เตยฺยถาปี ภิกฺขเว ยตฺถิมา
 มหันทิโย ตัสนฺตฺตฺตฺติ ตฺเมนฺติ. เตยฺยถิถํ? กงฺคา ยมฺนา อจิรวตฺติ ตฺรภฺม มหิ. ตํ
 อุตฺตํ ปริภุยัง ปริยาทานํ คจฺเจยฺย จเปตฺวา เทว วา ติณฺนิ วา อุตฺตกฺกุสฺสีตานิ. ตํ
 ก็ มนฺธณฺถ ภิกฺขเว, กตมํ นุ โห พหุคฺร, ยํ วา สมนฺนํ อุตฺตํ ปริภุยัง ปริยาทานํ,
 ยานิ วา เทว วา ติณฺนิ วา อุตฺตกฺกุสฺสีตานิ อวตฺตฺถจฺจํนิตฺติ?

เขตเทว ภนฺเต พุทฺธํ สัมเภชชชุกกํ ยทิตํ ปริกฺขิตํ ปริยาทิตํ, อปฺป-
มตฺตกาณิ เทว วา ตีณิ วา อุตฺตมุตฺตานิ อวตฺตฺวานิ, เหนว สติมฺมํ กถํ อูปเนติ,
น สหสฺสํ กถํ อูปเนติ, น สหสฺสสฺสํ กถํ อูปเนติ, สัมเภชชชุกกํ ปริกฺขิตํ
ปริยาทิตํ อูปนิราย เทว วา ตีณิ วา อุตฺตมุตฺตานิ อวตฺตฺวานิ. เอวเมว โข
ภิกฺขเว วาเปว เอวํ มหตฺถโย รมฺมจฺจุชฺชฎาโกติ. จตุตฺถํ.

๕. ปัจจัยสุดท้าย

[๗๗] สาวศุภิย์ วิหริติ.... ตตฺร โข ภควา.... เตยฺยถาปํ ภิกฺขเว ปุริโส มหาปจฺจเวีย
 ตตฺต โกตถจิมฺตติโย ศุภิกา อุปนิภฺชเปยฺย. ตํ ทิ มณฺณถ ภิกฺขเว, กตมํ นุ โข
 พหุตรํ, ยถา วา ตตฺต โกตถจิมฺตติโย ศุภิกา อุปนิภฺชิตฺตา, ยถา วา มหาปจฺจเวติ?

เขตเทว ภนฺเต พุทฺธํ ยทิทํ มหาปจฺฉํ, อปฺปมคฺคิกา สํคต โกฏฏจิมคฺติโย
 คุฬิกา อฺปนิกฺขิตฺตา, เวน สํคิมํ กถํ อฺปนฺนํ, น สหสฺสํ กถํ อฺปนฺนํ, น
 สหสฺสํ กถํ อฺปนฺนํ มหาปจฺฉํ อฺปนฺนํ สํคต โกฏฏจิมคฺติโย คุฬิกา อฺป-
 นิกฺขิตฺตาติ. เอวเมว โข ภิกฺขเว ฯ เปว เอวํ มหคฺติโย วมจฺจขปฺปิตฺตาภคิ. ปณฺณมํ.

๖. ทุติยปจวิสูตร

[๑๘] สาวบุญญ์ จิหริติ.... ศตฺร ไช ภคฺวา....เศษยถาปี ภิกขเว มหาปจฺฉิ ปริกขญ์

ปริยาทานํ คจฺเจยฺย ชเปตฺวา สคฺต โกถฺวจิมฺหฺตฺติโย คุฬิกา. ตํ กิ มณฺณถ ภิกฺขเว,
กตมํ นุ โข พหุตรํ, ยํ วา มหาปจฺฉิยา ปริกฺขณํ ปริยาทิตฺตํ, ยา วา สคฺต
โกถฺวจิมฺหฺตฺติโย คุฬิกา อวสฺสฺสจฺจติ.

เอตทฺว ภาณเต พหุตรํ มหาปจฺฉิยา ยทิตํ ปริกฺขณํ ปริยาทิตฺตํ, อปฺปมคฺติกา
สคฺต โกถฺวจิมฺหฺตฺติโย คุฬิกา อวสฺสฺสจฺจ, เหน สติมํ กถํ อฺเปนฺติ, น สหสฺสํ กถํ
อฺเปนฺติ, น สทสฺสํ กถํ อฺเปนฺติ มหาปจฺฉิยา ปริกฺขณํ ปริยาทิตฺตํ อฺปนิชาย
สคฺต โกถฺวจิมฺหฺตฺติโย คุฬิกา อวสฺสฺสจฺจติ. เอวเมว โข ภิกฺขเว ชเปว เหว มหคฺติโย
ธมฺมจกฺขปฺปิตาโกติ. อจฺจ.

๗. สมุทฺทาสฺสคฺต

[๘๐] สํวคฺติยํ วิหริติ... คตฺร โข ภควา... เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ปุริโส
มหาสมุทฺทา เทว วา ติณิ วา อุตฺถกมฺมุตฺตานิ อุตฺถเรยฺย. ตํ กิ มณฺณถ ภิกฺขเว,
กตมํ นุ โข พหุตรํ, ยานิ วา เทว วา ติณิ วา อุตฺถกมฺมุตฺตานิ อุตฺถกานิ, ยํ วา
มหาสมุทฺเท อุตฺถกนฺติ?

เอตทฺว ภาณเต พหุตรํ ยทิตํ มหาสมุทฺเท อุตฺถกํ, อปฺปมคฺตฺกานิ เทว วา ติณิ
วา อุตฺถกมฺมุตฺตานิ อุตฺถกานิ, เหน สติมํ กถํ อฺเปนฺติ, น สหสฺสํ กถํ อฺเปนฺติ, น
สทสฺสํ กถํ อฺเปนฺติ มหาสมุทฺเท อุตฺถกํ อฺปนิชาย เทว วา ติณิ วา อุตฺถกมฺมุตฺตานิ
อุตฺถกานนฺติ. เอวเมว โข ภิกฺขเว ชเปว เหว มหคฺติโย ธมฺมจกฺขปฺปิตาโกติ. สคฺคม.

๘. ทุติยสมุทฺทาสฺสคฺต

[๘๑] สํวคฺติยํ วิหริติ... คตฺร โข ภควา... เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว มหาสมุทฺโท
ปริกฺขณํ ปริยาทานํ คจฺเจยฺย ชเปตฺวา เทว วา ติณิ วา อุตฺถกมฺมุตฺตานิ. ตํ กิ
มณฺณถ ภิกฺขเว, กตมํ นุ โข พหุตรํ, ยํ วา มหาสมุทฺเท อุตฺถกํ ปริกฺขณํ
ปริยาทิตฺตํ, ยานิ วา เทว วา ติณิ วา อุตฺถกมฺมุตฺตานิ อวสฺสฺสจฺจนฺติ.

เขตเทว ภูมเต พุทฺธ มหาสมุทเท อุกกั ยทิทํ ปริกฺขณํ ปริยาทินนํ,
อปปมตฺตกาณิ เทว วา คีณิ วา อุกกมุตฺตานิ อวสฺสฺสฺยานิ, เวน สติมํ กถํ อฺเปเนติ,
น สหสฺสํ กถํ อฺเปเนติ, น สหสฺสํ กถํ อฺเปเนติ มหาสมุทเท อุกกั
ปริกฺขณํ ปริยาทินนํ อฺปนินาย เทว วา คีณิ วา อุกกมุตฺตานิ อวสฺสฺสฺยานิ.
เอวเมว โข ภิกฺขเว วเปว เอวํ มหคฺคิโย วมมจฺจุปฺปฏิทาโกติ. อหฺม.

๙. ปพพตสูตร

[๘๒] สํวคฺคิยํ วิหริติ... คตฺว โข ภควา...เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ปุริโส หิมวโต
ปพฺพตฺตราชสฺส สคฺค สํสพฺมคฺคิโย ปาสาณสฺสขรรา อฺปนิกฺขิเปยฺย. คํ กิ มณฺเณถ
ภิกฺขเว, กตมํ นุ โข พุทฺธํ, ยา วา สคฺค สํสพฺมคฺคิโย ปาสาณสฺสขรรา
อฺปนิกฺขิตฺตา, โย วา หิมวา ปพฺพตฺตราชาคิ?

เขตเทว ภูมเต พุทฺธ ยทิทํ หิมวา ปพฺพตฺตราช, อปปมตฺติกา สคฺค สํสพ-
มคฺคิโย ปาสาณสฺสขรรา อฺปนิกฺขิตฺตา, เวน สติมํ กถํ อฺเปเนติ, น สหสฺสํ กถํ
อฺเปเนติ, น สหสฺสํ กถํ อฺเปเนติ หิมวคํ ปพฺพตฺตราชานํ อฺปนินาย สคฺค
สํสพฺมคฺคิโย ปาสาณสฺสขรรา อฺปนิกฺขิตฺตาคิ. เอวเมว โข ภิกฺขเว วเปว เอวํ
มหคฺคิโย วมมจฺจุปฺปฏิทาโกติ. นว.

๑๐. ทุติยปพพตสูตร

[๘๓] สํวคฺคิยํ วิหริติ... คตฺว โข ภควา...เสยฺยถาปี ภิกฺขเว หิมวา ปพฺพต-
ตราช ปริกฺขณํ ปริยาทินนํ คจฺเจยฺย สเปตฺวา สคฺค สํสพฺมคฺคิโย ปาสาณสฺสขรรา.
คํ กิ มณฺเณถ ภิกฺขเว, กตมํ นุ โข พุทฺธํ, ยํ วา หิมวโต ปพฺพตฺตราชสฺส
ปริกฺขณํ ปริยาทินนํ, ยา วา สคฺค สํสพฺมคฺคิโย ปาสาณสฺสขรรา อวสฺสฺสฺยาคิ?

เขตเทว ภนเต พุทฺธํ หิมวโต ปพฺพทราชธฺมมํ ยทิทํ ปริกฺขณํ ปริยาทินนํ.
 อปฺปมคฺคิกา สคฺค สํสํมคฺคิโย ปาสาณสํกฺขรา อวสฺสิจฺจา, เณว สติมํ กถํ อฺอุเปนฺติ,
 น สหสฺสํ กถํ อฺอุเปนฺติ, น สคฺคสหสฺสํ กถํ อฺอุเปนฺติ หิมวโต ปพฺพทราชธฺมมํ
 ปริกฺขณํ ปริยาทินนํ อฺอุปนิรายนํ สคฺค สํสํมคฺคิโย ปาสาณสํกฺขรา อวสฺสิจฺจาติ.

เขวเมว ไช ภิกขเว อริยสาวกตัสส ทิฏฐิสัมปन्नตัสส ปุคคลตัสส อภิสเมควาโน
 เขตเทว พหุควํ ทุกขํ ยทิทํ ปริกฺखณํ ปริยาตินนํ, อปฺปมคฺคกํ อวตฺธิจฺจํ, เนว
 สติมี กถํ อูปะติ, น สหุตฺติมี กถํ อูปะติ, น สत्ตสหุตฺติมี กถํ อูปะติ ปุริมิ
 ทุกฺขกฺขนนฺธํ ปริกฺखณํ ปริยาตินนํ อุนนิราย ยทิทํ สत्ตคฺคกฺขคฺคุปรมคา. เอวํ มหคฺคัทย
 ไช ภิกขเว ขมมาภิสสมโย, เอวํ มหคฺคัทย ขมมจกฺขุปฏิทาโภติ. ทฬม.

๑๑. ตติยปพฺพตสฺสุต

[๘๔] ตาจดุติย วิหริติ... ตตฺร โข ภควา... เตยฺยถาปี ภิกฺขเว ปฺริโส สนิเนรุตฺต
ปพฺพทราชนฺต สตฺต มุคฺคมคฺติโย ปาสาณสทฺทรา อุนฺนิทฺธิเปยฺย. ตํ กิํ มณฺณ
ภิกฺขเว, กตมํ นุ โข พหุตรํ, ยา วา สตฺต มุคฺคมคฺติโย ปาสาณสทฺทรา อุนฺนิทฺ-
ชิตฺตา, โย วา สนิเนรฺ ปพฺพทราชาติ?

เขตเทว ภาณุเท พุทธรีย ยทิทั สีนะรุ ปพพตราชา, อปมมคตिका สคต มุค-
มคตโย ปาสาณสภขรา อุนนิขิตคา, เนว สคิม กถ อุนเนติ, น สหสฺสิม กถ
อุนเนติ, น สคสฺสสฺสิม กถ อุนเนติ สีนะรุ ปพพตราชาน อุนนิชาย สคต มุค-
มคตโย ปาสาณสภขรา อุนนิขิตคาติ. เอวเมว ไช ภิกขเว อริยสาวกถสฺส ทิจ-
สम्ปนนสฺส ปุคคสฺส อธิคม อุนนิชาย อณนคิตฺติย สมน พราหมณ ปรีพพาทาน

อริคโม, เนว สติมมํ กถํ อเปติ, น สหสฺสํ กถํ อเปติ, น สหสฺสํ อเปติ.
 เหว มหาสิคโม ไซ ภิภเว ทิจฺจํปนโน ปุคฺโคโต เหว มหาสิคโมติ. เอกาทสํ.

อภิสมยสํยตฺตํ สมตฺตํ.

ตสฺสํททานํ

นชติชา ปุทฺธรณํ สมนุชชชชชชช จ เทว
 เทว ปจวํ เทว สมนุชชชชชชช คโย จ ปพพตฺตปมาติ.

๓. ชาติสัญญา

๑. นานตตวคค

๑. ชาตินานตตตต

[๗๕] ตาวคณิย์ วิหริติ.... ชาตินานตตํ โว ภิกขเว เทสิตฺถามิ, ตํ สุนาถ ตาธุกํ มนสิการิต, ภาตฺถิตฺถามิ. “เอวํ. ภนฺเต”ติ โข เค ภิกขุ ภควโต ปจฺจตฺถิตฺ. ภควา เอตทโวจ:-

กตมณฺญ ภิกขเว ชาตินานตตํ? จกฺขุชาตุ รูปชาตุ จกฺขุวิญญาณชาตุ, โสคชาตุ สทฺทชาตุ โสทวิญญาณชาตุ, ฆานชาตุ คนฺธชาตุ ฆานวิญญาณชาตุ, ฐิฏฺฐาชาตุ ฐิฏฺฐาวิญญาณชาตุ, กายชาตุ โผฏฺฐพฺพชาตุ กายวิญญาณชาตุ, มโนชาตุ ฆมฺมชาตุ มโนวิญญาณชาตุ. อิทํ วุจฺจติ ภิกขเว ชาตินานตตฺตฺ. ปจฺม.

๒. ผลสํนนานตตตต

[๗๖] ตาวคณิย์ วิหริติ.... ตตฺว โข ภควา.... ชาตินานตตํ ภิกขเว ปฏิจฺจ อุมฺปตฺตติ ผลสํนนานตตํ. กตมณฺญ ภิกขเว ชาตินานตตํ? จกฺขุชาตุ โสคชาตุ ฆานชาตุ ฐิฏฺฐาชาตุ กายชาตุ มโนชาตุ. อิทํ วุจฺจติ ภิกขเว ชาตินานตตํ.

กตมณฺญ ภิกขเว ชาตินานตตํ ปฏิจฺจ อุมฺปตฺตติ ผลสํนนานตตํ? จกฺขุชาตุ ภิกขเว ปฏิจฺจ อุมฺปตฺตติ จกฺขุสํผลตฺ. โสคชาตุ ปฏิจฺจ.... ฆานชาตุ ปฏิจฺจ....

๕. ทุติยเวทนานานตตสูตร

[๘๘] สวคฤณ วิหริ... ตถ โข ภควา... ราชานนตัม ภิกขเว ปฏิจ-
 จุปฺปชฺชติ ผลฺลันนตัม, ผลฺลันนตัม ปฏิจ จุปฺปชฺชติ เวทนานนตัม, โน เวทนา-
 นนตัม ปฏิจ จุปฺปชฺชติ ผลฺลันนตัม, โน ผลฺลันนตัม ปฏิจ จุปฺปชฺชติ ราช-
 นนตัม. กตมญฺจ ภิกขเว ราชานนตัม? จกฺขุราชํ วเปว มโนราชํ. อิทํ วุจฺจติ
 ภิกขเว ราชานนตัม.

กตมญฺจ ภิกขเว ราชานนตัม ปฏิจ จุปฺปชฺชติ ผลฺลันนตัม, ผลฺลันนตัม
 ปฏิจ จุปฺปชฺชติ เวทนานนตัม, โน เวทนานนตัม ปฏิจ จุปฺปชฺชติ ผลฺลันนตัม,
 โน ผลฺลันนตัม ปฏิจ จุปฺปชฺชติ ราชานนตัม? จกฺขุราชํ ภิกขเว ปฏิจ
 จุปฺปชฺชติ จกฺขุสมฺมผลฺลิตํ, จกฺขุสมฺมผลฺลิตํ ปฏิจ จุปฺปชฺชติ จกฺขุสมฺมผลฺลิตา เวทนา,
 โน จกฺขุสมฺมผลฺลิตํ เวทนี ปฏิจ จุปฺปชฺชติ จกฺขุสมฺมผลฺลิตํ, โน จกฺขุสมฺมผลฺลิตํ ปฏิจ
 จุปฺปชฺชติ จกฺขุราชํ วเปว มโนราชํ ปฏิจ จุปฺปชฺชติ มโนสมฺมผลฺลิตํ, มโนสมฺมผลฺลิตํ
 ปฏิจ จุปฺปชฺชติ มโนสมฺมผลฺลิตา เวทนา, โน มโนสมฺมผลฺลิตํ เวทนี ปฏิจ จุปฺปชฺชติ
 มโนสมฺมผลฺลิตํ, โน มโนสมฺมผลฺลิตํ ปฏิจ จุปฺปชฺชติ มโนราชํ. เอวํ โข ภิกขเว
 ราชานนตัม ปฏิจ จุปฺปชฺชติ ผลฺลันนตัม, ผลฺลันนตัม ปฏิจ จุปฺปชฺชติ เวทนา-
 นนตัม, โน เวทนานนตัม ปฏิจ จุปฺปชฺชติ ผลฺลันนตัม, โน ผลฺลันนตัม ปฏิจ
 จุปฺปชฺชติ ราชานนตฺตุนฺติ. ปญฺจมี.

๖. พาหิรธาดานานตตสูตร

[๘๙] สวคฤณ วิหริ... ตถ โข ภควา... ราชานนตัม โว ภิกขเว เทสิตฺถามิ,
 ตัม สุนาถ... กตมญฺจ ภิกขเว ราชานนตัม? รูปราชํ สัททราชํ คณราชํ วสฺสราชํ
 โฉฏฺฐพฺพราชํ ฆมฺมราชํ. อิทํ วุจฺจติ ภิกขเว ราชานนตฺตุนฺติ. ฉนฺนํ.

๗. สมนานานาคฤศค

[๗๑] สำนกธิยํ วิหริ... คตฺว โข ภคฺวา... ราชานาคํ ภิกฺขเว
 ปฏิจฺจ อฺปฺปชฺชติ สมนานานาคํ, สมนานานาคํ ปฏิจฺจ อฺปฺปชฺชติ สํกปฺปนานาคํ,
 สํกปฺปนานาคํ ปฏิจฺจ อฺปฺปชฺชติ ฉนฺทนานาคํ, ฉนฺทนานาคํ ปฏิจฺจ อฺปฺปชฺชติ
 ปริพาหนานาคํ, ปริพาหนานาคํ ปฏิจฺจ อฺปฺปชฺชติ ปริเยสนานานาคํ. กตมณฺเญ
 ภิกฺขเว ราชานาคํ? ฐปฺปราชํ ๗เปว ธมฺมราชํ. อิทํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ราชานาคํ.

กตมณฺเญ ภิกฺขเว ราชานาคํ ปฏิจฺจ อฺปฺปชฺชติ สมนานานาคํ, สมนานานาคํ
 ปฏิจฺจ อฺปฺปชฺชติ สํกปฺปนานาคํ, สํกปฺปนานาคํ ปฏิจฺจ อฺปฺปชฺชติ ฉนฺทนานาคํ,
 ฉนฺทนานาคํ ปฏิจฺจ อฺปฺปชฺชติ ปริพาหนานาคํ, ปริพาหนานาคํ ปฏิจฺจ อฺปฺปชฺชติ
 ปริเยสนานานาคํ?

ฐปฺปราชํ ภิกฺขเว ปฏิจฺจ อฺปฺปชฺชติ ฐปฺปสณฺหา, ฐปฺปสณฺหา ปฏิจฺจ อฺปฺปชฺชติ
 ฐปฺปสํกปฺโป, ฐปฺปสํกปฺโป ปฏิจฺจ อฺปฺปชฺชติ ฐปฺปจฺฉนฺโท, ฐปฺปจฺฉนฺโท ปฏิจฺจ อฺปฺปชฺชติ
 ฐปฺปปริพาหํ, ฐปฺปปริพาหํ ปฏิจฺจ อฺปฺปชฺชติ ฐปฺปปริเยสนา ๗เปว ธมฺมราชํ ปฏิจฺจ
 อฺปฺปชฺชติ ธมฺมสณฺหา, ธมฺมสณฺหา ปฏิจฺจ อฺปฺปชฺชติ ธมฺมสํกปฺโป, ธมฺมสํกปฺโป
 ปฏิจฺจ อฺปฺปชฺชติ ธมฺมจฺฉนฺโท, ธมฺมจฺฉนฺโท ปฏิจฺจ อฺปฺปชฺชติ ธมฺมปริพาหํ,
 ธมฺมปริพาหํ ปฏิจฺจ อฺปฺปชฺชติ ธมฺมปริเยสนา.

เอวํ โข ภิกฺขเว ราชานาคํ ปฏิจฺจ อฺปฺปชฺชติ สมนานานาคํ, สมนานานาคํ
 ปฏิจฺจ อฺปฺปชฺชติ สํกปฺปนานาคํ, สํกปฺปนานาคํ ปฏิจฺจ อฺปฺปชฺชติ
 ฉนฺทนานาคํ, ฉนฺทนานาคํ ปฏิจฺจ อฺปฺปชฺชติ ปริพาหนานาคํ, ปริพาหนานาคํ
 ปฏิจฺจ อฺปฺปชฺชติ ปริเยสนานานาคณฺติ. สคฺคมนํ.

๔. โนปริเยสนานานาคตตต

[๔๒] สัพพัญญู นิทาย... คตฺว โข ภควา... ชาตินาคตฺ ภาทเว ปฏิจฺจ อပ္ปชฺชติ
 สณฺณานานาคตฺ, สณฺณานานาคตฺ ปฏิจฺจ อပ္ปชฺชติ ๖เปว ปริเยสนานานาคตฺ, โน
 ปริเยสนานานาคตฺ ปฏิจฺจ อပ္ปชฺชติ ปรีพาทนาคตฺ, โน ปรีพาทนาคตฺ ปฏิจฺจ
 อပ္ปชฺชติ ฌนฺทนาคตฺ, โน ฌนฺทนาคตฺ ปฏิจฺจ อပ္ปชฺชติ สกฺกปฺปนาคตฺ, โน
 สกฺกปฺปนาคตฺ ปฏิจฺจ อပ္ปชฺชติ สณฺณานานาคตฺ, โน สณฺณานานาคตฺ ปฏิจฺจ
 อပ္ปชฺชติ ชาตินาคตฺ. กตมญฺ ภาทเว ชาตินาคตฺ? รูปชาติ ๖เปว ธมฺมชาติ.
 อิทํ วุจฺจติ ภาทเว ชาตินาคตฺ.

กตมญฺ ภาทเว ชาตินาคตฺ ปฏิจฺจ อပ္ปชฺชติ สณฺณานานาคตฺ, สณฺณานานาคตฺ
 ปฏิจฺจ อပ္ปชฺชติ ๖เปว ปริเยสนานานาคตฺ. โน ปริเยสนานานาคตฺ ปฏิจฺจ อပ္ปชฺชติ
 ปรีพาทนาคตฺ, โน ปรีพาทนาคตฺ ปฏิจฺจ อပ္ปชฺชติ ฌนฺทนาคตฺ, โน ฌนฺทนาคตฺ
 ปฏิจฺจ อပ္ปชฺชติ สกฺกปฺปนาคตฺ, โน สกฺกปฺปนาคตฺ ปฏิจฺจ อပ္ปชฺชติ สณฺณา-
 นาคตฺ, โน สณฺณานานาคตฺ ปฏิจฺจ อပ္ปชฺชติ ชาตินาคตฺ?

รูปชาติ ภาทเว ปฏิจฺจ อပ္ปชฺชติ รูปสณฺณ ๖เปว ธมฺมชาติ ปฏิจฺจ
 อပ္ปชฺชติ ธมฺมสณฺณ, ธมฺมสณฺณ ปฏิจฺจ อပ္ปชฺชติ ๖เปว ธมฺมปรีเยสนา, โน
 ธมฺมปรีเยสน ปฏิจฺจ อပ္ปชฺชติ ธมฺมปรีพาท, โน ธมฺมปรีพาท ปฏิจฺจ อပ္ปชฺชติ
 ธมฺมฌนฺท, โน ธมฺมฌนฺท ปฏิจฺจ อပ္ปชฺชติ ธมฺมสกฺกปโป, โน ธมฺมสกฺกปโป
 ปฏิจฺจ อပ္ปชฺชติ ธมฺมสณฺณ. โน ธมฺมสณฺณ ปฏิจฺจ อပ္ปชฺชติ ธมฺมชาติ.

อเว โข ภาทเว ชาตินาคตฺ ปฏิจฺจ อပ္ปชฺชติ สณฺณานานาคตฺ, สณฺณานานาคตฺ
 ปฏิจฺจ อပ္ปชฺชติ ๖เปว ปริเยสนานานาคตฺ, โน ปริเยสนานานาคตฺ ปฏิจฺจ อပ္ปชฺชติ
 ๖เปว สณฺณานานาคตฺ, โน สณฺณานานาคตฺ ปฏิจฺจ อပ္ปชฺชติ ชาตินาคตฺ. อวฺชํ.

๑๐. ทุตติยพาทิรผัสสนานตตสูตร

[๘๔] ส้าวคฤณิ วิหริ.... ตตฺร โห ภควา.... ชาตุนานคตํ ภิกฺขเว ปฏิจฺจ
 อุปฺปชฺชติ สญฺญานานคตํ, สญฺญานานคตํ ปฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ สङฺกปฺปนานคตํ, ผสฺส....
 เวทนา.... ฉนฺท.... ปริพาห.... ปริเยสนานานคตํ ปฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ ตาณานคตํ, โน
 ตาณานคตํ ปฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ ปริเยสนานานคตํ, โน ปริเยสนานานคตํ ปฏิจฺจ
 อุปฺปชฺชติ ปริพาหนานคตํ, โน ปริพาหนานคตํ ปฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ ฉนฺทนานคตํ,
 เวทนา.... ผสฺส.... สङฺกปฺป.... สญฺญานานคตํ, โน สญฺญานานคตํ ปฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ
 ชาตุนานคตํ. กตมญฺจ ภิกฺขเว ชาตุนานคตํ? รูปชาตุ ๖ เปฯ ธมฺมชาตุ. อิทํ วุจฺจติ
 ภิกฺขเว ชาตุนานคตํ.

กตมญฺจ ภิกฺขเว ชาตุนานคตํ ปฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ สญฺญานานคตํ, สญฺญา-
 นานคตํ ปฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ สङฺกปฺปนานคตํ, ผสฺส.... เวทนา.... ฉนฺท.... ปริพาห....
 ปริเยสนา.... ตาณานคตํ, โน ตาณานคตํ ปฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ ปริเยสนานานคตํ,
 ปริพาห.... ฉนฺท.... เวทนา.... ผสฺสนานคตํ, โน สङฺกปฺปนานคตํ ปฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ สญฺญา-
 นานคตํ, โน สญฺญานานคตํ ปฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ ชาตุนานคตํ?

รูปชาตุ ภิกฺขเว ปฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ รูปสญฺญา ๖ เปฯ ธมฺมชาตุ ปฏิจฺจ
 อุปฺปชฺชติ ธมฺมสญฺญา, ธมฺมสญฺญํ ปฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ ๖ เปฯ ธมฺมปริเยสนา,
 ธมฺมปริเยสนํ ปฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ ธมฺมตาโภ, โน ธมฺมตารํ ปฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ
 ธมฺมปริเยสนา, โน ธมฺมปริเยสนํ ปฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ ธมฺมปริพาโห, โน ธมฺมปริพาหํ
 ปฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ ธมฺมจฺจนฺโท, โน ธมฺมจฺจนฺทํ ปฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ ธมฺมตมฺผสฺสชา
 เวทนา, โน ธมฺมตมฺผสฺสชา เวทนํ ปฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ ธมฺมตมฺผสฺโส, โน ธมฺมตมฺผสฺส
 ปฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ ธมฺมตมฺกปฺโป, โน ธมฺมตมฺกปฺปํ ปฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ ธมฺมตมฺญา,
 โน ธมฺมตมฺญํ ปฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ ธมฺมชาตุ.

เอม ไช ภิกขเว ชาติุนานาคํ ปฏิจจ อุปปชฺชติ สฉณนานาคํ, สฉณนานาคํ
 ปฏิจจ อุปปชฺชติ ตังกุปฺปนาคํ, ผลธ... เวทนา... ฉนฺท... ปริพาห... ปริเยสนา...
 ฌานานาคํ, โน ฌานานาคํ ปฏิจจ อุปปชฺชติ ปริเยสนานานาคํ, โน ปริเยสนา-
 นานาคํ ปฏิจจ อุปปชฺชติ ปริพาหนานาคํ, โน ปริพาหนานาคํ ปฏิจจ อุปปชฺชติ
 ฉนฺทนานาคํ, โน ฉนฺทนานาคํ ปฏิจจ อุปปชฺชติ เวทนานานาคํ, โน เวทนานานาคํ
 ปฏิจจ อุปปชฺชติ ผลธฺนานาคํ, โน ผลธฺนานาคํ ปฏิจจ อุปปชฺชติ ตังกุปฺปนาคํ,
 โน ตังกุปฺปนาคํ ปฏิจจ อุปปชฺชติ สฉณนานาคํ, โน สฉณนานาคํ ปฏิจจ
 อุปปชฺชติ ชาติุนานาคณฺธิ. ทมมํ.

นายนคฺตวคฺโค ปจโม.

คสส.ท.ท.ท.

ราชฯ สมเด็จพระนางฯ โฉม งาม
 เสด็จฯ ทรงพระกรุณาฯ
 เสด็จฯ ทรงพระกรุณาฯ
 เสด็จฯ ทรงพระกรุณาฯ

๒. ทุติยวคฺค

๑. สัตตธำมสํ

[๔๕] สำนวนคุณิย วิหริติ.... ตตฺร ไช ภคฺวา.... สํตฺติมา ภิกฺขเว ชาตุโย. กตฺมา
สํตฺต? อภาราชาตุ สํภาราชาตุ อาภาสาณญฺจายตนราชาตุ วิมฺภานญฺจายตนราชาตุ
อาภิณฺญจายตนราชาตุ เหนวสํญฺวานาสํญฺจายตนราชาตุ สํญฺวาเวทยิตนิโรธราชาตุ.
อิมมา ไช ภิกฺขเว สํตฺต ชาตุโยติ.

เชวํ วุตเต ธนตโร ภิกขุ ภควนํ เอตโวจ “ยา จายํ ภนฺเต อภารชาตุ
 ยา จ. สุตฺตชาตุ ยา จ. อากาสานญฺจายตนชาตุ ยา จ. วิญฺเฒาณญฺจายตนชาตุ ยา จ.
 อากิณฺณจฺจายตนชาตุ ยา จ. เหนสฺสณฺณานาสฺสณฺณายตนชาตุ ยา จ. สฺสณฺณาวะทยิต-
 นิโรธชาตุ, อีมา นุ โข ภนฺเต ชาตุโย ก็ ปฏิจฺจ ปณฺณายนฺตํติ?

ยายํ ภิกขุ อภารชาตุ, อยํ ชาตุ ธนฺตโร ปฏิจฺจ ปณฺณายติ. ยายํ ภิกขุ
 สุตฺตชาตุ, อยํ ชาตุ อสุภํ ปฏิจฺจ ปณฺณายติ. ยายํ ภิกขุ อากาสานญฺจายตนชาตุ,
 อยํ ชาตุ รูปํ ปฏิจฺจ ปณฺณายติ. ยายํ ภิกขุ วิญฺเฒาณญฺจายตนชาตุ, อยํ
 ชาตุ อากาสานญฺจายตนํ ปฏิจฺจ ปณฺณายติ, ยายํ ภิกขุ อากิณฺณจฺจายตนชาตุ, อยํ
 ชาตุ วิญฺเฒาณญฺจายตนํ ปฏิจฺจ ปณฺณายติ. ยายํ ภิกขุ เหนสฺสณฺณานาสฺสณฺณายตนชาตุ,
 อยํ ชาตุ อากิณฺณจฺจายตนํ ปฏิจฺจ ปณฺณายติ. ยายํ ภิกขุ สฺสณฺณาวะทยิตนิโรธชาตุ,
 อยํ ชาตุ นิโรธํ ปฏิจฺจ ปณฺณายติ.

ยา จายํ ภนฺเต อภารชาตุ ยา จ. สุตฺตชาตุ ยา จ. อากาสานญฺจายตนชาตุ
 ยา จ. วิญฺเฒาณญฺจายตนชาตุ ยา จ. อากิณฺณจฺจายตนชาตุ ยา จ. เหนสฺสณฺณ-
 นาสฺสณฺณายตนชาตุ ยา จ. สฺสณฺณาวะทยิตนิโรธชาตุ, อีมา นุ โข ภนฺเต ชาตุโย
 กถํ สฺมาปคฺติ ปคฺตพฺพาคิ?

ยา จายํ ภิกขุ อภารชาตุ ยา จ. สุตฺตชาตุ ยา จ. อากาสานญฺจายตนชาตุ ยา จ.
 วิญฺเฒาณญฺจายตนชาตุ ยา จ. อากิณฺณจฺจายตนชาตุ, อีมา ชาตุโย สฺสณฺณาสฺมาปคฺติ
 ปคฺตพฺพา. ยายํ ภิกขุ เหนสฺสณฺณานาสฺสณฺณายตนชาตุ, อยํ ชาตุ สงฺขาราวเสสฺสสฺมาปคฺติ
 ปคฺตพฺพา. ยายํ ภิกขุ สฺสณฺณาวะทยิตนิโรธชาตุ, อยํ ชาตุ นิโรธสฺมาปคฺติ
 ปคฺตพฺพาคิ. ปจฺม.

๒. สนิทานลุ่มคุด

[๙๖] ล่าวคุดิยั วิหริติ... คคฺว โห ภคฺวา... สนิทานั ภิกฺขเว อุลฺลปฺปชฺชติ กาม-
 วิคฺกโก โน อนิทานั, สนิทานั อุลฺลปฺปชฺชติ พฺยาปาทวิคฺกโก โน อนิทานั, สนิทานั
 อุลฺลปฺปชฺชติ วิหีสาวิคฺกโก โน อนิทานั.

กถณฺจ ภิกฺขเว สนิทานั อุลฺลปฺปชฺชติ กามวิคฺกโก โน อนิทานั, สนิทานั อุลฺลปฺปชฺชติ
 พฺยาปาทวิคฺกโก โน อนิทานั, สนิทานั อุลฺลปฺปชฺชติ วิหีสาวิคฺกโก โน อนิทานั ?
 กามชาคฺคั ภิกฺขเว ปฏิจฺจ อุลฺลปฺปชฺชติ กามลฺลณฺนา, กามลฺลณฺนํ ปฏิจฺจ อุลฺลปฺปชฺชติ
 กามลฺลงฺกนฺนํ, กามลฺลงฺกนฺนํ ปฏิจฺจ อุลฺลปฺปชฺชติ กามจฺจนฺนํ, กามจฺจนฺนํ ปฏิจฺจ
 อุลฺลปฺปชฺชติ กามปริพาโห, กามปริพาหํ ปฏิจฺจ อุลฺลปฺปชฺชติ กามปริเยสนา, กาม-
 ปริเยสนํ ภิกฺขเว ปริเยสนาโน อลฺลสฺสคฺวา ปุณฺณชฺชนํ คีหิ จานเหมิ มิจฺฉา ปฏิปชฺชติ
 กาเยน วาจาเย มนสา.

พฺยาปาทชาคฺคั ภิกฺขเว ปฏิจฺจ อุลฺลปฺปชฺชติ พฺยาปาทลฺลณฺนา, พฺยาปาทลฺลณฺนํ ปฏิจฺจ
 อุลฺลปฺปชฺชติ พฺยาปาทลฺลงฺกนฺนํ... พฺยาปาทลฺลจฺจนฺนํ... พฺยาปาทปริพาโห... พฺยาปาท-
 ปริเยสนา. พฺยาปาทปริเยสนํ ภิกฺขเว ปริเยสนาโน อลฺลสฺสคฺวา ปุณฺณชฺชนํ คีหิ จานเหมิ
 มิจฺฉา ปฏิปชฺชติ กาเยน วาจาเย มนสา.

วิหีสาวาชาคฺคั ภิกฺขเว ปฏิจฺจ อุลฺลปฺปชฺชติ วิหีสาลฺลณฺนา, วิหีสาลฺลณฺนํ ปฏิจฺจ
 อุลฺลปฺปชฺชติ วิหีสาลฺลงฺกนฺนํ... วิหีสาลฺลจฺจนฺนํ... วิหีสาลฺลปริพาโห... วิหีสาลฺลปริเยสนา วิหีสาล-
 ปริเยสนํ ภิกฺขเว ปริเยสนาโน อลฺลสฺสคฺวา ปุณฺณชฺชนํ คีหิ จานเหมิ มิจฺฉา ปฏิปชฺชติ
 กาเยน วาจาเย มนสา.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ปุริโส อาทิตฺตํ คิณฺณกํ ลุกฺเข คิณฺทาเย นิฏฺฐิเปยฺย, โน เจ
 หคฺคเหมิ จ ปาเทหิ จ ชิปปเมว นิพฺพาเปยฺย. เอวณฺหิ ภิกฺขเว เย คิณฺณกฺข-

นิสสัยตา ปาณา, เต อนนพยุสนํ อาปชเชยฺยํ. เอวเมว โข ภิกขเว โย หิ
โกจิ สมนฺโน วา พุราหฺมณฺโน วา อูปบन्नํ วิสํคคํ อกฺขตฺตณฺณํ^๑ น อูปบเมว
ปชฺหติ วิโนเทติ พฺยณฺตํโกโรติ อนภาวํ คเมติ, โส ติฏฺฐเญ เจว^๒ ชมฺเม ทุกฺขํ วิหริ
สวฺวิชาคํ สอฺปายาสํ สปริพาหํ; กายสฺส จ^๓ เกทา ปรํ มรณา ทุกฺคํ ปฏิกงฺขา.

สฺนิตานํ ภิกขเว อูปปชฺชติ เนกขมฺมวิตกฺโก โน อนิตานํ, สฺนิตานํ อูปปชฺชติ
อพฺยาปาทวิตกฺโก โน อนิตานํ, สฺนิตานํ อูปปชฺชติ อวิหิตํวิตกฺโก โน อนิตานํ.

กถณฺจ ภิกขเว สฺนิตานํ อูปปชฺชติ เนกขมฺมวิตกฺโก โน อนิตานํ, สฺนิตานํ
อูปปชฺชติ อพฺยาปาทวิตกฺโก โน อนิตานํ, สฺนิตานํ อูปปชฺชติ อวิหิตํวิตกฺโก
โน อนิตานํ; เนกขมฺมธาคํ ภิกขเว ปฏิจฺจ อูปปชฺชติ เนกขมฺมสฺสณฺณา, เนกขมฺม-
สฺสณฺณํ ปฏิจฺจ อูปปชฺชติ เนกขมฺมตฺถกฺกโป, เนกขมฺมตฺถกฺกโป ปฏิจฺจ อูปปชฺชติ
เนกขมฺมจฺจนฺโท, เนกขมฺมจฺจนฺทํ ปฏิจฺจ อูปปชฺชติ เนกขมฺมปริพาโห, เนกขมฺมปริพาหํ
ปฏิจฺจ อูปปชฺชติ เนกขมฺมปริเยสฺนา. เนกขมฺมปริเยสํ ภิกขเว ปริเยสฺมาโน สุตฺวา
อริยสํวโก คีหิ จานฺเหติ สมฺมา ปฏิปชฺชติ กาเยน วาจาย มนสา.

อพฺยาปาทธาคํ ภิกขเว ปฏิจฺจ อูปปชฺชติ อพฺยาปาทสฺสณฺณา, อพฺยาปาทสฺสณฺณํ
ปฏิจฺจ อูปปชฺชติ อพฺยาปาทตฺถกฺกโป.... อพฺยาปาทจฺจนฺโท.... อพฺยาปาทปริพาโห....
อพฺยาปาทปริเยสฺนา. อพฺยาปาทปริเยสํ ภิกขเว ปริเยสฺมาโน สุตฺวา อริยสํวโก
คีหิ จานฺเหติ สมฺมา ปฏิปชฺชติ กาเยน วาจาย มนสา.

อวิหิตํธาคํ ภิกขเว ปฏิจฺจ อูปปชฺชติ อวิหิตํสฺสณฺณา, อวิหิตํสฺสณฺณํ ปฏิจฺจ
อูปปชฺชติ อวิหิตํตฺถกฺกโป, อวิหิตํตฺถกฺกโป ปฏิจฺจ อูปปชฺชติ อวิหิตํจฺจนฺโท,
อวิหิตํจฺจนฺทํ ปฏิจฺจ อูปปชฺชติ อวิหิตํปริพาโห, อวิหิตํปริพาหํ ปฏิจฺจ อูปปชฺชติ

๑ น. สณฺณํ

๒ ก. ติฏฺฐเญ

๓ ก. กายสฺส

อวิหิตาปริเยธนา. อวิหิตาปริเยธนํ ภิกขเว ปริเยธมาโน สุคฺวา อริยสํวโก ตีหิ
จําเนหิ สํมา ปฏิปชฺชติ กาเยน วาจาเยน มนสา.

เสยฺยถาปี ภิกขเว ปุริโส อาทิตฺตํ คิณุกํ สุกฺเข คิณฺทาเย นิกฺขิเปยฺย, คเมณํ
หตุเถหิ จ ปาเทหิ จ ชีปฺปเมว นิสฺสํเปยฺย. เอวเมว ภิกขเว เย คิณฺทญฺจนิสฺสํเปตฺวา
ปาณา, เต น อนฺยพฺยสํ อาปชฺชชฺชํ. เอวเมว โช ภิกขเว โย หิ โกจิ
สํโณ วา พฺราหฺมโณ วา อปฺปนํ วิสํคคํ อกฺุสสณฺณํ ชีปฺปเมว ปชฺชติ
วิโนเทติ พฺยณฺตีกโรติ อนฺวํ คเมติ, โส ทิฏฺเฐ เจว ธมฺเม สํ วิหริติ อวิชํคํ
อนฺุปายสํ อปฺริพาหํ, กายสฺส จ เกทา ปํ มรณา สุกฺติ ปาฏิกงฺขาติ. ทฺธิย.

๓. คณิษการวสสคค

[๙๗] เอกํ สํมํ ภคฺวา ฌาติเก วิหริติ คณิษการวสสค. คตฺร โช ภคฺวา
ภิกฺขุ อามนฺเตสํ “ภิกฺขโว”ติ. “ภทฺเท”ติ เต ภิกฺขุ ภคฺวโต ปจฺจสฺสํ. ภคฺวา
เอตทโวจ:

“ธาคํ ภิกขเว ปฏิจฺจ อฺุปปชฺชติ สณฺณวา อฺุปปชฺชติ ทิฏฺฐิ อฺุปปชฺชติ วิตกฺโก”ติ.
เอวํ อุกฺเต อายสฺมา ภคฺวาโน ภคฺวณฺตํ เอตทโวจ “ยายํ ภนฺเต ทิฏฺฐิ อฺุสํมาสํพฺพุตฺเต
สํมาสํพฺพุตฺธาติ, อยํ นุ โช ภนฺเต ทิฏฺฐิ กิํ ปฏิจฺจ ปณฺณายติ”ติ:

มหติ โช เอสา ภคฺจํ ธาคํ, ยทิตํ อวิชฺชาธาคํ; หินํ ภคฺจํ ธาคํ
ปฏิจฺจ อฺุปปชฺชติ หินา สณฺณวา หินา ทิฏฺฐิ หิโน วิตกฺโก หินา เจตนา หินา
ปคฺคณา หิโน ปณฺธิ หิโน ปุคฺคโต หินา วาจา หินํ อจฺจุตฺติ เทเสติ ปณฺณเปติ
ปฏฺชเปติ วิจฺจติ วิชฺชติ อุกฺคานํโรติ, หินา คสฺส อฺุปปคฺคิติ วทามิ.

มชฺฌิมํ ภคฺจํ ธาคํ ปฏิจฺจ อฺุปปชฺชติ มชฺฌิมา สณฺณวา มชฺฌิมา ทิฏฺฐิ
มชฺฌิมโน วิตกฺโก มชฺฌิมา เจตนา มชฺฌิมา ปคฺคณา มชฺฌิมโน ปณฺธิ มชฺฌิมโน

ปุคฺคโต มชฺฌิมา วาจา มชฺฌิมํ อากิขติ เทเสติ ปณฺณเปติ ปฏฺฐเปติ วิวรติ
 วิษติ อุตฺตานิกริ, มชฺฌิมา คสฺส อุปปคฺคิติ วทานิ.

ปณฺธิํ กจฺจาน ชาติํ ปฏิจฺจ อุปฺปชฺชติ ปณฺธิตา สมนฺวา ปณฺธิตา ทิฏฺฐิ
 ปณฺธิโต วิคฺคโก ปณฺธิตา เจตนา ปณฺธิตา ปคฺคณา ปณฺธิโต ปณฺธิชฺ ปณฺธิโต ปุคฺคโต
 ปณฺธิตา วาจา ปณฺธิํ อากิขติ เทเสติ ปณฺณเปติ ปฏฺฐเปติ วิวรติ วิษติ
 อุตฺตานิกริ, ปณฺธิตา คสฺส อุปปคฺคิติ วทานิ. คตฺติ.

๔. หินาธิมุตติกสูตร

[๔๗] สํวคฺคณิ วิหริ... คตฺว โข ภควา... ชาติโสว^๑ ภิกฺขเว สคฺคา
 สํสฺนทฺทติ สมนฺติ, หินาธิมุตฺติกา หินาธิมุตฺติเกหิ สทฺธิ สํสฺนทฺทติ สมนฺติ, กถฺยาณานิ
 ธิมุตฺติกา กถฺยาณานิธิมุตฺติเกหิ สทฺธิ สํสฺนทฺทติ สมนฺติ.

อติคฺมปี^๒ ภิกฺขเว อทฺธานํ ชาติโสว สคฺคา สํสฺนทฺทติ สมนฺติ, หินาธิมุตฺติกา
 หินาธิมุตฺติเกหิ สทฺธิ สํสฺนทฺทติ สมนฺติ, กถฺยาณานิธิมุตฺติกา กถฺยาณานิธิมุตฺติเกหิ สทฺธิ
 สํสฺนทฺทติ สมนฺติ.

อนาคคฺมปี^๓ ภิกฺขเว อทฺธานํ ชาติโสว สคฺคา สํสฺนทฺทติ สมนฺติ, หินาธิมุตฺติกา
 หินาธิมุตฺติเกหิ สทฺธิ สํสฺนทฺทติ สมนฺติ, กถฺยาณานิธิมุตฺติกา
 กถฺยาณานิธิมุตฺติเกหิ สทฺธิ สํสฺนทฺทติ สมนฺติ.

เอตฺรหิปี^๔ ภิกฺขเว ปจฺจุปปนํ อทฺธานํ ชาติโสว สคฺคา สํสฺนทฺทติ สมนฺติ,
 หินาธิมุตฺติกา หินาธิมุตฺติเกหิ สทฺธิ สํสฺนทฺทติ สมนฺติ, กถฺยาณานิธิมุตฺติกา
 กถฺยาณานิธิมุตฺติเกหิ สทฺธิ สํสฺนทฺทติ สมนฺติ. จคฺคณิ.

๑ อิมํมํ วคฺเค สทฺทวาเร ชาติโสว จาติ ปาโงปี ทิสฺสติ

๒ น. อติคฺมปี โข ๓ น. อนาคคฺมปี โข ๔ น. เอตฺรหิปี โข

๕. จงกมสตุค.

[๘๘] เอก์ ส้มยั ภควา ราชคเห วิหริติ คิขณญเฏ ปพพเต. เตน ไช ปน
 ส้มเยน อายสุมายี ไช สารีปุตโต สัมพหุเตหิ ภิกขุหิ สทัธิ ภควโต อวิทุเร
 จงกมคิ, อายสุมายี ไช มหาโมคคัลลาน สัมพหุเตหิ ภิกขุหิ สทัธิ ภควโต อวิทุเร
 จงกมคิ, อายสุมายี ไช มหากัสสโป สัมพหุเตหิ ภิกขุหิ สทัธิ ภควโต อวิทุเร
 จงกมคิ, อายสุมายี ไช อนรุทโธ สัมพหุเตหิ ภิกขุหิ สทัธิ ภควโต อวิทุเร
 จงกมคิ, อายสุมายี ไช ปุณณิน มนตานิปุตโต สัมพหุเตหิ ภิกขุหิ สทัธิ ภควโต
 อวิทุเร จงกมคิ, อายสุมายี ไช อุปาทิ สัมพหุเตหิ ภิกขุหิ สทัธิ ภควโต อวิทุเร
 จงกมคิ, อายสุมายี ไช อานนโธ สัมพหุเตหิ ภิกขุหิ สทัธิ ภควโต อวิทุเร
 จงกมคิ, เทวทศโคปิ ไช สัมพหุเตหิ ภิกขุหิ สทัธิ ภควโต อวิทุเร จงกมคิ.

อด ไช ภควา ภิกขุ อามนุเตส: ปัสสธ โน คุมฺเห ภิกฺขเว สารีปุตฺตํ
 สัมพหุเตหิ ภิกขุหิ สทัธิ จงกมคินคิ. เอวํ ภนฺเต. สฬฺเพ ไช เอเต ภิกฺขเว
 ภิกขุ มหาปณฺณา. ปัสสธ โน คุมฺเห ภิกฺขเว มหาโมคคัลลํ สัมพหุเตหิ ภิกขุหิ
 สทัธิ จงกมคินคิ. เอวํ ภนฺเต. สฬฺเพ ไช เอเต ภิกฺขเว ภิกขุ มหิทธิกา. ปัสสธ
 โน คุมฺเห ภิกฺขเว มหากัสสปํ สัมพหุเตหิ ภิกขุหิ สทัธิ จงกมคินคิ. เอวํ ภนฺเต.
 สฬฺเพ ไช เอเต ภิกฺขเว ภิกขุ ชุตวาทา. ปัสสธ โน คุมฺเห ภิกฺขเว อนรุทฺธํ
 สัมพหุเตหิ ภิกขุหิ สทัธิ จงกมคินคิ. เอวํ ภนฺเต. สฬฺเพ ไช เอเต ภิกฺขเว
 ภิกขุ ทิพฺพจฺจุกา. ปัสสธ โน คุมฺเห ภิกฺขเว ปุณณํ มนตานิปุตฺตํ สัมพหุเตหิ
 ภิกขุหิ สทัธิ จงกมคินคิ. เอวํ ภนฺเต. สฬฺเพ ไช เอเต ภิกฺขเว ภิกขุ ขมฺม-
 กถิกา. ปัสสธ โน คุมฺเห ภิกฺขเว อุปาทิํ สัมพหุเตหิ ภิกขุหิ สทัธิ จงกมคินคิ.
 เอวํ ภนฺเต. สฬฺเพ ไช เอเต ภิกฺขเว ภิกขุ วินยฺชรา. ปัสสธ โน คุมฺเห
 ภิกฺขเว อานนํ สัมพหุเตหิ ภิกขุหิ สทัธิ จงกมคินคิ. เอวํ ภนฺเต. สฬฺเพ ไช
 เอเต ภิกฺขเว ภิกขุ พหุสฺสุตา. ปัสสธ โน คุมฺเห ภิกฺขเว เทวทศํ สัมพหุเตหิ
 ภิกขุหิ สทัธิ จงกมคินคิ. เอวํ ภนฺเต. สฬฺเพ ไช เอเต ภิกฺขเว ภิกขุ ปาปิจฺฉา.

ชาตุโลว ภิกขเว สคฺคา สันฺทหนฺติ สเมนฺติ, หินฺนาริมฺมุคฺติกา หินฺนาริมฺมุคฺติเกหิ สทฺธิ สันฺทหนฺติ สเมนฺติ, กญฺยานาริมฺมุคฺติกา กญฺยานาริมฺมุคฺติเกหิ สทฺธิ สันฺทหนฺติ สเมนฺติ.

อติตมฺปิ ภิกขเว อทฺธานํ ชาตุโลว สคฺคา สันฺทํสฺส สมํสฺส, หินฺนาริมฺมุคฺติกา หินฺนาริมฺมุคฺติเกหิ สทฺธิ สันฺทํสฺส สมํสฺส, กญฺยานาริมฺมุคฺติกา กญฺยานาริมฺมุคฺติเกหิ สทฺธิ สันฺทํสฺส สมํสฺส.

อนาคคมฺปิ ภิกขเว อทฺธานํ ชาตุโลว สคฺคา สันฺทํสฺส สเมนฺตํสฺส, หินฺนาริมฺมุคฺติกา หินฺนาริมฺมุคฺติเกหิ สทฺธิ สันฺทํสฺส สเมนฺตํสฺส, กญฺยานาริมฺมุคฺติกา กญฺยานาริมฺมุคฺติเกหิ สทฺธิ สันฺทํสฺส สเมนฺตํสฺส.

เอตฺรหิปี ภิกขเว ปจฺจุปปนฺนํ อทฺธานํ ชาตุโลว สคฺคา สันฺทหนฺติ สเมนฺติ, หินฺนาริมฺมุคฺติกา หินฺนาริมฺมุคฺติเกหิ สทฺธิ สันฺทหนฺติ สเมนฺติ, กญฺยานาริมฺมุคฺติกา กญฺยานาริมฺมุคฺติเกหิ สทฺธิ สันฺทหนฺติ สเมนฺตํสฺส. ปณฺจมํ.

๖. สคาถาสุตต

[๑๐๐] สํวตฺถิยํ วิหริตฺติ... คตฺว โข ภคฺวา... ชาตุโลว ภิกขเว สคฺคา สันฺทหนฺติ สเมนฺติ, หินฺนาริมฺมุคฺติกา หินฺนาริมฺมุคฺติเกหิ สทฺธิ สันฺทหนฺติ สเมนฺติ.

อติตมฺปิ ภิกขเว อทฺธานํ ชาตุโลว สคฺคา สันฺทํสฺส สมํสฺส, หินฺนาริมฺมุคฺติกา หินฺนาริมฺมุคฺติเกหิ สทฺธิ สันฺทํสฺส สมํสฺส.

อนาคคมฺปิ ภิกขเว อทฺธานํ ชาตุโลว สคฺคา สันฺทํสฺส สเมนฺตํสฺส, หินฺนาริมฺมุคฺติกา หินฺนาริมฺมุคฺติเกหิ สทฺธิ สันฺทํสฺส สเมนฺตํสฺส.

เอตฺรหิปี ภิกขเว ปจฺจุปปนฺนํ อทฺธานํ ชาตุโลว สคฺคา สันฺทหนฺติ สเมนฺติ, หินฺนาริมฺมุคฺติกา หินฺนาริมฺมุคฺติเกหิ สทฺธิ สันฺทหนฺติ สเมนฺติ.

เสวยถาปี ภิกขเว คุโธ คุเถณ สันตติ สเมติ, มุคฺคํ มุคฺคเณ สันตติ สเมติ,
เซโ พะเพณ สันตติ สเมติ, ปุพฺโพ พุพฺเพณ สันตติ สเมติ, โถหิตํ โถหิตเณ
สันตติ สเมติ. เอวเมว โส ภิกขเว ชาติโสว สคฺคา สันตติ สเมติ, ทัณหา
ริมฺมคฺคิกา ทัณหาริมฺมคฺคิกเกหิ สหฺมํ สันตติ สเมติ.

อติคณฺเปี อทฺธานํ.... วเปว อนาคคณฺเปี อทฺธานํ.... วเปว

เอตฺรหิปี ปจฺจุปปนฺนํ อทฺธานํ ชาติโสว สคฺคา สันตติ สเมติ, ทัณหา
ริมฺมคฺคิกา ทัณหาริมฺมคฺคิกเกหิ สหฺมํ สันตติ สเมติ.

ชาติโสว ภิกขเว สคฺคา สันตติ สเมติ, กถฺยาณาริมฺมคฺคิกา กถฺยาณา-
ริมฺมคฺคิกเกหิ สหฺมํ สันตติ สเมติ. อติคณฺเปี ภิกขเว อทฺธานํ ชาติโสว สคฺคา
สันตติ สหฺมํ, กถฺยาณาริมฺมคฺคิกา กถฺยาณาริมฺมคฺคิกเกหิ สหฺมํ สันตติ สหฺมํ.

อนาคคณฺเปี ภิกขเว อทฺธานํ ชาติโสว สคฺคา สันตติ สหฺมํ, กถฺยาณา-
ริมฺมคฺคิกา กถฺยาณาริมฺมคฺคิกเกหิ สหฺมํ สันตติ สหฺมํ.

เอตฺรหิปี ภิกขเว ปจฺจุปปนฺนํ อทฺธานํ ชาติโสว สคฺคา สันตติ สเมติ,
กถฺยาณาริมฺมคฺคิกา กถฺยาณาริมฺมคฺคิกเกหิ สหฺมํ สันตติ สเมติ.

เสวยถาปี ภิกขเว ชีวํ ชีเวณ สันตติ สเมติ, เคถํ เคเณณ สันตติ สเมติ,
สปปิ สปปินา สันตติ สเมติ, มชฺชํ มชฺชานา สันตติ สเมติ, ฌานิตํ ฌานิตเณ
สันตติ สเมติ. เอวเมว โส ภิกขเว ชาติโสว สคฺคา สันตติ สเมติ,
กถฺยาณาริมฺมคฺคิกา กถฺยาณาริมฺมคฺคิกเกหิ สหฺมํ สันตติ สเมติ.

อติคณฺเปี อทฺธานํ.... อนาคคณฺเปี อทฺธานํ....

เอตทหิปี ปจฺจุปปนฺนํ อทฺธานํ ชาตุโสว สตฺตา ตํสฺสทฺทฺทํ สฺเมนฺติ, กถฺยาณานิ
มฺมุคฺคิกา กถฺยาณานิมฺมุคฺคิกเกหิ สทฺธิํ ตํสฺสทฺทฺทํ สฺเมนฺติ.

อิทฺมโวจ ภคฺวา, อิทํ วตฺวาน สฺสโคโต, อถาปรํ เอตทโวจ สตฺถา :

“ตํสตฺตา วณฺโถ ชาโต
ปริศฺคํ ทารุมารุห

อตฺตํสฺสเคน นิชฺชติ
ยถา สํเท มหณฺณเว.

เอวํ กุสฺสิตมาคมฺม
คตฺสฺมา ตํ ปวิชฺชเชยฺย

สํวชิวิปี สํทติ
กุสฺสํ หินฺวริยํ.

ปวิวิคฺคเตหิ อวิเยหิ
นิจุจํ อารทฺธวริเยหิ

ปหิตฺตเตหิ ฌายิณี
ปณฺฑิตเตหิ สทฺทวเส”ติ.

ณฺจจํ.

๗. อสฺสทฺทฺทตฺตสํสฺสทฺทตฺต

[๑๐๑] สํวตฺตญิยํ วิหริตี.... ตตฺร โข ภคฺวา.... เอตทโวจ : ชาตุโสว ภิกฺขเว
สตฺตา ตํสฺสทฺทฺทํ สฺเมนฺติ. อตฺตํสฺสทฺทฺทํ อตฺตํสฺสทฺทฺทํ สทฺธิํ ตํสฺสทฺทฺทํ สฺเมนฺติ,
อหิริกา อหิริเกหิ สทฺธิํ ตํสฺสทฺทฺทํ สฺเมนฺติ, อโนคฺคปฺปิโน อโนคฺคปฺปิหิ สทฺธิํ
ตํสฺสทฺทฺทํ สฺเมนฺติ, อปฺปสฺสสตฺตา อปฺปสฺสสตฺเตหิ สทฺธิํ ตํสฺสทฺทฺทํ สฺเมนฺติ, กุสฺสิกา
กุสฺสิกเตหิ สทฺธิํ ตํสฺสทฺทฺทํ สฺเมนฺติ, มุจฺจสฺสสตฺติโน มุจฺจสฺสสตฺติหิ สทฺธิํ ตํสฺสทฺทฺทํ
สฺเมนฺติ, ทฺพปฺปณฺณา ทฺพปฺปณฺณเวหิ สทฺธิํ ตํสฺสทฺทฺทํ สฺเมนฺติ.

อคิตมณีนี ภิกขเว อทธานิ ชาตุโสว สคฺคา อੰสนํหํสํ สมันํ. อสฺสทฺธา อสฺสทฺເທີ
 สทฺธิ อੰสนํหํสํ สมันํ, อหิริกา อหิริເທີ สทฺธิ อੰสนํหํสํ สมันํ, อโนคฺคပပိໂນ
 အနာနာပပိ၍ိ สทฺธิ อੰสนํหํสํ สมันํ, อပပสฺสတฺคา အပပေတေ၍ိ สทฺธิ อੰสนํหํสํ สมันํ,
 กุสိတฺา กุสိເທີ สทฺธิ อੰสนํหํสํ สมันํ, ม္မုจສတຕိໂນ မ္မုေတေတိ၍ိ สทฺธิ อੰสนํหํสํ
 สมันํ, ทပပဏ္ဍာ ทပပေေເທີ สทฺธิ อੰสนํหํสํ สมันํ.

อนาคคมปี ภิกขเว อทฺธานํ ชาติโสว ตตฺตา ตํถฺนทิสฺสณฺนิ ตเมตฺสณฺนิ. อตฺตํทฺธา
 อตฺตํทฺเธหิ ตทฺธิ ตํถฺนทิสฺสณฺนิ ตเมตฺสณฺนิ, อหิริกา อหิริเกหิ ตทฺธิ ตํถฺนทิสฺสณฺนิ
 ตเมตฺสณฺนิ, อนินคฺคปปีโน อนินคฺคปปีหิ ตทฺธิ.... อปฺปตฺตฺตา อปฺปตฺตฺเตหิ ตทฺธิ....
 กุตฺตีตา กุตฺตีเตหิ ตทฺธิ.... มฺภูจฺจตฺตฺติโน มฺภูจฺจตฺตฺตีหิ ตทฺธิ.... ทฺวปฺปณฺนา ทฺวปฺปณฺเนหิ
 ตทฺธิ ตํถฺนทิสฺสณฺนิ ตเมตฺสณฺนิ.

เอลกริปี ภิกขเว ปจฺจุปปนํ อทฺธานํ ธาตุสสว สัตถา สัมมทนต์ิ สเมนฺติ:
 อสฺสทฺธา อสฺสทฺเธหิ สทฺธิ สัมมทนต์ิ สเมนฺติ, อหิริกา อหิริเกหิ สทฺธิ วเปว
 อนนฺตคฺคปปีโน อนนฺตคฺคปปีหิ สทฺธิ.... อปฺปสฺสทา อปฺปสฺสเทหิ สทฺธิ... กุสฺสทา กุสฺสเทหิ
 สทฺธิ.... มฺหุสฺสคฺคิโน มฺหุสฺสคฺคิหิ สทฺธิ.... ทฺวปฺปณฺณา ทฺวปฺปณฺเณหิ สทฺธิ สัมมทนต์ิ
 สเมนฺติ.

ชาตุโลว ภิภขเว สดตทา สันนทนคิ สเมนคิ: สทฐา สทฐเอหิ สทฐิ สันนทนคิ
 สเมนคิ, หิริมนา หิริมเนหิ สทฐิ สันนทนคิ สเมนคิ, โอคคปป์โน โอคคปป์หิ สทฐิ
 สันนทนคิ สเมนคิ, พหุสสุตทา พหุสสุตเตหิ สทฐิ สันนทนคิ สเมนคิ, อารทฐววิยา
 อารทฐววิเยหิ สทฐิ สันนทนคิ สเมนคิ, อุปฏจิตตัสติโน อุปฏจิตตัสติหิ สทฐิ
 สันนทนคิ สเมนคิ, ปณณวณโต ปณณวณเตหิ สทฐิ สันนทนคิ สเมนคิ. อคคัมปิ
 ภิภขเว อทฐานํ ะเปว อนาคคัมปิ ภิภขเว อทฐานํ ะเปว เอตทหิปี ภิภขเว
 ปจจุปปนณํ ะเปว สันนทนคิ สเมนคิ. สดคคัม

๘. อสสทตฺตมฺลกลสฺสุตต

[๓๐๒] ตาวตฺถิยํ วิหริติ.... ตตฺร โข ภคฺวา.... ชาติโสว ภิกฺขเว สคฺคา สํสฺสทฺทํ
 สเมนฺติ: อสฺสทฺทํ อสฺสทฺทํ สทฺธิ สํสฺสทฺทํ สเมนฺติ, อหิริกา อหิริเกหิ สทฺธิ
 สํสฺสทฺทํ สเมนฺติ, ทฺพปณฺณํ ทฺพปณฺณํ สทฺธิ สํสฺสทฺทํ สเมนฺติ. สทฺธา
 สทฺথেหิ สทฺธิ สํสฺสทฺทํ สเมนฺติ, หิริมนํ หิริมนํ สทฺธิ สํสฺสทฺทํ สเมนฺติ,
 ปณฺณวณฺโณ ปณฺณวณฺเณหิ สทฺธิ สํสฺสทฺทํ สเมนฺติ. อคฺคมฺปิ ภิกฺขเว อทฺธานํ
 ชาติโสว สคฺคา สํสฺสทฺทํ สมนํ ๖ เปว อนาคคฺมฺปิ ภิกฺขเว อทฺธานํ ชาติโสว สคฺคา
 สํสฺสทฺทํ สเมนฺติ ๖ เปว

เอตฺรหิ ภิกฺขเว ปจฺจุปฺปนํ อทฺธานํ ชาติโสว สคฺคา สํสฺสทฺทํ สเมนฺติ:
 อสฺสทฺทํ อสฺสทฺทํ สทฺธิ สํสฺสทฺทํ สเมนฺติ, อหิริกา อหิริเกหิ สทฺธิ สํสฺสทฺทํ
 สเมนฺติ, ทฺพปณฺณํ ทฺพปณฺณํ สทฺธิ สํสฺสทฺทํ สเมนฺติ. สทฺธา สทฺথেหิ สทฺธิ
 สํสฺสทฺทํ สเมนฺติ, หิริมนํ หิริมนํ สทฺธิ สํสฺสทฺทํ สเมนฺติ, ปณฺณวณฺโณ
 ปณฺณวณฺเณหิ สทฺธิ สํสฺสทฺทํ สเมนฺติ. (๑)

ชาติโสว ภิกฺขเว สคฺคา สํสฺสทฺทํ สเมนฺติ: อสฺสทฺทํ อสฺสทฺทํ สทฺธิ
 สํสฺสทฺทํ สเมนฺติ, อนคฺคปฺปิโน อนคฺคปฺปิหิ สทฺธิ สํสฺสทฺทํ สเมนฺติ, ทฺพปณฺณํ
 ทฺพปณฺณํ สทฺธิ สํสฺสทฺทํ สเมนฺติ. สทฺธา สทฺথেหิ สทฺธิ สํสฺสทฺทํ สเมนฺติ,
 โขคฺคปฺปิโน โขคฺคปฺปิหิ สทฺธิ สํสฺสทฺทํ สเมนฺติ, ปณฺณวณฺโณ ปณฺณวณฺเณหิ สทฺธิ
 สํสฺสทฺทํ สเมนฺติ ๖ เปว (ปจฺจมาโร วีย วิคฺคาเรตฺทฺโพ.) (๒)

ชาติโสว ภิกฺขเว ๖ เปว อสฺสทฺทํ อสฺสทฺทํ สทฺธิ สํสฺสทฺทํ สเมนฺติ,
 อปฺปสฺสทฺทํ อปฺปสฺสทฺทํ สทฺธิ สํสฺสทฺทํ สเมนฺติ, ทฺพปณฺณํ ทฺพปณฺณํ สทฺธิ

หิริมเนหิ สทฐิ สัมมทนต์ สเมนติ, พหุสสุตา พหุสสุเตหิ สทฐิ สัมมทนต์ สเมนติ,
ปณณวณโต ปณณวณเตหิ สทฐิ สัมมทนต์ สเมนติ วเปว (๒)

อหิริกา อหิริเกหิ สทฐิ สัมมทนต์ สเมนติ, กุสึตา กุสึเตหิ สทฐิ สัมมทนต์
สเมนติ, ทุปปณณา ทุปปณเณหิ สทฐิ สัมมทนต์ สเมนติ. หิริมเนหิ หิริมเนหิ
สทฐิ สัมมทนต์ สเมนติ, อารทฐวริยา อารทฐวริเยหิ สทฐิ สัมมทนต์ สเมนติ,
ปณณวณโต ปณณวณเตหิ สทฐิ สัมมทนต์ สเมนติ วเปว (๓)

อหิริกา อหิริเกหิ สทฐิ สัมมทนต์ สเมนติ, มุจฺจสฺสตีโน มุจฺจสฺสตีหิ สทฐิ
สัมมทนต์ สเมนติ, ทุปปณณา ทุปปณเณหิ สทฐิ สัมมทนต์ สเมนติ. หิริมเนหิ
หิริมเนหิ-สทฐิ สัมมทนต์ สเมนติ, อูปฺปจิตฺตสฺสตีโน อูปฺปจิตฺตสฺสตีหิ สทฐิ สัมมทนต์
สเมนติ, ปณณวณโต ปณณวณเตหิ สทฐิ สัมมทนต์ สเมนติ วเปว (๔) นว.

๑๐. อนัตตูปปมุลกสูตร

[๑๐๔] สวาคุณิ วิหริติ.... ตถา โห ภาว.... ชาติโสว ภิกขเว สทฺธา
สัมมทนต์ สเมนติ: อนัตตูปปโน อนัตตูปปปีหิ สทฐิ สัมมทนต์ สเมนติ, อปฺปสฺสตา
อปฺปสฺสเตหิ สทฐิ สัมมทนต์ สเมนติ, ทุปปณณา ทุปปณเณหิ สทฐิ สัมมทนต์
สเมนติ. โอคฺคูปปโน โอคฺคูปปปีหิ สทฐิ สัมมทนต์ สเมนติ, พหุสสุตา พหุสสุเตหิ
สทฐิ สัมมทนต์ สเมนติ, ปณณวณโต ปณณวณเตหิ สทฐิ สัมมทนต์ สเมนติ
วเปว (๑)

อนัตตูปปโน อนัตตูปปปีหิ สทฐิ สัมมทนต์ สเมนติ, กุสึตา กุสึเตหิ สทฐิ
สัมมทนต์ สเมนติ, ทุปปณณา ทุปปณเณหิ สทฐิ สัมมทนต์ สเมนติ. โอคฺคูปปโน

โธคคปปีหิ สทฐิ สัณฺททฺทํ สเมนฺติ, อารทฺธวึรียา อารทฺธวึรียหิ สทฐิ สัณฺททฺทํ
สเมนฺติ, ปณฺณวณฺโถ ปณฺณวณฺเฑหิ สทฐิ สัณฺททฺทํ สเมนฺติ ฯ เปว (๒)

อโนคคปปีโน อโนคคปปีหิ สทฐิ สัณฺททฺทํ สเมนฺติ, มุฏฺฐสัตฺตโน มุฏฺฐสัตฺตํ
สทฐิ สัณฺททฺทํ สเมนฺติ, ทุปฺปณฺณวาทุ ทุปฺปณฺณวเฑหิ สทฐิ สัณฺททฺทํ สเมนฺติ.
โธคคปปีโน โธคคปปีหิ สทฐิ สัณฺททฺทํ สเมนฺติ, อุปฺปจฺจิสัตฺตโน อุปฺปจฺจิสัตฺตํ
สทฐิ สัณฺททฺทํ สเมนฺติ, ปณฺณวณฺโถ ปณฺณวณฺเฑหิ สทฐิ สัณฺททฺทํ สเมนฺตํ,
ฯ เปว (๓) ทสมํ.

๑๑. อปฺปสัตฺตมุลกสัตฺต

[๑๐๕] สวาคคณิํ วิหริตฺ... คคฺว โข ภคฺวา... ชาตุโสว ภิกฺขเว สคฺคา
สัณฺททฺทํ สเมนฺติ: อปฺปสัตฺตคา อปฺปสัตฺตเฑหิ สทฐิ สัณฺททฺทํ สเมนฺติ, กุสัตฺตา กุสัตฺเตหิ
สทฐิ สัณฺททฺทํ สเมนฺติ, ทุปฺปณฺณวาทุ ทุปฺปณฺณวเฑหิ สทฐิ สัณฺททฺทํ สเมนฺติ.
พหุสัตฺตคา พหุสัตฺตเฑหิ สทฐิ สัณฺททฺทํ สเมนฺติ, อารทฺธวึรียา อารทฺธวึรียหิ สทฐิ
สัณฺททฺทํ สเมนฺติ, ปณฺณวณฺโถ ปณฺณวณฺเฑหิ สทฐิ สัณฺททฺทํ สเมนฺติ ฯ เปว (๑)

อปฺปสัตฺตคา อปฺปสัตฺตเฑหิ สทฐิ สัณฺททฺทํ สเมนฺติ, มุฏฺฐสัตฺตโน มุฏฺฐสัตฺตํ
สทฐิ สัณฺททฺทํ สเมนฺติ, ทุปฺปณฺณวาทุ ทุปฺปณฺณวเฑหิ สทฐิ สัณฺททฺทํ สเมนฺติ.
พหุสัตฺตคา พหุสัตฺตเฑหิ สทฐิ สัณฺททฺทํ สเมนฺติ, อุปฺปจฺจิสัตฺตโน อุปฺปจฺจิสัตฺตํ สทฐิ
สัณฺททฺทํ สเมนฺติ, ปณฺณวณฺโถ ปณฺณวณฺเฑหิ สทฐิ สัณฺททฺทํ สเมนฺตํ ฯ เปว (๒)
เอภาทสมํ.

๑๒. กุสัตฺตมุลกสัตฺต

[๑๐๖] สวาคคณิํ วิหริตฺ... คคฺว โข ภคฺวา... ชาตุโสว ภิกฺขเว สคฺคา
สัณฺททฺทํ สเมนฺติ: กุสัตฺตา กุสัตฺเตหิ สทฐิ สัณฺททฺทํ สเมนฺติ, มุฏฺฐสัตฺตโน มุฏฺฐสัตฺตํ

อภัย อภัย อภัย, อภัย อภัย อภัย, อภัย อภัย อภัย. อภัย-
อภัย อภัย อภัย อภัย, อภัย อภัย อภัย, อภัย อภัย อภัย
อภัย อภัย อภัย, อภัย อภัย อภัย, อภัย อภัย อภัย
อภัย อภัย.

[อภัย อภัย อภัย อภัย อภัย อภัย]

อภัย อภัย

อภัย

อภัย อภัย

อภัย อภัย

อภัย อภัย

อภัย อภัย

อภัย อภัย

อภัย อภัย

อภัย อภัย

อภัย อภัย

อภัย อภัย

อภัย อภัย

อภัย อภัย

อภัย อภัย

๓. กัมมปถาคค

๑. อสมาหิตสุตต

[๑๐๗] สวาคุณิ วิหริ... คตฺว โข ภควา... ชาตุโลว ภิกฺขเว สคฺคา
 สํสฺสทฺทํ สมนฺติ: อสฺสทฺธา อสฺสทฺเธหิ สทฺธิ สํสฺสทฺทํ สมนฺติ, อหิริกา อหิริเกหิ
 สทฺธิ สํสฺสทฺทํ สมนฺติ, อโนคฺคปฺปิโน อโนคฺคปฺปิหิ สทฺธิ สํสฺสทฺทํ สมนฺติ,
 อสฺมาหิตา อสฺมาหิตฺเตหิ สทฺธิ สํสฺสทฺทํ สมนฺติ, ทฺปฺปณฺณวา ทฺปฺปณฺณเวหิ สทฺธิ
 สํสฺสทฺทํ สมนฺติ.

สทฺธา สทฺথেหิ สทฺธิ สํสฺสทฺทํ สมนฺติ, หิริมนฺนา หิริมนฺเนหิ สทฺธิ สํสฺสทฺทํ
 สมนฺติ, โอคฺคปฺปิโน โอคฺคปฺปิหิ สทฺธิ สํสฺสทฺทํ สมนฺติ, สฺมาหิตา สฺมาหิตฺเตหิ
 สทฺธิ สํสฺสทฺทํ สมนฺติ, ปณฺณวณฺโต ปณฺณวณฺเตหิ สทฺธิ สํสฺสทฺทํ สมนฺติคิ.
 ปชฺม.

๒. ทุสสีตสุตต

[๑๐๘] สวาคุณิ วิหริ... คตฺว โข ภควา... ชาตุโลว ภิกฺขเว สคฺคา
 สํสฺสทฺทํ สมนฺติ: อสฺสทฺธา อสฺสทฺথেหิ สทฺธิ สํสฺสทฺทํ สมนฺติ, อหิริกา อหิริเกหิ
 สทฺธิ สํสฺสทฺทํ สมนฺติ, อโนคฺคปฺปิโน อโนคฺคปฺปิหิ สทฺธิ สํสฺสทฺทํ สมนฺติ,
 ทุสสีตา ทุสสีเตหิ สทฺธิ สํสฺสทฺทํ สมนฺติ, ทฺปฺปณฺณวา ทฺปฺปณฺณเวหิ สทฺธิ สํสฺสทฺทํ
 สมนฺติ.

สทฺธา สทฺথেหิ สทฺธิ สํสฺสทฺทํ สมนฺติ, หิริมนฺนา หิริมนฺเนหิ สทฺธิ สํสฺสทฺทํ
 สมนฺติ, โอคฺคปฺปิโน โอคฺคปฺปิหิ สทฺธิ สํสฺสทฺทํ สมนฺติ, สฺสวณฺโต สฺสวณฺเตหิ
 สทฺธิ สํสฺสทฺทํ สมนฺติ, ปณฺณวณฺโต ปณฺณวณฺเตหิ สทฺธิ สํสฺสทฺทํ สมนฺติคิ.
 ทฺติย.

๑. ปณจสิกขาปทสูตร

[๑๐๙] เขมมเม สุตฺตํ— เอกํ สมํ ภควา สํวคฺติยํ วิรทิตฺตํ เขมฺวเน อนาถ-
ปิตฺตํ สุตฺตํ อารามํ. คตฺว โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “ภิกฺขโว”ติ. “ภทฺตํ”ติ
เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺสํ. ภควา เอกทโวจ :

ราชโสว ภิกฺขเว สุตฺตา สํสฺมทฺธิ สมนฺติ: ปาณาติปาตโน ปาณาติปาตํ
สทฺธิ สํสฺมทฺธิ สมนฺติ, อทินฺนาทํโน อทินฺนาทํนํ สทฺธิ สํสฺมทฺธิ สมนฺติ,
กาเมสฺมิมฺหิโน กาเมสฺมิมฺหิ สทฺธิ สํสฺมทฺธิ สมนฺติ, มุสาหวาติโน
มุสาหวาตํ สทฺธิ สํสฺมทฺธิ สมนฺติ, สุราเมรยมชฺชปมาทญฺชานิโน สุราเมรยมชฺช-
ปมาทญฺชนํ สทฺธิ สํสฺมทฺธิ สมนฺติ.

ปาณาติปาตา ปฏฺวิรตา ปาณาติปาตา ปฏฺวิรเตหิ สทฺธิ สํสฺมทฺธิ สมนฺติ,
อทินฺนาทํนา ปฏฺวิรตา อทินฺนาทํนา ปฏฺวิรเตหิ สทฺธิ สํสฺมทฺธิ สมนฺติ,
กาเมสฺมิมฺหิรา ปฏฺวิรตา กาเมสฺมิมฺหิรา ปฏฺวิรเตหิ สทฺธิ สํสฺมทฺธิ สมนฺติ,
มุสาหวาตา ปฏฺวิรตา มุสาหวาตา ปฏฺวิรเตหิ สทฺธิ สํสฺมทฺธิ สมนฺติ, สุราเมรย-
มชฺชปมาทญฺชานา-ปฏฺวิรตา สุราเมรยมชฺชปมาทญฺชานา ปฏฺวิรเตหิ สทฺธิ สํสฺมทฺธิ
สมนฺติ. คคิยํ.

๔. สุตตกมมปถสูตร

[๑๑๐] สํวคฺติยํ วิรทิตฺตํ... คตฺว โข ภควา... ราชโสว ภิกฺขเว สุตฺตา
สํสฺมทฺธิ สมนฺติ: ปาณาติปาตโน ปาณาติปาตํ สทฺธิ สํสฺมทฺธิ สมนฺติ,
อทินฺนาทํโน อทินฺนาทํนํ สทฺธิ สํสฺมทฺธิ สมนฺติ, กาเมสฺมิมฺหิโน กาเมสฺ-
มิมฺหิ สทฺธิ สํสฺมทฺธิ สมนฺติ, มุสาหวาติโน มุสาหวาตํ สทฺธิ สํสฺมทฺธิ
สมนฺติ, ปิตฺตวาจา ปิตฺตวาเจหิ สทฺธิ สํสฺมทฺธิ สมนฺติ, มรฺตวาจา มรฺตวาเจหิ
สทฺธิ สํสฺมทฺธิ สมนฺติ, สมนฺตปฏาปโน สมนฺตปฏาปํ สทฺธิ สํสฺมทฺธิ สมนฺติ.

ปาณาติปาตา ปฏิวิรตา.... อทินฺนาทานา ปฏิวิรตา.... กาเมศฺมึจฺฉาจารวา
 ปฏิวิรตา.... มุสาอาวาทา ปฏิวิรตา.... ปิสุณาย วาจาย ปฏิวิรตา ปิสุณาย วาจาย
 ปฏิวิรเตหิ สํหริ สํสันทนฺติ สเมนฺติ, ฆรุตํ วาจาย ปฏิวิรตา ฆรุตํ วาจาย
 ปฏิวิรเตหิ สํหริ สํสันทนฺติ สเมนฺติ, สมนฺสฺสพฺปตาปา ปฏิวิรตา สมนฺสฺสพฺปตาปา
 ปฏิวิรเตหิ สํหริ สํสันทนฺติ สเมนฺตํ. จตุตฺถํ.

๕. ทศกมุขปถสุตต

[๑๑๑] ตำนาคณิย์ วิหริติ.... ตตฺร โข ภควา.... ราชุสฺสว ภิกฺขเว สํคฺคา
 สํสันทฺติ สเมนฺติ: ปาณาติปาทิโน ปาณาติปาคีหิ สํทฺธิํ สํสันทฺติ สเมนฺติ,
 อทินฺนาทายิโน.... กาเมสุมิฉฺฉาจาริโน.... มุสาวาทิโน.... ปิสุณฺวจา.... ผรุสฺวจา....
 สมฺผปฺปตฺตปิโน สมฺผปฺปตฺตปิหิ สํทฺธิํ สํสันทฺติ สเมนฺติ, อภิขณฺดาสุโน อภิขณฺดาสุหิ
 สํทฺธิํ สํสันทฺติ สเมนฺติ, พฺยาปนฺนจิตฺตา พฺยาปนฺนจิตฺเตหิ สํทฺธิํ สํสันทฺติ สเมนฺติ,
 มิจฺฉาทิฏฺฐจิกา มิจฺฉาทิฏฺฐิจิเกหิ สํทฺธิํ สํสันทฺติ สเมนฺติ.

ปาณาติปาตา ปฏีวริตา ปาณาติปาตา ปฏีวริเตหิ สทฺธิํ สํสันทนุติ สเมนฺติ,
 อทินฺนาทนา ปฏีวริตา.... กาเมสุมิชฺฌาจารา ปฏีวริตา.... มุสาวาทา ปฏีวริตา....
 ปิสุณาย วาจา ย.... มรฺตํ ย วาจา ย.... สมฺมปฺปสา ปฏีวริตา สมฺมปฺปสา ปฏีวริเตหิ
 สทฺธิํ สํสันทนุติ สเมนฺติ, อนภิชฺฌาตุโน อนภิชฺฌาตุหิ สทฺธิํ สํสันทนุติ สเมนฺติ,
 อพฺยาปนฺนจิตฺตา อพฺยาปนฺนจิตฺเตหิ สทฺธิํ สํสันทนุติ สเมนฺติ, สมฺมาทิฏฺฐิกา สมฺมา-
 ทิฏฺฐิเกหิ สทฺธิํ สํสันทนุติ สเมนฺตํ. ปจจํ.

៦. ឧទ្ទិសបុគ្គលិកស្តុត

[๑๑๒] สาวศุภิย์ วิหริติ.... ศคฺฐ ไช ภควา.... ชาติโสว ภิกฺขเว สคฺคา
 สัมพันธํ สเมนฺติ: มิจฺฉาทิฏฐิกํ มิจฺฉาทิฏฐิกเกหิ สทฺธิ สัมพันธํ สเมนฺติ, มิจฺฉา-

ตฤกฏปา.... มิจฺฉาฉา.... มิจฺฉากมฺมุตตา.... มิจฺฉาธะฐีวา.... มิจฺฉาฉายามา.... มิจฺฉา-
ตฺติโน.... มิจฺฉาตฺมาชิโน มิจฺฉาตฺมาชิหิ ตฺหิ ตํสํทนฺติ ตฺเมนฺติ.

สมมาทิจิกา สมมาทิจิเกหิ ตทุชชี ตัมตททติ ตเมนติ, สมมาตังกฏปา....
 สมมาวาจา.... สมมากมมุตตา.... สมมาอาชิวา.... สมมาวายามา.... สมมาตติโน.... สมมา-
 ตมาชิโน สมมาตมาชิหิ ตทุชชี ตัมตททติ ตเมนตติ. ฉฐจ.

๗. วัตถุประสงค์

[๑๓๓] ต่าวตถึยิ วิหริติ.... ตตฺว โห ภควา.... ชาตุสสว ภิกฺขเว สตฺตา
 ตံสฺสทฺทนฺติ ตมฺเณติ: มิจฺฉาตฺถิฏฺฐิภา มิจฺฉาตฺถิฏฺฐิเกหิ สทฺธิ ตံสฺสทฺทนฺติ ตมฺเณติ, มิจฺฉา-
 ตํกฺกปฺปา.... มิจฺฉาฉา.... มิจฺฉากมฺมฺนฺตา.... มิจฺฉาชาชีวา.... มิจฺฉาฉายา.... มิจฺฉา-
 ตฺติโน.... มิจฺฉาสฺมาชิโน มิจฺฉาสฺมาชิหิ สทฺธิ ตံสฺสทฺทนฺติ ตมฺเณติ, มิจฺฉาฉาฉิโน
 มิจฺฉาฉาฉิหิ สทฺธิ ตံสฺสทฺทนฺติ ตมฺเณติ, มิจฺฉาฉิฉิโน มิจฺฉาฉิฉิหิ สทฺธิ
 ตံสฺสทฺทนฺติ ตมฺเณติ.

สมฺมาทิฏฐิโก สมฺมาทิฏฐิเกหิ สทฺธิํ สํสันทนุติ สเมนฺติ, สมฺมาตงฺกนฺปา....
 สมฺมาวาจา.... สมฺมากมฺมุนฺดา.... สมฺมาอาชึฏฺฐา.... สมฺมาวายามา.... สมฺมาสตีโน.... สมฺมา-
 สมาริโน.... สมฺมาฌานีโน สมฺมาฌานีหิ สทฺธิํ สํสันทนุติ สเมนฺติ, สมฺมาวิมฺบุตฺติโน
 สมฺมาวิมฺบุตฺติหิ สทฺธิํ สํสันทนุติ สเมนฺตึติ. สत्ตคมํ.

[ได้พบทุก อดีตานาคคปจรูปนุณี กาทพพ์.]

สคฺตณฺหิ สคฺตณฺตานิ อหฺมทาณิ

อสมฺมาหิตณฺจ ทุสฺสํ ปณฺจสํกฺขาปทานิ จ
 สคฺตกมฺมปณฺชา วุคฺคา ทสฺสกมฺมปณฺเชน จ
 นนฺจํ อฏฺฐงฺกโก วุคฺโค "ทสฺสํ องฺเคหิ" จ สคฺตมํ.

กมฺมปณฺชาวุคฺโค ตติโย.

๔. จตุตถวรรค

๑. จตุตถสูตร

[๑๑๔] เขกํ สมนํ ภควา สํวตฺถิณํ วิหริติ เขตฺตวเน อนนฺตปิ่นฺนทิกตฺสํ อารามเ.
 จตฺสโส อิมา ภิกฺขเว ชาตุโย. กตฺมา จตฺสโส? ปจฺจวึชฺชาตุ อวโปชฺชาตุ เทชฺชชาตุ
 วาโยชฺชาตุ. อิมา โช ภิกฺขเว จตฺสโส ชาตุโยติ. ปจฺมํ.

๒. ปุพเพตมโพธสูตร

[๑๑๕] สํวตฺถิณํ วิหริติ... ตตฺร โช ภควา... ปุพฺเพว เม ภิกฺขเว สมนฺโพชฺชา
 อนนฺตปิ่นฺนทิกตฺสํ โพธิสคฺตตฺสวํ สโต เขตฺตวโหสิ "โก นุ โช ปจฺจวึชฺชาตุยา อตฺถสํวาโต

โก อาทินโง ก็ นิสฺสรณํ, โก อาปราชฺยา อสฺสํสาโท โก อาทินโง ก็ นิสฺสรณํ, โก เตโฆราชฺยา อสฺสํสาโท โก อาทินโง ก็ นิสฺสรณํ, โก วาโยราชฺยา อสฺสํสาโท โก อาทินโง ก็ นิสฺสรณน”ติ?

คสฺส มยฺหํ ภิกฺขเว เขตฺตโหติ: ยํ โข ปจฺฉิชาคฺคํ ปฏิจฺจ อฺปฺปชฺชติ สฺสํโสมนสฺสํ, อยํ ปจฺฉิชาคฺยา อสฺสํสาโท. ยํ ปจฺฉิชาคฺคํ อนิจฺจา ทุกฺขา วิปริณามชฺชมา, อยํ ปจฺฉิชาคฺยา อาทินโง. โย ปจฺฉิชาคฺยา ฉนฺทราคะนฺโโย ฉนฺทราคะปฺปหานํ, อิทํ ปจฺฉิชาคฺยา นิสฺสรณํ. ยํ อาปราชฺคํ ปฏิจฺจ.... ยํ เตโฆราชฺคํ ปฏิจฺจ.... ยํ วาโยราชฺคํ ปฏิจฺจ อฺปฺปชฺชติ สฺสํโสมนสฺสํ, อยํ วาโยราชฺยา อสฺสํสาโท. ยํ วาโยราชฺคํ อนิจฺจา ทุกฺขา วิปริณามชฺชมา, อยํ วาโยราชฺยา อาทินโง. โย วาโยราชฺยา ฉนฺทราคะนฺโโย ฉนฺทราคะปฺปหานํ, อิทํ วาโยราชฺยา นิสฺสรณํ.

ยาวกัณฺณจาทํ ภิกฺขเว อิมาสํ จคฺคณฺํ ชาติฺนํ เอวํ อสฺสํสาทญฺจ อสฺสํสาทโต อาทินวญฺจ อาทินวโต นิสฺสรณญฺจ นิสฺสรณโต ยถาภูตํ นาวุภวญฺจาสํ, เหนว ชาติวาทํ ภิกฺขเว สเทวเก โตเก สมารเก สปุรุมเก สสฺสํสมณปุรุมญฺญิยา ปชาย สเทวมนุสฺสํสา ย อนุคฺควํ สมนาสํมโฬริ อภิสํมพุทฺธิ ปจฺจญฺจาสํ.

ยโต จ ขวาทํ ภิกฺขเว อิมาสํ จคฺคณฺํ ชาติฺนํ เอวํ อสฺสํสาทญฺจ อสฺสํสาทโต อาทินวญฺจ อาทินวโต นิสฺสรณญฺจ นิสฺสรณโต ยถาภูตํ อพฺภวญฺจาสํ, อถาทํ ภิกฺขเว สเทวเก โตเก สมารเก สปุรุมเก สสฺสํสมณปุรุมญฺญิยา ปชาย สเทวมนุสฺสํสา ย อนุคฺควํ สมนาสํมโฬริ อภิสํมพุทฺธิ ปจฺจญฺจาสํ. ฉาณญฺจ ปน เม ทสฺสํนํ อุตฺปาติ, อกฺุปฺปา เม วิมฺมุติ, อยมนฺติมา ชาติ, นคฺคิทานิ ปนพุทฺโถติ. ทฺติยํ.

୩. ପବନୀଶତ

[๑๑๖] ตำราศุภยัม วิหริติ.... คตฺร โข ภคฺวา.... ปจฺจิราคฺยุยาหํ ภิกฺขเว อสฺสํสาท-
 ปริเยสํ อจฺริ, โย ปจฺจิราคฺยุยา อสฺสํสาโท คตฺทณฺณคํ, ยาวตา ปจฺจิราคฺยุยา
 อสฺสํสาโท ปณฺณาย เม โส สุตฺธิฏฺโฐ. ปจฺจิราคฺยุยาหํ ภิกฺขเว อาทึนฺนปริเยสํ อจฺริ,
 โย ปจฺจิราคฺยุยา อาทึนฺนโว คตฺทณฺณคํ, ยาวตา ปจฺจิราคฺยุยา อาทึนฺนโว ปณฺณาย
 เม โส สุตฺธิฏฺโฐ. ปจฺจิราคฺยุยาหํ ภิกฺขเว นิสฺสํสรณปริเยสํ อจฺริ, ยํ ปจฺจิราคฺยุยา
 นิสฺสํสรณํ คตฺทณฺณคํ, ยาวตา ปจฺจิราคฺยุยา นิสฺสํสรณํ ปณฺณาย เม ทํ สุตฺธิฏฺโฐ.

อาไปราชาคุยาห์ ภิกขเว ๖๗๔ เศษราชาคุยาห์ ภิกขเว.... วาโยราชาคุยาห์ ภิกขเว
 อุตฺตสาทปริเยสํ อจรี, โย วาโยราชาคุยา อุตฺตสาโท ททขณฺณํ, ยาวคา วาโย-
 ราชาคุยา อุตฺตสาโท ปณฺณาย เม โส สุตฺธิจฺโจะ. วาโยราชาคุยาห์ ภิกขเว อาทินว-
 ปริเยสํ อจรี, โย วาโยราชาคุยา อาทินโว ททขณฺณํ, ยาวคา วาโยราชาคุยา อาทินโว
 ปณฺณาย เม โส สุตฺธิจฺโจะ. วาโยราชาคุยาห์ ภิกขเว นิสฺสัรณปริเยสํ อจรี, ยํ
 วาโยราชาคุยา นิสฺสัรณํ ททขณฺณํ, ยาวคา วาโยราชาคุยา นิสฺสัรณํ ปณฺณาย เม คํ
 สุตฺธิจฺจํ.

ยาวกัณฐาหิ ภิกขเว อิมามิ จกุนนํ ชาตุนิ อสฺสํสาทญฺจ อสฺสํสาทโค อาทินวญฺจ
อาทินวโค นิสฺสํสรณญฺจ นิสฺสํสรณโค ยถาภูตํ น อพฺภณฺณาตี, เหนว คาวาหิ ภิกขเว
สทฺเทวเก โดเก สฺมาเรเก สํพรหฺมเก สสฺสํมณฺพฺราหฺมณียา ปชาย สทฺธวํนุสฺสําย อนฺนคฺคํ
สํมาสํมโพรฺถิ อภิสํพฺพุโช ปจฺจณฺณาตี.

ยโตะ จ ขวาทํ ภิกขเว อิมาสํ จตฺตุนํ ชาตุนํ อสฺสํสาทญฺจ อสฺสํสาทโตะ
 อาทํนวญฺจ อาทํนวโตะ นิสฺสํสฺรณญฺจ นิสฺสํสฺรณโตะ ยถาภูทํ อพฺภณฺณวาทํ, อถาทํ
 ภิกขเว สํเทวเก โตะเก สํมารเก สํพฺรหฺมเก สสฺสํสฺมณพฺรหฺมณียา ปชาย สํเทวมนุสํสํย

อนนคตริ สัมมาตมโพธิ อภิสัมพุทโธ ปจจุณณาสี. ฌาณณจ ปน เม ทตฺถัน
อทุปาทิ, อทุปปา เม วิมุตติ, อยมมุตติมา ชาติ, นคฺคิทานิ ปุณฺณโกติ. คติย.

๔. โนเจทํสูตต

[๑๑๗] ตาวตฺถิยํ วิหริติ.... คตฺว โข ภคฺวา.... โน เจทํ ภิกฺขเว ปจฺวีธาคฺยุยา
อตฺถสํโห อภิวิสฺส, นยิทํ สคฺคา ปจฺวีธาคฺยุยา สํวชฺเชยฺย. ยตฺมา จ โข ภิกฺขเว
อตฺถิ ปจฺวีธาคฺยุยา อตฺถสํโห, คตฺมา สคฺคา ปจฺวีธาคฺยุยา สํวชฺชนฺติ. โน เจทํ
ภิกฺขเว ปจฺวีธาคฺยุยา อาทินฺโถ อภิวิสฺส, นยิทํ สคฺคา ปจฺวีธาคฺยุยา นิพฺพินฺทเอยฺย.
ยตฺมา จ โข ภิกฺขเว อตฺถิ ปจฺวีธาคฺยุยา อาทินฺโถ, คตฺมา สคฺคา ปจฺวีธาคฺยุยา
นิพฺพินฺทนฺติ. โน เจทํ ภิกฺขเว ปจฺวีธาคฺยุยา นิสฺสํวณํ อภิวิสฺส, นยิทํ สคฺคา ปจฺวี-
ธาคฺยุยา นิสฺสํวเรยฺย. ยตฺมา จ โข ภิกฺขเว อตฺถิ ปจฺวีธาคฺยุยา นิสฺสํวณํ, คตฺมา
สคฺคา ปจฺวีธาคฺยุยา นิสฺสํวณฺติ.

โน เจทํ ภิกฺขเว อาโปธาคฺยุยา อตฺถสํโห อภิวิสฺส.... โน เจทํ ภิกฺขเว เตโชธาคฺยุยา....
โน เจทํ ภิกฺขเว วาโยธาคฺยุยา อตฺถสํโห อภิวิสฺส, นยิทํ สคฺคา วาโยธาคฺยุยา
สํวชฺเชยฺย. ยตฺมา จ โข ภิกฺขเว อตฺถิ วาโยธาคฺยุยา อตฺถสํโห, คตฺมา สคฺคา
วาโยธาคฺยุยา สํวชฺชนฺติ. โน เจทํ ภิกฺขเว วาโยธาคฺยุยา อาทินฺโถ อภิวิสฺส,
นยิทํ สคฺคา วาโยธาคฺยุยา นิพฺพินฺทเอยฺย. ยตฺมา จ โข ภิกฺขเว อตฺถิ วาโยธาคฺยุยา
आาทินฺโถ, คตฺมา สคฺคา วาโยธาคฺยุยา นิพฺพินฺทนฺติ. โน เจทํ ภิกฺขเว วาโยธาคฺยุยา
นิสฺสํวณํ อภิวิสฺส, นยิทํ สคฺคา วาโยธาคฺยุยา นิสฺสํวเรยฺย. ยตฺมา จ โข ภิกฺขเว
อตฺถิ วาโยธาคฺยุยา นิสฺสํวณํ, คตฺมา สคฺคา วาโยธาคฺยุยา นิสฺสํวณฺติ.

ยาวกัณณจิเม ภิกฺขเว สคฺคา อิมาสํ จคฺขุนํ ชาตุนํ อตฺถสํทณฺจ อตฺถสํทโค
आาทินฺณจ आาทินฺโค นิสฺสํวณฺณจ นิสฺสํวณฺโค ยถาภูตํ น อพฺภวณฺตํ, เณ

ตาวิเม ภิกฺขเว สคฺคา สเทวกา โถกา สมารกา สปุรุมฺภา สสฺสสมณปุรุมฺภณียา
ปชาย สเทวมนุสฺสํ นิสฺสํ วิสยฺกคฺคา วิปฺปมฺกคฺคา วิมฺริยาทิกเตน เจตฺสา วิหริสฺส.

ยโธ จ ขฺวิเม ภิกฺขเว สคฺคา อิมํ จคฺคํ ชาติคฺคํ อสฺสํสํสํ อสฺสํสํสํ
อาทํนคฺคา อาทํนคฺคา นิสฺสํสํสํ นิสฺสํสํสํ ยถาภูตํ อพฺภณณํ, อถ ขฺวิเม
ภิกฺขเว สคฺคา สเทวกา โถกา สมารกา สปุรุมฺภา สสฺสสมณปุรุมฺภณียา ปชาย
สเทวมนุสฺสํ นิสฺสํ วิสยฺกคฺคา วิปฺปมฺกคฺคา วิมฺริยาทิกเตน เจตฺสา วิหรณคฺคิ.
จตุตฺถ.

๕. เอกนตทุกขสูตร

[๑๑๘] สํวคฺคิ วิหริ.... คตฺรา โห ภาว.... ปจฺจวํชาตุ เจ หิภํ ภิกฺขเว
เอกนตทุกฺขา อภิสฺสํ ทุกฺขานุปตฺติกา ทุกฺขาวกฺกนฺตา อนวกฺกนฺตา สฺสฺเสน, นยิํ
สคฺคา ปจฺจวํชาตุยา สํวชฺเชยฺย. ยสฺมา จ โห ภิกฺขเว ปจฺจวํชาตุ สฺสฺซานุปตฺติกา
สฺสฺชาวกฺกนฺตา อนวกฺกนฺตา สฺสฺเสน, คสฺมา สคฺคา ปจฺจวํชาตุยา สํวชฺชนคฺคิ.

อาโปชาตุ เจ หิภํ ภิกฺขเว.... เตโรชาตุเจ หิภํ ภิกฺขเว.... วาโยชาตุ เจ
หิภํ ภิกฺขเว เอกนตทุกฺขา อภิสฺสํ ทุกฺขานุปตฺติกา ทุกฺขาวกฺกนฺตา อนวกฺกนฺตา
สฺสฺเสน, นยิํ สคฺคา วาโยชาตุยา สํวชฺเชยฺย. ยสฺมา จ โห ภิกฺขเว วาโยชาตุ
สฺสฺซานุปตฺติกา สฺสฺชาวกฺกนฺตา อนวกฺกนฺตา สฺสฺเสน, คสฺมา สคฺคา วาโยชาตุยา
สํวชฺชนคฺคิ.

ปจฺจวํชาตุ เจ หิภํ ภิกฺขเว เอกนตทุกฺขา อภิสฺสํ สฺสฺซานุปตฺติกา สฺสฺชาวกฺกนฺตา
อนวกฺกนฺตา สฺสฺเสน, นยิํ สคฺคา ปจฺจวํชาตุยา นิสฺสํสํสํ. ยสฺมา จ โห

๑-๓ ก. สสฺสสมณปุรุมฺภณียา ปชา สเทวมนุสฺสํ

๒ ก. ปจฺจวํชาตุเจ

ภิกขเว ปัจฉิชาติ, ทุกขา, ทุกขานุปติกา, ทุกขาวกุกกนตา, อนนวกุกกนตา, สุกเซน, คตุมาร, ตตตทา, ปัจฉิชาติยา, นิพพิททนติ.

อาไปธาตุ เจ หัท ภิกขเว.... เตโธธาตุ เจ หัท ภิกขเว.... วาโยธาตุ เจ
 หัท ภิกขเว เอกนตสุขา อภิวัสส สุขานุปติตา สุขาวกุกกตา อนนวกุกกตา ทุกฺเคน,
 นยิตฺ ตคฺคา วาโยธาตุยา นิพฺพินฺเตยฺย. ยสฺมา ๑ โข ภิกขเว วาโยธาตุ ทุกฺขา
 ทุกฺขานุปติตา ทุกฺขาวกุกกตา อนนวกุกกตา สุเคน, ตสฺมา ตคฺคา วาโยธาตุยา
 นิพฺพินฺทนคฺคิ. ปณณํ.

๖. อภินนุทสนุต

[๓๓๘] ตัวตถิยัง วิหริติ.... ตตฺร โห ภควา.... โย ภิกฺขเว ปจฺฉิชาคํ
อภินนฺทติ, ทฺวํ ใส อภินนฺทติ. โย ทฺวํ อภินนฺทติ, อปรมุคฺโค ใส ทฺวํ
วทามิ. โย อาไปชาคํ อภินนฺทติ.... โย เตชชาคํ อภินนฺทติ.... โย วาโยชาคํ
อภินนฺทติ, ทฺวํ ใส อภินนฺทติ. โย ทฺวํ อภินนฺทติ อปรมุคฺโค ใส ทฺวํ
วทามิ.

โย จ โข ภิกขเว ปชวีราคํ น อภินนุทติ, ทุกขํ โส น อภินนุทติ. โย
 ทุกขํ น อภินนุทติ, ปริมุคฺโต โส ทุกขสฺมาติ วทามิ. โย อาไปราคํ.... โย
 เตโชราคํ.... โย วาโยราคํ น อภินนุทติ, ทุกขํ โส น อภินนุทติ. โย ทุกขํ
 น อภินนุทติ, ปริมุคฺโต โส ทุกขสฺมาติ วทามิ. อญฺ.

๗. อุปุบาทสุดท้าย

[๑๒๐] ถ้าวคฺติยํ วิหริติ.... ตตฺร โข ภคฺวา.... โย ภิกฺขุเจ ปจฺจิชาตฺตยา
 อปฺปาทอ จิตฺติ อภินิพฺพุตฺติ ปาตฺตภาโว, ทฺถุขสฺสเสโส อปฺปาทอ โรคาณํ จิตฺติ
 ชรามฺมณสฺส ปาตฺตภาโว. โย อปาชาตฺตยา.... โย เทโชชาตฺตยา.... โย วาโยชาตฺตยา
 อปฺปาทอ จิตฺติ อภินิพฺพุตฺติ ปาตฺตภาโว, ทฺถุขสฺสเสโส อปฺปาทอ โรคาณํ จิตฺติ ชรามฺมณสฺส
 ปาตฺตภาโว.

โย เคโธธาคยา... โย วาโยธาคยา อุปปาโท จิตฺติ อภินิพพตฺติ ปาตุภาโว,
ทุกขสฺสเสโต อุปปาโท โรคานํ จิตฺติ ชรามรณสฺส ปาตุภาโว.

โย จ โข ภิกฺขเว ปจฺฉิธาคยา นิโรธो วุปสโม อคฺคณฺคโม, ทุกขสฺสเสโต
นิโรธो โรคานํ วุปสโม ชรามรณสฺส อคฺคณฺคโม. โย อาโปธาคยา นิโรธो...
โย เคโธธาคยา นิโรธो... โย วาโยธาคยา นิโรธो วุปสโม อคฺคณฺคโม, ทุกขสฺสเสโต
นิโรธो โรคานํ วุปสโม ชรามรณสฺส อคฺคณฺคโมติ. สคฺคมํ.

๘. สมนพราหมณสูตร

[๑๒๑] สวตฺถิโย วิหรตฺติ... คตฺว โข ภคฺวา... จตฺสโต อีมา ภิกฺขเว ธาคโย.
กตฺวา จตฺสโต? ปจฺฉิธาคฺ อุปปาธาคฺ เคโธธาคฺ วาโยธาคฺ. เย हि เกจิ ภิกฺขเว
สมนา วา พฺราหฺมณา วา อีมาสํ จตฺนํ ธาคุนํ อสฺสํสาทญฺจ อาทินวญฺจ
นิสฺสํสรณญฺจ ยถาภูตํ ปชานนฺติ. น เมเค ภิกฺขเว สมนา วา พฺราหฺมณา วา
สมนสฺส วา สมนสฺสมคฺตา, พฺราหฺมณสฺส วา พฺราหฺมณสฺสมคฺตา. น จ ปน เค
อายนฺตฺมโนโต สำนวณฺตฺมโนโต วา พฺราหฺมณฺตฺมโนโต วา ทิฏฺฐเชว ชมฺเม สยํ อภินฺญา
สจฺจนิคฺคฺวา อุปสํปชฺช วิหรนฺติ.

เย จ โข เกจิ ภิกฺขเว สมนา วา พฺราหฺมณา วา อีมาสํ จตฺนํ ธาคุนํ
อสฺสํสาทญฺจ อาทินวญฺจ นิสฺสํสรณญฺจ ยถาภูตํ ปชานนฺติ. เค โขเม ภิกฺขเว สมนา
วา พฺราหฺมณา วา สมนสฺส เจว สมนสฺสมคฺตา, พฺราหฺมณสฺส จ พฺราหฺมณ-
สฺสมคฺตา. เค จ ปนายสฺตฺมโนโต สำนวณฺตฺมโนโต พฺราหฺมณฺตฺมโนโต ทิฏฺฐเชว ชมฺเม
สยํ อภินฺญา สจฺจนิคฺคฺวา อุปสํปชฺช วิหรนฺติ. อฏฺฐมํ.

๙. ทตฺติยสสมณพฺราหฺมณสฺสุตฺต

[๑๒๒] สํวตฺถิยํ วิหริติ... ตตฺร โข ภคฺวา... จตฺถโส อีมา ภิกฺขเว ชาตุโย.
กตมา จตฺถโส ๑ ปจฺจวฺธาตุ อโปธาตุ เตโธธาตุ วาโยธาตุ. เย หิ เกจิ ภิกฺขเว
สํณนา วา พฺราหฺมณนา วา อีมาสํ จตฺถนํ ชาตฺถนํ สํมุตฺตมญฺจ อตฺถกมฺมญฺจ อตฺถสํมญฺจ
อาทิตฺตมญฺจ นิสฺสวณฺญญฺจ ยถาภูตํ นปฺปชานนฺติ ๖เปว [วิตฺถาเรตพฺพ.] ปชานนฺติ...
สยํ อภินฺญา สจฺจนิคฺคฺวา อปฺปสมฺปชฺช วิหรนฺตฺติ. นวมนํ.

๑๐. ตตฺติยสสมณพฺราหฺมณสฺสุตฺต

[๑๒๓] สํวตฺถิยํ วิหริติ... ตตฺร โข ภคฺวา...เย หิ เกจิ ภิกฺขเว สํณนา วา
พฺราหฺมณนา วา ปจฺจวฺธาตุ นปฺปชานนฺติ, ปจฺจวฺธาตุสํมุตฺตมํ นปฺปชานนฺติ, ปจฺจวฺธาตุ-
นิโรธํ นปฺปชานนฺติ, ปจฺจวฺธาตุนิโรธคามินิ ปฏิปทํ นปฺปชานนฺติ. อโปธาตุ
นปฺปชานนฺติ ๖เปว เตโธธาตุ นปฺปชานนฺติ... วาโยธาตุ นปฺปชานนฺติ, วาโยธาตุสํมุตฺตมํ
นปฺปชานนฺติ, วาโยธาตุนิโรธํ นปฺปชานนฺติ, วาโยธาตุนิโรธคามินิ ปฏิปทํ
นปฺปชานนฺติ. น เมเต ภิกฺขเว สํณนา วา พฺราหฺมณนา วา สมนฺเตสุ วา
สมนฺตมฺมตา, พฺราหฺมณเตสุ วา พฺราหฺมณตมฺมตา. น จ ปน เต อายตฺตมฺมโต
สํมณฺณคฺคํ วา พฺราหฺมณคฺคํ วา ทิฏฺฐเจว ชมฺเม สยํ อภินฺญา สจฺจนิคฺคฺวา
อปฺปสมฺปชฺช วิหรนฺติ.

เย จ โข เกจิ ภิกฺขเว สํณนา วา พฺราหฺมณนา วา ปจฺจวฺธาตุ ปชานนฺติ,
ปจฺจวฺธาตุสํมุตฺตมํ ปชานนฺติ, ปจฺจวฺธาตุนิโรธํ ปชานนฺติ, ปจฺจวฺธาตุนิโรธคามินิ
ปฏิปทํ ปชานนฺติ. อโปธาตุ ปชานนฺติ ๖เปว เตโธธาตุ ปชานนฺติ... วาโยธาตุ
ปชานนฺติ, วาโยธาตุสํมุตฺตมํ ปชานนฺติ, วาโยธาตุนิโรธํ ปชานนฺติ, วาโยธาตุ-
นิโรธคามินิ ปฏิปทํ ปชานนฺติ. เต จ โขเม ภิกฺขเว สํณนา วา พฺราหฺมณนา วา
สมนฺเตสุ เจว สมนฺตมฺมตา, พฺราหฺมณเตสุ จ พฺราหฺมณตมฺมตา. เต จ ปนายตฺตมฺมโต
สํมณฺณคฺคญฺจ พฺราหฺมณคฺคญฺจ ทิฏฺฐเจว ชมฺเม สยํ อภินฺญา สจฺจนิคฺคฺวา
อปฺปสมฺปชฺช วิหรนฺตฺติ. ทถมนํ.

จตฺตถวคฺโค.

ส่งยุค]

๔. จตุตถยุค

๓๐. ศกียสมณพราหมณยุค

๑๘๑

ตสุสุมหาว

จตุสโต ปุพเพ อจรี

โน เจทำ ทุกเขน จ

อภินนทนญจ อูปบาโท

ตโย สมณพราหมณาติ.

ธาดุสยุดต์ สมตต์.

๔. จบเทศศัสยัตต

๑. ปฐมมคค

๑. ตินกฏจตุตต

[๑๒๔] เออมเม สุตํ:— เขกํ สมยํ ภควา สํวคฺคิยํ วิหริติ เขตฺตเน อนาถ-
ปิณฺฑิกิสฺส อารามเ. คคฺว โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “ภิกฺขโว”ติ. “ภทฺทเค”ติ
เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจุตฺตํ. ภควา เอตทโวจ:

อนมคฺคโคยํ ภิกฺขเว สํสาโร, ปุพฺพา โกฏี น ปณฺณายติ อวิชฺชาหิวนฺณานํ
สคฺคตํ คณฺหาสณฺโณชฺชนานํ สฺนฺชาวคํ สํสฺรคํ. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ปุริโส ยํ อิมสฺมิ
ชฺมพุทฺธิเป ตินกฏจสาธาปถาสํ คจฺเจตฺวา^๑ เอกชณฺถํ สํหเรยฺย, เอกชณฺถํ สํหริตฺวา
จคฺคฺรจฺจุตํ จคฺคฺรจฺจุตํ ชฺชํกํ กริตฺวา นิภฺชิเปยฺย “อโย เม มาตา, คตฺถา เม มาตุ
อโย มาตา”ติ. อปริยาทินฺนา^๒ จ^๓ ภิกฺขเว คตฺถํ ปุริสสฺส มาตุ มาคโร อตฺถํ, อถ
อิมสฺมิ ชฺมพุทฺธิเป ตินกฏจสาธาปถาสํ ปริกฺขยํ ปริยาทานํ คจฺเจยฺย. คํ กิถฺสํ เหตุ
อนมคฺคโคยํ ภิกฺขเว สํสาโร, ปุพฺพา โกฏี น ปณฺณายติ อวิชฺชาหิวนฺณานํ
สคฺคตํ คณฺหาสณฺโณชฺชนานํ สฺนฺชาวคํ สํสฺรคํ. เอวํ ทิฆรคํ โข ภิกฺขเว ทุกฺขํ
ปจฺจนฺนํ คิพฺพํ^๓ ปจฺจนฺนํ พยฺสํ ปจฺจนฺนํ กฏฺฐิ อทฺธมฺมิตา, ยาวณฺจิตํ ภิกฺขเว
อถเมว สํพพฺสงฺขารสฺส นิพฺพิณฺทิตฺถํ, อถ วิรชฺชิตฺถํ, อถ วิมฺมุจฺจิตฺถํ. ปจฺม.

๑ น. คํ เจตฺวา

๒ น. สฺ. ๑

๓ ก. คิปปํ

๒. ปจฺจวคฺค

[๑๕๕] สํวคฺคิยํ วิหริติ... คตฺว โข ภควา... อนมคฺคโคยํ ภิกฺขเว สํสํวโร, ปุพฺพา โกฏิ น ปณฺณายติ อวิชฺชานีวิรณฺณํ สคฺคตํ คณฺหาสณฺโณชณฺณํ สมนฺวาคํ สํสํวโร. เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ปุริโส อิมํ มหาปจฺจํ โกตฺถจิมคฺคํ โกตฺถจิมคฺคํ มคฺคิกา-
คฺคิภํ ภริตฺวา นิภฺชิเปยฺย “อโย เม ปิตา, คสฺส เม ปิตุ อโย ปิตา”ติ. อปริยว-
ทินฺนา จ ภิกฺขเว คสฺส ปุริสสฺส ปิตุ ปิตโร อสฺส, อถายํ มหาปจฺจํ ปริภฺชยํ
ปริยาทนํ คจฺเจยฺย. ตํ กิธฺสํ เหตุ? อนมคฺคโคยํ ภิกฺขเว สํสํวโร, ปุพฺพา โกฏิ
น ปณฺณายติ อวิชฺชานีวิรณฺณํ สคฺคตํ คณฺหาสณฺโณชณฺณํ สมนฺวาคํ สํสํวโร.
เอวํ ทิสฺสคฺคํ โข ภิกฺขเว ทุกฺขํ ปจฺจนฺนํ คิพฺพํ ปจฺจนฺนํ พฺยสํ ปจฺจนฺนํ
กมฺมํ วทฺธมฺมา, ยาวณฺจิทํ ภิกฺขเว อตฺตเมว สทฺทสฺสจฺจเรตฺถํ นิพฺพิณฺทิตฺถํ, อถ วิรชฺชิตฺถํ,
อถ วิมฺภจฺจิตฺถํ. ทฺติยํ.

๑. อสฺสสฺสคฺค

[๑๕๖] สํวคฺคิยํ วิหริติ... คตฺว โข ภควา... อนมคฺคโคยํ ภิกฺขเว สํสํวโร จเปว
ตํ กิํ มณฺณลํ ภิกฺขเว? กตมํ นุ โข พหุคฺคํ? ยํ วา โฉ อิมินา ทิสฺเสน อทฺตนา
สมนฺวาคํ สํสํวโร อมฺนาปสฺสํปโยคา มนาปวิปฺปโยคา กนฺทนฺตํ โรทนฺตํ อสฺส
ปสฺสํ ปคฺคริตํ, ยํ วา จตฺตํ มหาสํมฺมทฺธํ อุตฺถกนฺติ. ยถา โข มยํ ภนฺเต ภควตา
ธมฺมํ เทสิตํ อาชานาม, เอตฺเทว ภนฺเต พหุคฺคํ, ยํ โฉ อิมินา ทิสฺเสน อทฺตนา
สมนฺวาคํ สํสํวโร อมฺนาปสฺสํปโยคา มนาปวิปฺปโยคา กนฺทนฺตํ โรทนฺตํ อสฺส
ปสฺสํ ปคฺคริตํ, น เสดว จตฺตํ มหาสํมฺมทฺธํ อุตฺถกนฺติ.

สํวคฺคํ สํวคฺคํ ภิกฺขเว, สํวคฺคํ โข เม คฺคเมว ภิกฺขเว เอวํ ธมฺมํ เทสิตํ อาชานาถ,
เอตฺเทว ภิกฺขเว พหุคฺคํ, ยํ โฉ อิมินา ทิสฺเสน อทฺตนา สมนฺวาคํ สํสํวโร

อมณาปัสสัมปโยคา มณาปวิปโยคา กนฺทนฺตานํ โรทฺชนฺตานํ อสฺสํ ปสฺนํ ปคฺชวริตํ, น
 เหวว จตุสฺส มหาสฺมฺมทฺเตสฺส อุกกํ, ทิฆรคฺคํ โว ภิกฺขเว มาคฺคฺมรณํ ปจฺจนฺนํ, เคสํ
 โว มาคฺคฺมรณํ ปจฺจนฺนํ โภจนฺตานํ อมณาปัสสัมปโยคา มณาปวิปโยคา กนฺทนฺตานํ
 โรทฺชนฺตานํ อสฺสํ ปสฺนํ ปคฺชวริตํ, น เหวว จตุสฺส มหาสฺมฺมทฺเตสฺส อุกกํ, ทิฆรคฺคํ
 โว ภิกฺขเว ปิตฺตมรณํ ปจฺจนฺนํ... ภาคฺคฺมรณํ ปจฺจนฺนํ... ภคฺคินิมรณํ ปจฺจนฺนํ...
 ปุคฺคฺมรณํ ปจฺจนฺนํ... ฐิตฺตมรณํ ปจฺจนฺนํ... ฌาตฺตฺตฺตมรณํ ปจฺจนฺนํ... โภคฺคฺมรณํ
 ปจฺจนฺนํ... ทิฆรคฺคํ โว ภิกฺขเว โรคฺคฺมรณํ ปจฺจนฺนํ, เคสํ โว โรคฺคฺมรณํ
 ปจฺจนฺนํ โภจนฺตานํ อมณาปัสสัมปโยคา มณาปวิปโยคา กนฺทนฺตานํ โรทฺชนฺตานํ อสฺสํ
 ปสฺนํ ปคฺชวริตํ, น เหวว จตุสฺส มหาสฺมฺมทฺเตสฺส อุกกํ, ตํ กิสฺสํ เหตุ? อนมตคฺคโคยํ
 ภิกฺขเว สํสาโร ๖เปว ยาวณฺจิตํ ภิกฺขเว อตฺตเมว สํพพฺสงฺขาเรสฺส นิพฺพิณฺทิตฺตํ, อตฺถํ
 วิรชฺชิตฺตํ, อตฺถํ วิมฺมจฺจิตฺตํ. ตตฺถิ.

๔. ขีรสฺสุตต

[๓๒๗] สํวตฺถิยํ วิหริตฺติ... ตตฺถ โข ภควา... อนมตคฺคโคยํ ภิกฺขเว สํสาโร ๖เปว
 ตํ กิ มณฺณณฺท ภิกฺขเว? กตมํ นุ โข พหุตรํ? ยํ วา โว อิมินา ทิฆเนน อทฺทฺธนา
 สฺนฺชาวคํ สํสํวคํ มาคฺคฺมรณํ ปิตฺตํ, ยํ วา จตุสฺส มหาสฺมฺมทฺเตสฺส อุกกนฺทิตฺติ. ยถา
 โข มยํ ภนฺเต ภควตา ฐมฺมํ เทสิตํ อาชานาม, เอตฺตเวย ภนฺเต พหุตรํ, ยํ
 โน อิมินา ทิฆเนน อทฺทฺธนา สฺนฺชาวคํ สํสํวคํ มาคฺคฺมรณํ ปิตฺตํ, น เหวว จตุสฺส
 มหาสฺมฺมทฺเตสฺส อุกกนฺทิตฺติ.

สํวตฺถิยํ ภิกฺขเว, สํวตฺถิ โข เม คฺคฺเมว ภิกฺขเว เอว ฐมฺมํ เทสิตํ อาชานาม,
 เอตฺตเวย ภิกฺขเว พหุตรํ, ยํ โว อิมินา ทิฆเนน อทฺทฺธนา สฺนฺชาวคํ สํสํวคํ มาคฺคฺมรณํ
 ปิตฺตํ, น เหวว จตุสฺส มหาสฺมฺมทฺเตสฺส อุกกํ, ตํ กิสฺสํ เหตุ? อนมตคฺคโคยํ
 ภิกฺขเว สํสาโร ๖เปว อตฺถํ วิมฺมจฺจิตฺตํ. จตุคฺคํ.

๕. ปพพตสูตร

[๑๒๘] ส้าวตถิยํ วิหริติ... อถ โข อญฺญตโร ภิกขุ เยเน ภควา เทนุปลงฺกมิ, อูปสงฺกมิควา วเปว เอกมฺหํ นิสฺสินโน โข โส ภิกขุ ภควนฺทํ เขตฺตโวจ “กัฏฺโถ นุ โข ภาณเต กปฺโป”ติ? ทึโฆ โข ภิกขุ กปฺโป, โส น สุกโร สงฺชาตุํ “เอตฺตกานิ วุตฺตานิ”อิติ วา “เอตฺตกานิ วุตฺตสฺสทานิ”อิติ วา “เอตฺตกานิ วุตฺตสฺสทสฺสทานิ”อิติ วา “เอตฺตกานิ วุตฺตสฺสทสฺสทสฺสทานิ”อิติ วาติ.

สํกขา ปน ภาณเต อูปมํ^๑ กาคฺคฺคฺติ. “สํกขา ภิกขุ”ติ ภควา อโวจ, เถยฺยถาปิ ภิกขุ มหาเตโต ปพฺพโต โยชนํ อายาเมเน โยชนํ วิตุถาเรน โยชนํ อพฺเพเรน อจฺจุทฺโท^๒ อุตฺตโร เอกมฺหํ, คเมเน ปุริโส วุตฺตสฺสทสฺส วุตฺตสฺสทสฺส อจฺจุเยเน กาสิเกเน วตฺเตเน สกั สกั ปริมฺชฺเชยฺย. จิปปคฺโร โข โส ภิกขุ มหาเตโต ปพฺพโต อิมินา อูปกฺกเมเน ปริกฺขยํ ปริยาทามํ กจฺเจยฺย, น เถวว กปฺโป. เอวํ ทึโฆ โข ภิกขุ กปฺโป, เอวํ ทึชามํ โข ภิกขุ กปฺปามํ เนโก กปฺโป สฺสํโต, เนกํ กปฺปสฺสํ สฺสํติ, เนกํ กปฺปสฺสทสฺสํ สฺสํติ, เนกํ กปฺปสฺสทสฺสทสฺสํ สฺสํติ. ‘คํ กิสุสฺส เหตุ? อนมคฺคฺโคยํ ภิกขุ สํสํโร วเปว ยาวณฺจิตํ ภิกขุ อตฺตเมว สพฺพสงฺขารสฺสุ นิพฺพินฺทิตํ, อถ วิรชฺชิตํ, อถ วิมฺจุจฺจฺคฺคฺคฺติ. ปณฺณมํ.

๖. สาสปฐก

[๑๒๙] ส้าวตถิยํ วิหริติ... อถ โข อญฺญตโร ภิกขุ เยเน ภควา วเปว เอกมฺหํ นิสฺสินโน โข โส ภิกขุ ภควนฺทํ เขตฺตโวจ “กัฏฺโถ นุ โข ภาณเต กปฺโป”ติ? ทึโฆ โข ภิกขุ กปฺโป, โส น สุกโร สงฺชาตุํ “เอตฺตกานิ วุตฺตานิ”อิติ วา วเปว “เอตฺตกานิ วุตฺตสฺสทสฺสทานิ”อิติ วาติ.

ธกกา ปน ภนเค อุปม กาคุนคิ. “ธกกา ภิกขุ”ติ ภควา อโวจ, เตยฺยธามี
 ภิกขุ อายตํ นคร โยชนํ อายาเมน โยชนํ วิตุตาเรน โยชนํ อุพเพเรน ปุณฺณ
 ธาตปานิ คุพิกาทุ, คโค ปุริโส วสฺสธคฺคธสฺส วสฺสธคฺคธสฺส อจฺยเณ เอกเมกํ ธาตป
 อุทฺทเรยฺย. ฐิปปคฺว โข โส ภิกขุ มหาธาสฺปราชิ อิมินา อุปกฺกเมน ปริกฺขย
 ปริยาทานํ คจฺเจยฺย, น เทวอ กปโป. เอวํ ทิโส โข ภิกขุ กปโป, เอวํ ทิฆาน
 โข ภิกขุ กปปานิ เนโก กปโป สฺสโต, เนกํ กปปคฺคํ สฺสคฺคํ, เนกํ กปปคฺคธสฺส
 สฺสคฺคํ, เนกํ กปปคฺคธสฺส สฺสคฺคํ. คํ กิธฺส เหตุ? อนมคคโคยํ ภิกขุ ธาโร
 ะเปว ธตํ วิมุจฺจคฺค. ญจ.

๗. สากสฺสุต

[๓๓๐] ธากุติย วิหริติ.... ธอ โข สมฺพหฺตา ภิกขุ เณ ภควา ะเปว
 เอกมฺหํ นิตินา โข เค ภิกขุ ภควนคํ เขตทโวจํ “กิวพฺหฺตา น โข ภนเค กปฺปา
 อพฺภคิตา ธคิกฺกนฺตา”ติ? พฺหฺตา โข ภิกฺขเว กปฺปา อพฺภคิตา ธคิกฺกนฺตา, เค
 น ธฺกรว ธงฺขาคํ “เอคคกา กปฺปา”อิติ วา “เอคคกานิ กปฺปคฺคานิ”อิติ วา
 “เอคคกานิ กปฺปคฺคธสฺสานิ”อิติ วา, “เอคคกานิ กปฺปคฺคธสฺสธสฺสานิ”อิติ วาติ.

ธกกา ปน ภนเค อุปม กาคุนคิ. “ธกกา ภิกฺขเว”ติ ภควา อโวจ, อธิธฺส
 ภิกฺขเว จคฺคาโร ธากว วสฺสธคฺคาฎกา วสฺสธคฺควิโน, เค เจ ทิวเส ทิวเส
 กปฺปคฺคธสฺส กปฺปคฺคธสฺส ธนฺธสฺสเรยฺย. ธนฺธสฺสธคฺคาธ ภิกฺขเว เคหิ กปฺปา
 ธธฺส. ธอ โข เค จคฺคาโร ธากว วสฺสธคฺคาฎกา วสฺสธคฺควิโน วสฺสธคฺคธสฺส
 วสฺสธคฺคธสฺส อจฺยเณ กาดํ กรายฺย. เอวํ พฺหฺตา โข ภิกฺขเว กปฺปา อพฺภคิตา
 ธคิกฺกนฺตา, เค น ธฺกรว ธงฺขาคํ “เอคคกา กปฺปา”อิติ วา, “เอคคกานิ กปฺปคฺคานิ”อิติ
 วา, “เอคคกานิ กปฺปคฺคธสฺสานิ”อิติ วา, “เอคคกานิ กปฺปคฺคธสฺสธสฺสานิ”อิติ วาติ. คํ
 กิธฺส เหตุ? อนมคคโคยํ ภิกฺขเว ธาโร ะเปว ธตํ วิมุจฺจคฺค”ติ. ธคคค.

๘. คงคาสูตร

[๑๓๑] เอถํ สมนํ ภควา ราชคเห วิหริติ เวพฺพเน กถนฺตกนิวาเป. อถ โข
อณฺณคโร พฺราหฺมโณ เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธิ
สฺมโมทิตฺ, สฺมโมทนียํ กถํ สารณํ ยํ วิตฺติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสีทิตฺ; เอกมนฺตํ
นินฺสีนโน โข โส พฺราหฺมโณ ภควนฺตํ เอกทโวจ “กัณฺโฬ พุทฺธา นุ โข โภ โคตม กปฺปา
อพฺภคิตฺตา อติฏฺกนฺตา”ติ; พุทฺธา โข พฺราหฺมณ กปฺปา อพฺภคิตฺตา อติฏฺกนฺตา, เต น
สํกุรฺวา สงฺฆาตุํ “เอตฺตกา กปฺปา”อิติ วา “เอตฺตกาณิ กปฺปสฺตคานิ”อิติ วา “เอตฺตกาณิ
กปฺปสฺสทสฺสคานิ”อิติ วา “เอตฺตกาณิ กปฺปสฺสทสฺสคานิ”อิติ วาติ.

สํกุทา ปน โภ โคตม อุปมํ กาคฺคฺนฺติ; “สํกุทา พฺราหฺมณา”ติ ภควา อโวจ,
เสยฺยถาปิ พฺราหฺมณ ยโต จายํ คงฺคานํ ปโหติ. ยตถ จ มหาสมุทฺทํ อปฺเปติ.
ยา เอกสฺมि อเนตฺเร วาติกา, ตา น สํกุรฺวา สงฺฆาตุํ “เอตฺตกา วาติกา”อิติ วา
“เอตฺตกาณิ วาติกสฺตคานิ”อิติ วา “เอตฺตกาณิ วาติกสฺสทสฺสคานิ”อิติ วา “เอตฺตกาณิ
วาติกสฺสทสฺสคานิ”อิติ วาติ. ตโต พุทฺธฺวา โข พฺราหฺมณ กปฺปา อพฺภคิตฺตา
อติฏฺกนฺตา, เต น สํกุรฺวา สงฺฆาตุํ “เอตฺตกา กปฺปา”อิติ วา “เอตฺตกาณิ
กปฺปสฺตคานิ”อิติ วา “เอตฺตกาณิ กปฺปสฺสทสฺสคานิ”อิติ วา “เอตฺตกาณิ กปฺปสฺสท-
สฺสคานิ”อิติ วาติ. ตํ กิธฺสํ เหตุ; อนมตฺตคฺโคยํ พฺราหฺมณ สํสํโร, ปุพฺพา โภ
น ปณฺณายติ อวิชฺชานํ วรรณํ สํคฺคานํ ตณฺหาสณฺนโยชนํ สํสํราวคํ สํสํรตํ.
เอวํ ทิฆรคํ โข พฺราหฺมณ พุทฺธํ ปจฺจนฺนํ ติพฺพํ ปจฺจนฺนํ พฺยสํ ปจฺจนฺนํ
กฏฺฐํ วชฺฌิตา, ยาวณฺจิตํ พฺราหฺมณ อตฺตเมว สทฺทสสงฺฆาเรสุ นิพฺพิณฺนํ, อถ วิรชฺชิตํ,
อถ วิมฺจุจฺจิตฺ.

เอวํ วุตฺเต โส พฺราหฺมโณ ภควนฺตํ เอกทโวจ “อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม,
อภิกฺกนฺตํ โภ โคตม วาเป อุปาสกํ มํ ภวํ โคตโม ชาเรตุ อชฺชตฺตเค ปาณเปคํ
สฺรณงฺกคฺคฺนฺติ. อหฺมํ.

๙. ทณทุสสุต

[๑๓๒] ส้าวตถิยํ วิหริติ.... คตฺว โข ภควา.... อนมตคโคยํ ภิกฺขเว สํสํโร,
 ปุพฺพทา โกฏฺฐิ น ปณฺณายติ อวิชฺชานํวิรณฺณํ สคฺคานํ คณฺหาสณฺโณชนานํ สหฺชาวคํ
 สํสํรคํ ๗เป๗ เสงฺยถาปํ ภิกฺขเว ทณฺโฑ อปฺริเวหสํ ชิตฺโต สกฺกิมฺปิ มฺหฺเตน นิปตฺติ,
 สกฺกิมฺปิ มหฺเตน นิปตฺติ, สกฺกิมฺปิ อนฺเตน นิปตฺติ. เอวเมว โข ภิกฺขเว อวิชฺชา-
 นํวิรณฺณํ สคฺคานํ คณฺหาสณฺโณชนานํ สหฺชาวคานํ สํสํรคานํ สกฺกิมฺปิ อสฺมา โสกา-
 ปํ ใสกํ กจฺจนฺติ, สกฺกิมฺปิ ปรสฺมา โสกา อิมํ ใสกํ อากจฺจนฺติ. คํ ภิสฺสํ เหตุํ
 อนมตคโคยํ ภิกฺขเว สํสํโร ๗เป๗ อถํ วิมฺมจฺจิตฺตุนฺติ. นวมนํ.

๑๐. ปุคฺคสฺสสุต

[๑๓๓] เอกํ สมฺมํ ภควา ราชคเห วิหริติ ภิชฺฌณฺเฏ ปุพฺพเต. คตฺว โข
 ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสํ “ภิกฺขโว”ติ. “ภทฺทเน”ติ เต ภิกฺขุ ภควโต ปาจฺจสฺสสํ.
 ภควา เขตฺทโวจ:

“อนมตคโคยํ ภิกฺขเว สํสํโร ๗เป๗ เอกสฺสํ ปุคฺคสฺสํ ภิกฺขเว กปฺปํ สหฺชาวคํ
 สํสํรคํ สียา เอวํ มหา อฏฺฐจิงฺกโต อฏฺฐจิปฺปนฺโฆ อฏฺฐจิวราสํ, ยถายํ เวปฺปตฺโต
 ปุพฺพโต. สเจ สํหารโก อสฺสํ, สมฺภคณฺจ น วินสฺสํเสยฺย. คํ ภิสฺสํ เหตุํ อนมตคโคยํ
 ภิกฺขเว สํสํโร ๗เป๗ อถํ วิมฺมจฺจิตฺตุนฺติ.

อิทมโวจ ภควา; อิทํ วตฺถวานํ สคฺคโต อถาปํ เขตฺทโวจ สคฺคา:

“เอกสฺสํเตน กปฺเปน

สียา ปุพฺพตฺสโม ราสํ

ปุคฺคสฺสํอฏฺฐจิงฺกนฺโฆ

อติ อุตฺตํ มเหสฺสินา.

ไต้ ไช ปนาย อกขาโต
อตุคโร คิรณฏฐต

เวปฺปุตโต ปพฺพโต มหา
มคฺชานํ คิริพฺพเช.

ยโต ๑ อริยตฺถจฺจานิ
ทฺถุขํ ทฺถุขตฺถมฺปาทํ
อริยณฺจฏฺฐจฺจิกิํ มคฺคํ

ตฺถมฺปปณฺณาย ปตฺตํ
ทฺถุขตฺต ๑ อตฺติกมํ
ทฺถุขปตฺตมคฺคามินิ.

ตฺต ตคฺคทฺถุขคฺคปรมํ
ทฺถุขตฺตตฺตคโร โหติ

ตฺถนฺทาวคฺควาน ปุคฺคโต
ตฺถพฺพตฺตมโณชนทฺถยาติ. ทตฺม.

ปจฺโม วคฺโค

ตตฺตตฺตทฺถานํ

คิณณฏฺฐณฺจ ปจฺฉิ
ตฺถตฺปา ตฺถวกา คจฺจคา

อตฺตํ ชีวณฺจ ปพฺพตํ
ทณฺโท ๑ ปุคฺคณฺจ จาติ.

๒. ทุตียวคค

๑. ทคคตตตตต

[๑๓๔] เขกํ ตมยํ ภคฺวา ตาวคฺคณิํ วิหริติ ๗เปว คตฺว ไช ภคฺวา....
อนมตฺตคฺโคยํ ภิกฺขเว ตตฺถาโร, ปุพฺพวา โกฏฺฐิ น ปณฺณายติ อวิชฺชานีวรณานํ
ตตฺตทานํ คณฺหาตฺตมโณชนานํ ตฺถนฺทาวคํ ตตฺตวคํ. ยํ ภิกฺขเว ปตฺตํเตยฺยยาถ ทคฺคตํ

ทูลรับ, นิฆจเมตถ คนคพพ์ “อเมหิมี เหวรูป ปรจัญญตัม อิมินา ที่เชน อทฐนา”ติ.
 ตัม กิธสฺส เหตุ? อนมตคคโคยํ ภิกขเว สํสาโร วเปว อถํ วิมุจฺจิคฺคฺคฺ. ปจฺฉม.

๒. สขิตตสูตร

[๑๓๕] สาวคถิยํ วิหริตี... คตฺว โข ภควา.... “อนมตคคโคยํ ภิกขเว สํสาโร...
 ยํ ภิกขเว ปสฺสเสยฺยาถ สขิตํ สขิตฺตํ, นิฆจเมตถ คนคพพ์ “อเมหิมี เหวรูป
 ปรจัญญตัม อิมินา ที่เชน อทฐนา”ติ. ตัม กิธสฺส เหตุ? อนมตคคโคยํ ภิกขเว สํสาโร,
 ปุพฺพา โกฏฺฐิ น ปณฺณายติ วเปว อถํ วิมุจฺจิคฺคฺคฺ. ทฺติย.

๓. ตีสมตตสูตร

[๑๓๖] ราชคเห วิหริตี เวพฺพเน.... อถ โข ตีสมตฺตา ปาเวยฺยกา ภิกฺขุ
 สฬฺเพ อารณฺณิกา สฬฺเพ ปิณฺฑปาติกา สฬฺเพ ปัสสฺสฎฺฐิกา สฬฺเพ เตจฺจวริกา สฬฺเพ
 สสฺสณฺโณชฌนา เยน ภควา เคนฺนปสฺสณฺมิตฺตํ, อปสฺสณฺมิตฺตวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา
 เอกมฺนตํ นิสิตฺตํ. อถ โข ภควโต เอกทโธสิ “อิมเ โข ตีสมตฺตา ปาเวยฺยกา ภิกฺขุ
 สฬฺเพ อารณฺณิกา สฬฺเพ ปิณฺฑปาติกา สฬฺเพ ปัสสฺสฎฺฐิกา สฬฺเพ เตจฺจวริกา สฬฺเพ
 สสฺสณฺโณชฌนา. ยนฺนุนาหํ อิมํสํ คตา ชมฺมํ เทเสยฺยํ, ยถา เนสํ อิมสฺมึเขว อาสเน
 ออนุปาทาย อาสเนหิ จิตฺตานิ วิมุจฺเจยฺยन्”ติ. อถ โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสฺส
 “ภิกฺขโว”ติ. “ภทฺทเค”ติ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺสโธสฺส. ภควา เอกทโธจ:

อนมตคคโคยํ ภิกขเว สํสาโร, ปุพฺพา โกฏฺฐิ น ปณฺณายติ อวิชฺชานีวรณานํ
 สคฺคานํ คณฺหาสสณฺโณชฌนํ สนฺชาวตํ สํสฺรตํ. ตัม กิํ มณฺณถ ภิกขเว? กตมํ นุ โข
 พหุตรํ, ยํ วา โว ภิกขเว อิมินา ที่เชน อทฐนา สนฺชาวตํ สํสฺรตํ สัสสจฺฉินฺนํ
 โถหิตํ ปสฺนทํ ปคฺขริตํ, ยํ วา จตุสฺส มหาสฺมมฺพเทสฺส อุตฺถกนฺติ. ยถา โข มยํ ภนฺเต

ภควตา รมมํ เทสํ อาชานาม, เอกเทว ภาเน พหุคร, ยํ โน อิมินา ที่เสน
อทฐนา สนวาคํ สํสํ สํสจฺฉินฺนํ โลหิตํ ปสฺนํ ปคฺชวริตํ, น เหวว จตุส
มหาสํมุตฺเตสฺส อุตฺกนฺติ.

สาธุ สาธุ ภิกฺขเว, สาธุ โข เม ตุมฺเห ภิกฺขเว เขว รมมํ เทสํ อาชานาม,
เอกเทว ภิกฺขเว พหุคร, ยํ โว อิมินา ที่เสน อทฐนา สนวาคํ สํสํ
สํสจฺฉินฺนํ โลหิตํ ปสฺนํ ปคฺชวริตํ, น เหวว จตุส มหาสํมุตฺเตสฺส อุตฺก. ที่มฺรคํ
โว ภิกฺขเว กุณฺณํ สํ โคฏฏานํ สํสจฺฉินฺนํ โลหิตํ ปสฺนํ ปคฺชวริตํ, น เหวว
จตุส มหาสํมุตฺเตสฺส อุตฺก. ที่มฺรคํ โว ภิกฺขเว มหิสํ สํ มหิสํมุตฺตํ
สํสจฺฉินฺนํ โลหิตํ ปสฺนํ ปคฺชวริตํ ๖เปว ที่มฺรคํ โว ภิกฺขเว อรพฺภานํ สํ
อรพฺภมุตฺตํ ๖เปว อชานํ สํ อชมุตฺตํ ๖เปว มิคานํ สํ มิคมุตฺตํ ๖เปว
สฺฐกรานํ สํ สฺฐกรมุตฺตํ ๖เปว กุกฺกฏานํ สํ กุกฺกฏมุตฺตํ ๖เปว ที่มฺรคํ โว
ภิกฺขเว “โจรา ความฆาตกา”ติ คเหตุวา สํสจฺฉินฺนํ โลหิตํ ปสฺนํ ปคฺชวริต.
ที่มฺรคํ โว ภิกฺขเว “โจรา ปาริปนฺนกา”ติ คเหตุวา ๖เปว โจรา ปารทวริกาติ
คเหตุวา สํสจฺฉินฺนํ โลหิตํ ปสฺนํ ปคฺชวริตํ, น เหวว จตุส มหาสํมุตฺเตสฺส อุตฺก.
คํ กิธฺสํ เหตุ? อนมตฺตโคยํ ภิกฺขเว สํสาโร ๖เปว อถํ วิมฺมจฺฉินฺติ.

อิทมโวจ ภควา, อตฺตมฺนา เต ภิกฺขุ ภควโต ภาสํ อภินนฺทฺหติ. อิมํมฺนฺจ
ปน เวยฺยาकरणํมฺหิ ภณฺณมาเน คิธฺมตฺตานํ ปาเวยฺยกานํ ภิกฺขุณํ อนุปาทาย อาสเวหิ
จิตฺตานํ วิมฺมจฺฉินฺติ. ตคฺย.

๔. มาตุสตุต

[๑๓๗] สาธุลลิตํ วิหริติ.... ตตฺร โข ภควา.... อนมตฺตโคยํ ภิกฺขเว สํสาโร
๖เปว น สํ ภิกฺขเว สํโคตํ สฺสจฺจโร, โย น มาตา ภูตปฺพุโ อิมินา ที่เสน
อทฐนา. คํ กิธฺสํ เหตุ? อนมตฺตโคยํ ภิกฺขเว สํสาโร ๖เปว อถํ วิมฺมจฺฉินฺติ.
จตุส.

๕. ปีตุสตุต

[๓๗] สาวศุภย์ วิหริติ.... ศครู ไช ภควา.... อนมตคโคย ภิกขเว สัสสาโร วาเปว
น โส ภิกขเว สคโค สุตถาญโป, โย น ปีตา ภุตพุโพ วาเปว อถ วิมุจจิตุนนติ
ปญจมนิ.

๖. ภาตลุตต

[๑๓๘] นางสาวศุภิณี วิหริติ.... ศศุร ไช ภคณา.... อนมตคุโดย์ ภิกษเว สัมภาริ เวป
น ไส ภิกษเว สศุโค สศุธธโรโป, โย น ภคณา ภคณูปโป เวปเว อตัม วิมุจติคณติ.
นญจ.

๗. ภาคนิสูตต

[๑๔๐] สาวศุภิย์ วิหริติ.... คตฺร ชเ ภควา.... อนมตฺตโคยํ ภิกฺขเว สํสาโร
 ๗เปฯ น โส ภิกฺขเว สคฺโค สุตฺตมฺหาโร, โย น ภคินี ภูตฺตพฺพโ ๗เปฯ อถ
 วิมฺมจฺจิกฺคนติ. สคฺคตม.

๔. ปุ่ตฺตสฺตฺต

[๑๔๑] สำนกฺคตฺยิ วิหฺรติ... ตฺตฺร โห ภควา... อนนฺตคฺคโคยํ ภิกฺขเว สํสํว
 ๖เป๖ น โส ภิกฺขเว สคฺโค สุตฺตํวโป, โย น มุคฺโค มุคฺคปฺพโป ๖เป๖ อถ
 วิมฺมจฺจิตฺตํ. อหฺม.

୩. ଚିତ୍ରଶୃତ

[๑๔๒] สำนกฺติยํ วิหริติ.... ตตฺร โข ภควา.... อนมตฺตโคยํ ภิกฺขเว สํสാരํ,
 ปุพฺพา โภณํ น ปณฺณายติ อวิชฺชาเนวฺรณานํ สํสฺธานํ ตณฺหาสณฺโณชานนํ สมนฺชาวคํ
 สํสรัคํ. น โส ภิกฺขเว สํสฺสโค สุตฺตภาวโป, โย น ชิตฺตา ภฺตฺตปุพฺโผ อมิตฺตา ทิเชน
 อทฺตุนา. คํ กิธฺสํ เหตุ? อนมตฺตโคยํ ภิกฺขเว สํสારํ, ปุพฺพา โภณํ น ปณฺณายติ
 อวิชฺชาเนวฺรณานํ สํสฺธานํ ตณฺหาสณฺโณชานนํ สมนฺชาวคํ สํสรัคํ. เอวํ ทิสมฺมคํ โว
 ภิกฺขเว ทุกฺขํ ปจฺจนฺนํ คิพฺพํ ปจฺจนฺนํ พฺยธํ ปจฺจนฺนํ กฏฺฐํ วทฺธมิตฺตา,
 ยาวณฺจิตํ ภิกฺขเว อตฺตเมว สํพฺพตฺตฺตฺวาเรสุ นิพฺพิณฺนํ, อตํ วิรชฺชํ, อตํ วิมฺมจฺจคฺคฺคฺ.
 นวมน.

สาวกยัค อโหสิ อคัค ภททญัค. ปลัดถ ภิกขเว ตา เจวมัสส ปพพตัสส สมณณา
อนนทริตา, เต จ มนุสสา กาดกคา, ไส จ ภควา ปรีนิพพุโต. เอว อนิจจา
ภิกขเว สงขารว วเปว อต วิมุจจิตุ.

ภูตบุพพิ ภิกขเว อิมัสส เวปุลลตัสส ปพพตัสส “สุปลโต”เตว สมณณา อุตปาติ.
เตน ไช ปน ภิกขเว สมเยน มนุสสานิ “สุปปียา”เตว สมณณา อุตปาติ.
สุปปียานิ ภิกขเว มนุสสานิ วิสสิทตัสสทสฺสานิ อายุปปมาณ อโหสิ, สุปปียา ภิกขเว
มนุสสา สุปตัสส ปพพตัสส ทวิเหน อาโรหนติ, ทวิเหน โอโรหนติ. เตน ไช ปน
ภิกขเว สมเยน กตัสสไป ภควา อรหิ สมมาสมพุทฺธโตเก อูปปนโน โหติ, กตัสสปลต
ภิกขเว ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธตัสส ทิสฺสภารทวาชํ นาม สาวกยัค อโหสิ
อคัค ภททญัค. ปลัดถ ภิกขเว ตา เจวมัสส ปพพตัสส สมณณา อนนทริตา,
เต จ มนุสสา กาดกคา, ไส จ ภควา ปรีนิพพุโต. เอว อนิจจา ภิกขเว สงขารว,
เอว อทฺธว ภิกขเว สงขารว, เอว วเปว อต วิมุจจิตุ,

เอตริ ไช ปน ภิกขเว อิมัสส เวปุลลตัสส ปพพตัสส “เวปุลโต”เตว สมณณา
อุตปาติ. เอตริ ไช ปน ภิกขเว อิมัสส มนุสสานิ “มาครกา”เตว สมณณา
อุตปาติ, มาครกานิ ภิกขเว มนุสสานิ อปปกํ อายุปปมาณ ปริตคกํ ทหุก.
โย จิริ ชิตฺติ, ไส วสฺสตคํ อปปิ วา ภียโย วา. มาครกา ภิกขเว มนุสสา
เวปุลต ปพพตัสส มุหุตเตเนว อาโรหนติ, มุหุตเตน โอโรหนติ, เอตริ ไช ปน
ภิกขเว อรหิ สมมาสมพุทฺธโตเก อูปปนโน, มยฺหิ ไช ปน ภิกขเว สารีปุต-
โหมคคตฺถานํ นาม สาวกยัค อคัค ภททญัค. ภวิสฺสติ ภิกขเว ไส สมโย, ยา
อญญเจวมัสส ปพพตัสส สมณณา อนนทริตัสส, อิมะ จ มนุสสา กาด
กวิสฺสณฺติ, อหฺมจ ปรีนิพพยิสฺสํ. เอว อนิจจา ภิกขเว สงขารว, เอว อทฺธว
ภิกขเว สงขารว, เอว อนตฺตาสติกา ภิกขเว สงขารว, ยาวญฺจิทํ ภิกขเว
อตเมว สัพพสงฺขารสํ นิพฺพินฺนํ, อต วิรชฺชิตุ, อต วิมุจจิตฺตุ.

อิทมโวจ ภคณา, อิทั วฏฏาน สุกโค อถาปรุ เขตทโวจ สตุถา:

“ปาจันวโส คิวรานัน

โรหิตตส่านวงโค

สุมปียานัน สุปตโตบี

มาคชานนจ เวปโต.

อนิจจา วค สงขารว

อุปปาทวยมมโน

อุปปชชชวา นิสฺสนนฺติ

เตสํ วุปสโม สุโขติ. ทสนัน.

ทศโย วคโค.

ตสฺสทททานัน

ทศคตํ สุตตญจเว

คัสมาตา ปิเตน จ

ภาตา ภคินี ปุคโค จ

ชิตา เวปุตตปพพต.

อนมตคคสยตตํ สมตต.

៥. កាត់សំបកសៀវភៅ

១. សង្គត្តិវគ្គស្តុត

[๑๔๔] ตำราคุณิย์ วิหริติ.... ตตฺว โห ภคฺวา.... สันตฺตฺวา^๑ ภิภฺตฺวา กตฺตฺวา
 อิตฺติวเรณ จีวรเณ, อิตฺติวเรจิวรสันตฺตฺวา จ ภาณฺณา^๒ น จ จีวรเหตฺว อนนฺตํ
 อปฺปฏฺฐิ^๓ อปฺปชฺชติ, อตฺถว จ จีวรํ น ปริตฺตํ^๔ ตทฺวา จ จีวรํ อคฺคิ^๕
 อมฺจฺฉิ^๖ อนนฺตฺวา^๗ อตฺถว^๘ นิตฺตํ^๙ ปณฺณ^{๑๐} ปณฺณ^{๑๑} ปณฺณ^{๑๒} ปณฺณ^{๑๓} ปณฺณ^{๑๔} ปณฺณ^{๑๕} ปณฺณ^{๑๖} ปณฺณ^{๑๗} ปณฺณ^{๑๘} ปณฺณ^{๑๙} ปณฺณ^{๒๐} ปณฺณ^{๒๑} ปณฺณ^{๒๒} ปณฺณ^{๒๓} ปณฺณ^{๒๔} ปณฺณ^{๒๕} ปณฺณ^{๒๖} ปณฺณ^{๒๗} ปณฺณ^{๒๘} ปณฺณ^{๒๙} ปณฺณ^{๓๐} ปณฺณ^{๓๑} ปณฺณ^{๓๒} ปณฺณ^{๓๓} ปณฺณ^{๓๔} ปณฺณ^{๓๕} ปณฺณ^{๓๖} ปณฺณ^{๓๗} ปณฺณ^{๓๘} ปณฺณ^{๓๙} ปณฺณ^{๔๐} ปณฺณ^{๔๑} ปณฺณ^{๔๒} ปณฺณ^{๔๓} ปณฺณ^{๔๔} ปณฺณ^{๔๕} ปณฺณ^{๔๖} ปณฺณ^{๔๗} ปณฺณ^{๔๘} ปณฺณ^{๔๙} ปณฺณ^{๕๐} ปณฺณ^{๕๑} ปณฺณ^{๕๒} ปณฺณ^{๕๓} ปณฺณ^{๕๔} ปณฺณ^{๕๕} ปณฺณ^{๕๖} ปณฺณ^{๕๗} ปณฺณ^{๕๘} ปณฺณ^{๕๙} ปณฺณ^{๖๐} ปณฺณ^{๖๑} ปณฺณ^{๖๒} ปณฺณ^{๖๓} ปณฺณ^{๖๔} ปณฺณ^{๖๕} ปณฺณ^{๖๖} ปณฺณ^{๖๗} ปณฺณ^{๖๘} ปณฺณ^{๖๙} ปณฺณ^{๗๐} ปณฺณ^{๗๑} ปณฺณ^{๗๒} ปณฺณ^{๗๓} ปณฺณ^{๗๔} ปณฺณ^{๗๕} ปณฺณ^{๗๖} ปณฺณ^{๗๗} ปณฺณ^{๗๘} ปณฺณ^{๗๙} ปณฺณ^{๘๐} ปณฺณ^{๘๑} ปณฺณ^{๘๒} ปณฺณ^{๘๓} ปณฺณ^{๘๔} ปณฺณ^{๘๕} ปณฺณ^{๘๖} ปณฺณ^{๘๗} ปณฺณ^{๘๘} ปณฺณ^{๘๙} ปณฺณ^{๙๐} ปณฺณ^{๙๑} ปณฺณ^{๙๒} ปณฺณ^{๙๓} ปณฺณ^{๙๔} ปณฺณ^{๙๕} ปณฺณ^{๙๖} ปณฺณ^{๙๗} ปณฺณ^{๙๘} ปณฺณ^{๙๙} ปณฺณ^{๑๐๐}

สันตุฏฐายัม ภิกขเว กัสสโป อิตริตเรน ปิณฑปาเตน, อิตริครปิณฑปาต-
 สันตุฏฐิยา จ วณฺณวาทิ, น จ ปิณฑปาตเหตุ, อนฺธํ อปฺปฏฺฐูปํ อปฺปชฺชติ,
 อตฺถธา จ ปิณฑปาตํ น ปริตฺตสฺสติ, ตฺถธา จ ปิณฑปาตํ อคฺคิโต อมฺฤตฺติโต
 อนฺชฌาปนโน อาทินวทสฺสํวํ นิสฺสรวณปณฺโณ ปริภุญฺชติ.

สันตคุญชาย์ ภิกขเว กัสสปะ อิตถิวัณเณ เสนาสนเณ, อิตถิวัณเณสันตคุญชา
 จ วรรณวาที, น จ เสนาสนเหตุ อนเณนํ อปปฏิรูปํ อาปชชติ, อตทชา จ เสนาสนํ
 น ปริตตัสติ, ตทชา จ เสนาสนํ อคชิโร อมฺจุณิโต อนชฺฌาปนโน อาทินวตฺถัสสํ
 นิสฺสัณณปณฺโณ ปรีกฺขชติ.

สันตุกษาจารย์ ภิกขุเว กัสสโป อัครีตเวณ คีตถนปจฺยภោตฺตชฺชปฏิกฺขารเณ, อัครีต-
 คีตถนปจฺยภោตฺตชฺชปฏิกฺขารสํสันตุกฺขียา จ วณฺณนาทึ, น จ คีตถนปจฺยภោตฺตชฺชปฏิกฺขาร-
 เหตุ อเนถํ อปฺปฏฺฐิรํ อาปชฺชติ, อตฺตทฺธา จ คีตถนปจฺยภោตฺตชฺชปฏิกฺขารํ น

ปริตส์สตี, ตทฐา จ คีตถนปจยเกสซฐปรักขาริ อคริโต อมฺจุณิโต อนชฺฌมาปนโน
อาทั้นนทสฺสํวีนี นิสฺสัรณปณฺณโม ปริภุณฺชติ.

ตสฺมาคิห ภิกฺขเว เอวํ สิกฺขิตพฺพํ: สณฺคุจฺจา ภวีสฺสํม อิตฺริตฺเรน จีวรณ,
อิตฺริตฺรจิวรสนฺคุจฺจา จ วณฺณนวาทีน, น จ จีวรเหคุ อนนฺธํ อปฺปฏฺฐิรูปํ
อาปชฺชิสฺสํม, อตทฐา จ จีวรํ น ปริตส์สีสฺสํม, ตทฐา จ จีวรํ อคริตา อมฺจุณิตา
อนชฺฌมาปนนา อาทั้นนทสฺสํวีนี นิสฺสัรณปณฺณมา ปริภุณฺชิสฺสํม.

[เอวํ สพฺพํ กาศพฺพํ]

สณฺคุจฺจา ภวีสฺสํม อิตฺริตฺเรน ปิณฺฑปาเคน วเปว สณฺคุจฺจา ภวีสฺสํม อิตฺริตฺเรน
เตนาคฺเคน วเปว สณฺคุจฺจา ภวีสฺสํม อิตฺริตฺเรน คีตถนปจยเกสซฐปรักขารณ,
อิตฺริตฺรคิตถนปจยเกสซฐปรักขารสณฺคุจฺจา จ วณฺณนวาทีน, น จ คีตถนปจย-
เกสซฐปรักขารเหคุ อนนฺธํ อปฺปฏฺฐิรูปํ อาปชฺชิสฺสํม, อตทฐา จ คีตถนปจย-
เกสซฐปรักขาริ น ปริตส์สีสฺสํม, ตทฐา จ คีตถนปจยเกสซฐปรักขาริ อคริตา
อมฺจุณิตา อนชฺฌมาปนนา อาทั้นนทสฺสํวีนี นิสฺสัรณปณฺณมา ปริภุณฺชิสฺสํมาคิ.
เอวณฺหิ โว ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพํ. กสฺสเปณ วา หิ โว ภิกฺขเว โยวทิสฺสํมิ โย วา
ปนสฺสํ กสฺสเปสฺสํสํ, โยวทิตฺเทหิ จ ปน โว ตถคฺคทาย ปฏฺฐิพชฺชิตพฺพนติ. ปจฺฉม.

๒. อโนตตปปีสุตต

[๑๔๕] เอวเม สุตฺติ:— เอกํ สมฺมํ อายสฺมา จ มหากสฺสํไป อายสฺมา จ
สํวีนีปฺโต พารานนํสิยํ วิหรนฺติ อิตฺธิปคเน มิคทาเย. อถ โส อายสฺมา สํวีนีปฺโต

๑. ส. โย วา ปน; อ. โย วา

ถ้ายณฺหุสฺมยํ ปฐิสฺสจฺจนา อุกฺกสิโต เยนายสฺมา มหากุสธปโป เตนฺอุปสงฺกมิ,
 อุปสงฺกมิทฺวา อายสฺมา มหากุสธเปเน สทฺธิ สฺมโมติ, สฺมโมทณฺียํ กถํ สํวณฺียํ
 วิตฺติสาเรทฺวา เอกมฺหุคํ นิสฺสีติ; เอกมฺหุคํ นิสฺสินฺโน โข อายสฺมา สํวริปฺกุโธ อายสฺมฺหุคํ
 มหากุสธปโป เขตฺทโวจ “อูกฺกสิ หิ ทํ อากฺุโส กุสธปโป อนาตานิ อโนคฺคปฺปิ อภพฺโพ
 สฺมโพชาย อภพฺโพ นิพฺพานาย อภพฺโพ อนฺนคฺคตฺรสฺส โยคกฺกเชมสฺส อธิคฺคมาย,
 อาตานิ จ โข โอคฺคปฺปิ ภพฺโพ สฺมโพชาย ภพฺโพ นิพฺพานาย ภพฺโพ อนฺนคฺคตฺรสฺส
 โยคกฺกเชมสฺส อธิคฺคมายา”ติ.

กิตฺตาวตฺตา นฺ โข อากฺุโส อนาตานิ โหติ อโนคฺคปฺปิ อภพฺโพ สฺมโพชาย อภพฺโพ
 นิพฺพานาย อภพฺโพ อนฺนคฺคตฺรสฺส โยคกฺกเชมสฺส อธิคฺคมาย, กิตฺตาวตฺตา จ ปนากฺุโส
 อาตานิ โหติ โอคฺคปฺปิ ภพฺโพ สฺมโพชาย ภพฺโพ นิพฺพานาย ภพฺโพ อนฺนคฺคตฺรสฺส
 โยคกฺกเชมสฺส อธิคฺคมายาติ? อิทากฺุโส ภิกฺขุ “อนุปฺปนฺนา เม ปาปกา อกฺุสฺสา ฐมา
 อุปฺปชฺชมานา อนฺนถาย สํวคฺคเยยฺย”ติ น อาตปฺปิ กโรติ, “อนุปฺปนฺนา เม ปาปกา
 อกฺุสฺสา ฐมา อุปฺปชฺชมานา อนฺนถาย สํวคฺคเยยฺย”ติ น อาตปฺปิ กโรติ, “อนุปฺปนฺนา
 เม กุสฺสา ฐมา อนุปฺปชฺชมานา อนฺนถาย สํวคฺคเยยฺย”ติ น อาตปฺปิ กโรติ,
 “อนุปฺปนฺนา เม กุสฺสา ฐมา นิรุชฺฌมานา อนฺนถาย สํวคฺคเยยฺย”ติ น อาตปฺปิ
 กโรติ. เอวํ โข อากฺุโส อนาตานิ โหติ.

กถญฺจากฺุโส อโนคฺคปฺปิ โหติ? อิทากฺุโส ภิกฺขุ “อนุปฺปนฺนา เม ปาปกา
 อกฺุสฺสา ฐมา อุปฺปชฺชมานา อนฺนถาย สํวคฺคเยยฺย”ติ น โอคฺคปฺปิ, “อนุปฺปนฺนา
 เม ปาปกา อกฺุสฺสา ฐมา อุปฺปชฺชมานา อนฺนถาย สํวคฺคเยยฺย”ติ น โอคฺคปฺปิ,
 “อนุปฺปนฺนา เม กุสฺสา ฐมา อนุปฺปชฺชมานา อนฺนถาย สํวคฺคเยยฺย”ติ น
 โอคฺคปฺปิ, “อนุปฺปนฺนา เม กุสฺสา ฐมา นิรุชฺฌมานา อนฺนถาย สํวคฺคเยยฺย”ติ น
 โอคฺคปฺปิ. เอวํ โข อากฺุโส อโนคฺคปฺปิ โหติ. เอวํ โข อากฺุโส อนาตานิ

อนาคคปปี อภพโพ สัมโพธาย อภพโพ นิพพานาย อภพโพ อนาคครสส์
โยคกเขมสส์ อธิคมา.

กถจจาอุโส อาคานี โหติ? อิทาอุโส ภิกขุ “อนุปปนนา เม ปาปกา อกุตตา
ธมมา อุปปชชมานา อนคถาย สัฏฐเตยฺยหุ”ติ อาคปปี กโรติ, “อนุปปนนา เม
ปาปกา อกุตตา ธมมา อุปปชชมานา อนคถาย สัฏฐเตยฺยหุ”ติ อาคปปี กโรติ,
“อนุปปนนา เม กุตตา ธมมา อนุปปชชมานา อนคถาย สัฏฐเตยฺยหุ”ติ อาคปปี
กโรติ, “อนุปปนนา เม กุตตา ธมมา นิรุชฌมานา อนคถาย สัฏฐเตยฺยหุ”ติ อาคปปี
กโรติ. เอวํ โข อาอุโส อาคานี โหติ.

กถจจาอุโส โอคคปปี โหติ? อิทาอุโส ภิกขุ “อนุปปนนา เม ปาปกา อกุตตา
ธมมา อุปปชชมานา อนคถาย สัฏฐเตยฺยหุ”ติ โอคคปปีติ, “อนุปปนนา เม ปาปกา
อกุตตา ธมมา อุปปชชมานา อนคถาย สัฏฐเตยฺยหุ”ติ โอคคปปีติ, “อนุปปนนา
เม กุตตา ธมมา อนุปปชชมานา อนคถาย สัฏฐเตยฺยหุ”ติ โอคคปปีติ “อนุปปนนา
เม กุตตา ธมมา นิรุชฌมานา อนคถาย สัฏฐเตยฺยหุ”ติ โอคคปปีติ. เอวํ โข
อาอุโส โอคคปปี โหติ. เอวํ โข อาอุโส โอคคปปี โหติ, เอวํ โข อาอุโส
อาคานี โอคคปปี อภพโพ สัมโพธาย อภพโพ นิพพานาย อภพโพ อนาคครสส์ โยคกเขมสส์
อธิคมาชาติ. ทุคิย.

๓. จันทูปมาสุตต

[๑๔๖] สาวคคิยํ วิหริติ.... คตฺว โข ภควา.... จันทูปมา ภิกขเว กุธานิ
อุปสงฺกมถ อปภุสฺเสว กายํ อปภุสฺส จิตฺตํ นิจุจฺจนวกา กุเตสฺสุ อปฺปคพฺภา. เตยฺยถาปี
ภิกขเว ปุริโส ชรุตฺวานํ วา โอโธเกยฺย ปพฺพคฺคิสมํ วา นทิวํทฺคคํ วา อปภุสฺเสว
กายํ อปภุสฺส จิตฺตํ. เอวเมว โข ภิกขเว จันทูปมา กุธานิ อุปสงฺกมถ อปภุสฺเสว
กายํ อปภุสฺส จิตฺตํ นิจุจฺจนวกา กุเตสฺสุ อปฺปคพฺภา.

กสฺสโป ภิกฺขเว จนฺตูปโม กุณฺณิ อุปฺสงฺกมฺติ อปฺกสฺสเณว กายํ อปฺกสฺส จิตฺตํ
 นิจุจฺจวโก กุเลสุ อปฺปคฺคฺภโ, ตํ ก็ มณฺเณถ ภิกฺขเว: กถํวโป ภิกฺขุ อรหฺติ
 กุณฺณิ อุปฺสงฺกมิตฺตุนฺติ? ภควํมุตฺตา โน ภนฺเต ชมฺมา ภควํเนตฺติกา ภควํปฺปฐิธฺรนา.
 สํว วต ภนฺเต ภควนฺคฺเขว ปฏฺิภาตฺ, เขตฺตสฺส ภาสิตฺตสฺส อตฺโต, ภควโต สุตฺวา
 ภิกฺขุ ชาเรตฺตสฺสคฺคิ.

อถ โข ภควา อากาเส ปาณํ จาเจสิ. เสยฺยถาปี ภิกฺขเว อยํ อากาเส ปาณิ
 น สฺชชฺติ น คยฺหฺติ น พชฺฌติ. เหวเมว โข ภิกฺขเว ยสฺสทสฺสจฺจิ ภิกฺขุโน กุณฺณิ
 อุปฺสงฺกมโต กุเลสุ จิตฺตํ น สฺชชฺติ น คยฺหฺติ น พชฺฌติ “ตณฺหํ ตาภกามา,
 ปุณฺณกามา กโรนฺหํ ปนํ ปุณฺณวานํ”ติ. ยถาสฺสเกน ตาภเนน อตฺตมโน โหติ สุมโน,
 เหวํ ปเรสฺส ตาภเนน อตฺตมโน โหติ สุมโน. เหววโป โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อรหฺติ
 กุณฺณิ อุปฺสงฺกมิตฺ.

กสฺสปสฺส ภิกฺขเว กุณฺณิ อุปฺสงฺกมโต กุเลสุ จิตฺตํ น สฺชชฺติ น คยฺหฺติ
 น พชฺฌติ “ตณฺหํ ตาภกามา, ปุณฺณกามา กโรนฺหํ ปนํ ปุณฺณวานํ”ติ. ยถาสฺสเกน
 ตาภเนน อตฺตมโน โหติ สุมโน, เหวํ ปเรสฺส ตาภเนน อตฺตมโน โหติ สุมโน.

ตํ ก็ มณฺเณถ ภิกฺขเว: กถํวปสฺส ภิกฺขุโน อปฺริสฺสุทฺธา ชมฺมเทสฺสา โหติ,
 กถํวปสฺส ภิกฺขุโน ปฺริสฺสุทฺธา ชมฺมเทสฺสา โหตฺติ? ภควํมุตฺตา โน ภนฺเต ชมฺมา
 ภควํเนตฺติกา ภควํปฺปฐิธฺรนา. สํว วต ภนฺเต ภควนฺคฺเขว ปฏฺิภาตฺ, เขตฺตสฺส
 ภาสิตฺตสฺส อตฺโต, ภควโต สุตฺวา ภิกฺขุ ชาเรตฺตสฺสคฺคิ. เตนฺหิ ภิกฺขเว สุตฺวาถ

ต่าง ๆ มนสิการโรค, ภาสิดุสสามิตี. “โอว ภนฺเต”ติ โข เค ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจุตฺตํ.
ภควา เอกทโธว :-

โย หิ โกจิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํจิตฺโต ปเรถํ รมํ เทเสติ “โอโห วต เม
รมํ สฺสเนยฺยํ, สฺสควา จ ปน รมํ ปสฺสึเทยฺยํ, ปสฺสนา จ เม ปสฺสนาการํ
ภเรยฺยมนฺ”ติ เอวรูปสฺส โข ภิกฺขเว ภิกฺขุโน อปริสฺสทฺธา รมมฺเทสนา โหติ.

โย จ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ เอวํจิตฺโต ปเรถํ รมํ เทเสติ “สฺวากฺขาโต ภควตา
รมโม สันตฺธิจฺโก อกาถิโก เอหิปสฺสึโก โอบนยิโก ปจฺจุตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญญูหิติ. โอโห
วต เม รมํ สฺสเนยฺยํ, สฺสควา จ ปน รมํ อชานเนยฺยํ, อชานนิตฺวา จ ปน
คตฺตคฺทาย ปฏิปชฺชเรยฺยมนฺ”ติ. อิติ รมมฺสฺสรมมํ ปฏิจฺจ ปเรถํ รมํ เทเสติ,
การุญญํ ปฏิจฺจ ปเรถํ รมํ เทเสติ, อนุทฺถํ ปฏิจฺจ ปเรถํ รมํ เทเสติ,
อนุกมฺปํ อูปาทาย ปเรถํ รมํ เทเสติ, เอวรูปสฺส โข ภิกฺขเว ภิกฺขุโน
อปริสฺสทฺธา รมมฺเทสนา โหติ.

กสฺสโป ภิกฺขเว เอวํจิตฺโต ปเรถํ รมํ เทเสติ “สฺวากฺขาโต ภควตา รมโม
สันตฺธิจฺโก อกาถิโก เอหิปสฺสึโก โอบนยิโก ปจฺจุตฺตํ เวทิตพฺโพ วิญญูหิติ. โอโห
วต เม รมํ สฺสเนยฺยํ, สฺสควา จ ปน รมํ อชานเนยฺยํ, อชานนิตฺวา จ ปน
คตฺตคฺทาย ปฏิปชฺชเรยฺยมนฺ”ติ. อิติ รมมฺสฺสรมมํ ปฏิจฺจ ปเรถํ รมํ เทเสติ, การุญญํ
ปฏิจฺจ ปเรถํ รมํ เทเสติ, อนุทฺถํ ปฏิจฺจ ปเรถํ รมํ เทเสติ, อนุกมฺปํ
อูปาทาย ปเรถํ รมํ เทเสติ. กสฺสเปเน วา หิ โว ภิกฺขเว โอวตฺตัสสามิ โย วา
ปนสฺส กสฺสปสฺสทิสฺส, โอวตฺตเคหิ จ ปน โว คตฺตคฺทาย ปฏิปชฺชิตพฺพนฺติ. คตฺติยํ.

๔. กุสฺส

[๑๔๗] สวตฺตฺยํ วิหริ... คํ ทิ มณฺณณ ภิทฺทเว: กถฺวโป ภิทฺท อรหติ
 กุสฺสโป โหคฺ, กถฺวโป ภิทฺท น อรหติ กุสฺสโป โหคฺนติ? ภคฺวมฺมธกา โน ภนฺเต
 ขมมา ฯเปว ภคฺวา เอตทโวจ:-

โย ทิ โภจ ภิทฺทเว ภิทฺท เอวํจิตฺโต กุสฺสานิ อฺปสํกมฺติ “เทนฺตุเยว เม มา
 นาทฺสุ, พหุณฺณเยว เม เทนฺตุ มา โภคํ, ปณฺณิตฺตเยว เม เทนฺตุ มา สฺวํ,
 สฺสณฺณเยว เม เทนฺตุ มา ทนฺธํ, สกฺกจฺจเยว เม เทนฺตุ มา อสฺกจฺจนฺ”ติ.
 คสฺส เจ ภิทฺทเว ภิทฺทโน เอวํจิตฺตสฺส กุสฺสานิ อฺปสํกมฺโต น เทนฺติ, เตน ภิทฺท
 สฺนฺทียติ. โส คโคณิทานํ ทฺวขํ โทมนสฺสํ ปฺริตฺตเวทียติ. โภคํ เทนฺติ โน พหุคํ
 ฯเปว สฺวํ เทนฺติ โน ปณฺณิตฺ, ทนฺธํ เทนฺติ โน สฺสณฺ, เตน ภิทฺท สฺนฺทียติ. โส
 คโคณิทานํ ทฺวขํ โทมนสฺสํ ปฺริตฺตเวทียติ. อสฺกจฺจํ เทนฺติ โน สกฺกจฺจํ, เตน ภิทฺท
 สฺนฺทียติ. โส คโคณิทานํ ทฺวขํ โทมนสฺสํ ปฺริตฺตเวทียติ. เอวฺวโป โส ภิทฺทเว ภิทฺท
 น อรหติ กุสฺสโป โหคฺ.

โย จ โส ภิทฺทเว ภิทฺท เอวํจิตฺโต กุสฺสานิ อฺปสํกมฺติ “คํ กุเตคฺค ธพฺภา
 ปรกฺกเลคฺ, เทนฺตุเยว เม มา นาทฺสุ, พหุณฺณเยว เม เทนฺตุ มา โภคํ, ปณฺณิตฺตเยว
 เม เทนฺตุ มา สฺวํ, สฺสณฺณเยว เม เทนฺตุ มา ทนฺธํ, สกฺกจฺจเยว เม
 เทนฺตุ มา อสฺกจฺจนฺ”ติ. คสฺส เจ ภิทฺทเว ภิทฺทโน เอวํจิตฺตสฺส กุสฺสานิ
 อฺปสํกมฺโต น เทนฺติ, เตน ภิทฺท น สฺนฺทียติ. โส น คโคณิทานํ ทฺวขํ โทมนสฺสํ
 ปฺริตฺตเวทียติ. โภคํ เทนฺติ โน พหุคํ, เตน ภิทฺท น สฺนฺทียติ. โส น คโคณิทานํ
 ทฺวขํ โทมนสฺสํ ปฺริตฺตเวทียติ. สฺวํ เทนฺติ โน ปณฺณิตฺ... ทนฺธํ เทนฺติ โน สฺสณฺ, เตน
 ภิทฺท น สฺนฺทียติ. โส น คโคณิทานํ ทฺวขํ โทมนสฺสํ ปฺริตฺตเวทียติ. อสฺกจฺจํ เทนฺติ
 โน สกฺกจฺจํ, เตน ภิทฺท น สฺนฺทียติ. โส น คโคณิทานํ ทฺวขํ โทมนสฺสํ
 ปฺริตฺตเวทียติ. เอวฺวโป โส ภิทฺทเว ภิทฺท อรหติ กุสฺสโป โหคฺ.

กัณฐโก ภิกขเว เอวํจิตฺโต กุณฺณํ อุปสงฺกมฺติ “คํ กุเตยฺสํ ญฺเอยา ปฏฺกฺเตยฺสํ, เทนฺตุเยว เม มา นาทํ, พหุญฺญเยว เม เทนฺตุ มา โลกํ ฯเปฯ น เทนฺติ, เตน กัณฐโก น สฺนฺทียติ. โส น คโตนิทานํ ทฺวํ โทมนสฺสํ ปฏฺธํเวทยติ. โลกํ เทนฺติ โน พหุํ, เตน กัณฐโก น สฺนฺทียติ. โส น คโตนิทานํ ทฺวํ โทมนสฺสํ ปฏฺธํเวทยติ. สฺวํ เทนฺติ โน ปณฺธิํ, เตน กัณฐโก น สฺนฺทียติ. โส น คโตนิทานํ ทฺวํ โทมนสฺสํ ปฏฺธํเวทยติ. ทนฺํ เทนฺติ โน สฺมํ, เตน กัณฐโก น สฺนฺทียติ. โส น คโตนิทานํ ทฺวํ โทมนสฺสํ ปฏฺธํเวทยติ. อตฺถกฺกํ เทนฺติ โน สกฺกํ, เตน กัณฐโก น สฺนฺทียติ. โส น คโตนิทานํ ทฺวํ โทมนสฺสํ ปฏฺธํเวทยติ. กัณฐเปณฺ วา หิ โว ภิกขเว โยวทิสฺสํ โย วา ปณฺสํ กัณฐปสฺสํ, โยวทิสฺสํ ๑ ปณฺ โว คตฺตคฺคํ ปฏฺปชฺชิตฺตพฺพนฺติ. จตุตฺถํ.

๕. ขิณณสูตร

[๑๔๘] เอวเมวํ สุตฺตํ— เอกํ สมนํ ภควา ราชคฺเห จิหฺรติ เวพฺพเน ฯเปฯ อถ โข อายสฺมา มหากัณฐโก เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมฺ, อุปสงฺกมฺติว ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสี; เอกมนฺตํ นิสฺสินํ โข อายสฺมนฺตํ มหากัณฐโก ภควา เอกทโวจ “ขิณฺโณตฺธานิ คฺวํ กัณฐป คุรฺกานิ ๑ เต อิมานิ ตำนานิ ปัสฺสุณฺตานิ นิพฺพตฺตานิ, คตฺตมาตฺถิ คฺวํ กัณฐป คหปคานิ” เจว จีวรานิ ชาเรหิ, นิมฺมตฺตานิ ๑ ญฺเอยาหิ, มม สฺนฺคิกเก จิหฺราหิ”ติ.

อหํ โข ภาเต ทิสฺสํคํ อารญฺณโก เจว อารญฺณิกคฺคตฺสํ ๑ ญฺเอยา, ปิณฺหาปาทโก เจว ปิณฺหาปาทิกคฺคตฺสํ ๑ ญฺเอยา, ปัสฺสุณฺติโก เจว ปัสฺสุณฺติกคฺคตฺสํ ๑ ญฺเอยา, เตจฺจวิโก เจว เตจฺจวิกคฺคตฺสํ ๑ ญฺเอยา, อปฺปิจฺฉโน เจว อปฺปิจฺฉนคฺคตฺสํ ๑ ญฺเอยา, สฺนฺคฺคฺจ เจว สฺนฺคฺคฺจคฺคตฺสํ ๑ ญฺเอยา, ปวิวิคฺคโต เจว

ปวิเวกตฺต ๑ วรรณวาที, อตฺตงฺโก เจว อตฺตกตฺต ๑ วรรณวาที, อารทฺทวิริโย
เจว วัริยารมฺภตฺต ๑ วรรณวาทีติ.

กิมฺปน^๒ คุว กตฺตป อตฺตวตฺต สมฺปตฺตมาโน ทิฆรคฺคํ อารณฺณิกโก เจว
อารณฺณิกกตฺต ๑ วรรณวาที.

[เอวํ เปยฺยาโต]

ปิ่นฺทปาติโก เจว.... ปตฺตภูติโก เจว.... เตจฺจวิโก เจว.... อปฺปิจุโน เจว.... สมนฺคุงฺโก
เจว.... ปวิวิคฺโค เจว.... อตฺตงฺโก เจว.... อารทฺทวิริโย เจว วัริยารมฺภตฺต ๑
วรรณวาทีติ.

เทว ขวาทํ ฆนฺเต อตฺตวตฺต สมฺปตฺตมาโน ทิฆรคฺคํ อารณฺณิกโก เจว
อารณฺณิกกตฺต ๑ วรรณวาที, ปิ่นฺทปาติโก เจว.... ปตฺตภูติโก เจว.... เตจฺจวิโก
เจว.... อปฺปิจุโน เจว.... สมนฺคุงฺโก เจว.... ปวิวิคฺโค เจว.... อตฺตงฺโก เจว....
อารทฺทวิริโย เจว วัริยารมฺภตฺต ๑ วรรณวาที.

อตุคฺโค ๑ ทิฆรคฺคํมตฺตวาทํ สมฺปตฺตมาโน ปจฺฉิมมฺภ ชนคํ อนุกมฺปมาโน
อปฺเปวณาม ปจฺฉิมา ชนคา ทิฆรคฺคํคฺคิ อปฺปชฺเชยฺย^๓ เย กิร เต อเหตุํ พุทฺธานุ-
พุทฺธวาทา, เต ทิฆรคฺคํ อารณฺณิกโก เจว อเหตุํ อารณฺณิกกตฺต ๑ วรรณ-
วาทีโน ฆเปว ปิ่นฺทปาติกา เจว อเหตุํ.... ปตฺตภูติกา เจว อเหตุํ.... เตจฺจวิกา เจว
อเหตุํ.... อปฺปิจุนา เจว อเหตุํ.... สมนฺคุงฺกา เจว อเหตุํ.... ปวิวิคฺคา เจว อเหตุํ....
อตฺตงฺกา เจว อเหตุํ.... อารทฺทวิริยา เจว อเหตุํ วัริยารมฺภตฺต ๑ วรรณวาทีโนติ.
เต คตฺตคฺคา ปฏฺธิปชฺชิตฺตฺนคฺคิ, เตตฺตคํ ภวิตฺตคฺคิ ทิฆรคฺคํ ทิตาย สฺสชย.

๑ ก. วัริยารมฺภตฺต

๒ ก. กํ ปน

๓ ฉ. อปฺปชฺเชยฺย

อิม โข อหํ ภนฺเต เทว อคฺคณฺสํ สมนฺตฺสฺมาโน ทิฆรคฺคํ อารณฺณิโก เจว
 อารณฺณิกคฺคตฺสํ ๑ อนุณฺวาที, ปิณฺทปาทิโก เจว... ปัสฺสฏฺติโก เจว... เคจีวริโก
 เจว... อปฺปิจฺฉิโก เจว... สมนฺตฺสฺมาโน เจว... ปวิวิคฺโค เจว... อสฺสํสฺสํ เจว... อารทฺธ-
 วัริโย เจว วัริยารมฺภตฺสํ ๑ อนุณฺวาทีติ.

สาธุ สาธุ กตฺถป, พุทฺธนทิตาย กิร คฺวํ กตฺถป ปฏฺธิปนฺโน พุทฺธนสฺสชาเย
 โถกานุกมฺปาย อคฺคณฺสํ ทิตาย สฺสชาเย เทวมนฺตฺสฺมาโน, คตฺถมาคฺคิ คฺวํ กตฺถป สํณานิ
 เจว ปัสฺสฏฺตานิ ฐาเวหิ นิพฺพตฺตานิ, ปิณฺทปาย ๑ จราหิ, อรณฺณเย ๑ วิหฺรทิตฺติ.
 ปณฺณมํ

๖. โอวาทสฤต

[๑๔๘] ราชคเ วิหริติ เจพฺพเน.... อถ โข อายสฺมา มหากตฺสโป เยน ภควา
 เตนฺตฺสํกมิ, อุตฺตํกมิทฺวา ภควนฺตํ อภิวาทิตฺวา เอกมนฺตํ นิสิตฺติ; เอกมนฺตํ นิสินฺนํ
 โข อายสฺมณฺตํ มหากตฺสปํ ภควา เอกทโวจ “โอวท กตฺถป ภิกฺขุ, กโรหิ กตฺถป
 ภิกฺขุณํ ฐมฺมํ กถํ, อหํ วา กตฺถป ภิกฺขุ โอวเทยฺยํ คฺวํ วา, อหํ วา ภิกฺขุณํ
 ฐมฺมํ กถํ กเรยฺยํ คฺวํ วา”ติ.

ทุพฺพชา โข ภนฺเต เขตฺรหิ ภิกฺขุ, โทวจตฺสกรณฺเห ฐมฺเมหิ สมนฺนาคตา,
 อภฺชมา อปฺปทกฺขิณคฺคาหิโน อนุสาธินิ, อิทาหํ ภนฺเต อทฺทสํ ภณฺทณฺจํ^๑ นาม
 ภิกฺขุํ อานนฺตสฺส สทฺธิวิหริ อภิธิกฺกณฺจํ^๒ นาม ภิกฺขุํ อนุรทฺทสฺส สทฺธิวิหริ
 อณฺณมณฺณํ สฺสเคน อจฺจาวทเนเต “เอหิ ภิกฺขุ, โก พหุคฺรํ ภาตีสฺสติ, โก สุนฺทคฺรํ
 ภาตีสฺสติ, โก จิรคฺรํ ภาตีสฺสติ”ติ?

๑ ส. ภณฺทณฺจ

๒ น. อภิธิกฺกณฺจ ส. ก. อภิธิกฺกณฺจ

อถ ไช ภคฺฉา อณฺณตฺรํ ภิกฺขุ อามนฺเตติ “เอहि คุมฺ ภิกฺขุ มม วจฺเณ
ภณฺทณฺจ ภิกฺขุ อามนฺตฺสฺส สทฺธิวิหารี อภิขฺยิกณฺจ ภิกฺขุ อมฺรทฺตฺสฺส สทฺธิวิหารี
อามนฺเตหิ ‘สคฺฉา อายสฺมณฺเต อามนฺเตติ’ติ. “เอวํ ภนฺเต”ติ ไช โส ภิกฺขุ
ภควโต ปฏิสสฺสณฺติวฺวา เยเน เต ภิกฺขุ เตนฺอุปสงฺกมฺมิ, อุปสงฺกมฺติวฺวา เต ภิกฺขุ
เอตทโวจ “สคฺฉา อายสฺมณฺเต อามนฺเตติ”ติ.

“เอวมาวุโส”ติ ไช เต ภิกฺขุ คสฺส ภิกฺขุโน ปฏิสสฺสณฺติวฺวา เยเน ภควา
เตนฺอุปสงฺกมฺมิตฺถ, อุปสงฺกมฺติวฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมณฺตํ นิสิตฺถ; เอกมณฺตํ
นิสฺสึเน ไช เต ภิกฺขุ ภควา เอตทโวจ “สจฺจํ กิร คุเมเห ภิกฺขเว อณฺณมณฺณณฺ
สฺสฺเตเน อจฺจาวทถ ‘เอहि ภิกฺขุ, โก พหุตฺรํ ภาตีสฺสตี, โก สุนฺทรตฺรํ ภาตีสฺสตี, โก
จิรตฺรํ ภาตีสฺสตี’ติ? “เอวํ ภนฺเต”ติ. กิณฺหุ ไช เม คุเมเห ภิกฺขเว “เอวํ ฆมฺมํ
เทสํ อชานาถ ‘เอว’ คุเมเห ภิกฺขเว อณฺณมณฺณณฺ สฺสฺเตเน อจฺจาวทถ ‘เอहि ภิกฺขุ,
โก พหุตฺรํ ภาตีสฺสตี, โก สุนฺทรตฺรํ ภาตีสฺสตี, โก จิรตฺรํ ภาตีสฺสตี’ติ? โน
เหตํ ภนฺเต. โน เจ กิร เม คุเมเห ภิกฺขเว เอวํ ฆมฺมํ เทสํ อชานาถ, อถ
กิณฺจเรหิ คุเมเห โมชปฺริสา กิ ฆานนฺตา กิ ปสฺสณฺตา เอวํ สฺวากฺขาเต ฆมฺมวินเย
ปพฺพชิตา สฺมานา อณฺณมณฺณณฺ สฺสฺเตเน อจฺจาวทถ “เอहि ภิกฺขุ, โก พหุตฺรํ ภาตีสฺสตี,
โก สุนฺทรตฺรํ ภาตีสฺสตี, โก จิรตฺรํ ภาตีสฺสตี”ติ?

อถ ไช เต ภิกฺขุ ภควโต ปาเทสฺส สิริสา นิปตฺติวฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ
“อจฺจโย โน ภนฺเต อจฺจคฺมา ยถาพาถะ ยถามูเพหะ ยถาอกุสฺสเถ,^๒ เย มยฺ เอวํ
สฺวากฺขาเต ฆมฺมวินเย ปพฺพชิตา สฺมานา อณฺณมณฺณณฺ สฺสฺเตเน อจฺจาวทมิหฺวา ‘เอहि
ภิกฺขุ, โก พหุตฺรํ ภาตีสฺสตี, โก สุนฺทรตฺรํ ภาตีสฺสตี, โก จิรตฺรํ ภาตีสฺสตี’ติ?
เตสํ โน ภนฺเต ภควา อจฺจยํ อจฺจยโต ปฏิกคณฺหาตุ อายตํ สํวรายา”ติ.

๑ ก. เอวํ

๒ อ. ยถา พาถะ ยถา มูเพหะ ยถา อกุสฺสเถ

ตคฺช ตุเมหิ ภิกฺขเว อจฺจุโย อจฺจุคฺมา ยถาพาเล ยถามูเพหิ ยถาอุกฺสฺสเถ, เย
 ตุเมหิ เหวํ สุวากฺขาเต ธมฺมวินฺเย ปพฺพชิตา สฺมานา อณฺณมณฺณํ สฺเตน
 อจฺจาวทิตฺถ “เอहि ภิกฺขุ, โก พหุตรํ ภาสีสุตฺติ, โก สุนฺหตรํ ภาสีสุตฺติ, โก จิตฺตรํ
 ภาสีสุตฺติ”ติ? ยโต จ โข ตุเมหิ ภิกฺขเว อจฺจุยํ อจฺจุยโต ทิสฺวา ยถาธมฺมํ
 ปฏิกโรถ, คํ โว มยํ อจฺจุยํ” ปฏิกคฺคฺนฺหาณ, อุกฺกมฺมิ เสดฺหา ภิกฺขเว อริยสฺส วิณฺเย,
 โย อจฺจุยํ อจฺจุยโต ทิสฺวา ยถาธมฺมํ ปฏิกโรติ, อายคิํ จ สํวรํ อปชฺชตฺติ. ฉฺฉ.

๗. ทุติยโถวาทสุตต

[๑๕๐] ราชคเห วิหริติ เวพฺพณ.... อถ โข อายสฺมา มหากสฺสโป เยน ภควา
 เทนุปลงฺกมฺมิ... เอกมฺหคํ นิสินฺนํ โข อายสฺมฺหคํ มหากสฺสปํ ภควา เอตทโวจ “โถวท
 กสฺสป ภิกฺขุ, กโรหิ กสฺสป ภิกฺขุณฺํ ธมฺมํ กถํ, อหํ วา กสฺสป ภิกฺขุ
 โถวเทยฺยํ ตฺวํ วา, อหํ วา ภิกฺขุณฺํ ธมฺมํ กถํ ภเวยฺยํ ตฺวํ วา”ติ.

ทุพฺพจา โข ฆนฺเต ภควา เอตฺรหิ ภิกฺขุ โทวจสฺสกรณฺเห ธมฺเมหิ สมนฺนาคตา,
 อกฺขมา อปฺปทกฺขิณคฺคาหิโน อนุสํถนํ, ยสฺสํกสฺสจฺจิ ฆนฺเต สทฺธา นคฺธิ กุสฺสเถสุ
 ธมฺเมสุ. หิริ นคฺธิ กุสฺสเถสุ ธมฺเมสุ. โยคฺคปฺปํ นคฺธิ กุสฺสเถสุ ธมฺเมสุ, วิริยํ
 นคฺธิ กุสฺสเถสุ ธมฺเมสุ. ปณฺณวา นคฺธิ กุสฺสเถสุ ธมฺเมสุ, ศสฺสํ ยา รคฺติ วา ทิวโส
 วา อากฺกจฺฉติ,^๑ หานฺนียะว ปาฏิกงฺขา กุสฺสเถสุ ธมฺเมสุ โน อุกฺกมฺมิ.

เสยฺยถาปี ฆนฺเต กาพฺปกฺเช จนฺทสฺสํ ยา รคฺติ วา ทิวโส วา อากฺกจฺฉติ,
 หายเคว จ วณฺณเณน, หายติ มณฺณทเณน, หายติ อาภาย, หายติ อาโรหปรีณาเณ.
 เอวเมว โข ฆนฺเต ยสฺสํกสฺสจฺจิ สทฺธา นคฺธิ กุสฺสเถสุ ธมฺเมสุ. หิริ นคฺธิ....
 โยคฺคปฺปํ นคฺธิ.... วิริยํ นคฺธิ.... ปณฺณวา นคฺธิ กุสฺสเถสุ ธมฺเมสุ, ศสฺสํ ยา รคฺติ
 วา ทิวโส วา อากฺกจฺฉติ, หานฺนียะว ปาฏิกงฺขา กุสฺสเถสุ ธมฺเมสุ โน อุกฺกมฺมิ.

“อัสสทุโร ปุริสปุคฺคโต”ติ ฆนเต ปริหานเมคฺ. “อหิริโก ปุริสปุคฺคโต”ติ ฆนเต ปริหานเมคฺ. “อโนคฺคปปี ปุริสปุคฺคโต”ติ ฆนเต ปริหานเมคฺ. “กุสฺสโต ปุริส-
ปุคฺคโต”ติ ฆนเต ปริหานเมคฺ. “ทุปฺปณฺโณ ปุริสปุคฺคโต”ติ ฆนเต ปริหานเมคฺ.
“โกธโน ปุริสปุคฺคโต”ติ ฆนเต ปริหานเมคฺ. “อุปนาหิ ปุริสปุคฺคโต”ติ ฆนเต
ปริหานเมคฺ. “น ตฺนฺติ ภิกฺขุ โอวาทกา”ติ ฆนเต ปริหานเมคฺ.

ยสฺสกุสฺสจฺจิ ฆนเต สทฺธา อคฺคิ กุสฺสเจสุ ฆมฺเมสุ. หิริ อคฺคิ กุสฺสเจสุ ฆมฺเมสุ.
โอคฺคปปี อคฺคิ กุสฺสเจสุ ฆมฺเมสุ. อหิริ อคฺคิ กุสฺสเจสุ ฆมฺเมสุ. ปณฺณอ อคฺคิ
กุสฺสเจสุ ฆมฺเมสุ, ตสฺส ยา รคฺติ วา ทิวโส วา อากฺขณฺติ, อุกฺกมฺเมว ปาฏิกงฺขา
กุสฺสเจสุ ฆมฺเมสุ โน ปริหานิ.

เสยฺยถาปี ฆนเต ชุณฺหปฺกฺเข จนฺทสฺส ยา รคฺติ วา ทิวโส วา อากฺขณฺติ,
อุกฺกมฺเมว จ อณฺเณน, อุกฺกมฺติ มณฺชาเณ, อุกฺกมฺติ อากาย, อุกฺกมฺติ
อาโรหปริณานเณ. เชนฺเมว โช ฆนเต ยสฺสกุสฺสจฺจิ สทฺธา อคฺคิ กุสฺสเจสุ ฆมฺเมสุ.
หิริ อคฺคิ.... โอคฺคปปี อคฺคิ.... อหิริ อคฺคิ.... ปณฺณอ อคฺคิ กุสฺสเจสุ ฆมฺเมสุ,
ตสฺส ยา รคฺติ วา ทิวโส วา อากฺขณฺติ, อุกฺกมฺเมว ปาฏิกงฺขา กุสฺสเจสุ ฆมฺเมสุ
โน ปริหานิ.

“สทฺโธ ปุริสปุคฺคโต”ติ ฆนเต อปริหานเมคฺ. “หิริมา ปุริสปุคฺคโต”ติ ฆนเต
อปริหานเมคฺ. “โอคฺคปปี ปุริสปุคฺคโต”ติ ฆนเต อปริหานเมคฺ. “อารทฺธวิริโย
ปุริสปุคฺคโต”ติ ฆนเต อปริหานเมคฺ. “ปณฺณวา ปุริสปุคฺคโต”ติ ฆนเต อปริหานเมคฺ.
“อกฺโกธโน ปุริสปุคฺคโต”ติ ฆนเต อปริหานเมคฺ. “อนุปนาหิ ปุริสปุคฺคโต”ติ ฆนเต
อปริหานเมคฺ. “ตฺนฺติ ภิกฺขุ โอวาทกา”ติ ฆนเต อปริหานเมคฺ.

ธารุ ธารุ กัสสป, ยัสสกัสสจิ กัสสป สทฐา นคฺธิ กุสฺสเดสฺ ฐมฺเมสฺ. หิริ
นคฺธิ.... โยคคฺคปฺปํ นคฺธิ.... จีริยํ นคฺธิ.... ปณฺณวา นคฺธิ กุสฺสเดสฺ ฐมฺเมสฺ, ศัสสฺ ยะ
รคฺติ วา ทิวโส วา อากจฺฉนฺติ, หานียะว ปาฏิกงฺขา กุสฺสเดสฺ ฐมฺเมสฺ โน อุตฺถมฺ.

เสยฺยถาปํ กัสสป กายปกฺเข จนฺทสฺส ยะ รคฺติ วา ทิวโส วา อากจฺฉนฺติ,
หยาเขตฺต ๑ ๑ณฺเณน, หยาตฺติ มณฺฑนฺเตน, หยาตฺติ อากาย, หยาตฺติ อารโหปริณานเณ.
เขวเมว โข กัสสป ยัสสกัสสจิ สทฐา นคฺธิ กุสฺสเดสฺ ฐมฺเมสฺ ะเปว หิริ
นคฺธิ.... โยคคฺคปฺปํ นคฺธิ.... จีริยํ นคฺธิ.... ปณฺณวา นคฺธิ กุสฺสเดสฺ ฐมฺเมสฺ, ศัสสฺ ยะ
รคฺติ วา ทิวโส วา อากจฺฉนฺติ, หานียะว ปาฏิกงฺขา กุสฺสเดสฺ ฐมฺเมสฺ โน อุตฺถมฺ.
“อัสสทฺโธ ปุริสํคฺคโต”ติ กัสสป ปรีหานเมตํ. “อหิริโก ะเปว อโนคคฺคปฺปํ ะเปว
กุสฺสโต ะเปว ทุปฺปณฺโณ ะเปว โกธโน ะเปว “อุนฺนาทํ ปุริสํคฺคโต”ติ กัสสป
ปรีหานเมตํ. “น สฺนติ ภิกฺขุ โยวาทกา”ติ กัสสป ปรีหานเมตํ.

ยัสสกัสสจิ กัสสป สทฐา อคฺธิ กุสฺสเดสฺ ฐมฺเมสฺ. หิริ อคฺธิ.... โยคคฺคปฺปํ
อคฺธิ.... จีริยํ อคฺธิ.... ปณฺณวา อคฺธิ กุสฺสเดสฺ ฐมฺเมสฺ, ศัสสฺ ยะ รคฺติ วา
ทิวโส วา อากจฺฉนฺติ, อุตฺถมฺยะว ปาฏิกงฺขา กุสฺสเดสฺ ฐมฺเมสฺ โน ปรีหานิ.

เสยฺยถาปํ กัสสป ชฺชนฺทสฺส ยะ รคฺติ วา ทิวโส วา อากจฺฉนฺติ,
วชฺชนฺทเขตฺต ๑ณฺเณน, วชฺชนฺทตฺติ มณฺฑนฺเตน, วชฺชนฺทตฺติ อากาย, วชฺชนฺทตฺติ อารโห-
ปริณานเณ. เขวเมว โข กัสสป ยัสสกัสสจิ สทฐา อคฺธิ กุสฺสเดสฺ ฐมฺเมสฺ, หิริ
อคฺธิ.... โยคคฺคปฺปํ อคฺธิ.... จีริยํ อคฺธิ.... ปณฺณวา อคฺธิ กุสฺสเดสฺ ฐมฺเมสฺ, ศัสสฺ ยะ
รคฺติ วา ทิวโส วา อากจฺฉนฺติ, อุตฺถมฺยะว ปาฏิกงฺขา กุสฺสเดสฺ ฐมฺเมสฺ โน ปรีหานิ.

“สทฺโธ ปุริสํคฺคโต”ติ กัสสป อปรีหานเมตํ. “หิริมา ะเปว โยคคฺคปฺปํ ะเปว
อากทฺธจิริโย ะเปว ปณฺณวา ะเปว อุกโกธโน ะเปว “อุนฺนาทํ ปุริสํคฺคโต”ติ
กัสสป อปรีหานเมตํ. “สฺนติ ภิกฺขุ โยวาทกา”ติ กัสสป อปรีหานเมตมฺ. สคฺคตมฺ.

๘. ตติยโถวาทสุตต

[๑๕๑] ราชคเห วิหริติ เวพฺพเน กถนุทกนิวาเป. อถ โข อายสฺมา
 มหากตฺสโป เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา
 เอกมนฺตํ นิสิตฺติ; เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข อายสฺมุนฺตํ มหากตฺสโป ภควา เอตทโวจ
 “โถวท กตฺสป ภิกฺขุ, ภโรหิ กตฺสป ภิกฺขุณฺโณ ฐมฺมํ กถํ, อหํ วา กตฺสป ภิกฺขุ
 โถวเทยฺยํ คุวํ วา, อหํ วา ภิกฺขุณฺโณ ฐมฺมํ กถํ กเรยฺยํ คุวํ วา”ติ.

ทุพฺพจา โข ภนฺเต เอตฺรหิ ภิกฺขุ ไทวจสฺสกรณฺเห ฐมฺเมหิ สมนฺนาคตา อภฺชมา
 อปฺปทกฺขิณคฺคาหิโน ออนุสาสนิหิ. ตถา หิ ปน กตฺสป ปุพฺเพ เถรา ภิกฺขุ
 อารณฺณณิกา เจว อเหตุํ อารณฺณณิกคฺคตฺสสํ ๑ วณฺณวาทีโน, ปิณฺฑปาติกา เจว
 อเหตุํ ปิณฺฑปาติกคฺคตฺสสํ ๑ วณฺณวาทีโน, ปัสฺสกุตฺติกา เจว อเหตุํ ปัสฺสกุตฺติกคฺคตฺสสํ ๑
 วณฺณวาทีโน, เถจฺจิริกา เจว อเหตุํ เถจฺจิริกคฺคตฺสสํ ๑ วณฺณวาทีโน, อปฺปิจฺฉา
 เจว อเหตุํ อปฺปิจฺฉตฺยา ๑ วณฺณวาทีโน, สฺนคฺคฺชฺชา เจว อเหตุํ สฺนคฺคฺชฺชา ๑
 วณฺณวาทีโน, ปวิเวคฺตา เจว อเหตุํ ปวิเวคฺตสฺสํ ๑ วณฺณวาทีโน, อตฺถสฺสฺชา เจว
 อเหตุํ อตฺถสฺสคฺคตฺสสํ ๑ วณฺณวาทีโน, อารทฺธวิริยา เจว อเหตุํ วิริยารมฺภสฺสํ ๑
 วณฺณวาทีโน.

ตตฺร โย โหติ ภิกฺขุ อารณฺณณิกโก เจว อารณฺณณิกคฺคตฺสสํ ๑ วณฺณวาที,
 ปิณฺฑปาติกโก เจว ปิณฺฑปาติกคฺคตฺสสํ ๑ วณฺณวาที, ปัสฺสกุตฺติโก เจว ปัสฺสกุตฺติกคฺคตฺสสํ
 ๑ วณฺณวาที, เถจฺจิริโก เจว เถจฺจิริกคฺคตฺสสํ ๑ วณฺณวาที, อปฺปิจฺฉโน เจว
 อปฺปิจฺฉตฺยา ๑ วณฺณวาที, สฺนคฺคฺชฺโส เจว สฺนคฺคฺชฺชา ๑ วณฺณวาที, ปวิเวคฺโต เจว
 ปวิเวคฺตสฺสํ ๑ วณฺณวาที, อตฺถสฺสฺโส เจว อตฺถสฺสคฺคตฺสสํ ๑ วณฺณวาที, อารทฺธวิริโย
 เจว วิริยารมฺภสฺสํ ๑ วณฺณวาที, ตํ เถรา ภิกฺขุ อาสเนน นิมฺนเคนติ “เอหิ ภิกฺขุ,
 โก นามายํ ภิกฺขุ, ภทฺทโก วตฺยาํ ภิกฺขุ, สิกฺขาภาโม วตฺยาํ ภิกฺขุ, เอหิ ภิกฺขุ,
 อิทํ อาสนํ, นิสิตฺทาหิ”ติ.

คตฺว กถสฺส ปน นวณํ ภิกฺขุณฺโณ เอวํ โหติ “โย ภิกฺขุ โส โหติ ภิกฺขุ อารณฺณิโก เจว อารณฺณิกคตฺส ๑ วณฺณวาที, ปิณฑปาติโก เจว... ปัสสฺสโก เจว เตจฺจวิโก เจว... อปฺปิเจโน เจว... สหฺมุจฺโจ เจว... ปวิวิตฺโต เจว... อสฺสํจฺโจ เจว... อารทฺธวโร เจว วิริยารมฺภสฺส ๑ วณฺณวาที, ตํ เถรา ภิกฺขุ อาสเนน นิมฺมเตนฺติ ‘เอहि ภิกฺขุ, โก นามายํ ภิกฺขุ, ภทฺทโก วตฺถํ ภิกฺขุ, สิกฺขากาโม วตฺถํ ภิกฺขุ, เอहि ภิกฺขุ อิทํ อาสเนน นิสฺสํหาหิ”ติ. เต คตฺตคตฺว ปฏิปชฺชนฺติ, เสนฺนํ โหติ ทิฆมคฺคํ หิตาย สุขาย.

เอตฺรหิ ปน กถสฺส เถรา ภิกฺขุ น เจว อารณฺณิกา น ๑ อารณฺณิกคตฺส วณฺณวาทีโน, น เจว ปิณฑปาติกา น ๑ ปิณฑปาติคตฺส วณฺณวาทีโน, น เจว ปัสสฺสิกา น ๑ ปัสสฺสิกคตฺส วณฺณวาทีโน, น เจว เตจฺจวิกา น ๑ เตจฺจวิ- กคตฺส วณฺณวาทีโน, น เจว อปฺปิเจนา น ๑ อปฺปิเจนคตฺว วณฺณวาทีโน, น เจว สหฺมุจฺจา น ๑ สหฺมุจฺจียา วณฺณวาทีโน, น เจว ปวิวิตฺตา น ๑ ปวิเวกสฺส วณฺณวาทีโน, น เจว อสฺสํจฺจา น ๑ อสฺสํจฺคตฺส วณฺณวาทีโน, น เจว อารทฺธวโร น ๑ วิริยารมฺภสฺส วณฺณวาทีโน.

คตฺว โย โหติ ภิกฺขุ ฌาโต ยสฺสํ ตาถิ จีวร ปิณฑปาตเสนาสนํ คิถานปจฺจย- เกสฺสชฺชปริกฺขารานํ, ตํ เถรา ภิกฺขุ อาสเนน นิมฺมเตนฺติ “เอहि ภิกฺขุ, โก นามายํ ภิกฺขุ, ภทฺทโก วตฺถํ ภิกฺขุ, สพฺรหมจาริกาโม วตฺถํ ภิกฺขุ, เอहि ภิกฺขุ, อิทํ อาสเนน นิสฺสํหาหิ”ติ.

คตฺว กถสฺส ปน นวณํ ภิกฺขุณฺโณ เอวํ โหติ “โย ภิกฺขุ ฌาโต ยสฺสํ ตาถิ จีวร ปิณฑปาตเสนาสนํ คิถานปจฺจยเกสฺสชฺชปริกฺขารานํ, ตํ เถรา ภิกฺขุ อาสเนน นิมฺมเตนฺติ ‘เอहि ภิกฺขุ, โก นามายํ ภิกฺขุ, ภทฺทโก วตฺถํ ภิกฺขุ, สพฺรหมจาริกาโม วตฺถํ ภิกฺขุ, เอहि ภิกฺขุ, อิทํ อาสเนน นิสฺสํหาหิ”ติ. เต คตฺตคตฺว

ปฏิปชฺชนติ, เสดฺนํ ใดติ ทิฆรคํ อหิตาย ทุกฺขาย. ยณฺหิ ตํ กสฺสป สฺมมา
 จตฺตมาโน วเทยฺย อุตฺตทุคฺคา พฺรหฺมจาริ พฺรหฺมจารูปทุทฺเทว อภิวานํ พฺรหฺมจาริ
 พฺรหฺมจารารภิวาเนนาติ.^๒ เอตฺรหิ ตํ กสฺสป สฺมมา จตฺตมาโน วเทยฺย “อุตฺตทุคฺคา
 พฺรหฺมจาริ พฺรหฺมจารูปทุทฺเทว อภิวานา พฺรหฺมจาริ พฺรหฺมจารารภิวาเนนา”ติ. อญฺจมนํ.

๙. ฌานาภิญญสฺสุตต

[๑๕๒] สํวคฺคณิ วิหฺรติ... อหํ ภิกฺขเว ยาวเทว อากงฺขามิ วิวิจฺเจว กาเมหิ
 วิวิจฺจ อภุสฺสเถหิ ชมฺเมหิ สฺวิตกุกํ สฺวิจารํ วิเวกขํ ปิติสฺสํ ปจฺมํ ฌานํ อุตฺตมฺปชฺช
 วิหฺรามิ. กสฺสโปปิ ภิกฺขเว ยาวเทว อากงฺขติ วิวิจฺเจว กาเมหิ วิวิจฺจ อภุสฺสเถหิ
 ชมฺเมหิ สฺวิตกุกํ สฺวิจารํ วิเวกขํ ปิติสฺสํ ปจฺมํ ฌานํ อุตฺตมฺปชฺช วิหฺรติ.

อหํ ภิกฺขเว ยาวเทว อากงฺขามิ วิตถกฺกวจิรารณํ อุตฺตมา อชฺฌตฺตํ สฺมปสฺสาทนํ
 เจตโส เอโกทิภาวํ อวิตกุกํ อวิจารํ สมาริขํ ปิติสฺสํ ทุคฺคิยํ ฌานํ อุตฺตมฺปชฺช
 วิหฺรามิ. กสฺสโปปิ ภิกฺขเว ยาวเทว อากงฺขติ วิตถกฺกวจิรารณํ อุตฺตมา อเปว ทุคฺคิยํ
 ฌานํ อุตฺตมฺปชฺช วิหฺรติ.

อหํ ภิกฺขเว ยาวเทว อากงฺขามิ ปิตฺติยา ๑ วิราคา อูเปกฺขโก ๑ วิหฺรามิ
 สโต ๑ สฺมปชฺชาโน สฺสขณฺจ กาเยน ปฏฺฐิเตเวทฺธิ, ยนฺตํ อริยา อากิณฺชนติ “อูเปกฺขโก
 สติมา สฺสขวิหริ”ติ, ตคฺคิยํ ฌานํ อุตฺตมฺปชฺช วิหฺรามิ. กสฺสโปปิ ภิกฺขเว
 ยาวเทว อากงฺขติ ปิตฺติยา ๑ วิราคา อูเปกฺขโก ๑ วิหฺรติ สโต ๑ สฺมปชฺชาโน
 สฺสขณฺจ กาเยน ปฏฺฐิเตเวทฺธิ, ยนฺตํ อริยา อากิณฺชนติ “อูเปกฺขโก สติมา สฺสขวิหริ”ติ,
 ตคฺคิยํ ฌานํ อุตฺตมฺปชฺช วิหฺรติ.

๑ ฉ. อภิปคฺคณา ส. อภิวานา

๒ พฺรหฺมจาริอภิปคฺคณเณนาติ. สฺพฺรหฺมจาริอภิวาเนนาติ

อหิ ภิกขเว ยาวเทว อากงขามิ สุธัสส จ ปหานา ทุกขธัสส จ ปหานา
ปฺพุพฺเพ โธมนธัสสโธมนธัสสํ อคฺคจฺจมา อทุกขมธฺสํ อฺเปกฺขาสติปาริสฺสฺสํ จคฺคฺคํ
ฌานํ อฺปสฺมปฺสฺส วิหฺรามี. กตฺถไปยิ ภิกขเว ยาวเทว อากงฺขติ สุธัสส จ ปหานา
วเปว จคฺคฺคํ ฌานํ อฺปสฺมปฺสฺส วิหฺรติ.

อหิ ภิกขเว ยาวเทว อากงขามิ สัพฺพโส รุปสณฺณํ สมฺติกฺกมา ปฏฺิษสณฺณํ
อคฺคจฺจมา นานคฺคสณฺณํ อมนฺติการา “อนฺนโต อากาโส”ติ อากาสาณญฺายคฺนํ
อฺปสฺมปฺสฺส วิหฺรามี. กตฺถไปยิ ภิกขเว ยาวเทว อากงฺขติ สัพฺพโส รุปสณฺณํ
สมฺติกฺกมา วเปว อากาสาณญฺายคฺนํ อฺปสฺมปฺสฺส วิหฺรติ.

อหิ ภิกขเว ยาวเทว อากงขามิ สัพฺพโส อากาสาณญฺายคฺนํ สมฺติกฺกมฺม
“อนฺนํ วิญฺญาณํ”ติ วิญฺญาณญฺายคฺนํ อฺปสฺมปฺสฺส วิหฺรามี. กตฺถไปยิ ภิกขเว
ยาวเทว อากงฺขติ สัพฺพโส อากาสาณญฺายคฺนํ สมฺติกฺกมฺม “อนฺนํ วิญฺญาณํ”ติ
วิญฺญาณญฺายคฺนํ อฺปสฺมปฺสฺส วิหฺรติ.

อหิ ภิกขเว ยาวเทว อากงขามิ สัพฺพโส วิญฺญาณญฺายคฺนํ สมฺติกฺกมฺม “นคฺคิ
กิณฺจํ”ติ อากิณฺจญฺายคฺนํ อฺปสฺมปฺสฺส วิหฺรามี. กตฺถไปยิ ภิกขเว ยาวเทว อากงฺขติ
วเปว อากิณฺจญฺายคฺนํ อฺปสฺมปฺสฺส วิหฺรติ.

อหิ ภิกขเว ยาวเทว อากงขามิ สัพฺพโส อากิณฺจญฺายคฺนํ สมฺติกฺกมฺม
เนวสณฺณานาสณฺณายคฺนํ อฺปสฺมปฺสฺส วิหฺรามี. กตฺถไปยิ ภิกขเว ยาวเทว อากงฺขติ
วเปว เนวสณฺณานาสณฺณายคฺนํ อฺปสฺมปฺสฺส วิหฺรติ.

อหิ ภิกขเว ยาวเทว อากงขามิ สัพฺพโส เนวสณฺณานาสณฺณายคฺนํ สมฺติกฺกมฺม
สณฺณาเวทยคฺนิโรธํ อฺปสฺมปฺสฺส วิหฺรามี. กตฺถไปยิ ภิกขเว วเปว สณฺณาเวทยค-
นิโรธํ อฺปสฺมปฺสฺส วิหฺรติ.

อหํ ภิกฺขเว ยาวเทว อากงฺขามิ อนเนกวิหิตํ อิทธิวิริํ ปจฺจนุโกมิ, เอโกปี หุตฺวา พหุรา โหมิ, พหุราปี หุตฺวา เอโก โหมิ, อาวิภาวํ ติโรภาวํ ติโรกฺขทํ ติโรปการํ ติโรปพคํ อสฺสขมาโน คจฺฉามิ เสยฺยถาปี อากาเส, ปจฺฉิยาปี อุมมุชฺชนิมมุชฺชํ กโรมิ เสยฺยถาปี อุตฺเท, อุตฺเทปี อภิชฺชมาเน คจฺฉามิ เสยฺยถาปี ปจฺฉิยํ, อากาเสปี ปตฺตงฺเกน จงฺกมามิ เสยฺยถาปี ปกฺขิ สกฺกฺโณ, อิมะปี จนฺติมสฺสุริเย เอวํมฺหิทธิเก เอวํมฺหานุภาเว ปาณินา ปริมตฺตํ ปริมชฺชามิ, ยาว พฺรหฺมโลกาปี กาเยน วสํ วตฺเตมิ. กสฺสโปปี ภิกฺขเว ยาวเทว อากงฺขติ อนเนกวิหิตํ อิทธิวิริํ ปจฺจนุโกติ ฯเปว ยาว พฺรหฺมโลกาปี กาเยน วสํ วตฺเตติ.

อหํ ภิกฺขเว ยาวเทว อากงฺขามิ ทิพฺพาย โสตรชาตฺยา ฯเปว เย ทูเร สฺนฺติเก
จ. กสฺสโปปี ภิกฺขเว.... สฺนฺติเก จ.

อหํ ภิกฺขเว ยาวเทว อากงฺขามิ. ปรตฺตฺตานํ ปรปฺคฺคฺตานํ เจตฺถา เจโต ปริจฺจ ขานามิ, สฺรํคํ วา จิตฺตํ “สฺรํคํ จิตฺตญฺ”ติ ปชานามิ, วิตรํคํ วา จิตฺตํ “วิตรํคํ จิตฺตญฺ”ติ ปชานามิ, สฺโทสํ วา จิตฺตํ ฯเปว วิตฺโทสํ วา จิตฺตํ.... สโมหํ วา จิตฺตํ.... วิตฺโมหํ วา จิตฺตํ.... สจฺจํคํ วา จิตฺตํ.... วิจฺจํคํ วา จิตฺตํ.... มหคฺคํ วา จิตฺตํ.... อมฺหคฺคํ วา จิตฺตํ.... สจฺจํคํ วา จิตฺตํ.... อนุจฺจํคํ วา จิตฺตํ.... สฺมาหิตํ วา จิตฺตํ.... อสฺมาหิตํ วา จิตฺตํ.... วิมฺบํคํ วา จิตฺตํ.... อวิมฺบํคํ วา จิตฺตํ “อวิมฺบํคํ จิตฺตญฺ”ติ ปชานามิ. กสฺสโปปี ภิกฺขเว ยาวเทว อากงฺขติ ปรตฺตฺตานํ ปรปฺคฺคฺตานํ เจตฺถา เจโต ปริจฺจ ขานาติ, สฺรํคํ วา จิตฺตํ “สฺรํคํ จิตฺตญฺ”ติ ปชานาติ ฯเปว อวิมฺบํคํ วา จิตฺตํ “อวิมฺบํคํ จิตฺตญฺ”ติ ปชานาติ.

อหํ ภิกฺขเว ยาวเทว อากงฺขามิ อนเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสรัามิ. เสยฺยถึทํ? เอกมฺปิ ชาตึ เทวํปิ ชาตฺติโย คิสฺสํโสปี ชาตฺติโย จตฺสํโสปี ชาตฺติโย ปณฺจํปิ ชาตฺติโย ทสฺสํปิ ชาตฺติโย วิสฺสํปิ ชาตฺติโย คิสฺสํปิ ชาตฺติโย จตฺตาฬิสฺสํปิ ชาตฺติโย ปณฺณาฬิสฺสํปิ

ชาติโย ชาติสคัมปี ชาติสหัสคัมปี ชาติสคสหัสคัมปี อนเณปี ลังฆุกกุปเป อนเณปี
 วิกฺขุกกุปเป อนเณปี ลังฆุกวิกฺขุกกุปเป “อมุทราตี เอวํนาโม เอวํโคตโต เอวํณฺโณ
 เอวมาหาโร เอวํสุทฺถุทฺทปฺปิตฺตํ เอวมายุปฺปยุตโต, โส คโต จโต อมฺุทฺร
 อุตฺปาทิ, คตฺตราปาสี เอวํนาโม เอวํโคตโต เอวํณฺโณ เอวมาหาโร เอวํสุทฺถุทฺท-
 ปฺปิตฺตํ เอวมายุปฺปยุตโต, โส คโต จโต อธิฐปฺพนโน”ติ, อิติ สํการํ สยฺยทฺเทสํ
 อนเณกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสรัสมิ. กสฺสโปปี ภิทฺทเว ยาวเทว อากงฺขติ อนเณกวิหิตํ
 ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสรัติ. เสยฺยถิทํ? เขมฺปิ ชาติ ๖ เปว อิติ สํการํ สยฺยทฺเทสํ
 อนเณกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อนุสฺสรัติ.

อหํ ภิทฺทเว ยาวเทว อากงฺขามิ ทิพฺเพน จกฺขุณา วิสฺสุทฺเธน อติภฺกนฺตมานุสฺสเกน
 สยัคเต ปสฺสํมิมิ จวมาเน อูปปชฺชมาเน ทิเน ปณฺธิเต สฺวณฺเณ ทุพฺพณฺเณ สยัคเต
 ทฺวคฺคเต, ยถากมฺมุเป สยัคเต ปชานามิ “อิมเ วต โภณโต สยัคตา กายทฺจฺจริเตน
 สมนฺนาคตา วจฺจุทฺจฺจริเตน สมนฺนาคตา มโนทฺจฺจริเตน สมนฺนาคตา อริยานํ อูปวาทกา
 มิจฺฉาทิฏฺฐิจกา มิจฺฉาทิฏฺฐิจกมฺมสํมาทํนา, เต กายสฺส เภทา ปรี มรณา อปายํ
 ทฺวคฺคตํ วินิปาตํ นิริยํ อูปปนฺนา. อิมเ วา ปน โภณโต สยัคตา กายสฺสฺจริเตน สมนฺนาคตา
 วจฺจุทฺจฺจริเตน สมนฺนาคตา มโนสฺสฺจริเตน สมนฺนาคตา อริยานํ อนูปวาทกา สมนฺนาทิฏฺฐิจกา
 สมนฺนาทิฏฺฐิจกมฺมสํมาทํนา, เต กายสฺส เภทา ปรี มรณา สยัคตํ สยัคตํ โดกํ
 อูปปนฺนา”ติ. อิติ ทิพฺเพน จกฺขุณา วิสฺสุทฺเธน อติภฺกนฺตมานุสฺสเกน สยัคเต ปสฺสํมิมิ
 จวมาเน อูปปชฺชมาเน ทิเน ปณฺธิเต สฺวณฺเณ ทุพฺพณฺเณ สยัคเต ทฺวคฺคเต, ยถากมฺมุเป
 สยัคเต ปชานามิ. กสฺสโปปี ภิทฺทเว ยาวเทว อากงฺขติ ทิพฺเพน จกฺขุณา วิสฺสุทฺเธน
 อติภฺกนฺตมานุสฺสเกน สยัคเต ปสฺสํมิมิ จวมาเน ๖ เปว ยถากมฺมุเป สยัคเต ปชานาติ.

อหํ ภิทฺทเว อาสวํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมฺมุตฺติํ ปญฺญาวิมฺมุตฺติํ ทิฏฺฐเชว รมฺเม
 สยํ อภินฺเวยา สจฺฉนิกฺคฺวา อูปสํปชฺช วิหรัสมิ. กสฺสโปปี ภิทฺทเว อาสวํ ขยา
 อนาสวํ เจโตวิมฺมุตฺติํ ปญฺญาวิมฺมุตฺติํ ทิฏฺฐเชว รมฺเม สยํ อภินฺเวยา สจฺฉนิกฺคฺวา
 อูปสํปชฺช วิหรัตฺติ. นวมน.

๑๐. อุปสฺสยสฺสุตต

[๑๕๓] เอมเม สุตฺ:- เอกํ สมํ อายสฺมา มหากสฺสโป สาวคฺคิยํ จิหริ
 เขตฺตเน อนาถปิตฺตํทิสฺส อารามเ. อถ โข อายสฺมา อานนฺโท ปุพฺพพณฺธุสมํ
 นิวาเสตฺวา ปคฺคจฺจวราทาย เยนายสฺมา มหากสฺสโป เทนฺปสฺงกมิ, อุปสฺงกมิทฺวา
 อายสฺมนํ มหากสฺสโป เอกทโวจ “อายาม ภนฺเต กสฺสโป เยน อณฺณคโร ภิกฺขุ-
 ปสฺสโย เทนฺปสฺงกมิตฺถาม”ติ. คจฺฉ คจฺฉ อากุโส อานนฺท พหุกิจฺโจ คจฺฉ พหุกรณํโยติ.
 ทฺติยมปี โข อายสฺมา อานนฺโท อายสฺมนํ มหากสฺสโป เอกทโวจ “อายาม ภนฺเต
 กสฺสโป เยน อณฺณคโร ภิกฺขุปสฺสโย เทนฺปสฺงกมิตฺถาม”ติ. คจฺฉ คจฺฉ อากุโส
 อานนฺท พหุกิจฺโจ คจฺฉ พหุกรณํโยติ. ตฺติยมปี โข อายสฺมา อานนฺโท อายสฺมนํ
 มหากสฺสโป เอกทโวจ “อายาม ภนฺเต กสฺสโป เยน อณฺณคโร ภิกฺขุปสฺสโย
 เทนฺปสฺงกมิตฺถาม”ติ.

อถ โข อายสฺมา มหากสฺสโป ปุพฺพพณฺธุสมํ นิวาเสตฺวา ปคฺคจฺจวราทาย
 อายสฺมา อานนฺเทน ปจฺจาสมฺเณน เยน อณฺณคโร ภิกฺขุปสฺสโย เทนฺปสฺงกมิ,
 อุปสฺงกมิทฺวา ปณฺณคฺเต อาสเน นิสิตฺติ. อถ โข สมฺพหุตา ภิกฺขุณิโย เยนายสฺมา
 มหากสฺสโป เทนฺปสฺงกมิตฺถ, อุปสฺงกมิทฺวา อายสฺมนํ มหากสฺสโป อภิวาเทตฺวา
 เอกมนํ นิสิตฺถ, เอกมนํ นิสินฺนา โข ตา ภิกฺขุณิโย อายสฺมา มหากสฺสโป
 รมฺมียา กถาย สฺนทฺธเสตฺถิ สฺมาทเปตฺถิ สฺมฺกฺเตเชตฺถิ สฺมฺปหํเสตฺถิ. อถ โข อายสฺมา
 มหากสฺสโป ตา ภิกฺขุณิโย รมฺมียา กถาย สฺนทฺธเสตฺวา สฺมาทเปตฺวา สฺมฺกฺเตเชตฺวา
 สฺมฺปหํเสตฺวา อฏฺฐายาสนา ปฏกามิ.

อถ โข อุตฺตคฺคิสฺสา ภิกฺขุณี อนคฺคมนา อนคฺคมนวํ นิจฺฉาเรตฺถิ “กํ ปน
 อโยโย มหากสฺสโป อโยยสฺส อานนฺทสฺส เวเทหฺมุณินํ สฺมฺมุขา รมฺมํ ภาตฺตพฺพํ มณฺณตฺติ.
 เสยฺยถาปี นาม สฺวจิพฺพานิโก สฺวจิการสฺส สฺนคติเก สฺวจํ จิกฺกเตพฺพํ มณฺณเยยฺย. เอวเมว
 อโยโย มหากสฺสโป อโยยสฺส อานนฺทสฺส เวเทหฺมุณินํ สฺมฺมุขา รมฺมํ ภาตฺตพฺพํ
 มณฺณตฺติ”ติ.

อสุโตสิ โข อายสฺมา มหาภุสฺสโป อุตฺตติสฺสํ ภาวนิยา อิมํ วา จํ
ภาตฺมานาย. อถ โข อายสฺมา มหาภุสฺสโป อายสฺมนํ อานนํ เอคทโธจ “กํ ญ
โ ข อาวุโส อานนํ อหํ สฺวคฺคิณฺโณ ญํ สฺวคฺคิโร, อูทาทู อหํ สฺวคฺคิโร ญํ
สฺวคฺคิณฺโณ”ติ. ขมถ ภนฺเต กถํสฺส, พาโต มาตุคฺคาโมติ. อากเมหิ ญํ อาวุโส
อานนํ, มา เค สํโฆ อุกฺคเร อุปปริกฺขิ.

คํ กํ มณฺณสิ อาวุโส อานนํ? อปี ญ ญํ ภควโต สมนฺสา ภิกฺขุสํเฆ
อุปนีโต “อหํ ภิกฺขเว ยาวเทว อากฺขามิ วิวิจฺเจว กามะหิ วิวิจฺจ อกฺุสเถหิ ขมเมหิ
สฺวคฺคกํ สฺวคฺคํ วิเวกํ ปิตฺธิสฺสํ ปจฺมํ ฌานํ อุปสํปฺปชฺช วิหรามิ. อานนํโหปี
ภิกฺขเว ยาวเทว อากฺขติ วิวิจฺเจว กามะหิ วิวิจฺจ อกฺุสเถหิ ขมเมหิ สฺวคฺคกํ
สฺวคฺคํ วิเวกํ ปิตฺธิสฺสํ ปจฺมํ ฌานํ อุปสํปฺปชฺช วิหริ”ติ? โน เหนํ ภนฺเต.

อหํ โข อาวุโส ภควโต สมนฺสา ภิกฺขุสํเฆ อุปนีโต “อหํ ภิกฺขเว ยาวเทว
อากฺขามิ วิวิจฺเจว กามะหิ วิวิจฺจ อกฺุสเถหิ ขมเมหิ สฺวคฺคกํ สฺวคฺคํ วิเวกํ
ปิตฺธิสฺสํ ปจฺมํ ฌานํ อุปสํปฺปชฺช วิหรามิ, กถํสฺสปี ภิกฺขเว ยาวเทว อากฺขติ
วิวิจฺเจว กามะหิ วิวิจฺจ อกฺุสเถหิ ขมเมหิ ๗เปว ปจฺมํ ฌานํ อุปสํปฺปชฺช วิหริ”ติ.
[นอหนํ อนุปฺพุพฺพวิหารสฺมาปคฺคินํ ปณฺจนนฺนจ อภินฺณานํ เอวํ เปยุยาโต.]

คํ กํ มณฺณสิ อาวุโส อานนํ? อปี ญ ญํ ภควโต สมนฺสา ภิกฺขุสํเฆ
อุปนีโต “อหํ ภิกฺขเว อาสวณํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมฺมุคฺคิ ปณฺณาวิมฺมุคฺคิ ทิฏฺเฐว
ขมเม สยํ อภินฺณา สจฺจนิคฺคฺวา อุปสํปฺปชฺช วิหรามิ. อานนํโหปี ภิกฺขเว อาสวณํ
ขยา อนาสวํ เจโตวิมฺมุคฺคิ ปณฺณาวิมฺมุคฺคิ ทิฏฺเฐว ขมเม สยํ อภินฺณา สจฺจนิคฺคฺวา
อุปสํปฺปชฺช วิหริ”ติ. โน เหนํ ภนฺเต.

อหํ โข อาวุโส ภควโต สมนุชา ภิกขุสฺสเฆ อุปนฺโต “อหํ ภิกขเว อาสวานํ
ชยา อนาสวํ เจโตวิมุตติํ ปญญาวิมุตติํ ทิฏฐะเชว รมเม สยํ อภิญญา สัจฉิกคฺวา
อุปสมฺปชฺช วิหรามิ. กสฺสโปปิ ภิกขเว อาสวานํ ชยา อนาสวํ เจโตวิมุตติํ ปญญา-
วิมุตติํ ทิฏฐะเชว รมเม สยํ อภิญญา สัจฉิกคฺวา อุปสมฺปชฺช วิหริตฺติ”ติ.

สत्ตวรตนํ วา โส อาวุโส นาคํ อทฺตมฺมจฺมรตนํ วา ตาตปคฺติกาย ฌาตคฺคพฺพํ
มณฺเฑยฺย; โย มํ ฌหิ อภิญญาหิ ฌาตคฺคพฺพํ มณฺเฑยฺยาติ,

จวิตถ จ ปน ภูตฺตคฺคิสฺสา ภิกขุณี พุรหมจฺริยมหาติ. ทํสฺม.

๑๑. จีวรสุตฺต

[๑๕๔] เอกํ สมยํ อายสฺมา มหากสฺสโป ราชคฺเห วิหริติ เฉพุณฺเณ กถนฺทก-
นินฺวาเป. เตน โข ปน สมนฺเณ อายสฺมา อานนฺโท ทกฺขิณาคิริสฺมํ จาริกํ จริ-
มหตา ภิกขุสฺสเฆน สทฺธิ.

เตน โข ปน สมนฺเณ อายสฺมา อานนฺทสฺส คีตฺตมคฺคา สทฺธิวิหริโน ภิกขุ
สฺสํ ปจฺจุทฺทาย หินฺนํยาวคฺคา ภวนฺติ เยภฺยุเณน กุมารภูตา. อถ โข อายสฺมา
อานนฺโท ทกฺขิณาคิริสฺมํ ยถาภินฺทํ จาริกํ จริตฺวา เณ ราชคฺห์ เฉพุณฺฺ กถนฺทก-
นินฺวาปํ^๑ เยนายสฺมา มหากสฺสโป เตนฺปตฺถกฺมิ, อุปตฺถกฺมิคฺวา อายสฺมุนฺทํ มหากสฺสโป
อภิวาเทตฺวา เอกมฺนคํ นิสฺสีทิ; เอกมฺนคํ นิสฺสินํ โข อายสฺมุนฺทํ อานนฺทํ อายสฺมา
มหากสฺสโป เอตทโวจ “กคฺติ นุ โข อาวุโส อานนฺท อคฺคถเต ปฏฺิจฺจ ภควตา
กุเตสฺส คิกโกชนํ ปณฺณคฺคตฺน”ติ.

๑ น. เม น อภิญญา

๒ น. กถนฺทกนินฺวาไป

คโย โข ภนเต กัสสป อคฺคธเส ปฏิจฺจ ภคฺคตา กุเตสฺส คิกโกชนํ ปณฺณตฺตํ
 ทุมมจฺจนํ ปุคฺคตํ นิคฺคหาย เปตฺตํ วิกฺขุณฺณํ ฆาตฺตฺวิหาราย, มา ปาปิจฺจา ปกฺขํ
 นิสฺสํยํ ตํ ฆํ ภินฺทเยยฺยํ, กุตาหุทยตฺตํ จ. อิมํ โข ภนเต กัสสป คโย อคฺคธเส
 ปฏิจฺจ ภคฺคตา กุเตสฺส คิกโกชนํ ปณฺณตฺตํ.

อถ ภิกฺขเวหิ คุวํ อากุโส อานนฺท อิมํเห นเวหิ วิกฺขุณฺณํ อินฺทริเยสุ อคฺคตฺตฺวาเรหิ
 โภชนํ อมคฺคตฺตฺวาเรหิ ชาครียํ อนนฺยุตฺเตหิ สทฺธิ จาริกํ จรตี, สสฺสํชาคํ มณฺเฒ
 จรตี, กุตฺตปฺปชาคํ^๑ มณฺเฒ จรตี, โอดฺยชฺชติ^๒ โข เท อากุโส อานนฺท ปริสา, ปตฺตฺชนฺติ
 โข เท อากุโส อานนฺท นวปฺปายา. น วายํ กุมารโก มคฺคตฺตฺวาเรหิ.

อปี เม ภนเต กัสสป สิริสฺมํ ปติตฺตานิ ชาตานิ, อถ จ ปน มยํ อชฺชามี
 อายสฺสโมโต มหากัสสปสฺส กุมารกฺวาตา น มุจฺจมาตี. ตถา หิ ปน คุวํ อากุโส
 อานนฺท อิมํเห นเวหิ วิกฺขุณฺณํ อินฺทริเยสุ อคฺคตฺตฺวาเรหิ โภชนํ อมคฺคตฺตฺวาเรหิ
 ชาครียํ อนนฺยุตฺเตหิ สทฺธิ จาริกํ จรตี, สสฺสํชาคํ มณฺเฒ จรตี, กุตฺตปฺปชาคํ มณฺเฒ
 จรตี, โอดฺยชฺชติ โข เท อากุโส อานนฺท ปริสา, ปตฺตฺชนฺติ โข เท อากุโส
 นวปฺปายา. น วายํ กุมารโก มคฺคตฺตฺวาเรหิ.

อสุโธติ โข อุตฺตนฺนฺท วิกฺขุณฺณํ “อโยเยน กิร มหากัสสปน อโยโย อานนฺโท
 เวเทหฺมณิ กุมารกฺวาเทน อปฺปสาทิโต”ติ.

อถ โข อุตฺตนฺนฺท วิกฺขุณฺณํ อนคฺคตฺตฺวาเรหิ อนคฺคตฺตฺวาเรหิ นิจฺจาเรติ “กํ ปน อโยโย
 มหากัสสปอ อณฺณตฺตฺวาเรหิ ปุพฺพโ พ สฺมาโน อโยโย อานนฺท เวเทหฺมณิ กุมารกฺวาเทน
 อปฺปสาเทตฺตฺวาเรหิ มณฺเฒ”ติ. อสุโธติ โข อายสฺสโมโต มหากัสสปอ อุตฺตนฺนฺท วิกฺขุณฺณํ
 อิมํ วาจํ ภาสฺมานาย.

อถ โข อายสฺมา มหากตสโป อายสฺมนคัม อานนทึ เขตทโวจ: ตคฺชาวุโส
 อานนท ฤถถนนุทาย ภิกฺขุณฺเีย สหสา อปฺปฏิสงฺขา วาจา ภาสิตา, ยโคทึ^๑ อากุโส
 เกตมตฺตํ โสหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺโติ,
 นามิขานามิ อณฺเณ สตฺถารํ อุตฺถิสิตา^๒ อณฺเณศฺว เคน ภควตา อรหตา สมนาสมฺพุทฺธเรน.
 ปพฺเพ เม อากุโส อการิกฏตฺตํ สโต เขตทโหสิ "สุมฺพาโร ชฺรวาโส ราชปโถ,^๓
 อพฺโปกกาโส ปพฺพชฺชา. นยิทํ สุกํ อการํ อชฺฉาเวตฺวา เขณฺฑคปริปฺปนฺณํ เขณฺฑคปริสฺสทํ
 สงฺขลิตํ พฺรหฺมจริยํ จริตํ, ยนฺนุนาหํ เกตมตฺตํ โสหาเรตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ
 อจฺฉาเทตฺวา อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชยฺน"ติ. โส ชฺวาทํ อากุโส อปเรน สมนเณ
 ปฏฺปิโตคิกานํ สงฺฆาฏี กริตฺวา^๔ เย โตเก อรหฺนฺโต, เค อุตฺถิสิตํ เกตมตฺตํ โสหาเรตฺวา
 กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺ.

โส เอวํ ปพฺพชฺโติ สฺมาโน อุตฺถานมคฺคปฏฺปิโน อุตฺถตํ ภควนคัม อนฺตรา จ
 ราชคหิ อนฺตรา จ นานนทํ พหุปฺตเจตฺติเย นิสินฺนํ, ติสฺสุวาน เม เขตทโหสิ
 "สตฺถารณฺจ วตาทํ ปตฺตํเสยฺยํ ภควนฺตเมว ปตฺตํเสยฺยํ, สุกคณฺจ วตาทํ ปตฺตํเสยฺยํ
 ภควนฺตเมว ปตฺตํเสยฺยํ, สมนาสมฺพุทฺธณฺจ วตาทํ ปตฺตํเสยฺยํ ภควนฺตเมว ปตฺตํเสยฺย"ติ.
 โส ชฺวาทํ อากุโส ตคฺเชว ภควโต ปาเทสุ สิริสา นิปตฺติวฺวา ภควนคัม เขตทโวจ
 "สตฺถา เม ภาเน ภควา, สํวโกหฺมตฺตมิ, สตฺถา เม ภาเน ภควา, สํวโกหฺมตฺตมิ"ติ,
 เอวํ อุตฺเต มํ อากุโส ภควา เขตทโวจ "โย โข กตสโป เอวํ สพฺพเจตฺสา
 สมนนาคคัม สํวกํ อชานณฺเณว วเทยฺย 'ชานามิ'ติ, อปตฺตณฺเณว วเทยฺย 'ปตฺตํมิมิ'ติ,
 มุทฺธาปํ ตตฺตํ วิปเคยฺย. อหํ โข ปน กตสโป ชานณฺเณว วทามิ 'ชานามิ'ติ,
 ปตฺตณฺเณว วทามิ 'ปตฺตํมิมิ'ติ."

ตสฺมาคิทฺเท เก กตสโป เอวํ สิกฺขิตพฺพํ "คิทฺพํ เม ธีโรคฺคปโป, ปจฺจุปฏฺจิกํ
 ภวิสฺสคิ เทเรสุ นเวสุ มชฺฌิเมสุ"ติ, เอวณฺทิตฺเท เก กตสโป สิกฺขิตพฺพํ.

๑ น. ยตฺวาหํ

๒ ส. ราชปโถ

๓ ส. อ. อุตฺถิสิตํ

๔ ก. อชฺฉาเวตฺวา

๕ น. ภควตา

นิพพตฺตานี”ติ. มมํ คํ สมฺมา วทมาโน วทေย “ภคฺวโต ปุคฺโค โอโรโส มฺขโค
ชาโค รุมฺโฆ รุมฺนิรมฺมิโค รุมฺทายาโท, ปฏิคฺคหิตานิ สาณานิ ปัสฺสูกฺคานิ
นิพพตฺตานี”ติ.

อหํ โข อาวุโส ยาวเทว อากงฺขามิ วิวิจฺเจว กามะหิ วิวิจฺจ อกฺขเตหิ รุมฺเมหิ
สวักกํ สวิจารํ วิเวกขํ ปิติสฺสํ ปจฺมํ ฉานํ อุปสํปชฺช วิหรามิ, อหํ โข อาวุโส
ยาวเทว อากงฺขามิ เวเปว [นอญฺหํ อนุปฺพุพฺพิหารสฺมาปคฺคินํ ปณฺณนฺณจ อภินฺณวานํ
เอวํ เปยฺยาโต.]

อหํ โข อาวุโส อาสวณํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมฺมุคฺติํ ปณฺณาวิมฺมุคฺติํ ทิฏฺฐะ
รุมฺเม สยํ อภินฺณวา สจฺจนิคฺคฺวา อุปสํปชฺช วิหรามิ, สคฺคตฺรตนํ วา โส อาวุโส
นาคํ อพฺพมฺมุจฺจมรตฺตํ วา คาสปคฺคิกาย ฉาเทคพฺพํ มณฺเฒะยฺย, โย เม จหิ อภินฺณวาหิ
ฉาเทพฺพํ มณฺเฒะยฺยาติ.

จวิคฺค ๑ ปน อุตฺตถนฺนทา ภิกฺขุณี พฺรหฺมจฺริยมฺหาติ. เอกาทสํ.

๑๒. ปรมฺมรณสฺสุตฺต

[๑๕๕] เอกํ สมนํ อายสฺมา ๑ มหากสฺสโป อายสฺมา ๑ สวรีปุคฺโค พารานตฺธิยํ
วิหรนฺติ อิตฺธิปคฺเน มิคทาเย. อถ โข อายสฺมา สวรีปุคฺโค สยณฺนุสฺมยํ ปฏิสฺสุตฺตานา
อฺภูจฺจิโต เยนายสฺมา มหากสฺสโป, เคนฺนปสฺสํกมิ, อฺปนสฺสํกมิตฺวา อายสฺมา มหากสฺสโป
สทฺธิํ สมนฺโมทฺติ, สมนฺโมทฺนียํ กถํ สวณฺนียํ จิตฺตัสวเรตฺวา เอกมฺนคํ นิสฺสีทฺติ; เอกมฺนคํ
นิสฺสินโน โข อายสฺมา สวรีปุคฺโค อายสฺมมฺนคํ มหากสฺสโป เอกทโวจ “กิณฺหุ โข
อาวุโส กสฺสป โหติ ตถาคโค ปรมฺมรณฺนา”ติ? อพฺยาकर्ตํ โข เอตํ อาวุโส ภคฺวตา
“โหติ ตถาคโค ปรมฺมรณฺนา”ติ. กิ ปนาวุโส น โหติ ตถาคโค ปรมฺมรณฺนาติ? เอกมฺปิ
โข อาวุโส อพฺยาकर्ตํ ภคฺวตา “น โหติ ตถาคโค ปรมฺมรณฺนา”ติ. กิ นุ โข อาวุโส
โหติ ๑ น ๑ โหติ ตถาคโค ปรมฺมรณฺนาติ? อพฺยาकर्ตํ โข เอตํ อาวุโส ภคฺวตา

“โหติ จ น จ โหติ ตถาคโต ปรมมรณา”ติ. ก็ ปนาคูโส เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรมมรณาติ? เอตมปิ โข อาวุโส อพยากตํ ภควตา “เนว โหติ น น โหติ ตถาคโต ปรมมรณา”ติ. กสฺมา เจตํ อาวุโส อพยากตํ ภควตาติ? น เหน็ด อาวุโส อคฺคตสฺสวหิตํ นาทิพฺรหฺมจฺริยกํ น นิพฺพิทาย น วิราคาย น นิโรธาย น อุปสํมาย น อภินฺนํ น สมนํ โพราย น นิพฺพานาย สํวคฺคตฺติ, คสฺมา ตํ อพยากตํ ภควตาติ.

อถ ภิกฺขุจฺรหาวุโส พฺยากตํ ภควตาติ. “อิตํ ทุกฺขนฺ”ติ โข อาวุโส พฺยากตํ ภควตา, “อิมํ ทุกฺขสํมูทโย”ติ พฺยากตํ ภควตา, “อิมํ ทุกฺขนิโรธโร”ติ พฺยากตํ ภควตา, “อิมํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺิปปทา”ติ พฺยากตํ ภควตาติ. กสฺมา เจตํ อาวุโส พฺยากตํ ภควตาติ? เอตมปิ อาวุโส อคฺคตสฺสวหิตํ, เอตํ นาทิพฺรหฺมจฺริยกํ, เอตํ นิพฺพิทาย วิราคาย นิโรธาย อุปสํมาย อภินฺนํ สมนํ โพราย นิพฺพานาย สํวคฺคตฺติ, คสฺมา ตํ พฺยากตํ ภควตาติ. ทฺวาทสํ.

๑๓. สัทธมมปปฏิรูปกสูตร

[๑๕๖] เอมเม สุตฺ:— เอกํ สมนํ ภควา สํวคฺคิยํ วิหริติ เขตฺตเน อนาถ-
ปิตฺตํ ฐิตํ อารามे. อถ โข อายสฺมา มหาภุทฺตํ โย เยน ภควา, เทนฺปสํกมิ,
อุปสํกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนํ นิสิตฺติ; เอกมฺนํ นิสินฺโน โข อายสฺมา
มหาภุทฺตํ โย ภควนฺตํ เอตทฺวโจ “โก นุ โข ฆนฺเต เหตุ โก ปจฺจโย, เยน ปุพฺเพ
อปฺปตฺรานิ เจว สิกฺขาปทานิ อเหตุ, พหุตฺรานิ จ ภิกฺขุ อณฺณาย สณฺจฺหิตฺส. โก
ปน ฆนฺเต เหตุ โก ปจฺจโย, เยนตฺรหิ พหุตฺรานิ เจว สิกฺขาปทานิ อปฺปตฺรานิ จ
ภิกฺขุ อณฺณาย สณฺจฺหิตฺส”ติ? เอวเมวํ กสฺสํป โหติ สคฺเคตฺส หายมาเนตฺส สัทธมฺเม
อนฺตรายมาเน พหุตฺรานิ เจว สิกฺขาปทานิ โหนฺติ, อปฺปตฺรานิ จ ภิกฺขุ อณฺณาย

สณฺจหนฺติ. น คาว กสฺสป สทฺธมฺมสฺส อนฺตรธานํ โหติ, ยาว น สทฺธมฺมปฏฺธิรูปกํ
โตเก อฺปฺปชฺชติ. ยโต จ โช กสฺสป สทฺธมฺมปฏฺธิรูปกํ โตเก อฺปฺปชฺชติ, อถ
สทฺธมฺมสฺส อนฺตรธานํ โหติ.

เสยฺยถาปี กสฺสป น คาว ชาตฺรฺรูปสฺส อนฺตรธานํ โหติ, ยาว น ชาตฺรฺรูปปฏฺธิรูปกํ
โตเก อฺปฺปชฺชติ. ยโต จ โช กสฺสป ชาตฺรฺรูปปฏฺธิรูปกํ โตเก อฺปฺปชฺชติ, อถ โช
ชาตฺรฺรูปสฺส อนฺตรธานํ โหติ. เอวเมว โช กสฺสป น คาว สทฺธมฺมสฺส อนฺตรธานํ
โหติ, ยาว น สทฺธมฺมปฏฺธิรูปกํ โตเก อฺปฺปชฺชติ. ยโต จ โช กสฺสป สทฺธมฺมปฏฺธิรูปกํ
โตเก อฺปฺปชฺชติ, อถ สทฺธมฺมสฺส อนฺตรธานํ โหติ.

น โช กสฺสป ปจฺฉิชาคฺค สทฺธมฺมํ อนฺตรชาเปติ, น อาโปชาคฺค สทฺธมฺมํ
อนฺตรชาเปติ, น เตโชชาคฺค สทฺธมฺมํ อนฺตรชาเปติ, น วาโยชาคฺค สทฺธมฺมํ
อนฺตรชาเปติ, อถ โช อีเชว เต อฺปฺปชฺชนฺติ โมชปฺริสา, เย อิมํ สทฺธมฺมํ
อนฺตรชาเปนฺติ, เสยฺยถาปี กสฺสป นาวา อาทิกเณว โอบิถาवติ, น โช กสฺสป เอวํ
สทฺธมฺมสฺส อนฺตรธานํ โหติ.

ปณฺจ โชเม กสฺสป โชกฺกมฺนิยา รมฺมา สทฺธมฺมสฺส สฺมุโมถาย อนฺตรธานาย
สํวคฺคนฺติ. กถเม ปณฺจ? อิท กสฺสป ภิกฺขุ ภิกฺขุณีโย อฺปาสกา อฺปาสิกาโย สคฺควิ
อการวา วิหรนฺติ อฺปฺปติสฺสา, รมฺเม อการวา วิหรนฺติ อฺปฺปติสฺสา, สํเข อการวา
วิหรนฺติ อฺปฺปติสฺสา, สิกฺขาย อการวา วิหรนฺติ อฺปฺปติสฺสา, สมาริสมิ อการวา
วิหรนฺติ อฺปฺปติสฺสา. อีเม โช กสฺสป ปณฺจ โชกฺกมฺนิยา รมฺมา สทฺธมฺมสฺส
สฺมุโมถาย อนฺตรธานาย สํวคฺคนฺติ.

ปณฺจ ไชเม กัสสํป ชมมา สัทธรรมมุตฺต จิตฺติยา อสฺมโมธาย อนนฺตรชานาย
 สํวตฺตคฺคตฺติ. กตฺเม ปณฺจ? อิท กัสสํป ภิกฺขุ ภิกฺขุณฺนิโย อุปาถกา อุปาถิกาโย สุตฺตวิ
 ตฺถการวาท วิหรนฺติ สํปตฺติสฺสา, ชมเม ตฺถการวาท วิหรนฺติ สํปตฺติสฺสา, ตํเช ตฺถการวาท
 วิหรนฺติ สํปตฺติสฺสา, สิกฺขาย ตฺถการวาท วิหรนฺติ สํปตฺติสฺสา, สมาริสมิ ตฺถการวาท
 วิหรนฺติ สํปตฺติสฺสา. อิเม ไช กัสสํป ปณฺจ ชมมา สัทธรรมมุตฺต จิตฺติยา อสฺมโมธาย
 อนนฺตรชานาย สํวตฺตคฺคตฺติ. เทรสมิ.

กสฺสปลสํยตฺตํ สมตฺตํ.

ตสฺสํสุทฺททานิ

สมฺมชฺชวณฺณ อโนคตปฺป
 ชินฺณํ คโย จ โอวาทา
 จิวํ ปรมฺมรณํ

จหนฺตฺตํ กุณฺตํ
 ฉานาภินฺวา อุปสฺสํ
 สัทธรรมมุปปฏิรูปกนฺติ.

๖. สารัตถการสัมมุตต

๑. ปฐมบุคคล

๑. ทารุณสูตร

[๑๕๗] เอมเม สุตฺตํ— เอกํ สมนํ ภควา สาวคฺคิยํ วิหริติ เขตฺตเน อนาถปิณฑิกสฺส
ธวราเม. คตฺว ไช ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสฺสิ “ภิกฺขโว”ติ. “ภทฺทเค”ติ เต ภิกฺขุ
ภควโต ปจฺจุสฺสโธสฺส. ภควา เขตฺทโวจ :

ทารุเณ ภิกฺขเว สารัตถการสฺสโตโก กฏฺโง ฆรฺุสํ อนุคฺราयीโก อนุคฺตรสฺส
โยคกฺขเมสฺส อธิคฺมาย. ตสฺมาคฺคิห ภิกฺขเว เอวํ สิกฺขิตฺพพฺ “อุปฺปนฺนํ สารัตถการสฺสโตกํ
ปฺรหิสฺสํ, น จ โน อุปฺปนฺโน สารัตถการสฺสโตโก จิตฺตํ ปฺริยาทาย จสฺสตี”ติ.
เอวณฺหิ โว ภิกฺขเว สิกฺขิตฺพพฺนติ. ปจฺมํ.

๒. พฬีสสูตร

[๑๕๘] สาวคฺคิยํ วิหริติ.... ทารุเณ ภิกฺขเว สารัตถการสฺสโตโก กฏฺโง ฆรฺุสํ
อนุคฺราयीโก อนุคฺตรสฺส โยคกฺขเมสฺส อธิคฺมาย. เสยฺยถาปี ภิกฺขเว พฬิสฺสโตโก อามิสฺสคํ
พฬิสํ คมฺภีเร อุตฺถกรทเท ปกฺขิเปยฺย, คเมณํ อณฺณคโร อามิสฺสจฺจุ มจฺฉิ คิเลยฺย.
เอวณฺหิ สฺส ภิกฺขเว มจฺฉิ คิตฺพฬิสํ พฬิสฺสิกสฺส อนนฺยํ อापฺนฺโน พฺยสฺนํ อापฺนฺโน,
ยถากามกรณฺีโย พฬิสฺสิกสฺส.

“พาฬิโก”ติ โข ภิกขเว มารุเสตํ ปาปมโค อธิวณํ. “พฬิน”ติ โข ภิกขเว
 ตามสการการดีโลกเสตํ อธิวณํ. โย หิ โกลิ ภิกขเว ภิกขุ อุปฺปนํ ตามสการการดีโลก
 อสสาเทติ นิยามติ. อयํ วุจฺจติ ภิกขเว ภิกขุ คิตฺตพฺปิต มารุสฺส อนนํ อาปนโน
 พยฺสํ อาปนโน ยถากามกณฺเฑโย ปาปมโค. เอวํ ทารุณ โข ภิกขเว ตาม-
 สการการดีโลก กฏฺโง ผรุสฺส อนุคฺครายิก อนุคฺคตฺตสฺส โยคกฺกเขมสฺส อธิคฺคมา-
 ย. คตฺตมาคฺคิ ภิกขเว เอวํ สิกฺขิตฺตพฺพํ “อุปฺปนํ ตามสการการดีโลกํ ปชฺหิตฺตํ, น จ โน
 อุปฺปนโน ตามสการการดีโลก จิตฺตํ ปริยาทาย จตฺตํ”ติ. เอวเมว โว ภิกขเว
 สิกฺขิตฺตพฺพนฺติ. ทูคฺยิ.

๓. กุณมสูตร

[๑๕๕] สาวตฺถิยํ วิหริติ... ทารุณ ภิกขเว ตามสการการดีโลก ๖เปว อธิคฺคมา-
 ย. ฐิตพฺพํ ภิกขเว อณฺเฑตฺตมํ อุตฺตรเท มหากุณมกฺกํ จิรนิวาสํ อโหสิ. อถ โข
 ภิกขเว อณฺเฑตฺตโร กุณโม เยเน อณฺเฑตฺตโร กุณโม เทนุปลงฺกมิ, อณฺเฑตฺตโร กุณมํ
 เขตฺตวโจ “มา โข คุวํ คาค กุณม เขตํ ปเทสํ อคฺคมาสิ”ติ. อคฺคมาสิ โข ภิกขเว
 สํ กุณโม คํ ปเทสํ, คเมเน สุตฺตโร ปปคาย วิสุตฺติ. อถ โข ภิกขเว สํ กุณโม
 เยเน สํ กุณโม เทนุปลงฺกมิ. อตฺตสา โข ภิกขเว สํ กุณโม คํ กุณมํ ทูโรโค
 อากจฺจนฺตํ, ทิสฺวาน คํ กุณมํ เขตฺตวโจ “กจฺจ คุวํ คาค กุณม น คํ ปเทสํ
 อคฺคมาสิ”ติ. อคฺคมาสิ ขฺวาทํ คาค กุณม คํ ปเทสฺนฺติ. กจฺจ ปนาเป คาค กุณม
 อกฺขโต อนุปฺปโตติ? อกฺขโต โขเมว คาค กุณม อนุปฺปโต, อคฺคิ ปน เม อิทํ
 สุตฺตํ ปิฏฺฐิจิโต ปิฏฺฐิจิโต อนุพฺพนฺติ. คคฺคสิ คาค กุณม อกฺขโต คคฺค อปฺปโต,
 เอเตเน หิ เต คาค กุณม สุตฺตเกเน ปิตโร จ ปิตามหา จ อนนํ อาปนนา
 พยฺสํ อาปนนา, คจฺจทานิ คุวํ คาค กุณม, นทานิ คุวํ อมฺหากนฺติ.

“อุทฺโท”ติ โช ภิกฺขเว มารุสเสตํ ปาเปมโต อธิวณฺ. “ปปคา”ติ โช ภิกฺขเว ตาภสฏการสํโถกสเสตํ อธิวณฺ. “สุตฺตคณ”ติ โช ภิกฺขเว นนฺทิวราคฺคสเสตํ อธิวณฺ. โย หิ โกจิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อูปฺปนฺนํ ตาภสฏการสํโถกํ อตฺถสาเทติ นิภาเมติ. อयํ อจฺจุติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ ปปคาย อนนฺ อปาปฺโน พฺยสํ อปาปฺโน ยถากาณกรณํโย ปาเปมโต. เอวํ ทารุโณ โช ภิกฺขเว ตาภสฏการสํโถโก ะเปฯ เอวณฺหิ โว ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพนฺติ. คคฺยิ.

๔. ทิมโลมิกสฺสุตต

[๑๖๐] สํวตฺถิยํ วิหริติ... ทารุโณ ภิกฺขเว ตาภสฏการสํโถโก ะเปฯ อธิคฺมาย. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ทิมโลมิกา เอพกา กณฺณกคฺชนํ ปวีสฺเสยฺย, ตํ คตฺว คตฺว สชฺเชยฺย, คตฺว คตฺว คณฺเฬยฺย, คตฺว คตฺว พชฺฌเณยฺย, คตฺว คตฺว อนนฺพยฺสํ อปาปชฺเชยฺย. เอวเมว โช ภิกฺขเว อธิเรกฺโขจิ ภิกฺขุ ตาภสฏการสํโถเกณ อภิกฺขโต ปริยาทินฺนจิตฺโต ปุพฺพพณฺ्हสมํ นินฺวาเสตฺวา ปคฺคจฺจวราทาย คามํ วา นิคมํ วา ปิณฺทาย ปวิสฺติ. โส คตฺว คตฺว สชฺชติ, คตฺว คตฺว คยฺหติ, คตฺว คตฺว พชฺฌติ, คตฺว คตฺว อนนฺพยฺสํ อปาปชฺชติ. เอวํ ทารุโณ โช ภิกฺขเว ตาภสฏการสํโถโก ะเปฯ เอวณฺหิ โว ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพนฺติ. จคฺคณฺ.

๕. มีฬฺหกสฺสุตต

[๑๖๑] สํวตฺถิยํ วิหริติ... ทารุโณ ภิกฺขเว ตาภสฏการสํโถโก ะเปฯ อธิคฺมาย. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว กัณฺฑพฺกา^๑ คฺคฺคาที คฺคฺคปฺปฺรา ปุณฺณนา คฺคฺคสฺส, ปฺรโต จสฺส มหาคฺคฺคปฺปฺโย, ตํ เตน อณฺเณว กัณฺฑพฺกา^๒ อติมณฺเณยฺย “อหฺมฺหิ คฺคฺคาที คฺคฺคปฺปฺรา ปุณฺณนา คฺคฺคสฺส, ปฺรโต จ มฺยํ มหาคฺคฺคปฺปฺโย”ติ. เอวเมว โช ภิกฺขเว อธิเรกฺโขจิ ภิกฺขุ ตาภสฏการสํโถเกณอภิกฺขโต ปริยาทินฺนจิตฺโต ปุพฺพพณฺ्हสมํ นินฺวาเสตฺวา ปคฺคจฺจวราทาย คามํ วา นิคมํ วา ปิณฺทาย ปวิสฺติ. โส คคฺค ภูคฺคาที จ โหติ

๑ น. คยฺเฬยฺย, ตี. คจฺเณยฺย

๒ น. มีฬฺหกา

ยาวทคุโธ, นิมนฺติโต ๑ สํวาทนาย, ปิณฑปาโต ปตฺถํ ฐาโร, โส อารามํ คนฺทวา
ภิกขุคณสํส มชฺฌเมว วิกเลคิ^๑ “ภุคฺคาวํ จมฺหิ ยาวทคุโธ, นิมนฺติโต จมฺหิ สํวาทนาย,
ปิณฑปาโต ๑ มุญฺยํ ฐาโร, ตาภิ จมฺหิ จัรวปิณฑปาตเสนาถํ คิถานปจฺจยภณฺตฺร-
ปฏิกขารานํ, อิมํ ปน อณฺเวย ภิกขุ อปฺปปญฺญา อปฺเปตฺตภา น ตาภิโน
จัรวปิณฑปาตเสนาถํ คิถานปจฺจยภณฺตฺรปฏิกขารานํ”ติ. โส เทน ตาภตฺถการ-
สํโธเกน อภิกฺโข ปริยาทินฺนจิตฺโต อณฺเวย เปตฺเต ภิกขุ อติมณฺณคิ. คณฺหิ คสํส
ภิกขเว โมฆปฺริสํสํส โหติ ทิฆรคํ อหิตาย ทุกฺขาย. เอวํ ทารุโน โข ภิกขเว
ตาภตฺถการสํโธโก ๗เปว เอวณฺหิ โว ภิกขเว สิกฺขิตพฺพนคิ. ปณฺจมนํ.

๖. อสนิสํคุต

[๑๖๒] สํวาทุถิยํ วิหริติ.... ทารุโน ภิกขเว ตาภตฺถการสํโธโก ๗เปว อธิคมาย.
กํ ภิกขเว อสนิวิจกฺกํ, เสกฺขํ อปฺปคตฺมานสํ ตาภตฺถการสํโธโก อนฺุปาปฺณาตุ.
“อสนิวิจกฺกนํ”ติ โข ภิกขเว ตาภตฺถการสํโธกสํสํสํ อธิวจฺนํ, เอวํ ทารุโน โข
ภิกขเว ตาภตฺถการสํโธโก ๗เปว เอวณฺหิ โว ภิกขเว สิกฺขิตพฺพนคิ. ฉนฺจํ.

๗. ทิฏฐสํคุต^๒

[๑๖๓] สํวาทุถิยํ วิหริติ.... ทารุโน ภิกขเว ตาภตฺถการสํโธโก ๗เปว อธิคมาย.
กํ ภิกขเว ทิฏฐคเตน สํสฺสณํ วิชฺฌนฺตุ, เสกฺขํ อปฺปคตฺมานสํ ตาภตฺถการสํโธโก
อนฺุปาปฺณาตุ. “สํสฺสณคิ โข ภิกขเว ตาภตฺถการสํโธกสํสํสํ อธิวจฺนํ. เอวํ ทารุโน
โข ภิกขเว ตาภตฺถการสํโธโก ๗เปว อธิคมาย. เอวณฺหิ โว ภิกขเว สิกฺขิตพฺพนคิ.
สํคตมนํ.

๑ น. จตฺถ

๓ ก. ทิฏฐิสํคุต

๒ น. วิกคฺคคิ

๔ น. วิสํสฺสณ สํสฺสณ

๑๐. สภาอภิสัตต

๑ อ. ขุปปมาทวิหารโน

รูปปั้นปาดิยาปี สำนวนจุนจุนปริปุราย เหตุ สมนปานมุดา ภาเสยยา”ติ, คเม่น
ปดุดามี อปเรน สมนเยน ตามสการการดีโตเกน อภิภูตัม ปริยาทินนิจิตต์ สมนปานมุดา
ภาสนนตัม. เอว ทารุโน โข ภิภูเว ตามสการการดีโตโก ะเปว เอวณฺหิ โว ภิภูเว
สกิจิตพพนฺติ. ทุติย.

๓-๑๐. สำนวนนิภาษัตถ์คาทอลิก

[๑๖๘] สำนวนลัทธิ วิหริ... อิทาห์ ภิภูเว เอกจจํ ปุคคตัม เอว เจตสา เจโต
ปริจจ ปชานามิ “น จายมายสฺมา” สำนวนนิภาษัตถ์คาทอลิก เหตุ... สำนวนนิภาษัตถ์คาทอลิก
เหตุ... สำนวนนิภาษัตถ์คาทอลิก เหตุ... สำนวนนิภาษัตถ์คาทอลิก เหตุ... ปจวิยาปี ชาตูปปริปุราย
เหตุ... อามิสกิจิกขเหตุปี... ฐิตเหตุปี... ฐนปทกถยานิยาปี เหตุ สมนปานมุดา
ภาเสยยา”ติ, คเม่น ปดุดามี อปเรน สมนเยน ตามสการการดีโตเกน อภิภูตัม
ปริยาทินนิจิตต์ สมนปานมุดา ภาสนนตัม. เอว ทารุโน โข ภิภูเว ตามสการการดีโตโก
ะเปว เอวณฺหิ โว ภิภูเว สกิจิตพพนฺติ. ทม.

ทุติโย วคโค.

ตลุตุทาน

เทว ปาติ เทว สำนวน	สังคิหิ อปเร ทุเว
ปจวิ กิจิกขฐิต	ฐนปทกถยานิยา ทลาคิ.

๓. ตติยวคฺค

๑. มาตุคามสูตร

[๑๗๐] สวาคฺคิโย วิหริติ...ตตฺว โข ภควา...ทวารุโน ภิกฺขเว ตำนานการตีโตโก
 ๗เปว อธิคฺคมา. น ตตฺส ภิกฺขเว มาตุคามเ อโก เอกตฺส จิตฺตํ ปริยาทาย
 คิฏฺฐจฺติ, ยตฺส ตำนานการตีโตโก จิตฺตํ ปริยาทาย คิฏฺฐจฺติ ๗เปว เหวํ ทวารุโน โข
 ภิกฺขเว ตำนานการตีโตโก ๗เปว เหวณฺหิ โว ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพนฺติ. ปจฺม.

๒. กลฺยาณสูตร

[๑๗๑] สวาคฺคิโย วิหริติ...ทวารุโน ภิกฺขเว ตำนานการตีโตโก ๗เปว อธิคฺคมา.
 น ตตฺส ภิกฺขเว ขนฺนทกฺกลฺยาณํ เอกา เอกตฺส จิตฺตํ ปริยาทาย คิฏฺฐจฺติ, ยตฺส
 ตำนานการตีโตโก จิตฺตํ ปริยาทาย คิฏฺฐจฺติ ๗เปว เหวํ ทวารุโน โข ภิกฺขเว
 ตำนานการตีโตโก ๗เปว เหวณฺหิ โว ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพนฺติ. ทุติย.

๓. เอกปุตฺตกสูตร

[๑๗๒] สวาคฺคิโย วิหริติ...ทวารุโน ภิกฺขเว ตำนานการตีโตโก ๗เปว อธิคฺคมา.
 ตทฺฐา ภิกฺขเว อุตฺปาสิกา เอกํ ปุตฺตกํ^๑ ปิยํ มนฺนํ เหวํ สมนฺมา อายาจมานา
 อายาเจยฺย “ตาทิโส ตาต ภวาทิ, ยาทิโส จิตฺโต จ คหปติ หุตฺตโก จ อาพวโก”ติ.
 เอสํ ภิกฺขเว คฺคตา เอกํ ปมาณํ มม สวากานํ อุตฺปาสกานํ, ยทิตฺถ จิตฺโต จ คหปติ,
 หุตฺตโก จ อาพวโก. ตเจ โข คฺควํ ตาต อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺสี.
 ตาทิโส ตาต ภวาทิ, ยาทิสํ สวารีปุตฺตโมคฺคตฺตนาติ. เอสํ ภิกฺขเว คฺคตา เอกํ

๑ น.ม. อี. เอกปุตฺตก

ปมาณ มม ส้าวกานํ ภิกขุณํ, ยทิตํ สāvīpukkaṃโมคคคตฺตานา. มา จ โข คุวํ ตาต
 เสฏฺฐํ อปฺปคตฺมานสํ ตาภสฺสการสฺสโถโก อหุปาปฺณาตฺติ. คณฺเญ ภิกฺขเว ภิกขุ
 เสฏฺฐํ อปฺปคตฺมานสํ ตาภสฺสการสฺสโถโก อหุปาปฺณาตฺติ, โสฺ คสฺสํ โหติ อนฺตรายาย.
 เอวํ ทารุโณ โข ภิกฺขเว ตาภสฺสการสฺสโถโก ๖เปว เหวณฺหิ โว ภิกฺขเว สิกฺขิตฺตพฺพนฺติ.
 ศติย.

๔. เอกธิตุสตุต

[๑๗๓] ส้าวคฺติยํ วิหริติ.... ทารุโณ ภิกฺขเว ตาภสฺสการสฺสโถโก ๖เป อธิคฺมาย.
 สทฺธา ภิกฺขเว อฺปาสิกกา เอกํ ฐิตํ ปิยํ มนารํ เอวํ สํมา อายาจฺมานา อายาเจยฺย
 “คาทิสฺสา อยฺเย ภวาทิ, ยาทิสฺสา ชุชฺชคฺคฺตรา จ อฺปาสิกกา เวพฺพณฺชกฺกียา จ
 นนฺทมาตา”ติ. เอสํ ภิกฺขเว คฺคฺตา เอกํ ปมาณํ มม สāvīกานํ อฺปาสิกานํ, ยทิตํ
 ชุชฺชคฺคฺตรา จ อฺปาสิกกา เวพฺพณฺชกฺกียา จ นนฺทมาตา. สเจ โข คุวํ อยฺเย อคฺการสฺมา
 อนคฺการิยํ ปพฺพชฺสํ, คาทิสฺสา อยฺเย ภวาทิ, ยาทิสฺสา เขมา จ ภิกฺขุณิ อฺปฺปตฺตวณฺณา
 จาติ. เอสํ ภิกฺขเว คฺคฺตา เอกํ ปมาณํ มม สāvīกานํ ภิกฺขุณิณํ, ยทิตํ เขมา จ
 ภิกฺขุณิ อฺปฺปตฺตวณฺณา จ. มา จ โข คุวํ อยฺเย เสฏฺฐํ อปฺปคตฺมานสํ ตาภสฺสการ-
 สฺสโถโก อหุปาปฺณาตฺติ. คณฺเญ ภิกฺขเว ภิกขุณิ เสฏฺฐํ อปฺปคตฺมานสํ ตาภสฺสการ-
 สฺสโถโก อหุปาปฺณาตฺติ, โสฺ คสฺสํ โหติ อนฺตรายาย. เอวํ ทารุโณ โข ภิกฺขเว
 ตาภสฺสการสฺสโถโก ๖เปว เหวณฺหิ โว ภิกฺขเว สิกฺขิตฺตพฺพนฺติ. จคฺคฺถ.

๕. สมนพราหมณสตุต

[๑๗๔] ส้าวคฺติยํ วิหริติ.... เย หิ เกจิ ภิกฺขเว สมนฺนา วา พฺราหฺมณา วา
 ตาภสฺสการสฺสโถกสฺสํ อสฺสํททณฺจ อาทินวณฺจ นิสฺสํสรณฺจ ยถาภูทํ นปฺปชานนฺติ.
 น เม เต ภิกฺขเว สมนฺนา วา พฺราหฺมณา วา สมนฺเณสุ วา สมนฺสํมมฺตา
 พฺราหฺมเณสุ วา พฺราหฺมณสํมมฺตา, น จ ปนฺ เต อายสฺมมฺตา สํมณฺณคฺคฺถ วา

พราหมณฺณคตํ วา ทิฏฺฐเชว รมฺเม สยํ อภินฺณา สจฺจิกคฺวา อุปสัมฺปชฺช วิหรนฺติ.
 เย จ โข เกจิ ภิกฺขเว สมนฺนา วา พฺราหฺมณา วา ตาภสัฏการสึโลกัสสํ อสฺสํสาทณฺจ
 อาทินฺวณฺจ นิสฺสัรณฺณจ ยถาภูตํ ปชานนฺติ, เต จ โข เม ภิกฺขเว สมนฺนา วา
 พฺราหฺมณา วา สมนฺเตสุ เจว สมนฺตมฺมตา พฺราหฺมเณสุ จ พฺราหฺมณตมฺมตา,
 เต จ ปณายสฺสุมฺหโต สํมณฺณคตฺตณฺจ พฺราหฺมณคตฺตณฺจ ทิฏฺฐเชว รมฺเม สยํ อภินฺณา
 สจฺจิกคฺวา อุปสัมฺปชฺช วิหรนฺตฺติ. ปณฺจมนํ.

๖. ทุตติยสสมณพราหมณสูตร

[๑๗๕] สํวคฺขิยํ วิหรติ.... เย หิ เกจิ ภิกฺขเว สมนฺนา วา พฺราหฺมณา วา
 ตาภสัฏการสึโลกัสสํ สมฺมุทฺถยณฺจ อคฺคณฺจคมณฺจ อสฺสํสาทณฺจ อาทินฺวณฺจ นิสฺสัรณฺณจ
 ยถาภูตํ นปฺปชานนฺติ ฯเปว ปชานนฺติ ฯเปว

เย จ โข เกจิ ภิกฺขเว สมนฺนา วา พฺราหฺมณา วา ตาภสัฏการสึโลกัสสํ
 สมฺมุทฺถยณฺจ อคฺคณฺจคมณฺจ อสฺสํสาทณฺจ อาทินฺวณฺจ นิสฺสัรณฺณจ ยถาภูตํ ปชานนฺติ
 ฯเปว วิหรนฺตฺติ. ฉนฺนํ.

๗. ตติยสสมณพราหมณสูตร

[๑๗๖] สํวคฺขิยํ วิหรติ.... เย หิ เกจิ ภิกฺขเว สมนฺนา วา พฺราหฺมณา วา
 ตาภสัฏการสึโลกํ นปฺปชานนฺติ, ตาภสัฏการสึโลกตมฺมุทฺถยํ นปฺปชานนฺติ, ตาภสัฏการ-
 สึโลกนิโรธํ นปฺปชานนฺติ, ตาภสัฏการสึโลกนิโรธคามินิํ ปฏิปทํ นปฺปชานนฺติ ฯเปว
 ปชานนฺติ ฯเปว สยํ อภินฺณา สจฺจิกคฺวา อุปสัมฺปชฺช วิหรนฺตฺติ. สคฺคมนํ.

๘. ฉวิสูตร

[๑๗๗] ส้าวคถิยํ วิหริติ... ทารุโณ ภิกขเว ตามสฏการสีโตโก, ตามสฏการสีโตโก ภิกขเว ฉวี ฉินฺทติ, ฉวี เณฺควา จมฺมํ ฉินฺทติ, จมฺมํ เณฺควา มํตํ ฉินฺทติ, มํตํ เณฺควา นหารุํ ฉินฺทติ, นหารุํ เณฺควา อฏฺฐจํ ฉินฺทติ, อฏฺฐจํ เณฺควา อฏฺฐจิมิณฺขํ อาหจฺจ คฺคฺชติ. เอวํ ทารุโณ โข ภิกขเว ตามสฏการสีโตโก ๆเปว เณฺวณฺหิ โว ภิกขเว สิกฺขิตพฺพนฺติ. อฏฺฐจํ.

๙. รชขุสูตร

[๑๗๘] ส้าวคถิยํ วิหริติ... ศฺคฺร โข ภควา... ทารุโณ ภิกขเว ตามสฏการสีโตโก, ตามสฏการสีโตโก ภิกขเว ฉวี ฉินฺทติ, ฉวี เณฺควา จมฺมํ ฉินฺทติ, จมฺมํ เณฺควา มํตํ ฉินฺทติ, มํตํ เณฺควา นหารุํ ฉินฺทติ, นหารุํ เณฺควา อฏฺฐจํ ฉินฺทติ, อฏฺฐจํ เณฺควา อฏฺฐจิมิณฺขํ อาหจฺจ คฺคฺชติ.

เสยฺยถาปี ภิกขเว พทฺธา ปุริโส ทพฺพหยา พาทฺรชฺชยา ขงฺมํ เณฺเจตฺวา ฆํเสยฺย. ส่า ฉวี ฉินฺทเทยฺย, ฉวี เณฺควา จมฺมํ ฉินฺทเทยฺย, จมฺมํ เณฺควา มํตํ ฉินฺทเทยฺย, มํตํ เณฺควา นหารุํ ฉินฺทเทยฺย, นหารุํ เณฺควา อฏฺฐจํ ฉินฺทเทยฺย, อฏฺฐจํ เณฺควา อฏฺฐจิมิณฺขํ อาหจฺจ คฺคฺชเทยฺย. เณฺวเมว โข ภิกขเว ตามสฏการสีโตโก ฉวี ฉินฺทติ, ฉวี เณฺควา จมฺมํ ฉินฺทติ, จมฺมํ เณฺควา มํตํ ฉินฺทติ, มํตํ เณฺควา นหารุํ ฉินฺทติ, นหารุํ เณฺควา อฏฺฐจํ ฉินฺทติ, อฏฺฐจํ เณฺควา อฏฺฐจิมิณฺขํ อาหจฺจ คฺคฺชติ. เอวํ ทารุโณ โข ภิกขเว ตามสฏการสีโตโก ๆเปว เณฺวณฺหิ โว ภิกขเว สิกฺขิตพฺพนฺติ. นวมํ.

๑๐. ภิกขุสตุต

[๑๗๙] ส้าวคถิยํ วิหริติ... ศฺคฺร โข ภควา... โยปี โส ภิกขเว ภิกฺขุ อรหํ ชีณาสโว, ศฺคฺสฺสปาหํ ตามสฏการสีโตโก อุนฺตรายาย วทามิติ. เอวํ วุคฺเค อายสฺมา

อานนโท ภควทฺตํ เขตทวโจ “กิสฺส ปน ภนฺเต ชีณาสวสฺส ภิกฺขุโน ตาภักตการ-
 สีสฺสโก อุนฺตรายายา”ติ. ยถา หิสฺส สว อานนฺท อญฺญา เจโตวิมุตติ, นนํ คสฺสว
 ตาภักตการีสฺสโก อุนฺตรายาย วทามิ. เย จ ชวสฺส โว อานนฺท อญฺญมคฺคสฺส
 อาตมปิโน ปหิตคฺคสฺส วิหโรติ ทิฏฺฐจฺจนมสฺสวิหารา อธิคฺคา, เตสวหฺมสฺส ตาภ-
 ักตการีสฺสโก อุนฺตรายาย วทามิ. เอวํ ทารุโณ โข อานนฺท ตาภักตการีสฺสโก
 กญฺจโก ฝรุสฺส อุนฺตรายิก อุนฺตรสฺส โยคกฺเขมสฺส อธิคฺคมา. คสฺมาติห อานนฺท
 เอวํ สิกฺขิตพฺพํ “อฺปปนฺนํ ตาภักตการีสฺสโก ปชหิสฺสํ, น จ โน อฺปปนฺโน
 ตาภักตการีสฺสโก จิตฺตํ ปริยาทาย จตฺสตี”ติ. เอวณฺท โว อานนฺท สิกฺขิตพฺพนฺติ.
 ทสฺม.

คตฺติโย วคฺโค.

คตฺสสุทฺธานํ

มาตุคฺคาโม จ กถฺยาณิ

ปฺปฺปโต จ เอกชฺชํ จ

คณฺณพฺราหฺมณา คณิ

คณิ ราชฺช จ ภิกฺขุณาติ.

๕. จตฺตถวคฺค

๑. ภินฺทิสฺสุต

[๑๕๐] ตาวคฺคิยํ วิหริติ.... คคฺร โข ภควา.... ทารุโณ ภิกฺขเว ตาภักตการีสฺสโก
 วเปว ตาภักตการีสฺสโกเนน อภิกฺขโต ปริยาทิตฺตจิตฺโต ภิกฺขเว เทวทฺคฺโค สํขํ ภินฺทิต.
 เอวํ ทารุโณ โข ภิกฺขเว ตาภักตการีสฺสโก วเปว สิกฺขิตพฺพนฺติ. ปจฺม.

๒. กุศลมูลตต

[๑๘๑] ตาตตติยั วิหริติ... ตตฺร โห ภคฺวา... ทารุโน ภิกฺขเว ตาตตตการตีโตโก
 ๖เปว ตาตตตการตีโตเกณ อภิกฺขตตตต ปริยาทินฺนจิตตตตต ภิกฺขเว เทวทตตตตต กุตตมุต
 ตมฺจุเนทตมคมา. เอวํ ทารุโน โห ภิกฺขเว ตาตตตการตีโตโก ๖เปว ติกฺขิตตตตตต.
 ตตติยั.

๓. กุศลธมมตต

[๑๘๒] ตาตตติยั วิหริติ... ตตฺร โห ภคฺวา... ทารุโน ภิกฺขเว ตาตตตการตีโตโก
 ๖เปว ตาตตตการตีโตเกณ อภิกฺขตตตต ปริยาทินฺนจิตตตตต ภิกฺขเว เทวทตตตตต กุตโต
 รมฺโม ตมฺจุเนทตมคมา. เอวํ ทารุโน โห ภิกฺขเว ตาตตตการตีโตโก ๖เปว ติกฺขิตตตตตต.
 ตตติยั.

๔. สุกกธมมตต

[๑๘๓] ตาตตติยั วิหริติ... ตตฺร โห ภคฺวา... ทารุโน ภิกฺขเว ตาตตตการตีโตโก
 ๖เปว ตาตตตการตีโตเกณ อภิกฺขตตตต ปริยาทินฺนจิตตตตต ภิกฺขเว เทวทตตตตต
 ตตโก รมฺโม ตมฺจุเนทตมคมา. เอวํ ทารุโน โห ภิกฺขเว ตาตตตการตีโตโก ๖เปว
 ติกฺขิตตตตตต. จตฺตต

๕. อจิรปฏกนตตต

[๑๘๔] เอกํ ตมยั ภคฺวา ราชคเห วิหริติ คิชฺฌณฺฏเฐ ปพฺพเต อจิรปฏกนเต
 เทวทตเต. ตตฺร โห ภคฺวา เทวทตต อารพฺภ ภิกฺขุ อามนฺเตตี “อตตตตตต ภิกฺขเว
 เทวทตตตตต ตาตตตการตีโตโก อุตตปาทิ, ปราภวาย เทวทตตตตต ตาตตตการตีโตโก
 อุตตปาทิ.

เสยฺยถาปี ภิกฺขเว กทลฺลํ อคฺคตวราย ฌตฺถํ เทติ, ปราภวาย ฌตฺถํ เทติ. เอวเมว โข
ภิกฺขเว อคฺคตวราย เทวทศฺศตฺถํ ตาภสฏการสฺสโถโก อุตฺปาติ, ปราภวาย เทวทศฺศตฺถํ
ตาภสฏการสฺสโถโก อุตฺปาติ.

เสยฺยถาปี ภิกฺขเว เวพฺพํ อคฺคตวราย ฌตฺถํ เทติ, ปราภวาย ฌตฺถํ เทติ. เอวเมว โข
ภิกฺขเว อคฺคตวราย เทวทศฺศตฺถํ ตาภสฏการสฺสโถโก อุตฺปาติ, ปราภวาย เทวทศฺศตฺถํ
ตาภสฏการสฺสโถโก อุตฺปาติ.

เสยฺยถาปี ภิกฺขเว นโฬ อคฺคตวราย ฌตฺถํ เทติ, ปราภวาย ฌตฺถํ เทติ. เอวเมว โข
ภิกฺขเว อคฺคตวราย เทวทศฺศตฺถํ ตาภสฏการสฺสโถโก อุตฺปาติ, ปราภวาย เทวทศฺศตฺถํ
ตาภสฏการสฺสโถโก อุตฺปาติ.

เสยฺยถาปี ภิกฺขเว อสฺสตรึ อคฺคตวราย คพฺภํ คณฺหาติ, ปราภวาย คพฺภํ คณฺหาติ.
เอวเมว โข ภิกฺขเว อคฺคตวราย เทวทศฺศตฺถํ ตาภสฏการสฺสโถโก อุตฺปาติ, ปราภวาย
เทวทศฺศตฺถํ ตาภสฏการสฺสโถโก อุตฺปาติ. เอวํ ทารุโณ โข ภิกฺขเว ตาภสฏการสฺสโถโก
อุตฺปาติ.... เอวณฺหิ โว ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพนฺติ.

อิทมโวจ ภควา, อิทํ วคฺชาน สุกโค อถาปํ เขตฺทโวจ สตุถา:

“ฌตฺถํ เว กทลฺลํ หนฺติ

ฌตฺถํ เวพฺพํ ฌตฺถํ นพฺ

สฏการโร กาปฺปิสฺสํ หนฺติ

คพฺภโง อสฺสตรึ ยถา”ติ.

ปญฺจมี.

๖. ปญฺจจรณสฺสตฺต

[๑๘๕] ราชคเห วิหรติ เวพฺพเน กถนฺทกนิวาเป. เตน โข ปน สมนฺเยน เทวทศฺศตฺถํ
อชาตคฺคกฺขมาโร ปญฺจหิ รณสฺสเคหิ ตายํ ปาตํ อูปฏฺฐจํ คจฺจนฺติ, ปญฺจ จ ธาติปาก-
สคานิ ภคฺคาภิหาโร อภิหริยฺติ. อถ โข สมนฺพหุตา ภิกฺขู เยน ภควา เตนุปสงฺกมิตฺถ,

อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาทิตฺวา เอกมนฺตํ นิสิตฺตํ; เอกมนฺตํ นิสินฺหา โข เต ภิกฺขุ
ภควนฺตํ เอตทโวจํ “เทวทศฺสฺส ฆนฺเต อชาตศฺสคฺคฺกุมาโร ปณฺจหิ รตฺสเคหิ สํยํ
ปาคํ อุปฺปจฺจํ คมิตฺตํ” ปณฺจ จ ธาติปาถคานิ ภคฺคาภิหาโร อภิหริยิสฺสํ”ติ^๑ มา
ภิกฺขเว เทวทศฺสฺส ตาภสฺสการตฺถิโลกิ^๒ ปิหิตฺถ, ยาวกัณฺณจ ภิกฺขเว เทวทศฺสฺส
อชาตศฺสคฺคฺกุมาโร ปณฺจหิ รตฺสเคหิ สํยํ ปาคํ อุปฺปจฺจํ คมิตฺตํ, ปณฺจ จ
ธาติปาถคานิ ภคฺคาภิหาโร อภิหริยิสฺสํ. หานิเยว ภิกฺขเว เทวทศฺสฺส ปาฏิกงฺขา
กฺขฺเตสฺส ชมเมสฺส, โน อฺพทฺม.

เสยฺยถาปี ภิกฺขเว จณฺทสฺส กุกฺกฺรสฺส นาสาย ปิตฺตํ ภินฺทเยยฺม, เหวณฺหิ โว
ภิกฺขเว กุกฺกฺโร ภิชฺโยโส มคฺคาย จณฺททโร อสฺส. เหวเมว โข ภิกฺขเว ยาวกัณฺณจ
เทวทศฺสฺส อชาตศฺสคฺคฺกุมาโร ปณฺจหิ รตฺสเคหิ สํยํ ปาคํ อุปฺปจฺจํ คมิตฺตํ,
ปณฺจ จ ธาติปาถคานิ ภคฺคาภิหาโร อภิหริยิสฺสํ. หานิเยว ภิกฺขเว เทวทศฺสฺส
ปาฏิกงฺขา กฺขฺเตสฺส ชมเมสฺส, โน อฺพทฺม. เอวํ ทารุโน โข ภิกฺขเว ตาภสฺสการตฺถิโลกิ
วเปว ติกฺขิตพฺพนฺติ. ญฺจ.

๗. มาตุสสุต

[๑๘๖] สํวตฺถิยํ วิหริติ.... ทารุโน ภิกฺขเว ตาภสฺสการตฺถิโลกิ กญฺโโก ฌรฺโส
อนฺตรายิกิ อนฺตฺตรสฺส โยคกฺกฺเขมสฺส อธิคฺมาย. อิทํ ภิกฺขเว เอกจํ ปุคฺคํ เอวํ
เจตสา เจโต ปริจฺจ ปชานามิ “น จายมายสฺมา มาตุปี เหตุ สํปชานมฺสา
ภาเสยฺยา”ติ, คเมณํ ปสฺสํมิตฺถํ อปฺเรน สมนฺเยน ตาภสฺสการตฺถิโลกิเณ อภิภูตํ
ปริยาทินฺนจิตฺตํ สํปชานมฺสา ภาสํมิตฺถํ. เอวํ ทารุโน โข ภิกฺขเว ตาภสฺสการตฺถิโลกิ
กญฺโโก ฌรฺโส อนฺตรายิกิ อนฺตฺตรสฺส โยคกฺกฺเขมสฺส อธิคฺมาย, คตฺตฺมาตฺติหิ ภิกฺขเว
เอวํ ติกฺขิตพฺพํ “อุปฺปนฺนํ ตาภสฺสการตฺถิโลกิ ปชิตฺตํ, น จ โน อุปฺปนฺโน
ตาภสฺสการตฺถิโลกิ จิตฺตํ ปริยาทาย จตฺตํ”ติ. เหวณฺหิ โว ภิกฺขเว ติกฺขิตพฺพนฺติ.
สํวตฺถิ.

๑ น. กจฺจติ

๒ น. อภิหริยิต

๓ ก.ตฺถิโลกิ

๔ น. อ. น จายมายสฺมา

๘-๑๓. ปิตุสตุตตาทิณก

[๑๘๗] สวคณิย์ วิหริติ... ทารุโน ภิกขเว ตามสฤการสิโตโก กฏโก ฌรุต
 อนุตรายโก อนุตตรสฺส โยคกเขมสฺส อธิคมาย. อิทาหิ ภิกขเว เอกจํ ปุคฺคํ เอว
 เจตสา เจโต ปริจฺจ ปชานามิ “น วายมายสฺมา ปิตุปี เหตุ ะเปว [วิคฺคเรตพฺพ.]
 ภาตูปี เหตุ... ภคินียาปี เหตุ... ปุคฺคสฺสปี เหตุ... ฐิตฺยาปี เหตุ... ปชาปคียาปี เหตุ
 สฺมปชานมฺสา ภาเตยฺยา”ติ, ตเมณํ ปสฺสํมํ อปเรน สฺมเยน ตามสฤการสิโตเกน อภิกฺขุ
 ปริยาทินฺนจิตฺตํ สฺมปชานมฺสา ภาตฺนคํ. เอวํ ทารุโน โช ภิกขเว ตามสฤการสิโตโก
 กฏโก ฌรุต อนุตรายโก อนุตตรสฺส โยคกเขมสฺส อธิคมาย. ตสฺมาติห ภิกขเว
 เอวํ สิกฺขิตพฺพํ “อุปฺปนฺนํ ตามสฤการสิโตกํ ปชหิสฺสํม, น จ โน อุปฺปนฺโน
 ตามสฤการสิโตโก จิตฺตํ ปริยาทาย จสฺสคฺ”ติ. เอวณฺหิ โว ภิกขเว สิกฺขิตพฺพนฺติ.
 เทรสํ.

จคฺคโต วคฺโค.

ตสฺสสุทฺทหานํ

ภินฺทิ มฺหํ ทฺวิชมฺโม จ

ปฏกนฺคํ รตฺมาตริ

ปีตา ภاتا จ ภคินิ

ปุคฺโคโต ฐิตา ปชาปคิตฺติ.

ตามสฤการสยฺยตฺตํ สมตฺตํ.

๗. ราหุสตัปุตต

๑. ปฐมาคค

๑. จกขุสตุตต

[๑๘๘] เขวมเม สุตฺ:- เขกํ สมยํ ภควา สํวคฺคิยํ วิหริติ เขตฺตเน อนาถ-
ปิณฑิกสฺส ชารามเ. อถ โข อายสฺมา ราหุโต เยน ภควา เทนุปลงฺกมิ, อุปลงฺกมิตฺวา
ภควนฺตํ อภิวาทฺตฺวา เอกมนฺตํ นิสิตฺติ; เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา ราหุโต
ภควนฺตํ เขตฺทวโจ “สํว เม ภาณเต ภควา สํวิตฺเตน รมํ เทเสตุ, ยมํ ภาณโต
รมํ สุตฺวา เอโก วูปกฺขโจ อปฺปมคฺโค อตฺตปิ ปหิตคฺโค วิหเรยฺยน”ติ.

ตํ กิ มณฺเณสิ ราหุ, จกฺขุํ นิจุจํ วา อนิจุจํ วาติ? อนิจุจํ ภาณเต. ยํ
ปนานิจุจํ, ทฺวขํ วา ตํ สฺวํ วาติ? ทฺวขํ ภาณเต. ยํ ปนานิจุจํ ทฺวขํ วิปริณามรมํ,
กถํ นุ ตํ สมนุปลสฺสิตฺตํ “เอตํ มม, เอโสหมสฺมิ, เอโส เม อคฺคตา”ติ? โน เหน้
ภาณเต.

โสตํ นิจุจํ วา อนิจุจํ วาติ? อนิจุจํ ภาณเต.... ฆานํ นิจุจํ วา อนิจุจํ วาติ?
อนิจุจํ ภาณเต.... ฆิฏฺหา นิจุจฺวา วา อนิจุจฺวา วาติ? อนิจุจฺวา ภาณเต.... กาโย นิจุโจ
วา อนิจุโจ วาติ? อนิจุโจ ภาณเต.... มโน นิจุโจ วา อนิจุโจ วาติ? อนิจุโจ
ภาณเต. ยํ ปนานิจุจํ, ทฺวขํ วา ตํ สฺวํ วาติ? ทฺวขํ ภาณเต. ยํ ปนานิจุจํ ทฺวขํ
วิปริณามรมํ, กถํ นุ ตํ สมนุปลสฺสิตฺตํ “เอตํ มม, เอโสหมสฺมิ, เอโส เม อคฺคตา”ติ?
โน เหน้ ภาณเต.

เอวํ ปสฺสํ ราชูตํ สุตฺวา อริยสํวโก จกฺขุสฺสํมิมฺปิ นพฺพินฺทติ ฯ เปวํ โสถสฺสํมิมฺปิ นพฺพินฺทติ. ขานสฺสํมิมฺปิ นพฺพินฺทติ. ชิวหาบิ นพฺพินฺทติ. กายสฺสํมิมฺปิ นพฺพินฺทติ. มนสฺสํมิมฺปิ นพฺพินฺทติ, นพฺพินฺทํ วิรชชติ, วิราคา วิมฺจุจติ. วิมฺคุตฺตสฺสํ “วิมฺคุตฺต”มิตฺติ ฅาณํ โหติ, “ชฺเฌนา ชาคิ, วุสฺสํ พุรฺหมจฺริยํ, กตํ กรณํ, นวปํ อิตฺถคฺคฺคาเย”ติ ปชานาตีติ. [เอเตน เปยฺยาเตน ทสฺสํ สุตฺตคฺคฺคา กาคพฺพา.] ปจฺมํ.

๒. รูปสฺสํมิมฺปิ

[๑๘๘] สํวคฺคิยํ วิหริตี.... ตํ กิ มณฺณลํ ราชูตํ, รูปา นิจุจา วา อนิจุจา วาติ? อนิจุจา ภนฺเต ฯ เปวํ สทฺทา.... คณฺชา.... รธํ.... โยจฺจพฺพา.... ขมฺมา นิจุจา วา อนิจุจา วาติ? อนิจุจา ภนฺเต.... เอวํ ปสฺสํ ราชูตํ สุตฺวา อริยสํวโก รูปสฺสํมิมฺปิ นพฺพินฺทติ. สทฺเทสฺสํมิมฺปิ นพฺพินฺทติ. คณฺเชสฺสํมิมฺปิ นพฺพินฺทติ. รธสฺสํมิมฺปิ นพฺพินฺทติ. โยจฺจพฺเพสฺสํมิมฺปิ นพฺพินฺทติ. ขมฺเมสฺสํมิมฺปิ นพฺพินฺทติ, นพฺพินฺทํ วิรชชติ ฯ เปวํ ปชานาตีติ. ทฺติยํ.

๓. วิญฺญาณสฺสํมิมฺปิ

[๑๘๙] สํวคฺคิยํ วิหริตี.... ตํ กิ มณฺณลํ ราชูตํ, จกฺขุวิญฺญาณํ นิจุจํ วา อนิจุจํ วาติ? อนิจุจํ ภนฺเต ฯ เปวํ โสถวิญฺญาณํ.... ขานวิญฺญาณํ.... ชิวหาวิญฺญาณํ.... กายวิญฺญาณํ.... มโนวิญฺญาณํ นิจุจํ วา อนิจุจํ วาติ? อนิจุจํ ภนฺเต.... เอวํ ปสฺสํ ราชูตํ สุตฺวา อริยสํวโก จกฺขุวิญฺญาณสฺสํมิมฺปิ นพฺพินฺทติ ฯ เปวํ โสถวิญฺญาณสฺสํมิมฺปิ นพฺพินฺทติ. ขานวิญฺญาณสฺสํมิมฺปิ นพฺพินฺทติ. ชิวหาวิญฺญาณสฺสํมิมฺปิ นพฺพินฺทติ. กายวิญฺญาณสฺสํมิมฺปิ นพฺพินฺทติ. มโนวิญฺญาณสฺสํมิมฺปิ นพฺพินฺทติ, นพฺพินฺทํ วิรชชติ ฯ เปวํ ปชานาตีติ. ทฺติยํ.

๔. สมนฺตสฺสํมิมฺปิ

[๑๙๐] สํวคฺคิยํ วิหริตี.... ตํ กิ มณฺณลํ ราชูตํ, จกฺขุสฺสํมิมฺปิ นิจุจํ วา อนิจุจํ วาติ? อนิจุจํ ภนฺเต ฯ เปวํ โสถสฺสํมิมฺปิ.... ขานสฺสํมิมฺปิ.... ชิวหาสฺสํมิมฺปิ....

กายสมุสสันโต.... มโนสมุสสันโต นิจุใจ วา อนิจุใจ วาติ? อนิจุใจ ภาณเต. เอวํ ปสฺสํ
 ราชุต สุตวา อริยสํวโก จกขุสมุสสันตมิมปี นิพพิหนฺตติ ฯเปวํ โสคสมุสสันตมิมปี
 นิพพิหนฺตติ. ขานสมุสสันตมิมปี นิพพิหนฺตติ. ชิวนฺทสมุสสันตมิมปี นิพพิหนฺตติ. กาย-
 สมุสสันตมิมปี นิพพิหนฺตติ. มโนสมุสสันตมิมปี นิพพิหนฺตติ, นิพพิหนฺตํ วิรชฺชติ ฯเปวํ
 ปชานาตีติ. จตุตถํ.

๕. เวทณาสุตต

[๑๘๒] สํวคฺคิณํ วิหริติ.... ตํ ก็ มณฺเฑสํ ราชุต, จกขุสมุสสันตชา เวทนา นิจุชา วา
 อนิจุชา วาติ? อนิจุชา ภาณเต ฯเปวํ โสคสมุสสันตชา เวทนา.... ขานสมุสสันตชา เวทนา....
 ชิวนฺทสมุสสันตชา เวทนา.... กายสมุสสันตชา เวทนา.... มโนสมุสสันตชา เวทนา นิจุชา วา
 อนิจุชา วาติ? อนิจุชา ภาณเต. เอวํ ปสฺสํ ราชุต สุตวา อริยสํวโก จกขุสมุสสันตชา
 เวทนายปี นิพพิหนฺตติ ฯเปวํ โสคสมุสสันตชา เวทนายปี นิพพิหนฺตติ. ขานสมุสสันตชา
 เวทนายปี นิพพิหนฺตติ.... ชิวนฺทสมุสสันตชา เวทนายปี นิพพิหนฺตติ.... กายสมุสสันตชา
 เวทนายปี นิพพิหนฺตติ. มโนสมุสสันตชา เวทนายปี นิพพิหนฺตติ ฯเปวํ ปชานาตีติ.
 ปณฺณมํ.

๖. สลยณาสุตต

[๑๘๓] สํวคฺคิณํ วิหริติ ฯเปวํ ตํ ก็ มณฺเฑสํ ราชุต, รูปสลยณา นิจุชา วา
 อนิจุชา วาติ? อนิจุชา ภาณเต ฯเปวํ สทฺทสลยณา.... คณฺหสลยณา.... รสสลยณา.... โสจฺจพฺพ-
 สลยณา.... ขมฺมสลยณา นิจุชา วา อนิจุชา วาติ? อนิจุชา ภาณเต. เอวํ ปสฺสํ ราชุต
 สุตวา อริยสํวโก รูปสลยณายปี นิพพิหนฺตติ ฯเปวํ สทฺทสลยณายปี นิพพิหนฺตติ....
 คณฺหสลยณายปี นิพพิหนฺตติ.... รสสลยณายปี นิพพิหนฺตติ.... โสจฺจพฺพสลยณายปี นิพพิหนฺตติ....
 ขมฺมสลยณายปี นิพพิหนฺตติ ฯเปวํ ปชานาตีติ. ฉฐํ.

๗. สณฺเจตนาสูตร

[๑๙๔] สาวคณฺธิยํ วิหริติ.... ตํ ก็ มณฺเณสํ ราชุด, รูปสณฺเจตนา นิจุจา วา อนิจุจา วาติ? อนิจุจา ภาณเตฯฯ เปวํ สทฺทสณฺเจตนา.... คณฺธสณฺเจตนา.... รสสณฺเจตนา.... โสณฺฑสณฺเจตนา.... รมฺมสณฺเจตนา นิจุจา วา อนิจุจา วาติ? อนิจุจา ภาณเต. เอวํ ปสฺสํ ราชุด สุตวา อริยสํวโก รูปสณฺเจตนายํ นิพฺพิณฺทติฯฯ เปวํ สทฺทสณฺเจตนายํ นิพฺพิณฺทติ.... คณฺธสณฺเจตนายํ นิพฺพิณฺทติ.... รสสณฺเจตนายํ นิพฺพิณฺทติ.... โสณฺฑสณฺเจตนายํ นิพฺพิณฺทติ.... รมฺมสณฺเจตนายํ นิพฺพิณฺทติฯฯ เปวํ ปชานาตีติ. สคฺคํ.

๘. ตณฺหาสูตร

[๑๙๕] สาวคณฺธิยํ วิหริติ.... ตํ ก็ มณฺเณสํ ราชุด, รูปตณฺหา นิจุจา วา อนิจุจา วาติ? อนิจุจา ภาณเตฯฯ เปวํ สทฺทตณฺหา.... คณฺธตณฺหา.... รสตณฺหา.... โสณฺฑสทฺทตณฺหา.... รมฺมตณฺหา นิจุจา วา อนิจุจา วาติ? อนิจุจา ภาณเต. เอวํ ปสฺสํ ราชุด สุตวา อริยสํวโก รูปตณฺหายํ นิพฺพิณฺทติฯฯ เปวํ สทฺทตณฺหายํ นิพฺพิณฺทติ.... คณฺธตณฺหายํ นิพฺพิณฺทติ.... รสตณฺหายํ นิพฺพิณฺทติ.... โสณฺฑสทฺทตณฺหายํ นิพฺพิณฺทติ.... รมฺมตณฺหายํ นิพฺพิณฺทติฯฯ เปวํ ปชานาตีติ. อฏฺฐํ.

๙. ธาตุสูตร

[๑๙๖] สาวคณฺธิยํ วิหริติ.... ตํ ก็ มณฺเณสํ ราชุด, ปจฺจวํธาตุ นิจุจา วา อนิจุจา วาติ? อนิจุจา ภาณเตฯฯ เปวํ ธาโปธาตุ.... เตโชธาตุ.... วาโยธาตุ.... อากาสธาตุ.... วิญฺเณณธาตุ นิจุจา วา อนิจุจา วาติ? อนิจุจา ภาณเต. เอวํ ปสฺสํ ราชุด สุตวา อริยสํวโก ปจฺจวํธาตุยํ นิพฺพิณฺทติฯฯ เปวํ ธาโปธาตุยํ นิพฺพิณฺทติ.... เตโชธาตุยํ นิพฺพิณฺทติ.... วาโยธาตุยํ นิพฺพิณฺทติ.... อากาสธาตุยํ นิพฺพิณฺทติ.... วิญฺเณณธาตุยํ นิพฺพิณฺทติฯฯ เปวํ ปชานาตีติ. นวํ.

๑๐. ขนธสยัตต

[๑๙๗] สยัตตติยัม วิหริติ.... ตัม กัม มณณสิ ราหุต, รูปํ นิจุจํ วา อนิจุจํ วาติ? อนิจุจํ ภาณเตฯ ๖เปว เวทนา.... สยัตต.... สังขาร.... วิณณายนิ นิจุจํ วา อนิจุจํ วาติ? อนิจุจํ ภาณเต. ยัม ปณานิจุจํ ทุกขํ วา ตัม สยํ วาติ? ทุกขํ ภาณเต. ยัม ปณานิจุจํ ทุกขํ วิปริณามขมมํ, กถํ นุ ตัม สมนุสยัตตํ “เอตัม มม, เอโสทมสมิ, เอโส เม อตฺตา”ติ? โน เหนํ ภาณเต.

เอวํ ปสฺส ราหุต สยัตต อริยสวโก รูปสมิมปี นิพพินทติ ๖เปว เวทนายปี นิพพินทติ.... สยัตตนิพพินทติ.... สังขารสยัตตนิพพินทติ.... วิณณายนิพพินทติ, นิพพินทํ วิรชติ, วิราคา วิมุจติ, วิมุคตสมิ “วิมุคต”มิตติ ฌาณํ โหติ, “ชฌนาชาติ, วุตฺตํ พรหมจริยํ, กตํ ภเวยฺย, นวปรี อิตฺตคตฺตา”ติ ปชานาตีติ. ทสมิ.

ปจโม วคโค.

ทสฺสททานิ

จกขุ รูปาย วิณณาย
สยัตต ๑ เจตนา คณฺหา

สยัตตโต เวทนาย ๑
ชาติ ขนธเต ทสฺส.

๒. ทุตติยวคค

๑. จกขุสยัตต

[๑๙๘] เอวเม สยัตต:— เอกํ สยํ ภควา สยัตตติยัม วิหริติ เขตฺวเน อนาถปณฺธิกสยัตต อาราม. อถ โส อายสฺมา ราหุโต เยน ภควา เทนุปลงฺกมิ, อุปสงฺกมิคฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺหํ นิสิตฺติ; เอกมฺหํ นิสินฺนํ โส อายสฺมฺหํ ราหุตํ ภควา เขตฺทโวจ “ตัม กัม มณณสิ ราหุต, จกขุ นิจุจํ วา อนิจุจํ วาติ? อนิจุจํ ภาณเต. ยัม

ปณานิจุจํ, ทุกขํ วา ตํ สุขํ วาติ? ทุกขํ ภนฺเต. ยํ ปณานิจุจํ ทุกขํ วิปริณามชมฺมํ,
 กถํ นุ ตํ สมนุสฺสํติ? “เอตํ มม, เอโสหฺมสฺมึ, เอโส เม อคฺคา”ติ? โน เหตํ
 ภนฺเต. โสตํ ๗เปว ๗นํ... ๗วหา... กาโย... มโน นิจุโจ วา อนิจุโจ วาติ? อนิจุโจ
 ภนฺเต. ยํ ปณานิจุจํ, ทุกขํ วา ตํ สุขํ วาติ? ทุกขํ ภนฺเต. ยํ ปณานิจุจํ ทุกขํ
 วิปริณามชมฺมํ, กถํ นุ ตํ สมนุสฺสํติ? “เอตํ มม, เอโสหฺมสฺมึ, เอโส เม
 อคฺคา”ติ? โน เหตํ ภนฺเต. เอวํ สุตํ ราชุตํ สุตวา อริยสํวโก จกฺขุสฺมิมี
 นิพฺพิทฺติ ๗เปว โสคสฺมิมี นิพฺพิทฺติ... ๗นสฺมิมี นิพฺพิทฺติ... ๗วหา นิพฺพิทฺติ...
 กายสฺมิมี นิพฺพิทฺติ... มนสฺมิมี นิพฺพิทฺติ, นิพฺพิทฺทํ วิรชฺชติ, วิรชฺคา วิมฺจุจติ,
 วิมฺจุคฺคสฺมิ “วิมฺจุค”มิตฺติ ๗ณํ โหติ, “๗ณา ๗าติ, วุสฺสํ พุทฺธมฺจวิยํ, กตํ ภณฺณิยํ,
 นาปวํ อธิคฺคตฺตา ๗า”ติ ปชานาตีติ. [เอเตน เปยฺยาเตน ทสฺส สัพพัญญูตา กาคพฺพา.] ปจฺม.

๒-๑๐. ฐาปาทิสฺสุตตนวค

[๑๙๙] สํวคฺคิยํ วิหริตี... ตํ กิํ มณฺณสฺสิ ราชุต, ฐาปานิจุจํ วา อนิจุจํ
 วาติ? อนิจุจํ ภนฺเต ๗เปว สทฺธา... คณฺธา... รตฺธา... โฉฏฺฐพฺพา... ชมฺมา...

จกฺขุวิญฺญาณํ ๗เปว โสควิญฺญาณํ... ๗นวิญฺญาณํ... ๗วหาวิญฺญาณํ...
 กายวิญฺญาณํ... มโนวิญฺญาณํ...

จกฺขุสํมฺมสฺสโต ๗เปว โสคสํมฺมสฺสโต... ๗นสํมฺมสฺสโต... ๗วหาสํมฺมสฺสโต...
 กายสํมฺมสฺสโต... มโนสํมฺมสฺสโต...

จกฺขุสํมฺมสฺสตา เวทนา ๗เปว โสคสํมฺมสฺสตา เวทนา... ๗นสํมฺมสฺสตา เวทนา...
 ๗วหาสํมฺมสฺสตา เวทนา... กายสํมฺมสฺสตา เวทนา... มโนสํมฺมสฺสตา เวทนา...

รูปสณฺณ ๗เปว สทฺทสณฺณ... คณฺธสณฺณ... รตฺตสณฺณ... โฉฏฺฐพฺพสณฺณ...
 ชมฺมสณฺณ...

รูปสยเจตนา ฯ เปฯ สยเจตนา.... กษยเจตนา.... รสเจตนา.... โสยเจตนา....
สยเจตนา.... รสมเจตนา....

รูปคณหา ฯ เปฯ สยคณหา.... กษคณหา.... รสคณหา.... โสยคณหา....
รสมคณหา....

ปจวิธราช ฯ เปฯ อาโปราช.... เตโธราช.... วาโยราช.... อากาธราช....
วิณณณราช....

รูป ฯ เปฯ เวทนา.... สยเวทนา.... สงฺขารเวทนา.... วิณณณเวทนา นิจจํ วา อนิจจํ วาติ?
อนิจจํ ภาณเต ฯ เปฯ เหวํ ปสฺสํ ราหุเต ฯ เปฯ นาวํ อิตฺตคฺคตาชาติ ปชานาติ. ทสฺม.

๑๑. อภัยคุณ

[๒๐๐] สยคณหิ วิหริ.... อตฺ โส อายสฺมา ราหุโต เยน ภควา เตนปสฺสํกมิ,
อุปสยคณหิ ภควนํ อภิวาเทคฺวา เอกมณํ นิสฺสํ; เอกมณํ นิสฺสํโน โส อายสฺมา
ราหุโต ภควนํ อตฺตวโจ “กถํ นุ โส ภาณเต ชานโต กถํ ปสฺสโต อิมสฺมิญจ
สยคณณเก ภาเย พหิทฺธา จ สยคณณเก อหังการมมํการมานานุสฺยา น
โหนตฺติ”ติ? ยงฺกิณฺหิ ราหุเต รูปํ อตฺตนาถคปจฺจปฺปนํ อชฺชคฺคํ วา พหิทฺธา วา
โอพาริกํ วา สฺสํ วา หิณํ วา ปณฺธิํ วา ยํ ทูเร สยคณณเก วา, สยคณณํ รูปํ “เนตํ
มม, เนตํมม, น เมตํ อตฺตา”ติ เหวเมตํ ยถาภูตํ สยคณณปณฺณาย ปสฺสติ.
ยถาจิ เวทนา ฯ เปฯ ยถาจิ สยเวทนา.... ยถาจิ สงฺขารเวทนา.... ยงฺกิณฺหิ วิณณณ
อตฺตนาถคปจฺจปฺปนํ อชฺชคฺคํ วา พหิทฺธา วา โอพาริกํ วา สฺสํ วา หิณํ วา
ปณฺธิํ วา ยํ ทูเร สยคณณเก วา, สยคณณํ วิณณณ “เนตํ มม, เนตํมม, น
เมตํ อตฺตา”ติ เหวเมตํ ยถาภูตํ สยคณณปณฺณาย ปสฺสติ. เหว โส ราหุเต ชานโต
เหวํ ปสฺสโต อิมสฺมิญจ สยคณณเก ภาเย พหิทฺธา จ สยคณณเก อหังการ-
มมํการมานานุสฺยา น โหนตฺติ. เอกาทสํ.

๑๒. อปคตสูตร

[๒๐๑] สาวกขิณ วิหริติ... อถ โข อายสฺมา ราหุโต เยน ภคฺวา เตนฺอุปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิทฺวา ภคฺวณฺทํ อภิวาทิตฺวา เอกมฺหํ นิสฺสึทฺติ; เอกมฺหํ นิสฺสึโน โข อายสฺมา ราหุโต ภคฺวณฺทํ เอตทฺวโจ “กถํ นุ โข ภนฺเต ชานโต กถํ ปสฺสโต อิมสฺมิญฺจ สํวิญฺญาณเก กาเย พหิทฺธา จ สัพพนิมิตฺเตสุ อหํการ มมํการ มานาปคตํ มานสํ โหติ วิชา สมตฺติกกฺกนฺทํ สฺนทํ สํวิมฺบุคฺคนฺ”ติ? ยงฺกิณฺจ ราหุโต รูปี อตฺตึคานาคคปจฺจุปปนฺนํ อชฺฌคฺคํ, วา พหิทฺธา วา โอพาริกํ วา สຸขมํ วา หีนํ วา ปณฺธิคํ วา ยํ ทูเร สฺนทฺธิเก วา, สພຸພຸ รูປຸ “เนຕຸ ມມ, ເນໂສໂຫມສຸມີ, ນ ເມໂສ ອຕຸຕາ”ຕື ເວເມຕຸ ຍຄາກຸຕຸ ສຸມມປປເນຍາຍ ທິສຸວາ ອນຸປາຫາ ວິມຸຕຸໂຕ ໂຫຕິ.

यागाजि वेतना चपे यागाजि संन्या... येगेजि संशारा... यंगिणि विन्या... अतितानाकपज्जुप्पनं अशच्छकं वा पहित्था वा ओपारिकं वा सुखं वा हीनं वा पण्ठीकं वा यं तूरे स्नद्धिगे वा, सप्प विन्या... “नेतं मम, नेहोहमस्सुमि, न मेहो अत्ता”ति वेहमेतं यत्ताकं सुममपपन्याय तिसुवा अनुपाथा विमुत्तो होति. एवं सो राहुतो शानतो एवं पस्सतो अिमस्सिञ्ज सविन्यानगे काये पहित्था ज सप्पनिमित्तेसु अहंकार ममंकार मानापकतं मानसं होति विचा समत्तिकगगन्तं सन्तं संविम्बुककन्ति. त्वाहसं.

ทุกิโย วคฺโค.

ตสฺสุทฺทา

จกฺขุ รูปญฺจ วิณฺญาณํ

สุมฺลสฺสํ เวทนาย จ

สณฺญา จ เจตนา คณฺหา

ธาคุ ชนฺเชน เต ทสฺ

อนุสยํ อปคตญฺเจว

วคฺโค เตน ปวฺจจคฺคิ.

ราหุสยตฺตํ สมตฺตํ.

๘. สกฺขณสํยุตฺต

๑. ปฐมวคค

๑. อฏฺฐิสํยุตฺต

[๒๐๒] เอวเมวํ สุตฺตํ— เอกํ สมนํ ภควา ราชคเห วิหริติ เวพฺพเน กถนทกนิวาเป.
เตน โข ปน สมนเณ อายสฺมา จ ตถาโณ อายสฺมา จ มหาโมคฺคฺคฺคตาโน คิซฺณกุญฺเ
ปพฺพเต วิหรนฺติ. อถ โข อายสฺมา มหาโมคฺคฺคฺคตาโน ปุพฺพณฺหํมยํ นิวาเสตฺวา
ปคฺคจํวราทาย เยนายสฺมา ตถาโณ เตนุปลงฺกมิ, อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนํ ตถาณํ
เอตทโวจ “เอหิ อากุโส” ตถาณ ราชคหํ ปิณฺฑาทาย ปวิสีตฺตมา”ติ. “เอวมากุโส”ติ
โห อายสฺมา ตถาโณ อายสฺมโต มหาโมคฺคฺคฺคตานุสํ ปจฺจุสฺสโถติ. อถ โข อายสฺมา
มหาโมคฺคฺคฺคตาโน คิซฺณกุญฺเ ปพฺพตา โอโรหนโต อณฺณตรสฺมิ ปเทเส สิคํ
ปาคฺวาภาสิ. อถ โข อายสฺมา ตถาโณ อายสฺมนํ มหาโมคฺคฺคฺคตานุ เอตทโวจ
“โก นุ โห อากุโส โมคฺคฺคฺคตานุ เหตุ, โก ปจฺจโย สิคสฺส ปาคฺกมฺมา”ติ.
อภาโต โห อากุโส ตถาณ เอตสฺส ปณฺหสฺส, ภควโต มํ สนฺติเก เอคํ ปณฺหํ
ปฺจุณาติ.

อถ โข อายสฺมา จ ตถาโณ อายสฺมา จ มหาโมคฺคฺคฺคตาโน ราชคเห ปิณฺฑาทาย
จริตฺวา ปจฺจนาภคํ ปิณฺฑาปาทปฏิกฺกนฺตา เยน ภควา เตนุปลงฺกมิสฺส, อุปสงฺกมิตฺวา
ภควนํ อภิวาเทตฺวา เอกมนํ นิสิตฺตํ; เอกมนํ นิสินฺโน โห อายสฺมา ตถาโณ
อายสฺมนํ มหาโมคฺคฺคฺคตานุ เอตทโวจ “อิธายสฺมา มหาโมคฺคฺคฺคตาโน คิซฺณกุญฺเ

ปพพตา ไอรุหนโต อณณครฐมึ ปเทเส สิคํ ปาตวากาสี, โก นุ โข อาวุโส
โมคคตตาน เทหุ, โก ปจฺจโย สิคัสส ปาตุกมฺมายา”ติ?

อิรํหา อาวุโส กิษณภูฏา ปพพตา ไอรุหนโต อทฺทสํ อฏฺฐังขลิกํ เจหาสํ
คจฺจนฺตี, คเมณํ กิษณํปํ กากาปํ กุตตํปํ อนุปตฺติควา อนุปตฺติควา มาสฺสพฺนตฺริกาหิ”
วิตฺตฺเทนฺติ วิตฺตฺเจเนนฺติ วิตฺตฺเชนฺติ”^๒ ถ้า สุกฺกํ อฏฺฐังขลิกํ กโรติ, คัสส มยฺหํ อาวุโส
เอตทโหสิ “อจฺฉริยํ วต โภ, อพฺภุคํ วต โภ, เอวฺรูปํปํ นาม สคฺโค ภวิสฺสตี,
เอวฺรูปํปํ นาม ยกฺโข ภวิสฺสตี, เอวฺรูปํปํ นาม อคฺคภาวปฺปิตาโก ภวิสฺสตี”ติ.

อถ โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “จกฺขุภฺฐตา วต ภิกฺขเว สํวกา วิหรนฺติ,
ฉาณภฺฐตา วต ภิกฺขเว สํวกา วิหรนฺติ, ยคฺว หิ นาม สํวโก เอวฺรูปํ ฆสฺสตี วา
ทกฺขตี วา สกฺขี วา ภวิสฺสตี, ปพฺเพว เม โส ภิกฺขเว สคฺโค ทิฏฺฐโหสิ, อปฺปิจาหํ
น พฺยาภาสิ, อหณฺเจตฺ” พฺยาภเรยฺยํ, ปเรปํ เม น สทฺทฺเทยฺยํ. เย เม น สทฺทฺเทยฺยํ,
เตสฺสํ อสฺสํ ทิฆรคฺคํ อหิตาย ทกฺขาย. เอโส ภิกฺขเว สคฺโค อิมสฺสุมิณฺเฒว ราชคฺเห
โคฆาตโก อโหสิ, โส คัสส กมฺมสฺส วิปาเกน พฺหุณี วสฺสํนํ พฺหุณี วสฺสํสคฺคํ
พฺหุณี วสฺสํสคฺคํสคฺคํ พฺหุณี วสฺสํสคฺคํสคฺคํสคฺคํ นิริเย ปจฺจิจฺฉ, คัสส เอว กมฺมสฺส
วิปาภาวเตสฺส เอวฺรูปํ อคฺคภาวปฺปิตาโก ปฺปิตฺตฺเวทฺยตี”ติ. [สทฺเพสํ สุกฺกนฺตานํ
เอเสว เปยฺยาโต.] ปจฺม.

๒. เปสิสุตต

[๒๐๓] อิรํหา อาวุโส กิษณภูฏา ปพพตา ไอรุหนโต อทฺทสํ มัสเปสิ เจหาสํ
คจฺจนฺตี, คเมณํ กิษณํปํ กากาปํ กุตตํปํ อนุปตฺติควา อนุปตฺติควา วิตฺตฺเจเนน
วิตฺตฺเชนฺติ. ถ้า สุกฺกํ อฏฺฐังขลิกํ กโรติ ๗เปฯ เอโส ภิกฺขเว สคฺโค อิมสฺสุมิณฺเฒว
ราชคฺเห โคฆาตโก อโหสิ. ๗เปฯ ทฺติย.

๑ ก. อยํ ปาโจ น ทิสฺสตี

๓ ดี. อหเมเวต

๒ อ. ก. วิภเชนฺติ. เอวฺมฺปรี

๔ น. ม. ปจฺจิจฺฉา, อ. ปจฺจิจฺฉา

๑. ปิณทสฺสุต

[๒๐๔] อิทาหิ อากุโส คิขณภูฏา ปพฺพตา โอโรหฺนโต อทฺทลํ มัสฺสปีณทํ
เวหาลํ คจฺจนทํ, คเมณํ คิขณามิ กากาปิ กุตฺตาปิ อหฺนปฺปิตฺวา อหฺนปฺปิตฺวา วิคจฺจนนฺติ
วिरาเชนฺติ. โส สฺสํ อหฺนุสฺสํ ภิโรติ ฯ เปว เอส ภิภฺชเว สคฺโค อิมสฺสมิณฺเนว
ราชคเห สากุณิโก อโหสิ ฯ เปว คคิยํ.

๔. นิจฺจนวิสฺสุต

[๒๐๕] อิทาหิ อากุโส คิขณภูฏา ปพฺพตา โอโรหฺนโต อทฺทลํ นิจฺจนํ ปุริสํ
เวหาลํ คจฺจนทํ, คเมณํ คิขณามิ กากาปิ กุตฺตาปิ อหฺนปฺปิตฺวา อหฺนปฺปิตฺวา วิคจฺจนนฺติ
วिरาเชนฺติ. โส สฺสํ อหฺนุสฺสํ ภิโรติ ฯ เปว เอส ภิภฺชเว สคฺโค อิมสฺสมิณฺเนว
ราชคเห โอโรพฺภิโก อโหสิ ฯ เปว จคฺคณํ.

๕. อสฺสิโลมสฺสุต

[๒๐๖] อิทาหิ อากุโส คิขณภูฏา ปพฺพตา โอโรหฺนโต อทฺทลํ อสฺสิโลมํ ปุริสํ
เวหาลํ คจฺจนทํ, คสฺส เต อสฺสิ อหฺนปฺปิตฺวา อหฺนปฺปิตฺวา คสฺสเสว กายเ นิปคฺคนฺติ. โส
สฺสํ อหฺนุสฺสํ ภิโรติ ฯ เปว เอส ภิภฺชเว สคฺโค อิมสฺสมิณฺเนว ราชคเห สุกฺกริโก
อโหสิ ฯ เปว ปณฺณมํ.

๖. สคฺคิยสฺสุต

[๒๐๗] อิทาหิ อากุโส คิขณภูฏา ปพฺพตา โอโรหฺนโต อทฺทลํ สคฺคิโยมํ ปุริสํ
เวหาลํ คจฺจนทํ, คสฺส คา สคฺคิโย อหฺนปฺปิตฺวา อหฺนปฺปิตฺวา คสฺสเสว กายเ นิปคฺคนฺติ.
โส สฺสํ อหฺนุสฺสํ ภิโรติ ฯ เปว เอส ภิภฺชเว สคฺโค อิมสฺสมิณฺเนว ราชคเห
มากวฺภิโก อโหสิ ฯ เปว ญจํ.

๗. อสุโลมสูตร

[๒๐๘] อิทาหิ อากุโส คิขณภูฏา ปพพา โอโรหนโค อททล อสุโลม ปุริส เวหาล คจจนค, คลล เต อสุ อูปปคิตวา อูปปคิตวา คลลเสว กายะ นิปคณติ. โส สุก อฏฐสฺสโร กรโรติ วเปว เอโส ภิกขเว สคโค อิมสฺมิมญเณว ราชคเห การณโก อโหสิ วเปว สคคณ.

๘. สุกโลมสูตร

[๒๐๙] อิทาหิ อากุโส คิขณภูฏา ปพพา โอโรหนโค อททล สุกโลม ปุริส เวหาล คจจนค, คลล ตา สุกโย อูปปคิตวา อูปปคิตวา คลลเสว กายะ นิปคณติ. โส สุก อฏฐสฺสโร กรโรติ วเปว เอโส ภิกขเว สคโค อิมสฺมิมญเณว ราชคเห สุกโ อโหสิ วเปว อฏฐม.

๙. ทุติยสุกโลมสูตร

[๒๑๐] อิทาหิ อากุโส คิขณภูฏา ปพพา โอโรหนโค อททล สุกโลม ปุริส เวหาล คจจนค, คลล ตา สุกโย ลลเส ปวิเสตวา มุขโค นิกขมนติ, มุขะ ปวิเสตวา อูโรโค นิกขมนติ, อูเร ปวิเสตวา อูทรโค นิกขมนติ, อูทเร ปวิเสตวา อูรหิ นิกขมนติ, อูรสุ ปวิเสตวา ขงฆาหิ นิกขมนติ, ขงฆาสุ ปวิเสตวา ปาทหิ นิกขมนติ. โส สุก อฏฐสฺสโร กรโรติ วเปว เอโส ภิกขเว สคโค อิมสฺมิมญเณว ราชคเห สุกโก อโหสิ วเปว นวณ.

๑๐. กุมภณทสูตร

[๒๑๑] อิทาหิ อากุโส คิขณภูฏา ปพพา โอโรหนโค อททล กุมภณท ปุริส เวหาล คจจนค, โส คจจนโคปิ เต จ อณฺเฑ ชนฺเต อารोเปตวา คจจนติ, นิสิตฺนโคปิ เตเสว อณฺเฑสุ นิสิตฺติ, คเมณ คิขณามิ ปากาปิ กุคคปิ อณฺปคิตวา

๑ น.ม. สุก, อ. สุกโก

๒ น. ม. อ. ปวิเสตวา. เอมบุปรี

๓ น. ม. อ. สุกโก

อนุปติคฺวา วิคฺขณฺเณติ วิราเชนฺติ. โส สฺมํ อฏฺฐสฺสํ ภิโรติ ๖เปว เอตฺ ภิภฺชเว
สคฺโค อิมสฺมิณฺเนว ราชคเห คามกฺโข อโหสิ ๖เปว ทมฺ.

ปจโม วคฺโค.

ตสฺสทฺหานํ

อฏฺฐิ เปสิ อฺโภ คาวิชฺชาตกา
ปีณโฑ สํกณฺโณ นิจฺจนฺโอรพฺภิ
อสิ สฺมกรโก สคฺคิมาคฺวิ
อตุ การณฺโก สฺมุจิ สํวณฺ
โย ๑ สพิพิสฺสคฺ^๒ สฺมุจิโก หิ โส
อนฺทภาวํ อหุ คามกฺโขโกติ.

๒. ทศิยวคค

๑. สลีสกสตุต

[๒๓๒] เอวมเม สฺมํ:— เอกํ สมยํ ภควา ราชคเห วิหริติ เวพฺพเน กถนฺทก-
นิวาเป. อิทํ อาวุโส คิณฺณกฺโข ปพฺพตา โอโรหนฺโต อทฺทํ คฺคกฺโขเป สลีสก^๒
นิมฺคํ ๖เปว เอตฺ ภิภฺชเว สคฺโค อิมสฺมิณฺเนว ราชคเห ปารทาวิกโก อโหสิ
๖เปว ปจม.

๑ น.ม. คามกฺโข

๒ น.ม. สพิพิคฺ

๓ น.ม. อ. สลีสก

๒. คุณชาทสุตต

[๒๓๓] อิทาหิ ชาดูโส คิขณภูฏา ปพพตา โอโรหนโต อททสํ ปุริสํ คุถภูเบ
นิมฺมคฺคํ อโภหิ หคฺเคหิ คุถํ ชาทหนํ ะเปฯ เอโส ภิกฺขเว สคฺโค อิมสฺมิณฺเนว
ราชคเห พฺราหฺมณเณ อโหสิ. โส กตฺถปสฺสํ สํมาสมฺพุทฺธสฺส ปาวจเน ภิกฺขุสฺสํ
ภคฺเตน นิมนฺเตคฺวา โทณียํ คุถสฺสํ ปุราเปคฺวา กถํ อารจาเปคฺวา เขตทโวจ
“อโห โภโกโต ยาวทคฺคํ ภูณฺชนคฺ ะเว หรณคฺ จาติ ะเปฯ ทคฺยํ.

๓. นิจฺจนวิตถีสุตต

[๒๓๔] อิทาหิ ชาดูโส คิขณภูฏา ปพพตา โอโรหนโต อททสํ นิจฺจนํ อิตฺถิ
เวหาสํ คจฺจนตฺถิ, คเมณํ คิขณายํ กากายํ กุตถายํ อนุปตฺติคฺวา อนุปตฺติคฺวา วิคจฺจนตฺถิ
วิราเชนตฺถิ. สํ สํทํ อฏฺฐสฺสํ กโรติ ะเปฯ เอโส ภิกฺขเว อิตฺถิ อิมสฺมิณฺเนว
ราชคเห อติจารินิ อโหสิ ะเปฯ คคฺยํ.

๔. มงฺคฺลิตถีสุตต

[๒๓๕] อิทาหิ ชาดูโส คิขณภูฏา ปพพตา โอโรหนโต อททสํ อิตฺถิ ทคฺคณํ
มงฺคฺลํ เวหาสํ คจฺจนตฺถิ, คเมณํ คิขณายํ กากายํ กุตถายํ อนุปตฺติคฺวา อนุปตฺติคฺวา
วิคจฺจนตฺถิ วิราเชนตฺถิ. สํ สํทํ อฏฺฐสฺสํ กโรติ ะเปฯ เอโส ภิกฺขเว อิตฺถิ
อิมสฺมิณฺเนว ราชคเห อิกฺขณิกา อโหสิ ะเปฯ จคฺคํ.

๕. โอภิกฺกีนีสุตต

[๒๓๖] อิทาหิ ชาดูโส คิขณภูฏา ปพพตา โอโรหนโต อททสํ อิตฺถิ อูปกํ
โอภิกฺกีนํ โอภิกฺกีนํ เวหาสํ คจฺจนตฺถิ. สํ สํทํ อฏฺฐสฺสํ กโรติ ะเปฯ เอโส ภิกฺขเว
อิตฺถิ กถิงคฺสฺสํ รณฺโณ อคฺคเมหสิ อโหสิ. สํ อิตฺถํ ปกฺคา สปตฺติ อังคารากฺขาเน
โอภิกฺ ะเปฯ ปณฺจมนํ.

๖. อลีสกสูตร

[๒๑๗] อิทาหิ อากุโส คิขณกุฏา ปพพคา โอโรหุโต อหุทล อลีสกพนฺธิ เวหาล คจณนค, คลล อูเร อกฺขนิ เจว โหณติ มุชฌจ. คเมณ คิขณปิ กากาปิ กุตตปิ อนุปตติว อนุปตติว วิตจฺเณติ วิราเชนติ. โส สุกฺ อหฺนฺนฺตฺสํ กโรติ ฯ เปว เอลิ ภิกฺขเว สคฺโค อิมสฺมิมฺเบว ราชคเห หาริกิ นาม โจรฆาตโก อโหสิ ฯ เปว นนฺจํ.

๗. ปาปภิกขสูตร

[๒๑๘] อิทาหิ อากุโส คิขณกุฏา ปพพคา โอโรหุโต อหุทล ภิกฺขุ เวหาล คจณนค, คลล สงฺฆาฏิปี อาทิตฺตา สมฺปชฺชติคา สวฺชิตฺติกา,^๒ ปคฺโคปิ อาทิตฺโต สมฺปชฺชติโค สวฺชิตฺติโก,^๓ กายพนฺธมนฺนิ อาทิตฺตํ สมฺปชฺชติคํ สวฺชิตฺติคํ,^๔ กาโยปิ อาทิตฺโต สมฺปชฺชติโค สวฺชิตฺติโค. โส สุกฺ อหฺนฺนฺตฺสํ กโรติ ฯ เปว เอลิ ภิกฺขเว ภิกฺขุ กลลปสฺส สมนฺมาสมฺพุทฺธสฺส ปาวจเน ปาปภิกฺขุ อโหสิ ฯ เปว สคฺคมน.

๘. ปาปภิกขุณีสูตร

[๒๑๙] อหุทล ภิกฺขุณี เวหาล คจณนค, คลล สงฺฆาฏิปี อาทิตฺตา ฯ เปว ปาปภิกฺขุณี อโหสิ ฯ เปว นนฺจมน.

๙. ปาปสิกขมานาสุตต

[๒๒๐] อหุทล สิกฺขมานํ เวหาล คจณนค, คลล สงฺฆาฏิปี อาทิตฺตา ฯ เปว ปาปสิกฺขมานา อโหสิ ฯ เปว นนฺ.

๑ ส. อลีสกํ กอนฺท

๓ น.ม. สวฺชิตฺติโค

๒ น.ม. สวฺชิตฺติกา

๔ น.ม. สวฺชิตฺติคํ

๑๐. ปาปสามเณรสุดต

[๒๒๑] อททล สามีเณร เวหาล คจณค, คลล สงฆาฏิป อทิตตา ะเปา
ปาปสามเณโร อโหสิ ะเปา ทลล.

๑๑. ปาปสามเณรสุดต

[๒๒๒] อิทา อากุส คิขณกฏา ปพพตา โอโรหนโต อททล สามีเณร
เวหาล คจณค, คลล สงฆาฏิป อทิตตา สมบชชติตา สบชชติกฏา, ปคโคป
อทิตโต สมบชชติโต สบชชติกฏโต, กายพนนหมป อทิตค สมบชชติค สบชชติกฏค,
กาโยป อทิตโต สมบชชติโต สบชชติกฏโต. ลล ลล อฏฐลลลล กโรค. คลล
มยอ อากุส เอททโหสิ “อจณริย วค โภ, อพฐค วค โภ, เออฐโปป นาม
ลลโต ภวิสลล, เออฐโปป นาม ยกช ภวิสลล, เออฐโปป นาม อคคภาวปฏิธาก
ภวิสลล”ค.

อล ช ภควา ภิกขุ อามนลล “จกขณกฏา วค ภิกขเว ลลภา วิหรนค,
ณณณกฏา วค ภิกขเว ลลภา วิหรนค, ยคว หิ นาม ลลโก เออฐโป ะลลลค
วา ทกขค วา ลลลล วา ภวิสลล. ปพพเว เม ลล ภิกขเว ลลเณร ทิจจ
อโหสิ. อปิจาห น พยากาลล, อหณเจค พยากรยล, ปเรป เม น ลลททลลล. เย
เม น ลลททลลล, คลล ค อลลล ทลลลค อหิตาย ทกขาย. เอลล ภิกขเว
ลลเณร ภลลลลลล ลลลลลลลลลล ปาลลเน ปาปลลเณร อโหสิ, ลล คลล
กมมลลล วิปาลเน พหูนี วลลลลล พหูนี วลลลลลลลล พหูนี วลลลลลลลลลล พหูนี
วลลลลลลลลลลลล นิลเย ปจจคค, คลลลลล กมมลลล วิปาลลลลลล เออฐโป อคคภาว-
ปฏิธาก ปฏิลลลลลล. เอกาทลล.

ทคโย วคโค:

ตสฺสอุทฺทหนํ

ภูเบ นิมุคฺโค หิ โส ปารทริโก
 คุชชาติ อหุ ทุฏฐพฺรหฺมโน
 นิจฺฉวิตฺถิ อคฺคจารินี อหุ
 มงฺกุฬิตฺถิ อหุ อิกฺขณฺณคฺคิกา
 โอกฺคิตฺถิ ตปคฺคิ กโรติ
 ตีตฺถจฺฉินฺโน อหุ โจรฆาตโก.

ภิกฺขุ ภิกฺขุณี สิกฺขมานา
 สํมณโร อถ สํมณเริกา
 กตฺถปฺปสฺส วินยสฺสํ ปพฺพชฺชํ
 ปาปกมฺมํ อกริสุ คาวเทติ.

ลกฺขณสยัคตํ สมตตํ.

๙. โอปมมสียุตต

๑. ภูฏสุตต

[๒๒๓] เอมเม สุตฺตํ— เอกํ สมํ ภควา สาวคฺคิยํ วิหริติ เขตฺตเน อนาถ-
ปิณฑิกสฺส อารามเ. ตตฺร โข ภควา.... เสยฺยถาปํ ภิกฺขเว ภูฏาการสฺส ยากาจิ
โคปานสฺสโย, สพฺพา คา ภูฏงฺคมา ภูฏสโมสฺรณา, ภูฏสํมุคฺสาตา สพฺพา คา
สํมุคฺสาทํ คจฺจนฺติ. เอมเมว โข ภิกฺขเว เยเกจิ อกฺุสฺสา ชมฺมา, สพฺเพ เต
อวิชฺชามฺมถกา อวิชฺชาสโมสฺรณา, อวิชฺชาสํมุคฺสาตา สพฺเพ เต สํมุคฺสาทํ คจฺจนฺติ.
คตฺตมาคิห ภิกฺขเว เอวํ สิกฺขิตพฺพํ “อปฺปมคฺตา วิหริสฺสํมา”ติ. เอมวฺหิ वो ภิกฺขเว
สิกฺขิตพฺพนฺติ. ปจฺม.

๒. นขสียุตต

[๒๒๔] สาวคฺคิยํ วิหริติ.... อถ โข ภควา ปริตฺตํ นขสียายํ ปฺสุ อารโเปตฺวา
ภิกฺขู อามนฺเตสฺสิ “คํ กิํ มณฺเณถ ภิกฺขเว, กตมํ นุ โข พุทฺธรํ, โย จายํ มยา
ปริตฺโต นขสียายํ ปฺสุ อารโเปโต, ยา จายํ มหาปจฺว”ติ. เอเตเหว ภนฺเต พุทฺธรํ
ยทิตฺถ มหาปจฺว, อปฺปมคฺตโกยํ ภควตา ปริตฺโต นขสียายํ ปฺสุ อารโเปโต, ตงฺขมฺปิ
น อฺเปติ อฺปนฺนิจิมฺปิ น อฺเปติ กถภาคฺคมฺปิ น อฺเปติ มหาปจฺว อฺปนฺนิชาย ภควตา
ปริตฺโต นขสียายํ ปฺสุ อารโเปโต. เอมเมว โข ภิกฺขเว อปฺปกา เต สคฺตา, ये
มนุสฺเสสฺสุ ปจฺจาชาयนฺติ, อถ โข เอเตเหว พุทฺธรา สคฺตา, ये อณฺเณตฺร มนุสฺเสสฺสิ
ปจฺจาชาयนฺติ. คตฺตมาคิห ภิกฺขเว เอวํ สิกฺขิตพฺพํ “อปฺปมคฺตา วิหริสฺสํมา”ติ. เอมวฺหิ
โว ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพนฺติ. ทฺติย.

๓. กุศลสุด

[๒๒๕] สาวบุญ วิหริ... ศกฺว โข ภควา... เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ยานิกานิจิ
 กุธานิ พหุคฺคิกานิ อปฺปปริสฺธานิ, ตานิ สุปฺปัสสียานิ โหนฺติ โจเรหิ กุมฺภคฺคเณเกหิ.
 เอวเมว โข ภิกฺขเว ยสฺสํ
 สํ
 สํ
 สํ
 สํ
 สํ
 สํ
 สํ
 สํ
 สํ
 สํ
 สํ
 สํ
 สํ
 สํ
 สํ
 สํ
 สํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํ
 สํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํ
 สํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํ
 สํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํ
 สํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํ
 สํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํ
 สํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํ
 สํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํ
 สํสํสํสํสํสํสํสํสํสํ
 สํสํสํสํสํสํสํสํสํ
 สํสํสํสํสํสํสํสํ
 สํสํสํสํสํสํสํ
 สํสํสํสํสํสํ
 สํสํสํสํสํ
 สํสํสํสํ
 สํสํสํ
 สํสํ
 สํ
 ส

๔. โภกษาสุดท้าย

[๒๒๖] สาวบุญ วิหริ... โย ภิกฺขเว ปุพฺพพณฺธุสมํ โภกฺขาสํ ทานํ ททเทยฺย,
 โย มชฺฌมณฺธิกสมํ โภกฺขาสํ ทานํ ททเทยฺย, โย สํยถนสมํ โภกฺขาสํ ทานํ
 ททเทยฺย, โย วา ปุพฺพพณฺธุสมํ อนฺตมโธ คทฺถนฺนคฺคณฺปิ เมตฺตจิตฺตํ ภเวยฺย, โย
 วา มชฺฌมณฺธิกสมํ อนฺตมโธ คทฺถนฺนคฺคณฺปิ เมตฺตจิตฺตํ ภเวยฺย, โย วา สํยถนสมํ
 อนฺตมโธ คทฺถนฺนคฺคณฺปิ เมตฺตจิตฺตํ ภเวยฺย. อิทํ ตโต มหฺปณฺดกรํ. ตสฺมาตฺถิ
 ภิกฺขเว เอวํ สิกฺขิตพฺพํ “เมตฺตา โน เจโตวิมฺมคฺคิ ภาวิตฺตา ภวิสฺสํคฺคิ พหุคฺคิกานิ
 ยานิกานิ วคฺคกานิ อนฺนจิกานิ ปริจิตานิ สํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํ
 สํ
 สํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํ
 สํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํ
 สํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํสํ
 สํสํสํสํสํสํสํสํสํสํ
 สํสํสํสํสํสํสํ
 สํสํสํสํ
 สํสํ
 สํ
 ส

๕. สติสุดท้าย

[๒๒๗] สาวบุญ วิหริ... เสยฺยถาปี ภิกฺขเว สคฺคิ คินฺนุผลา, อถ ปุริสํ
 อากฺขณฺเอย “อหํ อิมํ สคฺคิ คินฺนุผลํ ปาณินา วา มุจฺจินา วา ปฏฺติเณสิสฺสํ

ปฏิกโกฏฐะธัมมิ ปฏิกโกฏฐะธัมมิ”ติ. ตं กิं มณฺเฑถ ภิกฺขเว, ภพฺโพ นุ โข โส
 ปุริโส อมํ สत्ถิ ตินฺนุฬลํ ปาณินา วา มุฏฺฐินา วา ปฏิกโกฏฐะธัมมิ ปฏิกโกฏฐะ
 ปฏิกโกฏฐะธัมมิ? โน เหนํ ภนฺเต. ตं กิธฺธํ เหตุ? อธฺ หิ ภนฺเต สत्ถิ ตินฺนุฬลา
 น สุกฺรา ปาณินา วา มุฏฺฐินา วา ปฏิกโกฏฐะธัมมิ ปฏิกโกฏฐะธัมมิ. ยาวเทว
 จ ปน โส ปุริโส กิตฺมถสฺส วิฆาตสฺส ภาคิ อธฺธํ.

เอวเมว โข ภิกฺขเว ยสฺสทสฺสจฺจิ ภิกฺขุโน เมตฺตา เจโตวิมุคฺติ ภาวิตา พหุสฺสีกฺตา
 ยานิกฺกา จตุฏฺฐกา อญฺญจิกฺกา ปริจฺจิกฺกา สุตฺตมารทฺธา. ทสฺส เจ อมฺนุสฺโส จิตฺตํ
 ขิปฺปิตพฺพํ มณฺเฑยฺย. ธถ โข เสวอ อมฺนุสฺโส กิตฺมถสฺส วิฆาตสฺส ภาคิ อธฺธํ.
 ตสฺมาคฺคิ ภิกฺขเว เอวํ สิกฺขิตพฺพํ “เมตฺตา โน เจโตวิมุคฺติ ภาวิตา ภวิสฺสติกฺกา
 พหุสฺสีกฺตา ยานิกฺกา จตุฏฺฐกา อญฺญจิกฺกา ปริจฺจิกฺกา สุตฺตมารทฺธา”ติ. เอวเมว หิ โว ภิกฺขเว
 สิกฺขิตพฺพนฺติ. ปณฺณม.

๖. ธนุคฺคหสฺสุต

[๒๕๗] สํวตฺถิยํ วิหริติ... เตยฺยถาปี ภิกฺขเว จตฺตาโร ทพฺพทฺธมา ธนุคฺคหา
 สุตฺตสิกฺขา กตฺตคฺคา กคฺคปาสฺนา จตฺตทิสฺสา จิตฺตา อธฺธํ. ธถ ปุริโส อากฺขณฺเฑย “อหํ
 อิมํ จตฺตทิสฺสํ ทพฺพทฺธมานํ ธนุคฺคหานํ สุตฺตสิกฺขิตานํ กตฺตคฺคานํ กคฺคปาสฺนํ จตฺตทิสฺสา
 กณฺเฑ ขิตฺเต อปฺปติฏฺฐจิตฺเต ปจฺจวียํ คเหตฺวา อหริสฺสํ”ติ. ตं กิं มณฺเฑถ
 ภิกฺขเว, “สวโน ปุริโส ปฺรเมน ขเวณ สมนฺนาคโค”ติ ธถ วจฺนยาติ.

เอกสฺส เจปี ภนฺเต ทพฺพทฺธมฺสฺส ธนุคฺคหสฺส สุตฺตสิกฺขิตสฺส กตฺตคฺคสฺส กคฺคปาสฺนสฺส
 กณฺเฑ ขิตฺตํ อปฺปติฏฺฐจิตฺตํ ปจฺจวียํ คเหตฺวา อหเรยฺย, “สวโน ปุริโส ปฺรเมน
 ขเวณ สมนฺนาคโค”ติ ธถ วจฺนาย, โก ปน วาโท จตฺตทิสฺสํ ทพฺพทฺธมานํ ธนุคฺคหานํ
 สุตฺตสิกฺขิตานํ กตฺตคฺคานํ กคฺคปาสฺนํ.

ยถา จ ภิกฺขเว คตฺถํ ปุริสํสุตฺตํ ชโว, ยถา จ จณฺทิมสฺสริยานํ ชโว, คโต ลีฆคโร. ยถา จ ภิกฺขเว คตฺถํ ปุริสํสุตฺตํ ชโว, ยถา จ จณฺทิมสฺสริยานํ ชโว, ยถา จ ยา เทวตา จณฺทิมสฺสริยานํ ปุโรโต ชาวนฺติ, คาสํ เทวตานํ^๑ ชโว, คโต ลีฆคโร, ยถา จ ภิกฺขเว คตฺถํ ปุริสํสุตฺตํ ชโว, ยถา จ จณฺทิมสฺสริยานํ ชโว. ยถา จ ยา เทวตา จณฺทิมสฺสริยานํ ปุโรโต ชาวนฺติ, คาสํ เทวตานํ ชโว, คโต ลีฆคโร อายุสฺสงฺขาราวชิยนฺติ. คตฺถมาคิห ภิกฺขเว เอวํ ลีกฺขิตพฺพํ “อปรปมคฺตา วิหริตฺถามะ”ติ. เอวณฺหิโว ภิกฺขเว ลีกฺขิตพฺพนฺติ. ฉนฺจ.

๗. อาณิสฺสตุต

[๒๒๘] สํวตฺถิยํ วิหริตฺติ... ภูตปุพฺพํ ภิกฺขเว ทสฺสารหานํ อานโก^๒ นาม มุทฺติโก อโหสิ, คตฺถํ ทสฺสารหา อานเก มพฺเพ^๓ อณฺณํ อาณิ^๔ โอทหิสิ, อหุ ชโย โส ภิกฺขเว สมนโย ยํ อานกตฺถํ มุทฺติกตฺถํ ปุราณํ ปุทฺทวํ ผลกํ อนฺตรธานิ, อาณิสฺสงฺขาโต อวตฺถิสฺสียิ. เอวเมว ชโย ภิกฺขเว ภวิสฺสํนฺติ ภิกฺขุ อนาคคมทฺธานํ เย เค สุตฺตนคฺคา ตถาคตภาสิตา คมฺภีรา คมฺภีรคฺคา โถกฺคตฺรา สุตฺตนคฺคปฐิสฺสณฺณคฺคา, เคสุ ภณฺณมานนฺตุน สุตฺตํสุตฺตํนฺติ,^๕ น โสคํ โอทหิสิสฺสํนฺติ, น อณฺณวาจิคํ อปรุจฺจาเปสฺสํนฺติ, น จ เค รมฺเม อุกฺกເຕພພံ ပຣິຢາປຸເຕພພံ ມເນເນສັດຕະນີ.

เย ปน เค สุตฺตนคฺคา กวิกฺคา กาเวຍယာ จิตฺตက္ခရာ จิตฺตပ္ပຍဉ္စာ พหิริကာ สํวทภาสิตา, เคสุ ภณฺณมานนฺตุน สุตฺตํสุตฺตํนฺติ, โสคํ โอทหิสิสฺสํนฺติ, อณฺณวาจิคํ อปรุจฺจาเปสฺสํนฺติ, เค จ รมฺเม อุกฺກເຕພພံ ပຣິຢາປຸເຕພພံ ມເນເນສັດຕະນີ. เอวเมว เคสุ ภิกฺขเว สุตฺตนคฺคานํ ตถาคตภาสิตานํ คมฺภีรานํ คมฺภีรคฺคานํ โถกฺคตฺรานํ สุตฺตนคฺคปฐิสฺสณฺณคฺคานํ อนฺตรธานํ ภวิสฺสํ, คตฺถมาคิห ภิกฺขเว เอวํ ลีกฺขิตพฺพํ “เย เค สุตฺตนคฺคา ตถาคตภาสิตา คมฺภีรา คมฺภีรคฺคา โถกฺคตฺรา สุตฺตนคฺคปฐิสฺสณฺณคฺคา,

๑ น.ม. อโหสิ ปริ หิตฺตติ “....คาสํ เทวตานํ ชโว, คโต ลีฆคโร อายุสฺสงฺขาราวชิยนฺติ”

๒ ลี. อาณโก ๓ น. ฆฏิกะ ๔ น. อวตฺถิสฺส ๕ น.ม. สุตฺตํสุตฺตํนฺติ อวฺมุพฺพิ

เศส ภณณมานนุ สุตตีสุตตัม, โสค โสทิสุตตัม อณณจิกคิ อปฺปจฺจาเปสุตตัม,
เต จ ธมฺเม อุกฺกเขตฺตพฺพํ ปริยาปฺปณฺนิตพฺพํ มณฺณวิสุตตมา”ติ. เอวณฺหิ วั อภิฏฺฆเว
สํกฺกิชิตพฺพนฺติ. สคฺคตมํ.

๘. กลิงฺครสุตต

[๒๓๐] เอกํ สมฺมํ ภคฺวา เวสํถิยํ วิหรติ มหาเน กุฏฺฐาคารสาธายํ. คตฺว ชฺช
ภคฺวา อภิฏฺฆุ อามนฺเตสํ “อภิฏฺฆว”ติ. “ภทฺเต”ติ เต อภิฏฺฆุ ภคฺวโต ปจฺจสฺสโธลํ.
ภคฺวา เขตฺตวโจ:

กลิงฺครูปธานา อภิฏฺฆเว เขตฺตว วิหรณฺติ อปฺปมคฺตา อาคานิโน อฺปฺปาสณฺณํ,
เศสํ ราชา มาคโธ อชฺชาตสคฺคํ เวเทหิปปุคฺโค น ตณฺหิ โอตารํ, น ตณฺหิ อารมฺมณํ.
ภวิสฺสณฺติ อภิฏฺฆเว อนาคคมทฺธานํ วิจรณํ สุตฺตมาตา มุทฺตตา หคฺคปาทา,^๒ เต มุทฺทาสํ
เศยฺยาสํ อุตฺตปิพฺพนาสํ ยาว สุตฺตคฺคมนา เศยฺยํ กปฺปิสฺสณฺติ, เศสํ ราชา มาคโธ
อชฺชาตสคฺคํ เวเทหิปปุคฺโค ตณฺหิ โอตารํ, ตณฺหิ อารมฺมณํ.

กลิงฺครูปธานา อภิฏฺฆเว เขตฺตว อภิฏฺฆุ วิหรณฺติ, อปฺปมคฺตา อาคานิโน ปธานณฺณํ,
เศสํ มาโร ปาปิมา น ตณฺหิ โอตารํ, น ตณฺหิ อารมฺมณํ. ภวิสฺสณฺติ อภิฏฺฆเว
อนาคคมทฺธานํ อภิฏฺฆุ สุตฺตมาตา มุทฺตตา หคฺคปาทา, เต มุทฺทาสํ เศยฺยาสํ อุตฺตปิพฺพนาสํ
ยาว สุตฺตคฺคมนา เศยฺยํ กปฺปิสฺสณฺติ, เศสํ มาโร ปาปิมา ตณฺหิ โอตารํ, ตณฺหิ
อารมฺมณํ. ศตฺมาติห อภิฏฺฆเว เอวํ สํกฺกิชิตพฺพํ “กลิงฺครูปธานา วิหรณฺติ อปฺปมคฺตา
อาคานิโน ปธานณฺณ”ติ. เอวณฺหิ วั อภิฏฺฆเว สํกฺกิชิตพฺพนฺติ. อจฺจมํ.

๑. ส. สุตฺตมาตา, ม. สุตฺตมา

๒. น.ม. มุทฺตตฺตนาหคฺคปาทา

๓. น.ม. อุตฺตปิพฺพนาสํ

๙. นาคสูตร

[๒๓๓] เอวมุเม สุตฺตํ— เอกํ สมนํ ภควา สวาคุณฺณํ วิหริติ เชตฺวนเณ อนาถ-
ปิณฺฑิกิสฺส อารามเณ. เตน โข ปน สมนเณวณฺณคโร นโว ภิกฺขุ อติเวถํ กุฏานิ
อุปลงฺกมฺติ. ตเมณํ ภิกฺขุ เอวมาหํสุ “มา อายสฺมา อติเวถํ กุฏานิ อุปลงฺกมฺ”ติ.
โส ภิกฺขุหิ อจฺจุมาโน เอวมาห “อิมํ หิ นาม เถวรา ภิกฺขุ กุฏานิ อุปลงฺกมิตพฺพํ
มณฺณบิณฑฺนํ, กิมํคํ^๑ ปนาหน”ติ.

อถ โข สมนพฺพุตา ภิกฺขุ เยน ภควา เตนปลงฺกมิตฺตํ, อุปลงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ
อภิวาเทตฺวา เอกมณฺตํ นิสิตฺตํ, เอกมณฺตํ นิสินฺนา โข เต ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอกทโจจุ
“อิธ ภนฺเต อนฺณคโร นโว ภิกฺขุ อติเวถํ กุฏานิ อุปลงฺกมฺติ, ตเมณํ ภิกฺขุ
เอวมาหํสุ ‘มา อายสฺมา อติเวถํ กุฏานิ อุปลงฺกมฺ’ติ. โส ภิกฺขุ ภิกฺขุหิ อจฺจุมาโน
เอวมาห ‘อิมํ หิ นาม เถวรา ภิกฺขุ กุฏานิ อุปลงฺกมิตพฺพํ มณฺณบิณฑฺนํ, กิมํคํ
ปนาหน”ติ.

ภูคปฺพุทฺธิ ภิกฺขเว อรณฺณายคเน มหา สฺรตฺถิ^๒, ตํ นาคา อุปนิสฺสํสา ย วิหรณฺติ,
เต ตํ สฺรตฺถิ โอคาเหตฺวา โสณฺทาย ภิสฺมุพาดํ อพฺพกฺคเหตฺวา สํวิกฺขาติคํ วิกฺขาเตตฺวา
อภทฺทมํ สงฺฆาติคฺวา อชฺโฆหรณฺติ. เสดฺนํคํ วณฺณาย เจว โหติ พลาย จ, น จ
คโคณิทานํ มรณํ वा นิคฺจณฺติ, มรณมคฺคํ वा ทุกฺขํ. เสดฺนเณว โข ปน ภิกฺขเว
มหานาคานํ อนฺตฺธิกฺขมานา ครุณา ภิกฺจฺฉาปา ตํ สฺรตฺถิ โอคาเหตฺวา โสณฺทาย
ภิสฺมุพาดํ อพฺพกฺคเหตฺวา น สํวิกฺขาติคํ วิกฺขาเตตฺวา สกทฺทมํ อสงฺฆาติคฺวา
อชฺโฆหรณฺติ. เสดฺนํคํ เณว วณฺณาย โหติ น พลาย, คโคณิทานํ มรณํ वा นิคฺจณฺติ
มรณมคฺคํ वा ทุกฺขํ.

เอวเมว โข ภิกฺขเว อิธ เถวรา ภิกฺขุ ปุพฺพพณฺธุสมํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจฺจิรมาทาย
คามํ वा นิคมํ वा ปิณฺฑาทาย ปวิธฺนฺติ. เต ตคฺคถ ฐมํ ภาสฺนฺติ, เสดํ คิหิ ปสฺนฺนา

๑ น. สมนเณ อนฺณคโร ๒ ตี. กิมํค ๓ น. มหาสฺรตฺถิ

๔ น. อพฺพเหตฺวา เอวมปริปี ๕ อ. ม. สงฺฆริตฺวา

ปัสสนาการิ กโรนติ. เต คัมภี อคริตา มุจฺจिता อชฺฐมาปณฺหา อนาทินวตฺตสาวิโน
 นิสฺสัรณปณฺญา ปรีกฺขชฺชติ. เสดฺหํ อนุณาย เจว โหติ พถาย จ, น จ คโตนิทานํ
 มรณํ. วา นิคฺคณฺติ มรณมคฺคํ วา ทุกฺขํ. เสดฺหญฺเวย ไช ปน ภิกฺขเว เถรวานํ
 ภิกฺขุณํ อนุสํกฺขมานานํ วา ภิกฺขุ ปุพฺพพณฺโหมมํ นินฺวาเสตฺวา ปตฺตจฺจวราทาย ความํ
 วา นิคฺคํ วา ปิณฺหาทาย ปวีสฺสติ. เต คคฺค ฐมํ ภาสฺสติ, เสดฺหํ คีหิ ปัสสนา
 ปัสสนาการิ กโรนติ, เต คัมภี คริตา มุจฺจिता อชฺฐมาปณฺหา อนาทินวตฺตสาวิโน
 อนิสฺสัรณปณฺญา ปรีกฺขชฺชติ, เสดฺหํ อนุณาย โหติ น พถาย, เต
 คโตนิทานํ มรณํ วา นิคฺคณฺติ มรณมคฺคํ วา ทุกฺขํ. คตฺตมาคิห ภิกฺขเว เอวํ
 ตักฺขิตฺตพฺพํ “อคริตา มุจฺจिता อชฺฐมาปณฺหา อนาทินวตฺตสาวิโน นิสฺสัรณปณฺญา
 ปรีกฺขชฺชิตฺตมา”ติ. เอวญฺหิ โว ภิกฺขเว ตักฺขิตฺตพฺพนฺติ. นวมํ.

๑๐. พิฬารสุตต

[๒๓๒] ตาวตฺถิยํ วิหริติ... เตน ไช ปน สมฺเยน อณฺณคโร ภิกฺขุ อติเวถํ
 กุเลตฺตํ จาริตฺตํ อาปชฺชติ. คเมวํ ภิกฺขุ เอวมาหํ “มา อายสฺมา อติเวถํ กุเลตฺตํ
 จาริตฺตํ อาปชฺช”ติ. โส []^๑ ภิกฺขุหิ อจฺจุมาโน น วิรมติ. อถ ไช สมฺพหุตา
 ภิกฺขุ เยว ภควา เตนฺปสงฺกมิตฺตํ, อฺปสงฺกมิตฺตวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมณฺตํ นิสฺสิตฺตํ,
 เอกมณฺตํ นิสฺสนฺนา ไช เต ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจํ “อิธ ภนฺเต อณฺณคโร ภิกฺขุ
 อติเวถํ กุเลตฺตํ จาริตฺตํ อาปชฺชติ, คเมวํ ภิกฺขุ เอวมาหํ “มา อายสฺมา อติเวถํ
 กุเลตฺตํ จาริตฺตํ อาปชฺช”ติ. โส ภิกฺขุ ภิกฺขุหิ อจฺจุมาโน น รมตี”ติ

ภูตปุพฺพํ ภิกฺขเว วิพาโร สหฺวิธมตฺตสงฺกตฺเร จิโต อโหติ มุทฺธุตฺติ อาคมฺยมาโน,^๒
 ยตฺถายํ มุทฺธุตฺติ โคจราย ปกฺกมิตฺตํ, คคฺคเณว นํ คเหตฺวา ขาทิสฺสํมิตฺติ. อถ ไช
 โส ภิกฺขเว มุทฺธุตฺติ โคจราย ปกฺกามิ. คเมวํ วิพาโร คเหตฺวา สหฺสา มํตํ ขาทิตฺตวา
 อชฺโณหริ. คตฺตํ ตา มุทฺธุตฺติ อนฺตมฺปิ ขาทิ อนฺตคฺคณฺมฺปิ ขาทิ. โส คโตนิทานํ
 มรณมฺปิ นิคฺคณฺติ มรณมคฺคมฺปิ ทุกฺขํ.

๑. ค. ม. อชฺโณหริ. ๒. ค. ม. อ. [ภิกฺขุ] ๓. ค. ม. อ. มคฺคยมาโน

๔. อ. ม. สงฺขริตฺวา

เอวเมว โข ภิกขเว อิเธกัจโจ ภิกขุ ปุพฺพอนุสรมํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจฺฉิรมาทาย
 คามํ วา นิคมํ วา ปิณฺหาทาย ปวิสฺสตี อรฺกฺขิตฺเตนฺว กาเยน อรฺกฺขิตาย วาจาเย
 อรฺกฺขิตเณ จิตฺเตน อปฺปญฺจิตาย สติยา อสํวเตหิ อินฺทฺริเยหิ, ตตฺถ ปสฺสตี มาตุคามํ
 ทุณฺนิวตฺถํ วา ทุปฺปารุทํ วา, ตสฺส มาตุคามํ ทิสฺวาน ทุณฺนิวตฺถํ วา ทุปฺปารุทํ วา
 ราโค จิตฺตํ อปฺปญฺจเต, โส ราคานุทฺธเตน จิตฺเตน มรณํ วา นิคฺคณฺตี มรณมตฺตํ
 วา ทุกฺขํ. มรณํ เหนํ ภิกขเว อริยสฺส วิญเญ, โย สิกฺขิ ปจฺจกฺขาย หินายาวตฺตติ.
 มรณมตฺตํ เหนํ ภิกขเว ทุกฺขํ, ยถิทํ อณฺเณวํ สํกัถิฏฺฐํ อาปตฺตี อาปชฺชติ.
 ยถารูปาย อาปตฺติยา อฏฺฐาณํ ปณฺณายติ. ตสฺมาตฺติห ภิกขเว เอวํ สิกฺขิตพฺพํ
 “อรฺกฺขิตเณ” กาเยน อรฺกฺขิตาย วาจาเย อรฺกฺขิตเณ จิตฺเตน อปฺปญฺจิตาย สติยา อสํวเตหิ
 อินฺทฺริเยหิ คามํ วา นิคมํ วา ปิณฺหาทาย ปวิสฺสัสสามา”ติ. เอวเมว โว ภิกขเว
 สิกฺขิตพฺพนฺติ. ทสฺมํ.

๑๑. สติภาสสุต

[๒๓๓] สวาคฺคิโย วิหริตี... อสฺสํสุตฺต โน ตุเมหิ ภิกขเว รตฺติยา ปจฺจุสฺสํมํ
 ชรติภาสสฺส อสฺสํมานสฺสํตฺติ? เอวํ ภนฺเต. เอโส โข ภิกขเว ชรติภาสโต อุกฺกณฺณเกน^๒
 นาม โรคาเตน อฏฺฐาณํ. โส เยน เยน อิจฺฉติ, เตน เตน กจฺฉติ. ยตฺถ ยตฺถ
 อิจฺฉติ, ตตฺถ ตตฺถ ติจฺฉติ, ยตฺถ ยตฺถ อิจฺฉติ, ตตฺถ ตตฺถ นิสฺสํติ. ยตฺถ ยตฺถ
 อิจฺฉติ, ตตฺถ ตตฺถ นิปชฺชติ. สัตถโกปปี นํ วาโต อปฺปวายติ. สํวํ ชวสฺสํ ภิกขเว
 ยํ อิเธกัจโจ สกฺยปฺปตฺติยปฺปณฺณิโย เอวรูปมํปี อคฺคภาวปฺปติภํ ปณฺณิเวทียะ. ตสฺมาตฺติห
 ภิกขเว เอวํ สิกฺขิตพฺพํ “อปฺปมตฺตา วิหริสฺสํมา”ติ. เอวเมว โว ภิกขเว
 สิกฺขิตพฺพนฺติ. เอภาทสฺมํ.

๑ น. ม. อ. รกฺขิตเณว

๒ น. ม. อ. อุกฺกณฺณเกน

๑๒. ทุติยสีคาลสูตร

[๒๓๔] สาวกอุทัย วิหริติ... ขสฺสํคณ โน คฺเมห ภิกฺขเว รคฺติยา ปจฺจุสฺสํมยํ
 ขรตฺติกาถสฺส วสฺสํมานุสฺสํติ? เอวํ ภนฺเต. สฺยา ไช ภิกฺขเว คสฺมึ ขรตฺติกาเจ
 ยา กาจิ กคณฺณคฺคา กคเวทิกา, น เควว อีเขกฺขเจ สกฺยปฺคฺติยปฺปณฺณเม สฺยา
 ยา กาจิ กคณฺณคฺคา กคเวทิกา. คสฺมาคฺติห ภิกฺขเว เอวํ สิกฺขิตพฺพํ “กคณฺณโน
 ภวิสฺสํม กคเวทโน. น จ โน” อเมหุสฺส อปฺปกมฺปิ กคํ วิณฺสฺสิตฺสํคฺติ. เอวณฺหิ โว
 ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพนฺติ. ทฺวาทสํ.

คสฺสํคณ

กฺกฺก นขสฺสํ กุณ

โอภฺชา สคฺติ ฆนฺคคฺโค

อาณิ กคฺจฺกโร นาค

วิพาโร เทว สิกฺคาถกาคิ.

โอปมมสฺสํคคํ สมตฺต.

๑ ก. กาจิ

๒ ส. อ. น จ โนติ อยํ ปาไซ น ทิสฺสํคิ

๓ น. นสฺสิตฺสํคฺติ, ส. อ. มา นสฺสิตฺสํคฺติ

๑๐. ภาณุบัสย์มุตต

๑. โกลิตสูตร

[๒๓๕] เอวเมเม สุตํ:— เขกั สัมมัย ภควา ตาวคฺคิยั วิหริติ เขตฺตเน
อนาถปิณฺฑิกัสส อารามเ. คตฺว โข อายสฺมา มหาโมคฺคตฺตานโ ภิกฺขุ อามนฺเตติ
“ชาวุโส ภิกฺขเว”ติ. “ชาวุโส”ติ โข เต ภิกฺขุ อายสฺมโต มหาโมคฺคตฺตานัสส
ปัจจุตัสส. อายสฺมา มหาโมคฺคตฺตานโ เอกทโวจ:

อิธ มยฺหํ อากุโส รโหคตสฺส ปฏิสฺสณินสฺส เอวํ เจคโส ปรีวติกโก อุตฺปาที
 “อริโย คุณฺหิภาโว อริโย คุณฺหิภาโวติ อจฺจุติ. กตโม นุ โข อริโย คุณฺหิภาโว”ติ
 ตสฺส มยฺหํ อากุโส เขตฺตโหสิ “อิธ ภิกฺขุ วิตฺถกฺกวิจารณ์ํ รูปสฺมา อชฺฌศฺคํ
 สมฺปสาทนํ เจคโส เอโกทฺธิภาวํ อวิตฺถกํ อวิจารณ์ํ สมาริขํ ปิยสฺสํ ทฺติยํ ฉานํ
 รูปสฺมา อชฺฌศฺคํ อมฺริตํ, อมฺริตํ อจฺจุติ อริโย คุณฺหิภาโว”ติ. โส ชฺวาทํ อากุโส วิตฺถก-
 วิจารณ์ํ รูปสฺมา อชฺฌศฺคํ สมฺปสาทนํ เจคโส เอโกทฺธิภาวํ อวิตฺถกํ อวิจารณ์ํ
 สมาริขํ ปิยสฺสํ ทฺติยํ ฉานํ รูปสฺมา อชฺฌศฺคํ อมฺริตํ, ตสฺส มยฺหํ อากุโส อิมินา
 จิหาเรน จิหโรโต วิตฺถกฺกสฺสคฺคา สญฺเฌมา มนสิการา สมฺทาจฺรหฺติ.

ออก ไช มั ชาวุโส ภควา อิทธิยา อุปสงกมิตวา เขตทโวจ “โมคคัลลาน
 โมคคัลลาน มา พราหมณ อริยั คุณ्हีภาวั ปมาโท, อริเย คุณ्हีภาวเ จิตตัม
 สณฺสเปหิ, อริเย คุณ्हีภาวเ จิตตัม เอโกทภาวั กโรหิ, อริเย คุณ्हีภาวเ จิตตัม
 สมาททา”ติ. โส ชฺวาคั ชาวุโส อปเรน สัมเขน วิตถกวจิารานั วูปสฺมา อชฺฌคตัม
 สัมปสํทณั เจตโส เอโกทภาวั อวิตถกั อวิจาร์ สมาริซั ปิติสฺสั ทุคิยั ฉานัน

อุปสมปฐข วิหรามิ. ยัม หิ คัม ชาวุโส สมนมา วทมาโน วเทยฺย “สตถารรา อนุคฺคหิโต
 สาวโก มหาภินฺนํ ปตุโต”ติ. มมนํ สมนมา วทมาโน วเทยฺย “สตถารรา
 อนุคฺคหิโต สาวโก มหาภินฺนํ ปตุโต”ติ. ปจมนํ.

๒. อุปติสฺสสูตร

[๒๓๖] สาวกุนิทานํ. ศฺตฺร โข อายสฺมา สาริปฺพุโต ภิกขุ อามนฺเตติ
 “ชาวุโส ภิกขเว”ติ. “ชาวุโส”ติ โข เต ภิกขุ อายสฺมโต สาริปฺพุตฺตสฺส ปจฺจุตฺตสฺส.
 อายสฺมา สาริปฺพุโต เอตทโวจ:

อิธ มยฺหํ ชาวุโส รโหคตฺตสฺส ปฏิสฺสณฺณสฺส เหวํ เจตฺโส ปรีวิตฺตโก อุตฺปาติ
 “อติ นุ โข คัม ภิกฺขุ โสกสฺมิ, ยสฺส เม วิปริณามณฺณธมฺมา อปฺปชฺเชยฺย
 โสกปริเทวทุกฺขโทมนสฺสฺสฺส”ติ. ตสฺส มยฺหํ ชาวุโส เอตทโหสิ “นตฺติ โข
 คัม ภิกฺขุ โสกสฺมิ, ยสฺส เม วิปริณามณฺณธมฺมา อปฺปชฺเชยฺย โสกปริเทวทุกฺข-
 โทมนสฺสฺส”ติ.

เอวํ อุตฺเต อายสฺมา อามนฺโต อายสฺมนํ สาริปฺพุตํ เอตทโวจ “สตฺถุปี โข
 เต ชาวุโส สาริปฺพุต วิปริณามณฺณธมฺมา อปฺปชฺเชยฺย โสกปริเทวทุกฺขโทมนสฺส-
 สฺส”ติ. สตฺถุปี โข เม ชาวุโส วิปริณามณฺณธมฺมา อปฺปชฺเชยฺย โสกปริเทว-
 ทุกฺขโทมนสฺสฺส, อปีจ เม เอวมสฺส “มเหตฺถ โข วต โภ สตฺถา อนฺตรหิโต
 มหิตฺติโก มหานุภาโว. ตเจ หิ ภควา จิรํ ทิสมทฺธานํ ทิฏฺเฐยฺย, ตทสฺส พหุชนทิกาย
 พหุชนสฺสฺส โสกานุญฺญา อตฺถาย หิตาย สฺสฺส เทวมนุสฺสํ”ติ. ตถา หิ
 ปณายสฺมโต สาริปฺพุตสฺส ทิสมทฺธํ อหังการมมํการมานนฺตยา สฺสฺสฺส, ตสฺมา
 อายสฺมโต สาริปฺพุตสฺส สตฺถุปี วิปริณามณฺณธมฺมา อปฺปชฺเชยฺย โสกปริเทว-
 ทุกฺขโทมนสฺสฺส”ติ. ทฺธิยํ.

๑. มนุสสุต

[๒๓๗] เขวมเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา สาธุคฺคิยํ วิหริติ เขตฺวเน อนาถ-
ปิตุทฺทิสฺส อารามเ. เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา จ สารีปฺตโค อายสฺมา จ
มหาโมคฺคฺคฺคตาโน ราชคฺเห วิหรนฺติ เวพฺพเน กถนฺตกนิวาเป เอกวิหาเร. อถ โข
อายสฺมา สารีปฺตโค สายณฺตสมยํ ปฏิสฺสฺสตาณา อญฺจโก เยนายสฺมา มหาโมคฺคฺคตาโน
เคนฺอุปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมา มหาโมคฺคฺคตาเนน สทฺธิํ สมฺโมทิตฺ, สมฺโมทนียํ
กถํ สํวณฺนํ วิคิสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสีทิตฺ; เอกมนฺตํ นิสฺสินโน โข อายสฺมา สารีปฺตโค
อายสฺมนฺตํ มหาโมคฺคฺคตานิ เอตทโวจ:

วิปฺปสฺสนานิ โข เค อวฺโส โมคฺคฺคตานิ อิทฺธิยานิ, ปริสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
ปริโยทาโต, สฺนฺเตน นุนายสฺมา มหาโมคฺคฺคตาโน อชฺช วิหาเรน วิหาสฺสิตฺ. โยพาริเกน
ชฺวาทํ อวฺโส อชฺช วิหาเรน วิหาสฺสํ, อปฺปจ เม อโหสิ “สมฺมํ กถา”ติ. เกน
สทฺธิํ ปณายสฺมาโต มหาโมคฺคฺคตาสฺส อโหสิ “สมฺมํ กถา”ติ? ภควตา โข เม อวฺโส
สทฺธิํ อโหสิ “สมฺมํ กถา”ติ. ทูเร โข อวฺโส ภควา, เอตฺรหิ สาธุคฺคิยํ วิหริติ
เขตฺวเน อนาถปิตุทฺทิสฺส อารามเ. กิณฺุ โข อายสฺมา มหาโมคฺคฺคตาโน ภควนฺตํ
อิทฺธิยา อุปสงฺกมิ, อุตฺทหุ ภควา อายสฺมนฺตํ มหาโมคฺคฺคตานิ อิทฺธิยา อุปสงฺกมิตฺ?
น ชฺวาทํ อวฺโส ภควนฺตํ อิทฺธิยา อุปสงฺกมิตฺ, นปฺปํ มํ ภควา อิทฺธิยา อุปสงฺกมิ.
อปฺปจ เม ยาวตา ภควา เอตฺตาวตา ทิพฺพจกฺขํ วิสฺสุขณฺนิ ทิพฺพา จ สฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
ภควโตปฺปํ ยาวตาหํ เอตฺตาวตา ทิพฺพจกฺขํ วิสฺสุขณฺนิ ทิพฺพา จ สฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
ยถากถํ ปณายสฺมาโต มหาโมคฺคฺคตาสฺส ภควตา สทฺธิํ อโหสิ “สมฺมํ กถา”ติ.

อิทาหํ อวฺโส ภควนฺตํ เอตทโวจ “อารทฺธวิริโย อารทฺธวิริโยติ ฆณฺเต อจฺจุติ.
กิตฺตาวตา น โข ฆณฺเต อารทฺธวิริโย โหติ”ติ? เอวํ อจฺจุเต มํ อวฺโส ภควาปฺปํ
เอตทโวจ “อิธ โมคฺคฺคตานิ อิกฺขุ อารทฺธวิริโย วิหริติ ‘กามํ ตโจ จ นหารุ จ

อฏฐิ ๑ อวสัสตฺ, สรีเร อวสัสตฺ มัสโสหิตํ, ยนํ ปุริสธามเน ปุริสวริเยน
 ปุริสปรกเมน ปคฺคพฺพํ, น ตํ อปฺปาณฺติวฺหา วิริยสฺส ธนฺจํ ภาวสฺสคฺติ.
 เอวํ โข โมคคฺคตฺตาน อารทฺธวิริโย โหคฺติ”ติ. เอวํ โข เม อวฺโส ภควตา สทฺธิ
 อโหสิ รมฺมี กถาติ.

เสยฺยถาปี อวฺโส หิมวโค ปพฺพตฺราชสฺส ปรีคฺตา ปาสาณสทฺทรา ยาวเทว
 อฺปนฺนิกฺเขปนมคฺคตฺตาย. เอวเมว โข มยํ อายสฺมโค มหาโมคคฺคตฺตานสฺส ยาวเทว
 อฺปนฺนิกฺเขปนมคฺคตฺตาย. อายสฺมา หิ มหาโมคคฺคตฺตานโม มหิทธิโก มหานุภาโว อากงฺขมาโน
 กปฺปํ คิฏฺเฐยฺยาติ.

เสยฺยถาปี อวฺโส มหิตฺยา โฉณชฺญา ยปรีคฺตา โฉณสทฺทรา ยาวเทว
 อฺปนฺนิกฺเขปนมคฺคตฺตาย. เอวเมว โข มยํ อายสฺมโค สารีปคฺคตฺส ยาวเทว อฺปนฺนิกฺเขปน-
 มคฺคตฺตาย. เอวเมว โข มยํ อายสฺมโค สารีปคฺคตฺส ยาวเทว อฺปนฺนิกฺเขปนมคฺคตฺตาย.
 อายสฺมา หิ สารีปคฺคโค ภควตา อนนฺกปริยาเยน โถมิโต จณฺณิโต ปสฺสโก:

“สารีปคฺโค ว ปณฺณาย

ดีเณ อฺปสฺสเมน ๑

โยปี ปารคโค ภิภุ

เอตาวปรโม^๒ สฺย”ติ.

อิตฺท เต อฺโภ มหานาคา อณฺณมณฺณสฺส สฺภาสํ สุตฺตํ สมนุโมทิสฺสึ. คคฺยํ.

๔. นวสฺตุต

[๒๓๘] เอวเมว สุตฺตํ:— เขกํ สมนํ ภควา สวคฺคิยํ วิหฺรติ เขตฺตเน อนาถ-
 ปิณฺทิกสฺส อารามे. เตน โข ปน สมนเณ อณฺณคโว นโว ภิภุ ปจฺจนาภคํ
 ปิณฺทปาคปฏิกนฺโต วิหารํ ปวีสิตฺวา อปฺโปสฺสสุโก คุณฺทฺธิฏฺโศ สงฺกสํยติ, น
 ภิภุณฺ เวยฺยาวจํ กโรติ จีวรการสฺมเย. อถ โข สมนพฺพตา ภิภุ เยน ภควา เตนฺปสฺสกมฺมํ,
 อฺปสฺสกมฺมิตฺวา ภควนํ อภิวาเทตฺวา เอกมณฺทํ นิสิตฺตํ; เอกมณฺทํ นิสินฺนา โข เต

๑ ฉ. อฺปสฺสสฺส

๒ ก. เอว โส ปรโม

ภิกขุ ภควนคัม เอตทโวจํ “อิธ ภนฺเต อณฺณคโร นโว ภิกขุ ปจฺจนาภคํ
ปิ่นฺทปาตปฏิกกนฺโต วิหารํ ปวตฺติตฺวา อปฺโปสฺสํโก กุณฺทิกฺโกตํ สงฺกสํยติ, น
ภิกขุณํ เวยฺยาวจํ กโรติ จีวรการมสฺมเย”ติ.

อถ โข ภควา อณฺณคโร ภิกขุํ อามนฺเตสํ “เอहि ทุมํ ภิกขุ มม วจฺเนน คํ
ภิกขุํ อามนฺเตสิ ‘สคฺคา คํ อากุโส อามนฺเตสิ’ติ. “เอวํ ภนฺเต”ติ โข โส ภิกขุ
ภควโต ปฏิสฺสณฺนิตฺวา เยน โส ภิกขุ เตนฺอุปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิตฺวา คํ ภิกขุํ
เอตทโวจ “สคฺคา คํ อากุโส อามนฺเตสิ”ติ. “เอวมากุโส”ติ โข โส ภิกขุ คตฺถ
ภิกขุโน ปฏิสฺสณฺนิตฺวา เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิตฺวา ภควนคํ อภิวาเทตฺวา
เอกมฺนคํ นิสํสิ; เอกมฺนคํ นิสํสนํ โข คํ ภิกขุํ ภควา เอตทโวจ “สจฺจํ กิร ทุมํ
ภิกขุ ปจฺจนาภคํ ปิ่นฺทปาตปฏิกกนฺโต วิหารํ ปวตฺติตฺวา อปฺโปสฺสํโก กุณฺทิกฺโกตํ
สงฺกสํยติ, น ภิกขุณํ เวยฺยาวจํ กโรติ จีวรการมสฺมเย”ติ. อหฺมปิ โข ภนฺเต
สํกํ กิจจํ กโรมิติ.

อถ โข ภควา คตฺถ ภิกขุโน เจตสา เจโต ปรีตฺตกถมณฺณาย ภิกขุ อามนฺเตสํ
“มา โข ทุมฺเห ภิกฺขเว เอตตฺถ ภิกขุโน อชฺชณฺณายคฺค, เอโส โข ภิกฺขเว ภิกขุ
จตุณฺนํ ฌานานํ อภิเจตฺติกานํ ทิฏฺฐชฺชมฺมสฺสํวิหารานํ นิคามตํภิ อภิจฺจนตํภิ อภิสฺสิตํภิ,
ยสฺสคฺคตฺถาย กุตฺตปคฺคา สมฺมเทว อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชนฺติ, ตทฺถนุคฺครํ พฺรหฺม-
จริยปรีโยธานํ ทิฏฺฐเชว ชฺชเม สยํ อภิญฺญา สจฺจณิกตฺวา อุปสํปชฺช วิหเรติ”ติ

อิทมโวจ ภควา, อิทํ วตฺวาน สคฺโค อถาปวํ เอตทโวจ สคฺคา:

“นยิทํ สํถิตมารพฺภ

นยิทํ อปฺปถามสา

นิพฺพานํ อธิคฺคตพฺพํ

สพฺพคฺคนุชฺชปโมจนํ”

อຍံ จ ททโร ภิกขุ

อຍမုคฺคตมโปริโส

ชาเวติ อนฺติมํ เทหิ

เชตฺวา มารํ สวํหณฺน”ติ.

จตุคฺค.

๕. สุธาตสุตต

[๒๓๘] เอวเมวเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา สāvคฺคิยํ วิหริติ เชคคเน อนาถ-
 ปิณฺฑทิกสฺส อารามเ. อถ โข อายสฺมา สุธาโต เยเน ภควา เตนฺปสฺสํกมิ.
 อททสา โข ภควา อายสฺมนฺทํ สุธาคํ ทูโรโตว อากฺขณฺทํ, ทิสฺวาน ภิกขุ อามนฺเตสิ
 “อุภเยเนวายํ ภิกขเว กุตฺปฺกุโต โสภติ ยนฺจ อภิวิโป ทสฺสณฺโณ ปาสาทิโก ปรมาย
 วณฺณนโปกฺขรคาย สมนฺนาคโต. ยสฺส จคฺคาย กุตฺปฺกุตา สมนฺนเทว อคฺคารสฺมา
 อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ, คทฺถคฺคํ พุทฺทมจฺริยปริโยสานํ ทิฏฺฐเฐว ธมฺเม สยํ อภินฺเว
 สจฺฉนิกคฺวา อุปสํปชฺช วิหริตฺติ. อิทมโวจ ภควา ฯเปว สคฺคา:

“โสภติ วทายํ ภิกขุ

อุชฺฐฏฺเณ เจคฺสา

วิปฺปยุคฺโค วิสฺสณฺณคฺโค

อนฺุปาทาย นิพฺพุโต

ธาวะติ อนฺุคิมํ เทหํ

เชคฺคา มารี สวาทนฺน”ติ.

ปณฺจมนํ.

๖. ลกฺขณฺณกภทฺทิสฺสุตต

[๒๔๐] เอวเมวเม สุตฺ:- เอกํ สมยํ ภควา สāvคฺคิยํ วิหริติ เชคคเน อนาถ-
 ปิณฺฑทิกสฺส อารามเ. อถ โข อายสฺมา ลกฺขณฺณกภทฺทิสฺสอเยเน ภควา เตนฺปสฺสํกมิ.
 อททสา โข ภควา อายสฺมนฺทํ ลกฺขณฺณกภทฺทิสฺสอเยเน ทูโรโตว อากฺขณฺทํ, ทิสฺวาน ภิกขุ
 อามนฺเตสิ “ปสฺสธ โน คฺคเมห ภิกขเว เอกํ ภิกขุ อากฺขณฺทํ ทุพฺพณฺณํ
 ทุพฺพสฺสํกํ โอโกฏฺฐมํ ภิกขุณฺํ ปริภุคฺคฺรพฺน”ติ. เอวํ ภนฺเต. เอโส โข ภิกขเว
 ภิกขุ มหิทฺธิโก มหานุภาโว, น จ สว สฺมาปคฺติ สจฺฉกรูปา, ยา เตนฺ ภิกขุนา
 อสฺมาปนฺนปฺพุพา. ยสฺส จคฺคาย กุตฺปฺกุตา สมนฺนเทว อคฺคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ,
 คทฺถคฺคํ พุทฺทมจฺริยปริโยสานํ ทิฏฺฐเฐว ธมฺเม สยํ อภินฺเว สจฺฉนิกคฺวา อุปสํปชฺช
 วิหริตฺติ. อิทมโวจ ภควา ฯเปว สคฺคา:

“หัตถา กุณฺจา มยุรา จ

หตุโย ปตฺทา มิกา

ตฺเพ สีสฺสํ ภาณนฺติ

นคฺติ ภาณนฺติ คุญฺยา.

เขวมเว มนุสฺเสสุ

ททโร เจปิ ปณฺณวา

โส हि คคฺค มหา โหติ

เนว พาโต สรรฺวา”ติ.

นฺนจ.

๗. วิสาขสูตร

[๒๔๑] เขวมเว สุตฺตํ— เอกํ สมฺมํ ภคฺวา เวธํมฺมํ จิหฺรติ มหาจเน กุฏฺฐาคาร-
 ฐาตายนํ. เทน โข ปน สมฺเยน อายสฺมา วิสาโข ปณฺจาตปฺคฺโค อปฺปจฺฉานฐาตายนํ
 ภิกฺขุ ฐมฺมียา กลาย สนฺทสฺสํ สฺมาทเปติ สฺมคฺเคเชติ สฺมปหํเสติ ปรียา วาจาย
 วิสฺสจฺจาย อนฺเตคพาย อคฺคสฺสํ วิณฺณปณฺิยา ปรียาปณฺาย อนิสฺสํคยา.

อถ โข ภคฺวา ฐายณฺทสมฺมํ ปฏิสฺสจฺจนา กุฏฺฐโค เยน อปฺปจฺฉานฐาตา
 เทนปตฺตํกมิ, อุตฺตํกมิทฺวา ปณฺณคฺเค อาสเน นิสฺสิ; นิสฺสร โข ภคฺวา ภิกฺขุ
 อามนฺเตสิ “โก หุ โข ภิกฺขเว อปฺปจฺฉานฐาตายนํ ภิกฺขุ ฐมฺมียา กลาย สนฺทสฺสํ
 สฺมาทเปติ สฺมคฺเคเชติ สฺมปหํเสติ ปรียา วาจาย วิสฺสจฺจาย อนฺเตคพาย อคฺคสฺสํ
 วิณฺณปณฺิยา ปรียาปณฺาย อนิสฺสํคยา”ติ? อายสฺมา ภนฺเต วิสาโข ปณฺจาตปฺคฺโค
 อปฺปจฺฉานฐาตายนํ ภิกฺขุ ฐมฺมียา กลาย สนฺทสฺสํ สฺมาทเปติ สฺมคฺเคเชติ สฺมปหํเสติ
 ปรียา วาจาย วิสฺสจฺจาย อนฺเตคพาย อคฺคสฺสํ วิณฺณปณฺิยา ปรียาปณฺาย
 อนิสฺสํคยาติ. อถ โข ภคฺวา อายสฺมณฺํ วิสาขํ ปณฺจาตปฺคฺกํ อามนฺเตสิ “ธารุ
 ธารุ วิสาข, ธารุ โข คุวํ วิสาข ภิกฺขุ ฐมฺมียา กลาย สนฺทสฺสํ ะเป
 อคฺคสฺสํ วิณฺณปณฺิยา ปรียาปณฺาย อนิสฺสํคยา”ติ.

อิทมโวจ ภคฺวา, อิหํ วคฺวาน สฺคโค อลาปรํ เอตทโวจ สคฺคา:—

“นากาสมานัน ฆานนติ มิสฺสํ พาเดหิ ปณฺทิตํ
 ภาสฺमानนญจ ฆานนติ เทเสนคํ อมคํ ปทํ.

ภาสฺเย ไชคเย ฆมฺมํ ปคฺคณฺเห อีสฺสินํ ฆ
 สฺภาสฺสิตฺตธา อีสฺโย ฆโม หิ อีสฺสินํ ฆโร”ติ.

สคฺคตมํ.

๘. นนทาสฺตุต

[๒๔๒] เขวมเม สฺคฺ:— เขกํ สมยํ ภควา สวาคุณฺณิ วิหริติ เขตฺตวเน อนนตปฺปณฺทิกตฺส
 อารวเน. อถ ไช อายสฺมา นนฺโท ภควโต มาตุจฺจนฺตฺโต อาโกฏิตปฺจจาโกฏิตานิ
 จีวรานิ ปารุเปตฺวา อกฺขิณี อณฺชิตฺวา อจฺฉํ ปคฺคํ กเหตุวฺวา เยน ภควา เตนฺปตฺตํมํ,
 อฺปตฺตํมํตฺวา ภควนคํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนคํ นิสฺสีทิ; เอกมฺนคํ นิสฺสินํ ไช อายสฺมฺนคํ
 นนฺทํ ภควา เอกทโวจ “น ไช เต คํ นนฺท ปฏฺฐิรูปํ กุตฺตปฺคตฺส สทฺธา อการสฺมา
 อนคาริยํ ปพฺพชิตฺส, ยํ คุวํ อาโกฏิตปฺจจาโกฏิตานิ จีวรานิ ปารุเปตฺยาสฺ, อกฺขิณี จ
 อณฺชิตฺยาสฺ, อจฺฉณฺจ ปคฺคํ จาเรตฺยาสฺ. เขวํ ไช เต นนฺท ปฏฺฐิรูปํ กุตฺตปฺคตฺส
 สทฺธา อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตฺส, ยํ คุวํ อารณฺณิโก จ อตฺตสฺ, ปิณฺทปฺปาทิโก จ
 ปํสฺสุกฺติโก จ กาเมสฺ จ อนเปกฺโข วิหเรตฺยาสฺ”ติ. อิทมโวจ ฆเปว สคฺคตา:—

“กทาหํ นนฺทํ ปตฺสเสยฺยํ อารณฺณํ ปํสฺสุกฺติกํ
 อณฺทวาคฺคณฺเนน ยาเปนคํ กาเมสฺ อนเปกฺขินน”ติ.

อถ ไช อายสฺมา นนฺโท อปเรน สมฺเยน อารณฺณิโก จ อาสฺ, ปิณฺทปฺปาทิโก จ
 ปํสฺสุกฺติโก จ กาเมสฺ จ อนเปกฺโข วิหาสฺสิติ. อฏฺฐมํ.

๙. ตีสสสุตต

[๒๔๓] สาวคณิย์ วิหริติ เขตวเน อนาถปิตุทิสฺส อารามเ. อถ โข อายสฺมา
 คิตุโส ภควโต ปิตุจฺฉาปฺคุโต เยเน ภควา เคนฺอุปสงฺกมิ, อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺคํ
 อภิวาทิตฺวา เอกมนฺคํ นิสฺสีทิ ทุกฺขี ทุมฺมโน อสฺสํนิ ปวคฺคยมาโน. อถ โข ภควา
 อายสฺมนฺคํ คิตุสฺส เขตฺทโวจ “กั นฺ โข คุวํ คิตุสฺส เอกมนฺคํ นิสฺสีโน ทุกฺขี ทุมฺมโน
 อสฺสํนิ ปวคฺคยมาโน”ติ? ตถา หิ ปน มํ ภาณเต ภิกฺขุ สมนฺตา วาจา ย สฺสนิโคตฺถเกเน
 สณฺขมภริ อกัธฺสฺส. ตถา หิ ปน คุวํ คิตุสฺส วคฺคา โน จ วจนฺทฺชโม, น โข เค
 คํ คิตุสฺส ปฏฺริรูปํ กุตฺตปฺคคฺคสฺส สทฺธา อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตฺสฺส, ยํ คุวํ วคฺคา
 โน จ วจนฺทฺชโม, เขตํ โข เค คิตุสฺส ปฏฺริรูปํ กุตฺตปฺคคฺคสฺส สทฺธา อการสฺมา
 อนคาริยํ ปพฺพชิตฺสฺส, ยํ คุวํ วคฺคา จ อสฺสํ วจนฺทฺชโม จาติ.

อิทมโวจ ภควา, อิทิ วคฺวาน สุกฺโก อถาปรํ เขตฺทโวจ สทฺธา:—

“กั นฺ กุชฺฉสฺสิ มา กุชฺฉิ อทุกฺโกโร คิตุสฺส เค วรํ
 โทษมานมกฺขวินยคฺคํ หิ คิตุสฺส พฺรหฺมจริยํ วุสฺสํ”ติ.
 นวมิ.

๑๐. เถรนามกสุตต

[๒๔๔] เขกํ สมยํ ภควา ราชคฺเห วิหริติ เวพฺพวเน กถฺนทกฺกนิวาเป. เตน โข
 ปน สมนฺเยเน อณฺเณตโร ภิกฺขุ เถรนามโก เอกวิหาริ เจว โหติ เอกวิหารสฺส จ
 วณฺณวาที. โส เอกโก คามํ ปิณฺฑาทาย ปวิสฺสติ, เอกโก ปฏิกฺกมฺติ, เอกโก รโท
 นิสฺสีทติ, เอกโก จงฺกมํ อธิชฺชจฺาติ. อถ โข สมนฺพหุตา ภิกฺขุ เยเน ภควา เคนฺอุปสงฺกมิตฺสํ,
 อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺคํ อภิวาทิตฺวา เอกมนฺคํ นิสฺสีทิตฺสํ; เอกมนฺคํ นิสฺสีนา โข เค
 ภิกฺขุ ภควนฺคํ เขตฺทโวจ “อิธ ภาณเต อณฺเณตโร ภิกฺขุ เถรนามโก เอกวิหาริ
 เอกวิหารสฺส จ วณฺณวาที”ติ.

อถ โข ภควา อญฺญตรํ ภิกขุ อามนฺเตติ “เอहि คุวํ ภิกขุ มม วณฺเนน เถรํ
 ภิกขุ อามนฺเตหิ ‘สตุถา คํ อวฺสุโส เถร อามนฺเตติ’ติ. “เอวํ ภาณเต”ติ โข โส
 ภิกขุ ภควโต ปฏิสฺสณฺนิคฺชา เยนายสฺมา เถโร เทนุปลสงฺกมิ, อุปลสงฺกมิคฺชา อายสฺมุนคํ
 เถรํ เขตทโวจ “สตุถา คํ อวฺสุโส เถร อามนฺเตติ”ติ. “เอวมาวฺสุโส”ติ โข
 อายสฺมา เถโร ศฺสสฺส ภิกขุโน ปฏิสฺสณฺนิคฺชา เยน ภควา เทนุปลสงฺกมิ, อุปลสงฺกมิคฺชา
 ภควนคํ อภิวาทิตฺวา เอกมฺนคํ นิสีทิ; เอกมฺนคํ นิสีนฺนํ โข อายสฺมุนคํ เถรํ
 ภควา เขตทโวจ “สจฺจํ กิร คุวํ เถร เอกวิหารี เอกวิหารสฺส จ วณฺณวาที”ติ
 เอวํ ภาณเต. ยถากถํ ปน คุวํ เถร เอกวิหารี เอกวิหารสฺส จ วณฺณวาทีติ
 อิทํ ภาณเต เอโก ความํ ปิณฺฑาย ปวิสํมิ, เอโก ปฏิกกมํมิ, เอโก รโห
 นิสีทํมิ, เอโก จงฺกมํ อธิชฺชํมิ, เอวํ ชฺวาทํ ภาณเต เอกวิหารี เอกวิหารสฺส จ
 วณฺณวาทีติ.

อตุเลโส เถร เอกวิหารโร, เนโส นตฺถิติ วทามิ, อมฺเิจ เต เถร ยถา เอกวิหารโร
 วิตุถารคเรณํ ปริปฺปญฺเณ โหติ, คํ สฺสุณามิ. สจฺจํ มนฺตโรหิ, ภาสฺสิสฺสํมิติ.
 “เอวํ ภาณเต”ติ โข วเปา กถญฺจ เถร เอกวิหารโร วิตุถารคเรณํ ปริปฺปญฺเณ
 โหติ; อิท เถร ยํ อคฺคํ คํ ปหิณฺ, ยํ อนาคคํ คํ ปฏินิสฺสํจฺจ, ปจฺจุปปนฺเนสฺส จ
 อตฺตภาวปฏิตาภสฺส ฉนฺทราโค สุปฺปวีนฺโติ. เอวํ โข เถร เอกวิหารโร วิตุถารคเรณํ
 ปริปฺปญฺเณ โหติติ.

อิทมโวจ ภควา, อิทํ วตฺวาน สฺสคโต อถาปรํ เขตทโวจ สตุถา:—

“สพฺพภาภิภุํ สพฺพวิทฺตุํ สฺสุเมธํ
 สพฺเพสฺส ชมฺเมสฺส อญฺชลิตคํ
 สพฺพิ ชหิ คณฺหกชเย วิมฺมคํ
 คมหิ นรํ เอกวิหารีติ พุรุมฺ”ติ.

ทสฺม.

๑๑. มหาภป็นที่สุด

[๒๔๕] เอวมเม สุตํ:- เอกํ สมัยํ ภควา สาธุคณิ วิหริติ เขตวเน อนาถปิณทิกัสส อารามเ. อถ โข อายสฺมา มหาภป็นิ เยน ภควา เทนุปลงฺกมิ. อทฺทสา โข ภควา อายสฺมณฺหํ มหาภป็นิ ทูโรโค อากจฺจนฺทํ, ทิสฺวาน ภิกฺขุ อามนฺเตสํ “ปัสสเถ โน คฺเมเห ภิกฺขเว เอกํ ภิกฺขุ อากจฺจนฺทํ โอทาทํ ทนุํ กุณฺณาสิกฺข”ติ. เอวํ ภนฺเต. เอโส โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ มหิตฺธิโก มหานุภาโว, น จ สา สมฺปาตติ สุตฺตารุปา, ยา เตน ภิกฺขุณา อสฺมาปณฺนปฺพพา. ยสฺส จคฺฉาย กุตฺตปฺปคา สมฺมเทว อการสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชติ, ตทฺทศฺสํ พุทฺทมจฺริยปริโยธานํ ทิจฺเจว ชมฺเม สยํ อภินฺณา สจฺฉนิกฺควา อุปสฺมปชฺช วิหริตฺติ.

อิทมโวจ ภควา, อิํ วตฺวาน สฺสโค อถาปรํ เอกทโวจ สฺสเถ:-

“ชคฺติโย เสฏฺโฐ ชเนตฺถมํ
วิชฺชาจฺรณสมฺปนฺโน

เย โคตฺตปฺปิสฺสarin
โส เสฏฺโฐ เทวมาณเส.

ทิวา คปฺติ อาทิจฺโจ
สณฺนทโร ชคฺติโย คปฺติ
อถ สพฺพมโหรรตฺติ”

รคฺติมาภาติ จนฺติมา
ณายี คปฺติ พุราหฺมโณ
พฺพุโร คปฺติ เคชลา”ติ,

เอกาทสมํ.

๑๒. สหายกสุดท้าย

[๒๔๖] เอวมเม สุตํ:- เอกํ สมัยํ ภควา สาธุคณิ วิหริติ เขตวเน อนาถปิณทิกัสส อารามเ. อถ โข เทว ภิกฺขุ สหายกา อายสฺมโค มหาภป็นิสฺส สทฺธิวิหาริน เยน ภควา เทนุปลงฺกมิสฺส. อทฺทสา โข ภควา เต ภิกฺขุ ทูโรโค อากจฺจนฺเต,

ทิสฺวาน ภิกขุ อามนฺเตสึ “ปฐฺสถ โน ตุมฺเห ภิกฺขเว เอเต เทว ภิกขุ สหยาเก
 อากฺขณฺเต กปฺป็นสฺส สทฺธิวiharino”ติ. เอวํ ภนฺเต. เอเต โข ภิกฺขเว^๑ ภิกขุ
 มหิทฺธิกา มหานุภาวา, น จ สฺมาปคฺติ สุตฺตภา, ยา เตหิ ภิกขุหิ
 อสฺมาปนฺนปฺพุพา. ยสฺส จตฺถาย กุสฺสคฺคา สมนฺเทว อคฺวารสฺมา อนคฺวาริยํ ปพฺพชฺชติ,
 คทฺถนุคฺครํ พฺรหฺมจฺริยปรีโยธานํ ทิฏฺฐเจว ชฺชเม สยํ อภินฺนวา สจฺฉนิกคฺวา อฺปสฺมปชฺช
 วิหรนฺตฺติ.

อิทมวโจ ภคฺวา, อิํ วตฺวาน สฺสคโค อถาปรํ เอตทวโจ สฺสคฺคา:—

“สหายา วตฺติเม ภิกขุ	จิรฺรคฺคํ สเมตฺติกา ^๒
สเมตฺติ เนลํ สทฺธชฺชโม	ชฺชเม พุทฺธปฺปเวทิตฺเต.

สฺสวีนฺติกา กปฺปิเนน	ชฺชเม อริยปฺปเวทิตฺเต
ชาเรณฺติ อนฺติมํ เทหํ	เชตฺวา มารํ สฺวาหนฺนุ”ติ.

ทวาทสํ.

ภิกขุสํยุตฺตํ สมตฺตํ.

คสฺสสุทฺธานํ

โกถิโค อฺปคฺติสฺสโต จ	ชฺชวโจ จาปิ ปวฺจจฺจติ
นโว สฺสชาโค ภทฺธิ จ	วิธฺาชนฺนุโท คิธฺิสฺสโต จ
เถรนาโม จ กปฺปิโน	สฺสหาเยน จ ทวาทสาคิ.

นันทนาคโค ทฺติโย.

คณสุทฺทหน

นิทานภิกษุสมณ

อนมตฺตเคน กตฺถป

ตถการวราหุตถกฺขโณ

โอบมม ภิกฺขนา วคฺโค.

ทฺติโย เตน ปจฺจุจฺติ.

นิทานวคฺคสยฺตตํ สมตฺต.

ปทานุกรกโม

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก
[อ]		อกรุกตา	๗๐/๑๑๖
อกุทหม	๒๓๓/๒๕๕	อการวา	๑๕๖/๒๓๕
อกมมาเสหิ	๕๑/๖๗	อการธูมา	๑๗๓/๒๒๕
อกริสุ	๒๒๒/๒๔๙	อคุคตทวาเรหิ	๑๕๕/๒๐๙
อกริธตาภิ	๒๓๗/๒๖๓	อคุคินา	๖๐/๙๐
อการดิเกน	๓๓/๕๖	อการรภาแห	๒๓๖/๒๔๖
อการดิโก	๕๑/๖๗, ๑๕๖/๑๙๑	อการรภาสุ	๖๓/๙๖
อการโด	๑๗/๒๐, ๒๐๒/๒๔๑	อการรภาสุ	๖๓/๙๖
อกริธตาภิ	๒๓๗/๒๖๓	อการราน	๖๓/๙๖
อกรุปา	๑๑๕/๑๖๔, ๑๗๙/๒๒๗	อกริ	๑๙/๒๕
อกรุสธตญญ	๙๖/๑๕๖, ๙๖/๑๕๗	อกริ	๑๑๖/๑๖๕
อกรุสเทหิ	๑๕๒/๒๐๒	อกริรปกรนคตสุ	๓๒/๕๒
อกริธโน	๑๐๕/๑๙๗, ๒๕๓/๒๖๗	อกริรปตมปนโน	๑๗/๒๒
อกรุโข	๑๕๙/๒๑๗	อกรุคมา	๗๐/๑๒๓, ๑๕๙/๑๙๖
อกรุขมา	๑๕๙/๑๙๕	อกรุคยโต	๗๐/๑๒๔
อกรุขนิ	๒๑๗/๒๔๗, ๒๔๗/๒๖๖	อกรุคย	๗๐/๑๒๔
อกรุขเทหิ	๕๑/๖๗	อกรุคเยน	๑๒๗/๑๗๕
อกรุคตา	๒๓๓/๒๕๖	อกรุคโย	๗๐/๑๒๓, ๑๕๙/๑๙๖
อกรุคโต	๑๕๕/๑๗๖	อกรุจาวทถ	๑๕๙/๑๙๖
อกรุมาตี	๑๕๙/๒๑๗	อกรุจาวทญเต	๑๕๙/๑๙๕

ปทานุทุกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุทุกโม	ปพเพ/องเก
อจฺจาวทิตฺถ	๑๕๕/๑๕๗	อณฺณคิตฺติเยหิ	๒๔/๓๓,๓๒/๕๒
อจฺฉริยํ	๖๐/๘๘,๒๐๒/๒๔๒	อณฺณํ	๓๕/๕๘
อจฺฉนาเทตฺวา	๑๕๕/๒๑๐	อณฺณวา	๓๒/๔๘,๓๒/๕๒,๗๐/๑๑๗
อจฺฉิตฺตํ	๔๑/๖๗	อณฺณวาจิตฺตํ	๒๒๘/๒๕๓
อจฺฉิตฺตํ	๑๒๘/๑๗๕	อณฺณวาณา	๖๐/๘๘
อจฺฉิตฺตํ	๑๓๖/๑๘๑	อณฺณวาคุณฺณ	๒๔๒/๒๖๖
อจฺฉนาตา	๗๒/๑๒๖	อณฺโณ	๔๖/๗๓
อจฺฉนํ	๑๕๕/๒๑๐	อณฺณตฺถํ	๒๐๒/๒๔๒,๒๑๔/๒๔๖
อจฺฉิตฺตํ	๓๑/๔๖	อณฺณจํ	๓๓/๕๕,๖๕/๑๐๓
อจฺฉิตฺตํ	๔๖/๗๓,๔๘/๗๕	อณฺณจํ	๔๘/๗๕,๕๐/๗๘
อจฺฉิตฺตํ	๑๑๖/๑๖๕	อณฺณจํ	๑๗/๑๘
อจฺฉิตฺตํ	๓๒/๕๒	อณฺณจํ	๑๓๓/๑๗๘
อจฺฉิตฺตํ	๒๐๐/๒๓๘	อณฺณจํ	๑๕๕/๒๑๑
อจฺฉิตฺตํ	๑๕๕/๒๑๐	อณฺณจํ	๑๓๓/๑๗๘
อจฺฉิตฺตํ	๖๕/๑๐๓	อณฺณจํ	๑๗๗/๒๒๗
อจฺฉิตฺตํ	๖๑/๘๒	อณฺณจํ	๑๓๓/๑๗๘
อจฺฉิตฺตํ	๒๓๒/๒๕๖	อณฺณจํ	๒๐๒/๒๔๒
อจฺฉิตฺตํ	๒๓๑/๒๕๕	อณฺณจํ	๑๗๗/๒๒๗,๒๑๑/๒๔๕
อจฺฉิตฺตํ	๔๑/๖๗	อณฺณจํ	๑๕๓/๒๐๘,๑๕๕/๒๑๒
อจฺฉิตฺตํ	๒๔๒/๒๖๖	อณฺณจํ	๒๑๑/๒๔๕
อจฺฉิตฺตํ	๒๔๒/๒๖๖	อณฺณจํ	๒๑๑/๒๔๕
อจฺฉิตฺตํ	๕๐/๗๘	อณฺณจํ	๗๐/๑๑๘,๑๕๒/๒๐๕
อจฺฉิตฺตํ	๑๗/๒๑,๑๕๕/๒๐๘	อณฺณจํ	๗๐/๑๒๒
อจฺฉิตฺตํ	๗๐/๑๑๖	อณฺณจํ	๑๓๐/๑๗๖

ปทานุกรกโม

๒๗๕

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก
อติกกมม	๗๐/๑๑๙	อตุถวถ์	๑๔๘/๑๙๔
อติจาวิน	๒๑๔/๒๔๖,๒๒๒/๒๔๙	อตุถวถ์	๑๕๔/๒๐๘
อติปปโค	๒๔/๓๒	อตุถวถ์	๑๕๕/๒๑๓
อติมณณติ	๑๖๑/๒๑๙	อตุถวถ์	๔๕/๗๒
อติมณณเยย	๑๖๑/๒๑๙	อตุถวถ์	๓๒/๕๒
อติเวถ์	๒๓๓/๒๕๕	อตุถวถ์	๑๕/๑๘
อติคตทธาน	๓๓/๕๖,๖๖/๑๐๖	อตุถวถ์	๗๐/๑๒๔
อติค	๓๔/๕๘,๘๘/๑๔๘	อตุถวถ์	๓๒/๔๙,๕๑/๗๘
อติคานาคคปจจุปปน	๗๐/๑๒๓,๒๐๐/๒๓๙	อตุถวถ์	๖๔/๙๙
อติคานาคคปจจุปปน	๗๐/๑๒๓	อติคานาคคปจจุปปน	๔๑/๖๖
อติคานาคคเตน	๓๓/๕๖	อติคานาคค	๑๐๙/๑๖๐
อตุคโค	๖๖/๑๐๖	อติคานาคค	๑๐๙/๑๖๐
อตุคคค	๒๒/๒๙	อติคานาคค	๔๑/๖๖
อตุคคาวปฏิทา	๒๒๒/๒๔๘,๒๓๓/๒๕๗	อตุคคค	๖๒/๙๔
อตุคคาวปฏิทา	๒๔๔/๒๖๘	อตุคคค	๖๒/๙๔
อตุคคาวปฏิทา	๒๐๒/๒๔๒,๒๒๒/๒๔๘	อตุคคค	๑๕๒/๒๐๓
อตุคคโม	๑๔๖/๑๙๐	อตุคคค	๓๒/๕๒,๖๒/๙๔
อตุคค	๑๘๘/๒๓๓	อตุคคค	๖๕/๑๐๓,๑๔๙/๑๙๕,๒๐๒/๒๔๒
อตุคค	๓๒/๕๒,๔๑/๖๖	อตุคคค	๑๗/๑๙,๔๕/๗๒,๒๔๕/๒๖๙
อตุคค	๓๒/๕๒	อตุคคค	๓๔/๕๘,๘๘/๑๔๘
อตุคคค	๔๓/๖๙,๔๙/๗๖,๕๐/๗๗,๑๗๕/๒๒๖	อตุคคค	๑๒๖/๑๗๓
อตุคคค	๑๕๒/๒๐๓	อตุคคค	๑๔๓/๑๘๓
อตุคคค	๒๑/๒๘,๑๒๐/๑๖๙	อตุคคค	๑๔๔/๑๘๗,๑๗๙/๒๒๘
		อตุคคค	๖๕/๑๐๒,๘๔/๑๓๕

ปทานุกโกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกโกโม	ปพเพ/องเก
อริคนุตพุท	๒๓๘/๒๖๓	อนนุตตเคต	๕/๓๐,๖๕/๓๐๒
อริคัม	๘๕/๓๓๕	อนนุโต	๑๕๒/๒๐๓
อริคมาย๑๕๕/๓๘๘,๑๕๗/๒๓๖,๑๕๘/๒๓๗, ๑๖๑/๒๓๘,๑๗๓/๒๒๕		อนนปจิตา	๗๐/๑๓๖
อริคโม	๘๕/๓๓๕	อนนเปกโข	๒๕๒/๒๖๖
อริจุตมุปนมน	๖๗/๓๐๘,๖๗/๓๓๐	อนนพยุสน	๘๖/๑๕๖,๑๖๐/๒๓๘
อริฐจาทิ	๑๕/๓๘,๒๕๕/๒๖๗	อนนภาว	๘๖/๑๕๖
อริฐจัน	๑๕/๓๘	อนนภาวังกทานิ	๓๕/๖๐
อริฐจามิ	๒๕๕/๒๖๘	อนนภาวังกโต	๕๕/๘๖,๖๐/๘๐
อริปปายโต	๑๘/๒๕-๒๕	อนนภินนทิตา	๕๑/๘๐
อริวจน	๑๕๘/๒๓๗	อนนภินนทิตานิ	๕๑/๘๑
อโรคมานิ	๕๕/๘๕,๖๐/๘๐	อนนภิตังขโรนโต	๕๑/๘๐
อนคาริย	๑๗๒/๒๒๕,๒๕๕/๒๖๘	อนนภิตนฺเจตยนโต	๕๑/๘๐
อนชฎาปนนา	๑๕๕/๑๘๗,๒๓๑/๒๕๖	อนนภิตมพุทต	๑๐/๓๓,๖๕/๓๐๓,
อนชฎาปนโน	๑๕๕/๑๘๖		๑๑๕/๑๖๓
อนชโลธิตา	๕๑/๘๐	อนนคคเคน	๒๕๖/๒๗๑
อนนคคกตา	๒๐/๒๖	อนนคคโค	๑๒๕/๑๗๒
อนคคโต	๖๖/๓๐๗	อนนย	๑๕๘/๒๓๖,๑๕๙/๒๓๗
อนคคมนวาจ	๑๕๓/๒๐๖	อนนวกกนตา	๑๑๘/๑๖๗
อนคคมนา	๑๕๓/๒๐๖	อนนตตาทิกา	๑๕๓/๑๘๓
อนคคกาย	๑๕๕/๑๘๘	อนนาคคมนา	๒๒๘/๒๕๓
อนนุโพธา	๖๐/๘๘	อนนาคค	๓๕/๕๘,๘๘/๑๕๘
อนนุยุคเคหิ	๑๕๕/๒๐๘	อนนาคาปี	๑๕๕/๑๘๘
อนนุตตวิทา	๑๓๐/๑๗๖	อนนาคาโร	๕๒/๘๓
		อนนิจาโต	๖๖/๓๐๗

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก
อนิจจา	๓๒/๕๓,๑๓๕/๑๖๕	อนุปหารา	๕๒/๗๓
อนิถินโน	๖๓/๙๕	อนุปาทา	๓๑/๕๗,๖๗/๑๑๑,๒๐๑/๒๔๐
อนิทาน	๙๖/๑๕๕	อนุปาทาย	๑๓๖/๑๙๓
อนิสฺสิตาย	๒๔๓/๒๖๕	อนุปาทาวิมุตโต	๑๖/๑๙
อนุกมฺปมาโน	๑๕๗/๑๙๕	อนุปาทิย	๕๓/๗๐
อนุกมฺปิ	๑๕๖/๑๙๓	อนุปาปฺณาคิ	๑๗๒/๒๒๕
อนุกุคหยา	๑๑/๑๓,๖๓/๙๕	อนุปาปฺณาคู	๑๖๒/๒๑๙,๑๗๒/๒๒๕
อนุกุคหิโต	๒๓๕/๒๖๐	อนุปายาส	๖๕/๙๙,๙๖/๑๔๗
อนุญจิกา	๒๒๕/๒๕๓	อนุปุพฺพวิหารตฺมาปคฺคินิ	๑๕๕/๒๑๒
อนุคฺตริ	๕๓/๖๗,๗๐/๑๑๘,๑๓๕/๑๖๕, ๑๘๘,๑๕๒/๒๐๕	อนุปฺปาทฐมมานิ	๓๕/๖๐
อนุคฺตโร	๕๓/๖๗	อนุปฺปาทฐมโม	๕๕/๙๖,๕๙/๙๙,๖๐/๙๐
อนุคฺตรสฺส	๑๕๗/๒๑๗	อนุปฺปาทา	๒๐/๒๕
อนุทฺย	๑๕๖/๑๙๓	อนุปฺปนฺนา	๑๕๕/๑๘๗
อนุทฺธเณคิ	๑๖๕/๒๒๐,๒๓๒/๒๕๗	อนุพฺพนฺนุติ	๑๕๙/๒๑๗
อนุทฺธมฺจาวิ	๕๓/๗๙,๖๖/๑๐๕	อนุโมทาม	๖๗/๑๓๓
อนุทฺทมฺม	๓๕/๕๙,๕๖/๗๓,๕๘/๗๕	อนุโมทิ	๓๒/๕๒
อนุทฺทจิกาย	๑๖๕/๒๒๐,๒๓๒/๒๕๗	อนุยาต	๖๕/๑๐๒
อนุทฺติคา	๒๕/๓๙	อนุยาโต	๖๕/๑๐๓
อนุทฺติควา	๒๐๒/๒๔๒	อนุสาธนิ	๑๕๙/๑๙๕
อนุทฺนาหิ	๑๕๐/๑๙๘,๑๕๐/๑๙๙	อนุสํกฺขมานา	๒๓๑/๒๕๕
อนุทฺนินฺ	๒๓/๓๐	อนุเสติ	๓๘/๖๓
อนุทฺวาทกา	๑๕๒/๒๐๕	อนุสฺสฺสฺรณ	๗๐/๑๑๙
อนุทฺทโต	๑๕๙/๒๑๗	อนุสฺสฺรติ	๗๐/๑๒๓
		อนุสฺสฺรามี	๑๕๒/๒๐๕

ปทานุกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกโม	ปพเพ/องเก
อนุสัตเรยฺย	๑๓๐/๑๗๖	อนุตรายาย	๑๗๒/๒๒๕
อนุสัตวา	๖๘/๑๑๒,๖๘/๑๑๔	อนุตรายโก	๑๕๗/๒๑๖,๕๘/๒๑๗
อนุสัตวนฺติ	๓๒/๕๒	อนฺตํ	๒๓๒/๒๕๖
อนุปตฺติคํ	๒๔๔/๒๖๘	อนฺติมา	๑๑๕/๑๖๔
อนเนกปริยาเยน	๒๓๗/๒๖๒	อนฺโต	๔๖/๗๓
อนเนกวิธี	๕๑/๗๘,๕๑/๗๙	อนฺเต	๓๕/๖๐
อนเนกวิธีคํ	๗๐/๑๑๘,๑๕๒/๒๐๔	อนฺเตน	๑๓๒/๑๗๘
อนเนเก	๑๕๒/๒๐๕	อนฺธการํ	๘๕/๑๔๔
อนเนตคพาย	๒๔๑/๒๖๕	อนฺวเย	๓๓/๕๖
อนนฺตํ	๑๔๔/๑๘๖	อปกขุคฺคเมยฺย	๖๗/๑๑๓
อนฺนคฺคปฺปิโน	๑๐๑/๑๕๒,๑๐๒/๑๕๔	อปกสฺส	๑๔๖/๑๘๘
อนฺนคฺคปฺปิ	๑๔๕/๑๘๘,๑๕๐/๑๙๘	อปจโย	๖๑/๘๑,๖๒/๘๓
อนฺนคฺคณํ	๒๓๒/๒๐๖	อปจิตา	๗๐/๑๑๗
อนฺนคฺคโม	๖๐/๘๐,๒๒๖/๒๕๑	อปจโค	๗๐/๑๑๖
อนฺนคฺคานํ	๒๗/๔๑,๓๓/๕๕,๑๕๖/๒๑๔	อปยนฺตโย	๖๘/๑๑๖
อนฺนคฺคานาย	๑๕๖/๒๑๕	อปยนฺตํ	๖๘/๑๑๖
อนฺนคฺคาเปติ	๑๕๖/๒๑๔	อปยนฺโต	๖๘/๑๑๖
อนฺนคฺคายมาเน	๑๕๖/๒๑๓	อปยาเปติ	๖๘/๑๑๖
อนฺนคฺคายิ	๒๒๘/๒๕๓	อปรี	๓๒/๔๘
อนฺนคฺคายิสฺสตี	๑๔๓/๑๘๔	อปรีการํ	๒๔/๓๓,๖๗/๑๐๘,๖๗/๑๑๐
อนฺนคฺคหิตา	๑๔๓/๑๘๓, ๒๓๖/๒๖๐	อปรีการา	๖๗/๑๐๘
อนฺนคฺคหิโต	๒๓๖/๒๖๐	อปรา	๖๗/๑๑๓
อนฺนคฺ	๖๖/๑๐๕	อปรามฐเจหิ	๔๑/๖๗

ปทานุกรกโม

๒๗๘

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก
อปริกษีณา	๑๘/๒๕	อปปฏิวา	๖๐/๘๘
อปริคตส์	๕๑/๘๐	อปปฏิสัทธิคัม	๓๒/๕๒
อปริมุคโต	๑๑๘/๑๖๘	อปปฏิสังฆา	๖๖/๑๐๗, ๑๕๔/๒๑๐
อปริยาทินนา	๑๒๔/๑๗๒	อปปตฺรานิ	๑๕๖/๒๑๓
อปริตฺตฺรา	๑๔๖/๑๘๐	อปปตฺติจฺจเ	๓๘/๖๓, ๒๒๘/๒๕๒
อปริหานั	๑๕๐/๑๘๘	อปปตฺติสฺสา	๑๕๖/๒๑๔
อปริพาหิ	๘๖/๑๔๗	อปปตฺตฺมานสั	๑๖๒/๒๑๘, ๑๗๒/๒๒๕
อปรปฺปจฺจยา	๑๕/๑๘, ๔๘/๗๕, ๔๘/๗๖, ๕๐/๗๗	อปปตฺติกาณิ	๒๒๕/๒๕๑
อปรสัทธิโค	๑๔๕/๒๐๘	อปปถามสั	๒๓๘/๒๖๓
อปรสัทธิคฺค	๑๕๔/๒๐๘	อปปทกฺขิณคฺคาหิโน	๑๔๘/๑๘๕, ๑๕๐/๑๘๗, ๑๕๑/๒๐๐
อปรสัทธิค	๗๒/๑๒๖	อปปปฺปญฺญา	๑๖๑/๒๑๘
อปรสัทธิ	๑๕๔/๒๑๐	อปปปฺปรีสัณ	๒๒๕/๒๕๑
อปรปฺปญฺญา	๒๒/๒๘, ๒๓๗/๒๖๒	อปปปมคฺคโก	๒๒๔/๒๕๐
อปรายั	๖๐/๘๘, ๑๖๖/๒๒๑	อปปปมคฺคา	๒๓๐/๒๕๔, ๒๓๓/๒๕๗
อปรจฺฉิ	๓๒/๕๒	อปปปมคฺคิกา	๘๓/๑๓๔
อปรจฺฉิ	๕๑/๘๐	อปปปมคฺคิ	๑๗/๒๒, ๑๘๘/๒๓๓
อปรจฺฉิวิสงฺขารั	๕๑/๘๐, ๕๑/๘๑	อปปปมคฺคสั	๑๗๘/๒๒๘
อปรจฺฉิวิค	๕๑/๘๐	อปปปมาณวิหาริโน	๑๖๖/๒๒๑
อปรจฺฉิ	๗๐/๑๑๖	อปปปิจฺจคฺคา	๑๔๘/๑๘๓
อปรปกา	๒๒๔/๒๕๐	อปปปิจฺจโน	๑๔๘/๑๘๓
อปรปคฺคภา	๑๔๖/๑๘๘	อปปเปติ	๑๓๑/๑๗๗
อปรปฏฺธิ	๑๔๔/๑๘๖, ๑๔๔/๑๘๗	อปรเปตฺกฺขา	๑๖๑/๒๑๘
อปรปฏฺธิวิยาตฺตป	๗๓/๑๒๘	อปรโปตฺตฺกโก	๒๓๘/๒๖๒

ปทานทุกโม	ปพเพ/องเก	ปทานทุกโม	ปพเพ/องเก
อปปัสสุตา	๑๐๑/๑๕๒,๑๐๒/๑๕๔	อภิธานิสูตรนุติ	๓๓/๕๖
อปปหีนา	๑๘/๒๕	อภิธรรมมาเน	๗๐/๑๑๘,๗๐/๑๒๒,๑๕๒/๒๐๔
อปปหิยมานา	๑๔๕/๑๘๘	อภิธมฺมาตฺตโน	๑๑๓/๑๖๓
อพฺพหุตฺถกา	๒๒๕/๒๕๓	อภินฺว	๑๗๔/๒๒๖,๒๔๕/๒๖๘
อพฺพณฺณวํสํ	๓๓/๕๖	อภินฺวณํ	๑๕๔/๒๑๒
อพฺพณฺณวาทิ	๑๗/๒๒	อภินฺวาทิ	๑๕๓/๒๐๘
อพฺพณฺณวาทิ	๖๕/๑๐๓,๑๑๕/๑๖๔	อภินฺนุทฺติ	๑๑๘/๑๖๘
อพฺพคิตฺตา	๑๓๐/๑๗๖	อภินิพฺพคฺคตฺติ	๖๒/๘๔
อพฺพาคิกฺเขยฺยาม	๒๔/๓๓,๒๕/๓๗	อภินิพฺพคฺคตฺติ	๑๒๐/๑๖๘,๑๒๐/๑๖๘
อพฺพคฺคเหตุว	๒๓๑/๒๕๕	อภินิมนฺนินฺน	๖๔/๘๘
อพฺพคฺคํ	๖๐/๘๘,๖๗/๑๑๑,๒๐๒/๒๔๒	อภินิเวตฺตานุสฺสยํ	๑๕/๑๘
อพฺพโกกาสกคฺโค	๑๖๔/๒๒๐	อภินฺนุ	๑๖๖/๒๒๑
อพฺพโกกาสํ	๑๕๔/๒๑๐	อภินฺน	๒๔/๓๓
อพฺพยาคํ	๑๕๕/๒๑๒	อภินฺนุ	๑๖๐/๒๑๘,๑๘๐/๒๒๘
อพฺพยาปนฺนจิตฺตา	๑๑๑/๑๖๓	อภินฺนุ	๒๓๘/๒๖๔
อพฺพยาปาทฐาคํ	๘๖/๑๔๖	อภินฺน	๓๒/๔๘,๓๒/๕๓,๔๓/๖๖,๖๐/๘๘
อพฺพยาปาทฐิกโก	๘๖/๑๔๖	อภินฺน	๖๐/๘๘
อพฺพยาปาทฐกฺกปโป	๘๖/๑๔๖	อภินฺน	๑๕๑/๒๐๒
อพฺพยาปาทฐณฺว	๘๖/๑๔๖	อภินฺน	๓๗/๖๒
อพฺพไฟ	๑๕๕/๑๘๘	อภินฺน	๕๓/๘๓
อภินฺน	๑๑๗/๑๖๖	อภินฺน	๒๕/๓๘,๕๓/๘๐
อภินฺน	๒๒๕/๒๕๓	อภินฺน	๓๗/๖๒
อภินฺน	๔๕/๗๓	อภินฺน	๔/๘,๖๕/๑๐๓,๖๕/๑๐๒
อภินฺน	๔๖/๗๓,๔๗/๗๔,๔๘/๗๕	อภินฺน	๗๔/๑๒๘,๗๔/๑๓๔

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก
อภิสเมติ	๒๐/๒๕	อริยสาวกา	๕๐/๗๘
อภิสมฺพชฺฌนติ	๒๐/๒๕	อริยสาวโก	๒๗/๔๒, ๓๓/๕๖, ๓๗/๑๖๒,
อภิสมฺพทฺโธ	๑๑๕/๑๖๔		๕๐/๗๗, ๖๑/๘๒, ๖๑/๘๓, ๖๓/๘๖,
อภินรฺกติ	๕๕/๘๕, ๖๐/๘๐		๗๐/๑๒๑, ๘๖/๑๔๖, ๑๘๘/๒๓๔
อมตทวาริ	๒๗/๔๒, ๓๓/๕๖, ๔๘/๗๖,	อริยสาวกตฺถิ	๔๘/๗๕, ๔๘/๗๖, ๕๐/๗๗
	๕๐/๗๗	อริยา	๑๕๒/๒๐๒
อมตคณฺณฺหิ	๑๕๔/๒๐๘	อริเยหิ	๑๐๐/๑๕๒
อมนสิการา	๑๕๒/๒๐๓	อริโย	๓๓/๕๕, ๓๓/๕๖, ๔๑/๖๖, ๕๐/๗๗,
อมนาสมฺปโยคา	๑๒๖/๑๗๓		๒๓๕/๒๕๘
อมนุสฺเสหิ	๒๒๕/๒๕๑	อิตฺตฺถิ	๑๗/๒๑, ๓๒/๔๘, ๗๐/๑๑๗,
อมนิฏฺกโม	๖๓/๘๖	อิตฺตฺวา	๑๔๔/๑๘๖
อมหุคฺคํ	๗๐/๑๑๘, ๑๕๒/๒๐๔	อิตฺ	๖๗/๑๑๑, ๒๒๘/๒๕๒
อมาณิตา	๗๐/๑๑๖	อิตาณิโน	๗๐/๑๑๖
อมฺจุณฺติ	-๑๔๔/๑๘๗, ๒๓๑/๒๕๖	อวกฺกนฺติ	๖๔/๘๘, ๖๔/๘๘, ๕๘/๘๗, ๕๘/๘๘
อมฺจุณฺติโค	๑๔๔/๑๘๖	อวชานามิ	๓๒/๕๒
อมฺคุราตฺถิ	๗๐/๑๑๘, ๑๕๒/๒๐๕	อวณฺณา	๒๒/๒๘
อวฺกฺขิตาย	๒๓๒/๒๕๗	อวทนต์	๑๒/๑๕
อวฺกฺขิตเน	๑๖๕/๒๒๐, ๒๓๒/๒๕๗	อวตฺธิจํ	๗๔/๑๒๘
อวณฺณายคเน	๒๓๑/๒๕๕	อวตฺธิจฺจานิ	๗๗/๑๓๑
อวทิติ	๑๔๖/๑๘๐	อวตฺถิยิ	๒๒๘/๒๕๓
อวทํ	๖๘/๑๓๓, ๖๘/๑๓๕, ๔๑/๖๗,	อวตฺถิยฺสฺส	๒๒/๒๘, ๒๓๗/๒๖๒
	๑๗๘/๒๒๗	อวตฺถิยฺสฺส	๕๑/๘๑
อวิญฺญนฺเตหิ	๔๑/๖๗	อวตฺถิยฺสฺส	๕๑/๘๑
อวิญฺญนฺตเวทิตะ	๒๔๖/๒๗๐	อวํกคา	๒๒/๒๘

ปทานนุกโม	ปพเพ/องเก	ปทานนุกโม	ปพเพ/องเก
อวิฆาติ	๘๖/๑๔๗	อวินิปาตมโม	๔๓/๖๖
อวิจาริ	๑๕๒/๒๐๒	อวิมุคฺติ	๗๐/๑๑๘, ๑๕๒/๒๐๔
อวิชชา	๕๓/๘๐, ๖๘/๑๑๖	อวิรูปุหิ	๖๔/๑๐๐
อวิชชากโค	๕๓/๘๐	อวิรูปุเพห	๓๘/๖๓
อวิชชาราคิกา	๑๓/๑๓, ๕๓/๗๘	อวิหิตานนุโท	๘๖/๑๔๖
อวิชชาราคุ	๘๗/๑๔๗	อวิหิตาชาคิ	๘๖/๑๔๖
อวิชชานิทานา	๑๓/๑๓, ๕๓/๗๘	อวิหิตาปริเยตนา	๘๖/๑๔๗
อวิชชานิโรชา	๔/๑๐, ๓๓/๕๗, ๗๐/๑๒๒	อวิหิตาปริพาโห	๘๖/๑๔๖
อวิชชานีวรรณานิ	๑๒๔/๑๗๒	อวิหิตาวิคฤโก	๘๖/๑๔๖
อวิชชานีวรรณตฺถ	๑๘/๒๔	อวิหิตาตงฺกปโป	๘๖/๑๔๖
อวิชชาปัจจุยา	๑๐/๑๓, ๓๔/๕๘, ๓๗/๖๓, ๔๖/๗๓, ๔๗/๗๔, ๔๘/๗๔, ๖๑/๘๒, ๖๘/๑๑๒	อวิหิตาตณฺณา	๘๖/๑๔๖
อวิชชาปัจภา	๑๓/๑๓, ๕๓/๗๘	อเวจฺจปฺปสาเทน	๔๓/๖๗
อวิชชามุคฺกา	๒๒๓/๒๕๐	อโวจ	๓๒/๔๘, ๓๒/๕๒, ๓๓/๕๔, ๓๔/๕๘, ๔๓/๖๖, ๔๕/๗๒, ๔๖/๗๓, ๔๗/๗๔, ๔๘/๗๔, ๕๓/๗๘, ๑๐๘/๑๖๐, ๑๕๘/๒๑๗
อวิชชาย	๔/๑๐, ๔๖/๗๓, ๔๗/๗๔, ๔๘/๗๔	อตฺถกฺกจฺจุ	๑๔๗/๑๘๒
อวิชชาวิราคา	๕๓/๘๐	อตฺถกฺกคา	๗๐/๑๑๖
อวิชชาตมฺมุชสาตา	๒๒๓/๒๕๐	อตฺถกฺกาเวน	๑๖๖/๒๒๓
อวิชชาตมฺมุชยา	๑๓/๑๓, ๓๓/๕๗, ๕๓/๗๘	อตฺถชาทิตฺตวา	๒๓๓/๒๕๕
อวิชชาตโมตฺตวณ	๒๒๓/๒๕๐	อตฺถชฺชมานา	๗๐/๑๑๘,
อวิชชูปนิสา	๒๓/๓๓	อตฺถชฺชมานโน	๗๐/๑๒๒, ๑๕๒/๒๐๔
อวิตกฺก	๑๕๒/๒๐๒	อตฺถิ	๔/๘, ๔๘/๗๔, ๔๘/๗๖, ๕๐/๗๗, ๕๐/๗๘, ๕๑/๗๘, ๖๑/๘๒, ๖๕/๑๐๒
อวิตกฺกา	๒๐/๒๖	อตฺถินิวกฺก	๑๖๒/๒๑๘
อวิทฺเว	๘๘/๑๔๘		

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก
อศเพเทหิ	๔๑/๖๗	อโสถกั	๖๔/๘๘
อศมาปคฺติ	๗๐/๑๒๐,๗๐/๑๒๓	อศฺถ	๖๐/๘๐
อศมาปนฺนปฺพพา	๒๔๕/๒๖๘	อศฺถทฺธา	๑๐๑/๑๕๒,๑๐๒/๑๕๔
อศมาหิคฺ	๗๐/๑๑๘,๑๕๒/๒๐๔	อศฺถทฺโธ	๑๕๐/๑๘๘,๑๕๐/๑๘๘
อศมาหิตา	๑๐๗/๑๕๘	อศฺถาทปริเยสนั	๑๑๖/๑๖๕
อศมฺปชาโน	๒๕/๓๘	อศฺถาทำ	๑๒๑/๑๖๘,๑๗๔/๒๒๕,๑๗๔/๒๒๖
อศมฺมาตมฺพทุเรศฺ	๘๗/๑๔๗	อศฺถาทานุปฺตฺติโน	๕๒/๘๒,๖๐/๘๐
อศมฺโมธาย	๑๕๖/๒๑๕	อศฺถาเทคิ	๑๕๘/๒๑๗
อศยํการั	๒๔/๓๓,๖๗/๑๐๘,๖๗/๑๑๐	อศฺถาโท	๑๑๕/๑๖๓
อศยํการา	๖๗/๑๐๘	อศฺถาถั	๓๒/๔๘
อศฺกุเคหิ	๑๖๔/๒๒๐,๒๓๒/๒๕๗	อศฺถาตมฺปคฺโค	๓๒/๔๘
อศฺตคฺคฺศฺต	๑๔๘/๑๘๔,๑๕๓/๒๐๐, ๕๑๕/๒๐๑	อศฺต	๑๒๔/๑๗๒,๒๒๘/๒๕๒
อศฺตคฺเคน	๑๐๐/๑๕๒	อศฺตควคา	๗๐/๑๒๔
อศฺตญฺโจ	๑๔๘/๑๘๔,๑๕๓/๒๐๐, ๑๕๓/๒๐๑	อศฺตควโค	๖๑/๘๒
อศิ	๒๑๑/๒๔๕	อศฺตควา	๘๖/๑๔๕
อศิโกม	๒๐๖/๒๔๓	อศฺตควาสฺสคฺค	๖๐/๘๑
อศิ	๒๐๖/๒๔๓	อศฺตคฺค	๑๖๔/๒๒๐,๒๓๓/๒๕๗
อศิถกพฺนั	๒๑๗/๒๔๗	อศฺตฺฐนิ	๒๔๓/๒๖๗
อศฺตโร	๑๒๘/๑๗๕	อศฺตฺถิ	๒๕/๓๘,๔๕/๗๒
อศฺตวิราคฺนิโรธา	๑๒/๑๕,๓๕/๖๐, ๔๖/๗๓,๔๗/๗๔,๔๘/๗๔,๖๑/๘๒	อหฺงการ มมฺงการมานาปคฺ	๒๐/๒๔๐
อศฺตวิราคฺนิโรโธ	๑๒/๒๘,๒๕/๓๘	อหฺงการ มมฺงการมานุสฺยา	๒๐๐/๒๓๘
		อหิคาถ	๑๕๑/๒๐๒,๑๖๑/๒๑๘, ๒๒๒/๒๔๘
		อหิริกา	๑๐๒/๑๕๔

ปทานุคโม	ปพเพ/องเก	ปทานุคโม	ปพเพ/องเก
อิหริเกหิ	๓๐๓/๓๕๒	อาคาริกฏตสูตร	๓๕๕/๒๓๐
อิหริโก	๓๕๐/๓๘๘, ๓๕๐/๓๘๘	อาคฺจาวรี	๖๓/๘๗, ๗๐/๓๒๓
อิหุ	๕/๘, ๖๕/๓๐๓	อาคฺจาวรี	๖๓/๘๗, ๗๐/๓๒๔
อิโหสิ	๓๒/๕๒, ๓๓๕/๓๖๓	อาจโย	๖๓/๘๓, ๖๒/๘๓
[อา]		อาจิกุชติ	๒๐/๒๕, ๘๗/๓๔๗
อาภงฺขติ	๓๗/๒๓, ๓๕๒/๒๐๒	อาจิกุชฺช	๓๗/๒๓
อาภงฺขมาโน	๔๓/๖๖, ๒๓๗/๒๖๒	อาจิกุชฺหิ	๓๕๒/๒๐๒
อาภงฺขตี	๖๖/๓๐๗	อาจิกุชฺหิ	๖๕/๓๐๓
อาภงฺขามิ	๓๕๒/๒๐๒	อาชานาถ	๓๒๖/๓๗๓
อาภการปริวิคฤกา	๖๘/๓๓๒, ๖๘/๓๓๔	อาชานาม	๓๒๖/๓๗๓
อาภากตนิสฺสิตา	๖๓/๘๖	อาชานเนยฺย	๓๔๖/๓๘๓
อาภากตฺถนญายคณิ	๘๕/๓๔๔, ๓๕๒/๒๐๓	อาณิสฺสจฺฆาโต	๒๒๘/๒๕๓
อาภากเต	๗๐/๓๓๘, ๓๖๕/๒๒๐	อาณิ	๒๒๘/๒๕๓
อาภิกญญายคณฺหาตุ	๘๕/๓๔๓	อาคปโป	๓๔๕/๓๘๘
อาภิกญญายคณิ	๘๕/๓๔๔, ๓๕๒/๒๐๓	อาคปิโน	๓๗๘/๒๒๘, ๒๓๐/๒๐๔
อาภิกญญมนุสฺสํ	๖๕/๓๐๓	อาคปิ	๓๗/๒๒, ๓๔๕/๓๘๘, ๓๘๘/๒๓๓, ๓๘๘/๒๓๓
อาภิกุชฺชปจฺจาโกชฺชิตานิ	๒๔๒/๒๖๖	อาทานิ	๖๓/๘๓, ๖๒/๘๓
อาคจฺจนฺตํ	๓๕๘/๒๓๗	อาทาย	๕๘/๘๘, ๓๖๐/๒๓๘
อาคจฺเจยฺย	๕๘/๘๘	อาทิจฺโจ	๒๔๕/๒๖๘
อาคคคคิ	๔๐/๖๔	อาทิจฺจํ	๘๖/๓๔๕
อาคโค	๓๓/๕๖, ๕๐/๗๗	อาทิจฺจตา	๒๓๘/๒๔๗
อาคคฺคมาโน	๒๓๒/๒๕๖	อาทิจฺจโต	๒๓๘/๒๔๗
อาคคฺคม	๓๐๐/๓๕๒	อาทิจฺจพฺพหฺมจฺริยํ	๓๕๕/๒๓๓
		อาทิจฺจพฺพหฺมจฺริยโก	๔๕/๗๒

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก
อาทินวตสุตาวโน	๑๔๔/๑๘๗,๒๓๑/๒๕๖	อาภิขุทธิ	๑๔๘/๑๘๕
อาทินวตสุตาวโน	๑๔๔/๑๘๖	อาภินนุเตติ	๓๒/๔๘,๓๒/๕๒,๕๓/๗๘,
อาทินวปริเยสน	๑๑๖/๑๖๕		๘๗/๑๔๗,๘๘/๑๔๘,๑๐๘/๑๖๐,
อาทินว	๑๒๑/๑๖๘,๑๗๔/๒๒๕		๑๒๔/๑๗๒,๒๔๕/๒๖๘
อาทินวานุปัติโน	๕๒/๘๒,๕๓/๘๔, ๕๘/๘๘,๖๐/๘๐	อาภิสกภิณิกขเทญ	๑๖๘/๒๒๓
อาทินว	๑๑๕/๑๖๔	อาภิสกค	๑๕๘/๒๑๖
อาเนญช	๕๑/๘๐	อาภิสกข	๑๕๘/๒๑๖
อาเนญชาภิสกขาร	๕๑/๘๐,๕๑/๘๑	อาภิสก	๓๒/๔๘,๓๕/๖๐,๓๘/๖๓,๕๘/๘๘
อาปชชติ	๑๔๔/๑๘๖,๒๓๒/๒๕๖	อาภิสกนค	๓๒/๔๘
อาปชช	๒๓๑/๒๕๖	อาภิสกมา	๖๐/๘๘
อาปชชตตาม	๑๔๔/๑๘๗	อาภิสกมานา	๑๗๒/๒๒๔,๑๗๓/๒๒๕
อาปชชชเยย	๕๗/๘๗,๘๖/๑๔๖,๑๔๘/๑๘๔, ๑๖๐/๒๑๘	อาภิสกเยย	๑๗๒/๒๒๔,๑๗๓/๒๒๕
อาปนโน	๑๐/๑๑,๖๕/๑๐๑,๑๕๘/๒๑๖, ๑๕๘/๒๑๗	อาภิสก	๑๕๓/๒๐๖
อาปนนิ	๖๔/๑๐๐	อาภิสกโน	๓๓/๕๕
อาปานิยกค	๖๖/๑๐๗	อาภิสกปมณ	๑๔๓/๑๘๓
อาปานิยกค	๖๖/๑๐๖	อาภิสกขาร	๒๒๘/๒๕๓
อาโป	๖๔/๑๐๐	อาภิสก	๖๓/๘๖
อาโปราตุ	๑๑๔/๑๖๓	อาภิสกนิกา	๑๓๖/๑๘๐
อาภาติ	๒๔๕/๒๖๘	อาภิสกนิโก	๑๔๘/๑๘๓,๒๔๒/๑๖๖
อาภาชาตุ	๘๕/๑๔๓	อาภิสกนิกคตต	๑๔๘/๑๘๓
อาภิเจตสิกาน	๒๓๘/๒๖๓	อาภิสกคิตา	๑๗/๒๑
		อาภิสกวิยา	๑๐๑/๑๕๓
		อาภิสกวิเยติ	๑๐๐/๑๕๒,๑๐๑/๑๕๓

ปทานุภกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุภกโม	ปพเพ/องเก
ชารทฺษทวิโร	๒๒/๒๙,๓๔๘/๓๔๔, ๓๕๓/๒๐๓,๒๓๗/๒๖๓	ชาตนา	๓๒/๔๙,๓๒/๕๒
ชารภก	๒๒/๒๙	ชาตภณฺจํ	๒๓/๒๗
ชารภิกุ	๒๒/๒๙	ชาตวา	๓๒/๕๒
ชารมฺมณ	๓๘/๖๓,๒๓๐/๒๕๔	ชาตเวหิ	๓๓๖/๓๘๓
ชาราสติ	๖๖/๓๐๔	ชาตวิญญู	๕๓/๘๓
ชารามสฺมปฺพน	๖๕/๓๐๓	ชาทญ	๓๓/๕๖,๔๙/๗๖,๕๐/๗๗, ๓๗๗/๒๒๗
ชาราม	๓๖๓/๒๓๙	ชาททสฺสพโถ	๗๒/๒๒๖
ชารามะ	๕๓/๗๘,๓๐๙/๓๖๐,๓๓๔/๓๖๓	ชาทรา	๖๓/๙๕
ชารุปฺปา	๗๐/๓๓๙,๗๐/๓๒๓	ชาทาเรติ	๓๒/๓๔
ชารุยฺห	๓๐๐/๓๕๒	ชาทาโร	๖๓/๙๕
ชาโรกฺขโต	๖๖/๓๐๖	ชาท	๓๖๖/๒๒๓
ชาโรจาเปตฺวา	๒๓๓/๒๔๖	ชาทฺเณยโย	๔๓/๖๗
ชาโรปฺปิโต	๗๔/๓๒๙	ชาทวโก	๓๗๒/๒๒๔
ชาโรเปตฺวา	๒๓๓/๒๔๔	[อิ]	
ชาโรหนฺติ	๓๔๓/๓๘๓		
ชาโรหปริณาเห	๓๕๐/๓๙๗		
ชาโตโก	๔/๓๐,๖๕/๓๐๒		
ชาวคฺคฺติ	๓๖๕/๒๒๐,๒๓๒/๒๕๗		
ชาวคฺโค	๓๒/๔๙	อิชฺฌนิกา	๒๓๕/๒๔๖
ชาวเต	๓๐๐/๓๕๒	อิชฺฌนิกฺคิกา	๒๒๒/๒๔๙
ชาวิทฺถว	๗๐/๓๓๘,๓๕๒/๒๐๔	อิชฺฌนฺติ	๒๓๓/๒๕๗
		อิชฺฌนฺตี	๖๓/๙๗,๗๐/๓๒๔
		อิชฺฌนํ	๗๐/๓๓๗
		อิชฺฌนฺตฺยา	๓๗/๒๒,๓๒/๔๙,๓๘๘/๒๓๔
		อิชฺฌนฺตฺวา	๖๔/๙๘

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก
อิติวริตคิตานปจยภตชชปวิขารณคฺญ-		อุตุตวิกรณิย์	๖๓/๙๖
จียา	๓๔๔/๓๘๖	อุตุตตานกุตตานโก	๖๐/๘๙
อิติวริตจิวรณคฺญจียา	๓๔๔/๓๘๖	อุตุตตานิกโรติ	๒๐/๒๕,๙๗/๓๔๗
อิติวริตปิณฑปาทณคฺญจียา	๓๔๔/๓๘๖	อุตุตตานโน	๒๒/๒๘
อิติวริตเสนาณณคฺญจียา	๓๔๔/๓๘๖	อุตุกนิสสิตา	๖๓/๙๖
อิติวริตเรน	๓๔๔/๓๘๖	อุตุกมุสสิตานิ	๗๖/๓๓๐
อิทปจยดา	๒๐/๒๕	อุตุกรทเท	๓๕๘/๒๓๖,๓๕๙/๒๓๗
อิทฐิ	๖๕/๓๐๓	อุตุกวารโก	๖๘/๓๓๕
อิทฐิวิริ	๗๐/๓๓๘,๓๕๒/๒๐๔	อุตุเก	๗๐/๓๓๘
อินทริยาน	๓๓/๕๕	อุตุปาที	๔/๓๐,๖๕/๓๐๒,๓๓๕/๓๖๔, ๓๔๓/๓๘๓,๒๓๕/๒๕๕
อินทริเยหิ	๓๕๔/๒๐๙,๓๖๔/๒๒๐	อุตุพาน	๖๘/๓๓๕
อิธสาปคตา	๒๓๖/๒๔๖	อุตุปาโน	๖๘/๓๓๕
[อุ]		อุตุวโต	๒๓๐/๒๔๔
อุกุกณณเคน	๓๖๔/๒๒๐	อุตุเว	๒๓๐/๒๔๔
อุกุกชเชย	๓๗/๒๓	อุตุททาปนค	๖๕/๓๐๓
อุกุกณหาหิ	๔๕/๗๒	อุตุทิสิตา	๓๕๔/๒๓๐
อุกุกเหตุพพิ	๒๒๙/๒๕๓	อุตุทเรย	๕๕/๘๕,๖๐/๙๐,๗๕/๓๒๙, ๓๒๙/๓๗๖
อุจฺณินนฺมฺตานิ	๓๕/๖๐	อุตุฐิ	๖๐/๙๐
อุจฺณินนฺมฺโต	๕๕/๘๖,๖๐/๙๐	อุปกุกเมน	๓๒๘/๓๗๕
อุชฺฐปฺปโน	๔๓/๖๗	อุปกุก	๒๓๖/๒๔๖
อุชฺฐาย	๓๒/๔๙,๓๒/๕๒		
อุชฺฐายาสนา	๓๒/๕๒,๓๒/๕๓		

ปทานุกรกโม

๒๘๘

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก
อุปวทกา	๗๐/๓๓๘,๓๕๒/๒๐๕	อุปาทานปฏกโว	๓๒/๕๐
อุปวาทิ	๒๓๓/๒๕๗	อุปาทานสมุทเย	๓๓/๕๕
อุปสงกมติ	๒๓๓/๒๕๕	อุปาทานสมุทโย	๓๒/๕๐
อุปสงกมโต	๓๔๖/๓๙๐	อุปาทานิ ๓๒/๕๐,๔๘/๗๕,๔๘/๗๖,๕๐/๗๖,	
อุปสงกมถ	๓๔๖/๓๘๘	๕๐/๗๗,๕๑/๗๘,๖๐/๘๐,๖๕/๑๐๑	
อุปสงกมิ	๓๒/๔๘,๓๒/๕๓,๔๓/๖๖,	อุปาทานิเยสุ	๕๒/๗๒,๖๐/๘๐
๔๖/๗๒,๔๗/๗๓,๔๘/๗๔,๓๕๘/๒๓๗,		อุปาทานเ	๓๓/๕๕
๒๓๓/๒๕๕		อุปาทานูปนิสา	๒๓/๓๑
อุปสงกมิตฺวา	๔๗/๗๓,๖๐/๗๘	อุปาพิยติ	๓๒/๓๕,๓๕/๓๘,๕๑/๗๐
อุปสมปฐ	๓๗๔/๒๒๕,๒๔๕/๒๖๘	อุปาตัก	๔๖/๗๓
อุปสมปาเทนติ	๑๗/๒๑	อุปาตกาน	๖๕/๑๐๔
อุปสฺสฺสฺส	๒๗/๒๘	อุปาสนสมิ	๒๓๐/๒๕๔
อุปสฺสฺสฺส	๕๓/๗๓	อุปาตีกา	๑๗๒/๒๒๔
อุปสฺสฺสฺส	๔๕/๗๒	อุปาตีกาน	๑๗๓/๒๒๕
อุปสฺสฺส	๓๕๘/๒๓๗	อุเปกฺขโก	๓๕๒/๒๐๒
อุปาทานกษยาราม	๑๖๖/๒๒๓	อุเปกฺขาสติปาริสฺสฺส	๓๕๒/๒๐๓
อุปาทานชาติโก	๓๒/๕๐	อุเปติ	๓๕/๓๘,๗๔/๑๒๘,๒๒๔/๒๕๐
อุปาทานปจฺจยา	๖๐/๘๐,๖๘/๑๓๒,	อุปฺปฐฺมานา	๓๔๕/๑๗๘
๗๐/๒๒๒		อุปฺปฐฺเชยฺย	๒๓๖/๒๖๐
อุปาทานนิทาน	๓๒/๕๐	อุปฺปนฺน	๘๖/๓๔๖,๘๖/๓๔๗,๓๕๘/๒๓๗
อุปาทานนิโรธา	๖๐/๘๐	อุปฺปนฺนา	๓๔๕/๑๗๘
อุปาทานนิโรเ	๓๓/๕๕	อุปฺปาทา	๒๐/๒๕,๓๗/๖๓,๔๘/๗๕
อุปาทานิโรเ	๖๐/๘๐	อุปฺปาโท	๓๒๐/๓๖๘,๓๒๐/๓๖๘
อุปาทานปจฺจยา	๓๔/๕๘,๓๕/๖๐	อุพฺเพเทน	๓๒๘/๑๗๕

ปทานุกรโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกรโม	ปพเพ/องเก
อุพภค	๗๕/๓๓๐	เอกคฤ	๓๕/๕๕
อุพภคานิ	๗๖/๓๓๐	เอกนตทุกขา	๓๓๘/๓๖๗
อุภย	๓๕/๕๕	เอกนตปริปัญณ	๓๕๕/๒๓๐
อุภยคฤ	๒๒/๒๕	เอกนตปริตฺธิ	๓๕๕/๒๓๐
อุภ	๓๕/๕๕, ๖๕/๗๓, ๕๘/๗๕	เอกนตคฤ	๓๓๘/๓๖๗
อุมมุตฺตนิมมุตฺต	๗๐/๓๓๘, ๗๐/๓๒๒, ๓๕๒/๒๐๕	เอกนตคฤ	๖๓/๕๕
อุรพฺภาน	๓๓๖/๓๘๓	เอกนตคฤ	๖๓/๕๕
อุเร	๖๓/๕๕, ๒๓๗/๒๕๗, ๒๓๐/๒๕๕	เอกมคฤ	๓๒/๕๕, ๓๒/๕๓, ๕๓/๖๖, ๕๖/๗๓
อุตฺตริณพินคฺตานิ	๕๕/๕๕, ๖๐/๕๐	เอกวิหริ	๒๕๕/๒๖๗
อุตฺ	๒๓๓/๒๕๕	เอกวิหาโร	๒๕๕/๒๖๗
อุตฺโตม	๒๐๘/๒๕๕	เอกโกทิกาว	๓๕๒/๒๐๒
อุตฺตมา	๕๓/๕๓, ๖๒/๕๕	เอกมายุปริยนโต	๗๐/๓๓๘, ๓๕๒/๒๐๕
อุตฺโตพฺพิ	๗๓/๓๒๘	เอกมาหาโร	๓๕๒/๒๐๕
[อุ]		เอกโคคโค	๓๕๒/๒๐๕
อุรุต	๒๓๐/๒๕๕	เอกคิจโค	๓๕๖/๓๘๓
	๒๓๐/๒๕๕	เอกนาโม	๓๕๒/๒๐๕
[เอ]		เอกนทานุภาเว	๗๐/๓๓๘, ๓๕๒/๒๐๕
อุรุต	๒๓๐/๒๕๕	เอกนทิตฺเท	๗๐/๓๓๘, ๓๕๒/๒๐๕
อุรุต	๒๓๐/๒๕๕	เอกนตโน	๓๕๒/๒๐๕
		เอกนตทิ	๖๘/๓๕๕
		เอกนตทุกขปฏิตฺเวท	๗๐/๓๓๘, ๓๕๒/๒๐๕
		เอกนตมคฤ	๓๕๗/๒๓๗
เอกนโน	๓๒๘/๓๗๕	เอก	๓๒/๕๕, ๒๐๒/๒๕๓
เอกนจ	๓๖๖/๒๒๓	เอกนตคฤ	๕๓/๖๗, ๓๕๖/๓๘๓

ปทานุกรกโม

๒๙๑

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก
เอพกา	๑๖๐/๒๑๘	โณณณย	๕๕/๘๕,๖๐/๘๐
[โอ]		โอรพโก	๒๐๕/๒๔๓
โอทริ	๒๑๖/๒๔๖	โอรโส	๑๕๕/๒๑๓
โอทริณ	๒๑๖/๒๔๖	โอโรหนค	๑๕๓/๑๘๓
โอทริณ	๒๒๒/๒๔๘	โอโรหนโค	๒๐๒/๒๔๓
โอโกฏมก	๒๔๐/๒๖๔	โอดุชค	๑๕๕/๒๐๘
โอฤกมณียา	๑๕๖/๒๑๔	โอโตเกย	๑๕๖/๑๘๘
โอฤชา	๒๓๔/๒๕๘	โอวทเคท	๑๕๕/๑๘๗
โอฤชาศค	๒๒๖/๒๕๑	โอวทศฐาม	๑๕๕/๑๘๗
โอศาเหตุว	๒๓๑/๒๕๕	โอวาทกา	๑๕๐/๑๘๘
โอธ	๖๐/๘๐	โอหาเรศว	๑๕๕/๒๑๐
โอธว	๒๓๐/๒๕๔	โอหคโสโค	๑๕๕/๒๑๑
โอคคปค	๑๕๕/๑๘๘	โอพารก	๒๐๐/๒๓๘
โอคคปค	๑๐๓/๑๕๓	โอพารโก	๑๑/๑๓,๖๓/๘๕,๖๔/๘๘
โอคคปค	๑๕๕/๑๘๘	[ก]	
โอคคปค	๑๐๓/๑๕๓	กขค	๑๕/๑๘
โอททศค	๒๒๘/๒๕๓	กขาม	๓๒/๔๘
โอททศ	๒๒๘/๒๕๓	กขค	๑๕๘/๒๑๗
โอทาค	๒๔๕/๒๖๘	กขค	๑๒๔/๑๗๒
โอปนนิโก	๔๓/๖๗,๑๕๖/๑๘๑	กขค	๗๐/๑๒๔
โอปนม	๒๔๖/๒๗๑	กขค	๑๕๗/๒๑๖,๑๕๘/๒๑๗
โอปนิตาค	๑๕๖/๒๑๔	กขค	๕๒/๘๒

ปทานุภกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุภกโม	ปพเพ/องเก
กฏจัน	๖๒/๘๔	กฏปตหตุต	๑๒๘/๑๗๕
กณฏกคหน	๑๖๐/๒๑๘	กฏปิตุสสุติ	๒๓๐/๒๕๔
กณเท	๒๒๘/๒๕๒	กฏโป	๑๒๘/๑๗๕
กตณญคา	๒๓๔/๒๕๘	กมถ	๗๐/๑๓๘
กตณญโน	๒๓๔/๒๕๘	กมถิ	๗๐/๑๒๒
กตมานิ	๓๓/๕๕	กมม	๓๗/๖๒
กตเวทิตา	๒๓๔/๒๕๘	กมมวาทา	๒๔/๓๒
กตเวทิน	๒๓๔/๒๕๘	กมมุต	๒๒๒/๒๔๘
กตทคคา	๒๒๘/๒๕๒	กณณิย ๓๒/๔๘, ๖๑/๘๓, ๗๐/๑๓๗, ๗๓/๑๒๗	
กค	๓๒/๔๘, ๖๑/๘๓, ๗๐/๑๓๗	กโรติ	๔๖/๗๓
กคุปาสนา	๒๒๘/๒๕๒	กคภาค	๒๒๔/๒๕๐
กค	๓๒/๔๘, ๔๖/๗๒	กค	๗๐/๑๓๘
กคกค	๒๐/๒๗	กคจกฐา	๒๓๐/๒๕๔
กคโร	๑๔๖/๑๘๐	กคจโร	๒๓๔/๒๕๘
กคตคตป	๒๔/๓๓	กคยาณา	๖๘/๑๓๕
กคตคตป	๗๐/๑๒๐	กคยาณาธิมคตिका	๘๘/๑๔๘
กคตคตค	๖๓/๘๖	กคยาณาธิมคติกเก	๘๘/๑๔๘
กคตคคคาน	๖๓/๘๕	กคต ๑๒/๑๔, ๓๕/๕๘, ๗๐/๑๒๐, ๑๘๘/๒๓๓	
กคตคคคค	๖๓/๘๕, ๖๘/๑๑๕	กคคคา	๒๒๘/๒๕๓
กคตคคคคค	๖๓/๘๕	กคคคค	๖๓/๘๖
กคตคคคคค	๑๒๖/๑๗๓	กคคคค	๑๑/๑๓, ๖/๘๕
กคตคคคคค	๕๑/๘๑	กคคคคคค	๑๔๔/๑๘๗
กคตคคคคคค	๑๒๘/๑๗๕	กคคคค	๗๒/๑๒๖
กคตคคคคคค	๑๒๘/๑๗๕	กคคคคคค	๓๓/๕๕

ปทานุกรกโม

๒๘๓

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก
กัณฐก	๑๖๑/๒๑๘	กายสังขาร	๓๓/๕๗
กามเปยุยา	๗๕/๑๒๘	กายตมเจตนาเหตุ	๒๕/๓๘
กามา	๒๐๒/๒๔๒,๒๔๔/๒๔๖	กายตมมุตตชา	๑๘๒/๒๓๕
กามจุณโท	๘๖/๑๔๕	กายตมมุตโต	๑๘๑/๒๓๕
กามราคุ	๘๖/๑๔๕	กายตมวิเคน	๗๐/๑๓๘,๑๕๒/๒๐๕
กามปริเยสนา	๘๖/๑๔๕	กายูปโค	๑๘/๒๕
กามปริพาโห	๘๖/๑๔๕	การณโก	๒๐๘/๒๔๔,๒๑๑/๒๔๕
กามวิตกโก	๘๖/๑๔๕	การณณ	๑๔๖/๑๘๓
กามตงกนโป	๘๖/๑๔๕	กาสกิริยา	๓๓/๕๕
กามตมณา	๘๖/๑๔๕	กาโต	๖๖/๑๐๔
กามตมิจณาจารปจจุยา	๕๑/๖๖	กวาสถ	๖๔/๑๐๐
กามตมิจณาจรร	๑๐๘/๑๖๐	กาเวยุยา	๒๒๘/๒๕๓
กามตมิจณาจรวิน	๑๐๘/๑๖๐	กาสายานิ	๑๕๕/๒๑๐
กามตมิจณาจรว	๕๑/๖๖	กาพปเก	๑๕๐/๑๘๗,๑๕๐/๑๘๘
กามเมหิ	๑๕๒/๒๐๒	กัจฉ	๖๕/๑๐๑
กาย	๕๓/๖๘,๖๑/๘๒,๖๒/๘๓,๘๖/๑๔๖, ๘๖/๑๔๕,๑๖๕/๒๒๐,๑๖๖/๒๒๑, ๒๒๒/๒๔๘	กิตฺตาวต	๕๑/๗๘
กายคตาสติ	๑๕๔/๒๑๑	กิมกขาย	๒๔/๓๒
กายทจจวิเคน	๗๐/๑๓๘,๑๕๒/๒๐๕	กิมงค	๒๓๑/๒๕๕
กายชาตุ	๘๕/๑๓๖,๘๖/๑๓๗	กิตนโต	๖๖/๑๐๗,๖๘/๑๑๕
กายพนุณ	๒๒๒/๒๔๘	กิตมถส	๒๒๗/๒๕๒
กายปริยเหตุก	๕๑/๘๐,๕๑/๘๑	กิตฺตค	๑๑/๑๓,๓๒/๕๐,๕๑/๗๘,๕๑/๗๘,
กายวิณณานชาตุ	๘๕/๑๓๖	กิตฺต	๖๖/๑๐๔
		กิตฺต	๑๑/๑๓,๓๒/๕๐,๕๑/๗๘,
		กิตฺต	๕๑/๗๘,๖๖/๑๐๔

ปทานทุกโม	ปพเพ/องเก	ปทานทุกโม	ปพเพ/องเก
กัปปจุจยา	๑๐/๑๑,๖๕/๑๐๓	กุตปุปฐมา	๑๕๔/๒๐๘
กัปปภา	๑๑/๑๓,๓๒/๕๐,๕๑/๗๘,๕๑/๗๘, ๖๖/๑๐๔	กุตตดา	๒๐๒/๒๔๒,๒๓๔/๒๔๖
กัสมุท	๑๑/๑๓,๓๒/๕๐,๕๑/๗๘,๕๑/๗๘, ๖๖/๑๐๔	กุตตานุทตยา	๑๕๔/๒๐๘
กัสมุท	๑๑/๑๓,๓๒/๕๐,๕๑/๗๘,๕๑/๗๘, ๖๖/๑๐๔	กุตตูปโก	๑๔๗/๑๘๒
กัสมุท	๑๑/๑๓,๓๒/๕๐,๕๑/๗๘,๕๑/๗๘, ๖๖/๑๐๔	กุตตเคน	๗๕/๑๒๘
กัสมุท	๑๑/๑๓,๓๒/๕๐,๕๑/๗๘,๕๑/๗๘, ๖๖/๑๐๔	กุตตดา	๖๘/๑๑๕
กัสมุท	๑๑/๑๓,๓๒/๕๐,๕๑/๗๘,๕๑/๗๘, ๖๖/๑๐๔	กุตตปฐมา	๑๕๔/๒๐๘
กัสมุท	๑๑/๑๓,๓๒/๕๐,๕๑/๗๘,๕๑/๗๘, ๖๖/๑๐๔	กุตต	๒๒/๒๘,๑๐๐/๑๕๒,๑๐๑/๑๕๒, ๑๐๖/๑๕๗,๑๕๐/๑๘๘
กัสมุท	๑๑/๑๓,๓๒/๕๐,๕๑/๗๘,๕๑/๗๘, ๖๖/๑๐๔	กุตตมกุฐา	๒๒๓/๒๔๘
กัสมุท	๑๑/๑๓,๓๒/๕๐,๕๑/๗๘,๕๑/๗๘, ๖๖/๑๐๔	กุตตโมธรร	๒๒๓/๒๕๐
กัสมุท	๑๑/๑๓,๓๒/๕๐,๕๑/๗๘,๕๑/๗๘, ๖๖/๑๐๔	กุตตการ	๖๔/๑๐๐,๒๒๓/๒๔๘
กัสมุท	๑๑/๑๓,๓๒/๕๐,๕๑/๗๘,๕๑/๗๘, ๖๖/๑๐๔	กุตตการต	๖๔/๑๐๐
กัสมุท	๑๑/๑๓,๓๒/๕๐,๕๑/๗๘,๕๑/๗๘, ๖๖/๑๐๔	กุตตมา	๒๒๓/๒๔๘
กัสมุท	๑๑/๑๓,๓๒/๕๐,๕๑/๗๘,๕๑/๗๘, ๖๖/๑๐๔	กุตต	๒๒๒/๒๔๘
กัสมุท	๑๑/๑๓,๓๒/๕๐,๕๑/๗๘,๕๑/๗๘, ๖๖/๑๐๔	กุตตต	๓๕/๕๘,๕๐/๖๕,๕๖/๗๓, ๕๗/๗๕,๕๘/๗๕
กัสมุท	๑๑/๑๓,๓๒/๕๐,๕๑/๗๘,๕๑/๗๘, ๖๖/๑๐๔	กุตตต	๑๕๔/๒๐๘
กัสมุท	๑๑/๑๓,๓๒/๕๐,๕๑/๗๘,๕๑/๗๘, ๖๖/๑๐๔	กุตตโน	๑๕๐/๑๘๘
กัสมุท	๑๑/๑๓,๓๒/๕๐,๕๑/๗๘,๕๑/๗๘, ๖๖/๑๐๔	กุตตมานมกษณินยค	๒๒๓/๒๕๐
กัสมุท	๑๑/๑๓,๓๒/๕๐,๕๑/๗๘,๕๑/๗๘, ๖๖/๑๐๔	กุตตจิมค	๑๕๕/๑๗๓
กัสมุท	๑๑/๑๓,๓๒/๕๐,๕๑/๗๘,๕๑/๗๘, ๖๖/๑๐๔	กุตตจิมค	๗๘/๑๓๑

ปทานกุกโม	ปพเพ/องเก	ปทานกุกโม	ปพเพ/องเก
คัมภีราภาโส	๒๔/๓๕,๖๐/๘๘	กิดานปจยภตชชปริกษาเรน	๑๔๔/๑๘๖
คัมภีเร	๑๕๘/๒๑๖	กิดะย	๑๕๘/๒๑๖
คยหติ	๑๕๖/๑๘๐,๑๖๐/๒๑๘	กิดัน	๗๐/๑๑๗,๒๓๑/๒๕๕
ครุกดา	๗๐/๑๑๗	คุพิก	๗๘/๑๓๓
ครุกโค	๗๐/๑๑๖	คุพิกานุข	๑๒๘/๑๗๖
ครุกานิ	๑๔๘/๑๘๓	คุพิกณจิกชาดา	๖๐/๘๘
คหปตานิ	๑๔๘/๑๘๓	คุฏ	๓๐๐/๑๕๓,๑๖๓/๒๑๘,๒๓๓/๒๕๖
คหปติ	๔๑/๖๖	คุฏกูป	๒๑๒/๒๕๕
คหปติปณจโม	๗๒/๑๒๖	คุฏชาทิ	๒๒๒/๒๕๘
คหปติวคโค	๕๐/๗๗	คุฏบุรา	๑๖๑/๒๑๘
คามกุกโก	๒๑๑/๒๕๕	คุฏาทิ	๑๖๑/๒๑๘
คามกุกโฏ	๒๑๑/๒๕๕	โคฆาตโก	๒๐๒/๒๕๒
คามฆาตกา	๑๓๖/๑๘๓	โคจราย	๒๓๒/๒๕๖
คามิ	๑๖๐/๒๑๘,๑๖๕/๒๒๐,๒๑๑/๒๕๕, ๒๓๓/๒๕๕	โคคตบฏิตาริโน	๒๕๕/๒๖๘
การยห	๒๕/๓๗	โคพานตีโย	๒๒๓/๒๕๘
การวิฆาตกา	๒๑๑/๒๕๕	โคฏตาน	๑๓๖/๑๘๓
การวิ	๖๓/๘๖	โคมยานิ	๕๒/๘๒
การพหพนน	๗๐/๑๒๔	[ข]	
กิชุณา	๒๑๔/๒๕๖,๒๐๒/๒๕๒	ฆราวาโส	๑๕๕/๒๑๐
กิมชกาธเถ	๕๕/๗๑,๘๗/๑๔๗	ฆเเตย	๑๗๘/๒๒๗
กิริพเพ	๑๓๓/๑๗๘	ฆานชาตุ	๘๕/๑๓๖
กิตพพิโส	๑๕๘/๒๑๖,๑๕๘/๒๑๗	ฆานวิณญาณชาตุ	๘๕/๑๓๖
		ฆานสัมมตตชา	๑๘๒/๒๓๕

ปทานุกรโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกรโม	ปพเพ/องเก
ฆานตมฺผตฺโต	๓๙๓/๒๓๔	จุมม	๑๗๗/๒๒๗
ฆาน	๔๓/๖๙,๖๖/๓๐๕	จรมาน	๖๑/๙๒
ฆมมปเวโต	๖๖/๓๐๖,๖๘/๓๓๕	จวติ	๓๐/๓๓,๖๕/๓๐๓
ฆมมมาภิตฺโต	๖๖/๓๐๖,๖๘/๓๓๕	จวนตา	๒๗/๔๓,๓๓/๕๕
[จ]		จวมาเน	๗๐/๓๓๙,๗๐/๓๒๓,๓๕๒/๒๐๕
จกฺขุชฺชาคุ	๘๕/๓๓๖	จาคุมมหาฏฺติก	๖๑/๙๒
จกฺขุชฺชุกา	๒๐๒/๒๔๒,๒๒๒/๒๔๘	จาคุมมหาฏฺติโก	๖๑/๙๒
จกฺขุชฺชนโต	๑๗/๒๓	จาคุมมหาฏฺติกสฺมิ	๖๑/๙๓,๖๒/๙๓
จกฺขุชฺชวณฺณชฺชาคุ	๘๕/๓๓๖	จาคุมมหาฏฺติกสฺส	๖๒/๙๓
จกฺขุชฺชวณฺณ	๔๓/๖๙	จาวิตฺก	๒๓๒/๒๕๖
จกฺขุชฺศมฺมตฺตชฺชา	๘๙/๓๓๘,๑๙๒/๒๓๕	จาเดธ	๑๔๖/๑๙๐
จกฺขุชฺศมฺผตฺโต	๘๖/๓๓๖,๑๙๓/๒๓๔	จิตฺตการโก	๖๔/๙๘
จกฺขุ	๔๓/๖๙,๖๕/๓๐๒,๖๖/๓๐๕	จิตฺตกฺขร	๒๒๙/๒๕๓
จกฺกมฺติ	๙๙/๑๔๙	จิตฺตพฺยวณฺนา	๒๒๙/๒๕๓
จกฺกมฺนค	๙๙/๑๔๙	จิตฺตตฺตชฺชาโร	๓๓/๕๗
จกฺกมามิ	๑๕๒/๒๐๔	จิตฺก	๑๕๘/๒๑๗
จกฺกทฺธิตา	๒๒๘/๒๕๒	จิตฺเคน	๑๖๕/๒๒๐
จกฺกตฺตจกฺกชฺชนา	๗๒/๑๒๖	จิรนิวาส	๑๕๙/๒๑๗
จกฺกทฺธิยานิ	๒๒๘/๒๕๓	จิร	๖๐/๙๐
จกฺกทฺธิย	๗๐/๓๓๘,๗๐/๓๒๒,๑๕๒/๒๐๔	จิรการตฺมเย	๒๓๘/๒๖๒
จกฺกทฺธิมา	๒๔๕/๒๖๙	จิร ปิณฺทปาทเตนาค	
จกฺกทฺธิปมา	๑๔๖/๑๘๙	กิตฺถนปจฺจยเกตฺตชฺชปฏิกฺขารานิ	๑๖๑/๒๓๙
		จิรเวศ	๑๔๔/๑๘๖
		จิรว	๑๖๕/๒๒๐

ปทานุยกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุยกโม	ปพเพ/องเก
จุติ	๒๗/๔๓,๓๓/๕๕	ฉาเทสสันติ	๖๖/๓๐๗
จุคฺคปภาโต	๔๐/๖๕	ฉิขฺชติ	๓๐๐/๓๕๒
จุโต	๑๕๒/๒๐๕	ฉินฺทถ	๗๐/๓๒๔
เจตนา	๖๓/๙๖,๙๗/๑๔๗	ฉินฺทเทยฺย	๕๕/๘๕;๖๐/๙๐
เจตธา	๗๐/๑๓๘,๗๐/๑๒๓,๑๖๗/๒๒๒	ฉินฺทบีโถติโก	๒๒/๒๘
เจตสิก	๔๓/๖๖	เจตฺวา	๖๐/๙๐
เจเตติ	๓๘/๖๓		
เจโต	๗๐/๑๓๘,๗๐/๑๒๓,๑๖๗/๒๒๒	[ช]	
เจโตวิมฺมุติ	๑๗๙/๒๒๘		
โจรฆาตโก	๒๒๒/๒๔๙	ชงฺขิ	๑๗๘/๒๒๗
โจริ	๖๓/๙๗	ชงฺฆาตุ	๒๓๐/๒๔๔
โจเรหิ	๒๒๔/๑๕๓	ชงฺฆาหิ	๒๓๐/๒๔๔
โจโร	๖๓/๙๗,๗๐/๑๒๔	ชนฺดา	๑๔๘/๑๙๔
		ชนฺปทกฺคยาณินฺยา	๑๖๙/๒๒๓
[ฉ]		ชนฺปทกฺคยาณิ	๑๗๑/๒๒๔
ฉนฺตฺติสํย	๖๗/๑๑๑	ชนฺตสฺมึ	๒๔๕/๒๖๙
ฉนฺทนฺนาคฺคิ	๙๓/๑๓๙	ชรตฺติคฺคาโถ	๑๖๔/๒๒๐,๒๓๓/๒๕๗
ฉนฺทราคฺคปฺพานํ	๑๑๕/๑๖๔	ชฺรรา	๓๓/๕๕
ฉนฺทราคฺคินฺโย	๑๑๕/๑๖๔	ชรามรณนิโรชคามินฺยา	๓๓/๕๕,๗๓/๑๒๗
ฉนฺทราโค	๒๔๔/๒๖๘	ชรามรณนิโรชคามินิ	๓๓/๕๖,๖๕/๑๐๓, ๗๐/๑๒๕
ฉนฺโท	๗๓/๑๒๘	ชรามรณนิโรชคามินิ	๓๓/๕๕
ฉนฺ	๑๗๗/๒๒๗	ชรามรณนิโรชารูปคามินิ	๕๓/๗๙
ฉาเทสพฺพ	๑๕๓/๒๐๙		๖๖/๑๐๕

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺเก
ชรามรณนิโรธ	๓๓/๕๖,๕๑/๗๙,๖๕/๑๐๓ ๗๐/๑๒๕,๗๒/๑๒๖	ชาติ	๓๒/๔๙,๔๙/๗๕,๔๙/๗๖,๕๐/๗๗, ๕๑/๗๙,๖๐/๙๐,๖๑/๙๓,๖๕/๑๐๑,
ชรามรณนิโรธาย	๖๖/๑๐๕		๗๐/๑๑๗,๑๑๕/๑๖๔
ชรามรณนิโรธ	๓๓/๕๕,๗๓/๑๒๖	ชาติชรามรณ	๖๔/๙๙
ชรามรณนิโรโธ	๑๐/๑๑,๓๓/๕๕ ๖๕/๑๐๒	ชาติชาติก	๕๑/๗๙
ชรามรณมฺหุย	๓๓/๕๖,๕๑/๗๙,๖๕/๑๐๓, ๗๐/๑๒๕	ชาตินิทาน	๕๑/๗๙
ชรามรณมฺหุเย	๓๓/๕๕,๗๒/๑๒๖	ชาตินิโรธคามินียา	๓๓/๕๕
ชรามรณมฺหุโย	๓๓/๕๕	ชาตินิโรธารูปคามินิ	๕๑/๗๙
ชรามรณ	๓๓/๕๕,๓๓/๕๖,๔๙/๗๕, ๔๙/๗๖,๕๐/๗๗,๕๑/๗๘, ๕๑/๗๙,๖๐/๙๐,๗๑/๑๒๕	ชาตินิโรธ	๕๑/๗๙
ชรามรณตฺถ	๑๐/๑๑,๖๕/๑๐๓	ชาตินิโรธา	๓๓/๕๕
ชรุปาน	๑๔๖/๑๘๙	ชาตินิโรโธ	๗๐/๑๒๒
ชฺเคยฺย	๕๒/๗๒	ชาติปจฺจุยา	๑๐/๑๑,๓๔/๕๘,๖๐/๑๙๐, ๗๐/๑๒๒
ชวโน	๒๒๘/๒๕๒	ชาติปฺปภาว	๕๑/๗๙
ชวณ	๒๒๘/๒๕๒	ชาติยา	๓๓/๕๕,๕๑/๗๙
ชโว	๒๒๘/๒๕๓	ชาติโย	๗๐/๑๑๙
ชห	๒๔๔/๒๖๘	ชาติตฺมมฺหุย	๕๑/๗๙
ชากรีย	๑๕๔/๒๐๙	ชาติตฺมมฺหุยา	๓๓/๕๕
ชาตฺรฺรูปปฺปฏฺฐก	๑๕๖/๒๑๔	ชาติตฺมมฺหุเย	๓๓/๕๕
ชาตฺรฺรูปปฺปฏฺฐา	๑๖๙/๒๒๓	ชาตฺรฺพนินฺดา	๒๓/๓๑
ชาตฺรฺรูปตฺถ	๑๕๖/๒๑๔	ชาโต	๑๐๐/๑๕๒
		ชานคา	๓๒/๔๙
		ชานนฺคา	๗๐/๑๑๗

ปทานุกรโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกรโม	ปพเพ/องเก
ชายติ	๓๐/๓๓,๖๒/๙๕,๖๕/๓๐๓	ฌายิภิ	๓๐๐/๑๕๒
ชายปติกา	๖๓/๙๕	ฌายิ	๒๔๕/๓๖๙
ชินโน	๓๔๘/๓๙๓	ฌายะยุย	๕๓/๘๓
ชียุติ	๓๐/๓๓,๖๕/๓๐๓	[ณ]	
ชิวหิ	๔๓/๖๙	ฌาณภูตา	๒๐๒/๒๔๒,๒๒๒/๒๔๘
ชิวหา	๖๖/๓๐๕	ฌาณนคณิ	๓๓/๕๔,๓๔/๕๘
ชิวหาราตุ	๘๕/๓๓๖	ฌาณิ	๓๓/๕๔,๔๙/๗๕,๔๙/๗๖,๕๐/๗๗, ๖๕/๒๐๒,๖๘/๓๓๒,๗๐/๓๒๐,๗๒/๓๒๖
ชิวหาราตุ	๘๖/๓๓๗	ฌาณานิ	๓๓/๕๖
ชิวหาวิณนาราคุ	๘๕/๓๓๖	ฌาติกั	๕๐/๗๘
ชิวหาสมุสสุชา	๓๙๒/๒๓๕	ฌาติเก	๔๕/๗๓
ชิวหาสมุสสุโส	๓๙๓/๒๓๔	ฌาโต	๓๕๓/๒๐๓
ชัรณตา	๒๗/๔๓,๓๓/๕๕	ฌายปฏิปนโน	๔๓/๖๗
ชัวติ	๖๓/๙๗	ฌาโย	๔๓/๖๖
ชัว	๓๕/๕๙	ฌลัสติ	๒๐๒/๒๔๒,๒๒๒/๒๔๘
ชัวิตปริยาทานา	๕๓/๘๓	[จ]	
ชัวิตปริยณคิกั	๕๓/๘๐	จําเนหิ	๙๖/๓๔๕
ชัวิตเหตุ	๑๖๙/๒๒๓	จิตา	๒๒๘/๒๕๒
ชัวิตินทริยสุต	๓๓/๕๕	จิติ	๑๒๐/๑๖๘,๑๒๐/๑๖๙
ชัวิตุกาโม	๖๓/๙๖	จิติยา	๑๓/๓๒,๓๘/๖๓,๖๓/๙๕,๑๕๖/๒๓๕
ชุนทปภุเช	๑๕๐/๓๙๘	จิโต	๔๕/๗๒,๒๓๒/๒๕๖
เชฏจํ	๔๘/๗๔	จลัสติ	๑๕๗/๒๓๖,๑๕๘/๒๓๗
โชตเย	๒๔๓/๒๖๖	จลัสนติ	๓๐/๔๔
[ณ]			
ฌายินิ	๑๖๖/๒๒๓		

ปทานุกรกโม

๓๐๑

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก
[ก]		คณูปภาโว	๖๖/๑๐๕
ทเหตุว	๖๐/๕๐	คณูหาตมฺโฆชนาน	๑๒๕/๑๗๓
ทเหตุย	๕๕/๗๕, ๖๐/๕๐	คณูหาตมฺพุทยา	๑๑/๑๓
[ค]		คณูหาตมฺพุทเย	๓๓/๕๕
คคฺช	๑๕๕/๒๑๗	คณูหาตมฺพุทโย	๖๖/๑๐๕
คคฺชคฺชว	๑๒๕/๑๗๒	คณูหิยคิ	๑๒/๑๕
คคฺช	๖๒/๕๕	คณูหุปนิสา	๒๓/๓๑
คคฺชชา	๖๒/๕๕	คโคณิทาน	๖๓/๕๖, ๖๓/๕๗, ๗๐/๑๒๔,
คณูหคฺชเย	๒๔๔/๒๖๗		๑๕๗/๑๕๒, ๒๓๑/๒๕๕
คณูหา	๓๒/๕๑, ๓๓/๕๕, ๕๓/๖๕, ๕๕/๗๕,	คคฺช	๕๕/๗๕
	๕๕/๗๖, ๕๐/๗๖, ๕๐/๗๗, ๖๐/๕๐,	คคฺชคา	๒๐/๒๖
	๖๓/๕๗	คคฺชคคฺชวคิ	๒๒๕/๒๕๓
คณูหาชาคิ	๑๑/๑๓	คคฺชคคฺชวคิ	๒๒๕/๒๕๓
คณูหาชาคิโก	๖๖/๑๐๕	คคฺชคคฺช	๑๕๕/๑๗๗
คณูหานิทาน	๓๒/๕๑	คคฺชคคฺชโร	๖๐/๕๐
คณูหานิทานา	๑๑/๑๓	คคฺชคคฺชทาโน	๖๐/๕๐
คณูหานิทานโน	๖๖/๑๐๕	คคฺชก	๒๕๕/๒๖๕
คณูหานิโรคามินิยา	๓๓/๕๕	คคฺชคคฺชชวคิ	๖๐/๗๕
คณูหานิโรชา	๖๐/๕๐, ๗๐/๑๒๒	คคฺชคิ	๒๕๕/๒๖๕
คณูหานิโรเช	๓๓/๕๕	คคฺชคคฺช	๒๓๑/๒๕๕
คณูหาปจฺจยา	๓๕/๕๕, ๓๕/๖๐, ๖๐/๕๐,	คคฺชคิ	๖๖/๑๐๗, ๖๗/๑๑๕
	๗๐/๑๒๒	คคฺชคิ	๑๗๓/๒๒๕
คณูหาปภว	๓๒/๑๕๑	คคฺชคิ	๑๗๒/๒๒๕
คณูหาปภวา	๑๑/๑๓	คคฺชคคฺชคคฺช	๑๕๓/๒๐๗, ๑๕๕/๒๑๒

ปทานุกุโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกุโม	ปพเพ/องเก
คาวตาวคฤกคานิ	๓๕/๖๐	คฤณี	๖๘/๑๓๓
คาวตาวคฤกโค	๕๕/๘๖,๖๐/๙๐	คฤณีหฤโค	๒๓๕/๒๕๙,๒๓๘/๒๖๒
คาวเท	๒๒๒/๒๔๙	คฤดา	๑๗๒/๒๒๕
คิกโกชน	๑๕๔/๒๐๘	คฤดยดา	๒๔๐/๒๖๕
คิฏฐจติ	๓๓/๕๖,๔๙/๗๖,๕๐/๗๗,๕๕/๘๕, ๑๖๔/๒๒๐,๑๗๐/๒๒๔	เคจิวริกา	๑๓๖/๑๘๐
คิฏฐสมาโน	๖๑/๙๒	เคจิวริโก	๑๔๘/๑๙๓
คิฏฐเชยฺย	๖๐/๙๐	เคจิวริกคฤคสุต	๑๔๘/๑๙๓
คิฏฐเชยฺย	๖๗/๑๑๓	เคชธา	๒๔๕/๒๖๙
คิณกฎจันตฺติกา	๙๖/๑๔๕-๖	เคโซ	๖๒/๙๕
คิณทาเย	๙๖/๑๔๕	เคโซชาคุ	๑๑๔/๑๖๓
คิณุกัม	๙๖/๑๔๕	เคถ	๑๐๐/๑๕๑
คิณหุผดา	๒๒๗/๒๕๑	เคตปปทโป	๕๓/๘๓
คิริยงคฺมานิ	๖๐/๙๐	[ก]	
คิโรกฺขุททำ	๗๐/๑๑๘,๗๐/๑๒๒,๑๕๒/๒๐๔	กฤตพิมโพหนาส	๒๓๐/๒๕๕
คิโรปพค	๗๐/๑๑๘,๗๐/๑๒๒,๑๕๒/๒๐๔	กฤตมุตฺติเก	๒๓/๓๓
คิโรปาการ	๗๐/๑๑๘,๗๐/๑๒๒,๑๕๒/๒๐๔	เกรนามโก	๒๔๔/๒๖๗
คิโรภาว	๗๐/๑๑๘,๑๕๒/๒๐๔	เกรา	๒๓๑/๒๕๕
คิรวรา	๑๔๓/๑๘๓	โกมิโค	๒๓๗/๒๖๒
คิรวราน	๑๔๓/๑๘๕	[ท]	
คิธมาดา	๑๔๓/๑๘๕	ทกฺขติ	๒๐๒/๒๔๒,๒๒๒/๒๔๘
คิธมคฺคา	๑๓๖/๑๘๐,๑๕๔/๒๐๘	ทกฺขนฺติ	๑๗/๒๓
คิธวสุตฺตหตุตฺตานิ	๑๔๓/๑๘๓	ทกฺขินาย	๖๔/๑๐๐
คฺรุงคณาถิก	๒๔๕/๒๖๙	ทกฺขิณฺนโย	๔๑/๖๗
		ทกฺขินฺตฺนติ	๖๖/๑๐๖

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก
ทฏฐพัพ	๓๒/๔๙,๓๗/๖๒,๗๐/๑๒๑	ทัญจธมมุตฺตวิหารา	๑๗๙/๒๒๘
ทฏฐพุโ	๖๓/๙๕,๖๓/๙๗	ทัญจธมมุตฺตวิหารานํ	๒๓๘/๒๖๓
ทณฺฑ	๖๓/๙๗,๗๐/๑๒๔	ทัญจธมฺมิกํ	๔๑/๖๖
ทณฺโ	๑๓๒/๑๗๘	ทัญจ	๒๒๒/๒๔๘
ทเทยฺย	๒๒๖/๒๕๑	ทัญจานุคฺคิ	๑๔๘/๑๙๕
ทธมฺมทเกน	๖๖/๑๐๘	ทัญจิ	๙๗/๑๔๗
ทนฺทรายิตฺตํ	๓๒/๕๒	ทัญจินิฏฺฐานกฺขณฺติยา	๖๘/๑๓๒,๖๘/๑๓๔
ทวาย	๖๓/๙๕	ทัญจียา	๓๕/๕๙
ทตฺตทตฺตมฺนฺนาคโต	๒๑/๒๗	ทัญจิสฺสํปนฺโน	๒๗/๔๒,๓๓/๕๖,๔๙/๗๖,
ทตฺมํ	๕๐/๗๗		๕๐/๗๗,๙๔/๑๓๕
ทตฺตารหานํ	๒๒๙/๒๕๓	ทัญจิสฺสํปนฺนตฺต	๗๔/๑๒๙,๙๓/๑๓๔
ทตฺตํมฺมํปนฺโน	๒๗/๔๒,๓๓/๕๖,๕๐/๗๗	ทัญจเ	๙๖/๑๔๖,๑๗๔/๒๒๖
ทตฺตํ	๑๑๕/๑๖๔	ทัญจเณ	๓๓/๕๖
ทตฺตํนีโย	๒๓๙/๒๖๔	ทิตฺตคเตน	๑๖๓/๒๑๙
ทตฺเตยฺย	๖๓/๙๗,๗๐/๑๒๔	ทิตฺตพจฺจุกา	๙๙/๑๔๙
ทวณฺณตฺตโต	๑๕/๑๘	ทิตฺตพาย	๗๐/๑๒๒,๑๕๒/๒๐๔
ทพฺพทมฺมา	๒๒๘/๒๕๒	ทิตฺตเพน	๗๐/๑๑๙
ทพฺพทาย	๑๗๘/๒๒๗	ทิตฺตํ	๓๒/๕๒
ทานํ	๒๒๖/๒๕๑	ทิตฺตฺวาน	๔๕/๗๒,๑๕๙/๒๑๗
ทารุโณ	๑๕๗/๒๑๖,๑๕๘/๒๑๗,	ทิตฺตํคิ	๖๑/๙๑,๖๒/๙๓
	๑๖๑/๒๑๘,๑๗๒/๒๒๕	ทิตฺตมทฺธานํ	๖๐/๙๐,๒๓๖/๒๖๐
ทารุ	๑๐๐/๑๕๒	ทิตฺตมคฺคิ	๑๖๑/๒๑๙
ทัญจธมฺมนิพฺพานปฺปคฺโต	๑๖/๑๙,๖๗/๑๑๑	ทิตฺตมโตมิกา	๑๖๐/๒๑๘
ทัญจธมฺมุตฺตวิหาร	๑๔๘/๑๙๕		

ปทานุยกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุยกโม	ปพเพ/องเก
ทุกข	๔๑/๖๖, ๔๓/๖๘, ๕๐/๗๘, ๕๑/๗๘, ๘๖/๑๔๖, ๑๑๘/๑๖๘	ทุกคณฐิ	๒๑๔/๒๔๖
ทุกขกษณฐิ	๗๔/๑๒๘	ทุกขจุพราหมโณ	๒๒๒/๒๔๘
ทุกขกษณฐิต	๔/๑๐, ๓๕/๕๘, ๔๐/๖๕, ๔๖/๗๓, ๔๗/๗๔, ๕๘/๗๔, ๕๙/๗๘	ทุกขยอสุตวาศคค	๖๑/๘๓
ทุกขกษณาย	๑๘/๒๕, ๕๑/๗๘, ๕๑/๗๘ ๖๖/๑๐๕	ทุกขทักกิ	๒๔๐/๒๖๔
ทุกขโค	๖๖/๑๐๗	ทุกขนิคคิ	๑๖๕/๒๒๐, ๒๓๒/๒๕๗
ทุกขโทมนสตั	๗๐/๑๒๔	ทุกขปฐิตยานิ	๒๒๕/๒๕๑
ทุกขนิโรธคามินิ	๑๕๕/๒๑๓	ทุกขปฐิตโย	๒๒๕/๒๕๑
ทุกขนิโรโธ	๑๕๕/๒๑๓	ทุกขปณณา	๑๐๑/๑๕๒, ๑๐๒/๑๕๔
ทุกขปฏิกฤโต	๖๓/๘๖	ทุกขปณโณ	๑๕๐/๑๘๘
ทุกขวิปากคตรา	๗๐/๑๒๔	ทุกขปารุคิ	๑๖๕/๒๒๐, ๒๓๒/๒๕๗
ทุกขสมุทโย	๑๕๕/๒๑๓	ทุกขพจา	๑๔๘/๑๘๔
ทุกขตตมคคโร	๑๓๓/๑๗๘	ทุกขพณณิ	๒๔๐/๒๖๔
ทุกขา	๓๒/๕๑, ๑๑๕/๑๖๔	ทุกขพณณเณ	๗๐/๑๑๘, ๑๕๒/๒๐๕
ทุกขานุปคิตา	๑๑๘/๑๖๗	ทุกขมมกุนิ	๑๕๔/๒๐๘
ทุกขาย	๑๖๑/๒๑๘, ๒๒๒/๒๔๘	ทุกขมโม	๒๔๓/๒๖๗
ทุกขาวกุกนคตา	๑๑๘/๑๖๗	ทุกขเปคิ	๑๓๔/๑๘๐
ทุกขิ	๒๔๓/๒๖๗	ทุกขตปเณ	๖๔/๘๘
ทุกขฐปนิสา	๒๓/๓๑	ทุกขตติตา	๑๐๘/๑๕๘
ทุกคคิ	๑๓๔/๑๗๘, ๑๔๓/๑๘๕	ทุกขโค	๑๕๘/๒๑๗
ทุกคคิ	๘๖/๑๔๖	เทวคตา	๒๒๘/๒๕๓
ทุกคคิ	๖๐/๘๘, ๗๐/๑๑๘, ๑๖๖/๒๒๑	เทวมนุสสุตานิ	๔๑/๖๗
ทุกคคเค	๗๐/๑๑๘, ๑๕๒/๒๐๕	เทวมนุสสุตาย	๒๓๖/๒๖๐
		เทวมนุสสุเตหิ	๖๕/๑๐๔
		เทวมานุสเส	๒๔๕/๒๖๘

ปทานุกรกโม

๓๐๕

ปทานุกรกโม	ปพเพ/อุงเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/อุงเก
เทเตติ	๒๐/๒๕,๓๕/๕๘,๕๖/๗๓,๕๗/๗๔, ๕๘/๗๔,๕๗/๑๔๗	ทมมปริเยตนา	๘๑/๑๓๘,๘๓/๑๔๑, ๘๔/๑๔๒
เทเตตฺถามิ	๓๓/๕๔,๓๔/๕๘,๕๓/๖๘	ทมมปริพาโห	๘๑/๑๓๘,๘๓/๑๔๑, ๘๓/๑๔๒
โทณิโย	๒๑๓/๒๔๖	ทมมตาโก	๘๓/๑๔๑,๘๔/๑๔๒
โทมนตฺถิ	๔๑/๖๖,๖๓/๘๗,๑๔๗/๑๘๒	ทมมวินเย	๓๒/๕๘,๗๐/๑๒๓
ทิวจตุตถกรณเท	๑๔๘/๑๘๕,๑๕๐/๑๘๗	ทมมตฺถกูปโป	๘๑/๑๓๘,๘๓/๑๔๑, ๘๔/๑๔๒
[ช]		ทมมตฺถกฺเขตนา	๑๘๔/๒๓๖
ทนุกุคหา	๒๒๘/๒๕๒	ทมมตฺถกฺเขตนา	๘๑/๑๓๘,๘๓/๑๔๑, ๑๘๓/๒๓๕
ทนุกุคโห	๒๓๔/๒๕๘	ทมมตฺถกฺเขตนา	๘๑/๑๓๘,๘๓/๑๔๑, ๑๘๓/๒๓๕
ทมมกถิกา	๘๘/๑๔๘	ทมมตฺถกฺเขตนา	๘๑/๑๓๘,๘๓/๑๔๑, ๑๘๓/๒๓๕
ทมมกถิกโก	๑๖/๑๘,๖๗/๑๑๑	ทมมตฺถกฺเขตนา	๘๑/๑๓๘,๘๓/๑๔๑, ๑๘๓/๒๓๕
ทมมจกขุปฏิตาโก	๗๔/๑๒๘,๗๖/๑๓๐, ๘๓/๑๓๔	ทมมตฺถกฺเขตนา	๘๑/๑๓๘,๘๓/๑๔๑, ๑๘๓/๒๓๕
ทมมจกขุปฏิตาโก	๘๑/๑๓๘,๘๓/๑๔๑,๘๔/๑๔๒	ทมมตฺถกฺเขตนา	๘๑/๑๓๘,๘๓/๑๔๑, ๑๘๓/๒๓๕
ทมมโฆ	๑๕๔/๒๑๑	ทมมตฺถกฺเขตนา	๘๑/๑๓๘,๘๓/๑๔๑, ๑๘๓/๒๓๕
ทมมจกขุปฏิตาโก	๓๔/๕๘,๗๐/๑๒๐	ทมมตฺถกฺเขตนา	๘๑/๑๓๘,๘๓/๑๔๑, ๑๘๓/๒๓๕
ทมมคณฺหา	๑๘๕/๒๓๖	ทมมตฺถกฺเขตนา	๘๑/๑๓๘,๘๓/๑๔๑, ๑๘๓/๒๓๕
ทมมคณฺเณโก	๗๐/๑๒๓	ทมมตฺถกฺเขตนา	๘๑/๑๓๘,๘๓/๑๔๑, ๑๘๓/๒๓๕
ทมมคณฺเณกตฺถิ	๗๐/๑๒๕	ทมมตฺถกฺเขตนา	๘๑/๑๓๘,๘๓/๑๔๑, ๑๘๓/๒๓๕
ทมมทายาโท	๑๕๔/๒๑๑	ทมมตฺถกฺเขตนา	๘๑/๑๓๘,๘๓/๑๔๑, ๑๘๓/๒๓๕
ทมมทาคู	๒๓/๕๔,๗๕/๑๓๖	ทมมตฺถกฺเขตนา	๘๑/๑๓๘,๘๓/๑๔๑, ๑๘๓/๒๓๕
ทมมทมิมิโต	๑๕๔/๒๑๑	ทมมตฺถกฺเขตนา	๘๑/๑๓๘,๘๓/๑๔๑, ๑๘๓/๒๓๕
ทมมปริยาย	๕๕/๗๑	ทมมตฺถกฺเขตนา	๘๑/๑๓๘,๘๓/๑๔๑, ๑๘๓/๒๓๕

ปทานุภกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุภกโม	ปพเพ/องเก
ธมฺเมตฺ	๕๘/๘๘	นทียา	๖๐/๘๐
ธมฺโม	๕๑/๖๗	นทวิทฺทคฺ	๑๕๖/๑๘๘
ธาคุ	๘๕/๑๔๔,๘๗/๑๔๗	นนุทิ	๓๒/๕๑,๖๔/๘๘,๖๔/๘๘
ธาคุนานตฺ	๘๕/๑๓๖	นนทวาคตฺ	๑๕๘/๒๑๘
ธาคุโธ	๘๘/๑๔๘	นปฺปชานาคิ	๑๐/๑๑
ธาคุ	๘๗/๑๔๗	นปฺปชานนุทิ	๑๔/๑๗,๑๒๒/๑๗๐
ธาวะ	๕๖/๗๓	นปฺปฐินิธฺเตยฺย	๖๖/๑๐๗
ธาวะ	๕๕/๗๒,๑๔๘/๑๘๓	นอปปายา	๑๕๕/๒๐๘
ธาวะยาสี	๒๔๒/๒๖๖	นอมนํ	๕๘/๗๖
ธาวะตฺถนุทิ	๕๑/๗๘,๖๖/๑๐๔, ๑๔๖/๑๘๐	นโ	๒๓๑/๒๕๕
ธาวนุทิ	๒๒๘/๒๕๓	นหารุ	๑๗๗/๒๒๗
ธิตฺ	๑๗๓/๒๒๕	นพกตปิยํ	๗๐/๑๒๔
ธิตา	๑๔๓/๑๘๕	นพกตปิโย	๖๗/๑๑๑
ธิตวาทา	๘๘/๑๔๘	นพกตปิณํ	๖๗/๑๑๑
		นพกตปิธฺคต	๖๗/๑๐๘
[น]		นาคา	๒๓๑/๒๕๕
นชฺชิตา	๗๔/๑๒๘,๘๔/๑๓๕,๒๒๔/๒๕๐	นาคิวิคฺคต	๖๐/๘๘
นทวธฺคต	๖๕/๑๐๑	นานํ	๓๕/๕๘
นทว	๖๕/๑๐๓	นानาคตวินิฟูโรคา	๖๒/๘๔
นท	๕๐/๖๔	นानาพาทา	๖๓/๘๖
นทฺ	๓๔/๕๘,๔๗/๗๓	นानคตตฺถนุณํ	๑๕๒/๒๐๓
นทฺธิตา	๑๕/๑๘	นानปฺปการกํ	๕๑/๗๘,๕๑/๗๘
นทฺ	๒๑/๒๗	นามรฺฐปชาคิ	๑๑/๑๓
นทฺ	๓๒/๕๓	นามรฺฐปนิทานํ	๑๑/๑๓

ปทานุกรโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกรโม	ปพเพ/องเก
นามรูปนิโรธา	๔/๘	นิจุจุมมา	๖๓/๘๖
นามรูปนิโรโธ	๕๘/๘๘	นิจุณิ	๒๐๕/๒๔๓,๒๔๔/๒๔๖
นามรูปปัจจุยา	๔๕/๕๘,๖๕/๓๐๓	นิจุณวิสุทธิ	๒๒๒/๒๔๘
นามรูปปรภว	๓๓/๓๓	นิจุณโอรพฐิ	๒๓๓/๒๔๕
นามรูปตมุทย	๓๓/๓๓	นิจุณาเวติ	๓๕๓/๒๐๖
นามรูป	๓๓/๓๓,๔๘/๗๕,๔๘/๗๖, ๕๐/๗๗,๖๓/๘๗	นิคฺคณคฺคถาย	๖๓/๘๖
นามรูปปนิสา	๒๓/๓๓	นิคฺคณเรชฺชาม	๖๓/๘๕
นามรูปเป	๓๓/๕๕	นิคฺคณเรชฺชํ	๖๓/๘๕
นามรูปมทา	๖๕/๓๐๓	นิทานาภิสสมยชาตุ	๒๔๖/๒๗๓
นิกามตาภิ	๒๓๘/๒๖๓	นิทานสฺส	๓๒/๕๐
นิกามเมติ	๓๕๘/๒๓๗	นิปชฺชติ	๓๖๔/๒๒๐,๒๓๓/๒๕๗
นิกฺขามเมตฺวา	๗๐/๓๒๔	นิปตฺติ	๓๓๒/๓๗๘
นิกฺขิเปยฺย	๖๘/๓๔๕,๓๒๔/๓๗๒	นิปตฺตุนฺติ	๒๐๖/๒๔๓
นิกฺเขปน	๖๓/๘๓,๖๒/๘๓	นิพฺพสฺสนานิ	๓๔๘/๓๘๓,๓๕๔/๒๓๓
นิกฺเขโป	๒๗/๔๓,๓๓/๕๕	นิพฺพาเปยฺย	๕๒/๘๓,๘๖/๓๔๕
นิกฺคณฺนฺติ	๒๓๓/๒๕๕,๒๓๒/๒๕๗	นิมฺกุคฺค	๒๓๒/๒๔๕
นิกฺคณฺณิ	๖๖/๓๐๗	นิมฺกุคฺโค	๒๒๒/๒๔๘
นิกฺคณฺณามิ	๖๓/๘๗	นิมนฺตนาณิ	๓๔๘/๓๘๓
นิกม	๓๖๐/๒๓๘,๓๖๕/๒๒๐,๒๓๓/๒๒๕	นิมนฺตฺโต	๓๖๓/๒๓๘
นิกโม	๖๐/๘๘,๖๖/๓๐๔	นิมนฺเตนฺติ	๓๕๓/๒๐๐,๓๕๓/๒๐๓
นิกฺคหาเย	๓๕๔/๒๐๘	นิพฺพานํ	๖๘/๓๓๓
นิจุจโต	๖๖/๓๐๖,๖๖/๓๐๗	นิพฺพานเ	๗๐/๓๒๐
นิจุจนวกา	๓๔๖/๓๘๘	นิพฺพิทา	๖๗/๓๓๓
นิจุจํ	๓๐๐/๓๕๒	นิพฺพิทาย	๖๗/๓๓๓

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก
นิพพิทูปนิโต	๒๓/๓๓	นิวิธมานา	๖๖/๓๐๕
นิพพิทูปนิ	๗๐/๓๒๓,๓๘๘/๒๓๕	นิวิธมานา	๓๕/๒๕
นิพพิทูปนิ	๓๓๗/๓๖๖	นิวิธมานา	๓๖๕/๒๒๐
นิพพิทูปนิ	๖๑/๕๓,๗๐/๓๒๓,๓๘๘/๒๓๕	นิวิธมานา	๒๕๕/๒๖๘
นิพพิทูปนิ	๖๑/๕๓,๓๒๕/๓๗๒	นิวิธมานา	๓๒/๕๕,๓๒/๕๓,๕๑/๖๖,๕๖/๗๓,
นิพพิทูปนิ	๖๑/๕๓,๖๒/๕๓	นิวิธมานา	๖๐/๕๕,๓๖๕/๒๒๓
นิพพิทูปนิ	๒๗/๕๒,๓๓/๕๖,	นิวิธมานา	๓๒/๕๕,๓๒/๕๓,๕๖/๗๓,๕๕/๗๕,
	๕๐/๗๗	นิวิธมานา	๖๐/๕๕
นิยโต	๕๓/๖๖	นิวิธมานา	๓๓๗/๓๖๗
นิรย	๗๐/๓๓๕,๓๖๖/๒๒๓	นิวิธมานา	๓๕๕/๓๘๗,๒๓๓/๒๕๖
นิรย	๓๗/๖๒,๕๕/๗๖,๕๐/๗๗,	นิวิธมานา	๓๕๕/๓๘๖
	๖๐/๕๐,๖๓/๕๒	นิวิธมานา	๓๓๖/๓๖๕
นิรย	๓๒/๓๕,๒๕/๓๖,๓๘/๖๓,	นิวิธมานา	๓๐/๓๓,๖๕/๓๐๓,๓๓๕/๓๖๕,
	๕๒/๗๒	นิวิธมานา	๓๒๓/๓๖๕,๓๗๕/๒๒๕,๓๗๕/๒๒๖
นิรย	๓๕/๕๕	นิวิธมานา	๖๓/๕๖
นิรย	๒๐/๒๖	นิวิธมานา	๖๕/๕๕
นิรย	๕๕/๓๕๕	นิวิธมานา	๒๓๖/๓๖๐
นิรย	๕๕/๓๕๕	นิวิธมานา	๕๖/๓๕๖
นิรย	๓๗/๖๒,๕๕/๗๕,๕๐/๗๗,๖๓/๕๒	นิวิธมานา	๕๖/๓๕๖
นิรย	๖๗/๓๓๓	นิวิธมานา	๕๖/๓๕๖
นิรย	๕๖/๗๓,๕๕/๗๕,๕๕/๗๕,	นิวิธมานา	๕๖/๓๕๖
	๓๒๐/๓๖๕	นิวิธมานา	๕๖/๓๕๖
นิรย	๓๖๐/๒๓๗,๒๓๓/๒๕๕	นิวิธมานา	๕๖/๓๕๖
นิรย	๖๖/๓๐๕	นิวิธมานา	๕๖/๓๕๖

ປາຫນຸກໂມ

໓໐໑

ປາຫນຸກໂມ	ປາເພ/ອນເກ	ປາຫນຸກໂມ	ປາເພ/ອນເກ
ເນຕີ	໓໓/໕໒	ປາຈຸຕຸໂຕຊຸ່	໒໐/໒໕,໓໓/໕໔,໓໔/໕໖,
ເນວສະໝານາສະໝາຍຕະນາຊາ	໑໕/໑໔໓		໔໓/໒໑,໕໑/໒໑,໑໑/໑໔໖,
ເນວສະໝານາສະໝາຍຕະນາ	໑໕໒/໒໐໓		໑໐໑/໑໒໐,໑໒໑/໑໒໖,
ເນໂຕໝູ່ມີ	໒໐໐/໒໓໑		໒໐໒/໒໑໑,໒໓໑/໒໕໑
[ປ]		ປາຈຸຈາຍາຍນຸຕີ	໒໒໑/໒໕໐
ປາກປະເທດ	໓໑/໒໓	ປາຈຸຈຸຕຸ	໒໐໒/໒໑໑,໒໓໑/໒໕໑
ປາກສະໂຕ	໑໑/໒໑,໒໒/໒໑	ປາຈຸຈາວະຕຸຕິ	໒໕/໑໐໑
ປາກກາມີ	໒໓໒/໒໕໒	ປາຈຸປະຈຸຈິຕິ	໑໕໑/໒໑໐
ປາກມິດສະຕີ	໒໓໒/໒໕໒	ປາຈຸປະປະນີ	໑໑/໑໕໐
ປາກຊາ	໑໒໕/໒໒໐	ປາຈຸຈຸຕະມຍີ	໑໒໑/໒໒໐,໒໓໑/໒໕໑
ປາກຊີເປຍຍ	໕໒/໑໒,໑໕໑/໒໑໒	ປາຈຸຈາກາຕິ	໒໐໒/໒໑໑,໒໓໑/໒໕໑
ປາກຊີ	໑໐/໑໑໑,໑໐/໑໒໒,໑໒໑/໒໒໐	ປາຈຸຈາຕະມະເນນ	໑໕໑/໒໐໒
ປາກຊີວິຕິ	໑໒໒/໑໑໑,໑໓໑/໑໑໐	ປາຈຸຈິມາ	໒໑/໑໐໐
ປາກຊີເນນ	໒໑໑/໒໒໒	ປາຈຸຈິມາຍີ	໒໑/໑໐໐
ປາຈຸຈຸຈາຍ	໓໒/໑໑,໑໕໑/໒໐໑,໑໒໑/໒໒໐,	ປາກຊີ	໑໒/໑໑໒
	໒໓໒/໒໕໑	ປາກຊີຕະມາ	໑໕໑/໒໑໒,໑໕໑/໒໑໑
ປາຈຸຈະໝາດີ	໑໑໑/໑໒໑	ປາກຊີຕິ	໒໒/໑໐໑
ປາຈຸຈຸຕິ	໑໑/໒໑,໒໑/໑໑໑,໑໑໑/໑໑໑	ປາກຊາ	໒໐/໑໑໑
ປາຈຸຈະນຸຕິ	໑໒໑/໑໑໑	ປາກຊາຕິ	໓໑/໒໒,໑໑/໑໑໑,໑໑໑/໑໑໑
ປາຈຸຈະນຸໂກຄ	໑໐/໑໑໑	ປາກຊາຕິ	໑໑/໑໒,໑໑໑/໑໑໑
ປາຈຸຈະນຸໂກມີ	໑໕໑/໒໐໑	ປາກຊາຕິ	໓໑/໑໑໑,໑໑໑/໑໑໑
ປາຈຸຈະນຸໂກຕິ	໑໐/໑໑໑	ປາກຊາຕິ	໑໐/໑໑໑
ປາຈຸຈະນຸໂກ	໒໐໑/໒໑໑	ປາກຊາຕິ	໑໑໑/໑໒໑

ປາຫນຸກໂມ

໓໑໑

ປາຫນຸກໂມ	ປາເພ/ອຸງເກ	ປາຫນຸກໂມ	ປາເພ/ອຸງເກ
ປາຫຼີເຕນິດຊຳມີ	໒໒໒/໒໕໑	ປາຄວນ	໖໐/໑໒໔
ປາຫຼີເຕນິດຊຳ	໒໒໒/໒໕໒	ປາຄືນີ	໒໓/໒໖,໒໖/໒໔໖
ປາຫຼີວຸງເກຊຳ	໒໒໒/໒໕໒	ປາຄືນາ	໒໖/໒໔໖
ປາຫຼີວຸງເກຊຳມີ	໒໒໒/໒໕໒	ປາຄືນເກ	໒໕໒/໒໐໕
ປາຫຼີວຸດທິ	໖໐/໑໑໖	ປາຄືນີ	໒໓/໒໖,໖໐/໒໒໔
ປາຫຼີວິກາ	໑໐໑/໑໒໐	ປາຄືນີເກ	໑໐໐/໒໕໒
ປາຫຼີວິກາດຊຳ	໔໑/໒໒	ປາຄືນີເກ	໕໑/໖໑
ປາຫຼີວິກາ	໒໒/໑໐໖	ປາຄືນີ	໓໖/໒໓
ປາຫຼີວິກາດຊຳ	໒໖/໑໐໑,໑໒໕/໑໖໖	ປາຄືນີ	໓໖/໒໓
ປາຫຼີວິກາດຊຳ	໔໕/໖໑	ປາຄືນີ	໑໒໐/໒໑໖,໒໑໑/໒໕໕
ປາຫຼີວິກາດຊຳ	໒໓໕/໒໕໑	ປາຄືນີ	໑໒໕/໒໒໑
ປາຫຼີວິກາດຊຳ	໑໖/໒໑,໔໑/໒໒,໔໒/໖໓,	ປາຄືນີ	໒໒/໒໑,໒໒/໒໒,໒໒/໒໒
	໑໒໖/໑໒໖,໒໒໖/໒໒໖,໒໒໖/໒໒໖	ປາຄືນີ	໒໕/໑໒໕
ປາຫຼີວິກາດຊຳ	໒໓/໒໖,໖໐/໒໒໔	ປາຄືນີ	໓໓/໕໒
ປາຫຼີວິກາດຊຳ	໒໕/໓໓	ປາຄືນີ	໒໑໖/໒໒໖
ປາຫຼີວິກາດຊຳ	໑໕໒/໒໐໒	ປາຄືນີ	໒໓/໒໖,໒໖/໒໒໖
ປາຫຼີວິກາດຊຳ	໓໒/໒໑,໖໐/໑໑໖	ປາຄືນີ	໑໕໑/໒໒໖
ປາຫຼີວິກາດຊຳ	໒໐/໒໕,໒໖/໒໒໖	ປາຄືນີ	໓໒/໒໑,໓໒/໒໒
ປາຫຼີວິກາດຊຳ	໓໒/໕໒	ປາຄືນີ	໑໕໑/໒໒໖
ປາຫຼີວິກາດຊຳ	໒໕/໑໐໐,໖໐/໑໑໖	ປາຄືນີ	໑໕໑/໒໒໖
ປາຫຼີວິກາດຊຳ	໖໐/໑໒໒,໑໒໑/໒໒໒	ປາຄືນີ	໒໓/໒໖
ປາຫຼີວິກາດຊຳ	໑໑໓/໑໒໑	ປາຄືນີ	໒໖/໑໑໑
ປາຫຼີວິກາດຊຳ	໑໒໑/໑໖໐	ປາຄືນີ	໑໖໒/໒໒໒
ປາຫຼີວິກາດຊຳ	໑໒໑/໑໖໐	ປາຄືນີ	

ปทานุคฺกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุคฺกโม	ปพเพ/องเก
ปพพชฺช	๒๒๒/๒๔๙	ปริจฺจุ	๗๐/๑๑๘,๗๐/๑๒๓,๑๕๒/๒๐๔,
ปพพชฺชา	๗๐/๑๒๔		๑๖๗/๒๒๒
ปพพชนฺติ	๒๔๕/๒๖๙	ปริณฺวาคํ	๖๓/๙๗
ปพพคณฺทรปฺพรตฺตา	๒๓/๓๑	ปริณฺวาคา	๖๓/๙๗
ปพพคสโม	๑๓๓/๑๗๘	ปริณฺวาคาสฺ	๖๓/๙๖,๖๓/๙๗
ปพพควิสํ	๑๔๖/๑๘๙	ปริณฺวาคโต	๖๓/๙๖
ปพพคฺคฺคฺมา	๘๔/๑๓๕	ปริคสฺสตี	๕๓/๘๐,๑๔๔/๑๗๖
ปพพคเต	๙๘/๑๔๙	ปริคสฺสตีตฺตาม	๑๔๔/๑๗๗
ปพพพาเชนฺติ	๑๗/๒๑	ปริคคํ	๖๓/๙๕,๑๐๐/๑๕๒,๒๒๔/๒๕๐
ปมาณํ	๑๗๒/๒๒๕	ปริคคฺคา	๖๓/๙๕
ปมาโท	๒๓๕/๒๕๙	ปริณิพฺพายตี	๕๓/๘๐
ปรเมน	๒๒๗/๒๕๒	ปริณิพฺพายีตฺตาม	๑๔๓/๑๘๔
ปรสคฺคฺคานํ	๑๕๒/๒๐๔	ปริณิพฺพุโต	๑๔๓/๑๘๔
ปรกคํ	๖๗/๑๐๙,๖๗/๑๑๐	ปริเนคฺควา	๗๐/๑๒๔
ปรํมรณา	๙๖/๑๔๖	ปริปาโก	๒๗/๔๓,๓๓/๕๕
ปรามญฺจํ	๖๑/๙๒	ปริปฺปนฺโน	๒๔๔/๒๖๘
ปรมฺมรณา	๑๖๖/๒๒๑	ปริปฺปุเรตี	๒๒/๒๙
ปริชานนฺติ	๒๙/๔๔	ปริปฺปุเรนฺติ	๒๓/๓๑
ปริกฺขยํ	๖๓/๙๕	ปริพฺพาสกปริตฺตาย	๗๐/๑๑๗
ปริกฺขิณํ	๗๔/๑๒๙	ปริพฺพาสกา	๗๐/๑๑๖
ปริกฺขิณฺนา	๑๙/๒๕,๖๓/๙๕	ปริกฺขณฺชนฺติ	๒๓๑/๒๕๖
ปรคฺคํ	๒๒/๒๙	ปริกฺขณฺชาม	๒๒/๒๙
ปรปฺคคฺคานํ	๗๐/๑๑๘,๑๕๓/๒๐๔	ปริกฺขคฺคฺคํ	๒๔๐/๒๖๔
ปรสคฺคฺคานํ	๗๐/๑๑๘	ปริมชฺชถ	๗๐/๑๑๘

ปทานุกรกโม

๓๑๓

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก
ปริมชฐส	๗๐/๑๒๒	ปริเยสมาณ	๙๖/๑๔๕
ปริชฐามิ	๑๕๒/๒๐๔	ปริเยสคพโพ	๗๒/๑๒๖
ปริมชชเยย	๑๒๘/๑๗๕	ปริโยคาเพน	๓๓/๕๖
ปริมสถ	๗๐/๑๑๘	ปริโยทาทานิ	๓๓/๕๖
ปริมสสิ	๗๐/๑๒๒	ปริวชชเยย	๑๐๐/๑๕๒
ปริมสคามิ	๑๕๒/๒๐๔	ปริวสติ	๑๗/๒๓
ปริมจุจติ	๑๙/๒๕	ปริวสสิสคามิ	๑๗/๒๒
ปริมจุจิส	๖๖/๑๐๗	ปริวตโก	๒๓๕/๒๕๙
ปริมจุจิสสนิ	๖๖/๑๐๖	ปริวมิสติ	๕๑/๗๘, ๕๑/๗๙
ปริมกุโต	๑๑๙/๑๖๘	ปริวมิสมาณ	๕๑/๗๘, ๕๑/๗๙
ปริยาทาน	๖๓/๙๕, ๗๙/๑๓๒, ๑๒๘/๑๗๕	ปริวมิสเยย	๕๑/๗๘
ปริยาทาย	๑๕๗/๒๑๖, ๑๕๘/๒๑๗, ๑๗๐/๒๒๔	ปริวคฤปริวาส	๑๗/๒๓
ปริยาทินุจติ	๑๖๖/๒๒๑	ปริสรูป	๖๔/๙๘
ปริยาทินุจติโต	๑๖๐/๒๑๘, ๑๘๐/๒๒๘	ปริสวาย	๗๐/๑๑๗
ปริยาทินุ	๗๔/๑๒๙	ปริสสุทธา	๑๔๖/๑๙๐
ปริยาทินนา	๖๓/๙๕	ปริสสุทธานิ	๓๓/๕๖
ปริยาปณาทิ	๔๕/๗๒	ปริหาเปติ	๒๒/๒๙
ปริยาปณิตพห	๒๒๙/๒๕๓	ปริพาหนานคฺค	๙๑/๑๓๙
ปริยาปณิตวา	๗๐/๑๑๗	ปติชนิตวา	๖๐/๙๐
ปริยาปณนาย	๒๔๑/๒๖๕	ปติชนเยย	๕๕/๘๕
ปริยาเยน	๓๒/๔๙	ปติคานิ	๑๕๔/๒๐๙
ปริยาเยหิ	๓๒/๕๒	ปติสชชเยย	๕๗/๘๗
ปริยาโย	๓๒/๕๒	ปฤชชนติ	๑๕๔/๒๐๙
ปริเยสนานานคฺค	๙๑/๑๓๙	ปฤตงเกน	๗๐/๑๑๘, ๗๐/๑๒๒, ๑๕๒/๒๐๔
		ปวทณฺติ	๕๒/๗๒, ๖๐/๙๐

ปทานุฏโกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุฏโกโม	ปพฺเพ/องฺเก
ปวคฺคตฺยมาโน	๒๔๓/๒๖๗	ปฐฺสถ	๙๙/๑๔๙,๒๔๕/๒๖๙
ปวคฺคเตติ	๒๑/๒๙	ปฐฺสํ	๖๑/๙๓,๗๐/๑๒๑
ปวเน	๖๕/๑๐๒	ปฐฺสํนฺดา	๗๐/๑๑๙
ปวาทะเยย	๕๕/๘๖,๕๗/๘๗,๖๐/๙๐	ปฐฺสํมํ	๑๖๖/๒๒๑
ปววิคฺคเตติ	๑๐๐/๑๕๒	ปฐฺสํเยยํ	๑๕๔/๒๑๐
ปววิคฺคโต	๒๒/๒๙,๑๔๙/๑๙๓	ปฐฺสํเยยยาถ	๑๓๔/๑๗๙
ปวเวกฺกสฺส	๑๔๙/๑๙๔	ปทานา	๑๕๒/๒๐๓
ปวิสฺสตี	๑๖๕/๒๒๐,๒๔๔/๒๖๗	ปทิตฺตเตติ	๑๐๐/๑๕๒
ปวิสฺสามิ	๒๔๔/๒๖๙	ปทิตฺตโต	๑๗/๒๒,๑๙๙/๒๓๓
ปวิสฺสนฺติ	๒๓๑/๒๕๕	ปทิตฺตคฺคสฺส	๑๗๙/๒๒๙
ปวิสฺเสคฺควา	๒๑๐/๒๔๔	ปทินา	๑๙/๒๕,๓๒/๕๒
ปวิสฺเสยฺย	๑๖๐/๒๓๙	ปทินานิ	๓๕/๖๐
ปวฺจฺจติ	๕๐/๗๙	ปทิตฺ	๑๓๑/๑๗๗
ปสฺสคฺโค	๒๓๗/๒๖๒	ปสฺ	๗๔/๑๒๙,๒๒๔/๒๕๐
ปสฺสทา	๒๔๐/๒๖๕	ปสฺสฏฺฐานิ	๑๔๙/๑๙๓
ปสฺสนฺทํ	๑๒๖/๑๗๓,๑๓๖/๑๙๑	ปสฺสฏฺฐิกา	๑๓๖/๑๙๐
ปสฺสนฺนา	๑๔๖/๑๙๑,๒๓๑/๒๒๕	ปสฺสฏฺฐิโก	๑๔๙/๑๙๓,๒๔๒/๒๖๖
ปสฺสนฺนาการํ	๑๔๖/๑๙๑,๒๓๑/๒๕๖	ปสฺสฏฺฐิกคฺคสฺส	๑๔๙/๑๙๓
ปสฺสวติ	๔๑/๖๖	ปจฺฉินาย	๖๔/๑๐๐
ปสฺสํเยยํ	๑๔๖/๑๙๑	ปจฺฉินวโร	๑๔๓/๑๙๓,๑๔๓/๑๙๕
ปสฺสํสทา	๓๒/๔๙	ปจฺฉิณฺชา	๙๖/๑๔๖
ปสฺสํสทฺฐปณฺธํ	๒๓/๓๑	ปจฺฉนา	๖๓/๙๖,๙๖/๑๔๖
ปสฺสํสตี	๓๓/๕๖,๕๐/๗๗,๑๕๒/๒๐๕, ๑๖๕/๒๒๐	ปจฺฉนาติปาตา	๔๑/๖๖,๑๐๙/๑๖๐
		ปจฺฉนาติปาติโน	๑๐๙/๑๖๐

ปทานุกรกโม

๓๑๕

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก
ปาณาติปาติ	๔๑/๖๖	ปาริปนถกา	๓๓๖/๑๘๓
ปาณาติปาตปฺปจฺจยา	๔๑/๖๖	ปารุเปยฺยาสี	๒๔๒/๒๖๖
ปาณินา	๗๐/๑๑๘,๒๒๗/๒๕๑	ปาฏิจุจํ	๒๗/๔๑,๓๓/๕๕
ปาณูปติ	๑๘/๒๔,๔๖/๗๓,๔๗/๗๔, ๔๘/๗๕,๑๓๑/๑๗๗	ปาวจเน	๒๑๘/๒๔๗,๒๑๓/๒๔๖
ปาตุกมฺมยา	๒๐๒/๒๔๑	ปาวิตฺติ	๑๗/๑๘,๓๒/๕๕
ปาตุภาโว	๑๒๐/๑๖๘,๑๒๐/๑๖๘	ปาเวยฺยกา	๑๓๖/๑๘๐
ปาทา	๑๖๕/๒๒๐	ปาธานสฺสทฺทรา	๘๒/๑๓๓,๒๓๗/๒๖๒
ปาทาสี	๑๕๔/๒๑๑	ปาธาทิโก	๒๓๘/๒๖๔
ปาเทหิ	๘๖/๑๔๕	ปาหุเนยฺโย	๔๑/๖๗
ปานิเยน	๖๖/๑๐๘	ปิจฺจสิโต	๑๕๘/๒๑๗
ปาปกา	๑๔๕/๑๘๘	ปิณฺฑทปาตปฏิกฺกนฺตา	๒๐๒/๒๔๑, ๒๐๓/๒๔๒
ปาปกมฺมํ	๒๒๒/๒๔๘	ปิณฺฑทปาตปฏิกฺกนฺโต	๒๔/๓๓,๒๓๘/๒๖๒
ปาปภิกฺขุ	๒๑๘/๒๔๗	ปิณฺฑทปาตเหตุ	๑๔๔/๑๘๖
ปาปภิกฺขุณี	๒๑๘/๒๔๗	ปิณฺฑทปาติกา	๑๓๖/๑๘๐
ปาปสํมณเริ	๒๒๒/๒๔๘	ปิณฺฑทปาติโก	๑๔๘/๑๘๓,๒๔๒/๒๖๖
ปาปสํมณโร	๒๒๑/๒๔๘	ปิณฺฑทปาติกคฺคตฺถ	๑๔๘/๑๘๓
ปาปสฺสิกฺขมาณา	๒๒๐/๒๔๗	ปิณฺฑทปาเตน	๑๔๔/๑๘๖
ปาปิฉนา	๘๘/๑๔๘,๑๕๔/๒๐๘	ปิณฺฑทปาโต	๑๖๑/๒๑๘
ปาปิมโต	๑๕๘/๒๑๗	ปิณฺฑทาย	๑๖๐/๒๑๘, ๑๖๕/๒๒๐,๒๓๑/๒๕๕
ปามุชฺชุนิสฺสา	๒๓/๓๑	ปิณฺโฑ	๒๑๑/๒๔๕
ปารทาริกา	๑๓๖/๑๘๓	ปิตรโร	๑๕๘/๒๑๗
ปารทาริโก	๒๑๑/๒๔๕,๒๒๒/๒๔๘	ปีตคามหา	๑๕๘/๒๑๗
ปารายเน	๓๑/๔๗		

ปทานุคโม	ปพเพ/องเก	ปทานุคโม	ปพเพ/องเก
ปิตุจนาปฺกโต	๒๔๓/๒๖๗	ปฺกณนา	๖๓/๕๖,๑๖๑/๒๓๘
ปิตุมรณํ	๑๒๖/๑๗๔	ปฺกตํ	๑๗๒/๒๒๔
ปิเตน	๑๔๓/๑๗๕	ปฺกตมํตานิ	๖๓/๕๕
ปิปาติโต	๖๖/๑๐๗,๖๗/๑๑๕	ปฺกโต	๑๔๓/๑๗๕
ปิยรูปํ	๖๖/๑๐๕	ปฺกตฺตโน	๖๓/๕๓,๕๖/๑๔๕
ปิยํ	๑๗๒/๒๒๔,๑๗๓/๒๒๕	ปฺกตฺตํ	๔๘/๗๔
ปิโย	๖๓/๕๕	ปฺกตฺตํ	๖๕/๑๐๔
ปิเว	๖๖/๑๐๗	ปฺกตฺตภาณินิพฺพตฺติ	๓๘/๖๓,๖๔/๕๘
ปิเวยฺย	๖๖/๑๐๗	ปฺกตฺตภาณินิพฺพตฺติยา	๑๒/๑๔
ปิสุณวาทา	๑๑๐/๑๖๐	ปฺกตฺตภา	๑๑๕/๑๖๔
ปิสุณวาทิ	๑๑๐/๑๖๐	ปฺกตฺตภา	๖๕/๑๐๒
ปิสุณฺวาทิ	๒๓/๓๓	ปฺกตฺตภา	๑๒๔/๑๗๒
ปฺกตํ	๑๖๖/๒๒๓	ปฺกตฺตภา	๑๖๐/๒๓๘,๒๒๖/๒๕๓,
ปฺกตฺโต	๕๗/๑๔๗		๒๓๑/๒๕๕
ปฺกตฺตเวมตฺตคา	๑๗/๒๓	ปฺกตฺต	๓๒/๕๒,๑๑๕/๑๖๓
ปฺกตฺตตฺตฺตฺตฺตฺตฺต	๑๓๓/๑๗๘	ปฺกตฺตภาณินิ	๗๐/๑๑๕,๑๕๒/๒๐๔
ปฺกต	๖๗/๑๑๔	ปฺกต	๑๖๑/๒๓๘,๒๒๗/๒๕๓
ปฺกตฺตฺต	๑๗/๑๕	ปฺกตฺตภาณินิ	๖๕/๑๐๒
ปฺกตฺตฺต	๓๒/๕๕,๓๒/๕๐	ปฺกตฺตภาณินิ	๖๕/๑๐๓
ปฺกตฺตภา	๑๔๖/๑๕๐	ปฺกตฺตภาณินิ	๖๕/๑๐๓
ปฺกตฺตภา	๔๑/๖๗	ปฺกต	๓๗/๖๒,๖๕/๑๐๓
ปฺกตภาณินิ	๕๑/๘๐,๕๑/๘๑	ปฺกต	๗๔/๑๒๕
ปฺกตฺต	๕๑/๘๐	ปฺกตภาณินิ	๒๓๗/๒๖๒
ปฺกต	๓๒/๕๕	ปฺกตภาณินิ	๔๑/๖๗

ปทานุกรกโม

๓๑๗

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก
ปฐิตปรกุกเมน	๒๓๗/๒๖๒	มรุตวาเจหิ	๑๑๐/๑๖๐
ปฐิตปรกุกตา	๔๑/๖๗	มรุต	๑๕๗/๒๑๖, ๑๕๗/๒๑๗
ปฐิตปรกุกโต	๕๑/๗๐, ๑๕๐/๑๕๗	มรูก	๒๒๘/๒๕๓
ปฐิตยุดานิ	๔๑/๖๗	มรูกเก	๖๔/๘๘
ปฐิตวิริเยน	๒๓๗/๒๖๒	มรุตชชาติกา	๑๑/๑๓
ปฐิตา	๖๗/๑๑๐	มรุตชานนคฺคิ	๘๖/๑๓๖, ๘๖/๑๓๗
ปฐิตตฺถ	๒๒๘/๒๕๓	มรุตชนิทานา	๑๑/๑๓, ๓๒/๕๑
ปฐิต	๕๘/๗๘, ๘๖/๑๕๕, ๒๒๗/๒๕๒	มรุตชนิโรชา	๕/๘, ๗๐/๑๒๒
ปฐิตา	๗๐/๑๑๗	มรุตชนิโรชิ	๑๒/๑๕
ปฐิตโต	๗๐/๑๑๖	มรุตชปจฺจยา	๓๔/๕๘, ๓๕/๖๐, ๕๓/๖๘
ปฐิตาเปตฺวา	๒๑๓/๒๔๖	มรุตชปภาว	๑๑/๑๓, ๓๒/๕๑
ปฐิตโร	๑๖๑/๒๑๘	มรุตชตมฺพยา	๑๑/๑๓
เปตฺตานิ	๑๕๔/๒๐๘	มรุต	๖๒/๘๔
เปตฺติ	๕๑๑/๒๔๕	มรุตสาหาโร	๖๓/๘๖
เปยฺยาโต	๒๐๒/๒๔๒	มรุตตฺถปนิตฺตา	๒๓/๓๑
โปกฺขรณิยา	๗๕/๑๓๐	มรุตเต	๓๓/๕๕
โปกฺขรณิ	๗๕/๑๒๘, ๗๕/๑๓๕	มรุตโต	๔๓/๖๘, ๕๘/๗๕, ๕๐/๗๖, ๕๐/๗๗,
โปกฺขรณิสฺสมุพฺพนํ	๖๕/๑๐๓		๖๓/๘๕
โปกฺขรํ	๒๒๘/๒๕๓	มรุตตฺถ	๖๒/๘๔
โปรณํ	๒๒๘/๒๕๓	มรุตโต	๒๒๘/๒๕๓
ปฺริยา	๒๔๑/๒๖๕	มรุตนิคิ	๑๐๐/๑๕๑
		มรุตเตตฺวา	๖๐/๘๐
		มรุตเตยฺย	๕๕/๗๕, ๖๐/๘๐
		มรุตวิหาราย	๑๕๕/๒๐๘
มรุตวาจา	๑๑๐/๑๖๐		

[ผ]

ปทานนุคโม	ปพเพ/องเก	ปทานนุคโม	ปพเพ/องเก
ผาสุพนทริกาหิ	๒๐๒/๒๔๒	พฺยากรโรติ	๓๒/๔๙
ผิ	๖๕/๑๐๓	พฺยากรโรตุ	๖๘/๑๑๔
ผุจโจ	๑๖๔/๒๒๐, ๒๓๓/๒๕๗	พฺยาการดี	๖๖/๑๐๔
ผุสคิ	๑๒/๑๔	พฺยาการดี	๒๐๒/๒๔๒, ๒๒๒/๒๔๙
ผุสคิอา	๖๘/๑๑๕	พฺยาปนนจิตตา	๑๑๑/๑๖๒
โผฏฐพพตณหา	๑๕๕/๒๓๖	พฺยาปาทจณนโท	๙๖/๑๔๕
โผฏฐพพราคุ	๘๕/๑๓๖	พฺยาปาทชาคุ	๙๖/๑๔๕
โผฏฐพพตณเจตนา	๑๙๔/๒๓๖	พฺยาปาทปริเยตนา	๙๖/๑๔๕
โผฏฐพพตณณา	๑๐๓/๒๓๕	พฺยาปาทปริพาโห	๙๖/๑๔๕
โผฏฐพเพ	๔๓/๖๙	พฺยาปาทวิกฤโก	๙๖/๑๔๕
[พ]		พฺยาปาทสงกนโป	๙๖/๑๔๕
พชณคิ	๑๔๖/๑๙๐	พฺยาปาทตณณา	๙๖/๑๔๕
พชณเยย	๑๖๐/๒๑๘	พฺรหมจกั	๒๑/๒๘
พชณชนั	๓๕/๕๙	พฺรหมจริยปริโยธานั	๑๗/๒๒, ๒๔๕/๒๖๙
พชณชนะ	๓๒/๔๙	พฺรหมจริยวาโส	๑๙/๒๕, ๓๕/๕๙, ๓๕/๖๐
พชณคิกโรติ	๙๖/๑๔๖	พฺรหมจริยั	๓๒/๔๙, ๖๑/๙๓, ๖๕/๑๐๔,
พชณนั	๑๒๔/๑๗๒, ๑๕๙/๒๑๖, ๑๕๙/๒๑๗		๑๙๙/๒๓๘
พฺยาการตา	๓๒/๔๙, ๓๒/๕๒, ๗๐/๑๑๗	พฺรหมจาวาภิวนน	๑๕๑/๒๐๒
พฺยาการวิตุตมิ	๖๘/๑๑๔	พฺรหมจาวี	๑๕๑/๒๐๒
พฺยาการเรย	๔๑/๖๖	พฺรหมจาวูปททเวณ	๑๕๑/๒๐๒
พฺยาการเรยัย	๒๐๒/๒๔๒, ๒๒๒/๒๔๙	พฺรหมโถกา	๗๐/๑๑๘, ๑๕๒/๒๐๔
พฺยาการเรยยาม	๒๔/๓๓	พฺรหมณณคฤ	๑๓/๑๖, ๒๙/๔๕, ๗๐/๑๒๕,
พฺยาการเรยยาตี	๓๒/๔๙		๒๑๒/๑๖๙, ๑๗๔/๒๒๖

ปทานุกรโม

ปพเพ/องเก

ปทานุกรโม

ปพเพ/องเก

พราหมณธัมมตา	๑๓/๑๖,๒๘/๔๔, ๗๐/๓๒๕,๓๒๓/๑๖๘,๑๗๔/๒๒๕
พราหมณา	๓๓/๕๖,๑๗๔/๒๒๕
พราหมโณ	๔๖/๗๓,๔๗/๗๔,๘๖/๑๔๖
พราหวน	๖๓/๘๒
พตวา	๑๗๘/๒๒๗
พตวนุโค	๖๓/๘๖
พถาย	๒๓๓/๒๕๕
พหิทธา	๒๐๐/๒๓๘
พหุกุโจ	๑๕๓/๒๐๖
พหุภรณโย	๑๕๓/๒๐๖
พหุชนสุขาย	๑๔๘/๑๘๕,๒๓๖/๒๖๐
พหุชนหิตาย	๑๔๘/๑๘๕,๒๓๖/๒๖๐
พหุศร	๑๒๖/๑๗๓
พหุศรานิ	๑๕๖/๒๓๓
พหุศุณิกานิ	๒๒๔/๒๕๑
พหุชา	๗๐/๑๑๘,๑๕๒/๒๐๔
พหุปุคตเจตียะ	๑๕๔/๒๓๐
พหุปฏิธานิ	๒๒๕/๒๕๑
พหุสุตตะ	๘๘/๑๔๘,๑๐๑/๑๕๓
พหุสุตตะเทหิ	๑๐๑/๑๕๓
พพิต	๑๕๘/๒๓๖,๑๕๘/๒๓๗
พาทรวชยุยา	๑๗๘/๒๒๗

พาหิรกา	๒๒๘/๒๕๓
พาหุชฌณิ	๖๕/๑๐๓,๖๕/๑๐๔
พาฬิโก	๑๕๘/๒๓๖,๑๕๘/๒๓๗
พทุธปเวทิตะ	๒๔๖/๒๗๐
พทุธานพทุธธาวกา	๑๔๘/๑๘๕
พทุธะ	๔๑/๖๗
พทุโธ	๔๑/๖๗
โพธาย	๖๕/๑๐๒
โพธิตคตต	๔/๘,๑๐/๓๑,๖๕/๑๐๑, ๑๑๕/๑๖๓

[ภ]

ภควินะตติกา	๕๑/๗๘,๑๔๖/๑๘๐
ภควิปุณฺณิ	๕๑/๗๘,๑๔๖/๑๘๐
ภควิมูลกา	๕๑/๗๘,๑๔๖/๑๘๐
ภควโค	๓๒/๕๒,๔๑/๖๗,๘๘/๑๔๘
ภควนคิ	๖๐/๘๘
ภควา	๓๒/๔๘,๓๒/๕๒,๓๒/๕๓,๓๕/๕๘, ๔๕/๗๓,๕๑/๗๘,๘๖/๑๔๕,๘๘/๑๔๘
ภคินิ	๑๕๓/๑๘๕
ภณณมานะ	๑๓๖/๑๘๓
ภณณมานะสุ	๒๒๘/๒๕๓
ภนฺจโณณิกาย	๖๖/๑๐๘
ภนฺนเต	๕๑/๗๘,๑๐๘/๑๖๐

ปทานุทุกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุทุกโม	ปพฺเพ/องฺเก
ภทฺทโก	๑๕๑/๒๐๐	ภาเวยฺย	๒๒๖/๒๕๓
ภทฺทยุคิ	๑๕๓/๑๘๕	ภาตฺตํ	๗๐/๑๒๐
ภพฺโพ	๑๕๕/๑๘๗, ๒๒๗/๒๕๒	ภาตฺตํ	๑๖๘/๒๒๓
ภยโต	๖๖/๑๐๗	ภาตฺตํ	๒๓๓/๒๕๕
ภวชาติกา	๓๒/๕๐, ๕๑/๗๙	ภาตฺตํ	๑๕๕/๒๐๙
ภวนิทานา	๓๒/๕๐, ๕๑/๗๙	ภาตฺตํ	๒๕๓/๒๖๖
ภวนิโรธคามินียา	๓๓/๕๕	ภาตฺตํ	๖๗/๑๓๐
ภวนิโรธ	๓๓/๕๕	ภาตฺตํ	๕๓/๗๘
ภวนิโรโธ	๖๐/๙๐, ๖๘/๑๑๓, ๗๐/๑๒๒	ภาตฺตํ	๑๕๙/๑๙๖
ภวปจฺจยา	๓๕/๕๘, ๖๐/๙๐, ๖๘/๑๑๓, ๗๐/๑๒๒	ภาตฺตํ	๓๓/๕๕, ๓๕/๕๘, ๕๓/๖๙, ๕๓/๗๘, ๖๖/๑๐๕
ภวปฺปภาว	๓๒/๕๐, ๕๑/๗๙	ภาตฺตํ	๖๖/๑๐๕, ๑๖๗/๒๒๒
ภวตฺตมฺพฺยา	๓๒/๕๐, ๕๑/๗๙	ภิกฺขุณฺณา	๒๓๓/๒๕๕
ภวตฺตมฺพฺเย	๓๓/๕๕	ภิกฺขุ	๓๒/๕๒, ๕๓/๗๘, ๘๗/๑๔๗, ๘๘/๑๕๙
ภวํ	๙๖/๑๑๖	ภิกฺขุคณฺถุสฺส	๑๖๓/๒๓๘
ภวาทิ	๑๗๒/๒๒๕, ๑๗๓/๒๒๕	ภิกฺขุ	๒๓๘/๒๕๗
ภวตฺตํ	๒๓๕/๒๕๘	ภิกฺขุ	๒๒๒/๒๕๘
ภวปนิสฺสา	๒๓/๓๑	ภิกฺขุ	๖๕/๑๐๕
ภเว	๓๓/๕๕, ๕๑/๗๙	ภิกฺขุ	๑๕๓/๒๐๖
ภโว	๓๒/๕๐, ๕๙/๗๕, ๕๙/๗๖, ๕๐/๗๗, ๕๓/๗๘, ๖๐/๙๐, ๖๗/๑๑๐	ภิกฺขุ	๘๘/๑๕๘
ภวํ	๒๒๗/๒๕๒	ภิกฺขุ	๖๕/๑๐๐
ภวตา	๑๕๓/๑๘๕	ภิกฺขุ	๖๕/๑๐๐
ภวตฺตมฺ	๑๒๖/๑๗๕	ภิกฺขุ	๖๕/๘๘

ปทานุกรกโม

๓๒๓

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก
ภินทิ	๑๘๐/๒๒๘	มฐเณน	๓๕/๕๕,๔๖/๗๓,๔๘/๗๔
ภินทญุ	๑๕๔/๒๖๕	มณฐิฏฐาย	๖๔/๕๘
ภิสุมพาทิ	๒๓๑/๒๕๕	มณณคิ	๑๕๓/๒๐๖
ภุชิสเสหิ	๔๑/๖๗	มณณสิ	๗๐/๑๒๔,๑๘๘/๒๓๓
ภุณษนุ	๒๓๓/๒๔๖	มณณิสสันติ	๒๒๕/๒๕๓
ภุณฐาหิ	๑๔๘/๑๕๓	มณฐนายน	๖๓/๕๖
ภุคคาวิ	๑๖๑/๒๓๘	มณฐาเปยฺย	๒๒/๒๕
ภุคปฺพุ	๑๔๓/๑๘๓,๑๕๕/๒๑๗,๒๓๑/๒๕๕	มคฺติกาคุพิ	๑๒๕/๑๗๓
	๑๖๑/๒๑๘	มทาย	๖๓/๕๖
ภุคปฺพุโพ	๑๓๘/๑๘๒	มฐิ	๑๐๐/๑๕๑
ภุคานํ	๑๑/๑๒,๖๓/๕๕	มนธํ	๕๖/๑๔๕
ภททา	๕๖/๑๔๖,๑๖๖/๒๒๓	มนตฺติกโรติ	๓๗/๖๒,๖๑/๕๒
ภทโท	๒๗/๔๑,๓๓/๕๕	มนตฺติกโรถ	๓๓/๕๔,๓๔/๕๘,๔๓/๖๕, ๕๑/๗๘,๖๖/๑๐๔,๑๔๖/๑๕๑

[ม]

มกฺกโฏ	๖๑/๕๒	มนํ	๔๓/๖๕
มกฺโก	๓๓/๕๕,๖๕/๑๐๒,๖๕/๑๐๓	มนาปวิปโยคา	๑๒๖/๑๗๓
มกฺกุถิ	๒๑๕/๒๔๖	มนาปํ	๑๗๒/๒๒๔,๑๗๓/๒๒๕
มกฺกพิคฺคิ	๒๒๒/๒๔๕	มนาโป	๖๘/๕๕
มกฺกุ	๒๗/๔๑,๓๓/๕๕	มนุสฺเสตฺถ	๒๒๔/๒๕๐
มกฺกโธ	๑๕๘/๒๑๖	มโน	๖๑/๕๒
มชฺฌณทิกถมยํ	๖๓/๕๗,๒๒๖/๒๕๑	มโนทฺฐจฺริเตน	๗๐/๑๑๕,๑๕๒/๒๐๕
มชฺฌิมา	๕๗/๑๔๗	มโนชาตุ	๘๕/๑๓๖
มชฺฌเณ	๑๖๑/๒๑๕	มโนชาตุํ	๘๖/๑๓๗
		มโนวิญญาณชาตุ	๘๕/๑๓๖

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก
มโนวิญญาณ	๔๓/๗๐	มหาธคโม	๘๔/๓๓๕
มโนสยเจตนา	๓๒/๓๔,๖๓/๔๕,๖๔/๔๘	มหานทีโย	๒๓/๓๓,๖๔/๓๓๕,๗๖/๓๓๐
มโนสยเจตนา	๖๓/๔๗	มหานาคา	๒๓๗/๒๖๒
มโนสยเจตนาหาโร	๖๓/๔๖,๖๓/๔๗	มหานาคาน	๒๓๓/๒๕๕
มโนสยเจตนาเหตุ	๒๕/๓๔	มหานุภาวา	๒๔๖/๒๗๐
มโนสมมุตตรา	๓๔๒/๒๓๕	มหานุภาโว	๒๔๕/๒๖๔
มโนสมมุตโต	๘๖/๓๓๗,๓๔๓/๒๓๕	มหาปณญา	๔๔/๓๔๔
มโนสุจริเตน	๗๐/๓๓๔,๓๕๒/๒๐๕	มหาปจจิ	๗๐/๓๒๔,๗๘/๓๓๓,๓๒๕/๓๗๓,
มนตานิปุคโต	๔๔/๓๔๔		๒๒๔/๒๕๐
มมายิ	๖๓/๔๒	มหาภิณญค	๒๓๕/๒๖๐
มรณมคค	๖๓/๔๗,๖๖/๓๐๗,๒๓๓/๒๕๕, ๒๓๒/๒๕๗	มหาภิณญโ	๘๔/๓๓๕
มรณ	๒๓๓/๒๕๕,๒๗/๔๓,๓๓/๕๕, ๖๓/๔๖,๖๖/๓๐๗	มหากรุโข	๕๕/๘๕,๕๘/๘๔,๖๐/๘๐
มรียาทิกเคน	๓๓๗/๓๖๗	มหาจวเต	๖๐/๘๐
มถ	๖๐/๘๐	มหาตมุตทา	๗๘/๓๓๒
มทคค	๗๐/๓๓๔,๓๕๒/๒๐๕	มหาตมุตเต	๓๒๖/๓๗๓
มทณณเว	๓๐๐/๓๕๒	มหาตมุตโท	๖๔/๓๓๕,๗๓/๓๓๒
มทตยา	๗๐/๓๓๗	มหาตมุตติ	๒๓๓/๒๕๕
มทต	๔๗/๓๔๗	มหาตมุตปราช	๓๒๔/๓๗๖
มทตติโย	๗๔/๓๒๔	มหาเตโต	๓๒๘/๓๗๕
มทปตตร	๒๒๖/๒๕๓	มหาโตพภา	๒๓/๓๓,๖๔/๓๓๖
มหากุมมกค	๓๕๔/๒๓๗	มหาโตพเก	๖๔/๓๓๕
มหากุณญโย	๓๖๓/๒๓๗	มหาอคคิกขนุโ	๕๒/๗๒
		มหิตทิกกา	๔๔/๓๔๔,๒๔๖/๒๗๐
		มหิตทิกโก	๒๔๕/๒๖๔

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก
รคตียา	๑๖๔/๒๒๐	รูปจุนโท	๘๑/๑๓๘,๘๓/๑๔๑
รคตึ	๓๒/๕๒	รูปคณหา	๑๘๕/๒๓๖
รคตินทิว	๓๒/๕๓	รูปชาตุ	๘๕/๑๓๖
รคิย	๗๐/๑๒๔	รูปปริเยตนา	๘๑/๑๓๘,๘๓/๑๔๑
รคิยา	๗๐/๑๒๔	รูปปริพาโห	๘๑/๑๓๘,๘๓/๑๔๑
รมณีย	๖๕/๑๐๓	รูปธาโ	๘๓/๑๔๑
รมคิ	๑๖๔/๒๒๐	รูปตงกบโป	๘๑/๑๓๘,๘๓/๑๔๑
รตคณหา	๑๘๕/๒๓๖	รูปตณเจตนา	๑๘๕/๒๓๖
รตชาตุ	๘๕/๑๓๖	รูปตณณา	๘๑/๑๓๘,๑๘๓/๒๓๕
รตตณเจตนา	๑๘๕/๒๓๖	รูปตณณาน	๑๕๒/๒๐๓
รตตณณา	๑๘๓/๒๓๕	รูปตมมตตชา	๘๓/๑๔๑
รตตมมโน	๖๖/๑๐๖	รูปตมมตโต	๘๓/๑๔๑
รต	๕๓/๖๘	รูปตม	๗๐/๒๑๒
รตณ	๖๖/๑๐๗	รูป	๘๕/๑๔๔
รตมิ	๕๕/๑๐๐	รูปยจณณปริปฺปาย	๑๖๗/๒๒๒
รโหคโต	๕๕/๗๑	รูป	๕๓/๖๘
รโหคตต	๒๓๕/๒๕๘	โรคชาเคน	๑๖๔/๒๒๐,๒๓๓/๒๕๗
รคานทฐิเคน	๑๖๕/๒๒๐,๒๓๒/๒๕๗	โรคโต	๖๖/๑๐๗
ราโค	๖๓/๘๖,๖๔/๘๗,๖๔/๘๘,๖๕/๑๐๓	โรคทนทาน	๑๒๖/๑๗๓
ราชมหามคโต	๖๕/๑๐๓	โรคิตตถานวงคโต	๑๔๓/๑๘๕
ราชมหามคตต	๖๕/๑๐๓		
รุษนิตตทา	๖๓/๘๖		
รุษมคโต	๑๔๖/๒๒๐	รคณคิ	๒๓๐/๒๕๔
รคิยา	๖๗/๑๑๒,๖๘/๑๑๔	รคธา	๑๔๔/๑๘๗

[ล]

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก
ถกคิ	๒๓๐/๒๕๕	โตโก	๓๐/๓๓,๕๕/๗๕,๕๕/๗๖,๕๐/๗๗,
ถกนุค	๓๕๖/๓๕๐		๖๕/๓๐๓
ถกนุญ	๖๘/๓๓๕	โตกต	๕๓/๖๗,๕๕๓๗๐
ถกนุญ	๓๕๗/๓๕๒	โตกนชฎาย	๒๓๗/๒๖๒
ถกนุญ	๖๕/๕๕	โตกนโตวิรเกน	๖๖/๓๐๘
ถกนุญ	๓๕๖/๓๕๐	โตกนตฤชราย	๒๓๗/๒๖๒
ถกนุญ	๕๓/๓๕๓,๕๕/๓๕๒		
ถกนุญการตีโตกนโรชคามินิ	๓๗๖/๒๒๖		[ว]
ถกนุญการตีโตกนโรช	๓๗๖/๒๒๖	วคโค	๕๐/๗๘
ถกนุญการตีโตกนมุท	๓๗๖/๒๒๖	วจนาย	๖๗/๓๓๓,๒๒๘/๒๕๒
ถกนุญการตีโตโก	๓๕๗/๒๓๖,๓๗๒/๒๒๕	วจนน	๓๒/๕๕
ถกนุญการตีโตกต	๓๕๗/๒๓๗	วจนนุชโม	๒๕๓/๒๖๗
ถกนุญ	๒๓๓/๒๕๖	วจิตตงชาโร	๓๓/๕๗
ถกนุญ	๗๐/๓๓๗	วจิตตเจตนาเหตุ	๒๕/๓๕
ถกนุญ	๗๐/๓๓๖,๓๖๓/๒๓๕	วจิตตจริเคน	๗๐/๓๓๕,๓๕๒/๒๐๕
ถกนุญ	๓๕๕/๒๓๗,๓๕๕/๒๓๗	วชุตมเตว	๓๕๐/๓๕๕
โตกนุญ	๕๓/๖๗	วชุตมิตา	๓๕๕/๓๗๒
โตกนุญ	๓๕/๓๕	วชุตมต	๖๖/๓๐๖
โตกนุญมพาย	๓๕๗/๓๕๕,๒๓๖/๒๖๐	วชุตมตตนิ	๖๖/๓๐๖
โตกนุญ	๕๗/๗๕	วณณโปกชราย	๒๓๕/๒๖๕
โตกนุญ	๕๐/๗๗	วณณวาที	๓๕๕/๓๗๖,๓๕๗/๓๕๓,
โตกนุญ	๕๗/๗๕,๕๗/๗๕		๒๕๕/๒๖๗
โตกนุญ	๒๒๕/๒๕๓	วณณตมปนโน	๖๖/๓๐๖
โตกนุญ	๕๐/๗๗,๓๓๕/๓๖๕	วณณนาย	๒๓๓/๒๕๕

ปทานุกรกโม

๓๒๗

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก
วณณโต	๒๓๗/๒๖๒	วสุตตคานี	๓๒๘/๑๗๕, ๒๐๒/๒๔๒
วณณเนน	๖๖/๑๐๗	วสุตตคายุกา	๓๓๐/๑๗๖
วคฺคา	๒๔๓/๒๖๗	วสุตฺ	๖๑/๘๒
วคฺเคถ	๗๐/๑๑๘	วสุตฺตานี	๒๐๒/๒๔๒
วคฺเคมิ	๑๕๒/๒๐๔	วจา	๘๗/๑๔๗
วคฺเคสิ	๗๐/๑๒๒	วจาย	๘๖/๑๔๕, ๑๖๕/๒๒๐
วคฺคูกา	๒๒๕/๒๕๑	วจาเยยาสี	๗๐/๑๑๗
วคฺคฺหิ	๖๗/๑๑๓	วคฺคปานา	๖๔/๑๐๐
วคฺควาน	๓๒/๕๒, ๑๐๐/๑๕๒	วคฺคปาเนน	๖๔/๑๐๐
วคฺคมาโน	๒๓๕/๒๖๐	วคฺคา	๑๖๕/๒๒๐
วคฺคามิ	๓๒/๔๘, ๘๗/๑๔๗, ๑๑๘/๑๖๘	วคฺคาคเป	๕๕/๘๕, ๖๐/๘๐
วคฺคย	๓๕/๕๘	วคฺคานุปาโค	๒๔/๓๓, ๒๕/๓๗
วคฺคฺวา	๖๓/๘๕	วคฺคโยชาตุ	๑๑๔/๑๖๓
วคฺคโ	๑๐๐/๑๕๒	วคฺคยนิ	๑๖๕/๒๒๐
วคฺคฺมฺพนํ	๖๕/๑๐๓	วคฺคิถคคฺคหฺคฺคตฺตํ	๑๓๑/๑๗๗
วคฺคฺมฺ	๓๔/๕๘	วคฺคิถคคานี	๑๓๑/๑๗๗
วคฺคฺมฺโม	๒๐/๒๖	วคฺคิกา	๑๓๑/๑๗๗
วคฺ	๖๑/๘๒	วคฺคิเกติ	๑๖๑/๒๑๘
วคฺคิคฺคคา	๒๗/๔๑, ๓๓/๕๕	วคฺคิภคิ	๑๖๖/๒๒๑
วคฺคฺวํ	๖๓/๘๕	วคฺคิเกคคคค	๑๕๓/๒๐๖
วคฺ	๗๐/๑๑๘, ๗๐/๑๒๒	วคฺคิชาเตคฺควา	๒๓๑/๒๕๕
วคฺคฺคมาณคฺค	๑๖๔/๒๒๐	วคฺคิชาคค	๗๐/๑๑๘, ๑๕๒/๒๐๔
วคฺคฺคคคคคค	๑๓๐/๑๗๖	วคฺคิชาคคคค	๒๒๗/๒๕๒
วคฺคฺคคคคคคคค	๑๒๘/๑๗๕, ๒๐๒/๒๔๒	วคฺคิชาคคคคคค	๑๕/๑๘

ปทานกุกโม	ปพเพ/องเก	ปทานกุกโม	ปพเพ/องเก
วิจิทิจุณามิ	๓๒/๔๘,๓๒/๕๒	วิณฺณนาเน	๓๓/๕๕,๖๓/๘๗
วิสุทธิสูตริ	๑๕๔/๒๑๑	วิณฺณ	๖๗/๑๑๐
วิสมุคฺ	๑๖๓/๒๑๘	วิณฺณูปสัคเคหิ	๔๓/๖๗
วิสุทธา	๔/๓๐,๖๕/๑๐๒	วิณฺณูหิ	๔๓/๖๗,๑๔๖/๑๘๑
วิสุทธาจรณตมฺปนฺโน	๔๓/๖๗,๒๔๕/๒๖๘	วิคกุกิจจารานํ	๑๕๒/๒๐๕
วิสุทธาย	๓๓/๕๖,๕๐/๗๗	วิคกุกถลคทา	๒๓๕/๒๕๘
วิสุตฺติ	๑๕๘/๒๑๗	วิคกุกโก	๘๗/๑๔๗
วิสุตฺตปปาทา	๕๑/๘๐	วิคฺคฺจนฺตฺติ	๒๐๒/๒๔๒,๒๑๔/๒๔๖
วิณฺณวณฺชาตักิ	๑๑/๑๓	วิคฺคฺเทหฺนฺติ	๒๐๒/๒๔๒
วิณฺณวณฺณจายคณฺทาคู	๘๕/๑๔๓	วิคฺคฺถารคเรน	๒๔๔/๒๖๘
วิณฺณวณฺณจายคณิ	๘๕/๑๔๔,๑๕๒/๒๐๓	วิคฺคฺถาริกิ	๖๕/๑๐๔
วิณฺณวณฺณิทานํ	๑๑/๑๓	วิทิตํ	๓๒/๕๐,๓๒/๕๓,๖๓/๘๖
วิณฺณวณฺณิโรธา	๔/๘,๔๗/๗๔,๕๘/๘๘	วิทิตฺเตน	๓๓/๕๖
วิณฺณวณฺณิโรโธ	๔๖/๗๓,๔๘/๗๔	วิทิตฺตฺวา	๓๒/๕๐
วิณฺณวณฺณปจฺจยา	๓๔/๕๘,๑๗/๑๑๐	วินยธฺวรา	๘๘/๑๔๘
วิณฺณวณฺณินิยา	๒๔๑/๒๖๕	วินยธฺมฺมิ	๒๒๒/๒๔๘
วิณฺณวณฺณปภวํ	๑๑/๑๓	วินิปปาคํ	๖๐/๘๘,๗๐/๑๑๘,๗๐/๑๒๔, ๑๕๒/๒๐๕,๑๖๖/๒๒๑
วิณฺณวณฺณตมฺมฺยํ	๑๑/๑๓	วินฺนํ	๖๖/๑๐๘
วิณฺณวณฺณตฺถ	๓๘/๖๓,๕๘/๘๘	วินฺนเทหิ	๘๖/๑๔๖
วิณฺณวณฺณตฺถมิ	๗๐/๑๒๑	วินฺนตฺถิสูตริ	๒๓๔/๒๕๘
วิณฺณวณฺณํ ๑๑/๑๓,๔๖/๗๓,๔๗/๗๔,๕๘/๗๕, ๕๘/๗๖,๕๐/๗๗,๖๐/๘๑		วินฺนตฺถํ	๑๓๓/๑๗๘
วิณฺณวณฺณาทาโร	๑๒/๑๔,๖๓/๘๗	วินฺนเตยฺย	๑๕๔/๒๑๐
วิณฺณวณฺณปนิสา	๒๓/๓๑	วินฺนินามณฺณถาภาว	๒๓๖/๒๖๐

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก
วิปริณามชมม	๘๐/๑๒๐,๘๐/๑๒๓, ๑๘๘/๒๓๓	วิราคาย	๖๗/๑๓๓
วิปริณามชมมา	๑๑๕/๑๖๔	วิราคุปนิสา	๒๓/๓๓
วิปากาเวเตน	๒๐๒/๒๔๒,๒๒๒/๒๔๘	วิราเชนติ	๒๐๒/๒๔๒,๒๑๔/๒๔๖
วิปมุตตา	๑๑๗/๑๖๗	วิรัชชติ	๖๑/๕๓,๗๐/๑๒๓,๑๘๘/๒๓๔
วิปยุคโต	๒๓๘/๒๖๔	วิรัชชติ	๖๑/๕๓,๑๒๔/๑๗๒
วิปตฺตุนานิ	๒๓๗/๒๖๑	วิรัชชเยย	๖๑/๕๓,๖๒/๕๓
วิปตฺตคานิ	๓๕/๖๐	วิรุพฺพ	๖๔/๕๘
วิภชติ	๒๐/๒๕,๕๗/๑๔๗	วิรุเพห	๓๘/๖๓
วิภูตฺตนา	๖๓/๕๖	วิโฏ	๒๒/๒๘
วิมุจฺจติ	๖๑/๕๓,๗๐/๑๒๓,๑๘๘/๒๓๔	วิจฺจกฺกปเป	๗๐/๑๑๕,๑๕๒/๒๐๕
วิมุจฺจติ	๖๑/๕๓,๑๒๔/๑๗๒	วิจฺจติ	๒๐/๒๕,๕๗/๑๔๗
วิมุจฺจติ	๑๓๖/๑๘๓	วิจฺจเจว	๑๕๒/๒๐๒
วิมุจฺเจย	๖๑/๕๓,๖๒/๕๓	วิเวกข	๑๕๒/๒๐๒
วิมุจฺเจย	๑๓๖/๑๘๐	วิธมคค	๕๖/๑๔๖,๕๖/๑๔๗
วิมุคฺคตฺตมิ	๖๑/๕๓,๗๐/๑๒๓,๑๘๘/๒๓๔	วิธมคค	๑๑๗/๑๖๗
วิมุคฺค	๗๐/๑๑๘,๑๕๒/๒๐๔	วิธมคคโต	๕๑/๘๐,๒๓๘/๒๖๔
วิมุคฺค	๑๑๕/๑๖๔	วิธมคค	๗๐/๑๒๒
วิมุคฺคปนิส	๒๓/๓๓	วิธมคค	๗๐/๑๑๕,๑๕๒/๒๐๕
วิมุคฺคโต	๖๗/๑๑๓,๒๐๑/๒๔๐	วิธมคค	๓๕/๖๐
วิโมกฺขา	๓๒/๕๒,๗๐/๑๑๕,๗๐/๑๒๓	วิธมคค	๖๖/๑๐๖
วิราคชมม	๓๔/๕๘	วิธมคค	๓๕/๖๐
วิราคชมโม	๒๐/๒๖	วิธมคค	๖๐/๕๐
วิราค	๖๑/๕๓,๖๗/๑๑๓,๗๐/๑๒๓, ๑๕๒/๒๐๒,๑๘๘/๒๓๔	วิธมคค	๕๕/๘๕,๖๐/๕๐
		วิธมคค	๒๔๓/๒๖๕

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก
วิหริติ	๓๔/๕๘,๕๕/๗๓,๕๗/๗๓,๕๘/๗๔, ๕๘/๗๕,๕๐/๗๖,๖๐/๘๘,๘๖/๑๔๖, ๘๖/๑๔๗,๘๘/๑๔๘,๑๐๘/๑๖๐, ๑๑๔/๑๖๓,๑๑๖/๑๖๕	วิตรากิ	๗๐/๑๑๘,๑๕๒/๒๐๔
วิหริโต	๕๘/๘๘,๑๗๘/๒๒๘	วิติธาวะตถา	๓๒/๔๘,๔๖/๗๓,๗๐/๑๑๗, ๑๕๕/๒๓๒
วิหริณฺทํ	๓๒/๕๒	วิริยารมณฺถํ	๑๔๘/๑๘๔,๑๕๓/๒๐๓
วิหริณฺทิก	๑๓/๑๖,๑๗๔/๒๒๖	วิรุจติ	๕๘/๗๖,๕๐/๗๗,๖๑/๘๒,๑๕๘/๒๑๗
วิหรามิ	๓๒/๕๒	วิรุจณฺทิก	๓๓/๕๕,๓๓/๕๗
วิหราหิ	๑๔๘/๑๘๓	วิรุจมาโน	๒๓๓/๒๕๕
วิหริสฺสุ	๑๑๗/๑๖๗	วิรุจจํ	๒๓๓/๒๕๗
วิหริวํ	๓๒/๕๒	วิรุจฺจิโต	๑๔๕/๑๘๘
วิหริสฺส	๑๗/๒๒	วิรุจณฺมิ	๖๔/๘๘,๖๔/๘๘,๗๐/๑๒๔
วิหริสฺสาณฺโท	๘๖/๑๔๕	วิรุจณฺมิเวปฺถตฺตปฺตํ	๖๕/๑๐๓
วิหริสฺสาธาตํ	๘๖/๑๔๕	วิรุจคฺวาทีโน	๒๔/๓๒
วิหริสฺสาปริเยสนา	๘๖/๑๔๕	วิรุจคา	๓๒/๕๒,๕๐/๗๗,๖๐/๘๑
วิหริสฺสาปริพาโท	๘๖/๑๔๕	วิรุจเต	๓๕/๕๘,๔๖/๗๓,๕๗/๗๔,๕๘/๗๕, ๘๕/๑๔๔
วิหริสฺสาคฺคิโก	๘๖/๑๔๕	วิรุจโต	๓๒/๔๘
วิหริสฺสาคฺคิโก	๘๖/๑๔๕	วิรุจฺจํ	๓๒/๔๘,๖๑/๘๒,๗๐/๑๑๗,๑๘๘/๒๓๔
วิหริสฺสาคฺคิโก	๘๖/๑๔๕	วิรุจฺจํ	๒๔๓/๒๖๗
วิหริสฺสาคฺคิโก	๘๖/๑๔๕	วิรุจฺจํ	๑๗/๒๒,๑๘๘/๒๓๓
วิหริสฺสาคฺคิโก	๘๖/๑๔๕	วิรุจฺจํ	๔๑/๖๖
วิหริสฺสาคฺคิโก	๒๓๒/๒๕๖	วิรุจฺจํ	๖๒/๘๔
วิหริสฺสาคฺคิโก	๖๓/๘๖	วิรุจฺจํ	๑๕๒/๒๐๒
วิหริสฺสาคฺคิโก	๗๐/๑๑๘,๑๕๒/๒๐๔	วิรุจฺจํ	๕๑/๘๑
วิหริสฺสาคฺคิโก	๖๓/๘๖	วิรุจฺจํ	๑๒๐/๑๖๘
วิหริสฺสาคฺคิโก	๗๐/๑๑๘,๑๕๒/๒๐๔		

ปทานุกรกโม

๓๓๓

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก
เวเชศวา	๑๗๘/๒๒๗	เวยยากรณ	๑๒/๑๔,๗๐/๑๒๐
เวทนา	๓๒/๕๑,๕๓/๖๙,๕๙/๗๕,๕๐/๗๖, ๕๐/๗๗,๗๐/๑๒๑	เวยยากรณาย	๓๒/๕๕
เวทนาชาติกา	๑๑/๑๓,๓๒/๕๑	เวยยากรณสมิ	๑๓๖/๑๘๑
เวทนานานคัค	๘๘/๑๓๗	เวยยากรจ	๒๓๘/๒๖๒
เวทนานิทานา	๑๑/๑๓,๓๒/๕๑	เวรมภวาทกขิตต	๑๖๕/๒๒๐
เวทนานิโรคามินิยา	๓๓/๕๕	เวรมภา	๑๖๕/๒๒๐
เวทนานิโรชา	๗๐/๑๒๒	เวปุตตปพค	๑๔๓/๑๘๕
เวทนานิโรเช	๓๓/๕๕	เวหาส	๒๐๒/๒๔๒
เวทนานิโรโ	๕/๙,๗๐/๑๒๒	ไวณโณ	๒๒/๒๙
เวทนาปจยา	๓๔/๕๘,๓๕/๖๐,๕๓/๖๙	[ส]	
เวทนาปภา	๑๑/๑๓,๓๒/๕๑	สกกทหม	๒๓๑/๒๕๕
เวทนาภิกขุณต	๑๗/๒๑	สกกถิ	๕๕/๘๕,๖๐/๙๐
เวทนาย	๓๓/๕๕,๗๐/๑๒๑	สกาย	๗๐/๑๑๗
เวทนาตมุตยา	๑๑/๑๓,๓๒/๕๑,๓๓/๕๕	สกุโน	๗๐/๑๑๘
เวทนาสุ	๖๓/๙๖	สกุณต	๑๖๕/๒๒๑
เวทนิย	๓๗/๖๒	สกกคา	๗๐/๑๑๗
เวทนิปปินดา	๒๓/๓๑	สกกโค	๗๐/๑๑๖
เวทยคิ	๑๒/๑๔,๕๑/๘๐	สกกวิยमानต	๑๖๖/๒๒๑
เวทยมาโน	๕๑/๘๐	สกกกา	๖๖/๑๐๘
เวทยามิ	๕๑/๘๐,๕๑/๘๑	สกกการราหุตถุชโน	๒๔๖/๒๗๑
เวทยิต	๓๒/๕๒,๖๒/๙๔	สกกกาเรน	๑๖๖/๒๒๑
เวทิตพโพ	๔๑/๖๗	สกก	๒๐๒/๒๔๒
เวเทหมุโน	๑๕๓/๒๐๖	สกกจ	๑๔๗/๑๙๒

ปทานนคโม	ปพเพ/องเก	ปทานนคโม	ปพเพ/องเก
ตถกยปคยปฏินโณ	๒๓๓/๒๕๗	ตถขารปจญา	๑๐/๑๑,๓๕/๕๘,๕๖/๗๓,
ตถการว	๑๕๖/๒๑๕		๕๗/๗๕,๕๘/๗๕,๖๑/๘๒
ตถกถายคิ	๒๓๘/๒๖๒	ตถขารปภา	๑๑/๑๓,
ตถกถิตฺถจํ	๒๓๒/๒๕๗	ตถขารตมฺทโย	๑๑/๑๓,๕๑/๘๐,๖๕/๑๐๓
ตถกปปนนานคคิ	๘๑/๑๓๘	ตถขารตมฺทโย	๓๓/๕๕
ตถขตา	๒๐/๒๖	ตถขารตมฺทโย	๓๓/๕๗
ตถขยา	๓๒/๕๐	ตถขารว	๕/๘,๑๑/๑๓,๓๓/๕๗,๕๖/๗๓,
ตถขลิตฺติ	๑๕๕/๒๑๐		๕๗/๗๕,๕๘/๗๕,๕๘/๗๕,
ตถข	๒๒๕/๒๕๐		๕๘/๗๖,๕๐/๗๗,๖๑/๘๒
ตถขาคคมโม	๓๑/๕๗	ตถขารวเสตตมาปคคิ	๘๕/๑๕๕
ตถขาคค	๑๒๘/๑๗๕	ตถขารูปนิตา	๒๓/๓๑
ตถขาคคิ	๒๓๑/๒๕๕	ตถขารเวต	๓๓/๕๕,๕๐/๗๗,๗๐/๑๒๑
ตถขารขาคคิ	๑๑/๑๓	ตถขิตฺติ	๗๐/๑๑๘,๑๕๒/๒๐๕
ตถขารนิตานํ	๑๑/๑๓	ตถขิตฺติ	๓๑/๕๖,๓๒/๕๒
ตถขารนโรคคามินิยา	๓๓/๕๕,๗๓/๑๒๖	ตถกคิ	๕๓/๖๘,๕๓/๗๐
ตถขารนโรคคามินิ	๖๕/๑๐๓	ตถฆฏตโมขานา	๖๒/๘๕
ตถขารนโรคคามินิ	๓๓/๕๗	ตถฆฏ	๒๑๘/๒๕๗
ตถขารนโรคตารูปคามินิ	๕๑/๘๐	ตถกคิ	๑๗๕/๒๒๖,๒๕๕/๒๖๘
ตถขารนโร	๕๑/๘๐,๖๕/๑๐๓	ตถกคิ	๑๕๖/๑๘๐
ตถขารนโร	๕/๘,๖๑/๘๒	ตถกคิ	๑๖๐/๒๑๘
ตถขารนโร	๓๓/๕๕	ตถกคิ	๒๑๘/๒๕๗
ตถขารนโร	๕๖/๗๓,๕๗/๗๕,๕๘/๗๕,	ตถกคิ	๒๕๓/๒๖๗
	๖๑/๘๒	ตถกคิ	๗๐/๑๒๑
		ตถกคิ	๘๑/๑๓๘
		ตถกคิ	๗๐/๑๒๑

[illegible]

ปทานุกกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกกโม	ปพเพ/องเก
สทริวิหารโน	๑๕๔/๒๐๘,๒๔๖/๒๖๘	สพพคนุญโปโมจัน	๒๓๘/๒๖๓
สทฐปนิสา	๒๓/๓๓	สพพกบจุจกั	๖๔/๘๘
สทฐเหที	๑๐๑/๑๕๓	สพพเจตธา	๑๕๔/๒๑๐
สทฐโ	๑๕๐/๑๘๘	สพพนิมิตเตตุ	๒๐๐/๒๓๘
สทธานัน	๘๖/๑๔๕	สพพมโหระคัม	๒๔๕/๒๖๘
สทนต์	๒๐๑/๒๔๐	สพพวิทุ	๒๔๔/๒๖๘
สทญุชย	๑๔๔/๑๘๖	สพพเวทยิตานี	๕๑/๘๑
สทญุชียา	๑๔๘/๑๘๓	สพพสณโฆชนกขโย	๑๓๓/๑๗๘
สทญุโช	๑๔๘/๑๘๓	สพพโส	๕๑/๗๘,๑๕๒/๒๐๓
สททสเสติ	๒๔๑/๒๖๕	สพพ	๔๗/๗๓
สททญุจโก	๔๑/๖๗,๑๔๖/๑๘๑	สพพภาณิฏ	๒๔๔/๒๖๘
สททียติ	๑๔๗/๑๘๒	สพพปาทานกขยา	๓๒/๕๒
สททชาวกั	๑๒๔/๑๗๒	สพเพ	๘๘/๑๔๘
สททิสมตตงกคิเร	๒๓๒/๒๕๖	สทณณา	๑๔๓/๑๘๓
สทททโย	๒๔๕/๒๖๘	สทณตมมตา	๑๓/๑๖,๒๘/๔๔,๗๐/๑๒๕,
สททนิโคทเคน	๒๔๓/๒๖๗		๑๒๑/๑๖๘,๑๗๔/๒๒๕
สทตติ	๒๑๖/๒๔๖,๒๒๒/๒๔๘	สทณนา	๓๓/๕๖,๑๗๔/๒๒๕
สทปริพาหิ	๘๖/๑๔๖	สทณเนน	๓๒/๕๒
สทปริตีสตา	๑๕๖/๒๑๕	สทณเณ	๘๖/๑๔๖,๑๔๖/๑๘๐
สทปริ	๑๐๐/๑๕๑	สทตติกุกมา	๑๕๒/๒๐๓
สทปริโส	๑๖๖/๒๒๑	สทตติกุกนุคิ	๒๐๑/๒๔๐
สทตตา	๒๒/๒๘	สทตติกุกมม	๑๕๒/๒๐๓
สททฐุมเก	๑๑๕/๑๖๔	สทตติคตติกา	๗๕/๑๒๘
สททฐุมจาริกาโม	๑๕๑/๒๐๑	สททฐุสตีคิ	๗๐/๑๒๐,๑๗๘/๒๓๓

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องฺเก
ตมฺนุโมทิตุ	๒๓๗/๒๖๒	ตมฺทาคโค	๑๘/๒๔, ๑๘/๒๕
ตมฺนุตา	๒๔๓/๒๖๗	ตมฺทาจรมฺติ	๒๓๕/๒๕๘
ตมฺนุณาคตา	๑๔๘/๑๘๕, ๑๕๒/๒๐๓	ตมฺเทติ	๒๔๖/๒๗๐
ตมฺนุณาคโค	๒๑/๒๗, ๓๓/๕๖, ๔๑/๖๖, ๕๐/๗๗, ๒๓๘/๒๖๔	ตมฺเทนฺติ	๗๖/๑๓๐, ๘๘/๑๔๘
ตมฺนุณาทริตฺวา	๑๕๔/๒๑๑	ตมฺเทตฺตฺนฺติ	๘๘/๑๔๘
ตมฺยํ	๕๓/๗๘, ๘๘/๑๔๘	ตมฺโหํ	๗๐/๑๑๘, ๑๕๒/๒๐๔
ตมฺเยน	๔๕/๗๒	ตมฺปชานมฺฐา	๑๖๗/๒๒๒
ตมฺยาทเปติ	๒๔๑/๒๖๕	ตมฺปชาโน	๒๕/๓๘, ๑๕๒/๒๐๒
ตมฺยาทห	๒๓๕/๒๕๘	ตมฺปชชติตา	๒๑๘/๒๔๗
ตมฺยาริ	๑๖๖/๒๒๑	ตมฺปรายิกิ	๔๑/๖๖
ตมฺยาริข	๑๕๒/๒๐๒	ตมฺปสํทํ	๑๕๒/๒๐๒
ตมฺยาริถฺวคฺคฺตนิเกหิ	๔๑/๖๗	ตมฺปสฺสฺตมาโน	๑๔๘/๑๘๔
ตมฺยารุณิถ	๒๓/๓๑	ตมฺปทํเสติ	๒๔๑/๒๕๖
ตมฺยาปคฺติ	๘๕/๑๔๔, ๒๔๔/๒๖๘	ตมฺยปฺปตปิโน	๑๓๐/๑๖๐
ตมฺยาปนฺโน	๓๓/๕๖, ๕๐/๗๗	ตมฺยพถ	๖๓/๘๕
ตมฺยารกา	๑๑๗/๑๖๗	ตมฺยพฺพฺพฺเทหิ	๘๘/๑๔๘
ตมฺยารเก	๑๑๕/๑๖๔	ตมฺยพาโร	๑๕๔/๒๓๐
ตมฺยาริถ	๗๐/๑๑๘, ๑๕๒/๒๐๔	ตมฺโยธา	๑๐/๑๓, ๖๕/๑๐๓, ๑๑๕/๑๖๓
ตมฺยํ	๘๘/๑๔๘	ตมฺโยธาย	๑๔๕/๑๘๘
ตมฺยคฺเตเชติ	๒๔๑/๒๖๕	ตมฺโยธิปฺรายน	๔๑/๖๖
ตมฺยทฺยิ	๔๘/๗๕, ๕๐/๗๗	ตมฺยภค	๑๓๓/๑๗๘
ตมฺยทฺยํ	๔๓/๖๘, ๔๘/๗๖, ๕๐/๗๗	ตมฺยภเวถิ	๑๑/๑๒, ๖๓/๘๕
ตมฺยทโย	๑๐/๑๓, ๑๒/๑๕, ๒๓/๒๗, ๓๕/๕๘, ๔๐/๖๕, ๔๓/๖๘, ๔๖/๗๓, ๔๗/๗๔, ๔๘/๗๕, ๖๐/๘๐, ๖๕/๑๐๒	ตมฺยภวนฺติ	๓๘/๖๓, ๔๐/๖๕, ๕๒/๗๒
		ตมฺยภชชชฺทก	๗๖/๑๓๐

ปทานนุคโม	ปพเพ/องเก	ปทานนุคโม	ปพเพ/องเก
สัมมบุปผนิยาย	๕๐/๒๖,๖๘/๑๑๕, ๗๐/๑๒๑,๒๐๐/๒๓๘	สัมมาสัมพุทธสูตร	๕/๑๐
สัมมุตติ	๖๖/๑๐๔,๖๖/๑๐๕	สัมมาสัมพุทฺธา	๘๗/๑๔๗
สัมมตถ	๖๖/๑๐๔	สัมมาสัมพุทฺเธหิ	๖๕/๑๐๓
สัมมตฺตนิ	๖๖/๑๐๔	สัมมาสัมพุทฺโธ	๔๓/๖๗
สัมมตฺมาโน	๖๖/๑๐๔,๖๖/๑๐๕	สัมมาสัมโพธิ	๑๑๕/๑๖๔
สัมมตฺติ	๖๕/๑๐๔	สัมมาอาชิวา	๑๑๒/๑๖๒
สัมมตฺตค	๑๐๔	สัมมุขิภูโต	๒๒/๒๘
สัมมต	๖๖/๑๐๔,๗๐/๑๒๔	สัมโมติ	๑๗/๑๘,๑๘/๒๒,๒๕/๓๗,๔๖/๗๒, ๗๐/๑๑๗,๑๓๑/๑๗๗,๑๕๖/๒๑๔,
สัมมตฺมิ	๖๖/๑๐๔		๒๓๗/๒๖๑
สัมมา	๕๑/๗๘,๑๗๒/๒๒๔	สยํกค	๖๗/๑๓๐,๖๗/๑๐๘
สัมมาภุมมุนคา	๑๑๒/๑๖๒	สยํกคา	๖๗/๑๐๘,๖๗/๑๓๐
สัมมาภาณิน	๑๑๓/๑๖๒	สยํกโค	๖๗/๑๓๐
สัมมาทิฏฐิ	๑๕/๑๘,๓๓/๕๕	สวณกค	๔๘/๗๕
สัมมาทิฏฐิกา	๑๑๑/๑๖๒,๑๑๒/๑๖๒, ๑๕๒/๒๐๕	สวณกค	๔๖/๗๓,๔๗/๗๔
สัมมาทิฏฐิกมมตฺมาทานา	๑๕๒/๒๐๕	สวติ	๒๓๓/๒๕๕
สัมมาวาจา	๑๑๒/๑๖๒	สวาค	๗๐/๑๓๘,๑๕๒/๒๐๔
สัมมาวาจาภา	๑๑๒/๑๖๒	สวาวา	๒๔๐/๒๖๕
สัมมาวิมุตติโน	๑๑๓/๑๖๒	สวาว	๓๕/๕๘
สัมมาตฺตกปฺปา	๑๑๒/๑๖๒	สวต	๑๖๓/๒๑๘
สัมมาตฺติโน	๑๑๒/๑๖๒	สวตฺเตน	๑๖๓/๒๑๘
สัมมาตฺมาธิ	๓๓/๕๕,๖๕/๑๐๓	สวาทน	๒๓๗/๒๖๓
สัมมาตฺมาธิโน	๑๑๒/๑๖๒	สวากุชาเต	๗๐/๑๒๓,๗๐/๑๒๔
		สวากุชาโต	๒๒/๒๘,๔๑/๖๗,๑๔๖/๑๘๓

ปทานุกรกโม

๓๓๗

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก
ตฺวานาย	๑๖๑/๒๑๘	ตฺยุดุคร	๗๐/๑๑๘,๑๕๒/๒๐๕
ตฺวิจาร	๑๕๒/๒๐๒	ตฺยุดุเทถ	๗๐/๑๑๘,๗๐/๑๒๓,๑๕๒/๒๐๕
ตฺวิศา	๘๖/๑๔๖	ตฺยุดุทรา	๒๒/๒๘
ตฺวิญญานเก	๒๐๐/๒๓๘	ตฺยุดุณิ	๒๓/๓๐
ตฺวิกก	๑๕๒/๒๐๒	ตฺยุดุบายา	๖๕/๘๘,๖๕/๘๘,๘๖/๑๔๖
ตฺตณโณสนา	๑๓๖/๑๘๐	ตฺยุดุคต	๑๘/๒๕
ตฺโต	๖๕/๘๘	ตฺยุดุฏกปะ	๗๐/๑๑๘,๑๕๒/๒๐๕
ตฺตตศา	๑๕๕/๒๐๘	ตฺยุดุฏกวิฏกปะ	๗๐/๑๑๘,๑๕๒/๒๐๕
ตฺตตมณพราหมณียา	๑๑๕/๑๖๕	ตฺยุดุคต	๑๕๖/๒๑๕
ตฺหรมมิโก	๒๕/๓๓,๒๕/๓๗	ตฺยุดุเคย	๑๕๕/๑๘๘
ตฺหตา	๖๖/๑๐๗	ตฺยุดุราย	๗๐/๑๒๓
ตฺหตมิ	๗๕/๑๒๘	ตฺยุดุเค	๒๓๒/๒๕๗
ตฺหายกา	๒๕๖/๒๖๘	ตฺยุดุร	๑๒๕/๑๗๒
ตฺพายคนชาติโก	๑๑/๑๓	ตฺยุดุรา	๖๐/๘๘,๑๒๕/๑๗๒
ตฺพายคนนิทาน	๑๑/๑๓	ตฺยุดุค	๑๒๘/๑๗๕
ตฺพายคนนิโรชา	๕/๘	ตฺยุดุค	๑๐๐/๑๕๒
ตฺพายคนนิโน	๗๐/๑๒๒	ตฺยุดุจ	๖๖/๑๐๖
ตฺพายคนปจยา	๑๒/๑๕,๓๕/๕๘,๖๕/๑๐๑	ตฺยุดุค	๗๖/๑๓๐,๘๘/๑๕๘
ตฺพายคนปภา	๑๑/๑๓	ตฺยุดุคต	๘๘/๑๕๘
ตฺพายคนสมุทโย	๑๑/๑๓	ตฺยุดุค	๘๘/๑๕๘
ตฺพายคน	๑๑/๑๓,๕๕/๗๕,๕๕/๗๖, ๕๐/๗๗,๖๕/๑๐๑	ตฺยุดุเร	๑๒๕/๑๗๒
ตฺพายคนุปนิสา	๒๓/๓๑	ตฺยุดุ	๒๗/๕๑,๓๓/๕๕
ตฺพายคน	๓๓/๕๕	ตฺยุดุ	๓๓๓/๑๗๘
		ตฺยุดุ	๗๐/๑๑๘,๗๐/๑๒๓,๑๕๒/๒๐๕

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก
ถากุณโก	๒๐๔/๒๔๓,๒๑๑/๒๔๕	ถากุณโก	๔๑/๖๗
ถากุณ	๖๑/๘๒	ถากุณ	๒๐๒/๒๔๒
ถากุณาน	๑๔๘/๑๙๓,๑๙๔/๒๑๑	ถากุณาน	๑๗๒/๒๒๕
ถากุณิก	๑๖๖/๒๒๑	ถากุณิก	๑๗๓/๒๒๕
ถากุณิ	๖๖/๑๐๕	ถากุณิ	๘๒/๑๓๓
ถากุณิก	๑๕๔/๒๑๑	ถากุณิ	๑๒๙/๑๗๖
ถากุณิ	๖๓/๘๖	ถากุณิ	๒๑๙/๒๔๗,๒๒๐/๒๑๗,
ถากุณ	๓๒/๕๒,๕๑/๗๘	ถากุณิ	๒๒๒/๒๔๙
ถากุณ	๓๓/๕๔,๓๔/๕๘,๓๗/๖๒,๕๓/๘๖,	ถากุณิ	๓๒/๕๙,๑๖๕/๒๒๐
	๕๑/๗๘	ถากุณิ	๗๓/๑๒๗,๗๓/๑๒๘
ถากุณิ	๑๐๐/๑๕๒	ถากุณิ	๑๕๑/๒๐๐
ถากุณิ	๑๓/๑๖,๒๙/๕๔,๗๑/๑๒๕,	ถากุณิ	๑๕๖/๒๑๓
	๑๒๑/๑๖๙,๑๗๔/๒๒๕	ถากุณิ	๒๒/๒๙,๑๔๔/๑๘๗,๑๕๘/๒๑๗,
ถากุณิ	๒๒๒/๒๔๙		๑๖๐/๒๑๘,๑๗๗/๒๒๗
ถากุณิ	๒๒๒/๒๔๘	ถากุณิ	๑๖๙/๒๒๓
ถากุณิ	๒๒๒/๒๔๘	ถากุณิ	๗๐/๑๒๔
ถากุณิ	๕๑/๖๗	ถากุณิ	๒๐๒/๒๔๑
ถากุณิ	๑๔๕/๑๘๘,๒๒๒/๒๕๑	ถากุณิ	๒๐๒/๒๔๑
ถากุณิ	๑๑๗/๑๖๖	ถากุณิ	๒๑๑/๒๔๕
ถากุณิ	๑๑๗/๑๖๖	ถากุณิ	๒๒๘/๒๕๓
ถากุณิ	๓๒/๕๙,๕๖/๗๒,๗๐/๑๑๗,	ถากุณิ	๖๐/๘๐
	๒๓๗/๒๖๑	ถากุณิ	๒๓๓/๒๕๗
ถากุณิ	๒๑๑/๒๔๕	ถากุณิ	๕๑/๗๑
ถากุณิ	๒๒๙/๒๕๓	ถากุณิ	๑๐๐/๑๕๒
ถากุณิ	๑๔๓/๑๘๓	ถากุณิ	

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก
ตีเท	๑๐๐/๑๕๒	ตุชโม	๑๑/๑๓,๖๓/๘๕,๖๔/๘๘
ตีเทหิ	๔๓/๖๗	ตุชปนิโส	๒๓/๓๑
ตีตกา	๒๑๒/๒๔๕	ตุชเชน	๑๑๘/๑๖๗
ตีตัง	๑๖๕/๒๒๐	ตุชเค	๗๐/๑๑๘
ตีตจฺฉินฺนํ	๑๓๖/๑๘๐	ตุชโค	๓๒/๕๒,๕๓/๖๗,๑๐๐/๑๕๒
ตีตจฺฉินฺโน	๒๒๒/๒๔๘	ตุชฌคปฏิสันนคฺคา	๒๒๘/๒๕๓
ตีหนาทํ	๒๑/๒๗	ตุชฌาการคโค	๑๖๔/๒๒๐
ตีหนาทอ	๓๒/๕๓	ตุชฌาณ	๓๓/๕๔,๓๔/๕๘,๕๑/๗๘
ตุกร	๑๕๔/๒๑๐	ตุชฌยฺย	๑๔๖/๑๘๑
ตุกรอ	๑๒๘/๑๗๕	ตุชวโค	๔๘/๗๕,๕๘/๗๖,๕๐/๗๗
ตุกฺขานิ	๕๒/๘๒	ตุชํ	๔๕/๗๑,๕๑/๗๘
ตุกฺเข	๘๖/๑๔๕	ตุชโค	๒๐๘/๒๔๔
ตุชกาโม	๖๓/๘๖	ตุชคคํ	๑๕๘/๒๑๗
ตุชวหาริ	๑๕๒/๒๐๒	ตุชคคณ	๑๕๘/๒๑๗
ตุชเวทนิยํ	๖๒/๘๔	ตุชคคฺคา	๒๒๘/๒๕๓
ตุชเวทนิยสฺส	๖๒/๘๔	ตุชควา	๓๗/๖๐,๘๖/๑๔๖
ตุชํ	๘๖/๑๔๗,๑๑๕/๑๖๔	ตุชควา	๕๑/๗๘,๖๑/๘๒
ตุชชา	๓๒/๕๑,๖๒/๘๔	ตุชํ	๒๐๒/๒๔๒
ตุชชานุปคิตา	๑๑๘/๑๖๘	ตุชญจํ	๖๘/๑๑๕
ตุชชาวณฺณคฺคา	๑๑๘/๑๖๘	ตุชญโจ	๒๐/๒๖,๕๑/๖๖,๑๑๖/๑๖๕
ตุชชํ	๑๔๓/๑๖๘	ตุชฌทวํ	๑๔๘/๑๘๕
ตุชฌมทฺธิจฺฉิพสฺสํ	๑๖๖/๒๒๑	ตุชฌกาสิํ	๖๕/๑๐๔
ตุชฌมาตา	๒๓๐/๒๕๔	ตุชฌิพนฺโน	๔๑/๖๗
		ตุชฌิวิทฺธา	๓๒/๕๔
		ตุชฌิวิทฺโธ	๔๑/๖๖
		ตุชฌิวิทฺทคฺคา	๓๒/๕๔

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก
สุปฏินิโค	๒๔๔/๒๖๘	สุวินิตา	๒๔๖/๒๗๐
สุปฐิตยานิ	๒๒๕/๒๕๓	สุวิมุตติ	๒๐๓/๒๔๐
สุปฐิติโย	๒๒๕/๒๕๓	สุตฺตชฺชิตํ	๓๓๕/๓๘๐
สุปฐิต	๑๔๓/๓๘๔, ๑๔๓/๓๘๕	สุตฺตมารทฐา	๒๒๕/๒๕๓
สุปฐิยา	๑๔๓/๓๘๔	สุตฺตกฐิตา	๒๒๘/๒๕๒
สุปฐิยานํ	๑๔๓/๓๘๕	สุตฺตสุตฺตสุตฺตนิ	๒๒๘/๒๕๓
สุภราต	๘๕/๑๔๓	สุตฺตกรณคานํ	๓๓๖/๓๘๓
สุภาสติครฐา	๒๔๓/๒๖๖	สุตฺตริโก	๒๐๖/๒๔๓, ๒๓๓/๒๔๕
สุเมธ	๒๔๔/๒๖๘	สุตฺติ	๒๓๓/๒๔๕
สุมธุเจ	๖๔/๘๘	สุตฺติการสุต	๓๕๓/๒๐๖
สุวปิปาติโค	๖๖/๑๐๘	สุตฺติโก	๒๑๐/๒๔๔, ๒๓๓/๒๔๕
สุวามะรยมชฺชปมาทฐจํ	๔๓/๖๗, ๑๐๘/๑๖๐	สุตฺติฆริ	๑๖๕/๒๒๓
สุวามะรยมชฺชปมาทฐ- จํ	๔๓/๖๗	สุตฺติพณิชิโก	๓๕๓/๒๐๖
สุวามะรยมชฺชปมาทฐจํ	๑๐๘/๑๖๐	สุตฺติโย	๒๓๐/๒๔๔
สุวามะรยมชฺชปมาทฐจํ	๔๓/๖๗	สุตฺติโกม	๒๐๘/๒๔๔
สุตฺติยคฺคมนา	๒๓๐/๒๕๔	เตกข	๑๖๒/๒๓๘, ๑๗๒/๒๒๕
สุตฺตปิ	๒๓๗/๒๖๒	เตกฺเขน	๓๓/๕๖, ๕๐/๗๗
สุตฺตกรฐา	๒๔๕/๒๖๘	เตกฺโข	๒๔๕/๒๖๘
สุตฺตกรฐโป	๑๓๘/๑๘๒	เตนาคเนน	๑๔๔/๑๘๖
สุตฺตณฺณชาตียา	๑๖๗/๒๒๒	เตยฺยถาปี	๓๓/๕๖, ๕๘/๘๘, ๘๖/๑๔๕
สุตฺตณฺณนิทฺตสุต	๑๖๘/๒๒๓	เตยฺยถิ	๓๓/๕๕, ๓๓/๕๗
สุตฺตณฺเณ	๗๐/๑๓๘, ๑๕๒/๒๐๕	เตยฺย	๒๓๐/๒๕๔
สุตฺตนิทฺต	๒๓๓/๒๕๕	เตยฺยาส	๒๓๐/๒๕๔

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก
โสภปริเทวทุกขโทมนส-		หตุเกหิ	๘๖/๑๔๕
สุปายาธา	๒๔/๓๖,๓๘/๖๓,๔๐/๖๕, ๖๐/๘๐,๒๓๖/๒๖๐	หนถ	๖๓/๘๗
โสณทนาย	๒๓๑/๒๕๕	หนยุ	๖๓/๘๗
โสณทัก	๖๓/๘๕	หรนคิ	๑๖๕/๒๒๐
โสทรากุ	๘๕/๑๓๖	หรนค	๒๓๓/๒๔๖
โสทรากุยา	๗๐/๑๒๒,๑๕๒/๒๐๕	หถททยา	๖๔/๘๘
โสทวิณณารากุ	๘๕/๑๓๖	หานิ	๑๕๐/๑๘๘
โสทวิณณานิ	๔๓/๖๘	หายคิ	๑๕๐/๑๘๘
โสทตมมุตตธา	๑๘๒/๒๓๕	หายมานะ	๑๕๖/๒๓๓
โสทตมมุตโต	๑๘๑/๒๓๔	หิริมนา	๑๐๑/๑๕๓
โสท	๔๓/๖๘,๖๖/๑๐๕,๒๒๘/๒๕๓	หิริมเนหิ	๑๐๑/๑๕๓
โสตาปคคิยงเคหิ	๔๑/๖๖	หิริม	๑๕๐/๑๘๘
โสตาปนโน	๔๑/๖๖	หิโรคคป	๑๕๕/๒๑๐
โสภคิ	๒๓๘/๒๖๔	หิณวริย	๑๐๐/๑๕๒
โสมนุตโตโทมนุตตาน	๑๕๒/๒๐๓	หิณ	๘๗/๑๔๗
โสมนุต	๑๑๕/๑๖๔	หิณา	๘๗/๑๔๗
		หิณาริมุคคิก	๘๘/๑๔๘
		หิณาริมุคคเกหิ	๘๘/๑๔๘
		หิณาย	๓๒/๔๘,๑๖๕/๒๒๐
		หิเน	๑๕๒/๒๐๕
[ห]		เหค	๑๖๗/๒๒๒,๒๐๒/๒๔๑
หณณมาน	๖๓/๘๗	โหคิ	๓๕/๕๘,๔๖/๗๓,๕๘/๗๔, ๕๘/๗๕,๕๘/๗๖,๕๘/๗๗
หตุปาธา	๒๓๐/๒๕๔		
หตุโย	๒๔๐/๒๖๕	โหนคิ	๕๐/๗๗

สํยตตนิกายสส นิทานวคเค อสาธารณนามานิ

ปทานุกโกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกโกโม	ปพเพ/องเก
อจิรวคิ (มหานที)	๗๖/๓๓๐	กถิงคสฺส (รณโณ)	๒๓๖/๒๔๖
อนาถปิณฑิกสฺส (เสฏฐิโน)	๑๑/๑๒, ๔๑/๖๖, ๕๑/๗๘, ๑๐๕/๑๖๐, ๑๑๔/๑๖๓, ๒๓๕/๒๕๕	กสฺสโป (ขเจตโก)	๑๗/๑๕, ๑๗/๒๐
อนรุทโร (อายุธมา)	๕๕/๑๔๕	กสฺสโป (มหาเถโร)	๑๔๔/๑๘๕
อานโก (มุตฺติโก)	๒๒๕/๒๕๓	กสฺสปสฺส (สุมมาตมพฺพุทฺธ)	๕/๑๐, ๒๑๓/๒๔๖, ๒๒๒/๒๔๕
อานนุโท (อายุธมา)	๒๕/๓๘, ๖๐/๘๕, ๖๘/๑๑๒, ๕๕/๑๔๕, ๒๓๖/๒๖๐	กพารชคฺคิโย (ภิกฺขุ)	๓๒/๔๘, ๓๒/๕๕, ๓๒/๕๓
อติปคเน (มิกทายะ)	๑๔๕/๑๘๗	กฺรุณิ (ชนปทวาทินิ)	๖๐/๘๕, ๖๖/๑๐๕
อุกุกณณเกน (โรเคน)	๑๖๔/๒๒๐, ๒๓๓/๒๕๗	กฺรุตฺติ (ชนปเท)	๖๐/๘๕, ๖๖/๑๐๕
อุปวาโน (อายุธมา)	๒๖/๔๐	กฺฐาคารธาดายิ	๒๓๐/๒๕๐
อุปาติ (อายุธมา)	๕๕/๑๔๕	โกฏฐิจิต (ภิกฺขุ)	๖๗/๑๐๕
อุปปตวณฺณา (ภิกฺขุณี)	๑๗๓/๒๒๕	โกณาคมนสฺส (ภควโต)	๘/๑๐
กกุสฺสโร (ภควา)	๗/๑๐, ๑๔๓/๑๘๓	โกธมฺพิ (นกริ)	๗๐/๑๒๔
กจฺจานโคตฺโต (อายุธมา)	๑๕/๑๘	ทฺฐชฺชคฺคฺควา (อุปาติกา)	๑๗๓/๒๒๕
กจฺจานโน (อายุธมา)	๕๗/๑๔๗	เชมา (ภิกฺขุณี)	๑๗๓/๒๒๕
กมฺมาตมฺมํ (นิกโม)	๖๐/๘๕, ๖๖/๑๐๕	คจฺจวา (มหานที)	๗๖/๓๓๐
กถนุทกวิวาเป (จฺาน)	๑๗/๑๕, ๒๔/๓๔, ๓๓๑/๓๗๗, ๒๐๒/๒๔๑	คจฺจคานที	๑๓๑/๑๗๗
		คิขฺฌกฺกุญฺเ (ปพฺพเต)	๕๕/๑๔๕, ๑๔๓/๑๘๓, ๒๐๒/๒๔๑
		คิณฺชกาณฺถเถ (ชนปเท)	๔๕/๗๑, ๕๗/๑๔๗

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก
โคตม (พุทฺธ)	๔๖/๗๓, ๔๗/๗๗, ๔๘/๗๔	ภิกขุโยสฺสคฺคฺว (สํวณกฺค)	๑๔๓/๑๘๓
จิตฺโต (คหปติ)	๑๗๒/๒๒๔	ภุมิโฆ (อายนฺตฺมา)	๒๕/๓๗
ชาณฺตุโสณิ (พฺรหฺมโณ)	๔๗/๗๓, ๔๗/๗๔, ๕๐/๗๘	มหากปฺปิโน (อายนฺตฺมา)	๒๕๕/๒๖๘
เชตวนเ (อาราเม)	๑๑/๑๒, ๕๑/๗๘, ๑๐๘/๑๖๐, ๑๑๔/๑๖๓	มหากสฺสโป (อายนฺตฺมา)	๘๘/๑๔๘, ๑๔๕/๑๘๗
ฌาติเก (คาม)	๔๕/๗๑, ๘๗/๑๔๗	มหาโกฏฺจิกฺโต (อายนฺตฺมา)	๖๗/๑๐๘
คธาคโค (พุทฺโธ)	๓๕/๕๘, ๔๖/๗๓, ๔๘/๗๔	มหาโมคคฺคธาน (อายนฺตฺมา)	๘๘/๑๔๘, ๒๐๒/๒๔๑, ๒๓๕/๒๕๘
คิมฺพรุกฺโข (ปริพฺพชโก)	๑๘/๒๒	มหาจเน (ปวเน)	๒๓๐/๒๕๔
คิณฺณการทวณฺ (สํวณกฺค)	๑๔๓/๑๘๔	มฺหิ (มหานท)	๗๖/๑๓๐
คิณฺโณ (อายนฺตฺมา)	๒๕๓/๒๖๗	มาคโฆ อชฺชาตคฺคฺว เวเทหิปฺปฺโคโต (ราชา)	๒๓๐/๒๕๔
กุกฺคจิตฺตา (ภิกฺขุณี)	๑๕๓/๒๐๖	มฺลฺลิก (อายนฺตฺมา)	๖๘/๑๑๒, ๖๘/๑๓๓
กุกฺคณนฺททา (ภิกฺขุณี)	๑๕๔/๒๐๘	โมถฺยผคฺคฺโน (อายนฺตฺมา)	๑๒/๓๔
ทกฺขิณาคิริตฺม (ปพฺพเต)	๑๕๔/๒๐๘	ยมนฺนา (มหานท)	๗๖/๑๓๐
เทวทฺทโค (ภิกฺขุ)	๘๘/๑๔๘, ๑๘๐/๒๒๘	ราชคเ (นคเว)	๑๗/๑๘, ๘๘/๑๔๘
นารโท (อายนฺตฺมา)	๖๘/๑๑๒, ๖๘/๑๓๓, ๖๘/๑๓๔	ราหุโธ (อายนฺตฺมา)	๑๘๘/๒๓๓
นาถนท (นค)	๑๕๔/๒๑๐	ธกฺคณฺณกภทฺธิโย (อายนฺตฺมา)	๒๔๐/๒๖๔
ปวิฏฺโฆ (อายนฺตฺมา)	๖๘/๑๑๒, ๖๘/๑๓๓	ธกฺขโณ (อายนฺตฺมา)	๒๐๒/๒๔๑
ปฺญโณ (อายนฺตฺมา)	๘๘/๑๔๘	ถิจฺฉวี (ราชกุมาร)	๒๓๐/๒๕๔
		วงฺกโค (ปพฺพโค)	๑๔๓/๑๘๓
		วิฐฺรณฺณชฺชิว (สํวณกฺค)	๑๔๓/๑๘๓

ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก	ปทานุกรกโม	ปพเพ/องเก
วิปัสสิสฺส (โพธิสคฺคสฺส)	๔/๘	ธาวคฺคิย (นคเว)	๑๑/๑๒, ๓๓/๔๔, ๓๔/๕๘,
วิสาข (อายุสฺมา)	๒๔๓/๒๖๕		๓๘/๖๓, ๔๓/๖๘, ๔๗/๗๓, ๔๘/๗๔,
เวปฺปสฺส (ปพฺพโต)	๑๓๓/๑๗๘,		๕๘/๗๖, ๕๙/๗๕, ๕๑/๗๘, ๕๖/๑๔๕,
	๑๔๓/๑๘๕		๑๐๒/๑๕๕, ๑๑๑/๑๖๑, ๑๑๖/๑๖๕,
			๑๖๑/๒๑๘
เวรมฺภา (วาทา)	๑๖๕/๒๒๐	ติวิสฺส (ภคฺวโต)	๕/๑๐
เวธาดิย (นคเว)	๒๓๐/๒๕๔	ติเนร (ปพฺพตฺรารา)	๘๔/๑๓๔
เวธสฺส (ภคฺวโต)	๖/๑๐	ติเนรฺส (ปพฺพตฺรารสฺส)	๘๔/๑๓๔
เวพฺพณฺทกียา (นนฺทมาตา)	๑๗๓/๒๒๕	สุชาโต (อายุสฺมา)	๑๔๓/๑๘๔
เวพฺพเน (อวราเม)	๑๗/๑๘	สุปฺปสฺส (ปพฺพตฺ)	๑๔๓/๑๘๔
สทฺธา (อุปาสิกา)	๑๗๒/๒๒๔	สุตฺติโม (ปริพฺพชโก)	๗๐/๑๑๗, ๗๐/๑๒๑
สทฺฐ (มหานที)	๗๖/๑๓๐	หคฺคโก (อาพวโก คหปติ)	๑๗๒/๒๒๔
สทฺธิปคฺคโมคฺคตฺตนา (เถรา)	๑๗๒/๒๒๔,	หริโก (โจรฆาตโก)	๒๑๗/๒๔๗
	๑๗๒/๒๒๕	หิมวโต (ปพฺพตฺรารสฺส)	๘๓/๑๓๓,
สทฺธิปคฺคโต (อายุสฺมา)	๓๒/๔๙, ๖๗/๑๑๑,		๒๓๗/๒๖๒
	๘๗/๑๔๙, ๑๕๔/๑๘๗, ๒๓๖/๒๖๐	หิมวา (ปพฺพตฺรารา)	๘๓/๑๓๓

สัณฺฑุตฺตนิคายสฺส นิทานวคฺเช

ปทตฺตปฺปเกโท

มาติกา		ปพเพ/องเก	มาติกา		ปพเพ/องเก
	[ทุก]		ภยานิ		๔๑/๖๖
ฌานานิ		๓๓/๕๖	มหานทีโย		๘๗/๑๓๓
	[ติก]		เวรานิ		๔๑/๖๖
อตุลธสา		๑๕๔/๒๐๙		[นุก]	
ภวา		๒/๓	คณหากายา		๒/๓
วิตกโก		๙๖/๑๔๕	ผสัสกายา		๒/๔
เวทนา		๓๒/๕๒	วิญจนาณกายา		๒/๕
สังขารรา		๒๗/๔๒, ๓๓/๕๗	เวทนากายา		๒/๓
	[จตุกก]			[สตตก]	
ชาคุโย		๑๑๔/๑๖๓, ๑๒๓/๑๖๙	ฌานวตฺถุณี		๓๔/๕๘
เวสารชฺเชหิ		๒๑/๒๗	ชาคุโย		๙๕/๑๔๓
ธาวกา		๑๓๐/๑๗๖		[อนฺจก]	
โสดปาปัตติยงเคหิ		๔๑/๖๖-๖๗			
อาหารา		๑๑/๑๒, ๑๒/๑๓	มกุโค		๒๗/๕๑, ๓๓/๕๕, ๓๓/๕๗
อุปาทานานิ		๒/๓			
	[ปญจก]			[อติเรกทสก]	
โอฏกมนินยา รุมมา		๑๕๖/๒๑๔	ฌานวตฺถุณี (จุฑจตุคาพิถ)		
			ฌานวตฺถุณี (สทศตฺตฺริ)		

พิมพ์ที่

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วัดมหาธาตุ ท่าพระจันทร์ กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

โทร. ๒๒๔-๘๒๑๔, ๒๒๑-๘๘๙๒

โทรสาร ๒๒๔-๘๒๑๔